PRIVILEGIA

VNIVERSITATVM, COLLEGIORVM, BIBLIOPOLARVM,

& omnium demum qui studiosis adiumento sunt.

Cum elucidatione Authen. habita C. Ne filius pro patre.

A D. PETRO REBVFFO DE MONTEPESSVLANO IVRIS DOCTORE celeberrimo olim collecta, nunc verò luci restituta.

ACCESSIT INSVPER EORVM QVAE Gallica lingua Priuilegijs hisce passim inserta sunt Latina interpretatio: Et ipsa nunc recens in gratiam illorum qui Gallicè nesciunt confecta.

FRANCOFVRTI
Ex Officina Typographica Nicolai Bassæi.
ANNO CIↃ. IↃ. XXCV.

ORNATISSIMO ATQVE AMPLISSIMO

VIRO D. IOANNI VESTIO I. V. D. ac ſupremi Imperialis Cameræ Iudicij Fiſcali digniſſimo, Domino ſuo plurimum obſeruando.

S. D. P.

PETRO *Rebuffo, Iureconſulto haud infimi alioqui ſubſellij, multum, meo iudicio, debent cùm omnes in vniuerſum, qui quacunq; demum ratione literas tractant, aut illarum ſtudia promouent, tum maximè præceptores omnes ac ſcholaſtici, quorum tædioſi labores, niſi publico aliquo principum ac magiſtratuum fauore leuarentur, vix poſſent ad optatum finem perduci. Itaque & piè & prudenter conſuluerunt olim prouidi magiſtratus, vt, quãdo reſpublicæ deſtitutæ literis haud ſecus forent, quàm magnæ molis nauigia onuſta pretioſis mercibus, quæ procelloſis tum fluctibus tum flatibus in alto agitata, deſtituta inſuper eſſent & luce & cynoſura, literæ in pretio eſſent, & iuſta ſtudijs præmia decerne-*

rentur. Neque studiosis modò ac professoribus, verùm etiam Scholis ipsis & Academijs, quæ ceu emporia quædam sunt literarum, & Typographicis quoq; literarum officinis. Rebuffus autem quicquid eiusmodi priuilegiorum, immunitatumque à pijs principibus erat & in literas & in literatores collatum, fortassis quòd temporum sequentium iniquitate, seu impietate potiùs antiquari animaduerterat, hinc inde collectum redegit in vnum volumen, veluti in fasciculum: qua in re, vt antea dixi, haud mediocriter est benè meritus de re totius orbis pulcherrima, literaria videlicet. Nam quid obsecro habebit pulchri orbis hic vniuersus, alioqui pulcherrimus, quod literis comparatũ non videatur potius turpe? Quod quàm sit verum, vel vno hoc argumento abundè potest demonstrari, quòd scientiæ omnes, atque adeò quæuis rerum omnium cognitio, tam mundanarum quàm supra mundanarum literis committitur, eisdem cõtinetur, eisdem conseruatur, eisdem propagatur & ad præsentes & ad posteros. Scientia verò quã ipsam mundi animam rectè dixeris, quid pulchrins? quid honestius? &, si vtilitatem spectare libet, quid vtilius? Iam si vel vnica quæuis scientia tam

pulchra

pulchra est, totque commoditates orbi confert, quid de vniuerso scientiarum omnium choro censendum esset? Expende mihi, quæso: qualis sit Theologia, quæ Dei cognitionem nobis suppeditat: qualis Philosophia, quæ rerum omnium infra Deum: qualis Medicina, quæ & morborum varietates, & eorũ remedia ostendit, & miserrimos hac in parte mortales iuuat: qualis Iurisperitia, quæ lites ac controuersias omne genus iure & æquitate dirimit. Sed quî, aut quando omnes enumerauero? Atqui hæc præclara ac planè diuina in homines dona Dei, collata semel, quàm cito abirent in fumos, nisi literis consignarentur, & in eisdem, veluti fidißimis capsulis asseruarentur? Ac proinde næ illi præ omnibus de genere hominum bene meritos esse arbitror, qui optimarum artium ac scientiarum libros studiosè collegerunt, & in bibliothecis recondiderunt aduersus barbariem nunquam non imminentem orbi, & expulsam semel importunè rursus irrumpere conantem: haud secus quàm qui vbertatis tempore fruges colligunt, & reponunt in publicos vsus aduersus imminentem sterilitatem. His proximè accesserunt viri principes, qui priuilegijs suis & literas, & earum quoquo modo

 studio-

studiosos atque propagatores ornarunt, quo fauore & qui iam in stadio currerent, ad alacriùs pergendum, & qui nondum essent ingressi, ad ingrediendum accenderentur, ac sic porrò tantum DEI beneficium, quale est literarũ, conseruaretur diutius in terris, hoc est, in hac tenebrarũ specu, & ignorantiæ pelago.

CÆTERVM, vt omnia fert ætas, etiam hanc piam Rebuffi diligentiam propemodum iam nobis ademerat, extincto hoc libello, quem inter complures alios eiusdem cùm dignitatis, tum fortunæ in Bibliotheca iam olim Oporiniana repertum, atque à tineis & blatis vindicatum, nunc denuò maiori cum sedulitate recusum in lucem emittimus, iuncta insuper eorum quæ Gallica lingua huic operi hinc inde intermixta sunt Latina interpretatione, vt qui Gallica nesciunt, illa saltem Latinè reddita intelligant. hæcq; non in Iureconsultorum modò, sed in omnium Musarum gratiam. Debebit ergo posthac & nobis nonnihil vniuersa res literaria hoc nomine, vt pote suorũ priuilegiorum & immunitatũ pro virili assertoribus.

HANC verò renouatam editionem tibi Iohannes Vesti, vir spectatißime, dedicare visum, est Iureconsulto nimirum & docto & pio, & to-

& totius orbis celebratissimæ Cameræ Imperialis Fiscali, neq; id profectò alio cōsilio, quàm vt literarum patrocinium tibi, ac pietati erga eas tuæ cōmendarem, quæ ab his suis immunitatibus per literatorum, ni fallor, incuriam indignè iam dudum pulsæ, strenuum aliquem, & eximiè doctum patronum ac vindicem, cuius solertia in antiquum suum ius postliminio restituantur, desiderant. Accedit huic proposito meo summa erga te V.C. obseruantia mea, vt ob egregiam erga me humanitatem tuam præstitaq; officia (cui pro his nihil non debeo) hoc qualecunque tandem grati animi erga te mei extaret indicium. Suscipe igitur vir clarissime, suscipe inquā, patrocinium Musarum honestissimum. quem enim aptiorem asciuissem earum patronū eo, qui has statim ab ineunte ætate & impensè amauerit, & sedulò ac fideliter coluerit? quem, quæso, præstantiorem eo, qui in summo doctrinæ ac dignitatis fastigio collocatus eximia sanè apud omnes pollet authoritate? Hanc verò dedicationem meam pro summa tua humanitate ac doctrina boni vt consulas, meq; in clientulorum tuorum album referas oro. Vale vir præstantissime. Francofurti ex Officina nostra, ipsis

Kalend. Ianuarij. Anno à Christo nato M. D. LXXXV. iam iam ingresso, cuius initium felix, medium felicius, finem autem felicissimum precor.

T. Amplit.

Addictissimus

Nicolaus Bassæus
Typograph.

SCHOLA-

SCHOLASTICORVM ATQVE ALIORVM VNIVERSITATIS OMNIVM

miniſtrorum, iuratorumq́ Priuilegia, à D. Petro Rebuffo de Montepeſſulano, Iurium Doctore & Comite, in hunc redacta cumulum incipiunt.

MIRARI profectò iamdudum non deſino, cùm nemo vnus Doctor hactenus de Priuilegijs ſcholaſticorũ abundè ſcripſerit, ſed eò impendi laborem conſtituerunt, vnde emolumentum & honor, (vt aliter, atq; eſt, arbitrantur) ſperaretur, nihil aggreſſuros niſi magna eis pręmia proponerentur. ecquis maior & honos & emolumentum cuiquam accedere poſſit? ecquis tam egregius labor? ecquod tam longo interuallo duraturum opus? ecquod magis dignum aut quod equis (vt aiũt) albis pręcurrat, quàm Scholaſticorum priuilegia? Igitur ne ipſi ſuis priuilegijs deſtituantur, ea nondum ab aliquo cumulata in vnum congerere, ſo-

mnus absit ab oculis(vt parœmia vtar)conatus sum: tum vt illa iudices seruare eisdem procurent, tum ne scholastici ob priuilegiorum neglectum & contemptum molestentur, & studia deserere cogantur. Quare vos literarum studiosi æqui boniq; consulite, & priuilegia vobis data conseruate, & illis abuti, ne eis nimio vestro malo priuemini, nolite, atque mea vobis scripta à liuidorum morsibus defendite. multa enim in gratiam vestram iuuenis hic lusi, quæ nunc ætati nostræ parũ conuenientia visa sunt. Bart. in l. si is qui, pro empt.ff. de vsuc. in hoc imitatus, vt qui iuuenis ibi scripserat, senex factus corrigere noluit, etiam Pythagoræ dicti memor, qui cũ quendam Cleanti dialecticum, multis ac prolixis sophismatibus obstrepentem audiret, desine (inquit) senem magis ad rem pertinentibus auocare, sed nobis iunioribus ista proponito. quæ cùm in mente mea diutius lustrassem, & quæ infrà scripsi, studiosæ iuuentuti aliquantulum profutura existimassem, ea vtcunq; tamen scripta prorsus immutari recusaui, confidens bonæ indolis adolescentes & peritos, cùm eis ista scripse-

ſcripſerim meos propugnatores, & defenſores in his omnibus fore. Interim præmittã aliqua, in primis quòd hoc verbo Scholaris vti non verebor, cùm Imperator in hac auten. habita C. ne fil. pro pat. rubr. de priuil. ſcholari. & alijs in bene multis locis vſus fuerit. ſic & Quintil. lib. 2. de offi. diſci. hoc modo inquit, Cœtus ſcholariũ læti & alacres cõuenient. ita & paſſim noſtri Doctores etiã de Ro. lingua benè meriti, licet quidam in dicendo ſuperſtitioſi negent latinam dictionem eſſe, & pro ea vtantur dictione Scholaſticus. ſed ego paſſim & vna & altera dictione vtar, ne cuius aures vocabulum offendat. Primum omnium ipſorum ſcholaſticorum priuilegia tradam: demum quędam ipſis neceſſaria ſeu requiſita: poſtremò prædictæ authenticæ elucidationem ſubijciam.

PRIMVM

PRIMVM PRIVILEGIVM.

Diebus etiã festis scholastici studere debent.

PRIMVM priuilegium est, Quod licet ab omni opere diebus feriatis cessare debeamus. Leuit. 23. cap. nihil ergo operis facietis in eo, & Exod. 12. & Hier. 17. c. Nolite eijcere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis. tex. in c. 1. de fer. cum similib. scholares tamen totis (vt aiunt) neruis studere, & legere possunt, & debent. quod firmabo & iure diuino, & canonico, & ciuili, per historiographos & poetas. Primò vt à diuinis incipiam, exemplo Christi, Luc. 4. vbi intrauit Christus secundum cõsuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere, & traditus est illi liber Esaiæ prophetæ: & vt reuoluit librum, inuenit locum, &c. nempe diebus festis benefacere licet. Matt. 12. cap. & Mar. 3. c. sed studendo quis benefacit. nam à cogitationibus malis subtrahitur, & euitat otium, & sic in consequentiam peccatum, ac discit. vnde firmat Hierony. in cap. nunquam, de consecrat. dist. 5. Ama scientiam, & carnis vitia nõ amabis.

& in 3. parte epiſtolarum 15. in manibus tuis diuina ſit lectio,& crebræ orationes,vt omnes cogitationum ſagittæ,quibus adoleſcētes percuti ſolent, huiuſmodi clypeo repellantur. Apoc. 1. c. Fui in ſpiritu,in die Dominica. Inſuper illo die apoſtoli fuerūt illuminati,& eis eſt data omnis ſcientia. Actor. c.2. Et eodem die illuminatus Saulus, & ei datū donum ſcientiæ. Act.9.c.& Tho. Apo. certior factus eſt de reſurrectione Chriſti illo die Ioan.20.c.in fi. Et quicquid à Domino eſt inſigne conſtitutum, in huius diei dignitate fuit geſtum. cap. quod die. 75. diſtin. hinc eſt quod Bernard. ſuper Cantic.ſermone 14. proſequens illud Ioannis 13. Vos vocatis me magiſter & Domine: primum gratiæ, ſecundum maieſtatis, dicit non minus eſſe animæ ſcientiam prębere, quàm eſcam corpori. quare his diebus,non eſt ceſſandum à ſtudio. Lucas in l. 1. colum. 2. C. de agricol. & cenſi. lib. 11. dicens ignauos ſcholaſticos libenter feſta obſeruare, & in illos dies ſaltare, & ludere. contra text. in c. irreligioſa, de conſ. di.3. ob id vnus ex mille, qui incipiunt ſic ſtudere & ludere, vix in doctum euadit virum, teſte

Cornel.

Cornel. consil. 340. quod dicta colum. 3. in 1. volu. Ideo gl. num. 28. sic narrat, quòd fabri & artifices otiantur in die sabbati: lectores autem diuinæ legis, vel doctor ab opere suo non desinit, nec tamen contaminat sabbatum, refert Florent. in 2. parte summæ, tit. 9. cap. 7. circa finem. Huic sententiæ adstipulatur Petrus Subertus sancti Papuli olim episcopus, in suo tractat. de cultu vineæ Domini, in 4. parte, c. 5. Et ista videtur etiam ratio propter illuminationem intellectus, & propter memoriæ fragilitatem, ne diebus festis dediscant, quod alijs diebus didicerunt, & vt à malis prouenientibus ab otio remoueantur. Doct. in d. cap. 1. de ferijs. Ioan. Lupus in rep. c. per vestras. §. 27. folio 72. colum. 1. de donat. inter virum & vxor. vnde Isidorus de summo bono, cap. 8. lib. 3. in hæc verba ait: Geminum confert donum lectio sanctarum scripturarum, siue quia intellectum mentis erudit, seu quòd à mundi vanitatibus abstractũ hominem ad amorem Dei perducit. excitati enim sæpè illius sermone subtrahimur à desiderio vitæ mundanæ, &c. hæc ille. & paulò pòst, erit enim antea

tea quiſque promptus ad intelligendum quæ legit, conſequenter idoneus ad proferendum quæ diſcit, lector ſtrenuus potius ad agendum quæ legit, quàm ad ſciendum erit promptiſſimus.

Iure etiam canonico permittitur ſcholaribus ſtudere, & feſtis diebus legere. cap. 1. & ibi Doct. & cap. licet, de ferijs, vbi pro pace & neceſſitate diebus feſtis aliqua etiam ſeruilia exercere licet, ergo & pro ſciẽtia, quia doctum eſſe tendit ad Dei honorem, & publicum bonum, Barba. in dicto ca. 1. facit clem. exiui. §. licet, de verborum ſignif. vbi ſtudium dicitur labor ſpiritualis, ſed ſpiritualia illis feſtis exercentur, vt patet, ergo & ſtudium. Tertiò facit, quia in vinea Domini laborare ſtudendo dicuntur, cap. fin. in fin. de magiſt. ergo, &c. *Iure canonico nunc probat.*

2. Quartò ſic, poſſunt homines circa pontes faciendos vel reparandos diebus feſtis laborare, dummodò hoc faciant ratione publicæ vtilitatis principaliter, & nõ propter lucrum, vt not. Alber. in dictio. in verbo, feria, & Angel. de Clauaſio in ſua ſumma, in verbo, feriæ. §. 32. ſed in literato maior vtilitas publica vertitur, vt dicunt

Doct.

Doct.in l.1.ff.ſolut.matrim.quia per ſcientiam eorum totus mundus illuminabitur, vt hîc.Ergo etiam illis diebus poterunt laborare ſtudendo, legendo, & etiam repetendo, dum tamen modò non perturbetur, dimittatur, vel impediatur diuinum officiũ, vt infrà dicetur. alia huic iuri confinia de induſtria miſſa facio, iſta ſufficere ratus quoad ius pontificium.

Nunc iure ciuili probat.

Iure ciuili comprobatur, primò omnia his diebus exerceri poſſunt, ſine quibus mundus regi non poteſt. l. omnes, in prima, & ibi gl. C. de ferijs. ſed mundus ſine ſcientia regi non poteſt. vt in hac auten. dicitur. ergo his diebus poteſt exerceri literarum ſtudium. Secundò facit: diſciplina militaris illis diebus exerceri poteſt. l. diuus. ff. de ferijs, ergo & multò magis diſciplina literaria, cùm æquiparētur in procemio Inſti. & l. aduocati. C. de aduoca. diuerſo. iudicio. imò ſtudium eſt magis & vtile, & meritorium, ideo poterit exerceri id temporis. Tertiò facit l.1.C. de agricol. & cenſit. lib.10. & Fulgoſ. in l. qui ſub prætex. C. de ſacroſan. eccleſ. vbi qui ſtudet, dicitur eccleſiæ ſeruire: quia ſtudet, vt poſt-

ea

ẽa melius ecclesiæ seruiat, & eam protegat.

3. Etiam famuli in illos dies tenentur ad seruiendum suis dominis. argumen. l.1. & l.colonos, & ibi not. C. de agric. & censit.lib.11. l. seruus.§. seruus.& l.si peculium. §.quædam.ff. de statu liber.

Famuli diebus festis seruire tenentur, & quibus ex causis seruire prouocetur.

Fallit in festis insignibus. cap. rogationes, de consecrat. dist. 3. & Deuter. c. 5. vbi dicitur, quòd tam dominus quàm seruus & ancilla debent sabbato quiescere: quod intellige ab operibus seruilibus, vt suprà dixi. sed operę nō seruiles possunt fieri etiā diebus illis, vt scribere. l. 2. C. de feriis, parare comestiones, cùm in illis diebus serui etiam velint comedere, ita tenet Angel. de Clauasio, in sua summa, in verbo, feriæ. Secundò intellige dummodò necessaria ad culturam corporis eis famulis relinquantur. l. cùm patronus, in fine, & l. suo victu. cum l. seq. & l. medicus, ac l. penul. ff. de oper. libert, facit l. cùm antiquitas. C. de testa. c. diffiniuit. 17. q. vlt. necessaria corpori non sunt subtrahenda. c. non mediocriter, de consecrat. dist. 5. Docto. in l. 1. colum. 2. C. de agricol. & censi. lib. 11.

4. Notandum eſt, quòd ſeptem ex cauſis ad ſeruiendum prouocantur homines. Primo beneuolentia. Secundo beneficiorum magnitudine. Tertio dignitatis præſtantia. Quarto ſpe, id ſibi vtile futurum. Quinto metu vitæ, vt parere cogãtur. Sexto ſpe largitionis promiſſioniſq; capti. Septimo mercede conducti, vt communiter fit. Lucas in l. vna. C. de magiſt. ſcrinio. li. 12.

Probatur per poëtas, & hiſtoriographos, & primò Virgil. in Georg. vt eius etiam teſtimonio vtamur, ſurgat. quippe etiam feſtis quædam exercere diebus fas, & iura ſinunt, riuos deducere nulla religio vetuit, ſegeti prætendere ſepem, inſidias auibus moliri, incẽdere vepres, balantemq́ue gregem fluuio merſare ſalubri. à fortiori ergo fas erit illis diebus ſtudere, imo dicit Macrobius lib. primo Saturnalium, cur non religionis honor putetur dicari ſacris diebus ſacrum ſtudium literarum? Item adduci poteſt quod dicit Seneca, vt mihi videor 18. epiſt. Feſtis maximè diebus animo imperandum eſt, vt tunc voluptatibus ſolus abſtineat, cùm in illas omnis turba procubuerit, & Plato, vt per Laërtiũ in

in vita illius continetur, sic inquit, fac finem discendi, & viuendi, discēdo igitur ne deficias, literę enim incipienti animo tanquā baculus infirmo corpori repertę sunt.

5. Ex hoc de tribus solitus erat his verbis dicere, quòd anima doluerat, de prodigo diuite, qui venit ad paupertatē, de honorabili, qui dedecus incurrit, & vltimo de sapiente, quem sapiētia deserit. Sic Cato de tribus pœnitentiam egisse dicit. Primò quod arcanū mulieri dixisset. Secundo, si per aquam traiecisset, dum per terrā proficisci poterat. Tertiò, si per aliquot dies per incuriam sine studio, transiuisset. Refertur in add. ad Panorm. in. c. olim. de excep. isto dicit. Faust. in Distich. *Plato & Cato de tribus pœnitentiā agebant.*

Nulla dies abeat, quin linea ducta supersit,
Non decet ignauum prӕterijsse diem.

6. Cassiodorus in secunda epistola sic inquit: In addiscendo decorum est terminum habere. hic honesta probatur ambitio, cuius etiam nimietas placet, omne enim scientificū quanto profundius quӕritur, tanto gloriosius inuenitur. & Valerius libro 8. titulo 7. de studio & industri. refert de Carneade philosopho, qui

nonaginta expletis annis ita se doctrinę operibus donauit, vt cùm cibi capiēdi causa recubuisset, cogitationibus inhærens, manum ad mensam porrigere obliuisceretur. Quid de Solone dicemus? qui in agone existens, assidentibus amicis, & inter se conferentibus satis iam pressum caput erexit, interrogatus cur id egisset, respondit: vt cùm istud quicquid est, de quo disputatis percepero, moriar. migraret profectò inertia ex hominibus, si eo animo vitam ingrederentur, quo Solon ea egressus est. alia adducit exempla Valer. vbi suprà, & Textor in sua officina in Rub. alij qui literarum & cæt.

7. Memoriæ etiā proditum est, quòd festis diebus pueri modesti cum verecunda grauitate maiorum laudes carmine decantare, grandioresque natu summo obsequio vereri, illosque à conuiuijs domum reducere solebant, teste Alex. lib. 3. genialium. c. 11. Item apud Liuium li. 3. habetur, quòd indicto iusticio nemo onus quicquā rei priuatæ agere poterat, sed publica sicut militare, studere, & alia publica exercere. Et ista est communis sententia, tam theo-

theologorum,quàm doctorum vtriusque facultatis,prout citãtur in d,c.primo,licet Azo in summ de ferijs contrariũ teneat, & Anthon. in d. cap. 1. Sententiæ tamen primæ inhæret Archi. in cap. Ieiunia, de consecrat. distin.3. & Thomas in 2. secundæ.q.122.art.4.vbi dicit.quòd nullus actus spiritualis exercitij est cõtra obseruantiam sabbati,vt puta,si aliquis doceat verbo,vel scripto. & in hac sententia quiescendum est.

8. Amplia,diebus festis studendum, siue festa in honorẽ Dei, virginisvę matris sint,aut sanctorum. glos.in l. omnes in prima,C.de fer.etiam die paschatis,dummodo non omittatur diuinum officium necessarium tex.in l. vna,in fin.& ibi glos. in verbo,festis diebus C.de iusti.cod. confirman.vbi recitatio constitutionis fieri potest,ergo & illa potest videri,& multo fortius per rationes iam dictas.

9. Secundo amplia etiã propter delectationem, & recreationis gratia studere quem posse illis diebus. vt Alber.in d.l.diuus dicit se habuisseRomę tempore indulgentiæ à pœnitentiariis, & hoc vt euitetur *Iura interpretari an in dies festos liceat.*

otium,& cogitationes malæ, & ſic peccatum.

10. Tertiò amplia, quòd nō ſolùm poſſum ſecretè, videlicet in cubiculo ſeu camera ſtudere, ſed etiam lectores legere. nam Chriſtus ſabbato docebat, Luc. 6. c. & aſſiduè docere debemus. c. de quibuſdā. 37. diſt. etiam ſi acceſſoriè haberemus lucrum. Panorm. & alij in c. 1. de fer. quia id quod fit principaliter, cōſideratur. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi certum pet. l. prima, de autoritate tuto. ſumma Angel. in verbo, feriæ. §. 23. & ſeq. & Hieron. in 3. parte. epiſtolarum, in regul. monach. c. 15. inquit, dominicis diebus orationi, & lectioni vacetur, & maximè quando legitur, vt lectores potius diſcant, quàm doceant, vt ſunt baccalaurei quidā, & ad illuminationem proprij intellectus. imo etiam ſcholaſticus poterit die dominico repetere lectiōes, quas in tota hebdomada audiuit, vt eſt de ſententia Corſet. in reperto. in verbo, feriæ, verſi. ſi diebus & ne obliuiſcatur, cùm memoria ſit labilis. l. peregrè. ff. de acquiren. poſſ. & hoc ſeruatur Tholoſæ, vbi diebus feſtis, exceptis dominicis, & virginis Mariæ, & Apo-

& Apostolorũ, legitur volum. Authent. & tres libri codicis, ac liber feud. & incipiunt dictum volumen in vigilia diuæ Catharinæ, & continuant vsq; ad hilaria, quæ dicũt carnispriuium, prout ibid. ego legi, & postea in Quadragesima diebus festis incipiũt, & sabbati post meridiẽ Institutiones, quas continuant vsque ad festum beati Iohannis: actiones verò legunt in singulos dies, ab hora decima vsque ad vndecimam, & à quinta ad sextam, per Quadragesimam. sicut enim quotidiano cibo alitur, & pinguescit homo diebus continuis, ita & lectione. Lucas de penna in l. 1. col. 2. C. de agricolis & censit. lib. 11. *Ordo lectionum extraordinariarũ vniuersitatis Tholosanæ.*

11. Fallit quando esset studium solenne, vtpote solennis disputatio, ad quam & Rector & Doctores confluunt. nam tunc saltem de mane, vt possit vacari audiendis missis, fieri nõ debet diebus festis in honorem Dei. c. placita. 15. q. 4. Aluar. in prooemio feudo. colum. 2. vidi tamen post prandium publicas disputationes in illos etiam dies fieri. *Disputationes solennes festis diebus an fieri possint, & consilia dari, & quibus.*

12. Secundò fallit, quando quis principaliter gratia lucri studeret, vt aduo-

uatus aut doctor, nec hoc quidem permittitur. Alber. & alij in l. 2. C. de feriis, melius tamen esset studere, quàm aleis ludere, vel ad alios ludos prohibitos, vt nunc communius fit.

Consulere quando & quibus liceat.

13. Quod restringe quando necessitas suaderet consulere, vt quando aliquis venit de longinquo ad habendum consilium, quia tunc necessitas facit licitum, quod erat illicitum. l. 1. ff. de offic. consul. Panor. & alij in d. c. primo. Summa Angel. in verbo, feriæ. §. 25. & de illo lucro debet ille consulens facere aliquam eleemosynam. Moder. Tauri. in l. 1. in fin. ff. de offic. eius, & consuetudo seruat, vt omnibus diebus non respuantur consilia per aduocatos. Item illis diebus non debet recusari consilium miserabilibus personis, nec pupillis, pauperibus, cæterisq; id generis hominibus. Doctor. in d. cap. primo. Ias. & Moder. in d. l. pri. in fin. ff. de officio eius, in glos. in verbo, non aliter, & Ias. in d. l. diuus, quod benè obseruat conciuis noster D. Iohannes Boërius aduocatus Regius in suprema generalium Montispessulani curia, qui diebus festis nunquam, nisi his perso-

nis

nis consulit, licet ad eum confluant infiniti homines, ad petendum cōsilia, propter suam eminentem scientiam.

14. Tertio fallit, quando vellet studere illis festis scientiam prohibitam, vt puta, necromantiā. nam tunc prohiberetur, vt dico infrà in alio priuilegio, vel fabulas turpes, vel libros amatorios, & ad incendium libidinis inducentes, & alios legi prohibitos. c. nónne. c. sacerdotes. & c. legat. 37. dist. Io. Fab in proœmio instit. & ideo legimus Hieronymum à malo angelo percussum, dum libros Ciceronis legeret. c. legimus, 37. dist.

15. Quarto fallit, quando vellet studere legereque omissis horis, ac missa, & alio diuino officio non expleto, tunc non posset, quia dicitur maledictum studium, propter quod relinquitur diuinum officium. Nota in ca. primo de feriis. Iohan. Thierri. in sua disputatione, an sit licitum diebus feriatis dare operam literis legalibus, &c.

SECVNDVM priuilegium est, quòd sicut potest studere diebus festis, ita & in templo, cùm sit bonum argumentum de tempore ad locum. l. viuum. ff. si certa pe- *In templo an sit studēdū & quando.*

ta,&gl.in Cle.in verbo. regularem,de censib.dicit,quòd sicut licitum est ob necessitatem comedere carnes tempore prohibito,ita & in loco,& hoc argumentũ procedit, quãdo est eadem ratio,alioqui non secundum Ias.& Moder.in d.l.vinum.Ideo non poterit debitor capi in ecclesia, licet die feriato sic,quia potest ibidem custodiri & citari verbo,sed tempore feriato si nõ caperetur,fugeret,& sic non est eadem ratio secundum Curtium ibidem, & sic studuisse testatur Io. Andr. in addi. ad Spec. in tit.de fil.presby.ob id vidi multos etiam doctores in templo,dum officium vespertinum celebrabatur literis incumbentes. Item studium dicitur labor spiritualis, cle. exiui.§,licet,de verb.sign.& suprà in proximo priuilegio dixi,quę spiritualia in ecclesia tractari possunt. c. decet, de immuni. eccle.in 6.

Fallit quando vellet studere in tempus missæ celebrandæ, tunc enim sicut nõ potest audiendo eam dicere horas, ad quas tenetur,ita nec studere.Syluester in verbo, missa, in fin. quia sunt duæ obligationes, vna de audiendo missam attente. cap. missas.

missas.de consecrat.distinct.1.altera de dicendo horas.c.1.de celeb.missa.& vtraque requirit attentionem. & deuotionem exteriorem, quæ non possunt esse simul, argument.c.ex literis,de proba. & ibi glos. & doctor. facit l. si consul. ff. de adopt. gl. in c.si episcopus, de supplen. neg. præl. & hoc quando ad vtrunque tenebatur ex præcepto, aliàs secus, nam dicitur, qui ad vtrunque festinat,neutrum benè peragit. text.in l.fi.C.de assesso. licet de consuetudine secus seruetur,vt quilibet etiam inter audiendam missam dicat horas, & in foro conscientiæ credo consuetudinem excusare,nisi quis contemneret.

Secundo etiam fallit,quando vellet studere scientiam prohibitam,vt dictum iam extitit,vt necromantiam vel vellet studere fabulas, seu libros prouocantes ad libidinem,vt Ouidius de arte amandi, aresta amorum,vel alios similes,tunc non posset nec quidem extra ecclesiam,cap.legimus. 27.distinct. quia domum Dei decet sanctitudo. cap. decet, de immun. ecclesi.libro 6. ego tamen putarem conuenientius esse,vt in ecclesia quis oraret omnibus aliis dimis-

dimiſſis, & ita ſemper faciendum putaui, vt nobis omnia ex vſu ſint.

Scholaſticus fabrum expellit.

TERTIVM priuilegium. Licet quis non debeat expelli de domo ſua inuitus, cùm ſit tutiſſimum refugium. l. plærique. ff. de in ius voc. vbi plenè Socin. & l. nemo. de domo de regu. iur. Tamen ſcholaris poterit expellere fabrum, vel alium in ſua etiam domo commorantem, ſi eum in ſuo ſtudio perturbet, vt nũcupatim ſcribit Bart. & alij in l. 1. in fin. ff. ſolut. matr. Huic ſententiæ accedit Ioan. de Platea. in l. 2. C. qui ætate, lib. 10. & l. 1. de excuſa. artif. ibid. Panor. in c. bone, in 1. num. 11. de poſt præl. & c. fi. de iud. Ioan. Montolon in ſuo iuris prompt. in verbo, faber, in 1. facit text. in l. ædificia. C. de ædificiis pub. vbi ædificia cohærentia ædificiis, mœnibus, vel operib. publicis poſſunt dirui, ac proſterni ratione vtilitatis publicæ, ſic eadem ratione expelletur faber, & ego ipſe expuli Mõtepeſſulano quendam textorem exiſtentem iuxta collegium *Du Vergier*, & ſemper alta voce canentem, & collegiatos impedientem, nam illum conueni coram iudice, coram quo iſta allegaui, quibus audi-

tis

tis per iudicem factum illi extitit præceptum, vt canere ita altè cessaret, vel discedere haberet: sed cùm canere ita solitus esset, ægrè ferens discessit, & istud fit ratione vtilitatis publicæ, quæ versatur in scholarib. nam faber propter vtilitatem priuatam debet ab exercitio abstinere, videlicet propter vicinum infirmum, si strepitus ei noceat, tum quia gratia hominum omnia sunt comparata. l. in pecudum. ff. de vsuris. tum quia salus hominis æstimari non potest. l. penul. §. fin. ff. de donat. ad hæc quia cuique benefacere tenemur. c. non satis. 86. dist. argum. l. necare. ff. de liberis agnoscend. Lucas de penna, in l. vna, in fin. C. de stud. liber. vrb. Romæ, lib. 11. sequitur Decius, in l. 1. num. 72. ff. de officio eius cui manda. est iurisdict. multo fortius ergo in scholaribus, in quibus versatur vtilitas publica, vt dixi. Nec refragatur quòd priuilegia non intelliguntur concessa alicui cum damno & iniuria tertij. impuberi. ff. de administrat. tutor. respon. quæ vtilitatis publicæ causa fiunt, etsi in contumeliam alterius cedant, non reputantur iniuriosa. l. quod reipublicæ. ff. de iniur. nec potest dici in

ci in damnum vel in iniuriam fabri cõcessum, cùm in vtilitate publica contineatur etiam vtilitas fabri, vt not. in c. licet, de regula. de Ripa in d.l.1. num.129. cum seq. ff. solut. matrimo.

2. Amplia, siue faber vel alius scholaris alium impediat, vtpote, ita altè legendo, quòd alius studere non valeat, nam tunc poterit compelli officio iudicis vt taceat, vel recedat. vt dicit. Alex. in l. col. penul. ff. solut. matr. per text. in l. vna, ibi ne discipuli sibi inuicem quidem possint obstrepere. C. de stud. lib. vrb. Ro. lib. 11. & ibi Alex. in addit. ad Bartol. quem sequitur Ias. in l.1. §. fina. ff. de fer. & Pet. de Iesnauderie in opusculo de doct. in 2. parte, num. 25. Angel. Claua. in sua summa, in verb. locat. q. 9.

3. Imo pseudoscholaris alios perturbans est expellendus ab vniuersitate, & est triduo excommunicatus. c. in loco. 5. q. 4. quem sing. notat Rom. sing. 673. quando vniuersitas, & Præpo. in c. dilectis, col. 4. de appell.

4. Amplia, idẽ esse si fabri vel malleatores sint iuxta ecclesiam, & perturbent diuinum officium, quia etiã possunt expelli, sicut

ſicut ſi iuxta ſtudium,& fortius, nam propter vnumquodque tale, & illud magis. c. pridem.18.q.2. cùm iſtud vrgeat, etiam ad vtilitatem publicam,ſecundum Alex. in l. 1. C. de ſtud. liber. vrb. Rom. lib. 11. in addit. ad Bart. Panor. in c. bone.1. num.11. de poſtu. prælat. Silue. de Prierio in ſumma Silueſtrina,in verbo,locatio.3.q.& ſeq.

Nec obſtat quod dicit Imol. in d.l.1. nō procedere niſi in doctoribus, quia non eſt par vtilitas ſtudioſorum,quæ eſt in doctoribus,ergo ipſi non habent hoc priuilegiū, cui reſpon. non eſſe minorem vtilitatem in ſtudentibus ratione habita ad tempus futurum,quàm in doctoribus.quia doctores ſcholares fuerunt, & ſcholares doctores efficientur.Item in procemio decreta. conferuntur priuilegia ſimul doctoribus & ſcholaribus, & qui perturbaret ſtudentes,non eſſent doctores, qui ex illis fiunt. ideo puto primam ſententiam veriorem, pro qua etiam facit l. legatis. §. ornatricibus,& ibi nota.ff. de leg.3. etiā ita iudicatur de eo qui eſt in via ad actū, ſicut de eo qui iā eſt in actu. l. abeſſe. & l. qui mittuntur.ff. ex quib. cauſ. maio. quæ enim de proximo inſunt,

insunt, inesse videntur. l. lecta, versic. dicebam. ff. si cert. peta. Feli. plenè in c. cùm adeo, de rescript. vbi plenè dicit de destinato ad clericatum, an debeat gaudere priuilegio clericali. Prætereà in materia fauorabili disposita in Doctoribus habēt locum, in studiosis, secus in odiosa: doct. in proœmio decreti Ias. in d. l. 1. col. pen. quod alibi declarabo.

5. Sed quæritur quid debet fieri huic fabro eiecto? nunquid debeat ei solui domus existimatio? quādo expellitur, vidi in ciuitate Caturcen. de quodam ligni fabro, cuius domus erat iuxta scholas. nam fuit cōpulsus exire satisfactà sibi prius domus æstimatione expensis ciuitatis, per text. in l. item verberatum. ff. de rei vēdicat. & not. in l. imperium. ff. de iurisd. omnium iud. & l. venditor. §. 1. ff. communia prædio. ibi neque commoditas rei iure domino adimatur. Vel alia domus eidem fabro in alio loco debet dari reipub. expen. & illa relicta erit reipublicæ, gl. no. in l. si locus. §. fi. ff. quemadmo. ser. amit. quam sequitur Masuer. in sua pract. rub. de serui. in princ. & Dec. in l. id quod nostrū. ff. de reg. iu. nam

serui

serui deferentes illos, qui fabricant falsam monetam ciuitate Romana donabantur, & eorum domini precium à fisco percipere solebant. l. serui. C. quib. ex caus. serui, pro præmio liber. accipiunt, vbi Bald. & Iason consil. 233. circa, versic. 11. facit, in 2. volum. & consil. 46. pro fisco, num. 4. volum. 3. Quod intellige verum, quando illa domus relicta à fabro, vsui publico deputaretur, secus si tantum expelleretur faber, quia tunc ipse locare poterit domũ suam alteri strepitum non inferenti, vel vendere. Distingue tamen vt per Doctor. in d. l. prima. ff. soluto matrimonio.

6. Amplia etiam, si quis impediret doctorem aut scholarem in malis odoribus, non licet enim alicui immittere in alienum quicquam, quamuis in suo possit facere quod libet l. sicut. §. Aristo. ff. si seruit. vendic. Ideo sulfurarij, & alij artifices possunt prohiberi, ne fœtidam artem exerceant in domo vicina. l. 2. §. idem ait, si odore. ff. ne quid in loco public. Cæpol. in tracta. de seruitu. vrba. prædio. c. 31. & de Ripa in tract. de peste, in 3. præseruatio pestis, vers. ad alia remedia. Et ideo faber maleando,

Expelli propter malos odores, an possit inferens.

do, & murmur inferendo dicitur aliquid immittere in alienum, ob id prohiberi debet, vel expelli. Pan. in c. cùm inter, in vlt. no. de consuetu. quod est verum, quando per strepitum impediretur vsus vicinę domus, prout est in scholaribus, secus, in artificibus, qui propter strepitum non cessant operari, de Ripa in d.l.1. col. antepen. ff. solu. matr. imò cantando operantur, & irascendo quandoque cum vxoribus melius laborant, & comedunt.

7. Amplia, etiam si esset diabolus, qui potest prohiberi ne strepitum faciat in domo, vt firmat Barba. in c.1. de probat. si tamen inueniretur seruiens, qui hanc illi inhibitionem facere auderet, imò si conductor recesserit metu malorum spirituum, non tenetur ad pensionem pro tempore, quo non potuit ob strepitum illorum inhabitare, teste Christo. Porc. in rubr. de loca. in fi. in instit.

Contra scholares discolos.

8. Fallit quando non esset scholasticus actu, sed vagus & discolus, tunc non gauderet hoc priuilegio. per. gl. & ibi doct. in verbo, commorantibus, in procemio sexti. sic miles non militans non prohibetur

esse

esse procurator. l. militem. C. de procura. Alex. in l. Centurio, col. 5. ff. de vulga. Clau. in d. l. prima, col. pen. nempe vagus scholaris non fiet magister, gl. sing. in l. prima. C. de tyro. lib. 12. secundum Bened. in repet. cap. Raynutius, in verbo, adiectæ, nu. 39. de test. quia in isto discolo nulla versatur vtilitas publica, igitur hoc priuilegiũ, cessante causa cessabit. arg. l. quod dictum. ff. de pactis, nam si testator reliquerit castrum alicui, si studuerit, intelligitur si profecerit, & doctus euaserit, vt scripsi in §. præterea, in verbo, studuerint, in fi. de colla. in concorda.

Quod intellige verum, quando scholasticus erit vagus, sed si de nouo vellet trãssumere studium, arbitrarer eum hoc priuilegio vti posse arg. l. pen. C. de consulib. libro 12. & iuramento illius esset credendum, quod studere de nouo affectat, cùm à voluntate depẽdeat, & qui dicit aliquem discolũ, hoc probare debet, quia delictum non præsumitur. l. merito. ff. pro socio. & quilibet præsumitur bonus. c. pen. & si de præsumpt.

QVARTVM priuilegium est, quod

Causæ scholasticorum, die festo, an possint tractari.

hæc causa contra perturbantes scholasticos, vel studium, poterit agitari, etiam die feriata, secundum Hostien. & Panormita. in c.fin.in fi.de iud. & hoc, ratione publicæ vtilitatis ne diu cesset, ex hoc enim vtilitas prouenit, tam in communi, quia patria repletur sapientibus, quàm in particulari, quia quilibet postquam sunt docti, potest eos audire & addiscere. teste Hostien. in summa, in §. fin. versic. quid sit magister. Specul.in eodem tit. §. sequitur. versic.secundo probat. Felin.in c.nonnulli, col. 21. num.16.de rescript.& in omni casu, in quo de pietate, vel de publica vtilitate tractatur, potest die feriato procedi Bart. in d. l. diuus.ff.de fer. & doct. in l. prima. ff. solut. matrim. sed in studio pietas, vt dixi, versatur, & vtilitas publica. vnde dicit Hostien. his verbis, in prooemio suæ summæ. §. vnde, versic. ciuili. quòd licet vita contemplatiua sit certior actiua, & magis secura. c. nisi. §. nec putes, de renuncia: tamen ista est multum vtilis, ob id iudices & legistæ vtentes legibus, vt decet, non minorem ducunt vitam, quàm fratres minores, vel alij religiosi. Refert Ias.in d.l.prima, in princip.

cip. colum. pen. ff. de iust. & iur. & Lance. Galiaula in repetit. l. centurio. colum. 4. de vulga. & in Euangelio dicitur: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiã, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Fallit in feriis introductis in honorem Dei, Doct. in d. c. fi. de iud. & l. 1. ff. solu. matrimo. & Hostien. in sua summa. vers. quid si magister. licet Iason in d. l. prima, col. pen. teneat, ea diebus feriatis etiam in honorem Dei posse tractari, cui non assentiunt Doctores. nec ego per text. in l. fi. C. de feriis, ibi sit ille dies à cognitionibus alienus, & istud seruatur in practica. Benè tamen descenderem in sententiam Ias. quando esset vrgens necessitas, quæ compelleret. argu. c. licet, de feriis.

QVINTVM priuilegium est, quòd hęc causa stud j debet summariè, & de plano, ac breui tractari, & finiri, sicut causa dotis, cùm æquiparentur l. 1. ff. solut. matr. & ibi Doct. & nota in l. 2. de re iud. & in æquiparatis statutum in vno, procedit etiam in altero. cap. de multa, de præben. hoc expressim firmat Bal. Nouellus in tractat. de dote, in 9. parte, priuilegio 12. & priuileg. 15. *Causæ scholasticorum breuiter tractentur.*

& maximè quando tractatur de viatico ſcholaris, & ſic de alimtentis ipſius, quia hæc cauſa dicitur pia, cùm de pauperum alimẽtis tractetur Bar. in tract. de alimentis, verſic. quæro vtrum legatum, gloſ. in l. ſi quis Titio. ff. de lega. 2. text. in authen. vt cùm de appell. cogno. §. aliud, in verbo, egenus alimento impendunt, colla. S. gl. in c. 2. de ſepult. & ne ſtudentes litigando fame pereant. l. ſi longius. §. fi. de iud. quod malè ſeruant quidam iudices in hoc regno, qui proceſſus ordinarios & dilationes ordinarias in his concedunt cauſis, quod non eſt faciendum, ſed ſummariè, & per modum prouiſionis ſcholaſticis eſt prouidendum.

Faber à ſentẽtia expulſionis nõ appellat.

SEXTVM priuilegium eſt, quòd à ſententia lata, ſuper iſta expulſione nõ poterit appellare faber, vel alius, cõtra quem eſt lata, quia ſtudium dilationem non patitur, Bal. in l. vna, col. 3. C. ſi de momenta. poſſ. fuerit appella. Alexander in additionib. ad Part. in l. vna. C. de ſtud. liber. vrb. Rom. libro vndecimo, & in d. l. prima, & quando res dilationem non recipit, non eſt licitum appellare. l. fi. ff. de appell. recipiend.

piend. idem tener Iaſ. in l. 1. §. fina. de feriis. Decius conſil. 70. & pro tenui, in fine. Rauen. in Rubr. de foro competenti, fol. 99. alioqui pendente appellatione ſtudium deſerere cogeretur, tam vt proſequeretur appellationem, quàm ob ſtrepitum, qui illi interim malitia falsi inferetur, ita & ſtudium in totum abiicere, & ſcà tantis malis explicare procuraret.

In Francia practica eſt, quod appellatione nõ obſtante mandetur executioni materia prouiſionalis, ſicut eſt iſta, iudex enim per modum prouiſionis decernet iſtum fabrum expellendum, & ſic expelletur primò faber, vel alius ſine preiudicio appellationis, quã ſi poſtea velit proſequi, poterit. d. Rub. *des ſentences executoires, nõ obſtant oppoſition ou appellation*, hoc eſt, de ſentẽtiis executoriis, non obſtante oppoſitione vel appellatione,] in ordina. regiis, vbi alij caſus deſcribuntur, & ibi multa deſcripſi.

1. SEPTIMVM priuilegiũ eſt, quòd quamuis rem ſuã non teneatur dominus inuitus alteri locare. l. licitatio. §. 1. ff. de publ. l. ſi cum Hermes, & l. inuitos. C. locati. Hoc tamen non habet verum in *Scholaſticis dominus equũ vel domum locare compellitur.*

ſcholaribus, qui ſi non inueniant domos, poſſunt compellere habentes ad illis locandum, allegatur dictum Guiller. de Cugno. in l. decernimus. C. de epiſcopis & cleric. licet hoc non dicat, hoc tamen expreſsè firmant Bald. Alexand. & Iaſ. in l. 1. in fi. ff. ſolu. matrim. Alex. in additio. ad Bart. in l. 1. C. de dignit. libro 12. cui adſtipulatur Petrus de Leſnauderie in opuſculo de doctoribus, in ſecunda parte, nu. 27. Loquuntur tamen in doctoribus. ſed idem dicas in ſtudioſis, cùm eadem ſit ratio, ſcilicet publicæ vtilitatis, quæ ita verſatur in ipſis, ſicut in doctoribus, vt ſuprà dixi, ergo idem ius erit ſtatuendum, iuxta l. illud. ff. ad leg. acquir. & l. 1. §. 1. ff. de fonte, & l. ſi poſtulauerit. §. ratio ad leg. Iuliam, de adult. & in ſtudentibus ita firmat Socin. in tracta. fallen. reg. 435. vendere & Iaſ. in d. l. 1. in fin. & in addit. in Porcum, in §. fin. nu. 5. inſtit. de loca. & de Ripa in tracta. de peſte, fol. 123. verſic. ſed qui ſi extra muros, dicens idem ſi ciuitas non habeat locum ad collocandum infectos peſte, nam poterit compellere ad vendendum, vel locandum habentem illum locum aptum eadem ratione,

ſcilicet

ſcilicet publicę vtilitatis,arg.l.ſi quis ſepulchrum. §.1.ff.de religio. & ſumptib.funer. ſicut poteſt quis compelli, vt vendat fundum,vt ibi erigantur furcæ,not. in l.imperium.ff.de iuriſd. om. iud.

2. Amplia, iſtud non ſolùm procedere in domo,ſed etiã in equo,nempe ſi ſcholaſticus velit recedere de ſtudio,poteſt compellere habentem equum, ſi illum dominus conſueuerat locare,ad ſibi locandum. vt bellè dicit patruus meus Iacob. Rebuff. in l.curſum.C.de curſu publico, lib.12,arg. l. illius. l. nam hoſpes poſtquam ſigna hoſpitij erexit,cogitur hoſpites recipere l. vna. §.1. vbi Bart. hoc expreſſim aſſerit. ff. furti,aduerſus nautas, multo fortius is qui conſueuit locare equum.tenebitur tamen ſtudioſus dare penſionem conſuetam pro locatione præſtari,ſecundum eundem ibi, l.excepto.C.loca.§.primo,inſti.eo.tit.Nota etiam , quòd ſi ſtudens verberauerit equum fuſtibus,& non calcaribus, vel flagellis,& equus illis ictibus moriatur, periculo ſcholaſtici peribit, l.1.C.de curſu publi c.lib.12.Corſet.in ſingula.incipien. conductor.quia equi calcaribus & flagellis ſo-

lent cedi & percuti,non lignis, secus si alio modo pereat, dum tamen dolus vel lata culpa absit.Bald.cōs.22.Bannitus, in 3. vol. Quid si scholasticus non dederit auenam equo,quem locauerat,& eo factus est macer,an teneatur? respon.non per text. in l. animalia. C. de cursu publico. lib.12.& ibi Platea hoc expresse firmat: nam studentes nō solent equos locatos auena impinguare, cùm modicam eis impendere soliti sint.

3. Fallit,quando literatus esset ignotus, tunc illi ignoto non tenebitur dominus equum locare non datis sibi fideiussorib. quippe priuilegiū debet intelligi sine præiudicio alicuius. l.impub. ff. de administr. tut. l.2.§.merito,ne quid in loco publ.fiat. l.nec auus C.de emancipa.liber.

Quid si scholaris pro illo equo locato non inueniret fideiussorē,crederem quod expensis suis detur einuncius, seu cursor ad sequendum equum cum pecuniis locationis vsque ad domum dicti scholastici vt vidi seruari,nisi ille fuerit pessimus, vt quia diabolus stat à dextris eius continuo.

4. Amplia etiā procedere in vno cubiculo,

culo, & camera, dum quis haberet plures cameras vacuas,& teneatur vnam, vel duas locare, cùm sit bonũ argumentũ de toto ad part.l.quę de tota ff.de rei vendi.c. pastoralis.§.1.de off. deleg.& ita vidi seruari apud Bituriges propter magnum num. auditorũ illuc confluentium, quod displicuit cõiugatis pulchras habentib. vxores.

5. Et si dominus vellet immensum locationis precium recipere, poterit rector taxare, Parnorm. & alij in cap.1. de locat. nisi essent aliqui officiales per vniuersitatem deputati ad hoc,vt in vniuersitate Caturcen. vbi quotannis tales officiales eliguntur,vt vidi, quando illic eram degens, & in Montepessulano iudex parui sigilli taxat ex priuilegio eidem cõcesso per Carolum Franciæ tunc Regem,an.Do.millesimo trecẽtesimo quinquagesimo secundo,in mense Ianuario. Et apud Bituriges conseruator regius hoc munus exercebat, doctoribus præsentibus, atqui in vniuersitate Parisi. hospitiorũ taxatio fit per duos magistros electos ab vniuersitate, & per duos Burgẽses,si interesse velint,vt apparet ex bulla Gregorij 9. directa regi Frãcię data in ec-

in ecclesia Lateran. 8. Kalendas Maij, pontificatus sui quinto, in Chartophilatio vniuersitatis reposita.

Pensionē hospiti quo tēpore scholaris soluere teneatur.

6. Sed quo tempore teneatur studiosus soluere hospiti pensionem, Ioan. de Platea. in l. C. de primipilo, lib. 12. glo. & docto. in l. 2. & l. ædem. C. loca. sic dicunt, quòd primo inspicienda est cōuentio. nam contractus ex cōuentione partium legem accipiunt. l. contractus. ff. de regul. iuris. l. prima. §. si conueniat. ff. depositi. cessante autem conuentione consuetudo regionis est inspicienda, quæ est optima legum interpres. l. si interpretatione. ff. de legibus. l. excepto. C. locati Alber. & alij in l. 2. C. illo titulo, & si consuetudo non appareat, in fine locationis erit præstanda, argum. l. Iulianus §. offerri. ff. de actio. empti. & Doctor. in d. cap. propter. Angel. in verbo, locatio. §. 12. in summa Angel. l. opus. l. ff. locati. Iason in l. 2. num. 37. C. de iure emphy. & Pyrrhus in l. in omnibus obligationibus. ff. de reg. iuris, nempe locator, qui ad patientiā tenetur, non impleuit contractum ante finitam locationem ex parte sua, ergo ante non potest agere per tex. in l. qui hoc anno. ff.

no.ff.de verb. oblig. instit. de inut.stipula. §. penultimo.

7. Fallit quando ex iusta causa ante finitam locationẽ recederet,tũc pro illo tempore quo inhabitauit tantum debet soluere.l.inquilino.& seque.ff.de damno.infec. & l.penult.de migrando.Doctor.in c.propter,de locat.Item fallit,quando quis promitteret hospiti pensionem quadraginta aureorũ pro anno, & solueret decem aureos in initio: sicut enim primũ quadrantem soluit in principio,ita & reliquas solutiones in principio debet facere, vt concludit per multa,Barbat. in cõsi.78.ex celebri,in 4.volu.quia à primordio tituli,posterior formatur euentus. l. prima. C. de imponend.lucra.descrip.facit l.regu.§.fin. ibi, nam initium constitutionis generale est,demonstrat enim,&c. ff. de iur. & facti ignor.Facit l. nec semel.§.primo, quando dies lega. ced. vbi quando tempus adiicitur causa multiplicãdæ solutionis, in principio termini debetur.Bar.in l.qui hoc anno. ff. de verbor. obligat. & quæ in præfationibus fiunt, aut dicunt, in sequentibus repetita intelliguntur.l. item quia.§. fin.ff.

de

de pact. l. Titia. §. idem responde verb. oblig. vel seruari aliquando vidi apud bonos hospites, quòd postquam scholaris soluit quadrantem in principio, quòd cōductor teneatur expectare vsq; ad finem alterius quadrantis, vt fiat qualisqualis compensatio primi quadrantis ad secundum, quod tenetur facere locator si nolit. Bart. in l. si cui, in prin. ff. de legat. 1.

8. Tertio limita, nisi esset conductor fiscalis, vel emphyteuta, qui extra conuentionem in tribus solutionibus potest soluere l. placuit. C. de collat. fundo. patri lib. 11. quem sing. notat Iason in l. 2. in l. penul. nu. 170. C. de iure emphyteu. & idem Ias. in l. quidam, in 4. limit. ff. si. cer. peta. instante tamē necessitate fiscus compellere debitorem suum poterit, vt ante tempus statutū soluat, text. sing. in l. 1. C. de condict. ex l. secundum Ias. in §. hoc quidem, nu. 8. instit. de act. & in l. pecuniam. ff. si cer. pet. ac in l. in diem. ff. de condict. indeb. relinqui tamen ei debet interusuriū medij temporis & vtilitas, gl. in d. l. 1. & Hippo. sing. 355. debitor, not. benè. quia apud Bituriges mihi profuit in stipendiis exoluendis, licet

omnia

omnia non ſint hactenus mihi ſoluta, ſed proceſſibus me oportet ea recuperare.

9. Quarto limita, niſi locatio eſſet facti pro tribus annis, quia tunc in fine cuiuſlibet anni eſt ſolutio facienda. Bar. in l, ſi ſeruus communis Meuij. §. fi. ff. de ſtipu. ſer. Iaſ. in l. 2, num. 38, cum ſeq. in 2. q. C. de iure emphy. cùm ſint tot locationes quot penſiones, argu. l, ſcire debemus. ff. de verborum obligationibus.

Fallit quando non eſſet niſi vna penſio pro plurib. annis, vel vnus reditus, de quo per Bart. & Imol. in d. l, ſi ſeruus communis, & per Ioan. de Platea in l. 1. C. de primipilo, lib. 12. & per Salice. in l. ædem, col. 2. C. loca.

10. Quinto fallit, quando eſſet facta cõuentio opere pro ſingulis diebus, tũc precium conuentum in fine cuiuſlibet diei debet ſolui. l. qui hoc anno. ff. de verbo. oblig. & ſic quando fit conuentio pro anno, in fine anni, niſi ſit conſuetudo in contrariũ, vt pro quolibet quadrante ſolutio fiat, idem ſi eſſet facta cũ ſcriptore cõuentio, vt ꝑ quolibet folio papyri, aut quinterno detur ſolidus, quia cùm iſti operarij recipiãt merce-

mercedem pro victu quotidiano, debet eis solui in fine folij, vel quinterni, arg. l. opus, & l. insulam. §. fi. ff. loca. Cynus & Alber. in d. l. 2. dicunt istam opinionem esse æquiorem: Typographis verò de consuetudine diebus sabbati solui solitū est, quod vulgo dicitur, *La bancque*. & an illi teneantur de vitio operis, vide tex. in l. ea lege. §. fi. ff. loca.

11. Sexto etiam fallit, quando esset facta conuentio pro aliquo magno opere, vtpote pro construenda ecclesia, aut domo, tunc conductor non tenetur facere, nisi præstetur ei merces, maximè si is pecunias, quas pro opere recipit, velit satisdare de expendendo ad illud opus, tex. sing. in l. insulam. §. fi. ff. locat. l. si verò non. §. fi. ff. manda. secundum Rom. consi. 348. cui assentit Pyrrhus, in regu. in omnib. obligat. ff. de reg iur.

Pro equo æstimato mortuo, an studens teneatur.

12. Quid si scholaris conducit equum, & illi traditur æstimatus, si perdatur casu fortuito, an teneatur? gl. in l. si vt certo. §. nunc videndum, in verbo, periculum. ff. commoda. tenet quòd sic, sed gl. in l. 3. ff. loca. contrarium firmat hac ratione, quia illa

illa æſtimatio nõ facit emptionem in contractibus, de quorũ natura eſt dominium non transferri, ſicut in iſto. l. cum manu ſata. §. nemo. ff. de contrahen. emptio. nam fit cauſa deſignandi intereſſe. Bald. in l. ex conuentione, col. 1. C. de pactis, ſed benè operatur æſtimatio, vt teneatur de leuiſſima culpa, l. cum duobus, §. damna. ff. pro ſocio, ſequitur Bald. in propriis terminis, in l. 1. col. 3. q. 3. C. cõmoda, & Sali. ibidem & Conrad. in tracta. de contract. q. 87. in 4. concluſ. qui hoc etiam in foro conſcientiæ procedere affirmat.

13. Sed quęritur, ſtudens conduxit equũ, quem deteriorauit, & eo modo vult eum reddere domino, dominus eum non vult recipere, ſcholaris ligat eum ad portam domini præſentibus duobus teſtibus, offerens ſtare deterioratione arbitrio proborum, & locationis ſalarium præſtare offert, ſed dominus recuſat, nec vult equum recipere, perditur: an ipſe teneatur? conſului Caturci, quòd non, per glo. Angel. & Paul. in l. qui ſibi. §. fin. ff. de ſolu. nam literatus ad duo debita tenebatur, vnum de reſtituendo rem, alterum de ſoluendo pre-

cium deteriorationis,& ſic offerendo vnũ debitum,debebat audiri,& ſibi imputet ille locator,qui hoc non recepit.l.fin.ff.quibus mod. pign. vel hypo. ſoluit.nota.in. l. quidam.ff. de reb. cred. ad hæc deterioratio non erat liquida, ideo ſufficiebat id qđ liquidum erat offerre præſenti pecunia, & pro eo quod non erat liquidum ſatiſdare. l. ſtatu liber rationem.ff. de ſtatu liber. vbi alia ſcripſi.

Scholaſticũ non expellit dominus etiam ſi pro ſe indigeat re locata.

OCTAVVM eſto,quòd dominus poſſit expellere conductorem, ſi indigeat domo locata pro ſe, quando locationis tempore neceſſitas non imminebat. l. æde m.C.loca.c. propter. §. fina.illo titu.in decret. Scholares tamen non poteſt Dominus expellere, quantumcunq; indigeat illa domo eis locata. Bolog. & alij hic expreſſim aſſerunt,ratio illorũ eſt,quia poſtquam ipſi poſſunt dominum compellere ad locandum illis, vt ſuprà dictum extitit, & eum expellere.à fortiori ergo quando domus eſt eis locata,non poterunt expelli,nam turpius eijcitur, quàm non admittitur hoſpes. c. quemadmodum, de iureiur.& eſt dictum Ouidij, nam ſi poſſent ſic expel-

expelli,cogerentur ſtudium deſerere,cùm fortè domum non inuenirent ad locandum, vt ſæpius contingit in aliquibus vniuerſitatibus, quod non eſt ſuadendum: idem contrarium facit imperator in §. his ita,inſtitut. de iuſti. & iure. Item maior vtilitas verſatur ex ſtudio ſcholaſtici,quàm ex neceſſitate illius domini,vt notant Doctor. in d. l. 1.ff.ſolut.matrimonio. quia ex illius ſcientia mundus gubernabitur, & illuminabitur, vt hic habetur. Præterea dominus domus cùm ſit notus in ciuitate,facilius pro neceſſitate ſua inueniet domũ inter cognatos & amicos,quàm ſcholaris exterus, qui nullos vel valdè paucos in ciuitate, in qua degit, habebit amicos, igitur dominus eum non expellet, & hæc ſententia eſt valdè æqua. Vlterius poteſt dici, quòd vtilitas publica præfertur priuatæ.l.vtilitas.C.de primipilo,libro 12. ſed vtilitas publica verſatur in ſtudioſis, vt hic, & in d. l. primo ergo debet prȩferri priuatæ vtilitati domini, nam eo dominus poteſt expellere conductorem quando eget, quia charitas benè ordinata, incipit à ſeipſo. leg. præſes. Codice de ſeruitute

Charitas benè ordinata quomodo intelligatur.

& a qua. c. qui vult, de pœniten. distin. 3. sed maior debet esse charitas, quam aliquis debet habere erga vtilitatem publicam ex studio prouenientem, quàm ad suam, iuxta no. in l. veluti. ff. de iusti. & iur, & quando vtilitas publica ex altera parte, tunc non habet locum illa regula, charitas benè ordinata, sed tunc demũ quando est vtilitas priuata ex vtraq; parte, quod sic suadetur, nam multi amore reipub. mortem oppetere nõ dubitauerunt, vt plenè describitur per historiographos, euersa enim domo, & sic propria vtilitate reipublicæ status manere potest, publicæ vtilitatis ruina penates omnes secum trahat necesse est, teste Valerio lib. 5. de pietate erga patriam, in principio, vbi etiam ponit de C. Curtio Roma. equite, qui cùm in mediam partem fori vasto ac repẽtino hiatu terra subsideret, respõsumq; esset ea re tantummodo compleri posse, qua populus Romanus plurimum valeret, quod Curtius interpretatus equum conscendit, admotisq; calcaribus, in illud profundũ egit, ex templo terra pristinum habitum recuperauit, ibi licet alia videre exempla, & per Fulgo.

de

de dictis factisque memorabilibus, quinto libro,& per Sabellicũ,lib. 8. exemplorum. ac nuper Rauisiũ Textorem,Rub. de charitate in patriam, sed hodie fermè deleta est charitas in patriam, & est versa in propriam, & vtilitas publica etiam penè abolетur, & omnes proprio maximè Parisien.commodo laborant, quod mihi non est ex sententia, sed totis neruis antiquitatem in hoc sequor. Intellige tamen, quòd si scholaris possit nullo negocio, vel saltem paruo inuenire alteram domum, tũc etiam cogeretur illam deserere, cùm cessent rationes supra dictæ, si non cogeretur deserere studium, ideo cessante ratione legis, cessat lex. l. adigere. ff. de iure patro. nec sumus ita scholaribus addicti, vt aliis iniustitiam facere debeamus, argum. cap. ex parte, de foro compet. c. nuper, de donat. inter virum & vxorem, & arbitror in hoc casu iuramento eorum standum, an domum aliam inuenire possent, necne. arg. c. nulli, de elect. in 6. & glo. in cle. præsenti, de censi. & per hoc dixi contra rectorem Montispessulani, quod non poterat expellere vnum ex Collegio *Du Vergier*, post

D 3 quin-

quinquennium, si ille erat vtilis collegio, & volebat legere, vel studere in altero iure, iuxta statuta collegij, quamuis detur eidem patrono per collegij statuta facultas expellendi post quinquenniũ, si viderit expedire, id est, si expedierit, & vtile fuerit collegio, vtpote quia primo quinquennio ille collegiatus fuit discolus, secus si vtilis vtpote quia legit, tunc ante decem annos expelli non potest, nec debet, & si expelleretur, appellare posset ad curiam supremam, vt aliàs feci, quod notes. multa super hoc alias, scripsi in causa propria contra quendam, quem à morte per aliquos inferenda protegeram, & pro beneficio mihi maleficium totis neruis conatus est inferre, comitia de meo (vt sibi videbatur) capite die etiam dominico non erubuit agere, & vsque ad rauim, sed cùm sola malitia halecis instar nutriatur, ne ligula quidem dignus, eum sic vitiis instructũ relinquam, orabo tamen Deum, vt illi parcere velit.

NONVM est, quamuis finito tempore locationis dominus non teneatur eidem conductori relocare domum, si nolit.

si nolit. l. ne cui. C. locati, sed potest cui vult locare.l.nemo, illo titu. & idem post emphyteusim finitam, concludit Roma. in consil.212.quo ad primum, colum. prima, post Bartol.in l. 1. §. permittitur.ff. de aqua quotidian.& æstimat.Barb.in c.1. colum.penult.de loca. hoc tamen non procedit in scholaribus,in quibus alio iure vtimur, nam si ipsi tantum velint pro locatione domus,vel cubiculi præstare, quantũ dominus inuenit ab alio, veniunt præferendi, & aliis quàm ipsis non potest, nec debet dominus locare.l.fi.C. de loca. prædi.ciui.lib.11.& ibi gl.& in d.l.ne cui,vbi Albert. & Salic. hoc expresse firmant, & patruus meus Iac.Rebuff. in l.congruit, eod. titul.cui adstipulatur Bal. in margarita, in verbo,scholaris,in q.2. Ioan.de Platea,in l. si tempora.C.de fi.instrum.& iure hastę fisca.lib. 19. tum ne cogatur mutare hospitium,quæ frequens mutatio leuitatem arguit ingenij,& temporis amissionem parit, tex.iuncta gl.in c.quæ dignior.24.q.1.tum ratione vtilitatis ex scientia prouenientis aliis debent præferri, vt tenet Matth. de Afflict. in tractat.de iure prothomiscos.

Relocare domũ scholari inquilino dominus tenetur.

§. super,col.2.vers.secundo fallit,vbi in bidellis vniuersitatis idem esse firmat,& alijs iuratis, per glos. in c. 1. de loca. sicut dicimus de domino , qui in fructibus ex suo fundo à colono perceptis venit aliis præferendus Bar.in l.1.C.de metalla.lib 11. addit,ad Alex.in l.1.C.de dolo Roma. consi. 22.propositis.& Ias.in l.fin.nu.10.C.de iure emphy. & in l. qui Romæ. §. cohæres,col. pen.ff.de verb. oblig.

Quæro quid si literarum studiosi diuersæ facultatis illam domum conduxerint. quis illorum debeat in ea præferri,& videtur, quòd is qui in nobiliori vacat facultate, videlicet in theologia: demum canonum studentes, & postea legibus incumbentes, medici artium professoribus præferri solent.c.clerici,de iudi.& ibi hoc not. Doct. gl.in verb. videlicet magistri,de colla. in prag. dicerem tamen conductorem primum præferendum omnibus etiam theologis,licet ipse nòn sit nisi artium studens,quia theologus priuilegiatus nõ vtetur priuilegio cõtra priuilegiatum auten. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles.& ibi plene Bart. & alij etiam quia theologus & quiuis

quiuis alius ſcholaſticus eſt prohibitus locare, quandiu alius ſtudens tenet domum ex locato, vt ſequitur.

DECIMVM eſt, quòd ſi doctor vel ſcholaris ante finitum tempus locationis conduxerit domum alij ſcholari locatam ſine conſenſu conductoris, eſt excommunicatus, text. in c. primo, de loca. ratio illius text. eſt ad euitanda ſcandala, quæ ex hoc inter ipſos poſſent euenire, propter quæ ſcandala vitanda multa ſpecialia in iure introducta ſunt congeſta, per Felin. in ca. nihil, de præſcriptio. & vt amor, dilectio, & pax inter dictos ſcholaſticos obſeruetur, vt dicunt ibi Scribentes, nam humanius debent ſe habere ſtudioſi inter ſeipſos, quàm inter extraneos, cùm ſint ſocij, vt dicit Panor. in d. c. primò, & infrà dicam in illo priuilegio, quod notitia ſcholaſtica multum prodeſt. Fundatur hoc priuilegium etiam in æquitate illius præcepti: *Non facies alijs, quæ tibi fieri non vis.* vt in principio decreti, & quia iuris præcepta ſunt honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuum vnicuique tribuere. §. iuris, inſtit. de iuſti. & iu. l. iuſtitia. ff. illo titu. ob id.

Conducens domũ ſcholari locatã, eſt excõmunicatus.

ſcholaſtici ſuos ſcholaſticos ſocios ſic læderent, & poſtea capitalis inimicitia inter eos oriretur, quæ propter iſtam prohibitionem tollitur, & hodie vidi inter ſocios & cōterraneos ob inuidiam duriores oriri controuerſias, quàm inter extraneos, & de re minima, & de mulieribus, & de locis in ſtudio ſitis, & plures occiduntur per ſocios, quàm per exteros.

Amplia, iſta procedere non ſolùm, ſi ſcholaris locauerit, ſed etiam ſi tractauerit, & per eum non ſteterit, nam talis tractans auferre domum alij, & ſibi locari ſatagens, eſt etiam excommunicatus, vt expreſſim firmant Ioannęs. And. & Panor. in d.c.1. & Sylueſter de Priērio, in ſua ſumma ſylueſtrina, in verbo, excōmunicatio. 4. in 9. quæſt. facit cap. quiſquis, cum multis ſeq. de pœnitent. diſtinct. 1. quamuis ſumma Ange. eodem verbo, & alij multi velint tenere, quod ſit conſtitutio localis, ſed gl. in d.l. ne cui. contrarium aſſerit Card. & Barb. in dicto cap. 1. Nec obſtat quòd dictum capitulum 1. loquatur de ſcholaribus Boroniæ commorantibus faceſſe, nam illi cauſam conſtitutioni dedērunt, tamen non ſequi-

ſequitur, quin habeat locum in aliis ſtudentibus, ſicut in procemio decret. loquitur Papa ſcholaribus Bononiæ commorantibus, & tamen in omnibus habet locum.probat. tex.in auten. caſſa. C. de epiſco.& cleric.ſcripſi in tracta.nomina.quæſtion. 5. & Innocentius per bullam datam Lugduni, ſecundo Nonas Martij, pontificatus ſui anno ſecundo, prohibet expreſsè ſub pœna excommunicationis, vt nullus magiſtrorum ſeu ſcholarium Pariſienſium,alterius conducat hoſpitium abſque illius conſenſu, quandiu ipſe prior, abſque manifeſta malitia retinere voluerit : Inquilinus neque hoſpitia,vel ſcholas, ſi forſitan plura conduxerit,locet alij precio cariori,&c. quod priuilegium eſt etiam deſcriptum in libro facultatis decretorum, & idem conceſſit Idus Maij, pontificatus ſui anno ſecundo.

Secundo, etiam procedit in bidellis, & aliis iuratis, vt nõ poſſint etiam conducere domos locatas ſcholaſticis, cùm ipſi ſint cauſa ſcholarium & doctorum in vniuerſitatibus, ergo contra eos non debent inſurgere,nam propter vnumquodq; tale, & il-

& illud magis, autent. multo magis. C. de episc.& cler.quamuis multi iniqui bidelli contra suos doctores insurgere non vereantur,qui priuandi essent suis officiis, tum ratione periurij,quod incurrunt,tum contentus ratione.

Tertio etiam procedit in locatoribus, quoad prohibitionem,nō quoad pœnam, ex natura correlationis. Panor. & Barba. in d.c.1.& quamuis doctores vtroque trahant, plures tamen in hanc rem descendentes inuenio, quos vt sequar,inclinat animus, vt videlicet locatores etiam prohibeantur locare domum, vel cubiculum locatum scholastico sine consensu illius studentis,qui cubiculum tenet, nō tamen est excōmunicatus, si contrarium faciat, quamuis scholasticus conducens in excōmunicationē incideret per prædicta, quia in subditos sententia ferri non debet,l.fi.ff. de iurisd.om.iud.vbi pulchrè Hippol.

Scholasticus discedēs ante finitam locationem totā pensionē nō soluit.

1. VNDECIMVM est, quòd scholaris non finito tempore suæ locationis recedens de domo cōducta,propter pestem vel aliam iustam causam, non tenetur ad pensionē totius anni, sed temporis

poris solius, quo illam domum inhabitauit, vel cubiculum.l.habitatores.§. si.ff.loca.Bar.& ibi Alex.in additio.ad eum, & in l.cotem ferro. §. qui maximos.ff.de publica.l.recusare.§.fina.cum l. seq. ad Trebel. Alex.in addit.ad Bar.in l.si vno.§. item qui clam,loca.Panor. Imol. & Barb. in c. propter,in princ. loca.gl.in verbo,pestis,in c.1. de auctoritate, & potestate sacro. genera. concilio.in pragma.Doct.& maximè Porcus in.§.fin.Instit de loca.Angel.& alij in §. sequens,ibidem de actio.Calderinus cons. 5.in titu.de locato, Guido Papa in decisione Delphina.quæst.530. Thesaurarius,circa finem, & conciuis meus Nico. Boërius in §.18.de iurisdict.omnium iudic. & ibi in add. & ratio est, nam dominus potest ob necessitatem expellere conductorem.l. ædem.C.loca.& suprà visum extitit,ita conductor propter necessitatem poterit domum relinquere, ne ad imparia iudicentur, & quod in vno correlatorum statuitur, & in reliquo habebit locum.l.1. C.de cupress. lib. 11. sed hæc ratio non procedit quoad studentes,qui ob domini necessitatē expelli nō possunt,vt suprà dictū extitit.

2. Ve-

De timore mortis & pestis.

2. Verum propter timorem mortis ipsi discedere poterunt, quia magna est necessitas, timor mortis. l. de ætate, & ibi Doct. ff. ad Trebel. propter quam fugiendam licitum est inuasorem suum occidere. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. l. scientiam. §. qui cum aliter, ad l. Aquiliam. l. 1. C. vnde vim. & ibi latissimè Bald. & Salice. Cle. 1. de homicid. Item ad euitandum mortem licitum est aduersarium corrumpere. l. 1. ff. de his qui mortem sibi consciuerunt, licet non sit secundum Deum, teste Alber. in dictio. verbo, leges dicuntur. Item mortem violentam licitū est fugere, cleric. pastoralis, in verbo, per violentam, de re iudic. & hoc docuit in Euangelio Christus, primò dum fugit in Aegyptum, vt mortem Herodis vitaret. secundò, cùm dixit: Si quis te persequatur in vna ciuitate, fuge in aliam: & quando euanuit in templo, dum Iudæi lapides in eum proiiciebant, 23. quæstio. 3. c. 1. & Lucas de Penna in Rubr. vt armo. vsus inscio princip. sit interdict. libro 11. igitur poterit literarum studiosis tempore pestis domum relinquere locatam, vel cameram, & fugere, cùm pestis sit fugienda, text.

in

in cap.negociatorem, 88.distinct.& longe, cito,& tarde,vt nostrates medici firmant, nam contra eam non valent medici, nec medicinæ, vt dicit Paulus in l. si ab hostibus.§.fin.ff.solut.matrimon. Calder.in repet.c.vestra ,de cohabita, cleric. & mulierum, in practica tamen non posset quis obtinere secundum Panormita. in d. cap. propter, quæ sententia sic probatur, quia contractus sunt necessarij, postquam sunt perfecti.l.sicut.C.de actio.& obligat. ergo ex causa pestis non est licitum recedere. secundo probat. l. si fundus. ff. locati, tertio. l. forma. ff. de censib. sed istis non obstantibus, contrarium crederem posse etiam in forensi iudicio obtineri in scholaribus, quia ipsi sunt in studio, vt studeant, & lectiones audiant, si in scholis nil legeretur, sed lectores recederent, sicut fit frequenter de ciuitate Tholosana, ad Cartucen.vt sæpius feci,& de Pictauen.ad Andegauen. cessantibus lectionibus studens tunc posset dimittere dictam domum, cùm sibi non possit imputari, si non remanserit, cùm nihil commodi ibi ageret. Item quia locus pestifer non dicitur

citur tutus. d. l. de ætate. ff. ad Trebel. & ibi Bartol. glos. in cap. communis filius, 24. distin. & in loco non tuto quis non tenetur morari, c. accedens, 2. vt lite non contesta. & ita expresſè repeti tenere Bald. in c. ex parte, in primo de appel. dicentē in omnibus ita esse obseruandum, per tex. ad hoc rotundum in d. l. habitatores. §. fina. facit text. vltra eum in l. dominus §. fina. ff. loca. vbi dicitur, quòd qui ante tempus sine iusta ac probabili causa deserit rem locatam, ad pensionem totius temporis tenetur, ergo si cum iusta causa deserat & probabili, non tenetur, sed non potest esse magis causa iusta discedendi quàm pestis, igitur ob illam discedens non tenetur ad pensionem temporis futuri, huius sententiæ est Corset. in verbo, locatio. in versi. locatam domum, dicens hanc opinionem in studiosis multum rationabilem, & ego ipse eam existimo humaniorem, quàm aliam, & magis æquam, cùm faueat studio, & totis viribus debemus amplecti opiniones pro studio, si velimus peritos habere iuxta tex. & nota. in l. 1. ff. solu. matrimo. & §. his ita, de iust. & iur. licet Barb. & aliqui teneāt con-

contrarium in d.c.propter:non tamen inuenitur aliquis, qui hanc ſententiam contra ſtudioſos firmet, ergo erit amplectenda pro eis. Nec refragatur quòd non eſt licitum à cõtractibus recedere, hoc verum niſi ex iuſta cauſa & legis authoritate,ſicut dicit ille §. fina. & l. & eleganter. ff. de dolo,& l.2.C. de reſcin.venditio. Non obeſt, d.l.ſi fundus,nam in fine dicit,quòd debet fieri remiſſio mercedis tantùm, ſi conductor non poteſt frui re locata propter potentiam illius, quem dominus non poteſt prohiberé: ſed non poteſt vti re locata ob peſtem,ergo mercedem tenebitur remittere dominus.Non obſtat d.l.forma,verſi. illud,quia ibi dicitur, quòd cenſitor debet releuare eũ, qui certis ex cauſis nõ potuit frui,ſicut in caſu iſto,no.per Frã.de Ripa in ſuo tracta.de peſte, in 2. parte, q.4.reſpon. quod loquitur in aliis, quàm in ſcholaſticis,in quibus eſt dubium,ſed in ipſis neminem inuenio contradicentem, nec dubitantem. D. Chaſſa. in conſue. Burgund.in rub. *Des gabelles*. hoc eſt, de gabellis] in titu. conclu. & hanc ſententiam in forenſi iudicio ſeruari vidit Do. Boërius in diſt.§.

18.multa alia adducens, quæ ibi licet videre, & ita inuenio consultum in eo qui ob bellum deserit rem conductam per Areti. consil.140.quia consultatio,& Socin.consil. 44. incipien.in præsenti consultatione, volu. 1. imò si soluisset,posset repetere, secundum de Ripa in d.tract. de peste.fol. 5. vers.secundo, sed bellum & pestis æquiparantur.Bar.in l.naturaliter.ff.de vsucap.dixi in §.1.de colla. in concorda.

3. Limita, nisi tempore conductionis pestis adesset,nam tunc crederem remissionem non esse faciendam, quia imputetur conductori, qui tempore pestis cōduxit,nam cogitare poterat de ea, & sic conducendo illi videtur renunciare,prospicere enim debebat hoc euenire posse.l.si quis domum. §. fi. ff.loca.gl.in d.l.habitatores. §.fi.& ibi Doct.Bald.in l.si ea lege,col.2. C. de vsur.c.propter,§.fin.de loca.Confirmo quia licet ratione contractus quis sortiatur forum.l.hæres absens,de iud.ff.c.fin.de foro compet.tamen quando quis contrahit cum aduena,hoc locum non habet. d. l.hæres. §. proinde. Et ideo si miles tempore belli susceperit castri custodiam, tenetur,

netur, etiam si violenter ab eo auferatur, quia tempore concessionis hoc conside-rare debebat, secundũ Ioannem Andr. in addit.ad Speculat.in tit.de loca. super Rubr.idem dicitur in conductoribus,in confinibus regni existentibus, vt non possint remissionem tempore belli petere,quia id temporis limites ita tractantur Bald.in l.si ea lege, colu. fin. C. de vsur.Alexand.consil. 112. videatur, in primo volumine. faciunt, nota. per Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuocanda donation.in princip.nume. 61. cum sequent. vbi si donans cogitauit de filiis, non videtur habere locum lex illa.

4. Secundo limita, nisi fuisset conuentum, quòd ob pestem non fieret remissio, tunc pacta seruabo ait Prętor,in l.iurisgentium. §. Prætor.ff. de pact.Bertachi.in tracta.de gabellis, in 2. parte,quæstio.24. nisi pestis fuerit procurata per aliquem ex familia domini locantis, nam tunc non fit remissio, etiam si per pactũ esset promissa, per text.sing.in l.qui insulam. §. fina. & ibi Bologni. in secundis interpret.ff. locat.secundum Roma.singu. 23. si quis promisit.

Iaſon in l.ſed ſi quis.§. quæſitum, col. pen. ff.ſi quis cautio. facit §. item tria, inſtit. de excuſat. tuto. & quæ not. Felin, in c. finali, de teſti. quod actus affectatus non prodeſt, & Iaſ.in l.ſi ſeruus plurium. §. penul. ff. de lega.1.Hippo.in l.1.§.cum quis,de quæſtio.

5. Tertiò limita,niſi receſſerit non facta nunciatione domino, quia tunc ſi dominus paſſus fuerit aliquod damnum propter denunciationem non factam,actione locati illud conſequitur. l. item quæritur. §.exercitu ff.loca. & ideo ſi cõductor vult euitare hanc pœnã,conſulo, vt antequam recedat,claues ferat,& domino offerat, & denunciet eidem ſe velle recedere,iſta fuit ſententia Ioan.Baptiſt. de ſancto Seuerino iu d.l.diem functo.40.q.ff. de aſſeſſo.& de Ripa in dicta tract.de peſte in verſic.ſecundo dubitatur. Intellige quando poſſet,vt dicto §. exercitu dicitur, & ſcripſi in gloſſ. reſidentiæ. §. primo, de collat. in concorda.

6. Quartò limita, niſi ſcholaris peſtem procuraſſet,fortè diſcedere cupiebat,& ob id miſit nuncium ad locum peſtiferum, vel ipſemet iuit,& poſtea in domo illius in

primo

primo ſuperuenit peſtis, tunc dicerem nō debere fieri remiſſionem, ob dolum vel culpam eius.l.ſi merces.§.culpę,& ibi Bar. ff.loca.& idem Bart.in l.cotem ferro.§.qui maximos.ff. de publica.& l. ſi nulla culpa. C.de pigno.actio. idem ſi conductor eſſet vir ſceleratus, vt puta vſurarius publicus, blaſphemator vel ſodomita, vel fornicariam domi haberet, nam eſſet præſumendum, quod pro illo delicto peſtis acciderit, tex.in auten.vt non luxurientur contra naturam,coll.6.& idem Ioan. And. & Hoſtien.in d.c.propter, iſtud tamen eſſet difficilè obtinere in practica,niſi in Italia, quoad crimen ſodomiæ, quod nunquam in Francia habitationem habere potuit, licet pluries perquiſierit, adeo vt coactum fuerit ad ſuam antiquam habitationem redire.

7. Quintò fallit, quando locus eſſet naturaliter peſti ſubiectus, & aliquis ſciens loci qualitatem conduceret, nam tunc eſt remiſſio deneganda,vt notat dominus Ioannes Igneus in repetitio.l.contractus,colum.34.ff.de reg.iur.argu.l.ſi fundum.C.de ædil.action. & de Ripa, vbi ſuprà in ſecun-

do casu. Quod intelligerem in aliis extra scholares, nam scholares cùm sint iuuenes, de his non cogitant, nisi expresse dicant, nam cùm habeant pauco tempore immorari, putant pestem dormire, posset tamdiu, quàmdiu illi in studio residebunt sed tantum procedere puto, quando singulis annis esset, vel quando locauit, locus erat peste infectus per prædicta.

Modicũ pestis tempus an debeat detrahi, & inquilino computari.

8. Sed quæro an sit facienda remissio mercedis, si scholaris non steterit nisi per vnũ mensem absens, vel duos, quia solùm illo tempore viguit pestis, videtur quòd non, quia de modico non curat prætor. l. scio. ff. de in integ. restit. Secundò probatur, colonus debet modicum damnum æquo animo pati. l. si merces. §. vis maior. ff. locati, cap. propter sterilitatem, extrà de loca. & dicitur modicum damnum, quando est lesio in dimidia parte secundum cõmunem opinionem doctorum in d. §. vis maior, & d. cap. propter, vel in tertia, vt ibi, & Alexand. consil. 3. viso instrumento, in primo volum, & consil. 107. incipien. perspectis verbis, colum. fina. libro. 3. vel aliis modis dicitur modicum, vt ibidem, & per

Cor-

Cornel. conſil. 128. incipiend. videtur primo, in 2. volum. colum. 5. Contrarium tamen tenerem, per l. habitatores. §. final. ff. de loc. vbi dicitur inquilino migranti propter iuſtam ſuſpicionem periculi debere fieri remiſſionem mercedis, multo magis quando ipſum periculum ſubeſt, licet modico tempore durauerit. Secundò facit. l. quòd ſi damus. eo titu. vbi dicit text. quod inquilino inhabitanti domum ruinoſam non remittitur merces, ergo ſi non habitauerit, remiſſionem habebit. Tertiò facit dicta l. habitatores, in princip. in ratione, vbi dicitur, quòd propter magnam incommoditatem habitandi ſuperuenientem ex reparatione neceſſaria, facienda eſt remiſſio, non propter aliquam particulam incommodi: ſed à domo abeſſe tempore peſtis, non poteſt eſſe ſine magno incommodo, ergo fiet remiſſio. Et non obſtat, quòd prætor non curat de minimis, hoc fateor in caſibus à iure expreſſis ſecundum Card. in prooem. Clement. in fine, vel quando eſt contra ius commune, per textum in dict. l. ſcio, & l. ſi oleum. ff. de dolo. & Corſet. in ſuo tract.

de minimis, posito in tracta. de potesta. regia. quæstio. 4. Nec hoc videtur minimum scholaribus, qui communiter pauperes sunt, vt hic dicit text. nec obstat text. in dicto §. vis maior, quia loquitur in colono, nos verò in inquilino, & ibi assignatur ratio, nam colonus non tenetur lucrum restituere, quod ex vbertate fructuum consequitur. Vnde æquum est etiam, quòd modicum damnum sentiat, nam qui in vno grauatur, in alio releuari debet, & è cõtrario. l. eum qui, in princip. ff. de iureiuran. Inquilinus autem ex habitatione nullum vel paruum maius lucrum vno anno, quàm alio cõsequitur, ergo nec maius damnum debet sentire vno anno quàm alio. l. secundum. ff. de reg. iur. Et istam opinionem amplectitur de Ripa in tractat. de peste, in secunda parte, quæstio. 2. fol. 6. nam postquam discessit semel scholasticus, fortè non reuertetur etiam finita peste, quia migrauit iussu parentum ad aliam Vniuersitatem, & dominus domus poterit illam alteri locare, ideo non tenebitur scholaris finita peste. nam postquam est finita quoad eum locatio, vel saltem interrupta, non continuabitur.

Quæro amplius, si inquilinus conduxerit amplam domum pro scholaribus vel aduenis hospitandis, & pestis contigerit, ob quam scholares non potuerunt hospitari, nec alij aduenæ, an sit facienda remissio? & videtur quòd non, quia inhabitauit, & licet aliqua incommoditas interuenerit, tamen remissio non debet fieri, dicta l. habitatores, in princip. in hoc puncto sic puto cōcludendū, insequendo doctrinam Barto. in l. cùm plures, in princip. ff. loca. *Domū conducenti & non vtenti, quando sit remissio facienda.*

Prima conclusio est, quando inquilinus principaliter pro sua habitatione conduxit domum, licet cogitaret secum hospites habere, tamen si non habuerit, non est facienda remissio. d. l. habitatores, quia quod principaliter fit, attenditur. l. si quis nec causam. ff. si cer. pet. cum ibi congestis per Ias. & alios.

Secunda conclusio, quando inquilinus principaliter conduxit domum, vt scholares & hospites haberet, & propter pestem non potuit habere, nec potuit vti dicta re, tunc facienda est remissio, dicto cap. propter sterilitatem, & dicto §. vis maior, nam illud quod fit principaliter, debet inspici.

nota. glos. in cap. ieiunium 76. distinctio. Baldus in l. prima. §. huius studij. ff. de iust. & iur. glos. in l. in iure ciuili. ff. de regulis iuris, & dicta lege, si quis. Alexand. consilio 113. in secundo volumine, & 119. in sexto volum. Ioannes Rugerius in repetitio. cap. primi, folio primo verso, de causa posse. Iason latè in l. si quis nec causam. ff. de reb. cred. Felinus in cap. exhibita, colum. prima, de iud. gloss. in cap. si propter, in verbo, primi, de rescriptio. in 6. gloss. in cap. ad audientiam, in verbo, principaliter, de præscriptio. Bartolus in l. ambitiosa, columna quarta, de decret. ab ordin. faciend. Aretinus consilio quinquagesimo secundo, visa consultatione.

Tertia conclusio, quando dubitatur, an principaliter conduxerit, an non, tunc debemus inspicere qualitatem inquilini, si fortè erat solitus tenere scholares, & habere hospites: nam præsumendum erit, quòd ad illum vsum conduxerit, argument. l. plenum. §. equiti. ff. de vsu. & habita. l. vel vniuersorum, de pigno. actio, ante omnia patrisfamilias, consuetudo, inspicienda est. l. si seruus plurium. §. final. ff. de legatis

tis

tis primo: & ideo ſtudentibus ceſſantibus habitare propter peſtem, remiſſio erit facienda, vnde conſuluit Romanus conſilio 178. pro deciſione caſus propoſiti, quòd aromatario impedito exercere artem ſuam in domo conducta, debet fieri remiſſio, quia in dubio præſumitur conduxiſſe domum ad vſum artis ſuæ, per gloſſ. in cap. primo, in verba, ad fenus, de vſur. in 6. dicentem locantem domum vſurario manifeſto debere puniri pœna illius text. quia debuit cogitare, quòd vſurarius conducebat domum pro vſuris exercendis, ex quo ibi infert Domi. quòd non poterit ob id dominus illum conductorem expellere, & ibi idem dicit Peruſi. quòd locator non poteſt expellere meretrices, quibus ſcienter conduxit domum, quia ad vſum meretricandi conduxiſſe videtur, & idem dico in fabro, qui domum nigram reddiderat propter fumum carbonum, vide Alexa. conſilio 103. viſis, num. 7. in ſecun. vol. & Rauen. in alphabet. in verbo, qualitas, & infrà dico abundantius.

Quarta concluſio, qualitas etiam domus tam erga inquilinū quàm ſcolarem alium

alium æquè bonum,laudatę & probæ vitæ in dubio est inſpiciēda, vt ſi erat prope ſtudium,ſecundum Bar.ibi ,& ſequitur Alex. conſ.107.incipien, pro inueſtigatione, col. pen.in 2.volum.

Quinta concluſio.Ex qualitate domus, & inquilini colligitur probabilis coniectura : nam ſi fortè conductor pauper,& modicam habens familiam , magnam & amplam domum conduxerit , erit ex qualitate domus præſumendum , quod pro hoſpitandis ſcholaribus illam conduxit , vt dicit Alexand.conſ.107.allegato,& idem ſi inquilinus poterat hoſpitari ſcholaſticos, quia fortè non habebat officium , ex quo poſſet viuere . nam qui aliunde poſſunt viuere,& habent pulchras vxores , non ſunt ſoliti hoſpitari ſtudentes venereos vltra duos dies, & dicunt zelotypi, ſint procul à nobis,ſed mulieres benè conueniunt cum illis, cùm ſimiles ſint illis , ſaltē in veſtibus.

Sexta concluſio. Inſpiciendus eſt locus ſtudij, in quo ſcholares ſunt ſoliti reſidere, quia ſi aliquis in municipio cōduxerit domū,& petat remiſſionem ſibi fieri,ex qualitate loci non erit præſumendum , quod propter

propter ſcholares locaſſet, cùm non viſitem municipia, niſi propter pulchras hoſpitas & dominas, quandoque ob indulgentias, conſuluit Alex. conſ. 15. magnifice prætor, nu. 21. in 3. vol. & aliàs, relinquitur arbitrio iudicis, qui iſtas qualitates vel alias ſeu aliquam illarum conſiderare habeat, quæ ad iudicandum ſufficiant.

DVODECIMVM priuilegiũ eſt, quòd ſtudioſus recedens de domo cõducta, poteſt in locum ſuum alium ſubrogare, quia conductor alteri locare non prohibetur. l. nemo. C. loca. & ibi vide Barba. in additio. ad Bald. gl. ſing. in §. fi. inſtit. eod. ſecundum Rauen. in compendio iuris cano. in Rub. de foro compet. fol. 98. col. 4. & aliàs conſului, quod eſt verum iure locationis, non ſocietatis, quia electa eſt induſtria perſonæ & ſocij. §. ſoluitur, inſtit. pro ſocio. l. ſi quis arbitratu. ff. de verborum obligat. c. fi. de offic. delega. ergo ſocio decedente ſoluitur ſocietas, quę ad hæredes nõ tranſit. l. actione. §. morte. ff. pro ſocio, & l. furti. §. penult. de his qui not. infam. nam inuitus non fit ſocius, vt dictis iuribus, ſi tamen ſcholaris voluerit in lòcum ſuum alium

Scholaſticus diſcedens in locũ ſuũ aliũ nõ rixoſum ſubrogare poteſt.

alium substituere, nō debet per alios recusari. secundū Spec. in tit. de iud. in §. generalia, versi. circa hoc quæritur. Ioan. Fab. Angel. & Porcus in §. fina. instit. pro socio, Alexand. in l. serui electione. §. primo. ff. de lega. primo, & l. perceptione. ff. de his qui deiecer. vel effude. & l. idemque, pro socio. Paul in l. & hæc distinctio §. cùm fundum loca. si verò fuerit rixosus, potest recusari secundum Albert. in Rubric. pro socio. C. per l. si conuenerit, in fin. ff. illo titu. & alias consului quibusdam collegiatis Tholosanis, quod non admitterent studentem rixosum, & non solùm non debent recipere, sed etiam si ignoranter fuisset admissus, potest expelli. d. l. si conuenerit.

Hospes sine cōsensu scholasticorū vnum studentem recipere nō debet maximè rixosum.

2. Si autem hospes sine consensu aliorum quenquam receperit, quod non debet facere, poterunt alij scholares agere contra hospitem, qui rixosum recepit ex conducto, vt agat contra illum rixosum ex locato, vt eos non turbet, vel discedat, secundum Alber. in l. 2. in princ. ff. ad legem Rhod. de iactu. liberabitur tamen hospes cedendo actionem aliis. l. quod debetur. ff. de

ff. de pecul. notat. Angel. in summa Ange. in verbo, locatio. §. 8. imò filius potest patrem rixosum dimittere, & poterit seorsim habitare, & cogetur pater eidem filio dotem, quam à nuru recepit, restituere, cùm filius sit deinceps laturus onera matrimonij. l. si is qui. §. 1. ff. de iu. dotium. l. si filia. §. 1. fami. herciſc. Angel. & Imol. in l. si cùm dotem. §. transgrediamur. solu. matrim. Pau. in l. 2. C. de fam. herciſc. & Ioan. Crotus in repet. l. frater, colum. 25. q. 19. ff. de condict. indeb. quia quis debet eligere socium suis conuenientem moribus. cap. 1. in fi. & ibi Panor. de postu. præla. & ibi refertur de quodam philosopho, qui solitus erat dicere, noli habitare in loco vbi tui similes nō inuenis. in addit. ad Panor. & executor publicus debet dari nō acerbus aut contumeliosus, sed moderatus, & cum efficacia benignus, & cum instantia humanus. ff. de vsur. l. si benè. item facit ff. de iure dotium. l. cùm in fundo. §. ipsius. & l. sicut. §. sed si permiserit, ibi quod amicus erat, quibus modis pig. vel hypo. solui. & Luc. in l. fi. C. de agri. & mancip. lib. 11.

3. Et si scholaris nolit facere suam septimanam,

manam,

manam, alij possunt agere in eum actione pro socio, secundum Io. Fab. in d. fi. & Specu. vbi suprà, vers. hoc etiam no. licet aliqui velint tenere quòd officiū iudicis est implorandum, quod in idem reincidit quoad effectum.

4. Quæro si multi scholares despaciantur, & vnus illorum inuenit pecuniam, an alij debeant habere suam partem, & vulgus dicit, quòd sic, sed contrarium teneas, per l. si is qui §. fi. ff. de acqui. rerum do. no. in l. si minor 25. annis filio fa. ff. de mino. & Alb. in rub. c. pro socio, quia isti non sunt propriè socij, & sic in statuto faciēte mentionem de sociis, quod vnus pro alio teneatur, nō comprehenderetur ille qui simul habitaret. Panor. in d. c. fin. de post. præl. & Angel. in d. verbo, locatio, in 8. q. sed in fauorabilibus benè comprehenderetur secundum eos.

5. Notandum est, quòd si facta sit conuentio inter scholares de stando & viuendo simul toto tempore studij, poterit tamen vnus illorum recedere ab alia cōuentione, si vnus cęperit esse molestus, & rixosus, secundum Alexa. cons. 18. visis, nu. 4. in 2. vol.

2.volu. licet alias conuentio de non diuidendo ad tempus valeat, secus si in perpetuum, l.in hoc iudicium. §.si conueniat.ff. communi diuid.latè Docto. in l.nemo,de lega.1. Feli.in c. si diligenti, de fo. compe. vide Bened.in repe.c. Raynutius,in verbo, in eodem testament.2.nu.34.de testa.item homines dispa ris professionis non debent simul moram trahere:ideò artista nõ congruit cum legistis, & ita expresè decidit tex.in clemẽ.1.de electi.& hoc ibi declarat Imo.& Barba.& dicit pulchrè Ouidius: *Habitandũ cũ paribus.*

Quàm malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Cùm premitur magno coniuge nupta minor.

Quod est verum collegialiter,vt sint collegiati vel bursarij, secus si ad tempus habitare velint,vt ibi dicitur, & præcipuè non coniungas tibi aliquem, qui dominatione vti velit, fortè si alicui nobili subiecti sint parentes tui,illum tecum non habeas, si non quæras subiectionem, sed hominem paris conditionis,& æqualem tibi.

Operas quas domino debet famulus an dominus alteri delegare possit.

7. Insuper quæro, studens præcepit suo famulo,vt operas quas sibi exhibere tenetur,alteri præstet,an famulus teneatur? respon.quòd sic.per tex.in l.operę in rerum,

in fi. ff. de opc. lib. l. hominis, & l. vxori.§. ſtropium,de vſufr.lega. quia is qui conduxerit alteri, poteſt locare l. cùm in plures. ff.loca.& illa pecunia per famulum acquiſita,acquiritur domino.l. patronus, & l.ſi libertus,prima. ff. de operis libert. & l. qui libertinus,ibidem.

Primò fallit, quando is, qui operas iubet exhiberi, eſſet odioſus, vel oneroſus, vel rixoſus,tunc non tenebitur famulus eidem ſeruire, argu.l.2.ff. vt in poſſeſſionem legat.l.inuitus,de fideicõ.liberta.l.fi.C. de pact.inter emptio.&vendi.quia non debet fieri deterior conditio famuli l. generaliter,in fi.ff.de fideicom.libert.

Secundò nõ procedit,quando vellet delegare operas turpes,quas ipſe dominusnõ poteſt exigere.l.hę demũ.ff.de oper.libert.

Tertiò nõ procedit, quando extra locũ vellet,vt eidem ſeruiret, etiam nõ teneretur,ſi ad illas operas nõ eſſet obligatus.l.vſuras, & ibi nota.C.de ſolut. Lucas de Penna in l.1.col.2.C.de agric.& cenſi.lib.12.cõſulo quòd hoc fiat de voluntate famuli, quia ſeruitium coactum parum prodeſt.

8. Sed dubitandum eſt,ſi plures ſcholaſtici

ſtici conuenerint cum famulo, de certo dando ſolario pro vno anno, & vnus ex illis interim recedat ex aliqua iuſta cauſa, an alij ad integrum precium conuentum teneantur? & videtur quòd ſic, quia famulo non debet imputari, ſi non ſeruiat omnibus, cùm per eum non ſtet reg. in iure ciuili. ff. de reg. iur. & reg. cùm non ſtat illo tit. in 6. & l in executione. §. fi. ff. de verbo. obl. & hoc credo verum, quando ſi alius ſcholaris ſuperueniſſet, potuiſſet famulus maius precium petere, ergo cùm minuitur numerus, minuetur & ſalarium. l. ſcio. ff. de annuis lega. & ibi dicit Bart. quòd catenus quatenus diminuitur labor, debet diminui præſtatio penſionis, ſed cùm tantus ſit labor fermè in ſeruiẽdo vno, quantus in ſeruiendo duobus, non debet minui penſio, vnde arbitrio boni viri ſtatuetur ſecũdum eum, vt abſens etiã teneatur ſoluere ſuam partem firmat Alb. & ibi Bar. in l. ædem, in fi. C. loc. &. Bal. in l. 1. de lega. & hic, & Iaſ. in repet l. quominus, in 23 q. ff. de flu. Sylueſt. de Prierio. in ſua ſum. Syluestrina, in verbo, locat. nu. 5. Porc. in §. item, nu. 4. inſt. loca. idẽ dicendũ puto, ſi tres cõduxerint vnam

Integrã penſionem vel mercedem vno recedente an alij ſoluere teneãtur.

domum,& vnus illorum recessit: nam alij duo non tenentur ad totam pensionem, licet illi duo vsi fuerint tota domo,quia ex quadam necessitate hoc fecerunt,cùm nõ possent vti parte domus,sicut nec parte famuli.l.duo fratres. ff. de acq.hær.& ibi Alex.in addi.ad Bar.l.si vt certo.§.si duobus, commoda. si tamen scholaris protestaretur, quando recessit, quòd illa domo vti amplius non vult, vel nõ potest per rixam aliorum, tunc non teneretur,iuxta ea quæ notantur in c.cùm, M. de constit.& l. non solum.§.morte.ff.de no.oper.nuncia.ideo seruatur,quòd nisi fiat ab illis duobus protestatio, quòd totũ soluatur salarium per eos, quia tantum bene laboris obtinet in duobus,sicut in tribus, & tantũ lignorum consumitur fermè in duobus, quantum in tribus,Ias.in addi.ad Porcum, in d. §. item, de loca.in instit.

Cuius consuetudo inter plures simul habitãtes seruari debeat.

Quid si sint duo scholastici socij in eadem camera discordantes, cuius consuetudo seruari debeat? respon.laudabilior,si sint æquales,loci in quo degunt consuetudo,ca.illa.12.dist.Archi.in cap.quisquis.41. dist. & ideo si vnus ieiunet pro more diebus

bus ſabbati,alter non, tertius debet adhærere ieiunanti, nam ſabbato ieiunandum eſſe dicit, ca. ſabbato, de conſec diſt.3. qui tacitè conſentire videtur, ſcienter talem ſocietatem intrando,c. recolentes, de ſtatu mon.& intelligo, quando ageretur de ieiunio, quod eſt præcepti, alias non tenetur quis ieiunare,licet ſocius ieiunet. Collecta.in c. fi. in fi. de conſuet. ſed quamuis non teneatur ieiunare, tamen alter qui ieiunat,non tenetur contribuere ad penſionem cœnæ, cùm ſua non interſit, nec expenſio communibus fiet, inuito altero ieiunante,arg.l.2.ff.de ſerui. & ſæpius vidi ſuper his dubitari, & ſi vnus velit vigilare vſque ad mediã noctem, alter verò dormire hora nona,& is qui hora nona dormit,non vult perturbari ab alio,dicerem melius eſſe iſti,vt eligat ſociũ ſuis moribus ſimilem, alioqui conſuetudo ſcholarium illius loci erit ſequenda,vt ſuprà dixi.

DEcimumtertium priuilegiũ eſt, quòd ſi ſtatuto ciuitatis caueatur,quod quis ſub pœna decem non emat frumentum, niſi pro ſuo tantum vſu & victu,ſi ſcholaris emat pro toto anno, poſtea tamen muta- *Scholaſticus mutato propoſito, vinũ emptũ ſine ſolutione [illegible] bellæ ve[illegible]t.*

Scholasticus mutato proposito, vinũ emptum sine solutione gabellæ vendit.

to propoſito in medio anni, vel alio tempore vult recedere,non incidit in pœnam ſtatuti, quaſi emerit vltra vſum, quia primum propoſitum fuit bonum & licitum. ita dicit Bartolus,& alij,in l.cætera.§. final. ff.de legatis primo. Idem ait Albericus & Baldus, ſi fuerit prohibitium frumentum extrahi extra victum, per illum textum.& in l.prima. §. vnde quærit Offilius. ff.de exerci.acti.nou pa.in l.2.in princip.ff. ſi certum peta. De Ripa in tracta.de peſte, folio 98.quæſt.11.in paruo volumine. Nec de illa venditione debet ſcholaſticus ſoluere gabellam, vel aliud onus, vt decidit Vincen.Hercula.in l.1.num.13. ff. de acqui. poſſeſ.& ita mihi apud Bituriges contigit, dum volebam diſcedere,& vendidi vinum emptum, & nihil ſolui: oportet tamen quòd cõſtet de primo propoſito,aliàs præſumitur,quòd ab initio talis fuerit propoſiti,ſicut & demonſtrauit.l.ſed & Iulianus. §.proinde.ff. ad Macedo & Bar.in d.§.fi.l. cętera,vide Felin.in c. cùm adeo,de reſcrip. & Berta.in tractat. de gabellis, in 2. parte, 8.partis,in principio.

Item aliquando vidi Pariſiis ligna diſtribui,

tribui, pro neceſſitate, & qualitate perſonarum, ſi ille literarum ſtudioſus poſt lignorum diſtributionem velit diſcedere, poterit ligna illa vendere, nec contra hunc quæri poteſt per prædicta. Nota tamen, quòd primum ſcholaſticorũ propoſitum probatur iuramento illorum, quod ſuſcipere nõ recuſabũt. per gl. ſing. in §. ſed iſte, in gloſ. magna, inſtit. de actio. & in c. ſignificaſti, primo, de homicid. vel ex aliis coniecturis, glo. in verbo, quod, in l. pro hæred. ff. de acqu. hæred. & in l. Fulcinus. §. ſi is qui fraudationis, in verbo, animus, quibus ex cauſ. in poſſe. ea. Alber. in tracta, ſtatu. in 1. par q. 79. itẽ quæro, & c. & q. 206. prædicta, in 2. par. arg. l. Marcell. §. 1. ff. rerum amo.

DEcimumquartum. Quia ſi literarum ſtudioſus finito ſtudio velit recedere, poteſt rerum communium partem petere à ſociis, Albert. in rub. C. pro ſocio, reprobata gl. in l. prima. ff. quod cuiuſque vniuerſi nomi. in verbo, alium, quæ videtur eos innuere vt collegiũ, ratio eſt, quia cenſetur eſſe finita ſocietas quãtum ad illum. §. ſoluitur, inſtit. de ſociet. & ea finita actio naſcit. l. tãdiu. C. pro ſocio. Azo in ſumma *Scholaſticus partem rerũ co mmuniũ diſcedens an petere poßit.*

illius titu. & poterit illa bona postea vendere, & cineres, fimos, & paleas, quãdo discedit, nec ad hospitem pertinent, nisi gratis inhabitauerit. Patruus meus Iacob. Rebuff. in l. in omnibus, per illum text. C. de cursu public. lib. 12. scholastici tamen, cùm sint liberales, ista nihili faciũt, & suis hospitibus relinquunt, si tamen eis grati sint.

DEcimumquintum. Quòd licet fuga quandoq; suspicionem inducat. l. impuberi. §. præterea. & ibi Bart. ff. de suspect. tuto. Bar. in l. lex Cornelia ad Sylla. Aliquãdo probationem. consiliarios. C. de assesso. Bart. & alij in rep. l. admonendi. ff. de iureiur. iuris pontificij interpretes, in c. fina. illo tit. Ioan. Fab. in §. ius autem gentium, insti. de iure natur. gent. & ciuili. Lucas de Penna in l. si coloni, col. 2. C. de agricol. & censit. lib. 11. Bald. in margarita, in verbo, fuga, Angel. in tractat. de malefic. in verbo, fama, in versic. an fuga sit sufficiens. Salicet. & alij in l. in bonę fidei. C. de rebus credi. Felin. in ca. nullus, de præsumptio. Hippo. singu. 115. Socinus in tractat. fallen. regula 162. & sequen. Si tamen scholaris post perpetratum ab alio in vna vniuersitate

delictum,

delictum,domum petat, ille recessus nul-
lam probationem nec præsumptionem
contra eum faciet, imò præsumitur quod
iuerit parētes visendi causa,& amicos, &
quærendi pecunias,seu fortè eo quod prę-
ceptor immoderatè eo vtebatur.l. quis sit
fugitiuus.§.item apud Iulianum.ff. de ædil.
ædict.Iason.in rep.l.admonendi, & alij ibi,
quando tractant de fuga.ff. de iureiurand.
& per illum tex. re vera, Tholosæ excusa-
ui vnum studentem, qui discesserat com-
misso ibidem per aliū homicidio,& postea
reuersus,captus fuit,inducebatur præsum-
ptio fugæ, sed eum liberaui viso illo textu,
& aliis per me allegatis.

Fallit quando apud Parisios caperent
hæreticos,& is statim Aureliā,vel ad aliam
vniuersitatem se conferret, tunc magna
contra eum esset præsumptio, quæ tamen
purgari poterit in dubio per iuramentum.
Cyn.in l. final. C. de requirend. reis,prout
refert Hippol.sing.115.fuga.quod dicit val-
dè esse singu. & notandum.illud intellige-
rem verum non stantibus aliquibus indi-
ciis,& præsumptionibus,aliàs probationi-
bus stabitur,& non deferetur iuramentū.

Commodatum etiam nō finito vsu reuocatur.

DEcimumsextum, quamuis commodatum non possit, nisi vsu finito reuocari. l. si vt certo. §. sicut, ff. cōmoda. Doct. in regula cōtractus. de regu. iuris, quod est intelligendum, quando est datum, ad vsum certum, secus si ad incertum, quia tunc commodans diu expectare debet, id est, arbitrio iudicis. l. Lucius, in fi. ff. manda. fallit tamen in studentibus, qui si commodauerint digestum, vel alium librum: & nunc legatur, vel velint recedere, non tenebuntur spectare diu, imo poterunt statim reuocare commodatum, etiam ad certum vsum factum, & ante vsum expletum, ne amittant lectiones, & terant tempus in vanum sine libris, Bald. notat. in l. penult. C. commodat. idem si dederint amico suo commodato libros, vt illos creditori obligaret, causa recipiendi pecunias mutuo, nam postea poterit agere contra commodatarium, vt illos redimat, tex. iuncta. gl. & ibi Bald. in l. si vt certo. §. nunc videndum, in 2. ff. commodat. Barba. in Rub. de commodat. & dico in alio priuilegio, vide Alber. in 2. parte statu. q 155, & Socin. in tract. fallen. regula. 147.

Deci-

DEcimumſeptimum. Licet quis nõ cogatur agere inuitus.l. vna. C. vt nemo inuitus,fallit quando ſtudens eſt receſſurus poſt ſuum ſtudium finitum, poteſt autem à iudice impetrare, vt qui velit agere contra eum,aut intra tempus à iudice moderandum,aliàs perpetuum non agenti imponatur ſilentium.Angel.in Rubri. de exceptio.colum.16. in inſtit. per textum in l. diffamari. C. de ingenuis & manumiſſ.gl. & Doct.in d.l.vna. hodie, proh dolor,quidam ſcholaſtici diſcedunt de nocte, ſicut noctuæ, quãdo contraxerunt æs alienum, & poſtea obliuiſcuntur ſoluere, & eo excommunicantur, & ſic excommunicati longo tempore ceſſant ſoluere, mihi tanquam experto crede,quia apud Caturcum iſtud mihi contigit in aliquo cui crediderã multos aureos,& plus expoſui in repetendo mutuum, quàm aſcendebat debitum, adeo vt computatis expenſis nihil vnquam receperim, alios multos numerarem,ſed tales non merentur, niſi in libro rubeo propoſiti deſcribi.

Agere inuitus contra ſcholaſticos, quis cogitur.

DEcimumoctauum, vt nullum onus agnoſcãt pro hoſpitiis,in quib.habitant

etſi

Scholastici pro hospitijs in quibus habitant nullū onus subire debent.

etsi quid præstiterint, computant in pensione domus, vt scribit Ioannes de Platea in l. hi penes. C. de agricol. & censi. lib. 11. per l. ædiles, ibi, domini domorum, &c. ff. de via public. Sed hoc videtur omnibus competere, vt si soluant, possint imputare per actionem ex illo contractu locatori. l. in summa, & ibi Docto. C. de pigno. vbi etiam in scholaribus speciatim loquuntur Doctores, & Cæpolla in tract. de seruit. rustico. prædio. Rub. de seruitu. viæ, colu. 19. vers. sed iuxta prædicta. q. 25. ergo non erit priuilegium. respondeo quamuis alij, si aliquid soluant, possint à locatoribus repetere, per l. ex conducto, in prin. ff. loca. tamen poterunt conductores compelli, facere reparationes, scholares verò non, ne à studiis impediantur, alioqui eos desertores studiorum efficeremus, contra. §. his ita. insti. de iusti. & iu. & sic in hoc est priuilegiū. itē intellige, scholasticos posse repetere expensas quas faciunt in domus locatæ melioratione, si impensæ sint necessariæ vel vtiles domui, vel domino, secus si voluptuariæ, vel vtiles ipsi scholari tantum, quia tunc non repetunt, vt asserit Bald. in l. si

l. si quis mihi. ff. mandati, & ideo si faciat aliquas fenestras vtiles tantum sibi, non domui, nil repetet, quod est notandum.

DEcimumnonum, quòd regulariter inuecta illata sunt tacitè pro pensione domino domus obligata. l. item quia, in princip. ff. de pact. & l. 3. & per totum titu. ff. & C. in quib. caus. pig. vel hypothe. tacitè cõtra. l. certi iuris. C. locati, & nõ solùm illius bona, qui cõduxit domum, sed etiam si solum vna nocte remanserit. Alexa. in l. diuortio. §. ob donationes, in fine. ff. solu. matrimon. Limita tamen in scholaribus, nam eorum libri non sunt tacitè pro pensione domus obligati, vt firmant Angel. & Ias. in §. item Seruiana, instit. de actio. quia sicut militi arma relinquenda sunt, ita studiosis libri, per glos. sing. in l. nepos Proculo. ff. de verborum signific. quam sequitur Alber. in dictio. in verbo, scholaris, & Barba. in tracta. de præstan. cardina. in vltima quæstione secundæ partis, num. 26. ratio ibidem assignatur per Angelum & Iason. quia illa non obligantur tacitè, quæ nõ est verisimile quenquam specialiter non obligatura, & sine quibus aliquis non potest

Libri inuecti in domũ cõductam tacitè obligati nõ cẽsentur.

est nec commode, nec honeste viuere, lege obligatione generali.ff. de pigno. l. prima. C. quæ res pigno. obli.ga. possunt. & ibi Bart. sed studiosus non posset vacare literis absque voluminibus, nec esset specialiter dictos libros obligaturus, saltem non est verisimile, igitur eorum libri non erunt tacitè obligati. Item studens habet magnã affectionem circa suos libros, per glos. in l. nummis. ff. de in litem iurand. & in cap. 1. §. fin. de electio. in 6. Et ista affectio venit ob dictata sub præceptoribus collecta, & in eis scripta. vt dicunt Doctores in l. vna. Cod. de sentent. quæ pro eo quod interest proferun. & ideo si pro dicta locatione eorum libri obligarentur, dominus eos detineret, & interturbaret literarum studium, idem propter libros prouenit maxima vtilitas, quam ponit glos. in l. postquam. ff. de pact. & boni scholastici suos diligunt libros, vt propriam vxorem & amasiam, & etiam, vt corpus proprium, sicut in simili facit ille de Aluernia pecunias vt, dicit Ioannes Faber in §. iniuria, instit de iniur. & facit glos. in l. illicitas. §. illicita. ff. de offic. præsi. his verbis dicens, pauperem ita diligere

Boni scholastici suos valdè amant libros.

ligere porcellum suum sicut oculum, & propter hanc vtilitatem quæ ex libris prouenit, sunt priuilegiati scriptores librorum,& hodie impressores, vt infrà dicam, & vidi propter istam vtilitatem aliquos ad suspendium condemnatos, quia libros scholarium cremauerant, & fuit sententia Tholosæ confirmata per Arestum anno Domini 1525. me legente Tholosæ Et alios casus, in quibus bona sunt tacitè obligata domino, scribit Socin. in tractat.fallen.in regula 192.& Negusantius in tracta.de pigno.& hypo. in 4. membro, secundæ patris.

Limita,nisi scholasticus esset mortuus, quia tunc hospes libros retinere potest pro expensis funeralibus, & aliis, secundum Baldum in lege, repetenda. Cod. de petitio. hæredita.& lege finali,commoda. Iason in l.si non sortem. §. si centum. ff. de condictio. indebita, & Petrus de Vbald. in tractatio.de duobus fratribus, in vndecima parte, quæstione vltima. & latius dico in ordinat. regiis, Rubrica, *Des procureurs*,hoc est,de procuratoribus,] quando propter expēsas possit res retineri; & ratio est.

eſt. quia poſtquam militiam deſerit,nõ eſt amplius priuilegiatus, nec liber inſtar militis. l. deſertorem.ff.de re milita.ſcripſi alios caſus in practica mea ad Stillum Bituricen.artic.8.Rub.*Des executions*,de executionibus].

Conductor expelli poteſt,ſi meretrices in domo locata habeat.

VIgeſimum priuilegium eſt, quòd licet conductor domo locata poſſit expelli,ſi ibi meretrices vel peruerſos homines, vt lenones habeat, vel aliàs inhoneſtè viuat, l. ædem C.locati. c. propter. §. fin. ibi peruerſo,eo.tit.in decreta. Fallit in ſcholaribus,qui ſi in domum conductam meretrices inducant,non poſſunt expelli,ſecundum Bald.in d.l.ædem,Doctor.in l.non aliter. ff. de vſu. & habita. per text. in auten. quomodo oporteat epiſcopos. §. quanta, ibi neque ſuo arbitrio habitans,ſed vitæ ſeparatæ,& mediocris, & à cõuenienti multitudine bonum teſtimonium habens,&c. colla. 1. qui probat contrarium ſi benè intueatur, primæ tamen ſententiæ inhæret Guiller.de Cugno.& Bal.in l. 1. C. de ſumma Trinit.Barto. Cæpolla in tract.ſeruitu. orba.prædio,ca.2.de ſeruitu. vſus,in fin. & Bolog.hic;nam ſecundum eos inſpicienda

eſt

est qualitas personarum,c.pen.de presum. & Syluester de Prierio in summa Syluestrina,in verbo, locatio,in.9.q.num.3.& ex solitis, & cõmuniter accidentibus est bonum argumentum.l. si quis donaturus. ff. de vsu.& habita.& l.certi cõdictio.§.si numos,ibi quotidie,& c. si cer.peta.sed communiter accidit, quòd scholares non viuũt castè,cùm sint iuuenes,secundum Bal. in d.l.ædem, & à iuuene cupido non credatur reddita virgo.glos.in l. si vero nõ remunerandi.§.si adolescens.ff.manda.glo. in cap.si quis acceperit 33.quæst.1.& dominus censetur locasse secundum modum solitum salarium.idem dic quãdo ex qualitate loci illud appareret, vt quia locauit domum existentem iuxta lupanar,nam ex qualitate loci nõ debet cõqueri dominus, vt dicit Baldus in dicta lege ædem, per tex. in l.cùm suprà virentes. C. de re milita.libro 12. sequitur Anthonius de Tremolis in additionibus ad practi.de bona curso.in Rubric.quibus mod.suo nomine agentes, versic.illis casibus,fol.25.col.4. facit l.plenum. §. equitij. ff. de vsu. & habitat. & ibi multa addidi.

Intellige tamẽ,& declara, quòd si scholasticus secretè eas in cubiculum duceret, & ibi puellas teneret, quas multum desiderant, vt sentit Bald. in lege desiderium. C. depositi. non posset tunc expelli, quia virgines & puellæ solent in cameris abscõdi,& in secretis morari,glos. in capitulo finali, decimaquinta distinctione, & actus venerei clàm consueuerunt fieri, & maximè cum domina nobili,& honestè viuere, reputata,secundum Barba. in consilio 6. scriptum est præclarè, columna nona, in primo volumin. secus si congruo tempore incongruo ducerentur,puta in meridie omnibus vicinis videntibus,quia tunc hospes posset illum prohibere ob malum exemplum. l. si aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis.l.exemplo. C. de probatio. & ita dicit Salicet.in dicta lege ædem, quod benè nota,qui quotidie hoc exerces, hinc est quod tempore nocturno scholares solent ducere puellas,quo tempore vagatur adulter,vt dicit Bald.in ca.vno. §.porro,quæ fuit prima causa benefic.amitte.& l. Gracchus,C.ad l.Iuliam,de adult.

2. Sed his verbis clamat Ioannes Fab. in

§. pri-

§. ptimo, si quadrupe. paupe. fecisse dicatur, in instit. contra studentes plusquam bestiales, qui frangunt hostia mulierum, vt sæpius apud Montempessulanum euenit, & tanquam verres spumantes, tauri petulantes fœtore hircino, aërem inficientes villam circuunt. Sis ergo homo nō bestia, ne te voluptas vnius horæ seruum faciat corporis tui rei vilissimæ, crede mihi, sicut cupiditas est radix omnium malorum, sic luxuria venenum de singulis peccatis, sibi cumulat & trahit, & nullum peccatū adeo excæcat vt luxuria. *Contra studentes luxuriosos.*

3. Nota tamē tu iudex, vel hospes, quod quādo expellis meretrices, non debes eas extra ciuitatem repellere, sed benè de honestis vicis, per textū, & ibi Patruū meum l. si qua. C. de specta. libro 11. Doctor in lege nullus. C. de summa Trinita. nempe in domibus magnatum, quandoque maiores, occultæ tamen, meretrices consistunt. l. ancillarū, ff. de petitio. hæredit. iudex etiam potest cogere dictas meretrices ad portandum signum, vt cognoscantur, vt puta ligam quam vocant aguilletam. Baldus in lege mimæ Cod. de episcop. audi.

ſed hodie fortè nō inuenirentur tot ſignā, ſi omnes vellemus ſignare, nam ex omni tribu comperies ſignatas interius non exterius.

4. Iſtud tamen non eſt priuilegium, ſed maleficium, quas ob res ego tales ſcholares expellerem, cum maximū præceptum iuris ſit honeſtè viuere. l. iuſticia. §. 1. ff. de iuſticia & iure, vbi Claudius de Seycel. tradit quem poſſe cogi per iudicē ſecularem, vt honeſtè viuat, vt dico in ſequēti priuilegio. ob id cauendæ ſunt dictis ſtudioſis meretrices, tanquam ignis ardens, illæ enim conſumunt corpus & animam; & de anima curare debemus, l. ſancimus. C. de ſacroſanct. eccle. & laudandi erunt ſi nō ducant. lege 1. §. licet, ff. de pericu. & commodo rei venditę. nam ſtudium nō facit ſcholarem, ſed boni mores, argum. l. pronunciatum. ff. de verbo. ſignifica. & multi propter mulieres interempti ſunt, ſexcentos ferme vidi propter mulieres periiſſe. multos recitat Iacob. Bonud. in addit. ad Ioan de terra rubea, in tract. contra rebelles, regum, arti. 8. tracta. 3. fol. 78. & quando vides ſtudentes venereos, valde difficile eſt eos habere

habere ingenium speculatiuum, nisi in exorbitantibus, & rarò exequuntur literas, & præcipue quando sunt musici, his verbis vtitur Iohannes Cocles in sua Physonomia, lib.3.cap.5. vide ibi quomodo eos poteris cognoscere in vultu, sicut Eristratus medicus pulsu cognoscebat amantem.

5. Quæro quando aliquis expellitur medio tempore, quia male versatur in re conducta, an debeat ei remitti pēsio pro tempore, quo non vtitur & videtur quòd sic, cum suo facto conductor non possit vti re conducta, breuiter fac conclusiones sequentes.

Pensio an remittenda sit conductori expulso per dominum & quando.

Prima conclusio, quando conductor peruerse vtitur domo conducta, dando damnum in ea re. puta tenendo porcos in cænaculo, vel vt dicunt doctores in solario, vel incidendo arbores, tunc remittitur pensio pro rata, sed aget dominus ad damnum datum, ita intelligitur glos. in cap. propter §. fin. de loca, & ibi Panorm. licet Imol. & Barba. indistincte dicant, non esse faciendam remissionem, quæ forte seruaretur in practica.

Secunda conclusio, quando conductor

peruerſe conuerſatur ſine læſione rei,puta quo ad meretrices, tunc non eſt facienda remiſſio,etiam temporis futuri, Hoſtienſis.&Panor. in dicto capitulo propter, & Bald. in dicta lege ædem, & in auten. quas ruinas,C.de ſacroſancta eccleſia in vltima columna. Siluester de Prierio in ſua ſumma,in verbo locatio.in 9.quæſtio.numero 3.nam dominus ex culpa inquilini non debet ſentire damnum ſecundum Parnor.in dicto capitulo propter, & ibi Rauen. in compendio,quia tūc damnū eſt inęſtimabile,ideo non petitur, ſed in eius cōpenſatione remiſſio non fit penſionis,ſed totius temporis penſionem ſoluere tenebitur.

Dominus an inuito cōductore peruerſos homines ducere in ſuā domum poßit.

Quid ſi dominus iuuito inquilino ducit meretrices,an poſſit inquilinus ante tempus cōductionis recedere,& videtur quòd non, quia contractus iam facti ſunt neceſſarij,leg.ſicut,C.de actio.& obliga. itē quilibet eſt rei ſuæ moderator,lege in re mandata,C.manda.non ſolum vtendo, ſed etiam abutendo,l.ſed ſi lege. §.conſulit,ff.de petitio. hæred. contrarium tamen credo verum,& iſtius ſententiæ fuit Bald.in dicta lege ædem, penultima quæſtione nihil allegan-

legando, ſed poſſumus ſic corroborare,in correlatiuis bonum eſt argumentum de vno ad aliud,lege 1. C. de cupreſſ. libro 11. gloſ.in capitulo cupientes. §. denique in verbo,de veteris, de electio.in 6. Petrus de Ancha. in capitulo primo,de cōſti.doct.in c.eos.§.1.de temp.ordin. Panorm. in capi. dilectus,primo,de ſimo,Bar.& Iaſo in lege fina.C de indicta.vidui.ſed locator & conductor ſunt correlatiua,vt patet, ergo ſicut non poterit conductor in domini præiudicium, ita nec locator in præiudiciuṁ conductoris, ſiue dominus habitet in eadem domo,ſiue non.Nec me mouet,ſi dicas,quòd dominus habet maius ius,quàm conductor,& ſic poteſt.Reſpondeo,quòd licet habeat maius ius, non tamen poteſt aliquid agere in præiudicium cōductoris, aliàs conductor poterit agere actione conducti. l. ſi fundus. ff. loca. & non obſtat, l. ſicut, quia ex cauſa & auctoritate legis poteſt,vt ſupra dixi, nō obſtat.l.in re manda,quia dominus poteſt abuti re ſua,quando eſt libera,& nemini ſubiecta,ſed hiç erat alteri locata, ergo locatione durante non poterit,& huic ſentētiæ pulchrè accōmo-

datur tex.in §.dominus,in tit.de noua forma fideli.& in c.vno,qualiter domi. feudi. propriè priuet. vbi ſicut vaſallus ex ingratitudine perdit feudum, ita dominus quãdo tyrannidem exercet in ſuum vaſallum, alioqui dominus quotidie duceret lenones,quando haberet pulchram hoſpitam, vt eam pellicere poſſet ad meretriciam artem, quod eſt prohibitum tam domino domus,quàm conductori, & iſtud eſt notandum pro Pariſien.quibus quotidiè poteſt hæc quæſtio accidere, & ſæpius fuit à me petita.

Scholares inuito ſocio meretrices non ducunt, & multi ob eas periere.

VIgeſimumprimum. Quòd ſcholaris inuito ſuo ſocio poteſt introducere meretrices in domum locatam, & in cubiculum ſuum ſiue cameram, ſecundum Bal.& Bolog.hic.nec eſt inconueniens attenta natura eorum, cùm natura ſint iuuenes,& ſic luxurioſi,ſecundum eos,quod limitant ipſi, dum modo non frequenter ducant.l.imitando.gl.in l.non aliter. ff. de vſu.& habi. quam ſequuntur ibi do.,& Cæpo.in tracta.de ſerui. vrb. prædio.c.5.col.3. in contrariam tamen ſententiam inclino, tum per l.non aliter.ff.de vſu.& habita,vbi eſt

est glo. tum quia illud possumus, quod honestè. l. filius. ff. de condit. insti. Ad hęc vnus ex sociis non potest alteri præiudicare. l. 2. ff. de serui. Item auctoritas superioris semper intelligitur excepta, c. venientes, de iureiur. sed auctoritas Dei est, & præceptum: Non mœchaberis: ergo priuilegium non potest in contrarium valere, & istud ego consulerem studentibus, vt à prædictis meretricibus abstineãt, quia luxuria sapientes infatuat, exẽplo Salomonis. 32. q. 4. c. Salomõ, & sanctos prostrauit, exẽplũ est nobis Dauid, in ç. ille rex. de pœniten. dist. 3. & fortes debilitauit exemplo Samsonis, hinc est qd' episcopus si est sacerdos luxuriosus dignitate venit priuandus, ca. hi qui. 15. q. 8. sed benè multi, si hoc iure vteremur, hodie priuarentur. & sex vitia oriuntur, quæ narrat B. Grego. in 31. Moral. lib. O quàm multi propter luxuriam periere: testis est Caius Cæsar, qui adeo libidine flagrauit, vt primus lupanar in palatio Rom. constituerit, sed occisus postea, octauo imperij anno fuit. Quid dicam de Anthonio Commodo? qui luxuria adeo arsit, vt trecentas cõcubinas, totidemq; exoletos pueros in vi-

ta sua habuerit, & id temporis stella crinita apparuit, & Vestę templa combusta fuere, fames, & pestilentia multum sæuiuit, ideo per Lætum præfectum exercitus, Marciam eius concubinam, & Narcissam Athletam strangulatus fuit: & princeps magnus Sichen, quia vi oppressit virginem Dinam filiam Iacob, interfectus fuit, Gene. 34.c. sexcenta exempla adducere possem, ni lectorem fastidirem, qui si plura requirat, petat officinam Testoris, Valerium, & Plinium, ac Sabellicum in suis exemplis, & Alberic in l. vna, C. de senatusconsul. claudia. tollen.

Sed quæro, quidam studiosus mandat cuidam, vt meretricem duceret ad suũ cubiculum noctu, promittens stare de præfecto vigilum, & de damno, ille ducens mulierem, fuit in itinere captus, an mandans teneatur? multa possent dici, sed causa breuitatis respondeo, quòd non: quia in maleficiis non potest accedere fideiussor, per tex. in l. si à reo. §. fi. ff. de fideiusso. & ita expresse dicit ibi Rayne. de Forliuio, ibi vide, quando indigebis.

Item aliam moueo quæstionem, quam Tho-

Tholosę vidi inter ſcholaſticos vſu veniſſe, quidã mandauit ſuo ſocio, vt veniret cũ eo & deferret enſem, & alia arma, cui ſocius obtempetauit, demũ ſeruientes ambos armis ſpoliarunt, mandatarius ſocius vult agere cõtra mandantem, actione mandati ad recuperanda arma, an poſſit? gl. not. in l. quoniam, C. ad leg. Iul. de vi. pub. tenet ꝙ non, quia in re turpi, nõ contrahitur oblig. §. illud quoq; inſtit. mand. l. ſi remunerandi. §. rei turpis, & l. ſi verò nõ remunerand. §. ſi adoleſcens, & l. ſi mandauero tibi, in 2. §. qui ædem, ff. de manda. & Panor. in c. bone, in 2. nu. 14. de poſtu. præla. Bart. tamen Ioan. Fab. Alber. & Salice. in d. l. quoniam diſtinguũt, nã aut erat cauſa licita, quia accedebat ad indulgentias. & mãdauit ſocio, vt veniret cũ armis ad eum ſociandum, & tunc tenetur mandatario, ad reſarciendũ damna. Ita tenet Innoc. & Panor. in c. ſicut in vltimo de iureiur. & iſtud contigit mea memoria Tholosę quibuſdã ſcholaribus, qui accedebant die martis, poſt paſcha, ad noſtram dominam de Columba. Nam eos præfectus vigilum ſpoliauit armis, ſed male fuit proceſſum, vnde quærit, nemo maximè

Spoliatus armis quando poſſit agere cõtra mandantem.

maximè illi pessimè seruientes, aut erant cōgregati ad causam illicitam, vt ad se verberandum, vt quotidie videtis, tunc non recuperant, ita tenuit expresse Ioan. Fab. in §. illud, instit. manda. Bald. in l. si fideiuss. C. manda. spec. in titu. de iudic. §. specialia, in fine, sed in accōmodante ensem ad verberandum se cum alio, dic quod non recuperat, l. si vt certo. §. sed interdum. ff. commoda, vide Petrum de bella Pertica, q. 420. de locatore, & l. si quis domum. §. fi. ff. loca. & vos scholares, quibus est vsus armorum, notate hæc perpetuo, & arma militibus relinquite, & scientiam vobis semper sociam, & libros habete.

Nominationes in Gallia sunt scholasticis.

VIgesimumsecundū. Quòd postquam nobiles genere ex vtroq; parente studuerint triennio, alij verò non sic nobiles quinquennium, poterunt obtinere in Gallia nominationes, & cum illis cogere episcopos ad conferendum eisdem beneficia vacantia in mensibus deputatis graduatis simplicibus, & etiam nominatis, vt habetur in concordatis, de colla. in §. præfatiq; ordinarij. & §. præterea. & istud fuit inductum per ecclesiam Gallicanam, vt studia & vni-

& vniuerſitates ſtudiorum cum augmento ſcientiarum foueantur, vt habetur in pragma. in titu. de colla, in §. item placuit, & vt longo tempore ſtudentes, poſtquam bona eorũ conſumpſerint ſtudendo, iuxta l. fin. & ibi Bald. C. de alimentis pupil. præſtan. competentibus donentur ſtipendiis, & præteritorum laborum fructum percipiant, vt ſcripſi in tractat. nomina. q. tertia. hodie verò nominatis, niſi ſint filij nobiliũ, & diuitum, vel affines, ſeu conſanguinei prælatorum, aut illorũ famuli, vix prouidetur, vel niſi ille, cui confertur, promittat reſignare beneficium, data ſibi aliqua penſione, vel alio beneficio, tunc & prælatus conferens, & nominatus, vel graduatus ſub conditione recipiens, ſunt ſimoniaci, vt plenè ſcripſi in verb. ſimoniaci. rub. de electiõ. derog. in concord. & quantumcunq; docti ſint in Theologia, iure Canonico vel Ciuili, & ideo eſuriunt docti, contemniturq; ſcientia, omnia precio comparantur, vt teſtatur Proper. Elegia 13.

Aurum omnes victa iam pietate colunt.
Auro pulſa fides, auro venalia iura,
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.

Et

Et Ouid. lib. 3. Amor.

Eruimus terra solidum pro frugibus aurum
Possidet inuentas sanguine miles opes.
Curia pauperibus clausa est, dat census honores,
Inde grauis iudex, inde seuerus eques.

Et ista describit latè Pepin. in sermone Quadragesimali, de Prodigio, ibi quando dicit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego, &c. & sic filij diuitum, nobilium, & famuli illorũ indocti abundant, & docti alij egent, imò si pauperi casu conferatur beneficium per diuites & competitores tot in illo beneficio processibus inuoluetur, quòd beneficium ob defectum pecuniæ relinquere cogetur, cùm ferè omnes ad ablatiuum veniant, ad quod deberẽt aduertere domini parlamẽtorũ, sed Christi verbũ adimpletũ est hodie. Luc. 10. c. Omni habẽti dabitur, & abũdabit, ab eo autem qui non habet, scilicet beneficiũ, sed ius ad illud, auferetur, quamuis olim docti magnis extollerentur laudibus, vt est apud Ouid. lib. 3. Amor.

Ingenium quondam fuerat preciosius auro:
At nunc barbaries grandis habere nihil.

Imò vidi quosdam qui nihil iuris habebant

bant in beneficio, tamen tot informationibus molestabãt habentem ius in eo. donec cedere compellerent. O dira immanitas, & iudicum nimia indulgentia, his omissis ne satyrici personam induamus, priuilegia nostra repetamus.

VIgesimumtertium. Quod si scholaris iuerit domum ad quærendum pecunias, vel alia iusta de causa statim reuersurus, adhuc retinet priuilegia studij, & illud tempus in quinquennio suo computatur, arg. l. 3. ff. de diuort. ibi si in breui reuersa est vxor, nec diuertisse videtur, & c. diuortium. de pœnitent. distinct. 1. l. quod calore. ff. de reg. iur. sic concludit Archid. in c. de quibusdam. col. 2. in fin. 37. distinct. vbi scribit, quod aliquis dicitur esse in scholis etiam, si aliquando diuertat causa eundi ad curiam Romanam, vel alio, statim reuersurus, l. postliminij ius. §. fin. ff. de capt. & postliminio reuersis. idem tenet Ioan. de Platea. in l. 2. C. de incol. lib. 10. post gloss. ibi notat. quia non omne momentum exigendum est, vt sit in studio, sed vt mentem & propositum manendi habeat, l. si quis ita. ff. de conditio. & demonstrat. & *Tempus vacationum et pestis cõputatur scholasticis in tẽpore studij.*

idem

idem si moretur domi tempore ocij, seu vacationum, seu belli, aut valetudinis, vel pestis: nam etiam illud tempus scholasticis computatur, nec priuilegium id temporis amittunt, nec etiam tempore, quo ad domum redeunt finito studio, argum. l. qui mittuntur. §. final. ff. ex quibus causis maio. l. vna. in fin. de bono. posse. ex testa. milit. Rebuffus in l. fin. C. de vesti. Olober. lib, 11. & in l. 2. de præpositis sacri cubiculi; ac in l. fi. de priuileg. scholarium. & ibi Lucas, & Platea, lib. 12. Floria. in l. 1. §. habitare. ff. de his qui deiece. nã sicut is, qui in castra rediit, Reipub. causa abesse dicitur, d. l. qui mittuntur. §. final. ff. ex quibus causis maior, & tempora reuertendi computantur; l. si cui. §. 1. ibidem, sic scholaribus, vnde si scholasticus in principio vacationum discesserit, & in fine earum reuertatur, fortè circa festum beati Lucæ, vbi Doctores incipiunt lectiones, gaudebit priuilegiis studij. Bald. in procemio decret. rex pacificus. col. 5. num. 36. nam priuilegia militibus tributa, habent locum, etiam si milites iusta ex causa cessauerint à militia per annum, tex. egregius, in l. ex testamento. C. de test. milit.

milit.& l.testamenta eorum.& l.quod cõstitutum.ff.illo tit. quia qui recedit animo cito reuertendi nõ videtur abesse,per text. in l.nihil.ff.de captiuis.§. pauonum. Instit. de rerum diuisio. l. ex facto. 2. §. rerum. ff. de hæred.insti. Bald. in marga.in verbo,recedens.Benedictus in rep.c. Raynutius. in ver.dotem.num.65.de testam. Bertach. in tract. de gabel.in 7.parte,in q. 3. Felin. in c. quoniam.in fin.princip.vt lite non contesta.Purpura in l.1.num.574.ff.de offic.eius, cui manda.est iurisdict.ideo seruus dicitur seruiuisse continuo triennio, si primo seruire incipiat,& demum fugiat: postea iterum seruiat complendo triennium.l.Paulus.§.fin.ff.de libera causa. Ias. in l. si idem. num.7.ff.de iurisdict.omnium iudic.multo fortius in studij triennio,aut quinquennio, de quo non est necesse deponere, vt continuè quis studeat, sed tantum quod quis studuit triẽnium, vel quinquennium, per §.præterea.de colla.in concord.

Item computari dico tempus,quo exit gratia spaciandi,argum.l.Medicus ff.de operis libert.l.penult.C.de præpos. sacri cubiculi.lib.12.hoc expresse tradit Rebuff. in

d.l.2.C.de incol.lib. 10. & ideo si statuto ciuitatis caueretur, quòd comitate n. ad ciuitatem recepti nõ haberent ciuitatis beneficium, nisi continuo habitauerint ciuitatem, & citati forte metu pretoris aliquãtulum se absentauerint, vel latitauerint, ob hoc non intelligitur interrupta continuatio, per l.si quis ita.& ibi hoc firmant Bart. & Bald.ff.de conditio.& demonstrant.vbi mater dicitur stare cum filio, licet non sit quolibet momento, si tamẽ vt plurimum stat cum eo, & facit l. Mæuia. ff. de manu. testa. quia non est necesse probare singula temporum momenta, sed sufficit quod maiore parte temporis probetur aliquem in studio fuisse probatis extremitatibus, & aliquibus mediis censetur plenè probatũ, de continua habitatione vel possessione, vel de continuo studio, secundum Bald. in tract. statuto. in verbo comitaten.

Item ille dicitur continuus commensalis legati, licet sit in studio, vt plenè probat Calde.consi.8. an sit legatus. rubric.de offic. legati. vbi concludit, quod habens potestatem conferendi dignitates familiaribus suis commensalibus, possit conferre capel-

capellano suo absenti, & in studio cõmoranti, quia dicitur præsens per supra dicta, & an requiratur, quod is absens sit in studio expensis legati, ibi videre potes, ne plura. ideo in vanum allegant, qui volunt probare falsum tempus studij, eo quod ille scholasticus remãsit p duos vel tres menses in sua patria, quærendo forte pecunias, sine quibus perficere studium suum non poterat, & sic in hoc tempore studij, non ita exacte procedere debemus, quamuis subtiles doctores Tholosani faciant exprimere singulos annos, menses & dies, quod non est necesse, vt dixi.

Secundo infertur ad nominationes, & gradus, vt computetur eis, ac si semper in studio fuissent, gloss. in §. item quod ad dictas. in verbo, residebunt. de collat. in pragmat. & in §. præterea de colla. in concordia. Fallit quando ociosè morarentur extra studium, tunc non gauderent priuilegiis, l. si cui. §. tamdiu. ff. ex quib. caus. maior. l. 3. §. si ad diem. de re mil. Luc. de Penna in l. hac lege, C. de priuil. schol. lib. 12. vnde dicit tex. in l. general. 2. C. de episcop. & cle. eos tãtũ cler. huiusmodi habere bene-

ficium ſancimus,qui apud ſacroſanctas ecclesias,vel monaſteria permanent,non diuagantes, neque circa diuina miniſteria deſides,ſic & ſcholaſtici,quod eſt bene notandum,imò ſi ſcholaſtici deponerent vidiſſe aliquem ſtuduiſſe, per quinquenniũ continuum, non ſunt periuri, nec de falſo puniri poſſunt,quamuis tempore vacationũ,per aliquot menſes fuerit abſens, Bart. in l.Celſus.colum. penult. ff. de vſucap. & ibi Ioannes Franciſc. & Claud. vbi quis dicitur cõtinuò poſſediſſe, licet per aliquod tempus fuerit abſens,hoc probatur in cap. nunquam,de conſecra.diſtin.5.& in procemio decretal. ſic in propriis terminis conſuluit Roma. conſil. 263. viſo puncto. vbi plenè probat,tu illum videto:nam qui abeſt à loco tempore breui, animo redeundi,continuò dicitur in loco morari, etiam ſi aliquod interuallum habeat, text. & ibi gloſ.& expreſsè Peruſ. in vltim. nota.in ca. fin.de verbor.ſignificatio. libr.6.l.malum. in fin.illo titul.ff. quod eſt notandum pro ſcholaſticis quotidie deponẽtibus,de tempore ſtudij aliorum, pro gradibus habendis,& nominationib. ego ab eis fui non ſemel interrogatus. Vige-

VIgesimumquartum, quòd quando nominati præsentant suas nominationes prælatis & collatoribus, vel ab eis beneficia vacantia requirunt, non debent examinari, & si examinarentur, nõ tenentur prædictis collatoribus respondere, vt tenet gl. in pragmat. sanct. titul. de collatio. §. item quod vniuersitates, in verbo, gradus. quod si secus collator ageret, iniuriam inferret vniuersitati, in qua est nominatus, volendo reprobare per examen, quod per illam est approbatum, iuxta l. sacrilegij. C. de crimi. sacrileg. item posset fieri fraus per eos, cui est obuiandum, capit. sedes. de rescript. quippe si eis committeretur examinatio, omnes nominatos reprobarent, nisi suos consanguineos, & stabularios. At qui hodie fit fraus, quia episcopi, & alij collatores habent suos familiares veteris dolij vice fungentes nominatos, quibus conferunt omnia beneficia, & postea illi renunciant, cui vult episcopus, vel permutant, & aliæ immensæ fraudes adhibentur, de quibus scripsi in gl. concorda. rub. de colla. & in tracta. nomina.

Item iniunctum est vniuersitatibus, ne

promouere habeant non idoneos moribus, ſcientia & meritis, per Ludo.12.in rub. Des gradues.art.1.& 4.& adiicitur pœna ſuſpenſionis priuilegiorum,& alia arbitraria: ideo præſumitur, quod hoc ſit factum, & ſic epiſcopi nihil debent ſuper examinatione videre, text. in §. monemus. de colla. in concord. ſcripſi. in gl. quinquennium. §. præterea. de colla. ibid.

Item non præſumitur, quod doctores qui illos graduatos examinauerint, fuerint ita affectione turbati, ſicut epiſcopi, arg. c. cùm in iuuentute, de præſumpt. alia in cõcordatis abundantius his confinia ſcripſi.

Parochiales eccleſiæ etiã ſtudentibus debentur.

VIgeſimumquintum. Quia parochiales eccleſiæ ſitæ in ciuitatibus, vel villis muratis, non debent aliis conferri quàm graduatis, vel ſcholarib. qui ſaltem triennio ſtuduerint, vt in concordatis cautum eſt, in §. ſtatuimus. 2. de collat. vbi amplè ſcripſi, & in pragma. in §. in eccleſiis. in tit. de collat. quia periti in ciuitatibus debent habitare, c. ſtatutum. in princip. de reſcript. in 6. & in fauorem parochianorum fuit introductum, vt ciues habeant peritos, qui eos doceant, cùm in dictis ciuitatibus

præ-

præſumantur eſſe capatiores intellectu, ſecundum gloſ. in verb. exiſtunt. in d. §. in eccleſiis, & maior ſcientia requiritur ei, qui præponitur curæ magnorum virorum, quàm infimorum. Panor. in c. cùm in cunctis. num. 4. de elect. ob, id eſt, ſtatutum in ciuitatibus iura legi, vt in proœmio digeſtorum. §. hæc autem. & tradit. Boër. conciuis meus in addit. ad Dy. in proœmio regularum ſexti, in fin. & hoc priuilegium eſt Gallis ſcholaſticis peculiare.

Succeſſor tenetur ſtare locationi factæ per ſcholaſticum.

VIgeſimum ſextum eſt, quod ſi ſcholaris locauerit fructus ſui beneficij per triennium, vel aliud minus tempus, & pecunias illius temporis receperit, vt poſſet literarum ſtudio viuere, vel illic gradũ ſumere, ſi intra hoc tempus recedat, ſucceſſor in illo beneficio quamuis nullum ius à prædeceſſore habeat, tenebitur ſtare illi locationi, quia cenſetur facta in vtilitatem eccleſię, nam ſtudebat vt melius poſtea eccleſiæ deſeruire poſſet, & ſucceſſor tenetur ratam habere locationem factam ad eccleſiæ vtilitatem. cap. 1. de ſolut. gloſſa & doctor. in c. fin. ne prælat. vices ſuas, & quia quaſi hæres defuncti beneficiati

videtur, c. vlt. 12. q. 2. & c. conuenior. 23. q. 8. versi. absit, & successor in ecclesia tenetur ratificare bene gesta à prædecessore. Archi. in c decessorum, 25. q. 2. Bald. in c. 1. qui successo. feud. dare possunt. Ad hæc debita contracta pro alimentis beneficiati sunt soluenda per successorem in beneficio, quia pro ecclesiæ necessitate censentur contracta, nam ecclesia eum alere tenebitur, Panor. in c. ex præsentium, de pignor. c. per tuas. 2. nota. per illum text. de donat. & in d. ca. 1. & secundo, de solut. & in dispu. incipien: Sempronius clericus. nam prælatus successor tenetur ad funeris impensas, & infirmitatis sui prædecessoris, quia ecclesia ad id oneris tenetur, cùm prelatus de bonis ecclesiæ sit alendus, c. illi autem. 12. q. 1. & c. bone, 12. q. 2. & c. quoniam, 16. q. 1. & c. clericos. 1. q. 2. & de eisdem bonis ecclesiæ debet curari infirmus, c. 1. & c. de rectoribus, de cler. ægrotan. De Ripa in l. obligatione, num. 46. ff. de pignorib. Bertach. in tracta. de episcop. in lib. 4. secundæ partis. q. 54. in fine, & successor salaria famulorum defuncti soluere tenetur, Ias. expresse in cons. 222. de Archiepisco. in 2. volu. quia serui-

seruitium prælato impensum videtur ecclesiæ præstitum, c. relatum, 2. de testa. vbi Panor. notat remunerationem famuli fieri posse de bonis ecclesię, imò plus dicit Iaso. in d. consil. 222. quod defuncto legato successor eius tenetur beneficia conferre, & remunerare seruitores defuncti legati, quos defunctus in vita non remunerauit. Specul. in tit. de legat. §. finitur. in fine. argum. l. diem. ff. de assesso. Idem dico in rege, vt seruitores prædecessoris alere, & compensare debeat, & de consuetudine est, vt illos famulos sui prædecessoris recipiat, & Cancellarius famulos defuncti, quos sibi vidit vtiles. Limitatur quando ille scholasticus habebat bona temporalia tunc ex illis bonis debet satisfieri, doct. in d. c. pen. vicésne præla. suas, in Theologiæ studentibus. hoc expressim tradit Angel. consil. 245. quia omne datum, in 6. dubio. Oldra. consf. 249. quæritur. idem in studentibus, aliis scientiis dicas per rationes supra adductas, & per ea quæ scribunt doct. in l. emptorem. C. loca. secus ergo si essent discoli, & vagi, consumerentque illam pecuniam in scortis, tunc successor non teneretur,

Rex, Legat, & Cancellarius, famulos defuncti compensare & recipere debent.

tur,ideo iudex ex actibus ſcholaris arbitrabitur,vtpote, quia bene ſtudebat, & volebat emere libros,vt publicè iura profiteretur,vel quia recepta ſtatim illa pecunia acceſſit ad literarum ſtudia, vel ex aliis circunſtantiis hoc iudex elicere poterit.

Secundo fallit in adminiſtratore præbendæ. qui non poteſt ſucceſſorem obligare, quia inſtar vſufructuarij, ſeu vſuarij eſt,gloſſ. in cap. poſſeſſiones de rebus. eccleſ.non alien.cap. final. de pecu. cler. qui non tranſmittitur ad ſucceſſorem.l. ſi quis domum.§.primo.ff. locat.& quia nomine perſonæ contrahit,& ideo rei ſucceſſorem non obligat.arg.l.prouidendum.C.de decurio.lib.10.& obligatio perſonalis non ſequitur fundum. l. prima. §. ſi hæres. ff. ad Trebel.Bald.conſ.483.an locatio,colum.3. Domi.conſil. 17. pro declaratione. Idem etiam dicens in commentario. Baldus in d.c.1.qui ſucceſſo.

Pinguiora et maiora habere debent ſcholaſtici beneficia,& quibus ex cauſis diſcāt

VIgeſimumſeptimum eſt. Quod pinguiora & meliora beneficia debēt habere eruditi,quàm alii. c.de multa.de præben.c.fi.de magiſt.Pan.in c.1 ibidem, nempe meliora meliorib, egeant, & viri literati in

in negotiis arduis ſunt conuocandi.c.1. de hæret.in 6.quia omnibus proſunt. c. 2. de priuil.eo.lib.ob id triplici de cauſa, diſcere debemus.Primò, ne ignoremus.Secundò, vt nō negligamus,vel negligamur. Tertiò, vt mala repudiemus,c.leg.37. diſt.& Hoſt. in proœ. ſuæ ſummæ.§.fi. & Arch. c. nónne,38.diſt.vbi optimum finem eſſe dicunt, ſi diſcamus,vt ædificemus in cælo,ſicut faciunt boni theologi & canoniſtæ,licet dialectici eo diſcant,vt ſciant, legiſtæ & medici,vt lucrētur,ſed qui diſcere vel agere bona recuſat magis diaboli,quāChriſti membrum oſtenditur,& potius infidelis quàm fidelis eſſe monſtratur,tex.in c.fin. 38. diſt. & alibi dicitur ille ſtultus, qui diſcere contemnit,ca.de Conſtantinopolitana,22. diſtinct.vide Archi.in ca.multi.40. diſt. hos deſcribentem verſus:

Infelix qui recta docet, ſed viuit iniquè,
Infelix qui pauca ſapit, ſpernitq́ doceri.
Infelix cui nulla ſapientia prodeſt.

Refert Lucas in l.tribuni,col.3.C.de re militа.libro 12.ideo interrogatus Ariſtoteles, in quo differrent literati ab illiteratis, reſpōdit,ſicut viui à mortuis, & Eccleſiaſt. in *Literati qđ ab illiteratis differant.*

2.c. tan-

2.cap.tanto præcedit ſapientia ſtultitiam, quantum differt lux à tenebris,ſapientis oculi in capite eius, ſtultus in tenebris ambulat,& idẽ dicit Ariſtippus philoſophus, doctos ab indoctis differre, ſicut equi domiti ab indomitis, inde plus prodeſt doctor in legendo, quàm vicarius vel curatus ſimpliciter in ſacramẽta miniſtrando, cap.cùm ex eo,de elect.in 6.hoc expreſſim tradit.gloſ.in titu de collat. in §. item placuit,in verbo,regularibus,in pragm.vbi dicit, etiam melius eſſe docere ſacram ſcripturam,vel ius canonicum, & magis meritoriũ ſi bona intentione fiat, quàm ſpecialem curam ſaluti alicuius impendere, vnde primæ ad Corinth.1.cap.dicitur. Nõ miſit me Dominus baptizare, ſed euangelizare,& 2.ad Timoth.2.cap. Commenda hæc fidelib. hominibus, qui idonei erunt, & alios docere,& ſi hęc longo iam tempore mihi perſuaſum non fuiſſet, nõ tantum temporis in his interpretandis iuribus cõſumpſiſſem cum modico lucro, attamen Deus Opt. Max. horum retributionem in cælis(vt ſpero)condonabit.

Vigeſi-

Vigesimumoctauum priuilegium est, quòd si scholaris habeat beneficium, & ibi dimittat vicarium, vel substitutum, liberatur ab horis canonicis dicendis, dum tamē officium totum beatæ Mariæ in singulos dies dixerit, & septem Psalmos pœnitentiales, ista est sententia Ioan. Andr. & Bouhic. in c. 1. de celebra. missa. idem tenet Bald. in prooemio decreto. num. 14. quia paria videntur, dicere per se, vel per alium, regula qui per alium. Contrarium tenent Achi. & Do. in c. 1. 91. distinct. Imol. in cle. 1. q. fi. de magist. & Ioan. de Lignia, in repet. c. dignum, de celebra. missa. glo. in pragm. sanctio. in titu. quomodo diuinū officium sit celebran. §. statuit, in verbo, debitis. Albert. in dictio. in verbo, hora. Hostiensis in summa: in titu. de consecr. eccles. vel alta. §. qualiter. Philip. Perusi. in c. fin. de rescrip. in 6. Nicolaus Ploue. in tractat. de horis dicendis, quæst. 6. quia propter officium datur beneficium, text. in cap. fin. de rescript. in 6. si non seruiat, non debet habere beneficium. Secundò, quia maledictum studiū, per quod relinquitur diuinum officium, glos. in pragma. sanctio. in titu. quali. horæ can.

Scholasticus dimittens vicarium in suo beneficio ab horis canonicis dicēdis an liberetur.

can. sunt dicen. extra chor. in verb, teneantur. Tertiò clericus non dicens officium dicitur iniuriam inferre proximo, & furtũ committere, quia contra suam voluntatem, & inuito domino contractat, cui pro temporalibus nõ refundit spiritualia, cùm laicis ideo dati sint reditus clericis, vt ipsi in officio vices suppleant laicorum, vt tenet Io. de Lignia in d. c. dignum, & Archi. in d. c. 1. item dicere horas est præcepti, c. dolentes de eccl. mis. studere verò non, ergo propter studium non absoluitur quis ab horis dicendis, teste August. de Ancho. in tractat. de potestat. eccles. q. 69 vers. ad quintum, & ista opinio est communis, & sanior pats theologorum eam firmat, primò beatus Thomas, quolibet. 6. art. 8. & Adrian. de Traiecto in quolibet, pen. in 8. propositione alios numerat, illum si non graueris, videto, & ideo est tenẽda, quia ad salutem animæ tendit, quæ cunctis est pręferenda rebus, iuxta. l. sancimus. C. de sacro sanct. eccles. Etsi benè auditores dilectissimi, Deo seruiatis in horis dicendis, maiorem scientiam Deus vobis dabit, quàm si continuo omissis horis studeretis, quamobrem

obrem horas vestras non omittatis meo consilio, de quo plenè Albe. de Ferrariis in suo tract. de horis canonicis.

Notandum est tamen, quòd si studiosus esset occupatus ad legendum vel audiendum lectiones poterit de mane, vel in vesperis simul omnes horas dicere, & debitas laudes persoluere, ne vnum per aliud impediatur, d. cap. primo, & glos. in verbo, debitis, in pragma. sanctio, in titulo, quomodo diuinum officium, &c. vide Archi. Florent. in 3. parte suæ summæ, titu. 13. cap. 4. de horis canonicis dicendis, & Alber. de Ferra. in tractat. de horis canonicis dicendis, versiculo, quæro ergo de quotidiana quæstione, &c.

Item si clericus in minoribus cōsistens habeat simplex beneficium, vtpote præbenda in ecclesia, in qua est copia canonicorum, & propter suam absentiam diuino officio nihil detrahitur, sed perfectè, ac si studens esset præsens, diuina officia celebrantur, & ipse vacat literis in studio generali, tunc si non diceret officium magnum fortè non esset peccatū mortale, prout expressim cōcludit Luc. de Pen. in. hac lege,

col.

col. pen. C. de proximis sacro scrinio. lib. 11. argu. c. cùm ex eo, de electio. in 6. l. 1. C. qui æta. lib. 10. tutius est tamen dicere, & ego nollem omittere.

Non recipiẽs fructus beneficij horas dicere non tenetur.

Idem si in studio existens, nullos beneficij fructus reciperet, tunc ad horas non teneretur; quia postquam non viuit de altari, seruire altari non tenetur, argumentum sumendo à contrario, ca. cùm secundum, de præbend. in 6. nisi consanguinei illius beneficij fructus reciperent, quia perinde est, ac si ipse scholasticus caperet, per regulam, qui per alium, &c. vel nisi esset in sacris, quia tunc ratione ordinis teneretur per c. dolentes, de celebra missa, vbi plenè docto.

Residere studẽtes in suis beneficiis nõ tenentur.

Vigesimumnonum est, quòd studentes excusantur à residendo, ponendo vicarium in suis beneficiis, tex. in c. relatum de cleri. non residen. etiam si fuerint religiosi, cle vna, §. cæterum, in fin. de statu. mona. vsque ad septem annos. c. cum ex eo de electio. in vi. Nec poterit eos episcopus monere, aut compellere vt residant, & eos nõ residẽtes priuare. c. inter quatuor de cleri. nõ residen. sumendo argumentum à contrario,

trario, vbi qui deserunt præbendas & ecclesias sine iusta causa,poterunt moneri vt redeant,& si nõ redeant, possunt iuste priuari, ergo si cum ista causa deserant ecclesias,etiam si non redierint,non possunt iuste priuari,sed iusta ex causa deserunt,videlicet ex causa studiorum, per dictũ capitulũ relatum, & dicto capitulo cum ex eo §. porro. Etiam si sine consensu & licentia, prelati discedãt,per tex.in c.inter quatuor, & text.in d. c. relatum, aliter intelligendo quàm doctores, nam ibi ponitur regula, quod non residens potest amoueri, fallit si de licentia suorum prælatorum sit absens, secundo si studio literarum insistat,vel pro aliis honestis causis contigerit abesse,ergo quando studio literarum insistunt,non requiritur prælati facultas,quamuis quidam allegando illum tex. contrarium asserant. item in religiosis inuenitur statutum, vt licentiam petant, ergo in aliis non requiritur,doct. in d. cle.vna §.cæterum, de statu monach.quia ius singulare est, quod contra tenorem rationis propter aliquam vtilitatem introductum est,l. ius singulare.ff. de legib. Adhæc consuetudo est legitima

interpres iuris,l.ſi de interpretatione,ff. de legib.ſed conſuetudo Franciæ eſt quod habentes beneficia præter præbendas, nullam petant licentiam, ergo illa conſuetudo, iuri conformis excuſabit eos. Et quod valeat conſuetudo quod ſtudentes ſe conferant ad ſtudia literarum ſine licentia ſuorum prælatorum firmant Panor. & Rauen.in c. tuæ,de cleri. non reſiden.ſcripſi in gloſ.reſidentiæ, in §. pen. de colla. in concord. vt in proximo priuileg. dicetur. Præterea auctoritate iuris facultas, ad ſtudia literarũ accedendi,text. in capitulo ſuper, videtur eis data Specula, de priuileg. qui licet loquatur in ſtudente theologiæ, & Sil. hoc exprimat,in ſua ſumma, in verbo reſidentia,nu.7. tamen idẽ in aliis ſcientiis permiſſis arbitrarer per rationes, quas in ſequentibus priuilegiis inſeram,quæ generaliter in quolibet ſtudio permiſſo loquuntur, igitur & in illis locum habebit. An ſcholares teneantur in ſynodis comparere,& reſidere, hoc fuit abunde diſputatum per omnigenæ eruditionis viros poſtulando. Do. Montolonium & Poyetum, tunc aduocatos, & cauſa fuit poſita

in

in consilio, in hoc senatu, & in magna camera, anno 1527. ij. Martij.

Studiosi pro literis de non residendo nil soluere debent.

TRigesimum, quia postquam scholastici non tenentur residere, nec soluere singulis annis pro literis de non residendo aureum episcopo solui solitum, nec eorum vicarij, videtur innuere Lucas de Penna in l.1. colum. fin. qui ætа. C. libro 10. quia ab omnibus exempti sunt oneribus vt hic, ergo à solutione, & ab hac indebita exactione, & hoc credo introductum, ob reuerentiam studiorum, vt dicit text. in lege quicquid. C. de aduocat. diuerso. iudicio. imo interdum, hæc dispensatio pecuniarum amore fit, ideo dubitat Ioan. Boteus in tracta. de synodo episcopi, in 3. parte, articulo primo, numero 148. an sic dispensatus per pecuniam, & sine causa, sit quoad Deum tutus, & glos. in capitulo non est, de voto, & voti redempt. tenet quod non, quam sequuntur ibi Docto. & dixi in repetit. capitu. postulastis in 3. nota. de cler. excommu. ministran. quod videtur durum episcopis, attamen seruandũ, iuxta le. prospexit, ff. qui & à quibus manumissi liberi non fiant, & episcopi recipientes vltra

cathedraticũ puniuntur in quatruplum, cap.quoniam 18. distinct.scripsi in concorda.Rub.de public.concubi.§.quia verò.

Studentes in absentia recipiunt fructus beneficiorum.

TRigesimumprimum priuilegium est, quòd quamuis studentes non resideāt in beneficiis, sed in studiis generalibus, tamen percipere possunt fructus beneficiorum suorum, ac si residerent, per tex. & ibi Panor. in c. super Specu. de magist. & c. 2. de priuileg. lib. 6. & Panor. in c. tuæ, & cap. relatum, de cler. non residen. & in consil. 88. in 1. volu, & in ca. licet, de præben. clem. 1. §. cæterum, de statu monacho. gl. in pragm. sanctio. in tit. de colla. §. veruntamen, in verbo, liberius. Lucas de Penna in l. hac lege, col. vlti. & patruus meus magnus Iacob. Rebuff. in l. in sacris, in 2. C. de proximis sacro. scrinio. libro 12. firmat idem patruus meus in d. l. 1. qui æta. lib. 10. & Io. de Platea in l. 2. de incolis, lib. 10. Imo. in clement. 1. in fin. de magist. Dominicus in c. concesso 12. q. 2. licet ibi glos. contradicat, sed primam tenet Fede. consil. 246. de iure communi. Adrian. de Traiecto in q. quotlibetica, quæst. penul. quia ab ecclesia non censetur absens, qui causa studiorum abest. l.

eſt. l. quæſitum, in prin. ibi ſi ſtudendi cauſa miſiſſet, non quòd de fundo eum aliorſum transferret. ff. de leg. 3. & l. Seie. §. Pamphyle, de fund. inſtruct. nec omnino eccleſiæ non ſeruire intelligitur, qui ſtudio ſeparat magis eſſe vtilem eccleſiæ, arg. ff. de ſtatu. libe. l. cùm hæres. §. Stichus. Alber. in 1. parte ſtatu. q. 149. & non minus ſeruire eccleſiæ videntur ſtudentes, quàm præſentes, argumen. l. aduocati. C. de aduoca. diuerſo. iudic. imo aduocato, ſi promiſſum ſit ſalarium pro cauſis mouendis in ciuitate, extra illam ciuitatem ſtudenti debebitur ſalarium, vt conſuluit Socin. conſil. 35. circa col. 4. in 1. vol. tum quòd in ſtudio cauſa diſciplinæ, tũ quòd fauore reipu. ſit, & domini, cui poſtea melius ſeruiet, etiam in patrocinio habebit illos fructus quos permittit, extrauag. ſuſcepti. de electi. in extrauag. Ioann. 22. teſte Oldra. conſ. 220. ſuppoſita, in fin.

2. Intellige quando ſunt abſentes ex facultate conceſſa à ſuo prælato. c. relatum, de cler. non reſiden. & dixi ſuprà in 29. priuilegio quomodo ſit intelligendum. Archi. in c. de quibuſdam, col. fin. 37. diſtinct.

qui ad ſtudium accedendi denegauerit facultatem, ad ſuperiorem per ſcholares recurretur, c. nullus, de iure patro. Panorm. in d.c. relatum. nam ſi ſuo ex capite ſe abſentarent, & ſine cauſa poſſent citari, & moneri per ſuperiorem, vt in eis reſiderent, & ſi intra tempus monitionis non venirent, excuſatione legitima ceſſante, poſſent priuari ſuis beneficiis, c. inter quatuor, cum duob. ſeq. & in c. fin. de cler. non reſiden. gl. & Docto. in c. quoniam. §. porro, vt lite non conteſta. Panor. in cap. extirpandæ. in §. qui vero, de præbend. Porc. in tit. de milita. teſta. in princ. in inſtit. Bauer. in §. illis, eodem tit. Lucas de Penna in l. in ſacris, in 2. C. de proximis ſacro. ſcrinio. lib. 12. & vide in l. hac lege, columna 9. de multiplici licentia, per eundem ibidem, ſecus ſi iuſta ex cauſa, vt in priuilegio ſcripſi 29.

3. Secundò, quando intraret ſcholas & ſtuderet, aliàs ſecus, in gloſ. in lege ſi quis Titio. ff. quibus ex cauſis maior. vbi Bartolus expreſſim dicit nota. de eo qui ſtat in ſtudio, non vt ſtudeat, ſed vt habeat fructus beneficiorum ſuorum, vt non debeat habere fructus, quia prętextu liciti non debet

bet illicitum committi, l. qui ſub prætextu C.de ſacroſanct.eccleſ.& ceſſante cauſa debet ceſſare effectus,ca.cum ceſſante, de appellatio.l.quod dictum, cum ſimilibus, ff.de pactis. ſequitur Archi. in cap. de quibuſdam, ſecunda colum. deſtinctione 37. & hoc eſt declaratum per ſtatutum facultatis decretorum Pariſien. in hæc verba: Decernimus neminem de cætero cenſendum eſſe ſcholarem facultatis decretorum, vt priuilegiis vniuerſitatis & immunitatibus fungatur, niſi ter aut bis ad minus per ſingulas hebdomadas ſcholas frequentauerit, & more ſcholarium lectiones audierit, facit textus ſolennis in l. generaliter.§.eos.C.de epiſcop. & cleric. cuius verba ſubiicio, eos tamen clericos & monachos huiuſmodi habere beneficium ſancimus, qui apud ſacroſanctas eccleſias vel monaſteria permanent, non diuagantes, neque circa diuina miniſteria deſides, cùm propter hoc ipſum beneficium eis indulgeamus, vt aliis omnibus derelictis Dei omnipotentis miniſteriis inhæreant.

4. Tertiò declara, quãdo ſtuderet ſcien-

tiæ permissæ, vtpote Theologiæ, iuri canonico, ciuili, vel aliis permissis, secus in necromancia, nam talis non haberet priuilegia scholarium, secundum Doct. in c. 2. de priuileg. in 6. & suprà dictum extitit, & infrà fortè dicam. Etiam potius est maleficium in his studere prohibitis quàm priuilegium, quod tollitur per maleficium. l. 1. C. vbi sena. vel clarissi.

5. Quartò intellige, quando erat præsbiter, vel habebat animum ordinandi, aliàs talis scholasticus, etiã si in studio resideat, tenebitur restituere omnes fructus à die mutatæ voluntatis, tex. in c. commissa, in fi. de electio. in 6. & ibi plenè Doctor.

6. Quintò procedit in fructibus præteritis, non futuris, nam illos non lucratur, nisi quatenus percepit, nota. in dicto. §. qui verò, capitu. extirpandæ, de præbend. vbi scripsi.

7. Sextò, intellige, quando scholastici viuebãt honestè. l. per id tempus, C. de curiosis, & statiò. lib. 12. & ibi Ioan. de platea dicit, quòd studens viuens inhonestè non gaudet priuilegiis, aliorum, quod nota.

8. Septimò habet locum, quando studeret

deret in locis priuilegiatis. Bart. in procemio digestorum.§.fin. tex. in c.tuæ, de cleri. non residen. vide ibi fusius.

9. Octauò scholastici possunt fructus beneficiorum in absentia recipere, etiam non obstante statuto ecclesiarum disponente, quod per annum debeant residere, antequam quicquam recipiant in illa ecclesia. Oldra. consil. 117. bonæ memoriæ refert Alber. Brunus in tracta. statu. in verbo, fructus, vel non obstante tali consuetudine, cap. super Speculat. in fin. de magist. quia statuta ecclesiarum non possunt tollere priuilegia literarum studiosis concessa, aliàs quotidie fierent noua statuta, quæ illorum priuilegia irrita facerent, etiam si essent à Papa approbata, & cõfirmata, quia non videtur tollere hæc priuilegia studiosorum in corpore iuris clausa, per glossam in verbo, non compelluntur, in l. 2. §. legat. ff. de iudi. scribo infrà abundantius.

10. Nono valet cõsuetudo, vt clerici se cõferant ad studia sine licentia suorũ prælatorum, & percipiant fructus in absentia, nisi ecclesia pateretur graue detrimẽtum in diuino cultu, nam tunc possent nõ ob-

ſtante conſuetudine reuocari. no. Panor. Rauen.& alij in c. tuæ, de cleric. non reſiden. c. penult. illo titu. ſcripſi, in gloſ. reſiden. §. 1. de colla. in concorda.

11. Decimò intellige ſcholares poſſe recipere fructus beneficiorum, ſiue beneficia ſint maiora, ſiue minora. Antho. in c. tua nos, in fi. de verbo. ſignif. & ibi dicit dignitates & perſonatus dici maiora beneficia, vide tex. & ibi nota. in cap. de multa, de præben. & per Doct. in c. maior. illo tit.

Diſtributiones quotidianas et quãdo in abſentia recipi poſſint.

12. Vndecimò intellige, quòd fructus beneficiorum poſſunt percipere, etiam de præbendis, quos groſſos dicunt, non autem diſtributiones quotidianas, quæ tantum præſentibus dantur. C. de cætero, de cleric. non reſiden. & c vno illo tit. lib. 6. c. licet, de præbend. ſcripſi in §. 1. de colla. in concorda. Franciç, ſi tamen omnes fructus canoniæ & præbendæ conſiſterent in diſtributionibus diurnis, & nulli eſſent fructus groſſi, ſeu præbendę diſtinctæ, tunc fauore ſtudij ne priuilegium ſit ſcholaſticis inutile, diſtributiones quodianas etiam recipient, ac ſi horis intereſſent, Guiller. de monte Landu. in c. vno, de cler. nõ reſide. in 6.

in 6.per glos.in d.c.licet,quam sequitur D. Auriol.in repet.c. eam te,numc. 138. de rescript.item possunt scholastici habere illas distributiones quotidianas,quę dãtur præsentibus licet diuinis non intersint, quia pro præsentibus habentur in ciuitate.c.olim.de verb. signifi. Bolog. hic. adeo alias dixi debere habere panem, qui præsentibus canonicis in ciuitate datur, licet ipsi canonici non intersint diuinis,vt vidi apud Bituriges.

13. Vltimò si canonici statuerent, vt omnes fructus reducerentur ad distributiones quotidianas, viderentur hoc in fraudem priuilegiorum facere,nec quidem illud statutum valeret, alioqui aperta esset via ad tollendum priuilegia studentium. Anthon.Butri.consilio 42.visis puncto, & cæt. quod est notandum contra canonicos leues scientia,qui semper conantur resistere doctis, & discentibus, vt ipsi sint ei similes, idem in monasteriis monachorũ inuenies.

TRigesimumsecundum, quòd si statuto ecclesiæ caueatur, quòd præsens tantùm habeat ius optandi, scholastici

tamen

Scholastici habēt omnia iura quæ residentes, etiam si nō resideant.

tanendū student, habebūt illud ius optādi, licet sint in vniuersitate, & nō præsentes in ecclesia, quia fictæ censentur præsentes, c. licet, & ibi doct. de preben. ita expresse tenet Perus. in cap. vlt. colu. penult. de consuet. in 6. & tex. in §. 1. in fi. de colla. in concord. dicit quòd causa studij nihil perdere debent, ergo nec optionem, nec alia iura, quæ præsentibus dantur, imò omnia iura habent, quæ residentibus concedi solent extra distributiones, & alia, de quibus scripsi in glos. vlt. d. §. 1. ibi vide, & sup. in alio priuileg.

Scholasticus non videtur in fraudem esse.

TRigesimumtertium priuilegium, licet quis videatur in fraudem se absentare, quando in aliquo loco residere tenetur, secundum Imol. in c. pen. de eo qui mitti. in posse. causa rei seruan. quod facit contra officiales regios in loco officij residere debentes. Hoc tamen limita in scholaribus qui se absentant fortè à patria fauore studij, tunc non potest aliquis agere contra illos, tanquam se in fraudem absentantes, vt dicit Feli. in c. consultationibus, per illum text. in prin. de offic. deleg. quia iusta & probabilis hæc absentia, per glo. in l. fi. ff.

de

de in integ.restit. & in c.biduum,in verbo, audiatur 2.q.6.Doct.in §.rursus,de actio.in instit.

TRigesimumquartum est,quamuis studens in locis non priuilegiatis,non debeat gaudere priuilegiis scholarium.c,tuæ de cleri.non residen. Fallit tamen in scholasticis à studio recedētibus, vt melius studerēt, nam tūc debere etiam gaudere priuilegiis studij,ita expressim decidit Albe.in l,si cùm dies. §. si arbiter,in fin.ff. de arbit. prout fecit Ioan. And, vt ipse narrat in addit.ad Specul.in rubr, de filiis præsbi, & in procemio.ff.in §. hæc autem tria, ego ipse in lapidicina, quædam, perlegi Specula, & alia multa tempore pestis, & ibi tanquam syluestris homo habitaui, ac abundanter studui,nam eadem ratio vtilitatis publicæ in eo versatur,quæ in illo qui in vniuersitate studet,ergo idem priuilegium concedetur, quod est verum in his qui sunt notæ autoritatis, & quos verisimile est melius studere,& proficere ruri,quàm in studij loco,vtpote quia iam audiuerāt cursus suos, & volebāt repetere lectiones iam auditas, tunc etiam vltra sex menses gaudebit priuilegiis

Scholares in loco etiā non priuilegiato studentes priuilegiis gaudent.

uilegiis.

uilegiis aliorum, alias secus, vt extat ordinatio regia, in hoc regno.

Scholaris reuertens non debet iterũ describi matriculæ nec quicquam pro ea soluere.

TRigesimumquintum est, quòd quamuis scholaris semel in albo aliorũ, seu in matricula descriptus, si se absentauerit per quinquennium, perdat priuilegiũ matriculæ. l. 2. C. de primicerio secund. & nota, libro duodecimo, & l. tertia, de domest. eodem libro. Bartol. in l. aut facta, §. tempus. ff. de pœnis. l. ex eo, de testamen. milita. l. per hanc. C. de aduocat. diuerso. iud. quia non censetur reuertendi habere animum, quando tamdiu abest, argument. §. pauonum, Institut. de rerum diuisio. Tamen si post quinquennium reuertatur, & velit iterum describi in dicta matricula, non tenebitur quicquam soluere pro ea, per text. sing. in l pen. de cosul. li. 12. C. secundum Bartol. in consil. 124. vniuersitatis, cui consentit Albert. in l. postliminij ius, in fine. ff. de capti. & postliminio. Reuer. & Bald. in l. acceptam. C. de vsur. Baldus & Paul. in l. filio quem pater. ff. de liber. & posthum. Roman. in repetitio. l. si verò. §. de viro, colum. 32. fallen. 34. solut. matrim. & sing. 236, matricula. Bauer. in §.

hacte-

hactenus colum. 3. de testamen. militar. in instit. Bertachinus in tractatu de gabellis, in 7. parte quæst. 20. Rauen. in alpha. in verb. matricula. Riminaldus in l. scriniarios, in fin. C. de testam. milit. Vincent. de Paliot. in consilio 54. viso puncto numero 8. in 4. volum. inter consi. Alexand. Et idem dico si in mandato de prouidendo, vel in alia impetratione quis afferat se scholarē, hoc enim casu sufficit, si probet quòd fuit parū ante impetrationē descriptus, licet tempore vacationis non fuerit pręsens in locis & vniuersitatibus priuilegiatis. Et idem de baccalaureatu, licentia & docturatu dicimus. nam quæ de proximo insunt, inesse videntur, l. lecta, versiculo dicebam. ff. si certum petatur. & istud tenet expresse Egidius de bella mera, decisio. 666. incipient. ei qui, &c. hodie in hoc regno per ordina. regias statuitur in Rub. *Des priuileges des escolliers*, hoc est, de priuilegiis studiosorū.] articul. 2. quòd si scholasticus sit absens à studio per sex menses, vt non debeat gaudere de priuilegiis, tamen de consuetudine seruatur, vt quando scholasticus reuertitur ad studiū post longam absentiam, nō

tenebi-

tenebitur iterum ſcribi matriculæ, ſed iterum poſt ſex menſes gaudebit priuilegiis, habita ratione primæ matriculæ. nec tenebitur iterum iurare rectori, ſi ſemel illi iurauerit. Panormi. in cap. veritatis, col. 2. de iureiuran. quod eſt verum, ſi eidem iurauerit ſub nomine dignitatis, ſecus ſub nomine proprio, cap. quoniam abbas de offic. delega. quia dignitas non extinguitur, ca. ſi gratioſe, de reſcrip. in ſexto.

TRigeſimumſextum eſt. Quòd quamuis habens beneficium curatū teneatur intra annum, ad ſacrum presbyteratus ordinem promoueri, cap. licet canon. de electio. in 6. epiſcopus tamen poterit fauore ſtudij cū ſtudentibus diſpenſare vſq; ad ſeptem annos, ca. cùm ex eo, de electio. lib. 6. Panorm. in conſil. 63. col. 3. in 2. volu. Alberic. in tracta. ſtatut. in 2. parte, quæſtio. 183. Coſma *Guymier*, in verbo, vt liberius, in titu. de collat. in prag.

2. Intellige dummodo fuerit promotus intra annum is, cum quo eſt diſpenſatum ad ordinē ſubdiaconatus, ne poſtea valeat retrocedere, d. c. cùm ex eo, alioqui fructus eccleſiæ conſumere poſſet longo tem-

tempore, & postea illam relinquere, sed qui sine causa eam relinquunt, cito moriuntur, nec vitam prosperam agunt, vt sæpius vidi, & de multis.

3. Secundò declara posse dispensari, siue in principio anni, siue in fine, licet non haberet tempus ad promouendum, quia poterat renunciare, ac permutare, & suum erat id temporis ante finem anni beneficium. d. c. cùm ex eo, & ita cōcludunt domini de Rota, decis. 187. nota quòd tenens eccles. in antiq. vbi dicunt esse cōmunem opinionem, secundum quam fuit iudicatum Tholosæ, vt refert Aufr. in decis. Tholos. q. 471. item, &c. quidam rector.

4. Declara tertiò, quòd si habenti viginti annos fuerit per Papam dispensatū, vt non teneatur promoueri ante viginti quinque annos, si postea episcopus dispenset fauore studij, dispensatio episcopi non curret ante tēpus dispensationis Papæ finitum, sic conclusum fuit in Rota, in Rubr. de cleric. non residen. decis. vlt.

5. Quartò, si minor septem annis fuit dispensatus ad suscipiendum tonsuram, eidem nō poterit simplex beneficium con-

Dispensatus ad ordines, non videtur dispensatus ad beneficia.

ferri, quia dispensatus ad ordines, non videtur dispensatus ad beneficia, c. primo, & sequen. de filiis presbyterorum, in 6. quod etiam sic suaderi potest, si dispensatũ fuerit, cum illegitimo ad ordinem sacerdotij, non tamen propter hoc erit dispensatus ad beneficium, Ioannes Andr. & Philip. in d. cap. primo, quia licet sit sublata vna de duabus prohibitionibus, tamen remanet altera, cap. pastoralis. de priuileg.

Ad hæc, licet maior septennio possit esse canonicus ecclesię cathedralis, si habuerit quatuordecim annos, tamen non habebit vocem in capitulo, c[illegible]o, de electi. in 6. & expressius in Clement. vt hi qui, de ætat. & qualitat. ideo dicit Anthonius de Butrio in cap. ex ratione. in fine, de æta. & qualita. quod ponderanda sunt verba dispensationis, si dicant, tale beneficium assignamus, non obstante defectu ætatis, quia ipsum per omnia volumus haberi pro maiore, & tunc propriè dicitur factus habilis ad ætatem, alioqui dispensatio tanquam odiosa erit strictè intelligenda, c. quamuis, de præben. in 6. Præterea dispensatus, vt celebret ante ætatem, non est dispensa-

pensatus ad beneficium curatum, glos. in Clement. vt hi qui, in verbo, constitutus, deæta. & qualita. probat per multa similia, Felin. in cap. postulasti, col. 14. num. 11. de rescript. & ista sunt notanda, per quæ multos lucratus sum aureos.

6. Quintò declara, quando is, cum quo petebatur dispensari, esset habilis ad studium, argumen. l. stichus. ff. de lega. 3. glos. in d. c. cùm ex eo, tex. in c. vno, ibi capacem sensum habeat, de offic primice. Barba. in tractat. de præstan. card. in 10. quæstio. primæ partis. in fine, sed si fuerit habilis, & episcopus nolit dispensare, poterit cogi per superiorem. Domi. in d. cap. cùm ex eo, argumen. c. nullus, de iure patro. Vel superior dispensabit, vt ibi dicitur.

7. Sextò intellige. quando studerent in studio generali, secus si in castris. l. 1. vbi Lucas. C. qui ætate, lib. 10. & c. tuæ, de cler. nō residen. Dic tamen, vt est conclusum in 34. priuil. de eo qui vt melius studeret, se absentauit.

TRigesimumseptimum priuilegium est, quòd postquam episcopus cum scholasticis dispensationem pensauerit,

Episcopus dispensationem scholaribus factam reuocare non potest.

non potest dispensationem reuocare, vt dicit Pan.in cap.significante, num.8. colu. 3. de appellatio. tum quia illusio & variatio est reprobata in episcopo maximè, clemen.vna, de renuncia. tum quod approbo, non reprobo.l.in arenam.C. de inoffi. testamen.& hanc opinionem tenuit glos. solemnis, in dicto cap.cùm ex eo, in verbo, septennium, quam sing notat Roma.sing. 517.an dispensatio, & eam sequitur Archi. Ioan. Andr.Dom.& Philipp.ibidem, item per regulam dęcet, de regulis iur.in 6. & quia iuuari nō decipi beneficiis nos oportet.l.in commodato.§.sicut.ff. commod. & nemo in alterius iniuriam mutare consilium suum potest, regu. nemo. ff. de reg. iur.dixi plenè, in repet. l. quod iussit.ff. de re iudic.in rationibus dubitandi. Imo dispensatio durabit etiam post mortem concedentis, secundum Oldra. consil.203.factum tale, vbi etiam tenet idem in successore episcopi, vt non possit dictam dispensationem reuocare, ne studium scholastici deserere cogantur ob aliorum inuidiam.

Fallit, nisi euidens causa suaderet contrarium, ca.vlt.de cleri.non residen. vtpote quia

te quia ecclesia carebat ministris, & diminuebatur cultus diuinus, vel literis præditi deficiebant, per quos causæ ecclesiarum expediri debebant. Doctór. in d. cap. cùm ex eo, aliàs peccaret episcopus ex malitia, & sine causa reuocans.

Secundò fallit, quando scholasticus nil studeret, sed vagaretur per ciuitatem insanorum more, quia cessat causa, ergo & effectus cessare debet, per l. adigere. ff. de iure patro. & in hoc debent esse cauti episcopi, & canonici ecclesiarum, in quibus studentes habent beneficia, vt eos reuocari faciant, si non studeant, & est optima causa: oportebit tamen quòd reuocans probet vagationem studentis, tum quia non debet præsumi delictum vagationis. l. merito. ff. pro socio, tum quia alleganti onus probandi incumbit. l. ei. ff. de probatío. l. 1. C. illo tit.

Vltimò etiam non potest interpretari ea dispensatio illa interpretatione, per quã tolleretur, aut diminueretur, ne lex circumscribi videatur. l. secũda. §. hoc etiam. C. de iuramen. calum. hoc firmat. Oldra. cons. 230. vrbanus, in fi. & sic nec tolli pot-

est dispensatio, per modum expressę reuocationis, nec declarationis, ne fiat fraus nominis ad nomen. l. contra, cum l. seq. ff. de legi. Dy. in regul. certum, de regul. iur. in 6.

Episcopus pro dispensatione nil capere debet.

TRigesimumoctauum est. Quòd archiepiscopus vel episcopus dispensando cum dictis scholaribus causa studij, nō debet aliquid ab eis exigere, vel accipere, aliàs quasi symoniam committit, tex. in capit. primo, de magist. & hoc ibi expressè scribit Rauen. Et dic quòd si de iure non debet habere illam præbendam, quia in scientia prohibita studet, vel est omnino indisciplinatus, & episcopus dispensat propter pecuniam, tam dans, quàm recipiens cōmittunt symoniam, c. nemo. de symon. si verò scholaris debet illam præbendam, & fructus habere in studio, quia benè studet, & in sciētiis permissis, & episcopus petit pecuniam, vt dispenset, & recipit, is cōmittit symoniam, sed non dans, Archi. in cap. de quibusdam. 37. distin. & hoc commune est, an magister dans ferias propter pecuniam, symoniam committat? vide Archi. in c. 1. de consecrat. dist. 3. tenentem quòd

quòd sic,& Collecta. in c. 2. de feriis,quòd benè debēt cauere artium magistri, in hac vniuersitate degentes,& regentes, ne pro nundinis(quas linpictum Gaguinus appellat) quicquam accipiant, vt ferias suis auditoribus concedant, quod permulti solent facere, non citra symoniæ labem, secus si pro labore docendi honorarium capiant, quod eis optimo iure debetur, per nota.in c.1.& c.quia nonnullis, de magist. & si plenissime de his curas videre, perlegas Ioann. Nauclerum,in tracta. de symo. vbi quæst.symoniam tangentes videbis.

Magistri artiū pecuniā pro feriis cōcedēdis accipiētes an symoniam cōmittant.

TRigesimumnonum, quòd Papa facilius dispensat cum studentibus & literatis,quàm cum aliis,c.de multa,in fine,de præbend. vbi viri literati propter vtilitatem publicam ad beneficiorum pluralitatem sunt extollendi, c.cùm ex eo,de electio.in 6.ca.supér Specula.de magist. & ibi Panorm.not.primo. l. prima, ibi optimos fidelissimosque commilitones. ff. de milita.testam.vbi non omnes ad militiam assumuntur, sed is demum qui virtutibus euehetur. Albert.in l. fin. C. de offic. præfect. præto. affir. dicit, quòd inter ordinandos

Papa facilius cū literatis, quàm cū aliis dispensat, & multa de literatis.

ad prælaturam debent præferri digniores meritis, & scientia, & non antiquiores, si huius qualitatis non existant, per text. in l. 2. C. de off. magist. officio. l. fin. de tyro. lib. 12. l. vnicuique. de proximis sacro. scri. l. 1. de Castren. & ministeria, eo. lib. §. ordinatione. in Authen. de monach. collat. 1. ibi etenim qui apparuerit prius optimus inter monachos optimos constitutus, &c nempe, plus prodest vnus bonus literatus decem ecclesiis, quàm decem illiterati vni, & melius regulariter quàm nobilis & potens, teste Ioan. de Lignia, in tractat. de plur. benefic. per c constitutis. de appell. vbi Decius, & plura tangit Petr. Iesnauderius, in opusc. de doct. in 4. par. q. 88. hinc est quod ꝓ literato præsumitur, quòd non ita vincatur malis affectibus, sicut illiteratus, per c. penul de præsumptio. & c. in nostra. de procurat. literatura enim dignitati æquipollet, & tantum honorandus est, quãtum alius in dignitate constitutus. c. perlectis. 25 distinct. glos. in l. societas. ff. pro socio. quippe scientia informat intellectum, sicut anima corpus, vnde inter hominem illiteratum, & statuam marmoream nihil quasi

quasi interesse videtur, vt dicit Cicero lib. 1. Officior. & prorsus ignari, vix possunt homines vocari, sed imagines hominum, secundum glo. in verbo nomen. in §. item. vt de cætero. de collatio. in pragma. & Ioannes Andr. & Panor. in c. prudentiam. in princ. de off. deleg. hom. certè multi sunt nomine, pauci re. c. multi. 40. distin. & Decius in c. sciscitatus. col. penult. de rescript. imò illiteratus est magis de iure odiosus, quàm homicida, cùm collatio facta illiterato non valeat, sed homicidæ sic, donec anulletur, vt tenet Innocent. in c. cum nostris. de concesso. præb. relatus per Felin. in c. per tuas, de symonia, & Decium in d. c. sciscitatus. licet cōmunis opinio sit, quod non valeat, vt dixi in tracta. de pacifi. posse. in limitat. nu. 210. & seq. ideo dicit Panor. in ca. penult. de præb. quod peccat clericus habens defectū scientiæ, si inopia eum non excludat à studio literarum, & illiteratus licet possit esse iudex, si habeat iudicandi peritiam. l. certi, C. de iud. tamen nō potest promoueri. c. cum in cūctis, de electio. imò ab ordinibus repellitur, c. fi. de æta, & quali. & c. fi. de tempo. ordinan. in 6.

& c. præcipimus, 34. distinct.& quando tales illiterati sunt iudices, tenentur sequi consilium,licet regulariter, in aliis secus, l. quidam,ff.de administra.tuto. & intelligo hoc quando statutū,vel lex requirit, quod consilium habeant, vt tenet Anthon. de Butrio in c. cum olim, de arbi. refert Feli. in d.c sciscitatus, col.5. ver.illiteratus,&c. dixi in ordinaria reg.

Item aduocatus esse non potest illiteratus,l.2.C.de postu.Bart.in l.1.ff.de variis, & extraordina. cog. Panor. in rubr.de postu. etiam si haberet exercitiū, l. iubemus. C.de aduocat.diuerso.iud. Specul. in titu. de aduocat.in §.obiicitur, vers. item quod non habet, quod intellige, vt non possit inter aduocatos connumerari, sed bene potest præstare patrocinium lingua materna,vt ibi tenet Ioan. And. in additio. ad Specu.& ideo consuluit ibi Spec. quod illi illiterato loquaris verbis latinis, sed ego vidi in municipiis illiteratos admitti in aliorum defectum, & illi maiora mala committunt, quàm docti, sed in ciuitatibus illiterati non reciperentur ad postulationis officium, maximè in curiis supremis, quæ aduo-

aduocatis doctiſſimis fulgere debent, imò in ilis nullus recipi debet, niſi ſit licentiatus in iure canonico, vel ciuili, & ille qui præſentat iſtum curiæ ad aſſumendum iuramentum ſolet aſſerere illum quem præſentat, licentiatum, aut doctorem, & bene ſtuduiſſe, & hoc in Senatu Pariſienſi: in aliis curiis oſtenduntur literæ & leguntur.

Diſpenſari poteſt cum ſcholaſticis ad beneficia.

QVadrageſimum eſt, quod ſcholares poſtquam ſunt graduati, etiam Baccalaurei poſſunt habere diſpenſationem ad quatuor beneficia, alij verò nõ, niſi fuerint magni nobiles, vt ſtatuit Innocen. in regula 50. & ſi fuerit Doctor diſpenſat Papa de non promouendo, vſque ad quinquennium ratione ſtudij, cum aliis vero non, niſi vſque ad biennium, vel ad plus vſque ad triennium, & idem ſtatutum eſt in regula 51. Iſta tamen prærogatiua, ſeu priuilegium hodie non ſeruatur, vt tenet ibi gloſſator. Sed credo, quod facilius, & ſine læſione cõſcientię diſpenſaretur cũ doctore, quã cum alio, & cũ perito, quã cum imperito. Imò quamuis per cancellariã Romanam nõ poſſit cum aliquo diſpenſari, vt ha-

Cancellaria dispensat cũ scholasticis. vt habeat duas ecclesias parochiales, vt innuit regul.cancell.52. fallit tamẽ in scholaribus graduatis, vt ibidem dicitur, & in casib. ibidem positis, quia huiusmodi dispensationes facilius concedendæ sunt literatis prudentibus & eloquentib. quàm idiotis,& ignaris,vt ait Luc.de Pen.in l.col. 4.C.de his qui exil.dati,ab ord.li.10.quẽ ibi vide.cõsulo tamen, quod si absque dispensatione degere vitam possis, non quæras dispensationes sed per adeptionem secundi relinquas primũ, quia melius est in hoc mundo mediocriter viuere,quàm superbè cum pluralitate in inferna deiici,audi quid dicat Bernar.in epist.ad Henric.Senon. archiepis.missa,sunt nõnulli, cum præsident vrbibus, valde etiam populosis satagunt ciuitates, quatenus duæ, quibus duo vix præsules sufficiebant, sub vno redigantur antistite, rogo quæ tã odiosa præsumptio? qu s hic tantus dominãdi ardor super terram? & tam effrenis cupiditas? cur hoc? sed fortè vt plures populos salues, sed in alienam messem tuam mittere falcem iniuriosum est, ecclesiarum sponso non placet vnius incrementum,quod alterius detrimen-

Contra plura habentes sacerdotia.

trimentum ſit, crudelis ambitio hæc, & incredibilis, ſi fidem oculi non adſtruerent, vbi eſt terrifica comminatio, Veh, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, nunquam in his duntaxat exiguis iſtud metuendum eſt, non autem cum vrbs vrbibus, ciuitates ciuitatibus, prouinciæ prouinciis, epiſcopatus epiſcopatibus, abbatiæ abbatiis, prioratus prioratibus, dignitates dignitatibus, prælaturæ prælaturis connectuntur, copulantur, ab eodemque huiuſmodi diſpenſationibus mediantibus tenentur, poſſidentur, & retinentur, huius rei gratia, non pigritantur crebro terere Apoſtolorum limina, vt ibi quod magis dolendum eſt, inueniantur qui ſuæ faueant improbæ voluntati, non quod Romani valde curent, quo fine res terminentur, ſed quia munera diligunt ſequuntur retributiones, aſcendat igitur ſuperbia tua, ſemper ſequere regem tuũ Luciferum, ſcilicet ambitionis patrem, & ſuperbiæ, feſtina multiplicare prębendas, deinde ad Archidiaconatus euola, & decanatus, demum aſpira ad epiſcopatum, nec ibidem requiem habiturus, quoniam ſic

itur

itur ad aſtra, & ab altiori gradu fit caſus grauior, neque enim paulatim decides, ſed in impetu vehementi deiicieris, &c. hos plura habentes beneficia alibi conuenio, & vno debere eſſe contentos onere illis palàm facio, & vtinam tot diſpenſationes non concederentur, nec aliqua ſine cauſæ cognitione examinanda per prælatos, vel vniuerſitates, ſeu alios iudices, & ſicut literæ regiæ verificantur, ſeu vt dicunt practici, interimantur, ita deberet eſſe in diſpenſationibus.

Epiſcopus quando promiſit penſionem ſcholari, quouſque habuerit æquè bonum beneficium, an & quãdo liberetur.

QVadrageſimum primum priuilegium eſt, quod ſi Epiſcopus ſtudij cauſa concedat in annos ſingulos quinquaginta libras ſcholari, quouſq; beneficium habuerit æquè bonum, ſi ille durante tempore ſtudij obtinuerit beneficium reſidentiam requirens, ſine qua nihil poſſit habere, tunc & quinquaginta libras ab epiſcopo & beneficium habebit, prout ſentit Philip. & Do. per illum text. in cap. ſi tibi conceſſo, de præbend. in 6. tum quia non videtur æquè bonum accipere, cùm nihil poſſit extra ſtudium cõſequi, tum etiam quia promiſſum eſt ob cauſam ſtudij, quam diu

nil

nil pro ſtudio haberet, ſed nil habet: quando nil recipit, ideo epiſcopus tenebitur, arg.l.nec ſemel.§.ſi in habitatione.ff.quando dies leg.ced.& hoc fauore ſtudij, ne cogatur ſtudium deſerere, quod publicè intereſt. Petr. de Anchar. in d.c.ſi tibi, quod ſecus eſt in nominationibus, in quibus beneficia etiam reſidentiam requirentia ſolent computari, quo ad ſummam ducentorum florenorum, vt ſcripſi in §. volumus, de coll. in concord. Fra. per illum tex. Quod ego intelligi velim, niſi is, cui facta eſſet hæc promiſſio, perfeciſſet ſtudium, vt pote, quia ſtuduiſſet per ſeptennium, & iam aſſumpſit gradum licentiæ, tum crederem epiſcopum liberatum, quia poteſt ille reſidendo victum conſequi, ergo epiſcopus non tenetur. Itẽ quia actionem ad rem habet, ipſam rẽ habere videtur, vt dicit reg. quia actio.ff.de reg.iu.& ita intelligitur dictũ Ioan. And. in d.c.ſi tibi cõceſſ.

QVadrageſimum ſecundum, Quod epiſcopus cum maiore parte capituli poteſt ſtatuere, vt quilibet canonicus de ſuis præbendis quotannis contribuat certam ſummam in alicuius, ſcholaris pau-

Episcopus cũ maiore parte capituli pensionẽ studenti constituere potest.

pauperis docilis, & non vagi subsidium in studio existentis, etiam si minor pars contradicat, tex. elegans, & ibi Panor. in c. fi. de his quæ fiunt à maior. parte cap. sequitur Bologni. hic facit, super Specul. ne cler. vel Monach. c. cum ex eo, de electio. lib. 6. sequitur Henric. Boteus, in tract. de synod. episcopi, in 3. parte conclus. 17. in nona illatio. arti. 1. quod etsi verum de bonis & fructibus, quos ab ecclesia recipit, secus in bonis propriis & patrimonialibus, in quibus inuiti grauari nõ possunt, sed habet locum regula, quod omnes tangit Ancha. in d. c. fin. sic consuluit Dom. in cons. 55. quidem populus, in Monachis verò sancti Benedicti est statutũ, quod per beneficiatos quorumlibet beneficiorum monachaliũ soluantur pensiones illorum religiosorum, qui ad studia generalia sese cõferunt, vt est videre in constitutio. Benedictinis, cap. 8. Rubr. de pensio studentium.

Sciẽtia ditat homines.

QVadragesimumtertium. Scientia de paupere facit diuitem, in authen. de hæred. & Falcid. §. fi. coll. 1. & in procæ. ff. in §. nos, vero, ibi ditissimi legũ oratores efficiantur, vbi Alber. & alij citant hos versus.

Dat

Dat Galenus opes, & sanctio Iustiniana,
Ex alijs paleas, ex istis collige grana.

Cui alludit dictum Dauidis, Psal. 110. Suscitans à terra inopem, vt collocet eum cum principibus. Nam boni legistæ erunt consiliarij principis. §. fin. in proœmio institu. & diuites. Liber enim liberat studentem in eo ab ignorantia, & paupertate. Lucas in rub. C. de iure fisci. li. 10. & alibi definiuit sic: Liber est templum iustitiæ, per l. 2. §. ne autem, C. de veteri iure enuclean. vel est lumē cordis, & speculum corporis, virtutum repertorium, vitiorum confusorium, corona prudentū, diadema sapientum, honorificentia doctorum, clarificentia rectorum, comes itineris (ergo studiosus in itinere debet portare libros) domesticus fidelis, socius colloquentis, collega præsidentis, vas plenum sapientię, via recta eloquentiæ, hortus plenus fructibus, pratum fluens floribus, mare sine fluctibus, principium intelligentiæ, fundamentum memorię, hostis obliuionis, amicus recordationis, alia prosequere, vt per Lucam, in rub. 11. lib. C. hodie in regno, vt quidam iactant, maiora lucra percipiunt artifices,

Quid sit liber.

quàm aliqui iuriſperiti, dicentes, quod niſi quis ſit adulator, & de mundo, mundi opes non habebit, vt notat Luc. in l. vna. in fine. C. de muneribus. lib. 10. ſed bonis pauperibus ſperanda eſt ſaltem merces in alio ſeculo, cùm in hoc ſeculo eſuriant.

Literatis multi ſeruient.

QVadrageſimumquartum eſt, quod ſcholaribus effectis viris literatis multi inſeruient, vt habetur Eccleſiaſt. 10. cap. ſeruo ſenſato liberi ſeruient, & vir prudens & diſciplinatus non murmurabit correptus, & inſcius non honorabitur. & Eccleſiaſtices 7. Sapientia confortauit ſapientem ſuper decem principes ciuitatis. Et Prouerb. 17. Seruus ſapiens dominabitur filiis ſtultis, & inter fratres diuidet hæreditatem. Et Tit. Li. in 2. de bello Pun. ait: Sæpe ego audiui milites eum primum eſſe virum, qui conſulit, quid in re ſit, ſecundum qui bene monenti obedit, qui nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, eum extremum eſſe. Et Sapient. 8. cap. Propter ſapientiam habebo claritatem ad turbas, & honores apud ſeniores, iuuenis, & acutus iuueniar in iudicio. Et paulò poſt ait: Diſponam populos, & nationes mihi

erunt

erunt ſubiectę,timebunt me,audientes reges horrendi.Et c.9. Diſponam populum meũ iuſtè, & ero dignius ſediũ patris mei. Et Daniel.12. ca. Fulgebunt qui docti ſunt, quaſi ſplendor firmamenti,& qui ad iuſtitiã erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Refert Paul. de Citadi.in tracta.de iur.patr.in cõmendationẽ Maximil.Hodie literati pauperes algent, etiã in æſtate,& diabolici diuites & magnates, literatos bonos odio habẽt, & dum eos intuentur,timẽt, & vellent eos morti tradere,inſtar Herodis.Iuberem tales macte virtute eſſe,vt perfectè bonos amarent,decet enim regẽ legiferos honorare, religioſos venerari,ſapiẽtes ſublimare, & cũ eis conferre.vtor verbis Floren.in 2.part.ſummæ, tit.2.c.6.de prudentia regnatiua §.1.in fi.& vide nouẽ perſonas, quæ honorandæ ſunt, per eundem Flor.in eadem parte.tit.5. ca. 10.§.2. de virtute obſeruantiæ.

QVadrageſimumquintum, quod ſcholares poſt adeptam ſcientiam poſſunt dici,& intelligi nobiles ſciẽtia, tex. in l.2.§. fi. nobilis ibi, Vlpia. ff.de exc.tut.& ibi Bar. quia ſcientia homines nobilitat. gloſſ. in *Scholaſtici ſcientia nobilitari dicuntur.*

l. prouidendum, C. de poſtul. non ſolum exterius,ſed etiam interius, Bonus de Curtili in tract.nobili,in 3.part.num.4. Albe.in prooem.ff.in §.quib.Fel.in c.cum adeò. de reſcri.in fi. vide Hieron. in 3. part. epiſt.22. de modo bene viuendi, & nō ſolum ſcientia tribuit nobilitatem, ſed etiam immortalitatem, & multa alia bona quæ ponit Lactan.Firm.in lib.3.de diuina inſtit.ita dicens, nullum aliud eſſe virtutis præmium, quàm immortalitatem, vna eſt res, quæ immortalitatem donare poteſt, & pares diis facere,videlicet ſcientia,& virtus, ideo Stoici dicebant, quem beatum effici non poſſe ſine virtute. & Seneca ad Lucullum. epiſt.88.inquit: Virtus extollit hominem, & ſupra aſtra mortales collocat, nec ea quæ bona vel mala vocantur. aut capit nimis,aut expaueſcit,& epiſt.75.virtus regna, vrbes,prouincias temperat, fert leges, colit amicitias,& inter propinquos,liberoſq́; diſpenſat.& Ariſtot.7.ethico.ait.quod homines dij fieri dicuntur propter virtutem, cauſat etiam amicitiam inuiſorum, & incognitorum. & Tullius libr. 1. de amicitia dicit: nihil eſſe virtute amabilius, & nihil quod

quod magis alliciat ad amandum, quippe cùm propter probitatem & virtutem eos, quos nunquam vidimus, diligimus. Idem Pius Maximus, episto.84. inquit his verbis: nam virtus huiusmodi est, vt & quos nunquam vidimus amare nos faciat, hinc veteres illos Fabios, Scipiones, Fabricios, cæterosque virtute præstantes, qui multis ante nos seculis vitam exuerunt, etiam mortuos diligamus, sicut nostræ fundatores fidei, vel Apostolos, vel Martyres singulari deuotione, & affectu veneremur, quis non diligat Iurisconsultos nostros ac Doctores? Pet. de bella Pertica, Specul. Bart. Alex. Ias. Decium, & alios iuris semideos, qui in iuris explanatione tot noctes insomnes duxerunt, vt nos à tenebris ignorantiæ liberarent, alios pertransco, & ad nobilitatem redeundo, dico quod virtus sua natura est amabilis, vitium verò odibile, & virtus & scientia est quacunque re dignior, vt inquit Bonus de curtili, vbi suprà in 2. part. nu.37. igitur cui adhęret est etiam nobilior, quàm qui ex nobilibus procreatur, nempè dicit glo. in extra. execrabilis, de præbend. in communibus, quod disputare de nobi-

litate generis eſt diſputare de nobilitate ſtercoris,ſi non ſit iuncta virtuti & probitati.Salicet.in d.l. prouidendum. Benedictus in repet.c.Raynutius, in princ.in verba,de clera.de teſta.& Daniel.12. c. qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti. Et Hiero.ad Paulinum epiſtola 4.& 7.ſic ait: Diſcamus in terris, quorum nobis ſcientia perſeueret in cœlis,imò ſcientia & virtus faciunt quem nobiliſſimum,per glo.dictæ l.prouidendum. ac l. 1. C. de condit. in publ.horreis, lib.10. item ſcholaſtici docti poſſunt dicere illud quod habetur de nugis philoſopho.vbi cũ quidam de patricio genere factus inferior, alicui virtutibus pleno nobilitatem generis obiiceret,reſponſum ei fuit, gaudeo inquit, quia ego ex me ſurrexi, tu vero ex te cecidiſti, amboq; noſtri decus & dedecus ſumus cognationis noſtræ. Iuuenal. Malo ſit tibi pater Therſites,& tu ſis Aeacide,quã ſi te AEacidę ſimilẽ producat Achilles. vide in menſa philoſophorum,in rub.de nobilibus, & de bona curſo. in Rub. de recuſa.in princ. & Bonum de Curtili in tractat. nobili.in 3.parte,num. 97.& quamuis dici

poſſint

possint nobiles scientia, tamen non gaudent priuilegiis datis nobilibus genere, vt pote quoad breuius tempus studij, de quo in §. præterea, & §. cum verò, vbi scripsi de colla. in concordat. Franciæ, alia sexcenta argumenta & auctoritates possem adducere quas serio omitto, ratus has sufficere.

Consulens sine reuolutione librorũ rectè pecunias capit.

QVadragesimumsextũ, quod quamuis qui non laborat, non debeat manducare, nec aliquid habere, vt dicit Hierony. in 3. parte epist. in regula mona. cap. 13. epistola. 21. ad Marcellam, gloss. in l. quamuis. ff. de damno infecto, gloss. similis in clem. vt hi qui in verbo, in posterum, de ætat. & qualitat. Fallit tamen in doctore, scholastico perito, qui quæstioni propositæ respondet sine reuolutione librorum, nam etiam habebit salarium, licet nil de præsenti laboret, vt firmat Archi. reprobata ibi, gloss. in c. non licet. 11. q. 3. sequitur Specula. in titu. de salario in §. sequitur, vbi idem in aduocato scribit, ne sit deterioris conditionis peritus, qui nõ indiget reuolutione librorũ in aliquibus casibus quam imperitus, qui in omnibus indiget. arg. c. cum

qui de præbend. lib. 6. & in doctoribus ita tradit Barb. in procem. clem. in 2. lectu. in verb. salutē, col. 15. Soci. in tract. fallen. regu. 229. Ias. in §. sed iste, col. antepe. de actio de Ripa in tract. de peste in 3. parte, fol. 137. idē concludens in Medico ex tempore infirmum curante, quia ratio laborum præteritorum attendi debet. l. studiorum labor. C. de asseſſo.

Iudex scholasticos laborare non cogit.

QVadrageſimumſeptimum, quod licet iudex poſſit cogere mendicantes validos, vt laborent & operentur, vt in rub. C. de medicam. valid. li. 11. & allegatur tex. in §. ſi verò alicui. in Authen. de quæſtore. col. 6. per Amanellum, de claris aquis ſingul. 105. text. eſt quod homines, vbi dicit quod homines, qui nihil habent, & viuūt, & non operantur, & ſunt validi, reſpublica poteſt compellere ad operandum, & ſi nolint operari, expellantur de ciuitate. Fallit in ſtudentibus, quibus non poteſt imperari, ne ſtudio deſerto ad aliud opus ſe conferant, ſicut in nobilibus, ſcribit de Ripa in tract. de peſte, in 3. parte. fol. 21. multò minus ſeruiens poterit præcipere, vt ſcholaſtici eum adiuuēt in capiendo alium, cùm

non

non ſint de eius iuriſdictione, ſecus in laicis, tex. in l. liber homo. 2. ff. ad leg. Aquil. Io. Maſuer. in rub. de pœnis. verſ. item ſi ſeruiēs capiat. not. Lucas de Penna in rub. ne ruſt. ad vllum obſeq. deuoce. lib. 11. C. & l. vna. C. ne quis liber, inuitus actū Reipub. gerere cogatur, & dixi in clerico, in repet. l. diuus fol. 26. verſic. nota. tamen. ff. de Senatuſconſul. Syllan. aliquando Tholoſæ audiui proclamari, vt quilibet teneatur laborare ad extinguendum ignem, & ad ferendum aquam, dixi non comprehendi ſcholaſticos, quod eſt notandum.

Scholaſtici an ſapientib. præferātur.

QVadrageſimumoctauum, quod ſi aliqua pertinent ſimul ad ſapientes homines ſtudij, ſimul ad vniuerſitatem ſcholarium, & diſcordant in eligendo, vtpote, quia vnum eligunt ſapientes, alium eligit vniuerſitas, ſi pares ſint virtute iſti qui eligunt, deferendum eſt ſcholaribus, iſta eſt mens, verbaque Bald. in l. viduæ, per illum text. C. de nuptiis, intellige quando collecti eſſent pares, ſecus ſi vnus eſſet maiorib. virtutibus præditus, quia tunc ille eſt præferendus, ſecundum eum, in c. inſinuantes. num. 70. de offic. dele. iſtud tamen intelli-

gerem hic, videlicet quod ſapiens intelligitur de eo, qui habet plenum animi iudicium, & diſcretionem ſine ſcientia: & ita intelligitur text.in l.in diem proferre.§.coram.ff.de recept.arbit.& ibi gloſſ.Lucas de Penna, in l. omnes. colum.12. C. de decurio.lib.10.ſed ſcholaſtici habent vtrunque, & diſcretionem,& ſcientiam: ideo debent præferri, cùm duo vincula ſint fortiora vno,cap.primo,de treuga & pace, quod facit contra mercatores Montispeſſulani, qui volunt ex ſuo ſenſu naturali ſtudentibus,imò Licentiatis & Doctoribus præferri,arbitrantes & præſumentes ex eorum elatione, ſe melius poſſe ciuitatem regere in cõſulatu, quàm literis præditi,& ita belliſſimè rexerunt, vt eorum conſilio ciuitatem & vniuerſitatem penè deſtruxerint, quod eſt dolendum. Inuenio tamen quod

Sapientia capitur tripliciter.

ſapientia tripliciter ſumitur: primò pro habitu infuſo, per quem homo habet notitiam diuinorum & humanorum, ex inſpiratione diuina ſpirituali & gratioſa: & illud ſapientiæ donum prȩſupponit fidem, de quo ſcribitur Eccleſiaſti. 1. & 4. & 20. & Eccleſiaſtes 9. cap. & ſequen. & Seneca ad Lucul-

Lucullum, epistola 87. quid est quod non existimes eum futurum sapientem, qui literas nescit, cùm sapientia in literis non sit, res enim tradit, non verba, & hanc sapientiam amplexus est Dauid, 2. Reg. cap. 1. cui, cùm non posset calefieri, dederunt Sunamitem, id est, sapientiam, quæ eum calefecit. Ita exponit Hieron. lib. epistolarum, in 3. parte, epist. 7. sapientia quippe auxiliabitur iusto, super decem ciuitates, potestatem habenti sapientiam & disciplinam, & alibi Seneca dicit: Verè sapiens est, qui facit quod scriptura dicit, non qui nouit. Thomas in 2. secundæ. §. ad secundum. & Theologi communius sic accipiunt. Secundò accipitur sapiētia secundum Peripatheticos, pro virtute intellectiua, & speculatiua inter omnes virtutes intellectuales nobilissima, de qua Aristotel. 9. Ethicor. & 1. Meta. dicit: Sapiens est, qui scit omnia, & difficilia per certitudinem, & causas, ipsum scire propter se quærens, & alios ordinans, & persuadens, & scire debet per causas altissimas, non per quascunque, Lucas in l. fin. col. penul. C. de ponderato, & auri illatio. lib. 11. & alibi Philosop. dicit

dicit impossibile esse, sapientem non esse bonum: & iste apud Græcos sophos dicebatur,& sophia, sapientia. Vnde August. de ciuitate Dei, cap.1. ait: quod ante tempora Pythagoræ omnes, qui se scientiæ, mancipabant, seu sapientiæ, sophi vocabantur, sed Pythagoras iudicauit aliquem elatum vocari sophum: vnde cùm interrogabatur,dicere se non audebat sophum, sed Philosophum, id est, sapientiæ amatorem,idem dicti sunt Philosophi. l. 2.§.iuris Ciuilis.ff.de origine iuris. Tertiò sumitur sapientia secundum Stoicos morales pro collectione omnium virtutum moralium & intellectualium, & hoc modo sapiens idem est quod virtutibus præditus, secundum intentionem Boëtij & Senecæ, & virtus cum scientia est vera sapientia, secundum eos,& tales verè sapientes possunt regere Rempublicam: & de ista loquitur l.1. §.est autem.ff.de variis & extraord.cognitio.Specu.in tit.de aduoca.in §. tertio.vnde Lactan.in lib.de falsa sapien.inquit: Virtus sapientiæ coniuncta sapientia est, naturam enim hominus Deus hanc esse instituit,vt duarum rerum cupida esset,scilicet religio-

religionis & ſapientiæ, ſed homines ideo falluntur, aut religionem ſuſcipiunt omiſſa ſapientia, aut ſapientiæ ſoli ſtudent religione omiſſa, cùm alterum ſine altero verè conſiſtere non poſſit. per duo quippe cognoſcitur ſapiens, vt Plato dicit: Sapiens cùm iniuria afficitur, non iraſcitur, & non extollitur cùm laudatur. Ex Socrates ait: Sapiētiæ præcepta eſſe duo, tacere & addiſcere. Et Bias non ignorabat, imò dietim promebat, ſapientiam omnib. aliis rebus certiorem, & ſecuriorem, & ſapientes tacent illud, quod probare non poſſunt. c. plærunque. 2. q. 7. & debet eſſe cautus in prolatione verborum. Bald. in c. verum. de iureiuran. & ſapiens eſt, qui non petit illicita, dicit Bald. per illum text. in l. non idcirco, C. de reſcinden. vend. ſapiens verbis producet ſeipſum, & homo prudens placebit magnatibus. Eccleſiaſt. 20. cap. alibi in Prouerbiis 10. cap. ſcribitur: In labiis ſapientis inuenitur ſapientia. Et Eccleſiaſt. 5. cap. Cum ſapientia proferes reſponſum verum. Et alia ponit Lucas de Penna. in l. 1. col. 6. C. de lega. lib. 10. Poſtremò, Sapiens nulli nocere intendit. 6. q. 1. c. ſapiens. prælationi

Sapiens quomodo dignoſcatur.

lationi & gubernationi ſapiens conuenit. c. porrò. 84. diſtin. & qualiter ſapientes à literatis differant, vide per Archid. in c. vt commiſſi. de hæret. in 6. Si fueris ſapiens, attende tempus & horam, Non patitur ſtultus ſemper adeſſe moram. gloſſ. in Cle. paſtoralis, de re iudic. & vide quæ ibi addidi. & Felin. in procemio decret. col. 1. & nota hæc literarum ſtudioſe, vt ſapiens efficiaris.

Scholaribus poſt perfectũ ſtudiũ debet reſpublica gubernanda committi.

QVadrageſimumnonum eſt, ſcholaribus poſt conſummatum ſtudiũ, debet committi Reſpublica gubernanda. §. fina. in procemio inſtit. Caueant tamen ne faciant ſicut Phaëton, ſi fabulosè loqui liceat, de quo per Ouidium lib. 2. Metamorph. qui accepto regimine currus Solis ſui patris, quem gubernare ignorauit propter eius calores iuueniles, quos refrenare expedit. l. fin. §. penul. C. de bonis quæ lib. arbores, terram & alia elementa deuaſtauit, ſed Iupiter hæc conſpiciens, equos aurigam, & currum, in mare præcipitauit: ſic Deus Phaëtonta, id eſt, malos iudices, vel prælatos ſuſtinere non valens, nec equos, id eſt, familiares illorũ, flammigeros flammis

mis auaritiæ deditos, consumit, à quibus iudicibus & iustitiæ administratoribus totus inflammatur mundus, comburuntur montes, id est, nobiles, & alti viri, id est, literati, terra, id est, viri infimi, & pauperes, fontes, id est, pij & misericordes, mare, id est, amari viri, videlicet religiosi, flumina, diuites & deliciosi, cœlum & stellæ, id est, sancti viri & luminosi, nec est qui euadat malicias eorum, & ideo de talibus terra conqueritur Deo, id est, patria dicto administratori subiecta, vt habetur Iob 31. cap. Aduersum te terra mea clamat. Esaiæ 14. cap. Tu terram tuam dispersisti, & populum tuum occidisti, ideo Deus iustus quandoq; mittit fulmina in tales, & in mare præcipitat, id est, in tenebras inferni. Exod. 15. cap. Cãtemus Domino gloriosè, &c. quia currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare, aduertant ergo iustitiæ administratores, & alij vt probè regere debeant, & euehẽtur ad magnos honores, vt patet de Ioseph. Gen. 41. c. quia ostendit tibi omnia Deus quæ locutus est, nunquid sapientiorem & tui similem inuenire potero, tu eris super domũ meam, & ad tui oris imperiũ,

cunctus

cunctus populus obediet, vno tantum regni solio te præcedam. Lucas de Penna in l. si quando, in fin. C. de diuer. offic. libr. 12. Sed quid vacamus in meritis virtutum, aut vitæ sic extollendis? hodie nihil sibi grauitas, nihil industria vendicat, totum auri prophanus amor obtinet, hodie honor vitia remunerat, & ad locũ vltoris seu iudicis is qui fuerat puniendus adiicitur, c. fertur. 1. q. 1. superbia peperit temeritatẽ, quæ hodie placet potentibus, & non morum honestas, sed verborum venustas attenditur, non scientię visus, sed stultitiæ risus, non puritas manuum, sed quantitas munerum confouetur, & non virtutes sed vestes ad insignes honores, & vtilitatis officia promouentur, contra text. in l. vna, de anno ciui. C. libr. 10. nec potest dici virtus quæ à præmio sequestratur secundũ Cassiodo. 1. lib. varia. rerum, epist. 3. qui autem non meritis sed gratiæ defert honores, Christum spernit c. qui vos, 8. q. 1. nam procul dubio Deus offenditur, si ad magnos honores quisquam non ex merito, sed ex fauore (quod absit) aut venalitate prouehitur, 1. quæst. 1. cap. pueri, & qui ad honores

res promouet indignum, decipit eum, 61. dist.c.quid proderit, vide in l.si quando, de diuer. off. per Luc. de Penna, vbi per supra dicta verba hæc profert, ne plura.

Scholaris doctus doctori indocto præfertur.

QVinquagesimum est, quod scholaris doctus debet præferri doctori indocto, glos. in l.1.C. de anno. ciuili. lib. 11. sing. secundum Marcum Antho. in §. fin. in fine institut. de testa. milita. & illam gloss. sequitur Alexand. in additio. ad Bar. in l. 1. C. de dignitati. lib. 12. Henric. Boi. & ibi in additio. ad eum in proœmio decreto. in verbo, Gregorius & Bernard. de Bustis in suo mariali, de natiuitate beatæ Mariæ, sermo. 1. parte, 2. litera K. Iason. in l. cum quid, in prima lectura, colum. 3. ff. si certum petã. Feli. in ca. pastoralis, in princip. de officio delegat. vnde dicit Barba. in proœmio. Clem. colum. 14. in 2. lectura fuisse decisum, scholasticum esse præferendũ doctorello, qui impetrauerat beneficium sub eadem data, sub qua scholasticus. huic sententiæ subscribit Zochus glossator regularum cancella. regula 15. plus dicens, iudicem in foro conscientiæ, istam debere sequi, & illam regulam, videlicet graduatos non gradua-

tis præferendo debere intelligi de idoneis graduatis,ſecus de inhabilibus,& aſinis comatis, ob id dicit Alex. in additio. ad Bart. in d.l.1.C.de dignitat.doctorem non debere habere ſalarium ſi neſciat doctè interpretari,ac Bart. per illum text.in l. 2. C. de profeſſo.& medic.lib.10.quod doctor qui præbet ſe inutilem auditoribus, poteſt reprobari, vt pote ſi continuet practicam, & non ſtudet vtilitati ſcholarium, tunc vix poteſt duobus commodè præeſſe. argu. c. 1.de conſuet.in 6. & fortius dicit Ang. in l. 1.C.de ſtud.lib.vrb.Roma.lib. 11. quod doctor qui facit intrare ſecũ famulos, eſt infamis,quod intelligerem quando facit eos intrare,vt eum audiant, quia non habebat ſcholares,ſecus ſi ob malitiam aliquam auditores eum deſeruerint, vt vidi fieri Tholoſæ ſæpius, & ita videtur innuere Gaſpar Valacid.in rep.l.imperium col. 27. ff. iuriſ. omnium iud.Ratio ſupra dictorum poteſt eſſe per.§.oportet,in authen.de inſtr.caut. & fide,vbi ille qui parum ſcit, & prorſus ignarus æquiparantur, vnde dicit Bartol.in authen.ſed nouo iure.C.ſi cert.peta.quod mercatores qui tantum ſciunt ſcribere in vulgari,

vulgari dicuntur illiterati, facit l. quoties, & ibi gl. allegat multa iura ff. qui satisd. cogantur, l. si plagij. C. ad leg. Flauiã de plagia. scripsi in tracta. de pacific. posse. nu. 214. & sequentibus. Ad probandum tamen scientiam illius scholaris contra doctorem requiruntur quindecim testes, per text. sing. in l. vnicuiq; C. de proximis sacro. scrinio. lib. 12. pro intellectu tamen illius gloss. d. l. 1. de anno ciuili, vide Panorm. & alios in c. clerici, de iud. Feli. in Rub. de maior. & obedien. Bonum de Curtili, in tracta. nobilita in. 3. parte, nu. 61. Ioan. *Montaigne*, in tra. de aucto. & præeminen. sacri mag. consil. fol. 22. & Syluester de Prier. in sua summa, in verbo doctor. nu. 3. hæc tamen non procederent quando pro forma requireretur gradus, vt in nominatis, & beneficiis ciuitatum, & villarum muratarum, nam tunc quantumcunque doctus sit scholasticus, non præferetur graduato, per §. præterea, de colla. in concorda.

QVinquagesimumprimum, quia licet donare sit perdere, l. filius fa. ff. de donatio. l. 2. C. de consul. lib. 12. cap. pastor. 1. quæst. 2. Tamen scholaris dando doctri- *Docẽdo quis doctior efficitur.*

nam nihil perdit, imò doctior efficitur, quia omne artificium per exercitium recipit incrementum, l. legatis. §. ornatricibus. ff. de leg. 3. l. milites in 2. C. de re milita. lib. 12. nam intellectualia erogantur, & erogans nihil perdit, secus in corporalibus, sed spiritualia transferuntur, & non perduntur, sicut sol dat lumen, secundum Bal. in procemio. ff. in §. itaque vide Lucam de Penna in l. vna, colu. 1. in fi. C. de stud. liber. vrb. Rom. lib. 11. dicitur communiter:

Discere si quaeris, doceas, sic ipse doceris:

Alij, loco doceas ponunt studeas,

Nam studio tali tibi proficis atque sodali.

Glos. in l. 1. C. de excusa. artifi. lib. 10. Si opponatur scholares docere non posse, quia addiscere dicunt. nam dicit tex. in c. sic viue, 16. q. 1. lõgo tempore discas, vt postmodum doceas, Respon. Ioan. And. in regula cum quid, in 1. de reg. iur. in 6. in Mercuria. & Panor. in c. 1. nu. 4. de feriis, quod scholares possunt legere vt discant potius quã doceant, & ita videmus fieri aliquando Tholosæ, & in Francia: nam simul atque cursus suos audiuerunt, sumunt gradum baccalaureatus, & legũt & hoc est bonum

vtileq;

vtileq; eis, & quidam baccalaurei legunt, vt discant & doceant,& sunt egregiè docti, vt mea memoria multos noui.

QVinquagesimūsecundū, scholaris doctus debet habere maiorē dotem,quā alius laicus, vel mercator, quia pro qualitate personæ dos est cōstituenda, l. quæro. ff.de iure dotiū.l.si furiosi,C.de nupt. nam patris interest viro literato, tradere suam filiam nuptui.Alexand.consi.127.viso,col. 1.in 7.volum.argu.l. tertiæ. §. si emancipatus,ff.de bono. posse. contra tab. quia maiores dotes animi communiter habent literati,quàm alij,quæ sunt prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia, secundū Paul. de cita.in tract.de iure patro.in 3. parte, q. 1.in 2.causa.facit,c.penult. de præsumpt. & ecclesiastici 7.c.trade filiā, & grande opus feceris,& homini sensato da illam,hodie si pauper est,etiam si scientiam Bar.haberet, vix amplam inueniret dotem, quia hodie de scientia vltima fit quæstio, & de bonis prima.

Dotem maiorem habere debet peritus quàm alius.

QVinquagesimumtertium est,quod pater potest compelli ministrare sumptus & expensas filio suo volenti studere,

Pater potest cogi filio suo studere cupienti ministrare sumptus.

per text. in l. de bonis. §. non solum, ff. de Carbo. edic. cuius verba subiicio, nō solum alimenta præstari debēt pupillo, sed etiam in studio, & cæteras necessarias impensas debet impendi pro modo facultatum, & licet non loquatur de patre, tamen text. & ibi expresse docto. in patre loquuntur in l. Macedoniani, C. de Macedo. & Vitalis de Nemauso. in tractat. de colla. q. 5. in fine, & Bolog. hic quod sic probatur, pater tenetur alere filium, l. si quis à liberis, ff. de liberis agnoscen. sed illud, quod discit, est vt in futurum possit se alere, ergo pater ad illud tenetur, l. stichus ibi tueri possit, ff. de lega. 3. Secundò qui tenetur aliquem alere, tenetur ad expensas magistrorum, & hoc quando obligatio alimentorum est iuris naturalis, vel iure sanguinis alimenta debentur, l. qui filium, & ibi Bald. ff. vbi pupillus educar. debeat, sed pater iure naturali ad alimenta tenetur, & iure sanguinis, d. l. si quis à liberis, ergo & ad studij expensas. secundum Hostien. in summa de infantib. languidis in §. qui parentes, secus ergo est dicendū, quando alimenta debentur ex legato, vel alia ex causa, quia tunc nō tenetur
illc

ille ad disciplinam,vt dicit tex. in l. legatis, ff.de alimen.& ciba.lega. Iaso. & Iacobi.in l.cum hi,§.qui transigit, ff. de transactio.& sapiens dicit Cato:

Cùm tibi sint nati,nec opes,tunc artibus illos
Instrue,quò possint inopem defendere vitam.

Intellige tamen posse compelli, quoad Grammaticam, & vt faciat eum legere,& scribere, cùm ista disciplina sit homini necessaria, vel vt doceat aliquam artem, secus quoad leges, nisi secundũ qualitatem ingenij,& facultatem bonorum super quibus iudex arbitrabitur. Bart. & Ias.in l.quidam cum filium,ff.de verb. obligat.& d. l. Macedoniani, Riminal. in l.si donatione, colu.penult.C.de colla.vnde lege Solonis sancitum erat, filium ad alimenta necessaria patri non teneri, quando pater ei nullam artem contulisset,vt dicitur in vita Solo.per Plutarch.& Hely sacerdos,licet sanctus fuisset,tamen quia filios suos non erudiuerat in omni disciplina & correctione, supinus cecidit, & mortuus, verba refero Hieron.scripta in c. legant episcopi,37. distinct.

Item sicut pater tenetur ad dotandas

filias l. final. C. de dotis promissi. non minori ratione videtur, quod teneatur ad studij expensas, Paul. in d. l. sed Iulianus, §. proinde, ff. ad Macedo. prætereà istud videtur versum in vtilitatem patris cùm scientia filij sit laus & gloria patris, glo. in auth. consti. qua de dign. col. 6. in fin. post Salomonem, hinc dicitur ecclesiast. 7. c. si filij tibi sunt, erudi illos & Prouer. 23. c. noli subtrahere à puero disciplinã, nam & post mortem lætatur pater in filio glorioso. Thobiæ 13. c. beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndum claritatem Hierusalem. citat Lucas de Penna in l. 1. colu. 1. C. qui ætat. lib. 16. Idem dicas in eo qui tenetur tractare aliquem vt filium, quod etiam ad expensas studij teneatur, puta Grammatices, si natura filij non repugnat, l. qui filium, ff. vbi pupil. & docto. in dict. l. quidam eum filium, vide in sophologio sapien. lib. vlt. cap. 12. Et sic ergo poterit cogi pater ad emendum libros, & præstandum filio necessaria, l. 3. §. proinde, ff. de in rem verso maximè quando voluntas patris ab initio interuenerit, & pater erat diues, qui hoc pati poterat, Bal. in d. l. Macedoniani, & in

marga.

marga.in verbo filius,24.q.& q. vltim. Alexand.in additio.ad Bart.in l.iubemus,C. de silentia, lib.12.Barba. in procemio cle. in verbo salutem, col.2.& in tract. de præstantia Cardina.in vlti.q.Basilica 1.par.Decius cons.177.quod supra. Imò sunt excõmunicati patres si hoc denegent.ca.si quis reliquerit,30.disti.ipsius verba, vt aspicias, reddo,si quis reliquerit proprios,& nõ eos aluerit,&(quod pietatis est)necessaria non præbuerit, sed sub occasione continentiæ negligendos putauerit, anathema sit, vbi Archid. hoc firmat,& Lancel. in l. si longius,§.1.ff. de Iud.ac Bolog. hic ponderando verbum pietatis, quia pium est vt aliquis studeat. *Patres denegantes scholasticis necessaria sunt excommunicati.*

Secundò intellige, quando filius studeret,aliàs si in studio vagaretur.non tenetur pater illi expensas ministrare.d. l. sed Iulianus.§.proinde,ff.ad Macedo. quia non gerit tunc vtiliter negocium patris, & quia non tenetur dare perituro, l.si quis cum sciret,ff.pro emptore.

Tertiò intellige,quando filius nulla haberet bona materna,vel alia,alioqui ex illis deberet prius impensa fieri,vt infra dicam,

& habetur per Bartol.in §. nec castrense,l. 1. ff. de collat. bono. Bald. nuncupatim in rub.de offic.iud.col.2.in decreta.per l.fi.ff. de petitio. hæred.

Quartò procedit, quando pater esset diues,& potens ad expensas faciendas,alias charitas bene ordinata incipiet à seipso. l. præses.C.de serui.& aqua,ita Cy.in d.l.Macedoniani.Rimina.in d.l.si donatione col. penult. C.de collat.& quando dicatur pater potens ad hoc faciendum,relinquo arbitrio iudicis,arg.l. 1. ff. de iure delibera. vt pro modo facultatum , & pro numero filiorum hoc arbitretur.

Pensio scholasticis in principio mensis est tradenda.

QVinquagesimumquartum , Quod in principio anni,vel mensis,pater,vel alius, tenebitur studioso pro toto mense, vel pro quadrante, saltem pensionem tradere,secundum Bald.in l.non potest. ff. de adoptio.argu.l.fi.de liber.agnoscend. alias quomodo filius posset ali, & viuere toto mense, certè haberet necesse deserere studium, ob penuriam alimētorum, vt multi faciunt,cum hospites in principio mensis, pro pensione aliquid velint habere,alias nolūt scholasticos recipere, nec collegia

gia ſolent eos admittere, non ſoluto primo quadrante, vide quando quis in fine anni teneatur ſoluere, vel in principio, per text. & nota. in l. 1. C. quando dies lega. cedere. vbi tales verſus inſcribuntur:

Annua ſi debeas, tunc inſpicies caput anni,
Anno ſi debes, in fine teneberis anni.

Et per Bart. & alios, in l. qui hoc anno. ff. de verbo. obliga.

Sed an pater liberetur ponendo filium in hoſpitali, vt alatur? videtur quod ſic, per glo. in l. necare, ff. de libe. agnoſcen. quæ dicit ſufficere ei, qui tenetur alere quendam, vt procuret ei alimenta quoquomodo, vel aliquam præbendam ſibi conferri. Cõtrarium puto verius, nam honeſtum non eſſet ſcholari in hoſpitali viuere, & ita reperio tenere Bald. per illum tex. in l. vna. §. ſed ſcimus, C. de latina libe. tollen. & non obſtat illa glo. quia loquitur quando alendus eſſet vilis perſona, & poſſet alibi ſine dedecore, alias ſecus, Boer. in additio. ad Benedict. de plumbi. in l. Caſij Caij. ff. de fideicom. liber. imò ſi pater poſt natiuitatē expoſuit filiũ ſuum in hoſpitali, vel alio modo reliquerit cũ ſine alimentis, perdit

omne priuilegium patriæ poteſtatis,& ius filiationis,tex.ſing.in.l.2.C.de infan. expoſit.ſecũdum Gerard.de Petra,ſing.2. quod bene notate vos patres,vide Decium, in l. 1. C.de carbo. edicto.& Ioa. Lupum in repet.c.per veſtras,§.23.fol.97. de donation. inter virum & vxor.

Scholares libros à patre datos,cõferre nõ tenentur.

QVinquageſimumquintum eſt, quod ſcholaris nõ tenetur libros à patre datos poſt eius mortem conferre, licet cum fratribus ſuccedat, ſed eos habebit præcipuos,per text. & ibi gloſ. in l. quæ pater, ff. familiæ hercifc. & l.filiæ, C. illo titul. & ibi Cyn.& Salice.Barto. in l.1.§.nec caſtrenſe. ff.de colla.bo. gloſ. in prag. ſanctio. in §. & vt liberiùs,tit. de colla. & hæc doctrina eſt communis,teſte Iaſ.in l.filiæ,licet,in fi. Alber.&Alex.in l.ſi donatione,in fi.C.de colla.Fab:a.de Giochis,in repet.auten. nouiſſima,q.26.princip.C. de inofficio. teſtam. Alexand.conſi.50.circa num.17.in. 6.vol. & conſil.149.viſo themate, in fine volu. 7. & hoc etiam conſuetudine ſeruatur , teſte Domin. Ioann. Sainxon, in conſuetud. Turo.artic. 10. rubr. *des ſucceſsione des gens roturiers*,hoc eſt, de ſucceſſione perſonarum

rum

rum ignobilium vel plebeiorũ] tum quia pater intuitu pietatis donare illi præſumitur,& non credere,d.l.quę pater,tum quia libri armis militum æquiparantur, gloſſa. ſingu.in l.nepos proculo,ff.de verb. ſignificat.& tex.in proœmio,inſtit. & ſicut militum arma non conferuntur, tanquã peculium caſtrenſe, d. l. filiæ,ſic nec libri,qui ſunt arma ſcholarium.

Item quando pater aliquid expendit circa honorem,vel promotionem filij ad aliquam dignitatem,hoc videtur facere in filij prærogatiuam,l.1.§. ſed an id,ff.de colla.bono.ergo filius id habebit præcipui,vt concludit Bald.conſi.444. primo dicam, col.2.vol.3.Nicolaus de Vbaldis,in tracta. de ſucceſſio ab inteſta.in prima ſpecie liberorum,in fi.ver.vlt.quæro pater &c.& Bonifa.in proœmio cle.Ioannes,num.52.

2. Primo amplia,tam in liberis,quàm in pecunia data,cauſa emendi libros, vel ob aliam ſtudij cauſam,quia nõ minor eſt pręſumptio donationis in pecunia, quam in libris, Cuma. conſil. 40. cuidam filio ſtudenti,1.Deci,in d.l.ſi donatione, colu. vlti. quia idẽ de pecunia deſtinata ad emptionem

nem rei iudicatur, ſicut de illa re, cum pecunia deſtinata ad emptionem prædioru̅ inter immobilia computetur, text. ſing. in l. quid ergo. §. vſuras, ff. de contra. action. tutelæ, ſecundum Roman. ſing. 103. tu habes, & Franciſcum Cremen. ſing. 59. pecunia, Corſe. in ſing, incipien. pecunia, Alexa. & Iaſon in l. primo §. fuit quæſitum, ff. ad Trebel.

3. Secundo procedit etiã in expenſa doctoratus, quam etiam non tenetur conferre ſtudioſus, cum illa dignitas non poſſit vendi, nec ad hæredes tranſmitti, non veniet in collationem, l. omnimodo. §. imputari, & ibi Bald. C. de inoff. teſta. quia per collationem fit tranſlatio in alium, cum collatio ſit in commune latio, gl. in rub. ff. de coll. bon. & docto. in rubr. C. eo. ſed illa quæ perſonæ cohærent, non poſſunt transferri in alium, vt eſt doctoratus, gl. in l. 4. ff. pro ſocio. Igitur doctoratus expenſæ non conferentur, item quia iſtæ dignitates non concernunt principaliter cõmodum pecuniaru̅, ideo non attenditur expenſa, arg. l. plane, in 2. §. fi. ff. de le. 2. & quod principaliter fit, attendi debet, l. ſi quis nec cauſam, ff. ſi

ff. ſi cer.pet. etiam quia pater filio ſuo donaſſe videtur,vt infrà dicetur.

Tertiò auge, procedere tam in ſcholaribus laicis,quàm in clericis, tamen clerici non tenebuntur conferre libros, nec alias res,quia videntur eis quaſi caſtrenſe peculium,Alber. in d.l.ſi donatione,in fi.Pet.de Leſnaud.in opuſculo de doctoribus in 4. par.q.88.Pet.Gerar.ſing.54.tene menti, vbi ſcholaſticis cōſuluit, quod imprimis accipiant primã tonſuram, & poſtea iſta materia collationis ceſſabit in eis Iaſ. in d. l. filiæ,Hipp.in rub.ff.de fideiuſſ.q.12.n.125.ſcripſi inter priuilegia clericorum, in additio. ad Bonicontium,in tractat. de priuil. cler. Vltimo extende,ſiue ſtudens compleuerit ſtudium,& fuerit effectus doctor,aut licentiatus,tunc cũ poſſit habere peculiũ quaſi caſtrenſe,& iſtud cedit in id, ideo non confert,l.1.§.nec caſtrenſe,ff.de coll.bon.& l.filiæ licet, C. illo tit. Siue non fuerit effectus doct.ſecundũ Bar.in d.§. nec caſtrẽſe, nam donatio facta filio in poteſtate morte confirmatur,quia in vita reuocari poterat, & quæ morte cōfirmantur, nō conferuntur, d.l.filiæ 2.& l.filiam,C.de collat. Item hęc dona-

donatio est magis priuilegiata fauore studij, quando donatio simplex, quæ nō confertur, aut ex testament. C. eo. Igitur nec ista. Insuper qui vult antecedens, & consequens ad illud, l. ad legatum, ff. de procura. sed pater voluit antecedens, scilicet vt filius studeret, etiam vt haberet libros, sine quibus scientia haberi non potest, l. penul. ff. ad exhibend. Primo fallit, quando filius tempore mortis patris non studeret, sed esset pseudoscholasticus, seu ignarus & vagus, tunc libros conferre tenebitur, etiamsi pater in vita ei tradidisset, cessante enim causa studij priuilegium cessabit. Item in morte pater videtur reuocare donationē librorum præsumptam, quando videbat illum studere, argum. l. 3. §. fi. cum l. seq. ff. de adim. leg. & quando non studet, libri nō sunt arma illius scholaris vagi sed ensis, ergo in illis priuilegium non habebit, glos. sing. in d. l. nepos Proculo, ff. de verb. signif. sic consuluit Alexand. cons. 149. viso themate, colum. vltim. co. Ias. in d. l. filiæ licet. Istud tamen esset difficillimū obtinere cōtra scholares, cum vix sit a liquis, quin saltem modicum studeat, alias esset pecus

Meli-

Meliboei,& requireretur quod nihil ſtuderet. Secundò limita, quando eſſet vehemens præſumptio, quod pater non donaret,vtpote ſi pauper ſit,& multos habet filios, adeo, quod ſi ſcholaris haberet libros præcipuos, alij filij nil aut parum de hæreditate patris conſequerentur, & libri erant magni precij, tunc ne alij fame pereant,conferre tenebitur, quia non eſt veriſimile quod pater, qui omnes filios ſuos pari amore diligit,velit vnum ditare, & alios pauperes facere,argu.l. fin. C. familiæ herciſc,Bal.in authen. ex teſtamento,C.de coll. maximè cum his ſtudioſus ſciat iura, non tanto indiget auxilio, quàm alij ſimplices fratres, & ignari, quia iura non permittunt iuriſconſultum & doctum paupertate viuere.§. fi.in auth. de hære. & Falcid. coll. I. nec enim debemus fauere ſtudentibus, vt iniuriam alijs faciamus,argu. tex.in c.ex parte,de foro compe. Floria. in d.l.quę pater,col.2.ſic conſuluit Alexand. conſ.149.in vl.dubio vol.7. Dec. in l.ſi donatione col.vlt.C.de coll.vide alias coniecturas,per Anth. Butrium,cõſ.38.quia maior,&c. Tertiò non procedit quando eſ-

N ſet

ſet magna inæqualitas inter filios, tunc etiam ſcholaſticus cõferre tenebitur libros, nec iſto caſu præſumentur donanti, ſed ad vſum tantum conceſ. argum. l. cum pat. §. euictis. ff. de leg. 2. l. 3. & authen. vnde ſi parens. C. de inoffi. teſta. Bald. conſ. 21. quinque. vol. 1. Anthon. de Butrio, d. conſil. 38. Alber. & Decius, in d. l. ſi donatione, & quãdo dicatur magna inæqualitas, vel parua, relinquitur arbitrio iudicis, argum. l. 1. C. ſi aduerſus vendi. pig. gloſſ. in ca. ſedes, de reſcript. c. ſtatutum. §. inſuper, de reſcri. li. 6. ſic conſuluit Barba. in conſil. 37. ſcribitur, col. 15. in 2. vol. & Barba. in addit. ad Bart. in d. §. nec caſtrenſe, & iſtud conuenit. 2. limitationi ſupra deſcriptæ.

9. Quarto reſtringe, quando pater libros emerit, & non tradiderit, nec filius cõpleuerat ſtudiũ, tunc non ſunt præcipui, quia in dominio patris permanſerũt, ideo inter fratres diuidi debent Bart. in d. §. nec caſtrenſe, Bal. in l. Macedoniani. C. ad Macedonia. Nempe res empta, etiam nomine meo nõ acquiritur mihi ante traditionem factam ab illo qui emit, l. res ex mandato. ff. de acquir. rerum dominio, nota in

in l. si vt proponis. C. de rei vend. Socin. consil. 228. in causa, volum. 2. traditionibus enim & vsucapionibus, non nudis pactis dominia nobis acquiruntur, l. traditionibus. C. de pact.

10. Quinto non procedit, quando pater hoc in testamento dixisset, scilicet libros per scholarem conferendos fratribus, tunc in certis non erit locus coniecturis, l. continuus. §. cũ ita, ff. de verb. oblig. disponat testator, & erit lex. §. disponat, in authen. de nupt. collat. 4. nam in materia collationum stamus dispositioni testatoris, leg. 1. cum authent. ibi posita. C. de collat.

QVinquagesimumsextum. Quod scholastici non tenentur etiam computare in legitimam libros à patre illis datos, quia paterna pietate hoc factum videtur & datum l. quæ pater. ff. familiæ herciscun. firmat Bartol. in l. 1. §. nec castrense, ff. de colla. bono. Paul. in l. pactum. C. illo titu. & Alex. in auth quod locũ, ibid. Barb. cõs. 37. scribitur, colu. 14. & seq. in 2. vol. etiam quia libri arma sunt scholasticorum, gl. in l. nepos proculo, de verb. sign. & in dubio pater videtur dare libros scholastico, vt eos *Libros à patre datos, scholastici in legitimã nõ imputant.*

N 2 ha-

habeat in quasi castrensi peculio, expressè scribit Petrus Iacob. in sua pract. rubr. de in integrum restit. vt possit agi rescissoria. §.item si filio'am eunti, maximè si compleuerit studium secundum eos, & idem si nō compleuerit: nam donatio facta scholasticis, valet, vt infrà dicetur, quia idem iudicatur de eo, qui est in via, sicut de eo qui est in actu, &c. vt suprà dixi, per l. qui mittuntur. ff. ex quibus causis maior. nec pater causa repetendi censetur dedisse, sed vt iste haberet eos sibi præcipuos, quod probatur ex natura studij, cogitauit pater, quod hic scholaris post studium perfectum, erit protectio aliorum & defensio, ob id voluit ei dare libros, vt alios protegeret fratres, & eis solatio esse per suam scientiam, quod non posset esse si libri eidem auferrentur. Insuper plus proderit hic frater fratribus, quam libri valebūt, ergo fratres ab eo collationem, vel vt sibi imputet, petere non debent, quippe si impensas & libros tenerentur cōferre, vel imputare in legitimam, nihil haberent ferè vnquam ex bonis paternis, cùm magnas faciant in studio expensas, & cogerentur deserere studium, &

mori

mori fame, quare æquum videtur, vt etiã si non compleuerint studium, dummodò studeant, quod non teneantur conferre, nec in legitimam imputare, licet alio flectat communis opinio secundum Alex. in l. si donatione. col. 6. C. de colla. Petrus de Iesnaud. in opusculo de doctoribus, in 4. parte. q. 78. idem intelligendo, quando nõ expresse donauit, sed simpliciter tradidit, quia tunc etiam donare videtur, gloss. in l. filiæ. C. fam. hercisc. cogitare poterat pater, quod hic scholaris studendo illos macularet, vel scribendo in illis inter audiendum, aut aliàs, & sic nõ est verisimile, patrem illos libros voluisse repetere, & si de hoc fuisset interrogatus in vita, ita dixisset, sic & nos dicere debemus. l. citius. §. Lucius. ff. de liber. & posthu. & si filius vendidisset illos libros, non potuisset pater eos repetere, ergo nec heredes: hoc declara, ei limita, vt suprà dixi in 55. priuil. proximo.

Etiam si consuetudine vel statuto cautũ esset, quòd omnes filij æqualiter in bonis patris succederent, nam hoc ius commune statuit, l. vt liberis. C. de colla. & tamen ab eadem æquitate studij fauore limi-

 tatur,

tatur,d.l.quæ pater. ff.famil.hercisc.ita dicemus in statuto vel consuetudine. hoc expressim firmat egregius prouincialis Nicolaus Arelatanus,in addit. ad tract. de præsumpt. Alciat.regula prima, præsumptio iuris,in 7.præsumption.pag.61.

Scholastici librorum æstimationē præstando liberantur.

QVinquagesimumseptimum, Quia in quibus casibus filius studens tenetur cõferre libros, æstimationem illorum tradere poterit,& libros retinere,& hoc est in libris præcipuum,secundum Bald.in l.Macedoniani.C.ad Mared.Salic.in l.filiæ,fam. hercis.vital.in tract.de colla. q. 18. in fin.ne suis scholastici priuentur armis, per glo. in l.nepos.ff.de verb.sig. & per text.à contrario in l.dotis.& Ias.in l. filiæ licet,colu. vlt. C.de colla.l.1.§.1.col.penul.ff. si cert.peta. nam præiudicium nullum fit fratribus, quando æstimatio eis traditur librorum per alios æstimatorum, & sic conqueri nõ possunt, nempe collatio inuenta est propter æquitatem,l.1.ff. de coll. bono. Doct. in l.si emancipati.C.illo tit.& ob æqualitatem.l. illud. C.de collat.bonorum.& id videtur prouisum, dando æstimationem librorum in pecunia,Decius in l.si donatione.C.

ne.C.de collat. Curtius in l.si emancipati. num.36.illo tit. & ista est communis & tenenda sententia.

Intellige quòd tantum tenetur tradere scholasticus, quantum fuerunt æstimati libri, tempore diuisionis faciendę inter fratres, non quantum fuerunt empti, Alexan. & alij in l.illud. C.de coll. Vital. de Nemauso, in d.tract. de coll. q.5. & Doct. in l.omnimodo. §. imputari. C. de inoff. testa. & l.in quartam. ff. ad leg. Falc. quod facit ad consuetudinem huius patriæ, vbi conquęstus & bona nobilia sunt communia inter virum & vxorem, & soluto matrimonio diuidenda, si libri reperiantur, vt debeant æstimari prout nunc valent, non prout empti fuerũt, & hoc sæpius vidi, tam apud Pitones, quàm hic Parisiis, quando vxor aduocati, vel senatoris moritur, & pro æstimationis precio maritus retinet libros minus accipiendo ex aliis bonis mobilibus vxoris, per l.dotis. C.de collat.

Et nota quod scholaris debet habere libros suos charos, vt proprios oculos, nec debet eos vendere, vel alienare, nisi vrgẽte & incuitabili necessitate, aliàs est infamis infa- *Scholares & religiosi vendẽtes libros, quibus afficiantur pœnis.*

infamia facti, ficut miles qui arma alienat, nam capite plecti debet, l. defertorem. §. miles.ff. de re milita. & religiofi alienantes libros, nifi pro vtilioribus vel pluribus libris emendis & tunc de licentia fuperioris petita & obtenta, eo ipfo fint inhabiles per biennium ad quodcunq; beneficium obtinendum, & nihilominus ad clauftrum fuum de ftudio reuocentur, & in illorum locum alij fubrogari debent, & etiam per fuperiorem fuum, prout facti qualitas exegerit, aliàs grauiter puniuntur, vt eft ftatutum in conftitutio, Benedicti, c. 8. de penfionibus ftudentium. §. prohibemus infuper, & non eft egregij animi vendere libros nifi vrgeat extrema neceffitas, ficut de anulo dicitur;

Talibus à domini poft cuncta nouiffimus exit
Anulus, & digito mendicat Pollio nudo.

Mutuum filio fa. in fcholis exiftenti datum à fuo patre repeti poteft.

QVinquagefimumoctauum eft, Quod fi filius familiâs fcholaris in fcholis exiftens receperit pecuniam mutuò, etiam patre inuito, hoc mutuum poterit à patre repeti, per tex. iuncta gloff. in l. fed Iulianus. §. proinde. ff. ad Macedo. Alexa. in l. fina. C. de negot. geft. nec poteft opponi exceptio

fena-

ſenatuſconſulti Macedoniani cõtra creditorem vſque ad eam quantitatem, quam ſolebat pater ſubminiſtrare, quam ſi excedat creditor, vtile per inutile, non vitiatur, per regulam iuris, vt eſt de ſententia Salic. in d. §. proinde. per illum text. nam Reipub. intereſt, l. vna. C. de ſtudiis liberę vrbis Romæ. lib. 11. idem ſi receperit libros commodato, & poſtea moriatur, quia pater tenebitur eos reſtituere, ſicut mutuum, Ioan de Ana. in cap. 1. de magiſtrat. Rauen. in alpha. in verbo, ſcholaris, & in compendio iuris Canonici, in rub. de reſcript. in fol. 310. colum. 1. publicè enim intereſt in ciuitate ſtudioſos habere. §. fi. in prooemio inſtit, Socin. in tract. fallen. regula 137. & hoc eſt ſpeciale, quod expenſa repetitur facta contra domini voluntatem, licet regulariter contra, per l. fin. C. de nego. geſt. hoc tenet Baldus nouell. in tractat. dotis. in 6. part. priuilegio 46. idem in dote, & expenſis funeris concludit Bald. de Barto. in repet. l. 1. in 67. dotis priuilegio. nu. 223. cum ſeq. ff. ſolut. matrim. idem in medico curãte infirmum inuitum, vt poſſit ab eo expenſas repetere, glo, ſing. in c. 1, 80. diſtinct.

Expẽſa quãdo cõtra voluntatem domini facta eſt, an repetatur.

Rom.fingul.123.& Iaf.in§.tripli.in additio. de actio.in inftit. Ang. in §. item. col. 9. de exceptio.ibidem,& ifta deberent prædicari mercatoribus, vt libenter fcholafticis mutuarent: namquandoq; ob defectum pecuniarum coguntur deferere ftudium, & ideo eft eis vtile,quod pater teneatur,vt facilius pecunias accipiant,aliàs neminem inuenirent, qui eifdem mutuarent, & fic fauore ftudij ceffat Macedonianum, quia publicè intereft,nè fcholafticus longè à patre diftans ob pecuniarum defectum fame pereat,& ftudium deferat, quod fi nõ prouideretur, hoc facere cogeretur,& fauore publicæ vtilitatis, potero ingredi fundum alienum eo inuito, glo. fing.in l. 3. iuncta l. quofdam.C.de metalla.lib. 11. Rauen.in c. inter.in fin.de refcript.Corfe. in verbo, expenfa,in primo,licet aliàs regulariter contra l. per agrum.C. de feruit. & aqua. decifio Neapol.321.in regia.

Intellige quando filius erat aptus ad ftudium, & ftudebat,alioqui pater non tenetur.l.ftichus.ff.de lega.3.& d.§.fin.dic vt ftatim fcribam.

Secundo intellige,confiderandas facultates

tates patris,& aliam familiã, & secundum hoc debet iudex arbitrari, vt teneatur, & non vltrà, Alber. in d.§. fin.nam saltem tenebitur vsque ad illam quantitatem,quam domi studens verisimiliter erat impensurus, quia ibi non viuebat vento, vt lupus, dicit gl.in l.fi.C.de alimen. pupil. præstan. & ista intellige quando contra voluntatem patris erat in studio, quod in dubio mercator credēs pecuniam ignorare præsumitur,l.verius.ff.de proba. Imò si filius contra voluntatem patris sit in studio, & bene studeat,& receperit mutuum,quia vtiliter gestum est negotium, tenebitur pater restituere, cùm scientia filij sit laus & gloria patris,glo.in Authen. consti.quæ de dignita.colla.6.§. generaliter, & confusio patris est de filio indisciplinato, Ecclesiast. 22.& Ang.in d.§.item si. colla.9.Si verò esset in studio ex voluntate patris, tunc siue filius bene studeat,siue non,pater tenetur, nisi pater crederet eum bene studere, & creditor sciebat eum non dare operam literis, tunc patri daretur exceptio contra mercatorem petentem pecuniam mutuatam,argumentum leg. si quis cùm

sciret.

sciret.ff.de vsucapi.pro empto.l. cùm quis de solu.quod bene notent mercatores, & discolis non mutuent pecunias.de hoc tamen non tenetur mercator inquirere, & scrupulosam inquisitionem facere, vel an sit in scholis de patris voluntate, argu. l. si seruus vetitus,de leg. 1. Angel. in §. item si in iudicio.col.9. Instit.de except.Si præter voluntatem patris erat in studio,non contrà,& tunc aut tantum erat expensurus, & bene studebat, & tenetur pater, quia vtiliter est gestum negocium,aut nō bene studebat,& tunc creditur cum putabat bene studere,& habet actionem cōtra patrem. l.3. ff.ad Macedonia,aut notorium erat illum malè studere,& sibi imputet creditor, l.penult.illo titul.Alber.in d.§.fin.

QVinquagesimumnonum, Quod si filius familiâs scholaris viuo patre contraxerit aliquod debitum honestum studij causa,postea patre mortuo,non tenebitur ipse cum aliis fratribus succedens de parte sua totum debitum exoluere, sed satisfieri de communi debet, tanquam æs alienum,postquā pater tenebatur, & ipsius hæredes, l. 1. C. si cert. peta.l.2. de hæredit.

actio.

actio.probatur per text. in l. si vni. §. idem scribit.& §.Neratius.ff.famil.hercis & Bar. in l.1.§.nec castrense.in fin.ff.de collat.bono.& in tract.de duob.fatrib.q.1.Iacob.Rebuffus,patruus meus,in l. vna,de periculo succes.paren.lib.10.& ibi Io.de Platea. Bal. in l.omnimodo.§.imputari.nu.7. C.de inoff.testa.vbi dicit tunc demum habere verum, quando talis obligatio esset facta occasione studij, & ex causa licita & honesta. & idem tenuit Flor. in d.l. si vni. §. idē scribit,fortius docet Dyn.in d.§.nec castrense, quòd si pater fecit filium dare operam literis,& interim moriatur, hæredes patris tenebuntur de communi expensas filio erogare, quia munera cœpta cōmuni impensa, de cōmuni debent perfici.d.§.idem scribit,ff.fam.hercis.gloss.in l.& qui originem.§.final.de munerib.sed Bar.in d.l.nec castrense.in fin.tenet cōtrà,quia pater non tenebatur prosequi, ergo nec hæredes, vt sit eiusdem conditionis hæres, cuius erat defunctus,l.hæredem.ff. de reg. iur. & hæc opinio crebrior est, & recepta per cōmuniter doct.cui etiam subscribo. Si tamen frater post mortem patris remanserit in com-

communi, & in societate omnium bonorum, tunc talis impensa etiam post mortem facta intelligitur facta de cõmuni, nec debet inspici an vnus fecerit maius lucrũ vel impensam. Bal. in l. si patruus. C. communia vtriusque iudicij, refert & sequitur D. Io. Sainxon in consuet. Turonen. in rub. *des successions des gens roturiers*, art. 10. licet contrarium consuluerit Rom. consil. 155. præsentis, cuius fundamentis respondet D. Sainxon ibidem, vide si lubet.

Donatio per patrem filio studenti facta, valet.

SExagesimum est, quod licet donatio inter patrem & filiũ in potestate non valeat, l. donationes quas parentes. C. de donat. inter virum & vxor. quia quicquid acquirit filius patri acquirit l. placet. ff. de acqui. hær. & per quas personas nobis acqui. in prin. in insti. ideo pater donando filio sibi ipsi, videlicet patri donare videretur, sed quia semel est patris, non potest amplius sua effici res. l. 3. §. ex pluribus. ff. de acqui. poss. c. inter circa finem. de fide instru. item pater & filius censentur vna persona, l. vlt. in fin. C. de impub. & aliis substit. & sic vna persona sibiipsi cẽseretur donare, quod iure prohibetur, nempe differentia esse de-

bet

bet inter dantem & accipientem, c. debitum de baptiſmo, & c. per veſtras, de iure patro. c. fin. de iuſti. ſed bene confirmatur iuramento, Bald. in l. fin. C. de vſucap. pro donat. col. 2. & de Petrucia in ſuo primo effectu iuramenti, ſcripſi plenè in repet. l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſo. Tamen donatio facta per patrem filio ſuo ſcholari, in poteſtate ſua exiſtēti, etiam ſine iuramento, valebit, prout nuncupatim ſcribunt Ang. & Iaſ. in l.. ff. ſolut. matrim. quamuis multi contra teneant, tamen iſta videtur verior fauore ſtudij, & cōmunis, vt ibi dicit Iaſ. cui ſententiæ ſubſcribit Soc. in tractat. fallen. reg. 103. donatio facta à patre. Alex. in l. in quartam. col. 11. ff. ad leg. Falc. Ioan. Crotus in repet. l. frater à fratre. col. 20. in 9. fallen. ff. de condict. indebit. quia ſicut donatio cauſa dotis valet, l. Pomponius. ff. fam. herciſc. ita cauſa ſtudij, cùm æquiparentur, in d. l. 1. & in æquiparatis diſpoſitum in vno, & in alio cenſetur, c. de multa. de præbend. & c. ſi poſtquam, de electio. in 6. hoc ſeq. Pet. Iac. in ſua prac. in rubr. de in integ. reſti. vt poſſit agi reſciſſo. perſo. actio. verſ. item quod eſt in armata, fol. 33.

Sexa-

Pater donationem filio ſcholaſtico factam non reuocat.

SExageſimumprimum, quod donationem filio ſuo ſtudenti factam, pater reuocare non poteſt, argu. militis, qui præcipua habere debet, quę detulit ſecum in caſtra concedente patre, actionem perſecutionemq; caſtrenſium rerum ſemper filius etiam inuito patre habebit. ff. de caſtren. peculio. l. 4. in princip. non poteſt epiſcopus diſpenſationem, quam fecit cum ſcholari docili reuocare, gloſſ. in verbo ſeptennium, in c. cùm ex eo. de elect. in 6. & ſuprà ſcripſi. Primò fallit ex cauſa ingratitudinis. l. final. C. de reuocand. donat. vbi de Ripa multas ſuper hoc quæſtiones ſcribit. Secundò quando pater donando retinuiſſet ſe poſſe reuocare quando & quotiens vellet, quia cõtractus ex conuentione legem accipiunt, l. 1. §. ſi conueniat. ff. depoſit. l. contractus. de reg. iur.

SExageſimumſecundum, quod pater in bonis à ſe donatis filio ſtudij gratia, non habebit vſumfructum, arguendo de milite ad ſtudentem, per text. in l. 3. ibi nec in eo vllum ius patris eſt. C. de caſtren. pecul. lib. 12. quia pater donãdo videtur vſumfructũ remittere, prout expreſsè tradit Petr. Iaco. in ſua

in sua practi. in rub. de in integ. resti. vt possit agi rescissio. fol. 33. quia hæc donatio facta fuit vt scholasticus in studio possit viuere, & studij onera, quæ magna & multa sunt, sufferre, quod vix posset fieri, si pater vsumfructū illius rei donatæ haberet. Imò cogeretur filius illam rem vēdere propter magnas studij impensas, l. final. vbi Bald. C. de alimen. pupillo præstā. & quia pater tenetur filio expensas studij ministrare, ergo non debet auferre, argu. c. quanto. de iureiurand. Item sic suadetur in eo, qui donauit omnia bona præsentia, & futura retento vsufructu illorum, vt fructus postea percepti ex illis bonis, non comprehendantur in donatione, secundum Alexand. in l. stipulatio hoc modo, col. 7. nu. 18. versi. quid si in casu. ff. de verbor. obligat. aliàs inanis esset vsusfructus, imò plus asserit, quod si vendam omnia præsentia & futura certo precio, nō comprehendetur hoc precium in bonis venditis, per l. damni. §. cùm parietem. ff. de damno infecto: sic consuluit Bertrand, in consil. 175. non dubito. col. penul, nu. 4. vol. 1. secundum nouam impressionem: sic in donatione bonorum facta

O filio

filio studij causa, non comprehendetur, vt vsumfructum pater habere in illis bonis debeat, nisi illum sibi expressim retinuerit, idem si alius studij gratia filio fam. studenti donauerit, quia videtur prohibere ne pater vsumfructum habeat, cùm hoc faciat gratia studij, vt in scholis par oneri ferendo possit esse, quod non posset, si inter habentes vsumfructum, & qui relinquitur filiofa. vel datur res ea lege, ne pater habeat vsumfr. in illa, tunc non habebit. Auth. excipitur. C. de bonis quę liber. sic & quando tacitè filiofam. relinquitur, vt hoc casu, cùm tacitum tantum debeat operari, sicut expressum. l. cum quid. ff. si certum pet. & propter onera studij, hoc est valdè ęquum, & sic sequendum, cùm iudices ante oculos æquitatem habere debeant. lege quod si Ephes. in final. ff. de eo quod certo loco.

Donatio inter viuos per scholasticũ reuocatur.

SExagesimumtertium, quamuis donatio inter viuos, regulariter reuocari non possit. l. fi. C. de reuocan. donat. & in c. propter, de donat. Tamen si scholari donet suo hospiti, vel alteri, aliquam rem discedenti de studio, animo & proposito si non rece-

recedat, donationem illam reuocare poterit, quia tacita cõditione, videlicet si discedat, censetur donatum, text. & ibi Benedictus de Plumbino in l. mortis, colum. 2. de manumissio. per illum tex. item dicens in venditione si facta, idem dico si religiosus donet, & postea de religione egrediatur, is enim poterit donatũm repetere, nam hoc tacitè inerat, si in religione persisteret, argument. l. cum quid. ff. si cert. pet. secus si resignaret beneficium, illud autem repetere non poterit, si egrediatur, quia titulus non datur à resignante, c. beneficium, de regul. iur. in 6. & ibi Docto. idem quando aliquis donat mortis causa, quia si reconualescat, rescinditur donatio. l. 1. & sequen. ff. de donat. causa mor. nec refragatur. l. si repetendi. C. de condict. ob caus. vbi propositum in mente retentum nil operatur. Loquitur autem quando propositum erat circa actum consistentem in persona alterius, quàm proponentis, hic erat in persona proponentis, vel hic est tacita conditio inter duos, ibi in vno tantum, vel dic vt per Alexand. & Iaso. in l. si ego, in 1. per illum textum ff. si cert. peta.

Propositum in mente retentũ quando operetur.

 ego

ego tamen ſalua illorum pace,dicerẽ propoſitum in mente retentum, tũc demum operari,quando eſt à iure præſumptum,vt d.l.mortis.ff. de ma. vnde ſæpius ex coniecturis propoſitum retentum elicimus, & ſecundum illud maximè in vltimis voluntatibus iudicamus.l.hæredes palam. §. ſed ſi notam.ff.de teſta.l. ſi ſeruus plurium. §. fi.de leg.1. ſecus ſi ius ex illo propoſito nil præſumeret, tunc dicitur propoſitum abortiuum, quod nil parit,vt ſcripſi in gloſſ. concordato,in §.1. in verbo, ſubire voluerit,de colla.

Falſa meritorũ expreſſio an vitiet donationem.

Notandum eſt, quòd ſi aliquis donet propter benemerita, illa exprimendo in inſtrumẽto, & falſum ſit, quod aliqua merita præceſſerint, tamen ob hoc donatio non vitiatur, quia donatio non requirit cauſam,ideo ſi error in cauſa, & nõ in obligatione,non vitiatur donatio, quod notandum dicit Iaſ.poſt Bald.in l. 1. in fine.ff. de condict. cauſa data, ſecus quando ſine benemeritis donare nõ poſſet, vt per Bar. in l.ſi forte.ff.de caſtrenſ. peculio. & Doct. in l. ſi donatione. C.de collat. Dubitare quis,an ſi ſcholaſticus poſtea proficiſcatur

recon-

reconualeſcat donatio.reſpon.quòd poſt quam ſemel fuit reuocata, niſi iterum ſtudens illam rem dederit, illam donatarius primus non habebit, Doct.in d.l.fin. quod enim ſemel vitioſum fuit, non poteſt tractu temporis conualeſcere. l. quod in initio.ff.de reg.iur.

SExageſimumquartum eſt, quòd donatio excedens ſummā quadringētorum aureorum, quamuis ſine inſinuatione non valeat.l.ſancimus.C. de donatio. Fallit tamen in donationibus ſcholaribus factis, ſecundum Bald. Ang. Alexa.& alios in l.1.ff. ſolu.matrim. & iſta eſt communis ſententia, teſte Iaſo.ibi, quem ſequitur Anton. de Cauaro in tract. de inſinuationibus vbi dicit in 9.q.fieri inſinuationem, vt fraus euitetur, ſed euitatur fraus, quando is cui donatur ſtudij gratia ſtudet, ergo ceſſat cauſa inſinuationis, quare & effectus, item ſicut valet donatio ad pias cauſas ſine inſinuatione.l.illud, vbi Bart.C.de ſacroſan.eccle. ita fauore ſtudij. nam pium eſt miniſtrare alimenta, & donare pauperibus ſcholaribus, vt in hac authe.habetur, & dixi in text. & ſicut donatio ob cauſam dotis non re-

Donatio excedens ſummā quadringentorū aureorū ſcholaſtico facta inſinuatione non indiget.

quirit insinuationem, l. final. §. simili modo. C. de iure dot. Anthonius de Cauaro in tractatu quæst. 37. ita nec donatio facta studij fauore, cùm causa dotis & studij æquiparentur, vt suprà non semel probatum extitit, quod facit ad intellectum regiæ constitutionis nouissimæ promulgatæ, hoc anno 1539. & publicatæ Parisiis, die sexta Septem. quæ est in numero illarũ arti. 133. & seq. vbi vult omnes donationes insinuãdas esse in hoc regno, ibi abundantius scribã, Deo auspicãte, interea hęc not.

Scholaris in loco in quo legit pater natus, non perdit originem.

SExagesimumquintum, quamuis filius doctoris Montispessulani, vel alterius ciuitatis natus sit alibi quàm in Montepessulano, vel alibi quàm in loco patris, vt potè in loco in quo pater publicè profitebatur, non tamen minus dicetur origenarius ciuis Montispessulani, vel alterius loci patris, & ideo priuilegiis originariæ ciuitatis patris gaudere debet, per text. in l. assumptio. §. filius. ff. ad municipales, glo. in rubric. C. de municipib. & original. lib. 10. & l. ciues, de incolis. illo lib. quod facit ad statuta ciuitatum, quibus cauetur, vt nullus possit admitti in regentem, vel in consulem,

lem,nisi sit originarius ciuis,vt iste filius alibi natus non prohibeatur, quia ista statuta, cùm nulli præiudicium inferant, sunt benignè interpretanda, ex eo quòd neminem lædunt, benignior via sequenda est, dicit Iuriscõsultus in l.2.§.item Varus.ff.de aqua pluuia. arcen. Bartol. in l. filios.C.de municipib.& original. libro 10.Panorm.& Felin.in cap.Rodulphus, de rescriptio. vbi Felinus dicit, fuisse hanc decisionem in eo seruatam Ferrariæ, quam etiam sequitur Ias.in l.huiusmodi.§.legatum, nota.4.ff.de legat.1. vnde dixi, quòd si pater erat Tholosanus, filius etiã Caturci, eo modo quo suprà dictum est, natus dicetur Mondinus, quasi filij Tholosæ nati Mondini vocantur, quasi mundo nati. *Nati Tholosæ Mondini dicuntur.*

Idem in nato extra ciuitatem tempore pestis, vt fingatur natus in ciuitate, à qua pater aufugerat ratione pestis, per text. in d.l.huiusmodi. §. legatum.ff. de legat.primo,& facit ad statutum,dicens nullum debere admitti in collegium, nisi sit natus in ciuitate tali,vel nisi sit ciuis originarius, vt etiam si alibi natus fuerit, dummodo in ciuitate conceptus, sufficiat. Rebuffus

& Platea in l.filios.C. de incol.lib. 10. quia mater,quæ animum reuertendi ad ciuitatem habebat, fingitur ſemper in ciuitate fuiſſe.l.1.& l.retro. ff. de cap. & ſic fingitur peperiſſe in ciuitate, à qua fugit,de Ripa in tractat.de peſte,in 18. peſtis priuilegio.numer. 41.

Doctor an ſuum ſcholaſticum alere teneatur.

SExageſimumſextum eſt, Quòd ſicut pater naturalis & legitimus tenetur alere filium.l.ſi quis à liberis.ff.de lib. agnoſcen. ita Doctor tenetur alere ſuum ſcholarem pauperem,teſte Ioan.Baptiſt.in additio.ad dictio.Alberic.in verbo,alimenta, & idem è contrario,videlicet,vt ſcholaſticus ſuum doctorem, & ita Sabinus fuit à ſuis auditoribus ſuſtentatus,vt teſtatur Iuriſconſultus in l.2.in fi.de ori. iur. glo. in c. reuertimini, in verb.à quibus doctus eſt.16.q.1.facit tex. in l.cum tutori.§. cùm plures. ff. de adminiſtrat. tuto.Hoſtien.in ſua ſumma,titu. de magiſt.§.vtrum. Paul. de Citadinis, in tracta.de iure patron. q. 1. 6. partis,art.4. q.6. Boër.in additio.ad Dyn.in regula,imputari, de reg. in 6. Petrus de Leſnauderie in opuſculo de doctoribus in 4.parte,q.19.nec eſt ſymonia,quando aliquid exigit doctor,

quia

quia non vendit ſcientiam, ſed laborem, not.doctor.in ca.quia,de magiſt. gloſ.in c. de quibuſdam.37.diſtinct.& c. qui ſtudet.1. q.1.& c.vendentes.1.q.3. abundantius infrà dicetur,ſicut epiſcopus ex neceſſitate exigit charitatiuum ſubſidium,quamuis exactiones ſupra clerum non habeat c. cùm apoſtolus §.prohibemus,de cenſib.c.cùm ſit,de ſymon. c.conquerente.de offic.ord. nempe qui ſeminat ſpiritualia,non eſt magnum, ſi metat carnalia ex ſententia diui Pauli, quæ eſt in c.cùm ex officij,de præſcript.vide Corſet.in reperto.in verbo, alimenta,num,26. & Syluestrem de Prierio in ſua ſumma,in verbo,doctor,numer.10. Nam ſi merces non eſſet, credo quòd nemo ſtuderet, de Ripa in tracta.de peſte,in 3.parte. folio 136. verſo. & ibi ponit hos verſus;

Nec facilè inuenies multis ex millibus vnum
Virtutem precium qui putet eſſe ſuum.

Et facit Prouer.18.c. De fructu oris eius replebitur venter eius, & cap. 12. De fructu oris eius,quiſque replebitur bonis.Limita, quādo doctor eſſet pauper,quia tunc charitas à ſeipſo incipit.l.præſes, C. de ſerui. &

aqua.glo.in c.quicunque. 16. q. 7. faciunt, no. in l. ſunt qui in id. ff. de re iudic.

Secundò hoc procedit ex vrbanitate, ex neceſſitate quidem non tenetur. Alberic.in l.1.§.ius naturale, in fin.ff.de iuſtit. & iure,nec iſtud poſſet obtineri in forenſi iudicio, vt doctor alimenta compelleretur ſcholari prębere,vel è contrario.l.non epiſtolis,& l.ſeq. C. de probat.aliàs eſſet mihi impoſſibile alere decem milia ſcholaſticorum, quos habeo, & vltra à tempore quo incœpi iura publicè profiteri, ſed arbitror omnes iam eſſe diuites. Si tamen doctor vel ſcholaſticus eſſet multis bonis abundans, & in beneficiorum fructibus, tunc ſicut illorum quartam partem tenetur pauperibus diſtribuere,c. quatuor. 12. q. 2. ita iſtam partem ſuo præceptori vel doctor ſuis ſcholaribus egenis, impartiri tenetur, cùm viciſſim maior pietas & charitas ſe exhibeat erga iſtos, quàm alienos, arg. c.eſt probanda,& c.cæterum,& c. non ſatis,86.diſtin.& ita facerem ſi bonis abundarem.

SExageſimumſeptimum, licet pater pro filio non ferat teſtimonium.l. parentes, cùm

cùm ſimil. C. de teſtim. ſcripſi abundantius in tractat. de reprobat. & fal. teſtim. in verb. parentes. doctores tamen licet vocentur patres ſcholarium. l. 1. C. de excuſ. artific. lib. 10. poterunt teſtimonium ferre pro ſuis auditoribus, de vita & peritia illorum, & his credi debet Alber. in 1. conſtit. C. colum. 3. l. nemini. C. de aduocat. diuerſ. iud. & 12. quæſt. 1. cap. 1. & hoc maximè atteſtari debent corã cancellario, quia nullus alius melius cognoſcit ſcientiam illorũ, quàm doctor, vt in prooemio. ff. in princip. ibi quis amplius quam vos cognoſcit, &c. Nota tamen quatuor requiſita in volente ſuſcipere gradum doctoratus. Primò quòd per doctorem præſentetur facultati, & quòd ille præſentans eum teneat, & dirigat, vt ſit Tholoſæ, & in aliis vniuerſitatibus patriæ iuris ſcripti, ſed in vniuerſitatibus patriæ conſuetudinariæ nullus eſt doctor præſentans, requiritur etiam quòd ille doctor præſentans referat aliis iſtum ſcholaſticum eſſe idoneum ad examen ſubeundum, quod nunquam in ciuitatibus Franciæ vidi ſeruari. Secundo, quòd examen fiat in loco, in quo ex con-

Teſtes eſſe poſſunt doctores pro ſcholaſticis ſuis.

Requiſita volenti ſuſcipere gradum doctoratus.

consuetudine vel priui
sint,doct.in l,magistro
medic. Tertiò , qu
debent esse septem Do
bando aliquem,d.l.ma
de professor. & medic.
quamuis in aliquibus v
seruetur, & illo in nun
putari doctores præsen
cùm ipsi assumãtur tan
gistri scholaris examinã
ferre testimonium de p
ditorum, quàm alius dc
non haberet notitiam c
tranei,nec ex illa notitia
di tanquam suspecti, ide
c. nemo, de symon.per t
ætas,& testem,12.quæst.1
tu.de probat.in 2.part
gl.in prag.sancti,in §.
tates,in verb.gradu
tis.§.item vt de c
in repetitio.l.ad
iureiur.Pet.de L
doctoribus, in
tolus in 1. con

priuilegio iura legi pos-
gistros.C. de professo. &
, quòd in promouendo
n Doctores, & in appro-
l. magistros, & ibi Barto.
edic. & l, si quis, illo titu.
us vniuersitatibus non
numero possunt com-
esentantes, ca. 1. 12. q. 1.
tanquam proprij ma
minãdi, melius possu
de peritia suorum
us doctor exterus
m de peritia illi
itia veniunt re
idem dicit P
er text. in ca
t. 1. Specul
e. §. 3. ve
em, quo
in verb
in tit
di.
eri

Aduertendum est, quòd
doctoribus quatuor negant
randum esse peritum, & tre
afferant, quatuor negantib
& est specia ia depo
tis, & sic gl
si plure p
men

filio studij causa, non comprehendetur, vt vsumfructum pater habere in illis bonis debeat, nisi illum sibi expressim retinuerit, idem si alius studij gratia filio fam. studenti donauerit, quia videtur prohibere ne pater vsumfructum habeat, cùm hoc faciat gratia studij, vt in scholis par oneri ferendo possit esse, quod non posset, si inter habentes vsumfructum, & qui relinquitur filiofa. vel datur res ea lege, ne pater habeat vsumfr. in illa, tunc non habebit. Auth. excipitur. C. de bonis quę liber. sic & quando tacitè filio fam. relinquitur, vt hoc casu, cùm tacitum tantum debeat operari, sicut expressum. l. cum quid. ff. si certum pet. & propter onera studij, hoc est valdè ęquum, & sic sequendum, cùm iudices ante oculos æquitatem habere debeant. lege quod si Ephes. in final. ff. de eo quod certo loco.

Donatio inter viuos per scholasticũ reuocatur.

SExagesimumtertium, quamuis donatio inter viuos, regulariter reuocari non possit. l. fi. C. de reuocan. donat. & in c. propter, de donat. Tamen si scholari donet suo hospiti, vel alteri, aliquam rem discedenti de studio, animo & proposito si non rece-

recedat, donationem illam reuocare poterit, quia tacita cõditione, videlicet si discedat, censetur donatum, text. & ibi Benedictus de Plumbino in l. mortis, colum. 2. de manumissio. per illum tex. item dicens in venditione si facta, idem dico si religiosus donet, & postea de religione egrediatur, is enim poterit donatũm repetere, nam hoc tacitè inerat, si in religione persisteret, argument. l. cum quid. ff. si cert. pet. secus si resignaret beneficium, illud autem repetere non poterit, si egrediatur, quia titulus non datur à resignante, c. beneficium, de regul. iur. in 6. & ibi Docto. idem quando aliquis donat mortis causa, quia si reconualescat, rescinditur donatio. l. 1. & sequen. ff. de donat. causa mor. nec refragatur. l. si repetendi. C. de condict. ob caus. vbi propositum in mente retentum nil operatur. Loquitur autem quando propositum erat circa actum consistentem in persona alterius, quàm proponentis, hic erat in persona proponentis, vel hic est tacita conditio inter duos, ibi in vno tantum, vel dic vt per Alexand. & Iaso. in l. si ego, in 1. per illum textum ff. si cert. peta.

Propositum in mente retentũ quando operetur.

ego tamen salua illorum pace, dicerē propositum in mente retentum, tūc demum operari, quando est à iure præsumptum, vt d.l. mortis. ff. de ma. vnde sæpius ex coniecturis propositum retentum elicimus, & secundum illud maximè in vltimis voluntatibus iudicamus. l. hæredes palam. §. sed si notam. ff. de testa. l. si seruus plurium. §. fi. de leg. 1. secus si ius ex illo proposito nil præsumeret, tunc dicitur propositum abortiuum, quod nil parit, vt scripsi in gloss. concordato, in §. 1. in verbo, subire voluerit, de colla.

Falsa meritorū expressio an vitiet donationem.

Notandum est, quòd si aliquis donet propter benemerita, illa exprimendo in instrumēto, & falsum sit, quod aliqua merita præcesserint, tamen ob hoc donatio non vitiatur, quia donatio non requirit causam, ideo si error in causa, & nō in obligatione, non vitiatur donatio, quod notandum dicit Ias. post Bald. in l. 1. in fine. ff. de condict. causa data, secus quando sine benemeritis donare nō posset, vt per Bar. in l. si forte. ff. de castrens. peculio. & Doct. in l. si donatione. C. de collat. Dubitaret quis, an si scholasticus postea proficiscatur, recon-

re conualescat donatio. respon. quòd postquam semel fuit reuocata, nisi iterum studens illam rem dederit, illam donatarius primus non habebit, Doct. in d. l. fin. quod enim semel vitiosum fuit, non potest tractu temporis conualescere. l. quod in initio. ff. de reg. iur.

SExagesimumquartum est, quòd donatio excedens summã quadringẽtorum aureorum, quamuis sine insinuatione non valeat. l. sancimus. C. de donatio. Fallit tamen in donationibus scholaribus factis, secundum Bald. Ang. Alexa. & alios in l. 1. ff. solu. matrim. & ista est communis sententia, teste Iaso. ibi, quem sequitur Anton. de Cauaro in tract. de insinuationibus vbi dicit in 9. q. fieri insinuationem, vt fraus euitetur, sed euitatur fraus, quando is cui donatur studij gratia studet, ergo cessat causa insinuationis, quare & effectus, item sicut valet donatio ad pias causas sine insinuatione. l. illud, vbi Bart. C. de sacrosan. eccle. ita fauore studij. nam pium est ministrare alimenta, & donare pauperibus scholaribus, vt in hac authe. habetur, & dixi in text. & sicut donatio ob causam dotis non re- *Donatio excedens summã quadringentorũ aureorũ scholastico facta insinuatione non indiget.*

quirit insinuationem. l. final. §. simili modo. C. de iure dot. Anthonius de Cauaro in tractatu quæst. 37. ita nec donatio facta studij fauore, cùm causa dotis & studij æquiparentur, vt suprà non semel probatum extitit, quod facit ad intellectum regiæ constitutionis nouissimæ promulgatæ, hoc anno 1 5 3 9. & publicatæ Parisiis, die sexta Septem. quæ est in numero illarũ arti. 133. & seq. vbi vult omnes donationes insinuãdas esse in hoc regno, ibi. abundantius scribã, Deo auspicãte, interea hęc not.

Scholaris in loço in quo legit pater natus, non perdit originem.

SExagesimumquintum, quamuis filius doctoris Montispessulani, vel alterius ciuitatis natus sit alibi quàm in Montepessulano, vel alibi quàm in loco patris, vt potè in loco in quo pater publicè profitebatur, non tamen minus dicetur origenarius ciuis Montispessulani, vel alterius loci patris, & ideo priuilegiis originariæ ciuitatis patrĩs gaudere debet, per text. in l. assumptio. §. filius. ff. ad municipales, glo. in rubric. C. de municipib. & original. lib. 10. & l. ciues, de incolis. illo lib. quod facit ad statuta ciuitatum, quibus cauetur, vt nullus possit admitti in regentem, vel in consulem,

lem, nisi sit originarius ciuis, vt iste filius alibi natus non prohibeatur, quia ista statuta, cùm nulli præiudicium inferant, sunt benignè interpretanda, ex eo quòd neminem lædunt, benignior via sequenda est, dicit Iuriscõsultus in l.2.§.item Varus.ff.de aqua pluuia. arcen. Bartol. in l. filios.C.de municipib.& original.libro 10.Panorm.& Felin.in cap.Rodulphus, de rescriptio. vbi Felinus dicit, fuisse hanc decisionem in eo seruatam Ferrariæ, quam etiam sequitur Ias.in l.huiusmodi.§.legatum, nota.4.ff.de legat.1. vnde dixi, quòd si pater erat Tholosanus, filius etiã Caturci, eo modo quo suprà dictum est, natus dicetur Mondinus, quasi filij Tholosæ nati Mondini vocantur, quasi mundo nati. *Nati Tholosæ Mondini dicuntur.*

Idem in nato extra ciuitatem tempore pestis, vt fingatur natus in ciuitate, à qua pater aufugerat ratione pestis, per text. in d.l.huiusmodi. §. legatum.ff. de legat.primo,& facit ad statutum, dicens nullum debere admitti in collegium, nisi sit natus in ciuitate tali, vel nisi sit ciuis originarius, vt etiam si alibi natus fuerit, dummodo in ciuitate conceptus, sufficiat. Rebuffus

& Platea in l.filios.C. de incol.lib. 10. quia mater,quæ animum reuertendi ad ciuitatem habebat, fingitur ſemper in ciuitate fuiſſe.l.1.& l.retro. ff. de cap. & ſic fingitur peperiſſe in ciuitate, à qua fugit,de Ripa in tractat.de peſte,in 18. peſtis priuilegio.numer. 41.

Doctor an ſuum ſcholaſticum alere teneatur.

SExageſimumſextum eſt, Quòd ſicut pater naturalis & legitimus tenetur alere filium.l.ſi quis à l beris.ff.de lib. agnoſcen. ita Doctor tenetur alere ſuum ſcholarem pauperem,teſte Ioan.Baptiſt.in additio.ad dictio.Alberic.in verbo,alimenta, & idem è contrario,videlicet,vt ſcholaſticus ſuum doctorem, & ita Sabinus fuit à ſuis auditoribus ſuſtentatus,vt teſtatur Iuriſconſultus in l.2.in fi.de ori. iur. glo. in c. reuertimini, in verb.à quibus doctus eſt.16,q.1.facit tex. in l.cum tutori.§. cùm plures, ff. de adminiſtrat. tuto.Hoſtien.in ſua ſumma,titu. de magiſt.§.vtrum. Paul. de Citadinis, in tracta.de iure patron. q. 1. 6, partis,art.4. q.6. Boër.in additio.ad Dyn.in regula,imputari, de reg. in 6. Petrus de Leſnauderie in opuſculo de doctoribus in 4.parte,q.19.nec eſt ſymonia,quando aliquid exigit doctor, quia

quia non vendit ſcientiam, ſed laborem, not.doctor.in ca.quia,de magiſt. gloſ.in c. de quibuſdam.37.diſtinct.& c. qui ſtudet.1. q.1.& c.vendentes.1.q.3. abundantius infrà dicetur,ſicut epiſcopus ex neceſſitate exigit charitatiuum ſubſidium,quamuis exactiones ſupra clerum non habeat c. cùm apoſtolus §.prohibemus,de cenſib.c.cùm ſit,de ſymon. c.conquerente.de offic.ord. nempe qui ſeminat ſpiritualia,non eſt magnum, ſi metat carnalia ex ſententia diui Pauli, quæ eſt in c.cùm ex officij,de præſcript.vide Corſet.in reperto.in verbo, alimenta,num,26, & Sylueſtrem de Prierio in ſua ſumma,in verbo,doctor,numer.10. Nam ſi merces non eſſet, credo quòd nemo ſtuderet, de Ripa in tracta.de peſte,in 3.parte. folio 136. verſo, & ibi ponit hos verſus;

Nec facilè inuenies multis ex millibus vnum
Virtutem precium qui putet eſſe ſuum.

Et facit Prouer.18.c. De fructu oris eius replebitur venter eius, & cap.12. De fructu oris eius,quiſque replebitur bonis,Limita, quādo doctor eſſet pauper,quia tunc charitas à ſeipſo incipit.l.præſes, C. de ſerui. &

aqua.glo.in c.quicunque. 16. q. 7. faciunt, no. in l. ſunt qui in id. ff. de re iudic.

Secundò hoc procedit ex vrbanitate, ex neceſſitate quidem non tenetur. Alberic.in l.1.§.ius naturale, in fin.ff.de iuſtit. & iure,nec iſtud poſſet obtineri in forenſi iudicio, vt doctor alimenta compelleretur ſcholari prębere,vel è contrario.l.non epiſtolis,& l.ſeq. C. de probat.aliàs eſſet mihi impoſſibile alere decem milia ſcholaſticorum, quos habeo, & vltra à tempore quo incœpi iura publicè profiteri, ſed arbitror omnes iam eſſe diuites. Si tamen doctor vel ſcholaſticus eſſet multis bonis abundans,& in beneficiorum fructibus, tunc ſicut illorum quartam partem tenetur pauperibus diſtribuere,c. quatuor. 12. q. 2. ita iſtam partem ſuo præceptori vel doctor ſuis ſcholaribus egenis, impartiri tenetur, cùm viciſſim maior pietas & charitas ſe exhibeat erga iſtos, quàm alienos, arg.c.eſt probanda,& c.cæterum,& c. non ſatis,86.diſtin.& ita facerem ſi bonis abundarem.

SExageſimumſeptimum, licet pater pro filio non ferat teſtimonium.l. parentes, cùm

cùm simil. C. de testim. scripsi abundantius in tractat. de reprobat. & fal. testim. in verb. parentes. doctores tamen licet vocentur patres scholarium. l. 1. C. de excus. artific. lib. 10. poterunt testimonium ferre pro suis auditoribus, de vita & peritia illorum, & his credi debet Alber. in 1. constit. C. colum. 3. l. nemini. C. de aduocat. diuers. iud. & 12. quæst. 1. cap. 1. & hoc maximè attestari debent corã cancellario, quia nullus alius melius cognoscit scientiam illorũ, quàm doctor, vt in prooemio. ff. in princip. ibi quis amplius quam vos cognoscit, &c. Nota tamen quatuor requisita in volente suscipere gradum doctoratus. Primò quòd per doctorem præsentetur facultati, & quòd ille præsentans eum teneat, & dirigat, vt fit Tholosæ, & in aliis vniuersitatibus patriæ iuris scripti, sed in vniuersitatibus patriæ consuetudinariæ nullus est doctor præsentans, requiritur etiam quòd ille doctor præsentans referat aliis istum scholasticum esse idoneum ad examen subeundum, quod nunquam in ciuitatibus Franciæ vidi seruari. Secundo, quòd examen fiat in loco, in quo ex con-

Testes esse possunt doctores pro scholasticis suis.

Requisita volenti suscipere gradum doctoratus.

consuetudine vel priuilegio iura legi possint, doct. in l. magistros. C. de professo. & medic. Tertiò, quòd in promouendo debent esse septem Doctores, & in approbando aliquem, d. l. magistros, & ibi Barto. de professor. & medic. & l. si quis, illo titu. quamuis in aliquibus vniuersitatibus non seruetur, & illo in numero possunt computari doctores præsentantes, ca. 1. 12. q. 1. cùm ipsi assumātur tanquam proprij magistri scholaris examinādi, melius possunt ferre testimonium de peritia suorum auditorum, quàm alius doctor exterus, qui non haberet notitiam de peritia illius extranei, nec ex illa notitia veniunt repellendi tanquam suspecti, idem dicit Panor. in c. nemo, de symon. per text. in cap. omnis ætas, & testem, 12. quæst. 1. Speculator in titu. de probat. in 2. parte. §. 3. vers. quæque, gl. in prag. sancti, in §. item, quod vniuersitates, in verb. gradus, & in verb. benemeritis. §. item vt de cætero, in tit. de colla. Iaso. in repetitio. l. admonendi. numer. 238. ff. de iureiur. Pet. de Lesnauderie in opusculo de doctoribus, in secunda parte, q. 35. & Bartolus in 1. constitut. ff. §. omnem, in fi.

Ad-

Aduertendum eſt, quòd ſi ex ſeptem doctoribus quatuor negant illum doctorandum eſſe peritum, & tres contrarium afferant, quatuor negantibus creditur, & eſt ſpeciale, quia deponunt de peritia artis, & ſic limitatur gl. in l. diem proferre. §. ſi plures. ff. de recept. arbitr. Intellige tamen quando illi quatuor erant peritiores, aliàs ſecus, ſecundum Barb. in c. ex literis, col. fina. de conſtit. fortius dicentem, eſſe ſtandum peritioribus, licet minores numero ſint, allegando Bald. in procēmio. ff. & in cap. 1. quib. mod. feu. amit. Specul. in tit. de probat. in §. fin. verſ. quoque, & in titu. de homicid. §. primo, verſ. ſed pone, & Alexand. conſi. 148. in prin. in 2. volu. Bart. in proœmio. ff. nam is qui eſt magis in arte profectus quàm alius, plus valet, text. & ibi Bald. numero 5. in l. prima. C. communia de lega. quia qualitas melius ſubiectũ reddit. l. Aquilius. ff. de donatio. ſed has cõtrouerſias raro vidi interuenire. Sed quæro ſi doctores iurant probandum habilem, & non ſit, an poſſint de periurio puniri, videtur quòd ſic, nam periuri ſunt, qui contra veritatem iurant, ergo iſti periuri debent

Negantibus plus creditur quàm affirmãtib.

pœnis

pœnis iuris affici. l. si duo. §. fin. ff. de iureiur. contrarium est verum, quia illa consuetudo, licet sit irrationabilis, quā habent, vt iurēt tam de perito quàm de imperito, eos à pœna periurij excusat, firmat Rō. cōs. 466. hoc expresse tenet Roch. de Cur. in repet. c. fi. col. 10. de consuetud. & in cap. denique. 4. distinct. vbi consuetudo excusat à pœna temporali, non à pœna gehennali, Ias. in l. de quib. ff. de legib. & sic istos iurantes in foro contentioso liberarem, non quo ad Deum, qui non fallitur, ideo introductum est ex consuetudine, vt doctores non iurent, sed tantum verbo referunt aliquem esse idoneum, nam si oporteret iurare, multi ignari repellerentur.

Pater multis modis quis dicitur. Notandum est, quòd interdum aliquis appellatur pater naturalis, vtpote quando genuit eum, & hic genitalis dicitur, & de isto loquitur l. si quis à liberis, & totus titulus. ff. de liberis agnoscend. & quatuordecim onera, quæ hic pater subit pro filio, citat Ioan. Andr. in additio. ad Specul. in tit. qui filij sint legit. in rub. sed nō nouerat alia multa maiora, quę cōiugati sciunt, quibus relinquo tanquam istorum inexpertus.

Secun-

Secundò dicitur pater ſpiritualis, de quo loquitur totus titulus de copula ſpirituali, quem ſuſceptorem, vel patruum vulgus vocat, & hic filios non ſolùm gubernaculis tueri, ſed etiam doctrinis ædificare debet, cap. in decima, 18. quæſt. 2. & fit per baptiſmi immerſionem, & leuationem, ſacrique olei vnctionem, & confeſſionem. c. omnes, 30. q. 1.

Tertiò dicitur pater curæ, quia illam curam quam pater gerit pro filio, gerit & ille pro altero, & talis fuit Ioſeph Christo, & loquitur. §. hoc autem, in authen, de armis, collat. 6. & idem dicitur de fratre, in l. alumne. ff. de adimen. leg. & hoc dicitur de Papa, vt ſcripſi in gl. filios, in proœmio concorda. Franciæ.

Quartò eſt alius pater, qui dicitur formalis ſeu doctrinę, vt doctor & alius magiſter, qui informat diſcipulum bonis moribus, ſcientia & eruditione, & de iſto hic loquimur, & ſolitus erat dicere Ariſtotel. vt in eius vita licet videre: honorabiliores eſſe, qui inſtruūt, quàm qui ſolùm generāt, quia hi dāt viuere, ille benè. & ſequitur patruus meus magnus Ia. Reb. in l. 1. C. dę excuſat.

cuſat.artifi.lib. 10. & text. in §. ſed & quod ſancitum,in authen.de nupt. col. 4. facit l. libert.ff.de obſequiis à liber.gloſ. reg. cancel.in procem.fol.3.

Quintò eſt pater conſilij, de iſto habetur in Machabæo.cap.2.ecce Simon frater veſter,ſcio quia vir conſilij eſt, ipſum ſemper audite,& ipſe erit vobis pater.

Sextò dicitur pater magiſtratu, vt princeps & magiſtratus ciuitatis. l. 3. C. de his qui ſponte muner. publ.ſubeunt, lib. 10. & in rub.de ratiociniis operum publi. & de patribus ciuitatum.

Item ſeptimò dicitur pater liberatione, ſeu tuitione,vt ſi aliquis liberauit aliquem à periculo,vel à morte,certè vocabitur pater, de quo lex ſi pater.§.fi.ff.de donatio.

Octauò dicitur pater ætate, vt ſenex. l. ſemper.ff.de iure immu. & 1. ad Timoth. 5.c.ſeniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem.

Item nonò reuerentia, vel dignitate, nam illum,cui reuerentiam impendimus, patrem appellare ſolemus,ſecundum Lucam in l.1.col.fi.C.de excuſ.artifi.lib.10. & l.1.de decurio.& l. 1.de lega.eo.lib.Bal.in d. l. paren-

l. parentes, C. de testi. Porcus in §. eadem lege, quibus excus. man. licet, nu. 10. in fin. in institu. & Eccle. 3. & Hier. in 3. parte. epist. 6. de honorandis parentibus, vide multos alios per Archidiac. in c. 22. quæst. 2. & quæ scripsi in gloss. dilectis filiis in forma manda. in concord. Franciæ.

Sexagesimumoctauum, quod scholaribus testantibus de scientia doctoris creditur, vt tenet Io. de Platea in l. ex agentibus. C. de princip. agen. in reb. lib. 12. & ille doctor dicitur doctus, quem studiosi referunt doctum. l. quæsitum, in prin. ibi auditores referunt, ff. de fund. instrum. l. cum scriptum. de dote prælega. l. si ædibus, de damno infecto. Barba. in rubric. de fide instrum. colum. 15. in parua impressione versic. quot autem. Bolog. in hac authen. habita, qnod ego intelligerē quoad famam bene legendi, sed nō quoad probationem & reprobationem, quia ad eos nō spectat reprobatio, cùm non possint approbare, arg. l. 3. ff. de re iud. & l. nemo qui non pot. est. ff. de reg. iur. tamen bene interdum reprobāt de facto à lectura, quamuis doctores eos approbauerint, aliquando sine iu- *Scholasticis de peritia doctoris creditur.*

dicio & cauſa, quandoq; bene, ſed multoties luna dominabitur eis, & plurimi ſimiles ſunt matri filiorum Zebedei, eo quod neſciant quid petant.

Doctor non poteſt recuſari iudex in cauſa ſuorũ ſcholarium.

SExageſimumnonum, quod licet pater recuſari iudex in cauſa filiorum poſſit, l. qui iuriſdictioni, ff. de iuriſdictio. omnium iud. doctores tamen in cauſis ſuorũ ſcholarium poterunt eſſe iudices, nec ob id licebit eos tanquam ſuſpectos reiicere per c. ſuſpitionis, de offic. de legat. & c. 2 de appella. in 6. cum haberent iuriſdictionem ordinariã inter ſuos auditores, vt hic dicit text. in fine, nota. in capit. cum regul. de offic. delegat. & quamuis iudex ordinarius recuſari non poſſit de iure ciuili, l. apertiſſimi, cum authen. ibi poſita, C. de iudic. ſcholaſtici tamen illum recuſare poterunt, vt dico infra, & hoc eſſe ſpeciale in eis, aſſerit Bald. in §. pen. in prooemio, ff.

Aduertendum eſt, quod quando doctores in cauſis ſcholarium, iudicant, non dicunt facere illud quod dicit gloſſ. hoc reprobando in cap. 1. & fi. de conceſ. præb. in 6. videlicet iniuſtè pronunciare contra ſuos auditores, vt videantur, refert Ioan.

And.

And. ibi de quodam ſcholari Pariſien. qui cùm eſſet ad patriam reuerſus, pronunciabat pro extraneis contra ſuos iniuſtè, vt iuſtiſſimus videretur, & dicebat, quòd nec caro nec ſanguis hoc ei reuelauerat, ſed nõ dicebat de gloria, ſed tales hypocritæ receperunt mercedem ſuam, vt habetur in Euangelio. Hinc eſt quòd inhibetur, ne minor 18. annis non poſſit doctorari. l. quidam. ff. de re iudic. & l. cum lege de arbitr. cùm doctor habeat iuriſdictionem, vt dictum extitit, & minor xx. non poteſt eam habere, nec iudex eſſe, ca. cum viceſimum, de offi. deleg. Benedict. in repet. 2. Raynut. in verbo, adiectæ, numero 17. de teſtamen. quod intellige quando ſtudentes ad inuicem litigarent, quia tunc par eſſet affectio, quæ ſuſpicionem fraudis amouet. l. nõ ſolum, §. primo. ff. de ritu nuptia. ſecus ſi ageretur contra extraneum, tunc doctor non poſſet iudicare, vt tenet Specul. in titu. de iud. deleg. in §. ſupereſt, verſ. quid de magiſtro, quem hic reprobat Bald. quia paternitas doctoris remouet ſuſpitionẽ, & iſtud communius receptum eſt, & ſeruatum, quando aliter eſt iudex.

Hodie doctores, quia ſcholares ad eos non veniunt,nullam inter eos exercent iuriſdictionem,ſed ſi venirent ad eos,non inuenio illis ademptam, ſaltem in volentes, niſi in delictis per ſcholaſticos commiſſis, quia ſuper illis non cognoſcunt doctores etiam inter ſcholares,nempe magiſtri,doctores & ſcholares Bononiæ, quantum ad delicta hoc priuilegio renunciauerũt,quia per magiſtros non poterant plenè delicta puniri,vt citat glo.in §.deinde,in verbo,vti innocentes,in authen.de manda.prin.col.3.gloſ.in procemio,ff. §.fi.ſed alij ſcholares non renunciarunt,ideo inſpicienda eſt, quo ad hoc conſuetudo Panorm. & alij in ca. cùm olim,de conſuetud. & Felin. in c. ſignificaſti,in fi.de offic. delegat.vnde longo tempore inualuit conſuetudo apud Pariſien. vt magiſtri, & doctores ſcholares ſuos à iudicibus ſecularibus requirerent,& requiſiti non denegarentur,niſi in horrendis criminibus,verùm hodie magiſtri dormiunt,& ſcholaſtici ſuſpenduntur, licet olim virga tantum corrigi, & dulcius ſolerent.

Septua-

SEptuagesimum. Quòd scholares non possunt in ius vocare venia non petita suos doctores, à quibus audiuerunt, & scientia educati fuerunt. l. generaliter. ff. de in ius vocando, cuius verba refero generaliter ad eas personas, quibus reuerentia præstanda est, sine iussu prætoris, in ius vocare non possumus, sed reuerentia debetur doctori per scholares, vt scripsi in requisitis, ergo in ius vocari nõ poterunt iniussu pretoris, hoc expresse firmat Angel. in §. pœnales, instit. de actio. & Alb. in l. quamuis. ff. de in ius vocan. quia parens vocatur. l. ex diui. C. locati, & pater. l. 1. de excusa. artifi. lib. 10. postquam habet nomen, ergo & affectũ habere debet, & huic sententiæ subscribit Lesnauderius in opusculo de doctoribus, in 2. parte, in princ. nec obstat quod dicit Ias. in præfatio. §. pœnales, quòd doctor non est de comprehensis in edicto prætoris: cui respon. quòd licet non sit expressus, tamdiu ex mente comprehenditur, cùm non minor reuerentia ac patri illi debeatur. l. 1. & l. liberto. ff. de obsequ. & infrà scribo quòd maior, ergo habebit locum edictum prætoris. Item vasallus non

Non petita venia studentes in ius non vocãt suum præceptorẽ.

petita venia ratione reuerentiæ, quam debet domino, non vocat eum in ius, text. & ibi Doct. in §. fi. de milite vasall. Doctor. in d. §. pœnales, & Zasius in suo intellectu singu. l. non sortem. §. libertus. ff. de condict. indebit. multò minus scholaris vocabit suum doctorem, cùm maiorem eidem reuerentiam debeat, quàm vasallus domino. Item licet patronus ecclesiæ non sit in edicto prætoris comprehensus, tamen sine venia non potest in ius vocari per presbyterum, quem in ecclesia præsentauit, secũdum Paulum de Citadinis in tract. de iure patro. in 6. parte. quæst. 3. articul. 1. & in criminali consentit Bartol. in l. si libertus. ff. de in ius vocand. ac Iaso. in d. §. pœnales, in doctoribus, sed non video vnum casum magis expressum, quàm alium, ideo tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, sine venia in ius non vocabitur doctor per suum scholarem, nempe ipse debet operas obsequiales suo præceptori. Stephan. de costa in tractat. de ludo, in §. 2. num. 16. ergo &c. idem in actione famosa, vt scholasticus cõtra suum doctorem non possit agere, vt nuncupatim tradit Iacob. de sancto Geor.
in

in tract. de feud. in verbo, & dicti vasalli, co- lum. 5. Sed hodie videmus aliquos scholares, qui tantum honoris suo præceptori tribuunt, sicut cani rabido, imò eos verberibus aliquando afficiunt, & male, sed illi sunt & rerum, & literarum ignari, nam docti communiter honore afficiunt suos doctores, censes tu scholaris honorem inferre doctori, quando strepitum illi facis, vel quando sine lectione eum abire procuras, hæc insignis temeritas illorum, qui murmur inferunt doctoribus esset grauiter punienda, vt cæteris cederet in exemplum, & maximè Tholosæ, & Aureliæ, vbi quidam scholastici eo audaciæ & temeritatis processerunt, vt si duo lectionem doctoris audire nolint, cogant doctores nullo quidem verbo per strepitum eorum emissum verecundè, in grande bonorũ auditorum præiudicium abire, quæ malum tanta temeritas, dicet quis. ista potius concernunt studiosorum incommodum: fac esse. veritatem dicere cogor, sed quia (vt spero) resipiscent, nunc istorum amentium pœnas, cum grauissimæ sint, reticeo.

Contra scholares strepitũ doctorib. inferentes.

Doctor an possit, & quando verberare scholares.

SEptuagesimumprimum. Licet pater possit verberare filium suum,& in compedibus adigere,l. congruentius, C. de patria potesta.Rauen.in compend.iuris ciuilis,fol. 133. & etiam detinere in carceribus, vltra viginti horas, & tamdiu quandiu debito more corrigatur,vt ad bonum dirigatur,arg.c.penult. de apost.74.distinct. cap. consuluit,23.quæstion.6. cap. iam verò, & 24.quæstio.3. cap.si quis, de potentibus & ca.seq.hoc expressim scribit Lucas de Penna in l.1.col.2.C.de coarta.lib.12. Tamen doctores licet patres scholasticorum dicantur,& discipuli filij,l.1. C.de excusat,artificum,non debent suos scholasticos verberare (quia forte ipsi, cùm sint iam magni,redderent suis doctoribus quadruplũ) nec dignitate priuare,testis est Ioan.de Platea,in l.1.C,de priuileg.scholarib.lib,12.sed cum nomen patris doctores (vt prædixi) habeant, quidem certe suos auditores paterna affectione tractare debent, arg. text. in §,eos,in authen.vt iudices sine quoquo suffrag. coll. 2, nempe considerare debent parentes,quod & filij fuerunt, & filij quod parentes efficientur. iuxta. §. hæc autem,

versi,

versi.considerare,in authen.vt cum de appellat,cogno.collat.8. studentes etiam tales debent se apud suos doctores præbere, quales vellent apud se esse discipulos, si ipsi doctores essent,ca.quorundam,74.distinct. & miseri sunt illi qui tantum verberibus timeri volunt,cap. 1. 45. distin. blandis enim verbis potius, quam asperis, aut verberibus iuuenes sunt ad scientiam pelliciendi,arg.text.in cap. qui sincera, 45. distinct, quod hodie bene seruant magistri artium Parisiis. Leuis tamen castigatio magistro artium est concessa,& docenti, l. sed & si §.fi.cum l.seq.ff.ad leg.Aqui.quem text. iuuenes toruo conspiciunt oculo, acrius audiunt, sed molestius sufferunt, & Prouerb. 23. dicitur, Noli subtrahere à puero disciplinam,si enim percusseris eum virga,non morietur, tu virga percuties eũ, & animã eius de inferno liberabis, & quibus personis sit correctio permissa, vide per Bonifac.in trsctat.de malefic. in rubr. quibus est concessa correctio, & quando licitum sit artifici docenti castigare suum discipulum,vide in l.item quæritur.§.item Julia.ff.locatio.Maria.Socin. in repet, cap.

adaudientiam, colum. 2. de homicid. capit. debet homo. 23. quæstion. 4. capit. non putes, 23. quæstion. 5. Baldus in Margar. in verb. dolus, Claudius de Seycel. in repet. l. vt vim, colum. 15. in parua impreſſione, ff. de iuſti. & iure, & ibi vide an ſit licitum verberare vxorem, & in leg. conſenſu, C. de repud. gloſ. in cap. quemadmodum, de iureiurand. text. in cap. placuit. 33. quæſt 2. côn ciuis meus in hoc expertus D. Boërius in conſuetud. Bituri. in §. 4. de conſuetud. iuris ſtatus perſonam. & Ioan. de Neuiſa in ſylua nupt. in 4. in conuenienti matrimonij. Nota tamen quòd quando is, cui conceſſa eſt caſtigatio, excedit modum, quod tantùm de exceſſu puniri debet, qui ex genere inſtrumenti, & aliis circunſtantiis præſumitur, de quibus per Alexand. conſil. 75. in 3. volum. Bartol. conſ. 104. viſis, vbi concludit, an diſcipulus poſſit actione iniuriarum agere contra magiſtrum, qui eum acerbè afflixit, vide ibi ſi nô graueris, & hodie noli verberare ſacræ theologiæ ſcholaſticos decretorum, legum, vel medicinæ, ſi nolis verberari, nec artium magiſtros, cùm ex conſuetudine Pariſien. ſine recto-

re ma-

re magiſtri artium per alios collegas & artium magiſtros, vel collegiarum primarios non ſoleant virgis cædi, quia dum zona fracta fuit, ab his ſunt liberati, dicentes illud Dauidicum? Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus, & poſſent forſan volenti eos verberare dicere, quod ſacra promere ſolebat, Conſidera vter veſtrum pluribus egeat verberibus. *Nota pro artium Magiſtris.*

SEptuageſimum ſecundum. Si aliquis iudicet contra communem opinionem, facit litem ſuam ſecundum Bartolum & alios in l. finali. C. de pœna iudicis, qui malè iudicauit. Bartol. & Alexand. in l. cum prolatis. ff. de re iudicat. Angel. & alios in §. primo de obligatio. quæ ex quaſi delicto naſcunt. in inſtitut. Nam minime mutanda ſunt, quæ ſemper certam interpretationem habuerunt. l. minimè. ff. de legib. ſpeciale tamen eſt in ſcholaſticis, qui ſi iudicauerint ſecundum ſententiam ſui doctoris contra communem tenentis, excuſantur in ſyndicatu, & à cōdemnatione expenſarum, nec facere litem ſuam dicantur, vt expreſſim aſſerit Panormitanus & alij in cap. 1. de poſtul. prælat. quem ſequ. *Scholaris iudicans ſecū dum ſui præceptoris ſententiam excuſatur.*

Felin.

Felin.in ca.1.de constit. quia studiosus iure sequitur opinionem sui præceptoris, text. & ibi glos.sing.in cap.cum beatissimus.24. quæst.1. & sui doctoris sententiam boni est discipuli tueri,instar Celsi in l.dicere sententiam.ff.de arbit.& dicit Vincent. Paliotus,quem refert Thom. Ferrar. cautela 31. manifestũ, quod alias defendit quendam iudicem à sindicatu, & cõdemnatione expensarũ,& interesse propter hoc dictum. Primò fallit,quãdo ille doctor esset quoddam pecus Meliboei, asinus plumbeus, & durus sicut marmor, ac nullius nominis, tunc non excusaretur discipulus illius sequens sententiam,Barba.in Clem. 2. colu. 1.de elect.Gerard.sing.62.scholares, & Felin.in c. cùm contingat,colum.3.in 1. conclusion. de rescript. idem si ille præceptor plus eloquentiæ, quàm iuris scientiæ operam dedisset, sicut Antipater, de quo in l. 2.§.post hos.ff.de origi.iur.tunc excusaretur discipulus sequendo præceptorem in eloquentia,sed non in iure, in quo doctor eius parum præstat,per prædicta, iuuat ergo habere doctum præceptorem in scientia,quam vis addiscere.

Secun-

Secundò fallit,quando ille doctor consueuisset sequi opiniones insolutas propter superbiam,vt multi faciunt, eo casu, cùm in eo præsumatur imperitia, Bald. in l.fin.colum.vlt.C. de pœna iud. qui malè iudicauit,per l. primam.ff. de senatu. tunc non excusaretur, secundum illam opinionem iudicans,Barba.in repet. rub. de fide instru. colum.16. in paruo volu. Hypo. in l. patre, nu.37.ff.de quæsto.Ioan.de Platea, in §. prætorum edicta. instit. de iure natu. gent.& ciuil.

Tertiò etiam non procedit, quando doctor notoriè esset malæ conscientiæ, & solitus esset consulere omnibus deferentibus aureos, Felin. in cap. per tuas,de symon.vide alias limita. in verbo, examinatione,in text.elucidatione,infrà.

SEptuagesimumtertium.Quòd si studiosus iurauerit non exire districtum, nec territorium Pictauien. sine creditoris facultate,donec soluerit, poterit tamen exire,& recedere, si per patrem iussus fuerit venire sine metu periurij,prout sentit Paulus Ludo.& Ias.in l.fi .ff. qui satisda. cogan. quia in omni iuramento intelligitur excepta

Post iuramẽtum scholasticus à patre vocatus discedit.

pta

pta authoritas superioris, capit. venientes, de iureiurand. & ita dicit additio. ad Felin. in cap. constitutus. col. 5. de rescript. Ioan. And. in regula, in malis promissis, de regu. iur. in 6. in mercurial. sed scholastici superior est pater, cui tenetur obedire, sub poena peccati, igitur &c. Limita nisi scholaris talem iussum procurauerit, & affectauerit literas ad patrem destinando, vt eundem à studio reuocaret. §. item tria, instit. de excusa. tuto. ita tenet expresse in scholaribus Do. Ioan. Sainxon. in consuetu. Turonen. in rubric. *des retraictz*, hoc est, de retractu.] articu. 25. post Imol. in c. cum contingat, colum. vlti. de iureiur. & c. veniens, in final. ibidem, Alex. consil. 124. omissis, colu. 2. in 1. volum. Thomas Parpalie in repet. l. si quis maior. nota. 8. & 12. C. de transactio. hoc ius commune est, sed firmius scholasticis competit, imò firmat Specul. in titu. de renuncia. & conclusio. §. 1. vers. item est beneficium, non valere renunciationem, quã facit scholasticus, accipiens pecuniam mutuo, vt possit à creditore detineri, renunciãdo, l. ob es, C. de actio. & oblig. quia turbaretur publica studij vtilitas secũdum

Io.

Io. And. ibi in addit. etiã si à doctore acciperet secundũ eosdem,& cũ eo cõueniret.

SEptuagesimumquártum, Quod licet scholaris iurauerit rectori eum comitari, vt fit in Montepessulano, tamen non dicetur venire contra sacramentum, nec erit periurus licet illum non comitatus fuerit, si tamen apud ædes suas fuerit iusta ex causa, vtpote quia studebat, nam qui apud ædes suas sunt, ex iusta causa abesse videntur, l. cum vero. §. fin. cum l. seq. & ibi exprefsè hoc dicit Benedict. de plumb. ff. de fideicommiss. liber. quod bene nota tu de Montepessulano, qui quotidie non vis comitari rectorem, sed vis domi studere, si tunc sciuissem, non in cassum centum amisissem horas, quas tunc perdidi eundem sequendo per ciuitatem. Nam aliquándo domini rectores volunt pompam suam ostendere, & ire ad nuptias instar Christi, & ad dominas, & ad sepulturas mortuorũ, & impedire auditores, ne id temporis studeant, maximè rectores ignari, tunc consiliarij vniuersitatis debent ei societatem, & debent dimittere scholasticos audientes, nec ipsi tenentur tempore quo audiunt

Scholaris an rectorẽ comitari semper debeat.

audiunt venire ad eum, nisi pro vrgentibus negotiis vniuersitatis, & quando vadit die dominico ad missam, imò malè faciũt rectores, dictos auditores, & lectores impedientes, maximè mea memoria impediebant collegiatos *du Vergier*, quibus semper inuidebant, & adhuc forte non est extincta inuidia, faxit Deus vt extinguatur, & quod vniuersitas permittat illos in pace viuere, & prosperam vitam ducere, si litetis vacent, quia eos magnopere vidi molestare, tam obloquendo in eos, quàm alio quoquomodo poterant, sed nõ est mirandum, quia prius odio me habuerunt gratis, & quicquid potuerunt contra me fecerunt; Deus eis parcat, & gratiam ista cognoscendi tribuat; & inuidiam, quæ penè totam vrbem peruasit, exilio mittat.

Scholares nõ Rectori obedientes quãdo sunt periuri.

SEptuagesimumquintum, quòd quamuis periurus sit infamis, l. si quis maior. C. de transact. cum distinctione ibi tradita, & in l. Lucius. ff. de his qui notan. infam. Ias. in §. item si quis postulante. Instit. de actio. glo. in c. querælam, de iureiur. c. venerabilem. de electio. c. infames. 6. q. 1. c. 2. de rescript.

Fallit

Fallit tamen in ſtudentibus, qui ſi non obediant Rectori, ſunt periuri, tamen non propterea ſunt infames, niſi per ſentẽtiam condemnentur, vt nota. Baldus & Iaſo. in d. l. ſi quis maior & quidam ſcholaſtici nõ multũ curant de periurio: nam ſunt ſcholares, ergo periuri. dicit Barba. in rubr. de iureiur. in Cle. ſed contra malos arbitror loqui, nam boni bene curãt, aliàs facerent contra præceptum Domini, poſitum Leu. 9. cap. & Matth. 5. ibi: Non periurabis in nomine meo. c. habemus. & c. ſi peccatũ. 22. q. 1. c. & ſi Chriſtus. de iureiur. nempe vir multum iurans, replebitur iniquitate, & non diſcedet à domo eius plaga, & quãdo ſit peccatũ mortale, vide per ſanctum Tho. 2. 2. q. 9. artic. 2. & in 3. ſenten. diſtinct. 23. ideo eſſet prouidendum, vt ſtudentes non iurarent obedire, cùm facilè tranſgrediantur iuramentum, ſed potius eſſet ſtatuenda pœna contra inobedientes, ſicut Papa facit in c. clericus, de iureiur. & Imperator in Authen. cui relictum. C. de indict. vidui. tollen. vt dicit Hippo. in l. quæſtionis. num. 86. ff. de quæſt. & in pract. ſua. in §. poſtquam. num. 4. ſed ego dico minimè

mutanda esse, quæ semper certam interpretationem habuerunt, l. minimè. ff. de legibus. imò si scholaris non vult iurare, obedire Rectori, non debet haberi pro scholari, & ab vniuersitate scholastica potest expelli, ca. ex literis, de constitutio. Bal. in c. vno, de controuersia feudi apud pares terminanda, & quod nota. in l. quædam §. nummularios. ff. de edendo. Iacob. in tractat. de feud. in verb. & dicti vasalli. col. 60. & potest rector præcipere scholasticis, sub debito iuramenti, c. veniens. de iureiur. & tunc inobedientes non sunt periuri, sed Rector posset eos mulctare, secundum Zabarel. & Soc. in c. ex transmissa, col. 2. de foro compet. quod est magnum pro studentibus, si est verum, ipsis relinquo cogitandum, facit quod dicit Bal. in l. 1. ff. de iurisdict. omnium iud. prout refert Porcus & alij. Inst. de testa. milit. in princ. quod scholares contumaces & inobedientes Rectori, possunt legitimè matricula priuari, & sic priuilegiis vniuersitatis, d. c. ex literis, de constit. facit text. in simili, in c. cùm in ecclesiis, de maior & obed. vbi monach. qui non vult obedire priori, priuatur consor-

tio

tio fratrum, ita ſcholaſticus, qui non vult iurare obedientiam Rectori. debet priuari. Tho. tamen Ferra. cautel. 3. tradit vnam cautelam per quam non erit periurus, videlicet, vt faciat ſe in aliorũ albo, hoc eſt in matricula deſcribi feriata in honorẽ Dei, vel ſanctorum, & illo die iuret ſtatuta ſeruare, nam ſi poſtea non ſeruet, nõ erit periurus, nec priuilegiis vniuerſitatis erit priuandus, cum illud iuramentum nõ valeat. c. 1. de feriis, cui non aſſentirem. cum text. inhibeat ibi tantum ſacramenta præſtari, niſi pro pace, ſed non dicit, ſi præſtentur eſſe nulla, ideo tenerem illa iuramenta ſeruanda, poſtquam præſtita ſunt, igitur vobis cõſulo amantiſſimi ſtudentes, vt ſitis obedientes: nam in dubiis ſemper eſt obediendum, c. ſi autem. 11. q. 3. melior eſt obedientia quam victima, 1. Reg. 15. c. & Eccleſ. 4. c. quæ in tribus conſiſtit, videlicet in reuerentia exhibenda, in mandato ſuſcipiendo, & in iudicio ſubeundo, gloſſ. in ſumma. 93. diſt. & nomẽ debet habere conditiones. c. ſciendũ, 8. q. 1. & ibi Arch. & multa ponuntur per Hoſtie. in ſumma. de maio. & obedien. & per doct. in l. veluti. ff. de iuſt & iur. *Obedientia in tribus cõſiſtit.*

Tho.in 2.2.c.3.de obedientia, Ang. & Syl-ueſt.in ſuis ſummis,in verbo obedientia,& quando princeps quid præcipit, ſi ei non obediatur,nō poſſidet niſi labia ſua,ſecundum Barb. in additio. ad Bald. in c.vno. §. marchio. qui feud. dare poſſunt. vide Panorm.in c.venerabilem, in fin.de elect. dixi in requiſitis infrà, & in text. ibi, ad obediendum Deo,&c.

Iurans hic ſumere gradū,alibi accipere poteſt.

SEptuageſimumſextum eſt,quod ſi ſcholaris iurauerit (vt fieri in gradu baccalaureatus ſolet) ſumere gradum in aliqua vniuerſitate, eo non obſtante tamen iuramento,& ſine metu periurij,poterit in alia vniuerſitate gradum accipere,propter nouum examen, quod ibi ſubire tenetur, & ſic ex noua cauſa.cap. 2. de renuncia. & ibi gloſſ.& Doct. Georg. Natan in repet. cap. quamuis.col.4.de pact.in 6. Bart.conſ.20. col.12.in 2.volum. Iaſ. in l.nulli,col.3. C.de iud.idem tenet Felin.in c. ex inſinuatione, de ſymo.quia iuramentum intelligitur rebus ſic ſtantibus l.fi. ff. qui ſatiſda. cogan. l. fin.ad municipa.c.quemadmodum,de iureiur.Bart.in l.1. §. & poſt operis. ff. de noui operis nunci.facit quod dicit Lud.Rom. con-

consil. 22. incipiente, præpositæ mihi, &c. col. 2. quod si iurauerim de cætero non petere bona emphyteutica, intelligitur nisi ius mihi de nouo proueniat, d. c. 2. vtpote si petam ex noua concessione, scribit idem Rom. consil. 503. incipiente, diligenter inspectis. col. 2. aliud huic rei satis accõmodum, adde quòd licet alienans rem videatur vsufructui renunciare, quem in ea re habebat, ex iure tamen de nouo superueniente poterit illam petere. Tertiò vide gl. in c. ad nostram, 2. de iureiur. dicentem, quod iurans non petere vsuras, pótest illas petere, si testator iussit eas restitui in testamento, quia tunc ex noua causa petit. Huc accedit, quod si filia renunciet bonis paternis cum iuramento, excluditur à petitione, si pater moriatur ab intestato, c. cùm contingat. de iureiur. & c. quamuis. de pactis, in 6. Tamen si per patrem instituatur hæres, poterit ex noua causa, videlicet ex testamento petere bona, licet ea remisisset. Bart. & alij in l. stipulatio hoc modo. ff. de verb. oblig. Doct. in l. pactum quod dotali. C. de pactis. & de collat. Bald. in l. cùm Archimedoram, vt in posse. legat. Imolaus

Ius de nouo proueniens quando attẽdi debeat.

&Ludo. in l. qui superstitis. ff. de acquir. hæred. Boër. in consue. Bituricen. in §.6. de testa. Decius in regula quotiens duplici, de regul. iur. ff. & idem si non instituatur, sed filij moriantur omnes viuo patre, sola filia remanente: nam cùm illa renunciatio fuerit facta in fauorem filiorum, eis non existentibus succedet filia ab intestato, non contra testamentum. Quintò simile est, quod decidunt domini de Rota decisio. 32. licet in causis nouis, quod licet nihil probante actore, reus debeat absolui, vulgata l qui accusare. C. de edendo. cap. fin. de iureiur. tamen si aliquis mouit mihi litem super beneficio, & nullum ius habet tempore quo mouit litem, tamen si pendente processu impetrat rescriptũ, si neutri nuncupatum, & per illud ius eidem acquiratur de nouo, certè non debet absolui, qui ex noua causa ius habuit. Sextò non omitto quod dicit Hippolytus de Marsi. sing. 142. quod si semel fuit facta excussio contra debitorem principalem, iuxta Authen. præsente. C. de fideiusso. & repertus fuerit non soluendo, tunc creditor aget contra fideiuss. vt ibi, tamen si de nouo in-

cipiat

cipiat debitor habere bona, poteſt iterum agi contra eũ ex noua cauſa. ita tenet Cyn. in d. Auth. præſente. C. de fideiuſſ. vbi etiã ſcripſi. Bal. & Paulus in l. fi. §. fi. ff. ſi certum pet. Bald. in l. peremptorias. C. ſententiam reſcindi non poſſe. Alexan. conſil. 100. in 5. vol. incipiẽte, diſcuſſis. vide D. de Petrucia, in tract. de viribus iuramenti. in 4. effectu, Eodem tenore fluit, quod ſi in contractu matrimonij fuerit appoſitum pactũ, quod maritus teneatur degere cum vxore in loco originis cõiugis ſuæ, ſi tamen noua cauſa inde oriatur marito, vt pote, quia effectus eſt regius conſiliarius, poterit ea non obſtante conuentione, illuc proficiſci, & ſequi eum tenebitur vxor, ſi velit habere noctiludium, argument. l. ſi conuenerit. ff. pro ſocio. & hoc firmat Iacob. in rubric. ff. de iure dotium, dicens illud pactum valere, allegando Panormit. & alios in cap. 1. qui matrimon. accuſar. poſſunt. Fuit tamen vt fertur prolatum areſtum in ciuitate Tholoſana, quo cauetur aliquem nõ debere gaudere priuilegiis gradus poſt iuramentum, niſi integra iura ſoluat illi vniuerſitati, in qua iurauit alios gradus

Sapientia capitur tripliciter.

suscipere, & illud est statutũ bona ratione, videlicet ad tollendas fraudes, quæ quotidie fiebant per ignaros minime valentes in vniuersitatibus, in quibus primo promoti sunt promouendi, sed vniuersitates minus famosas petebãt, & ibi gradum suscipiebant in magnum præiudicium primæ vniuersitatis, ac totius Reipublicæ, quia hoc modo admitterentur & docti & ignari.

Cõueniri nõ potest pater in loco studij quando visit filium.

Septuagesimumseptimum est, quod si pater visitat suum filium studentem, nõ poterit in loco, in quo filius studet, pro cõtractibus alibi gestis conueniri, glo. singul. in l. 2. §. legatis, in verbo, ob aliam causam, ff. de iud. expedit enim patribus proprios visere filios, tum vt videant an literis vacent cùm eos plus diligant quàm seipsos, l. isti quidem. ff. quod metus causa, Aufr. in stylo parlament. in prima parte, rub. de adiourna. in causa appella. §. an autem. vbi hoc dicit esse verum, etiam si pater viseret filium Lutetiæ, Parisius, quæ est communis patria, sicut olim Roma. l. Rom. ff. ad mancip. nempe absens ex causa necessaria, vel probabili, non dicitur absens voluntarie.

c. fin.

c.fin.de foro compet.& qui non est voluntarie absens, non potest communiter conueniri extra domicilium.d.§. legatis. & ibi Paul. ergo hic pater non poterit conueniri, nam finguntur eo in loco non esse illi, qui sunt ex causis supra expressis, in d.§. legatis.& in d. c. fin. de dilatio. sicut igitur si ibi verè non esset, non posset conueniri, ita quando fingitur non esse, quia idem operatur fictio in casu ficto: sicut veritas in casu vero. l. qui ad certum, ff. locat. vel qui casu in aliquo loco est, vel ad tempus adesse non videtur, & è conuerso qui ad tempus vel casu abest, nõ videtur abesse l. quæsitum. ff. de legat. 2. l. ex facto. §. rerum, de hæred. instit. Item sicut non conuenitur pro contractibus alibi gestis, ita non dicitur incola, licet sæpius visitet filium, tex. in l.2.C.de incol. lib.10. quia non videtur habere ibi domicilium, l. lex Cornel. §. si tamen. ff. de iniur. ergo non tenetur ad custodiam portæ illius ciuitatis, vel ad alia munera ibidem imposita, vt patet in d.l.2. & ibi Bartol. patruus meus magnus, & alij. Idem in fratre, matre, & aliis nuntiis forsitan deferentibus pecunias scholaribus,

alioqui nemo vnus inueniretur,qui ad ſtudioſos deferret pecunias, quamobrem cogerentur ſtudium deſerere,ſecũdum doct. in l. ſi longius. §. final. ff. de iud. quod eſt ſummopere vitandum. §. his ita. Inſtit. de iuſt.& iure.

Primò fallit quando pater promiſiſſet ſoluere in loco ſtudij, vtpote Tholoſanus promiſiſſet ſoluere Caturci, tunc non haberet priuilegium, quia datur perſonæ in loco,non extra locum, l. 2. C. de priuileg. ſcholar. lib. 12. & ſequitur Ioan. de Platea, in dict. l. 2. C. de incol.& contraxiſſe videtur eo loci,in quo ſoluere promiſit,l. contraxiſſe.ff.de actio.& obligat.

Secundò fallit,quando in loco ſtudij verè contraheret,l.interdũ. §. fi.ff.de iud.vel ibi alios cõueniret,d.l.§.ſed ſi agã.ff.de iud.

Tertiò limita, quando longo tempore ibidem moraretur,vt euitaret conueniri à creditoribus,tunc cùm malitiis non ſit indulgendum,l.in fundo.ff. de rei vend. poſſet conueniri. Albert. & Curtius in d.l.2.§. legatis, & hoc reſidet in arbitrio iudicis, arg.in l. 1.ff.de iure deliberand.

Quartò limitatur, quando alia ratione ſortire-

sortitetur domicilium, vt origine, adoptione vel aliis modis traditis, in l. ciues. C. de incol. Ioan. de Plat. d. l. 2. Bartol in l. 1. ff. ad municipales.

Septuagesimumoctauum, Quod pater visitans filium non potest capi pro represalia: glo. in verb. ob aliam, in d. l. 2. §. legatis. quam sequuntur ibi Doct. & Bart. in tract. de represal. q. 7. Alber. Prene. in l. inter eos. ff. ex quibus caus. maio. Syluester Prierius in sua summa, in verbo represaliæ. q. 8. Bald. & Bologni. hic, quia postquam non possunt conueniri pro obligatione propria, vt in proximo supra priuilegio dixi, multo minus pro aliena: Moderni in d. §. legatis. etiam securè non dicerentur adire studia, stare & redire, prout permittit ista Authent. & possunt dicere scholastici: qui vos tãgit deferentes quicquam nobis, nos tangit, qui vos spernit, nos spernit, & qui vos impedit nos impedit, vita vestra vita nostra, contrarium verò dicit Panorm. de sacerdotibus, quòd laicorum vita est presbyteris passio, mors verò illorum est sacerdotibus consolatio, sicut mors pullorum & caponum vita nostra dicitur: sic

Pater visitans filiũ studentem pro represaliis capi non potest.

ſic vita meretricum, & cohabitatio eſt mors,perditio,& infamia ſcholarium maximè eccleſiaſticorum virorum.

Damnũ inferens conſanguineis ſcholariũ in quadruplũ puniatur.

SEptuageſimumnonum, quod ſicut punitur in quadruplum damnum inferens ſcholari,vt in text. huius Authen. dicitur, ita qui patri,aut fratri,aut nuncio illum viſitanti, quia niſi iſtud eſſet, impedirentur conſanguinei ſtudentis eundem viſere, & ſic nõ deferrent ad eum pecunias,quę ſunt ſtudiorum nerui, de quibus nõ pauca ſcripſi in prooemio concord. in glo. res nummaria.& gl.ſeq.& ſic eſſet cauſa, quod deſererent ſtudium:ideo ſtatuitur vt hic Baldus in hac Authen. hoc nuncupatum firmat, & iſtud non contempſit Tiraquel. in 14.lege connubia.fol.173. & ſeq. verſ. facit. c.ſciant.de electio.lib 6. Iſta pœna an ſeruetur cõtra iudices, qu hoc vindicare neglexerint in tex.ſcripſi.Itẽ famuli habẽt priuilegia propter ſcholaſticos,vt in tex.& infrà etiam abundantius ſcribo, ſic & multo magis conſanguinei ſcholarium, qui ſtudentibus alimenta ſubminiſtrant: poſtremò quia temeratores huius conſtitutionis in quadruplum puniuntur, in verſ. hac

igitur,

igitur, & ipsi impedientes consanguineos scholarium, & iniuriã inferentes sunt huius temeratores, igitur punientur pœna huius tex. quæ est quadruplum, dic tamen vt in text. scribam.

OCtuagesimum, quod etsi mandatum re integra expiret morte mandantis, l. mandatum, cum similibus. C. manda. dis. simulatur tamen studij gratia instar dotis, per text. sing. in l. si ego. §. 1. ff. de iure dotium, secundum Franciscum Cremensem sing. 143. mandatum, &c. & Hippol. sing. 44. mandatum. Alexan. in l. qui Romæ. §. Flauius. col. 4. ff. de verb. oblig. & Iaso. in l. eius. vers. placebat. colu. 1. si certum peta. idem fauore libertatis est statutum, in l. si pater. ff. de manumissis vindicta, & in pia causa. idem concludit Bald. in Authen. si qua mulier, circa finem. C. de sacrosanct. eccle. dicens: pro hoc esse casum vnicum, in cap. exiit qui seminat. vers. in eo verò casu, de verbor. significat. in 6. in d. l. mandatum. col. 4. Ex quo infertur, quod si Titius mandauerit suo institori, vel alteri, vt daret centum aureos pauperi scholastico, & mandans moriatur antequam fuerit tradita

Mandatum re etiam integra fauore scholarium morte nõ expirat.

dita pecunia, & sic re integra, mandatum tamen non finietur, nec hæres poterit illud reuocare, sed ad illa centum tenebitur, vt d.l.si pater. & l. 3. ff. de seruis exportan. & l.fin. C. si mancipium ita fuerit alienatum, vt manu. sic in dote firmat Bald. de Bartol in repet. l. prauæ. num. 140. ff. solut. matrim. & in studio, cùm æquiparentur, vt scripsi sæpius, æquum est illa iura habere locum, & aliàs vidi seruari Tholosæ pro quodam paupere scholastico.

Scholasticus ab executione rescripti excusatur.

OCtuagesimumprimum, quando rescriptum Papæ dirigitur alicui, debet illud reuerentur accipere, & illius tenorem executioni mandare, c. si quando. & c. cùm contingat. de rescript. imò si aliquis non exequatur illud quod sibi mandatum est, grauiter puniendus venit, c. prudentiã. §. adiicimus. de offic. deleg. c. sciscitatus. de rescript. Fallit tamen in scholaribus, qui licitè se possunt excusare, si ob id suarũ lectionum iacturam facerent, & illa excusatio est iusta & rationabilis, secundum Ioan. And. in regula, cum qui certus est, de regu. iur. in 6. in mercuria, sequitur Felin. in d. c. sciscitatus. num. 14. colu. penult. versic. simi-

versic. similiter, in impedimento incommoditatis, quia præsumendum est, quod si superior sciuisset studiosum circa studium suum occupatum, illi non direxisset rescriptum, nec eidem impedimento fuisset, cùm superioris affectio consistat ad peritos habendos suo tempore, idem in doctoribus cōductis ad legendum, vt ea causa excusari possint, Barba. scribit in procœmio Clem. in priuileg. docto. & aliàs apud Bituriges me excusaui in causa mihi commissa, dum publicè ibi profiterer iura Ciuilia, & admissa fuit excusatio mea, quia illud non dicimur posse, quod commodè non possumus. l. nepos proculo, in fin. ibi cùm commodum erit, hoc est, cùm sine incommodo meo potero. ff. de verbor. significat §. final. Instit. de offic. iud. facit l. auus. §. fin. ff. de iure dotium, & c. faciat homo. 22. q. 2. c. statuimus. 2. de offic. delega. in 6. & c. quamuis. de offic. ordina. illo lib.

OCtuagesimumsecundum, quod si duo impetrauerint mandatum de prouidendo, & non appareat de prioritate datæ, nec de præsentatione, aliàs procederet, c. duobus de rescrip. in 6. sed sint eiusdē iuris, *Scholasticus in mandatis eiusdem data præfertur.*

iuris, tunc ſcholaris aliis in dubio debet præferri,& ſententia adiudicatoria pro eo ferri,l.in ambiguis,& ibi Decius. ff. de reg. iur.vbi in ambiguis pro dote reſpōdemus. idem dicit ibi Decius in alia cauſa priuilegiata ſicut in ſtudio, quod eſt magis priuilegiatum,quàm cauſa dotis,ſecundū Pan. in c.fin.in fi.de iud. nam in eo vertitur publicus fauor in cōmuni, quia replet mundum ſapientib. & etiam in ſingulari, cùm quilibet poſſit eos audire,& addiſcere,vt ſuprà dictum extitit, quod non eſt in dote, ſed hoc eſt expreſsè cautum in regula Clementis ſeptimi,vbi dicitur, quod quando ſunt duo mandatarij eiuſdem datę & iuris, & æquales, tunc graduati non graduatis præferantur, inter æqualiter graduatos prius,ſequitur Io. de Selua. in tract.de benefi.in 3.parte.q.15.ſed non loquitur niſi de graduatis, ſed idem dicendum videtur de ſcholaſticis,qui ſuperant alios non ſcholaſticos per nota. in l. 2. & ibi patruus meus Iacobus Rebuffus, & alij. C. vt dignita. ordo ſeruc. lib. 12. vbi ſi ſint duo ſcholaſtici, ſtudens actu præfertur non ſtudenti. ergo à fortiori præfertur ſcholaris illi, qui non eſt,

Studium eſt magis priuilegiatum quàm dos.

eſt,& ſtudens nihil ſtudenti, adde quod dicit Bart.in l.1.ff.ſolut.matrim. quòd ſi duo inſtrumenta debiti ſint confecta eodem die, & non appareat de alicuius prioritate, quòd illud cenſetur prius, quod eſt confectum cauſa ſtudij, & licet loquatur de doctore, idem dicerem de ſcholaribus, cùm ſit eadem ratio, ergo & deciſio, l.illud, cum ſimil ff. ad leg. Aquil.additio: ad Panor.in ca.paſtoralis, de reſcrip. & alij ibi hanc doctrinam ſequuntur, quod me Caturci iura publicè profitente euenit in mercatore, qui bona ſua obligauerat alicui, & eo die literarũ ſtudioſo, nam cùm eius bona publicè licitarentur, ſcholaſtico prius fuit ſolutum, & ſatisfactum, ſe alteri mercatori non, cùm nil ſupereſſet facta ſatisfactione ſtudenti, quod eſt notandum pro primariis collegiorum, & aliorum artium magiſtris, vide abundantius infrà priuileg. 118.

Studentes à ſuis ſtudiis nõ ſunt auertẽdi, nec bona eorũ capienda.

OCtuageſimumtertium, quod prætextu alicuius exactionis vel cauſæ, nõ debent à ſuis ſtudiis reuocari. Rebuff. & Platea in d.l.colonos nuſquam, argument.illius text, C.de agricol.& cenſit.lib.11.gloſ.

gl. in prag. sanctio. in verb. liberius, de collati. quia cedit in detrimẽtum totius Reipublicæ, quando scholasticus à studio abstrahitur, nam per eius scientiam mundus illuminabitur, vt hic dicitur, ideo existimarem non paulò minore pœna afficiendos eos, qui literarum studia perturbãt, quàm qui res diuinas, vt alibi dico. imò Philippus sextus Franciæ rex, priuilegium cõcessit magistris & scholaribus Parisie. vniuersitatis, quod bona eorum, de quibus in studiis aluntur, capi aliqua ex causa, non debeant (verba priuilegij reddo) considerata occasione guerrarum, nec alia occasione quacunque, per quoscunque, cuiuscunq; conditionis, status, vel eminentiæ existant, pro nobis aut nostris subditis non capiantur, aut aliàs quomodolibet arestentur, ne magistri & scholares vniuersitatis præfatæ vagandi à studio assumant materiam, datum apud Vincenam anno 1340. mense Ianuarij. item alio priuilegio verbis Gallicis concepto, cõcessit idem Philippus, anno 1345. die 13. Febr. præfatis magistris & scholarib. in hæc verba: *Que des biẽs desdictz maistres & escoliers, ne daulcun deulx ne prenes*

nes aulcuns biens quelz quilz soient, pour les garnisons de noz guerres, ne pour nostre hostel pour l'hostel de nostre treschere compaignie la royne ne pour noz enfans, ne pour aultres quelz quilz soient de nostre lignage, noz lieutenans capitaines, connestables, eu aultres veuillans ou soy disans auoir prinses a nostre royaulme par quelq autorite que ce soit, mais tous les biens desdictz maistres & escoliers leur laisses paisiblement, &c. hoc est, ne prædictis Magistris & scholarib. aut cuiq; ex iis auferatis aliqua bona, qualiacunque ea sint pro presidiis nostrorum bellorum, neq; pro regia nostra domo, aut pro domo charissimæ nostræ coniugis Reginę, nostrorumúe liberorum, neque pro aliis quibuscunque de nostro genere nostris Locumtenentib. Capitaneis, Connestabulis, aut aliis volentibus aut dicentibus se ea accepisse pro nostro regno quacunque auctoritatæ, sed omnia bona prædictorum Magistrorum & scholarium iis relinquatis quietè, &c.

OCtuagesimumquartum, quamuis ad gradum doctoratus aliquis admitti non debeat, nisi studuerit saltem per quin- *Scholaris bo ni ingenij ante quinquennium pot. ſt effici doctor.*

quennium,l.iubemus.& l. petitionis.C.de aduoca. diuer. iud. tamen quando ſcholaris eſſet magni ingenij, & ſpes eſſet vt efficeretur doctus, tunc non venit repellendus ſecundum Alex. in addit. ad Bart. in l. magiſt.C.de profeſſ.& med.lib.10. & in l.1. C.de dig.lib. 11. glo. in verb.præcipitata.in §.vt de cæt.in tit. de colla. in prag.Felin.in c.at ſi clerici §. de adulteris,in fine, de iud. Io.Rugerius in repet.c.primi,de cauſa poſſeſſo. & per hoc excuſantur vniuerſitates promouentes aliquos nondum laurea dignos, vt ſub ſpe futuri ſtudij videantur eos admiſiſſe, facit quod dicit Inno. in c. cùm in cunctis,colu. 1. de electio. vbi ſi clericus non ſit ſufficientis ſcientiæ ad ordines recipiendos, tamen ſi ſit ſpes, quod poſſit proficere , promoueri poterit , ſequitur Barb.in Cle.1.col 11.de iureiur.Præpoſit.& alij in c. illiteratos.36. diſti. iſta tamen non procedunt quando per ordinationem ſtatutum vel areſtum requireretur certum tempus ante promotionem, eo caſu totum tempus completum eſſe debet, per text.& quæ ibi plenè ſcripſi in §. præterea. de collat. in concord.

Octua-

OCtuagesimumquintum, quod licet alios velle superare, sit peccatum superbiæ, quod est appetitus propriæ excellentiæ, vnde superbus dicitur, quia super vult videri, secundum Isidorum in libr. Etymologiarum, tamen alios in scientia & virtute velle superare, non est peccatum. Ioan. Fab. in §. & quia. Instit. de fideicom. hæred. per §. cogitandum. in Authe. de monach. in verb. zelus. colla. 1. & Hieron. in 3. parte epist. 5. de institutione puero. loquitur ad Paulam his verbis, Habeat in discendo socias, quibus inuideat, quarum laudibus mordeatur, non obiurganda est, si tardior sit, sed laudibus excitandum est ingenium, & vicisse gaudeat, & victa doleat, & hoc commune est, & Quintilia. Ille detur mihi puer, qui victus flet, &c.

Superare alios volens in scientia non peccat.

OCtuagesimumsextum, quod scholaris notorie peritus, quando gradum suscipit Licentiæ, non debet examinari, c. nobilissimus. 97. distin. Cle. Romani, ibi aliqualem prius noticiam habebamus, & c. sub vers. nos verò. de iureiur. & ibi Barb. Lucas de Penna. in l. magistros. col. fin num. C. de professo. & medi. lib. 10. Iaso. in l. 1. colu.

Scholaris notoriè peritus non examinatur, & maximè extraordinarij Tholosani.

4.18.ff.qui satisd.cogant, additio ad Bal.in l.scire leges.ff.de legibus & sic infertur ad practicam studij Tholosani, in quo si aliquis fuerit subrogatus in locum doctorũ, & approbatus in extraordinarium,vel cõmissum, amplius non debet examinari in examine publico,vel priuato.quod munere extraordinarij ibidem functus sum, sub peritissimo & egregio viro domino Chauanaco doctore olim ibidem regente, cuius anima cum beatis quiescat, quia postquam est semel approbatus,non posset reprobari,l.in arenam. C. de inofficio.testa. licet cõmuniter nullus sine examine promouendus sit,c.per venerabilem.de elect. c.nullus.ibi populari testimonio. 24. dist. vbi nullus clericus sine examine est promouendus, nisi sufficientia sua esset nota populi testimonio,& sic notoria per illum text.quem sing.dicit Rom.in l.si verò.§.de viro,fallen.30. ff.sol.matri. Ego verò contrarium seruaui in vniuersitatibus, in quibus fui regens,videlicet Caturci, Biturigibus,& hic Parisiis, vt quilibet examinaretur, alioqui nemo vnus per nos fuisset admissus, ne aliquid ex solennibus omitteretur,

tur,l.diuus. ff. de in integ.restit.nã quando examen pro forma requiritur,vt in doctore creando,etiã notoriè doctus debet examinari, vt forma seruetur, sine qua actus corrueret,l.Iulian.§.si quis.ff.ad exhibend. Baldus. Perus.& Præpos.in ca.constitutus. de appel.& Bald.in c.scriptum, de elect. Imol.& alij in d. Clem. vna, de iureiurand. Albertus Brunus in tractat.de forma & solennita.actus.rub. de implemento formæ. vers.vlt.facit,fol.74.col.1.sed illud examen non debet esse tam exactum, quam aliud, licet ego contrarium seruauerim in multis,nam quanto quis est doctior, tanto delectabilius examen est,loqui enim cũ ignaris,& eos examinare,est caput asini instruere,& cum statua loqui, eo paruo indigent examine, docti verò maiori, & ne postea glorientur se maiora scire, quàm doctores qui eos examinauerunt.

OCtuagesimumseptimum, quod scholaris potest reiicere doctorem suũ ab examine, si sit ei suspectus, & cancellarius vel decanus prohibebit talem doctorẽ suspectum ingredi examen, quandoquidem doctores sunt in tali examine,vt testes.Bar. *Doctorẽ suspectũ scholaris ab examine reijcit.*

in prooem.ff.omnem in fin.prin.ſed teſtes ſine omni ſuſpicione eſſe debent, c. in literis,de teſtam.& Panorm.in c. cauſam.2.de offic.deleg. & alij eum ibi ſequuntur, imò ſolus cancellarius poteſt approbare ſcholarem, ſi videat quod doctor eum reprobet iniuſtè,& ex odio,vt tenet Corſc.in ſuis ſing.in verb.ſuſpicio: nam ſicut durum eſt coram iudice ſuſpecto litigare, c. cùm inter,de except.ita durum eſt ab inimico vel ſuperbo examinari,cum plus quęrat indoctus, quàm ſciat ſoluere doctus, & communiter dicitur, quod affectio perturbat homines, & ideo propter affectionem nõ poſſent rectè,nec ritè deponere, quod debent facere doctores,l.nemini.C.de aduocat. diuerſo.iudicio.gloſſ. in pragm. ſan. in titu.de collat. Item vt de cætero in verb. approbatus. & Roch. de Curt. in c. fi. col. 10.de conſuet.doct.in l. magiſtr.C.de profeſſo.& med. lib.10. Do.Alciat.olim apud Bituriges,collega meus,in rep. c. 1. in gl. 2. num.21.de iud. Qua pœna puniantur Doctor. approbantes imperitum, dic quod pœna priuationis dignitatis, argu,tex.in c. quando epiſcopus. 23. diſti. hoc nuncupatim

tim firmat Ioan.de Plat. in l. magistros. C. de professl.lib.10. Barb.in c.ex literis,col.fi. de constit. sed hodie ferè omnes amitterent,non est tamen exigenda nimis rigida & amara examinatio,sed mediocris, argu. l,si quid.ff.de ędil.edi.quia qui nimis emũgit,elicit sanguinem, gl.in l.sciendum.§.illud.ff.de ædil.edi.& cogitare debet examinans, quod si examinaretur, fortè non responderet. Sed an vniuersitatis cancellarius teneatur insequi dicta doctorum approbantium imperitum, vide Barb. in d.c. ex literis, de const. in fi.vbi tenet quod sic, cùm adhibeantur vt testes,& ipse vt iudex, si tamẽ videret, quod ex iniquitate reprobarent examinatum,vel approbarent, ipse debet sequi veritatem, ad similitudinem iudicis examinare debentis, quanta fides sit testib. adhibenda. l. 3. §. tu magis. ff. de testib.Bald.in hac Authen.habita,quod est verum,quando interfuisset eò animi,secus si non interfuisset : nam tunc tenetur admittere pręsentatũ per doct. nulla alia facta inquisitione, & sic semper cũ cancellarius non soleat interesse in examinib,in his Franciæ consuetudinariæ vniuersitatibus

Examinatio qualis esse debeat.

secus in vniuersitatibus ressortus Tholosani, vt vidi iura in illis publicè interpretãs.

Iuramento scholaris creditur de suspicione doctoris.

OCtuagesimumoctauum, quod quãdo quis reprobet testem, debet causam allegare, & probare, ca. causam. de off. deleg. & ibi doct. Fallit in scholaribus quibus sufficit eorum iuramentum, quod talem doctorem habent suspectum, vt tenet Pet. de Rauen. in compendio iuris canonici, in d. c causam. 2. de offic. deleg. in 2. parte. & ego vidi Tholosæ de quodam scholastico, debet tamen allegare ex qua causa illa suspicio processerit, quod est notãdum, quia non est verisimile, quod scholaris vellet suum doctorem reprobare sine causa, nisi esset ignarus, qui nollet suã detegere ignorantiam doctori valde excellenti.

Doctores à scholasticis prandiũ non exigant.

OCtuagesimumnonum, quod doctores vel bidelli seu alij non debent exigere pastum à scholaribus primo legere incipientibus vel à nouis baccalaureis, etiamsi cõsuetudo aliter disponat, vel statutum, vt in Montepessula. c. 1. & ibi Io. de Ana. de magist. licet valeat statutum, quod collegiatus seu bursarius pro iucundo aduentu collegij debeat quicquam aliis, vtpote pran-

prandium soluere, vel aliud, l. his verbis. §. alumno. ff. de leg. 1. qui est sing. secundum Bald. in margar. in verb legatum. 8. q. huic sententiæ subscripsit Alb. in 1. part. statutorum, q. 66. quamuis illa cõsuetudo reprobetur in ecclesiis, siue sint monasteria monialium, siue aliæ ecclesiæ, nec euitatur symonia, c. quoniam. de symon. & sunt excommunicati, dantes pro ecclesiæ ingressu aliquid, & non possunt absolui ab alio, quàm à Papa, nisi in mortis articulo, si pœniteant, tex. in extraua. fin. de sym. in communibus. Limita tamen, quando pro victu personæ aliquid reciperetur in monasterio, vel ad fabricã ecclesiæ, vel ad aliam ipsius ecclesiæ vtilitatem, tunc etiam si ex statuto fiat taxatio, vt tantum soluatur pro vna cappa, videlicet. 30. aurei, vt in ecclesia Bituri. tunc debetur, vt scribit Aufr. in decis. capel. Tholos. q. 311. item & c. an ingrediens vbi allegat beatum Thom. & theologos, vide ibi & Guid. Pap. q. 80. videmus & Fel. in c. cum M. nu. 20. de const. & consuet. dandi prandia per epm, & alias dignitates, an valeat? quod sic scripsi in §. fi. vers. 5. etiã de reseruatio, in concorda, vbi dixi

appro-

approbatam fuiſſe per areſtum, huius ſenatus, & illa collegialia loca, ſeu burſæ vt quidam vocant, non dicunt vendi, teſtis eſt Benedi. in repet. c. Raynutius, in verb. duas, num. 59. de teſtam. vbi aſſerit Tholoſæ fuiſſe areſto prohibitum.

Doctor collectam à ſcholaſticis non exigit.

NOnageſimum, quod doctor non poteſt exigere collectã à ſcholaribus pauperibus cap. quia, & ibi not. de magiſt. argum. c. ſicut, 47. diſtinct. & faciunt ſequentia, quia à pauperibus nihil eſt exigendum, nec quidem portulæ authen. de mandat. princip. §. ſi tibi collat. 3. gloſſ. in l. omnes, in 1. C de anno. & tribut. lib. 10. ſing. ſecundum Ioan. de Platea ibi. & in l. ad ſubeunda de decurio. eo. lib. & Bald. in tracta. ſtatu. in verb. minus, vnde conſuluit Roman. conſil. 369. circa num. 32. in 6 dubio, quod officialis poteſt remittere collectam pauperi iure hoc approbante. Item conuenit text. in l. fina. C. de anno. & tribut. lib. 10. vbi compoſitio de non ſoluenda parte tributorum facta cum paupere valet, facit quod pulchre vult Bald. in Margarita in verbo inopia, quod pauper non valens ſoluere non poteſt excommunicari, cum refert

Priuilegia pauperum.

fert & sequitur Celsus Hugo in additio. ad patruum meum in l.prima.C. de suscepto libr.10.quod verum intelligerem, quando hoc iudici allegaret & probaret, secus si fuerit contumax, quia ex contumacia excommunicari potest Hostien. In summa, de dolo & contumacia. Præterea inanis est actio quam inopia debitoris excludit,l. nam is,ff.de dolo.c. olim.2. de restitu. spolia.item notarius licet sit multum vorax.l. 1,C.de nume.& actu.lib.12.tamen non debet recipere mercedem pro instrumento facto pauperi.Rō.in rep.§.de viro,l.si vero. fallen.46.ff.sol.matri. Item sicut notarius nil debet à paupere recipere, sic nec iudex. c.statutū.§. insuper de rescrip.li.6.in auth. de mandat.priuil §.si tibi,coll.3.imò iudex pauperi tenetur prouidere de aduo. l.1.§. ait prætor,ff.de postulan.sed pauperi dabit aduocatum expensis publicis, vel regis in hoc regno Franciæ, & ita vidit Iacob. Bonaud.fieri in ciuitate Nemausen. & fortius dicit Boërius in consuet. Biturigum in §. 24.de consuet. feu. in addit. nouis quod si pauper habet litem cum rege, & non habet vnde faciat expensas, rex eidem administrat

niſtrat aduocatum, vt veritas cauſæ ſeruetur. Idem dico in magiſtro, qui pauperes ſcholares gratis docere debet. c. primo. de magiſt. ideo tam in Mõtepeſſ[illegible] ano, quam Tholoſæ, Cathurci, Pictauis, & mi remiſi multis pauperibus non valentibus ſoluere penſionem, quam ab eis exigebam, tam legendo, rubr. de verbor. ſignificatio. extraordinariè, quam Inſtitutiones.

Item aduocatus nil à paupere recipiat, aliàs peccat in foro conſcientiæ, Alber. in l. nec quicquam. §. fin ff. de officio proconſul. l. vna, C. de ſuffra. quod eſt verum, quãdo ſoluere non poſſunt. Stephan. Aufre. in ſtylo Parlament. rubri c. de modo & geſtu quem debet habere aduocatus, Angel. de Claua, in ſumma Angel. in verbo aduocatus, Petrus Iacobus in ſua practica, in rubr. de actio. pro ſocio, & ibi in additio. Iaſ. in §. tripli. nu. 54. inſti. de actio.

Item dicit Bald. in l. illicitas. §. illicita, ff. de officio præſid. quod maxima & capitalis eſt iniuria auferre illud modicum, quod habent pauperes, ac ſi auferrent eis oculum. Prætereà iudex debet eſſe protectar pauperũ, ne iniuſtè moleſtentur, quia bea-

tus est qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus, vt dicit Dauid Psalmo 40. Vlterius pauperibus, qui laborare non possunt est subueniendum, c. episcopus, 82. distin. non minus crudelis est, qui à paupere vsuras exigit, quam qui diuiti rapit, c. quod dicam, 14. q. 4. & pauperum res fraudare est sacrilegium, 22. q. 2. c. gloria.

Item pauper potest implorare officiũ episcopi tempore penuriæ, seu caritatis, vt compellat diuitem ad faciẽdum ei eleemosynam, c. quiescamus, & ibi glo. 42. distinct. pro paupere, in dubio iudicans non reprehenditur, glo. in l. qui filium, §. Sabinus, ff. ad Trebel. per text. sing. in l. non puto, ff. de iure fisc. Item causam pauperis iudex citius debet expedire, quàm diuitis gl. sing. in c. imprimis, 2. q. 1. Rom. in rep. l. si vero. §. de viro, colu. 20. fallen. 25. ff. solut. mat. & sic audientia debet ei facilè concedi, vt dico in ordina. regia. iudex propter paupertatem potest mulctam remittere, l. illicitas. §. fi. alleg.

Item pauperes excusantur à prosecutore appellationis, per annum vel biennium.

Panor.

Panorm.in c.ex tenore,de appella.Bald.in l.cui acceptam,penult.col C.de vſur.licet contrarium tenuerit,in l.fin. C. de condit. inſertis,primam tamen opinionem tenet Mattheſſi. no. vlt. & Franciſcus Cremenſ. ſing.121.dicens ſe liberaſſe pauperem à furca,cùm non potuiſſet appellationem proſequi.Prætereà paupertas impedit moram committi,l.quod te,ff. ſi cert. peta.& pœnam in ſpiritualibus,Inno.in c.1.& g.de offic.de leg. Item excuſat à periurio, quando non poteſt pauper in termino ſoluere, Bald.in cap.1.§.porrò. quæ fuit prima cauſa benefic.amitten. Adde quod pauperes beneficiati non tenentur ad hoſpitalitatẽ, c.de Monachis, de præb. Prætereà non poſſunt compelli, vt ad eccleſiarum reparationem cõtribuant, c. de his de eccleſiis ædifican. Panorm.in quæſt.inci. Sempronius, Aufre. q. 499. Benedict. in rep. c. Raynutius, in verbo. ſi abſque in 2. in ſubſtitutione fideicommiſſaria, nu.3. de teſta. quod quidam iniqui iudices non ſeruant. Item omnia priuilegia,quæ eccleſiæ competunt,& pauperibus,Bald.in l.pen.§.cum autem,in fin.C.ad Treb. quod non firmo.

Et

Et paupertas non est mala, nec in sorte malorum, cap. illa, in fine, 15. q. 1. ideo non est contemnenda, cum Christus eam dedicauerit, 12. q. 2. c. gloria vt sustinentes per patientiam coronentur, & diuites ipsis benefaciendo mereantur, 47. dis. sicut perfectius legimus Thebanum Epaminondam tot victoriis clarum imperatorem adeo diuitiarum abstinentissimum, vt vnica veste contentus, si quando vetustate consumpta resarcire opus foret, domi clausum se tenere, quem Thebani publica impensa & aere collato ex inopia extulerunt: Aristides se magis gloriari in paupertate publicè testabatur, quàm cæteri diuitiis, Hippias quoque Philosophus Eleus ad id inopiæ deuenit, vt vestem, anulum, crepidas & soccos, quæque cultui erant necessaria, ne quid temporis deperiret, suis manibus elaborauerit, si Alex. lib. 3. genialium, ca. 11. credatur. Item paupertas prodest, glo. in l. si quis ad declinandum. C. de episcopis & cleric. & in §. 1. instit. quib. manu. licet vel non, & in l. cū non facilè, ff. si cui plusquam, per leg. Falcid. & in l. si quis qui & à quibus manu. libe. & in l. si procuratorem. §. pen.

Thebanus vna veste contentus fuit.

ff.mand.& in authen.de Ecclesiast. tit. §. si quis in nomine,colla.9. Sed à tali prodesse liberet nos Deus,dicunt Doctores, in d. l.si quis ad declinandam, & in d. §. 1. instit. quibus manu. licet, & si diuinæ placeret clementiæ, volebat esse immunis ab hoc prodesse, & idem de filiolis suis, Barb.in c. significantibus,de offic.deleg.numer. 2. & scripsi in tractat.nomina, in fine, quippe hodie paupertas est derisui. Iuuenalis:

Nil habet infelix paupertas durius in se.
Quàm quod ridiculos illa homines faciat.

Pauper & inops differunt. Differunt tamen pauper & inops, quia pauper idem est quod parum habens, inops, qui nihil habet, secundum Alexand. in l. si vero.§.qui pro rei qualitate, in fine, ff. qui satisda. cogant. & Iason.in l. si arbitrio, in fine, illo titul. & ibi dicit, quod inops dicitur ab in, & opus, sed male dicit, quia secundum hanc deriuationem,inops diceretur sine opere, ideo dico quod inops dicitur ab in, & ops, quod hodie non est in vsu, quasi sine opibus, id est diuitiis, & ita exponit Sipontinus in suo Alphabeto. Aliquando tamen nō ab opibus,sed ab ope deducitur inops,& sine ope significat, vt inops consilij. Sed

Sed cum omnes ſcholares ſint pauperes vt hic, maximè finito ſtudio, quando reuertuntur ad patriam, qui poſſunt dicere:

Nunquam ære grauis domum mihi dextra redibat.

Vt dicit Virg.1.Bucolico. ergo non tenentur aliqui ex eis ſoluere quicquam. Reſpondeo ſcholares eſſe pauperes poſt perfectum ſtudium, ſed in principio ſunt diuites,vt hic de diuitibus pauperes, alias poſſet dici, Haud facilè emergunt quorum virtutibus obſtat Res anguſta domi, Iuuenal. & Philoſophus primo Ethico. cap. 8. inquit, Fieri enim non poteſt, aut non facilè fit,vt is res agat præclaras, cui facultates deſunt. multa namque per amicos, per diuitias, per ciuilem potentiam, tanquam per inſtrumenta aguntur, & ſic ab initio non liberantur, niſi ſint pauperes, & non valentes ſoluere, tamen multi ob diuitias periêre,vt Satyricus clamat:

Nocitura toga, iam nocitura petuntur
Militia, & torrens dicendi copia multis.

Alia vide in c.3.lib.1.Ethico.c.4.& ſeq.Ideo Phocion Athenienſis perpetuo fuit pau-

per,cum ditiſſimus eſſe poſſet propter frequẽter delatos honores,et poteſtates ſummas populo ſibi datas. Hic cum à rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatiq́; eum ad recipiendum hortarentur, quia ſi his ipſe facilè careret,filijs tamen ſuis difficile eſſet in tanta penuria gloriam paternam tueri,quibus reſpondit ſi mei ſimiles fuerint, hic agellus eos alet, qui me ad hanc gloriam perduxit,ſi autem diſſimiles, nolo meis impenſis eos ali, fouerique illorum luxuriam,vnde hanc paupertatem intuens Philippus pulcher,olim Franciæ rex, magiſtris & ſcholaribus vniuerſitatis Pariſien. conceſſit, ne mutuare pecunias, vel aliud teneantur, etiam pro impugnatione inimicorum regni,quia vix ſibi ipſis ſuppeditare poſſunt,quomodo aliis mutuabunt? hoc fuit conceſſum anno 1295. die Martis,poſt dominicam Trinitatis.

Mutuare regi,ſcholaſtici nõ tenentur.

Quid ſit paupertas ponit Lucas de Penna,in l.2.col.6.& ſeq. C. quando & quibus quarta pars debeatur,lib.10. Priuilegia alia paupertatis vide per Felin.in c.ſi qui,colu. 4.de teſti.per docto.in l. ſi conſtante,ff.ſolut.

lut. matrim. in authen. præterea, C. vnde vir & vxor,& vide in additi.ad Albe.in verbo paupertas,quæ ibi addidi, & in reperto. Roscl.ad repet.Ioan.Croti.& si in hac materia vltra morem solitum diuagatus fuero,me excusatum habebitis, quia hanc sororem meam, quæ mecum semper habitauit & adhuc indies me amplexatur, & quocunque me vertam,sequitur,& in qua tandiu delectatus sum, non potui breuibus verbis compensare,in eaque non congaudere, & pro mea parte eis non satisfacere.

NOnagesimumprimum,quod si aliquis impetret rescriptum ad conueniendum scholarem, nominando eum nomine proprio, & non faciendo mentionem de ordine scholastico, videlicet quod sit scholasticus,tunc illud rescriptum non valebit,nec ratione illius poterit studens cõueniri,c.cùm ordinem. de rescript. & hoc ibi nota.Barb col.2.& seq.& ratio est, quia cum contra ius rescribitur, illud ius debet exprimi,aliàs non valet rescriptum.l. fi.C. si cont.ius vel vtilita.public.secundũ Bart. in authen.ex complexu. C.de incest.nupt. *Ordo scholasticus in rescripto nominari debet.*

Alex.in l.acta.ff.de re iud. glos. in c.1.de rescript.c.neminem.3.q.6. sed studentes sunt priuilegiati respectu fori, vt non possint conueniri,nisi coram suis iudicibus,vt hic, & in.§. illud verò,in procem. ff. & per scriben.c.ex literis,de consti. sicut Cistercienses,in d.c.cùm ordinem, ergo non valebit, nisi fiat mētio de ordine scholastico, cum hoc priuilegium sit in corpore iuris insertum,facit text.in c.fin. not. 1. de præsump. vbi dicit non valere rescriptum,in quo impetrans asserit se scholarem, cùm non sit, quia non ita facilè Papa concessisset, si sciuisset eum non esse studentem, allegat. Specul. in titul. de rescript. præsentatione. §. ratione autem impetrantis, vers. sed vbi scribitur pro scholari, sic non ita de leui, ne studio scholastici impedimento esset, rescriptum cōcessisset contra scholarem, quam contra alium, argu. c.postulastis.de rescript. & aliàs in Montepessulano obtinui contra quendam qui literas impetrauerat regias cōtra Titium laicum, & alios, & illis literis volebat vti contra scholasticos, sed ex his fuit prohibitus, & per text. & nota. in c. sedes. de rescript. Idem vidi
apud

apud Pictones, in literis inhibitionum à principe impetratis contra talem N. & alios, vt scholasticos non comprehendant per supra dicta, quod est valde notandum, & sequitur de Ripa in c. primo, num. 100. de rescriptis, & hoc valere potest mille aureis scholasticis.

NOnagesimumsecundum, Licet non valeat rescriptũ, si ciuis Mediolanensis, dixerit se Bononiensem, vel si aliquis Bituricen. dicat se Tholosanum, c. significante. de rescript. nam si dicatur talis, de Florentia, vel à Montepessulano, denotat. originem, Bart. in l. prouinciales, in fin. ff. de verb. signifi. Bald. in l. 1. §. quod autem, de tuto. & curato. datis ab his, Alexand. consil. 150. viso themate, si vero dicatur Tholosanus, vel Aurelianus, intelligitur habere domiciliũ, vel originem, nec dicitur quis Aurelianensis, vel Bituricen. quamuis ibi habeat plura bona, nisi alterum istorum habeat, sic concludit Decius, cons. 550. iuridicam in fine. *Scholasticus Parisien. si ibi studeat, dici potest.*

Fallit tamen in scholaribus, qui si fuerint ciues Montispessulani, & tamẽ in supplicatione vel rescripto sic dixerint, talis

ſcholaris Tholoſanus ſupplicat, valebit reſcriptum, licet nō ſit ibi ortus, dum tamen ibi ſtudeat, Felin. in d. ca. ſignificante, colu. penult. & fi. per c. quia in cauſis, de procurato. vbi Papa ſtudētes Pariſiis, vocat ſcholares Pariſien. Nam iſta denominatio qualitatis ſcholaſticæ, poteſt congruere etiam non ciui, vt ibidem, & c. ex literis, de conſtitu. & ibi nota.

Fallit quando ſtudium non eſſet ibi, vt ſi diceretur ſcholaris Lugdunen. tunc debet intelligi origine, & non valeret, ſi ibidem non erat ortus, quia verbum Lugdunen. debet naturaliter intelligi, & non accidentaliter, gl. in l. ſed & reprobari. §. amplius, in gl. Commaneus, ff. de excuſa. tuto. Bald. in d. c. ſignificante. Igitur dum dico Titius Pariſien. hoc nomen proprium cōiunctū cum nomine ſoli eſt magis aptum importare ciuitatem illius ſoli, quàm coniunctum cum qualitate ſcholaſtica, quando ibidem eſt ſtudium, ideò ſic intelligemus, licet Barb. in d. c. ſignificante, aliter teneat, cui ibidem reſpondetur.

NOnageſimumtertium, quamuis mutatio nominis ſit prohibita, l. vna. C. de mu-

mutatio nomi. & quando quis fraudulenter mutat, incidit in falsum, l. falsi prima, ff. ad legē. Corn. de fals. in scholasticis tamen non est prohibita, vt in §. nos vero, vers. cuius auditores, in procem. ff. & ibi dicit Bar. quod licet olim vocarent eos dispondios, vel dupondios, hodie nomine mutato Iustinianos appellant, & quamuis antequam operam dent legibus, vel iuri canonico, in lingua occidana, vulgus grimaldos Grammaticæ studentes appellet, vel artibus vacantes magistros, glo. in l. omne delictum. §. exploratores. in verbo metu, ff. de re milita. tamen postquam incumbunt legibus, vel iuri canonico, vocãtur scholares, quòd est nomen honoris. §. item precium, instit. de emptio. & vendi. vel domini, licet Bart. in procemio Clemen. in 2. lectura, colu. 7. contra eos exclamet, qui volunt vocari *monsignore* indebitè. Et esto, quod nomen magistri nomen sit honoris, quia Christus voluit vocari magister. vt habetur Io. 13. & gloss. in cler. 2. de magist. tamen hodie ex consuetudine apud legum auditores vocari magister lingua materna patriæ occitanæ, vel prouinciæ iniuriosum illis videtur,

Mutatio nominis apud scholasticos, est laudabilis.

tur, ego vero mentem arbitrarer esse inspiciendam proferentis, per l. si non conuitij C. de iniur. Et credo hoc euenisse ad constituendam differentiam inter incumbentes Grammaticæ, artibus, & iuri, nempe hoc nomen sicut remansit penes artium professores, ita apud Theologos, & Medicos, de Theologis nõ est mirandum, debent enim esse imitatores Christi in effectu, ergo & in nomine, l. à nullo, C. de feriis, vide Fel. in c. iurantum, de symo. Nota quod in Francia & Tholosæ, & fere alibi, scholares cuiuslibet facultatis, vocantur magistri, in lingua occitana, & prouincia scholares vtriusque iuris vocantur *messires*, hoc est, Domini] studentes in medicina, & aliis facultatib. *mestres*, hoc est, Magistri] & ita vidi, & audiui seruari in prædictis locis, in quibus alias habitaui, vidi quæ abundantius scripsi, in §. 1. in gl. magistros, de colla. in concord. Franciæ.

Scholastici an magistri vocari possint.

Scholastici quib. vti vestib. possint.

NOnagesimumquartum, quod scholaribus etiam clericis licitum est portare vestes breues, & indumenta cuiuscunq; coloris sint, quod sic probatur, bonum est argumentum de tempore ad locum, & è con-

è contrario, Iaſo. in l. vinum. ff. ſi cert. pet. gloſſ. in Clem. ad noſtram, in verb. regularem, de cenſibus. & ſuprà in 2. priuileg. ſcripſi, ſed tempore peregrinationis licitum eſt portare arma & veſtes qualeſcunque. c. ſi quis, ex clericis, de vita & honeſt. cleric. ſic etiam loco incongruo, puta per ſtudia peregrinando, c. clerici officia, de vita & honeſt. cleri. Item ſtudentes ſunt viatores, & peregrini, vt in hoc text. & in l. cùm filius familias viaticum. ff. ſi cert. pet. & ſicut viatores poſſunt veſtimenta ferre cuiuſcunque coloris, ita & ſcholaſtici, nota. in auth. omnes peregrini. C. communia. de ſucceſſio. c. epiſcopi. 21. quæ. 4. & etiam quia nomen peregrini habent, ergo & effectum, l. à nullo. C. de feriis, ſic olim habebat conſuetudo Auenionæ, & in Monteſpeſſulano, vbi etiã vidi presbyteros in ſtudio exiſtentes portare tibialia, ſeu caligas rubeas, & alterius coloris etiam prohibiti, in Clement. final. de vita & honeſt. cleric. prout placebat eis. Item de rigore iuris nullus color eſt prohibitus clericis ſecularibus non beneficiatis, gloſſ. ſingu. in Clement. 1. in verbo ſecularis, de electio. ſecundum

Clericis ſecularib. nullus color prohibetur.

dum

tur, ego vero mentem arbitrarer esse inspiciendam proferentis, per l. si non conuitij C. de iniur. Et credo hoc euenisse ad constituendam differentiam inter incumbentes Grammaticæ, artibus, & iuri, nempe hoc nomen sicut remansit penes artium professores, ita apud Theologos, & Medicos, de Theologis nõ est mirandum, debent enim esse imitatores Christi in effectu, ergo & in nomine, l. à nullo, C. de feriis, vide Fel. in c. iurantum, de symo. Nota quod in Francia & Tholosæ, & fere alibi, scholares cuiuslibet facultatis, vocantur magistri, in lingua occitana, & prouincia scholares vtriusque iuris vocantur *messires*, hoc est, Domini] studentes in medicina, & aliis facultatib. *mestres*, hoc est, Magistri] & ita vidi, & audiui seruari in prædictis locis, in quibus alias habitaui, vidi quæ abundantius scripsi, in §. 1. in gl. magistros, de colla. in concord. Franciæ.

Scholastici an magistri vocari possint.

Scholastici quib. vti vestib. possint.

NOnagesimumquartum, quod scholaribus etiam clericis licitum est portare vestes breues, & indumenta cuiuscunq; coloris sint, quod sic probatur, bonum est argumentum de tempore ad locum, & è con-

è contrario, Iaſo. in l. vinum.ff. ſi cert.pet. gloſſ.in Clem. ad noſtram,in verb. regularem,de cenſibus.& ſuprà in 2.priuileg.ſcripſi, ſed tempore peregrinationis licitum eſt portare arma & veſtes qualeſcunque.c. ſi quis, ex clericis, de vita & honeſt. cleric. ſic etiam loco incongruo, puta per ſtudia peregrinando, c.clerici officia, de vita & honeſt. cleri. Item ſtudentes ſunt viatores, & peregrini,vt in hoc text. & in l. cùm filius familias viaticum.ff.ſi cert.pet.& ſicut viatores poſſunt veſtimenta ferre cuiuſcunque coloris, ita & ſcholaſtici, nota. in auth. omnes peregrini. C. communia. de ſucceſſio.c.epiſcopi.21.quæ. 4. & etiam quia nomen peregrini habent, ergo & effectum,l.à nullo.C.de feriis,ſic olim habebat conſuetudo Aucnionæ, & in Monte-peſſulano, vbi etiã vidi presbyteros in ſtudio exiſtentes portare tibialia, ſeu caligas rubeas, & alterius coloris etiam prohibiti, in Clement. final. de vita & honeſt. cleric. prout placebat eis. Item de rigore iuris nullus color eſt prohibitus clericis ſecularibus non beneficiatis,gloſſ. ſingu. in Clement.1.in verbo ſecularis,de electio.ſecundum

Clericis ſecularib. nullus color prohibetur.

dum Card.ibi,& eam ſequitur Alex.conſi. 149.in cauſa, col.vlt.in 6.par.& c.cleri c.de vita & honeſta cler.loquitur de honeſtate, ſecundum Innoc.& alios ibi,& Cle.fin.illo titul.loquitur in ſacerdotibus & beneficiatis,ſecundum Bonifacium ibidem , igitur ſuper hoc conſuetudo erit conſideranda, vnde dicit Corſe.in addit Parnorm.c.cùm in conſuetudini. de conſuet. quòd defendit quoſdam clericos accuſatos de homicidio,quia deferebant habitum ſcholaſticum,& ille habitus ex conſuetudine regionis diſcernitur, nempe gloſſ.in ſumma. 21. q.4.& Panorm.in c.transmiſſam.de electi. col.2.ait clericos poſſe vti veſtibus precioſis,ſecundum conſuetudinem ſuæ prouinciæ,& ſi conſuetudo non haberet diuerſitatem aliquam inter habitum clericorum & laicorũ,ipſa attendi deberet,adeo,quod clericus diceretur tunc incedere in habitu clericali, quando incederet habitu honeſto,& clericis conſueto , & in dubio debemus interpretari veſtem eſſe eccleſiaſticã magis quam ſecularem,vt dicit Guiller.de monte Lauduno,in d. cler.2. quem refert & ſequitur Maleret,in tracta. de electi. fol. 69.&

69. & seq. Consulerem tamen scholaribus honestis vestibus, & eis decentibus vti, quia talis quis præsumitur, in quali habitu reperitur, l. item apud Labeonē. §. si quis virgines. ff. de iniu. l. moueor, C. si seruus expor- *Præsumptio* tan. veneat, l. diuus. ff. de iure fisci. c. si iu- *indumentorum scholasticorum.* dex, de sent. excommunicatio. in 6. c. contingit, illo titu. nam si breuem vestem cōmuniter in vniuersitate scholasticus aliam habens deferat, breuis sensu præsumitur, si pennam in pileo, & hunc leuem præsumemus, si vestes graues, & grauibus personis & sapientibus conuenientes detulerit, semisapientem eum præsumes, si vestes tam politas detulerit, eum venereum, si vero vestes gerat immundas, eum coquum, seu culinæ insidentem frequenter, seu suo studio insistentem, sub Saturno tamē natum non male arbitraberis, vide Boetium li. 4. de consolo. prosa. 3. & Lucam in l. iudices, colu. 5. C. de digni. lib. 12. attendant autem ne vtantur vestibus nimis preciosis, quia cōtra illos, qui vestes doctorib. congruentes assumūt, exclamat, gl. sing. in c. vt apostolicæ, de priuil. in 6. secundum Barba. in tract. de præstan. cardina. in 1. quæstio. Basilica,

lica,1.partis,num.60.imò dicit Pet.de Ancha.in d.c.vt apoſtolicæ,quod tales ſumẽtes illas veſtes,& eis vtentes, debent pœna falſi puniri,l.eos,& ibi Bart.ff.ad leg. Corn. de falſis, idem ſi aſſumant veſtes ſcholaſticorum, & non ſint ſcholares ſecundum eum ,& debent veſtes ab eis remoueri, & viliores quam eos decet dari,arg. c. præcipimus,93.diſ. hoc,ſcribit Iac.Bonau.in addi.ad Io.de terra rubea,in tract. contra rebelles,reg.artic.2.tract. 1. conclu. 2. & in 2. art.2.tractatus,ver.octauus effectus,in verbo, vt falſarius. 3. concl. plus addens quod ſcholares bene veſtiti tempus conſumunt ad videndas puellas & dominas,quod non facerent, ſi non ita induti eſſent ſed honeſtè ſecundum eum, quod patres conſiderare debent, vt auditoribus veſtes griſeas & viles ſuis filijs tradant ſi velint ad frugem eos perducere. Hodie vero de conſuetudine iſta non obſeruantu r, ſed ad vnguem cõmune vulgi prouerbium facit, qui poteſt,nec obſeruatur titulus de veſtibus oloberis,habetur tamen Eccleſiaſti.11.c. in veſtitu ne glorietis vnquã,nec in die honoris extollaris, congrue tamen & decẽter quis debet

debet esse vestitus, quia cum homines honorant, quem vestimenta decorãt. Helias Rayner. in c. vt Apostolicæ, de priuil. in 6. & inter ignotos vestis est causa honoris secundum, Spe. in tit. de aduo. in §. sequitur, dicẽs his verbis homines ęstimare bene indutos maioris auctoritatis, & eis assurgere, & reuereri solere, hos describens versus.

Si careas veste, & non sis vestitus honestè,
Nullius es laudis, quamuis scias omnia quæ audis.

Licet hoc non esse faciendum dicat Seneca sic, quemadmodũ stultus est, qui equũ empturus ipsum non inspicit, sed sellam eius & frenũ, sic stultissimus est qui hominem aut ex veste aut ex conditione quomodo vestis est circundata, æstimat. refert Lucas de Penna, in l. 2. C. de vestibus oloberis lib. 11. & l. 1. col. 2. C. de collegat. eod. lib. vnde Diuus Bernard. in episc. de cura & regimine domus, sic inquit, relatus per Bened. in rep. c. Raynutius, in verbo, cuidam Petro, num. 39. de testam. de vestibus scias, quod vestis sumptuosa est probatio pauci sensus, vestis nimis apparens cito viri odium parit, stude bonitate placere, non veste, ideò mulieris petitio vestis habentis,

&

& vestes petentis, non indicat firmitatem, sed domus turbationem, vt ibi Bened. prosequitur contra fœminas vestibus insatiabiles, & coitu. Igitur vestis debet esse conueniens statui, ordini, & officio, c. Deus, de vita & honest. cle, & 21. q. 4. c. 2. & sequ. extende, vt per Bened. vbi suprà & D. Ioan. le Cirier. in tractat. de iure Primogenituræ, quæ. 3. præroga. 7. lib. 2. & de his sunt multæ regis ordinationes, in quibus fortè abundantius dicetur.

Qua veste induti scholastici esse debeant.

Quæro qua veste debent esse induti scholares, interrogatus Simachus Philosophus respõdit, illa vestis decenter induitur, quæ non trahit puluerem nec in humum demissa maculatur, vt in eius vita continetur, & sic colore griseo indui dicũt quæ communiter nõ maculatur, & etiam quia griseus color denotat spẽ, & ipsi debent habere bonam, si bene studeant, regendi Rempublicam, vt habetur in prooemio. §. fisc. & hoc vidi communiter fieri Tholosæ, vbi multos & prothonotarios, & alios studentes griseo panno vidi indutos, pseudo tamen scholastici veste nigra, cum scientiæ & futuris honoribus mortui

sint

sint induti esse debent. Nota tamen quod quando scholaris degit in studio vestibus ipsis decentibus, quando vero abit ad patriam vestibus peregrinorum, poterit vti, gl. sing. in c. ecclesiast. 23. dis. secund. Rom. sing. 361. & Corse. in c cum consuetudinis, de consuetu. & Iacob. Bonaud. in addit. ad Io. de terra Rubea, in tract. 1 art. contra rebelles regum, concl. 2. & ita prædicta intelligenda sunt, nam cum scholæ in ciuitatibus sint, moribus illorum qui in ciuitatib. degunt vtatur, nam Diogenes corpore fuit seminudo, veste humili, & sordida, qui cũ Rhodios veste conspicuos cerneret, illos nimium insolentes dixit, rursus cum Lacedęmoniis in veste sordida & inhonesta occurrisset, etiam hos insolentes nuncupauit. Pythagoras alba amictus veste, neq; ex mortuo animali quippiam ferens, auream coronam gestabat, nonnunquam purpuratus, Crates manticam & sordidum palliolum, Aristippus Socraticus Milesiam chlamidem, aliquãdo amictum viliorem induebat, cætera nudus, Aristoteles vero decorus habitu, & nitido vestitu fuit tonsa coma, digitis auro redimitis, teste Alex. lib. 4. genial. c. 18.

Philosophi quibus vtebãtur vestibus.

T Quæ-

Quæro, si testator legauerit alicui vestes hyemales quo tempore debeant tradi, & assumit tex. in l.1. C. de milita. veste, lib. 12. decidit hyemales Calendis Septembris, æstiuas cal. tradendas Aprilis, idem firmat Corse. in sing. in verb. vestis vbi dicit hoc esse notandum pro famulis, quibus promittũtur vestes æstiuæ & hyemales, vt hoc modo debeant distribui, tamen quando aliquis vult vestibus pro libito vti, est considerãda qualitas regionis, nam in Montepessulano ante Calend. Aprilis. in montaneis partibus, patriæ Lemouicen. vel Aluerniæ. nec quidem Calend. Aprilis, nec Maij, nec aliquando in toto anno vestes æstiuæ assumuntur, posset tamen famulus illo tempore vestes habere, si eidem promissæ essent, vel scholasticus, si eidem sic deberentur.

Quantum & q̃ sit soluendum sartori pro veste, text. solennis, & non contemnendus, in l. fortissimis, C. de milit. veste, dicit vltra vnum florenum, non debet solui, illum allegat Iaso. & dicit notandum: in §. tripli. num 53. instit. de actio. de consuetudine tamen non seruatur, sed pro labore taxatur sala-

ſalarium,& pro locorum conſuetudine,& plus Pariſiis,quàm alibi ſoluitur, vt expertus ſum.

Scriptor præcisè cog. potest librũ quẽ promiſit ſcribere.

NOnageſimumquintum, Quod licet quis non cogatur ad faciendum, ſed ſi promittens non fecerit quod promiſit tenebitur ad intereſſe, l. ſi quis ab alio, §. fin. ff. de re iud. l. ſtipulationes non diuiduntur. §. Celſus, & l. cum ſtipulatus ſim mihi. §. fi. de verb. oblig. quia eſſet quædam ſpecies ſeruitutis, quæ inter homines liberos reprobatur, l. ob æs, C. de actio, & obligat. Bald. in l. ſi traditio. colum. 2. C. de actio. empt. & alias rationes aſſignant doctores in locis ſupra citatis. Fallit tamen, quando ſcriptor promiſit librum ſcribere ſcholaſtico, tunc enim intereſſe præſtando non liberatur, ſed præcisè poteſt cogi ad ſcribendum ratione vtilitatis publicæ, gloſſ. ſing. in l. ſtipulatio. §. opus, §. de operis noui nunciatio. quam ſequuntur Bartol. Alexand. & alij in d. l. ſtipulationes in 8. quæſtion. & Speculat. in titulo de renunciand. & concluſio in §. primo. verſicul. item eſt beneficium, & Petrus de Bellaperti. in lege ſi hi contra quos, Cod. locati

Bald.in d.l.ſi traditio,colum.2.C. de actio. empt.

Amplia procedere, vt etiam poſſit ſcriptor, ſi non ſcribat, in compedes coniici, gloſſ.in d.l.ſtipulatio. §. ſiue,& ibi miratur Bart. cur ſcriptores eam non cancellauerint, ſed eo quod illam non intelligebant, factum eſſe arbitror.

Intellige procedere, in ſcribente libros legales,vel medicinæ,aut Theologiæ,& ſimilibus, ſecus in ſcriptore, qui promiſit ſcribere fabulas Bocatij, vel facetias Pogij, ſeu Areſta amorum, vt firmat Bal.in l. nec patronis,in fine. C. de operis liber. quia in his vtilitas publica ceſſat, ſecundum eum ibi,in l,vna,C.de ſentent. quæ pro eo quod intereſt, ſequitur Vincen. in l. in executione,in 7.fallen.nu.167.de verbo.obliga. Rauen.in alpha. in verbo facere. Et non ſolum poteſt præcisè cogi,ſi in ſeculo remaneat,imò etiã ſi iurauerit ſcribere, & poſtea fuerit effectus Monachus, nam in religione exiſtens tenebitur libros, quos promiſit & iurauit ſcribere,niſi à diuinis retraheretur,per gloſſ.& ibi Archid.in cap.prætereà,lib. diſtin. Panor. & Fel.in c.cum I. & A. co-

A.colu.penult.de re iud. ratio est, quia studere in illis libris, & scribere, publica versatur vtilitas, l.1.C. qui ætate, lib.10. vt ciuitas peritis hominibus repleatur, sicut dicitur versari, vt hominibus liberis repleatur, l.1. ff. solut. matri. & Lucas in l.1. colu.2. C. qui ætat. lib.10. secus in istis figmentis Bocatij & aliorum, ergo cessante publica vtilitate cessabit hoc priuilegium, l. quod dictum, ff. de pact. c. cū cessante, de appel. item quia scholarium in his legalibus libris non interest in pecunia, quia istud interesse esset inæstimabile, ad quod agere non possunt, quare præcisè compellent scriptorem, l. penul. & l. si liber ff. ad exhibendum sequitur Lucas in l.1. C. de colo. Illyrica. colu.1. lib.11. Vlterius ex legum intellectu mundus illuminatur, vt hic non ex intellectu fabularum, inde dicit text. in l. poëtæ, C. de professo. lib.10. poëtæ nulla immunitatis prærogatiua iuuantur, quia est ars mentiēdi, & Cato dicit:

Nam miranda canunt, sed non credenda poetæ.

Et Philo, primo meta. multa mentiuntur poëtæ, & huius artis tres sunt species, historia, fabula, & argumentum, siue co- *Poesis tres sunt species.*

 mœdia,

mœdia,& ſub hiſtoria continentur Satyra & tragœdia, de quibus per commentatores ad Perſium, Iuuenalem, Horatium, & in tragœdiis Senecę poëta vates nuncupatur à vaticinando, quia olim & hodie quaſi in quãdam veſaniam in ſcribendo commouentur, ſicut veri cantores, qui ſemibreuibus repleti tãtum indies diminuunt, quod ferè penitus ſenſu carẽt, & officium poëtæ eſt, vt quæ verè geſta ſunt, alia ſpecie obliquis figurationibns cum decore aliquo conuerſa traducant, ſecundum Lucam in d. l. poëtæ, & hi verè garruli ſunt ſecundum Philoſophum, in 3. Ethico. ſic pictores & poëtæ, quantum ad libertatem mentiendi comparantur, in cap. quanto. de iureiurand. per gloſſ. ibi, nempe Alanus, de complanctu naturæ ſic ait: An ignoras quomodo poëtæ ſine omni paliationis remedio auditorib. nudam falſitatem proſtituunt, in quãdam mellitæ dulcedinis delectatione velut incantatas audientium aures inebrient, ipſam falſitatem ſub quadam probabilitatis hypocriſi pallient, vt per exemplorũ imagines hominum animos inhoneſtę morigerationis mentiendo

do suggillent. Augustinus de ciuitate Dei, libr.14.sic ait: An Græco forte Catoni potius palma danda est, qui cum ratione formaret, quales esse ciuitates debeant, tanquam aduersarios veritatis poëtas vrbe pellendos censuit, inde legimus de beato Hieronymo, quòd ab Angelo fuit percussus, dum libros Ciceronis legeret, cap. legimus.37. dist. de quo multum admiratur Laur. Vall. in 4. libr. elegant. sed fortè hoc factum fuit, quia dimittebat studiũ Theologiæ, & etiam quia libri poetarum aliqui incendiuum tribuũt delinquendi, sicut liber Ouidij de arte amandi, secundum Albert in dictio. in verbo poëtæ, & ibi Ioan. Baptista in additio. per text. in cap. ideo.37. distinct. vno etenim ore Iouis laudes cum Christi laudibus se non capiunt. cap. cum multa.86. distin. Lucas in procœmio trium libro. C. in fine. Fatendum tamen est hanc scientiam legistis valdè prodesse, videlicet poësis, historia, & maximè Rhetoricę, imò nihil de his intelligentes simplices appellantur, per Ioannem Faber in §. precium. Institution. de emptionibus & venditionibus & vulgò dicitur, vbi desinit

Phyſicus, incipit Medícus, & vbi deſinit Rhetoricus,ibi incipit Iuriſconſultus,vnde idem faber vbi ſuprà dicit, quod elegans eſt adducere authoritates Philoſophorũ, Poëtarum,& Hiſtoriographorum, & Hiero.in 2.parte,epiſt.70.& quia omnes ſcholares cuiuſcunque ſint facultatis habent hæc priuilegia. vt infrà concludam, ideo adduxi hic authoritates & Poëtarum,Philoſophorum,tum Theologorum tum canonum, vt inter legendum quilibet ex his excerpere poſſit,in quib. eſt verſatus,multo maiora ſcripturus, ni timuiſſem lectorem faſtidire.

Limita tamen,niſi dictus ſcriptor ad tales aſpiraſſet dignitates,in quib.libros inſtar ſcriptoris ſcribere illi dedecori eſſet, vtpote,ſi à tali artificio in pręturã aduolaſſet,vel ad maiorem,aut ſimilẽ dignitatem, de qua promotione ſcribit Aeneas de Falc. in additio.ad Panorm.in ca 2. de pigno. Bonus de Curtili in tractat. nobilitat. in3. parte, num.114.cum ſeq. & iſta induxi contra impreſſores,qui promiſerunt excudere librũ, vt non liberentur ſoluendo intereſſe, cum ſucceſſerint in locum ſcriptorum eodem iure

Typographi præcisè ſunt compellendi.

iure debent vti, l. si eum. §. qui iniuriarum, ff. si quis cautio, & quia rationes supra adductæ habẽt in ipsis locum, vt notoriè cõstat: ergo expresse possunt compelli ad imprimẽdum postquam promiserint, & nouissimè fuit per regem, & in suo consilio decisum, quod typographorum famuli, librum quem excudere cœperunt, nõ debent dimittere, & si dimiserint, possunt cogi etiam pœna corporali, & alia fuêre statuta, etiam per supremam curiam, hoc anno. 1540. die 15. Aprilis, contra impressores Lugdunenses.

Qui promisit scribere suo atramẽto tenetur, & per se & rubricas, & interdiu.

NOnagesimumsextum, quod nõ solum scriptor tenetur precisè scribere librũ, sed etiam tenetur suo atramento, glo. Angel. Alexand. & Iason. in l. stipulationes cõmodissimum, ff. de verborum obligatione: item suis calamis & aliis instrumentis ad scribendum necessariis, per illũ text. ad hoc. nã si commodissimũ est exprimere, & non exprimitur, ergo veniunt de natura contractus, & idem in impressoribus, & aliis operariis, argumen. l. suo victu, ff. de oper. libe. gl. in l. quoniam, C. de testi. Item dictus scriptor obligatus ad scribendum,

ſcribere non poterit noctu, nam opera diurna eſt melior, l. 2. ff. de verbo. ſignific. l. 2. de operis liberto. Bald. in rub. C. de operis liberto. facit gloſſ. in l. more Romano, ff. de feriis, quæ dicit aliquem non compellendum ad recipiendum ſolutionem de nocte, & ſequitur eam Bald. in Margar. in verbo oblatio. in 2. q. Item poteſt ſcriptor per diſcipulum ſcribere, nam ſuauius & melius fit per magiſtrum, l. 1. C. de mancip. & colo. li. 11. quia non eſt diſcipulus niſi in ſectatorib. ſupra magiſtrũ, Matth. 10. c. ſed ſubſtitutus ita idoneus eſſe, ſicut ille in cuius locum ſubſtituitur. l. parabolani. & ibi gloſſ. C. de epiſcopis & cleric. & l. 1. in verbo ſubſtitutum, C. de præpoſit. agentium in rebus, libro 12. Ioan. And. in regula, qui per alium de regul. iuris in 6. ideo pronunciauit dicta die 15. curia ſuprema Pariſien. quod deinceps diſcentes ante tres annos non poterunt fungi officio impreſsionis, poſtea ſic, nec libros mendis inficiant. Vlterius qui promiſit ſcribere librum, tenetur etiam ſcribere rubricas dicti libri, quia ſunt de text. in gloſſ. in procemio ſexti, in verbis tituli, ſequitur Iaſo. in procemio

mio actio. Felin. in rubr. de accusa. additio ad Nicol. de Milis, in reperto. in verbo scriptura, & sic potest inferri, quod sicut vitium libri facit, vt redhiberi possit, ita & vitium rubricarum. Cogita, quia hodie librorum scriptores non habemus, sed in eorum locum impressores, q̄ui correctiones non curant, & cantando literas iungunt, quod non potest fieri nisi modo se, sicut narrat destructorium vitiorum de quodam, qui cum aliis loquendo scribebat libros semper mendosos. Animaduertite igitur impressores, nam à vobis depēdet potestas bene dicendi, opiniones enim affirmatiuas sępius negatiuas ponitis, & è contrario & ideo si bene imprimatis, datur potestas bene dicendi, ob id bonum esset serenissimum regem statuere neminem posse imprimere, nisi haberet doctissimos correctores, quia dicit glo. in prooemio regularum cancella. infinita mendacia esse in impressionib. tam in Grāmatica, quàm in aliis, ideo tot intellectus dantur per doctores, & tot obscuritates emanāt, quæ cessarēt, si absq; correctionib. libri imprimerentur, scio, q; hæc Parisi. vniuersitas suis

ſuis librariis iuratis præcipiet, vt correctores idoneos haberent ſub pœna priuationis,& melius corrigunt nunc, quàm olim faciebant.

Conuentio valet vt propria authoritate ſcholaſticus capiet ſcriptorem.

NOnageſimumſeptimum. Quamuis non valeat pactum, quòd liceat creditori propria authoritate capere debitorē non ſoluentem, Barto. & alij in l. alia. §. eleganter, ff. ſolu. matrim. quia eſſet quædam ſeruitutis ſpecies, quæ eſt improbata. l. ob æs,& authen. ibi poſita. C. de actio. & obligat. l. 2. ff. de libero. homi. exhibend. Item per pactum quis ſe ſubiicere non poteſt. l. nec ſi volens,& l. liberos. C. de libera. cauſa, ob id tale pactum non valet, quia iudex non poteſt partibus demandare licentiam exequēdi propria authoritate, vbi reſiſtentes interuenirent, vt dicit Bartol. in l. creditores. C. de pigno. Docto. in l. iuſte. ff. de acquir. poſſeſſ. Bald. & Salic. in authent. ei qui. C. de bonis authoritate iud. poſſiden. Bald. in l. etiam, de executio. rei iud. Panor. in c. de cætero, de re iudic item tale pactū nón poteſt valere. §. ſi verò, in authen. de exhibend reis, colla. 5. vnde dicit Bald. in l. 2. ff. de iuriſd. omnium iud. quòd prehenſio

ſio ſiue captura eſt meri imperij, ideo delegari nõ poteſt, ergo nec ſuper ea paciſci. Bart. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. reprobata glo. ibi, quæ dicit, quòd valet pactum, quod quis ab homine priuato torquecatur, quam reprobat ibi Bartol. & in l. 1. §. 2. ff. de iniur.

Fallit tamen in ſcholarib. quibus ſi promiſit ſcriptor in certo loco ſtare, & ibi ſcribere librum, poterit propria authoritate capi, & in vincula detrudi, iuxta ſuam obligationem, cùm iure permittente fiat, vt tenet Specu. in tit. de concluſio. & renunciatione. §. primo, verſ. itẽ eſt beneficium, & ibi ſequitur Ioan. And. in additi. quia debitorem de fuga ſuſpectum authoritate propria capere creditor poteſt. l. ait prætor. §. ſi debitorem. ff. quæ in fraudem credit. Iaſon inſtit. de actio. in princip. ergo & per pactum poteſt conuenire vt fiat. l. penult. C. de pignor. action. d. l. creditores C. de pigno. gloſſ. in d. l. alia. §. eleganter. ff. ſolut. matri. glo. in l. ſi qui. C. locati. Alexa. in additio. ad Bart. in l. ſtipulatio. §. fine. ff. de operis noui nuncia. & in d. l. eleganter, in lectura, nu. 7. cano. in c. 2. de pigno. & hoc etiam

etiam videtur fauore studij, vt scholasticus non sit sine libris, sine quibus viuere commodè potest, secus in discolis, quibus ensis pro libris est, quē aliquando sequitur testis, ista etiam in typographis habere locum, quia eadem existit eis ratio, vt suprà dixi, arbitror.

Imperator in terris etiā ecclesiæ legitimat scholares.

NOnagesimumoctauum, quamuis Imperator in terris subiectis ecclesię, quo ad temporalem iurisdictionem non habeat potestatem legitimandi spurios, vel naturales, secundum Bal. in prima constitut. C. & ibi Salice. & Bald. in l. prima, colum. 2. C. de iure aureo annulo. Petrus de Ancha. in consilio 320. incipien. primum dubium non est nouum. Alexand. in consilio 67. consideratis his, volum. primo, & cōmuniter Docto. in l. Gallus. §. & quis si tantum. ff. de liber. & posthum. & in cap. per venerabilem, qui filij sint legit. nec è contrario, Papa in terris imperij, quoad temporalia, quia iurisdictiones sunt distinctæ, cap. nouit; & ibi nota. de iudic. d. c. per venerabilem, & *Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet*, & sic nullus potest extra territoriū iurisdictionem exercere. l. fi. ff. de iurisdict.

risdict.omniũ iudicum,c.fi.de conſtit.in 6. & quia præiudicare fiſco eccleſiæ, qui ſuccedit loco inceſtarũ perſonarum. l.1. C.de natur.lib.& ibi nota. quòd Imperator non poteſt hoc facere, quia fiſcus eccleſiæ eſt maior Imperatore,Bal.in l.eam quã,col.7. C.de fideicõmiſ.verſ.conſueuit eſſe quæſt. Imperator tamẽ poterit legitimare ſcholaſticos naturales tantum, quos vocamus baſtardos,in ſtudiis publicis ſtudentes,quo ad temporalia, licet ſtudia ſint in terris eccleſię,tanquã ſuos filios ſpeciales,per hunc textum ita tenet hic Bald. & alij & Philip. Francus in c.ſi duobus.§.denique,col.pen, de appellat. Card. Alex.in d.c.per venerabilem,colu.30.num.80.ratio videtur eſſe, quia cùm omnes ſcholaſtici ſint ſub ſpeciali protectione, vt practicè loquar, ſalua gardia principis,vt dicit hic tex. ergo tanquam ſuos ſpeciales filios,& ei commiſſos poterit legitimare,& ſic dixi Regem Franciæ poſſe ſcholaſticos Auenoniæ ſtudentes,quo ad temporalia legitimare, licet illa ſit de terris,eccleſiæ ciuitas per ſupra dicta, quia tantam poteſtatem habet Rex Franciæ in ſuo regno, quantum habet Impera-

Rex Auenoniæ legitimat.

perator in ſuo imperio, vt omnibus eſt obuium.

Amplia, non ſolùm quando pater non haberet filios, ſed etiam ſi haberet legitimos & naturales, ſecundum Thomã Ferrar. cautela prima, licet Bald. in cap. vno. §. filij ſi de feud. defuncti cõtro. ſit inter domi. & agna. vaſal. in vſibus feudo. dicat Imperatorem eſſe vnum pecus, quando legitimat naturales exiſtentibus legitimis, & naturalibus, ſequuntur Docto. in d. §. quid ſi tantum gratiam poterit facere Imperator ſuis propriis filiis, videlicet ſtudentib. eos legitimando, licet alij ſuperſint, & hoc vt augeatur ſtudium, & naturales ad ſcientiam incitentur, licet communiter hoc nõ debeat facere in aliis, & ſi faciat, literæ non verificantur in hoc regno, ſed de quo proderit iſta legitimatio? & breui reſpo. quòd talis legitimatus cum ſuis fratribus, legitimis & naturalibus poterit ſuccedere, cùm Imperator legitimet quò ad hæreditates, vt dicit Panormitan. in d. cap. per venerabilem, & doct. in d. §. & quid ſi tantum.

In regno Franciæ Imperator non poſſet legitimare, nec etiam Papa, quò ad temporalia

poralia legimatio in eo recipitur, sed solus rex Franciæ hoc facere solet, vt scribit Ioã. Ferald. in 25. priuilegio regis Franciæ, in tract. de iuribus & priuileg. regni. Tamen talis legitimatus per regem vel imperatorem non censetur esse legitimus, quo ad ordines, glos. in c. lege. 10. distinct. & in c. peruenit. 161. distinct. Bart. in l qui in prouincia. §. fin. ff. de ritu nupt. & in authen. ex cõplexu. C. de incestis nupt. sed benè proderit quo ad honores, nam licet generaliter dicatur. l. generaliter. §. spurios. ff. de decurio. spurios non debere admitti ad honores, tamen legitimati benè possunt, cùm pro legitimis habeantur, cap. tanta, qui filij sint legitimi, & sic legitimatio Papæ quo ad ordines & spiritualia valebit, legitimatio verò Imperatoris vel regis, quo ad temporalia per supra dicta, quæ notes.

NOnagesimumnonum, quia licet commodum & incommodum perfecta emptione spectet ad emptorem. l. cum similibus. C. de periculo & incommodo rei vendi. Fallit in scholaribus, qui si emerint à rustico, vel ab alio vinum, quod fortè non potest seruari, & tamen ipsi ignorantes ser- *Perfecta emptione incõmodum ad scholasticos nõ spectat.*

V uaue-

uauerint,& vinum inutile factum ſit, tenetur venditor, qui naturam vini dicere debebat. l. dolum. C. illo titul. & ibi glo. & Petrus de Bellaperti. & l. fin. vina quæ in doliis. ff. illo tit. §. planè, ſed iſtud eſt ius commune, cum omnibus competat, ſed pinguius ſtudentibus, cùm communis ignorent naturam vini, ſed non aquę bonę, quę eorum eſt amica ſtudiis, & iſta in ſingulos dies deberent proclamari vini venditoribus vt ſcholaſticos deinceps ſuper his bona fide, qua pauci vti ſolent, monerent.

Cogitur dominus locũ ſcholis aptũ vendere.

CEnteſimum, quamuis quis non cogatur vendere. l. ſicut. C. de actio. & obligat. l. inuitum, & l. dudum. C. de contrahen. emptio. & l. nec emere. C. de iure deliberan. l. 11. §. cura carnis. ff. de offic. præfect. vrbis, c. primo, cum ſimilibus, de emptio. & vendit. Scholaſticus tamen cogitur quis vendere locum aptum, ad ſcholas ampliandas, vel ad collegium. Bar. Cæpol. in tract. de ſeruitu. vrba. prædio. cap. 82. rubri. de ſepul. idem firmat Alexand. in additio. ad Bart. in l. vna. C. de ſtud. liberę vrb. Ro. lib. 11. Petr. de Leſnauderie in opuſculo de doctorib. in 2. parte, nu. 26. & ratio eſt propter

pter publicam vtilitatem,quia intereſt reipub. habere iuriſperitos ad gubernandam rempubl.vt in procemio inſtit.§.fi.idem in furnario ſiue piſtore,qui non vult coquere panem ,nam poteſt eadem ratione publicæ vtilitatis cogi officio iudicis. Porcus in §.pręterea,in fine,inſt.quibus mod.re contra obl.idem in hoſpite,vt hoſpites recipere teneatur, & notarius pro omnibus, qui eum cogant ſcribere.Bar.in l.1.furt.aduerſus nautas. ff. Roma.in repet.l.ſi verò.§.de viro,col. 42. fallen.45. ff.ſolut.matrim,Bauer.in §.poſſunt,col.10.inſtit.de teſta. Valaci. in repe.l.imperium.col.79. ff. de iuriſdictio.omnium iud.alibi dixi.

Loca ſcholaſticorũ nullus occupare debet.

CEnteſimumprimum,quia inuito ſcholari non debet quis occupare locum ſuum, quem in ſtudio habet, etiam alius ſcholaſticus, gl.in l.fi.C. de offi.magiſt.off. approbant docto. licet corruptè allegent de offic.magiſt.militum,in §. apum. inſtit. de rerum diuiſio. & credo iſtud eſſe introductum ratione pacis & concordiæ inter eos ſeruandæ, & ob ſcandalum vitandum , nam antequam iſta ſeruarentur in ciuitate Tholoſana , hora tertia

post mediam noctem,seu circa ibant scholastici ad studia, vt haberent loca apta, & aliquando mittebant famulos, vt ea custodirent,& ipsi in lecto dormiebant,& famuli expellebantur per alios studentes, & demum dominis venientibus controuersiæ inter eos durissimę oriebantur,quamobrem fuit introductum, vt ante occupationem vacua occupantibus acquirantur, facta demum occupatione, nullus illum locum inuito primo occupante accipiat, imò potest dici, quod olim Perusius, fugite hinc pueri, locus sacer est, quod limita nisi scholasticus & corpore & animo deseruerit locum illum, & reuertendi cõsuetudinem omiserit,tunc demum primo occupanti traditur,per §.pauonum, instit. de rerum diuisio, vidi Tholosæ obseruari, tempore conductæ(quam vocant) quia id temporis lectores conducuntur ab scholasticis,quòd si auditor non accedat ad suũ locum per tres dies, locus erat cõtra eum præscriptus, argu. l primæ.ff.de glande legenda, facit l. 1. §. biduum quando appellan.sit,cap.biduum,2.q.6.l.3.C.de erro.aduoca.l. fi. de iud. nec habet locum de con-

suc-

ſuetudine inter ſtudentes,l. fin. C.vnde vi. quo ad loca in ſtudiis exiſtentia, tempore verò ordinarij non præſcribebantur loca ſtudiorum ſcholaſticis debita ante quindecim dies,qui non computantur de momento ad momentum,per notab.in l. 3.§. minorem.ff.de minoribus,idem dic in aduocato, qui habet vnum locum in foro, nam ei eſt relinquendum, vſque dum habet conſuetudinem reuertendi. Domin. Ioan.Sainxon in conſuetu. Turonen. rub. *Des droictz de basse iustice*, hoc eſt, iuribus minimę iuriſdictionis] in articul.14. quod non ſeruatur in palatio Pariſien. niſi in antiquis, qui habet primũ ſcamnum ſecundum eorum antiquitatem, & per curiam aſſignatum, idem dixi Pictauis de hora alicui aſſignata legenti, vt non debeat ab eo ſine cauſa auferri,quando benè legit,vt alij de nouo venienti de nouo concedatur, quod maximè debent ſeruare doctores regentes, quando vellent æquali dare, ſecus ſi maiori,vtpote ſi auferant à baccalaureo, vt doctori famoſo aſſignent, tunc minor maiori cedere debet,cap.cùm inferior, de maiorita. & obedien. idem baccalaureo

post mediam noctem, seu circa ibant scholastici ad studia, vt haberent loca apta, & aliquando mittebant famulos, vt ea custodirent, & ipsi in lecto dormiebant, & famuli expellebantur per alios studentes, & demum dominis venientibus controuersiæ inter eos durissimę oriebantur, quamobrem fuit introductum, vt ante occupationem vacua occupantibus acquirantur, facta demum occupatione, nullus illum locum inuito primo occupante accipiat, imò potest dici, quod olim Perusius, fugite hinc pueri, locus sacer est, quod limita nisi scholasticus & corpore & animo deseruerit locum illum, & reuertendi cõsuetudinem omiserit, tunc demum primo occupanti traditur, per §. pauonum, instit. de rerum diuisio, vidi Tholosæ obseruari, tempore conductæ (quam vocant) quia id temporis lectores conducuntur ab scholasticis, quòd si auditor non accedat ad suũ locum per tres dies, locus erat cõtra eum præscriptus, argu. l primæ. ff. de glande legenda, facit l. 1. §. biduum quando appellan. sit, cap. biduum, 2. q. 6. l. 3. C. de erro. aduoca. l. fi. de iud. nec habet locum de consue-

ſuetudine inter ſtudentes,l. fin. C.vnde vi. quo ad loca in ſtudiis exiſtentia, tempore verò ordinarij non præſcribebantur loca ſtudiorum ſcholaſticis debita ante quindecim dies,qui non computantur de momento ad momentum,per notab.in l. 3.§. minorem.ff.de minoribus,idem dic in aduocato, qui habet vnum locum in foro, nam ei eſt relinquendum, vſque dum habet conſuetudinem reuertendi. Domin. Ioan.Sainxon in conſuetu. Turonen. rub. *Des droictz de baſſe iuſtice*, hoc eſt, iuribus minimę iuriſdictionis] in articul.14. quod non ſeruatur in palatio Pariſien. niſi in antiquis, qui habet primũ ſcamnum ſecundum eorum antiquitatem, & per curiam aſſignatum, idem dixi Pictauis de hora alicui aſſignata legenti, vt non debeat ab eo ſine cauſa auferri,quando benè legit,vt alij de nouo venienti de nouo concedatur, quod maximè debent ſeruare doctores regentes, quando vellent æquali dare, ſecus ſi maiori,vtpote ſi auferant à baccalaureo, vt doctori famoſo aſſignent, tunc minor maiori cedere debet,cap.cùm inferior, de maiorita. & obedien. idem baccalaureo

alteri, qui auditoribus est valdè gratus, & alter nõ, hoc arbitrio doctorũ relinquitur.

Scholastici intra scholas capi nõ possunt.

CEntesimumsecundum, quia sicut domus est cuilibet tutissimum refugium. l. plærique. ff. de in ius vocand. ita domus scholasticorum, quę vocatur studium, siue scholæ, ita vt auditor ibi non possit capi, siue sint scholæ Theologorum, siue decretorum, siue aliæ, nam sicut domus episcopi habet immunitatem, c. id constituimus, 17. q. 4. ita & multò fortius studium, & etiam ad vitandũ scandalum, & tumultum aliorum scholariũ, & quamuis hodie domus episcopi non habeat immunitatem, vt habetur in magno consuetud. in rub. *des cas qui peuuent toucher le roy*, hoc est, de casibus concernentibus Regem folio 147. de quo fuit prolatum arrestum Parisiis, vt ibi refertur, tamen studium ex consuetudine gaudet immunitate, vide tex. in c. quisquis, & c. constituit, 17. quæst. 4. quòd quis non potest capi in claustro, à fortiori, nec in studio, etsi quis habet gratiam acceptandi in ecclesia, poterit acceptari in cœmeterio, vel in ambitu, vel capellis exiguis ecclesi. Nicol. de Milis in repeti. in verbo, gratia, in

§. 53.

§. 53. & vide Panormitan. & ibi in additio. ad eum, in cap. 2. de consuetud. quod hospitale gaudet immunitate, sic & scholę, & per hoc fuerunt laqueo suspensi aliqui seruientes, ducti à quodam magistratu Tholosano, quem vulgo Vignerium vocant, ad studium legale, & Vignerius ad mulctam condem̄natus, eo quòd ingressi scholas iussu magistratus scholarem quendam interfecerant, quia si quis possit capi vbicunque repertus fuerit, non tamen potest capi in studio, seu in scholis publicis, tum ratione vitandi scandala, vt suprà visum extitit, tum tumultus, propter quem vitandum crimen aliquando remanet inultum, cap. latores, de cleric. excommun. ministran. quod non procederet in criminibus hæresis, & læsæ maiestatis, quia tunc potest dici: Ab altari meo euelles eos, vt moriantur, cap. 1. de homicid. & propter criminum atrocitatem, de quibus in cap. cùm secundum leges, de hęretic. in 6. l. quisquis. C. ad l. Iulia. maiestat. tutius esset expectare captionem extra studium, etiam in his enormibus, si fieri posset, cōmode alioqui vbicunq;, posset etiā in scholis capi scho-

lasticus suis rebellis doctoribus, & omnes alij deberẽt tunc deiicere eundem ex scholis, vt pœna illius esset metus multorum. l.prima. C.ad leg Iul.repetund.

Iniuria vni facta, omnibus scholastic cus censetur facta.

CEntesimumtertium, quòd iniuria facta vni ex scholaribus vnâ habitantib. censetur omnibus aliis facta, & sic poterũt agere actione iniuriarum, quia in aliorum contemptum censetur facta, vt dicit Bartol in l.cùm scimus. C. de agric. & censib. lib.11. & ibi Iacob. Rebuff. & Platea. & iura loquentia de amicis, possunt intelligi etiam in scholasticis, per glo. in c. innotuit, de electio. sicut iniuria facta vni de cognatione, censetur facta toti cognationi.l.vna C. de senatuscons. Sylla. Bald. in l. 1. C. si quacunque præditus potesta. Hippo. cons. 68. visa accusatione, etiam scribit Bartol. in l. prohibitum. C. de iure fisci, lib. 10. quòd si vicinus patiatur iniuriã à Cæsarianis, potest conuocare amicos & vicinos, & clamare, dicẽdo, succurrite, & vicini iure illi succurrere poterunt, multò fortius scholasticus suo socio Dec.cons. 469. viso, inde firmat D.Grego. de officiis, c.19. de fortitudine, in hæc verba: Qui enim non repellit à

socio

ſocio iniuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit, vnde Moyſes hinc prius orſus eſt tentamenta bellicæ fortitudinis, nam cùm vidiſſet Hebræum ab Aegypto iniuriam accipientem, defendit, ita vt Aegyptium ſterneret, atque in arena abſconderet, Exodi cap. ſecundo, quod benè ſeruant ſcholaſtici Tholoſani, qui mutuo ſe contra extraneos iuuant, licet rixæ inter eos ſint, inde dicit Albert. de Gandino, in tractat. de malefic. in rubric. de defenſio. à reo facienda, in verſic. ſed quid ſi inferatur, quod ſi vnus ſtudens in ſocietate aliorum ſit aggreſſus, poterunt iure omnes alij ſocij eum defendere, & aggreſſorem offendere, defendendo ſocium, ſequitur Angel. in tract. de malefic. in gloſ. & dictus Titius ſe defendendo, verſic. quæro, per textum, iuncta gloſ. in l. item apud. §. tenetur. ff. de iniuriis. Bartol. & alios in l. vt vim. ff. de iuſtitia & iure, & l. 1. C. vnde vi, non tamen poſſunt ſocij alium circunſtantem vel mediatorem occidere, vel defendere. l. ſcientiam. §. qui cum aliter, & ibi Florian. ff. ad l. Aquil. vbi in additio. habetur, quòd licitũ eſt ponere alium ad ſuam defenſionem, &

Scholaſticus ſocium ſuũ defendere poteſt.

V 5 ſi

ſi ille occidatur, non teneor, vel ſi pono me poſt tergum, Angel. in l. 2. C. ad legem Cornel. de ſicca. Petrus Gerard. ſing. 9. incipiente, tene mente & c. arg. de rebus ad perſonas, c. olim primo, & ibi Docto. de reſti. ſpoli. ſed cauſa incendij vitandi poſſum deſtruere medias vicinorum ædes, l. item ſi quis fumo, ff. ad leg. Aquil. & ibi latè Florent. ita obijcere alium hominem cauſa meæ defenſionis, quia ego non occido eum, ſed alius aggreſſor, & licitum eſt me redimere, Iacob. Rebuff. in l. nulla, C. de delato lib. 10. & dixi in rep. l. diuus, ff. de ſenatuſcónſul. Sylla.

Scholaſtica notitia de quo proſit.

CEnteſimumquartũ, quia noticia ſcholaſtica multum prodeſt, ſubiicio verba, gloſſ. in c. innotuit, de electio. Feli. in c. quoniam, col. 2. de off. deleg. dicens, quod maxima amicitia inter ſcholaſticos, in ſcolis acquiritur, per d. gl. & ſicut fraternam dilectionem haurit militia terreſtris, ita legalis, l. cum allegas, & ibi Rebuff. C. de caſtre. pecu. milit. lib. 12. & non abſurdè poterit ſocius vocari frater, l. nemo. §. 1. ff. de hæred. inſtit. gloſ. tamen, in c. prophetauit, 1. q. 1. ait, quod aliqui ſcholares (vt quidam

de

de Parisien. fabulantur) dum sunt in propria patria, dicunt suis notis & sociis, non noui vos, nec quod peius est, loqui volunt cum eis. Imò quandoque alij etiam præceptori dicunt, nescio vos, cap. diaconi, in 5. 93. dist. & dedignantur eos habuisse in pręceptores, vel socios, & maximè quando sunt positi in dignitate quibus potest dici, quod ait Dauid, Psalm. 58. Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labiis eorum, & tu domine deridebis eos, & ad nihilum reduces delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum & comprehendantur in superbia. & de execratione, & mendacio Annunciabuntur in cōsummatione, in ira consumationis, & non erunt. & ratio est secundum Barba. in Clemen. prima, col. 13. de iureiurand. quia sensus ex pinguedine crassus efficitur, & ideo memoriam status pristini non retinet, nam mutantur mores, dum comitantur opes, c. fin. 44. distin. & tales sunt sicut Bonifa. octauus, qui (vt fertur) intrauit dignitatem Pontificiam vt vulpes, regnauit vt leo, mortuus est vt canis, prout scribunt doct. in procem. 6. lib. & hi superbi prius feruent, postea deficiunt, 7. q. 1.

Contra superbos.

q 1.cap. Nouatianus, & Lucanus ait: Graues sub pondere lapsus. & Seneca sequitur: Superbos victor à tergo Deus. inde Ioan. Fab. in §. quibus, instit. de capit. dimin. ait. quòd sunt nonnulli, qui prouecti in altum credentes se glorificatos non dedignantur post se respicere quosdam socios, atq; pares, contra quos dicitur:

Degeneres animo, cùm qui prouehuntur in altum,
Hos nouisse negant, quos habuere pares.

Sed considerare debent, quòd ipsi & scholares & pauperes fuerunt, text. in §. hæc authen. disposuimus, in vers. considerare, in authen. vt cùm de appellat. cognosc. collat 8. facit. quod dicit Iac. Rebuff. patruus meus magnus, in l. 1. C. de murileg. lib. 11. quòd sunt nõnulli, qui dum opibus abundant, adeo superbia inficiuntur, quod vix loqui volunt, & tanquam Dij incedunt, sed debent memorari pristinæ conditionis per illam legem.

Tamen inter egregij animi scholasticos magnum in scholis amoris vinculum coalescit de quo loquitur glos. sing. in l. 2. C. in quibus causis colo. lib. 11. inquiens, quod amicus dicere solet amico, omnia mea

tua

tua ſunt, quam ſingu. dicit Barba. in repe. l. cùm acutiſſimi, col 11. & 41. & 49. C. de fideicommiſ. & in repet. ca. Raynaldus, col. 118. de teſtam. & Anthon. Bauer. in §. pater, col. 12. inſtit. de teſta. & in §. planè, col. fi. de teſta. milit. ibidem, & Benedict. in repe. ca. Raynutius, in verbo, teſtamentum, in 3. nume. 46. de teſta. & Paul. de monte Pico, in repet. l. Titia. §. Titia, colu. 1. ff. de lega 2. & propter hoc inter bonos ſtudentes ſocios, & vnà commorantes vnica crumena eſt, vel eſſe debet, & cuius illorum aperta, ſicut inter fratres, & tales amicos melius habere quàm aurum, vt habetur in apophtheg. Laco. quòd cùm quidam aperiret malum Punicum, Xerxes interrogatus, quídnam tantum habere vellet, quantum eſſet granorum multitudo, reſpondit Zopyros, nã Zopyrus erat vir tum bonus, tum amicus, veruntamen hi amici non tam ſubito, ſicut oculus mouetur, acquiruntur, imò amicos tam cito non poſſideas, dicebat Solon, addens, quòd ſi poſſideris, nec reprobes, inſuper amici æquiparantur cõſanguineis. l. cum alienam, & ibi Iaſon C. de legat. ideo ſicut legatum factum conſan-

Vna crumena inter bonos ſcholaſticos.

ſanguineo,de re aliena valet ſecundum leges,cap.filius,de teſtamen. idem ſi fiat ſtudioſo iuncto magna amicitia, vt videtur tenere ibi Iaſon. Et legatum factum rectori alicuius eccleſiæ ab amico præſumitur factum contemplatione perſonæ,ſicut ſi à conſanguineo relictum eſſet, cap. requiſiſti,de teſtam.Do.Alciat.in tractat,pręſumption. regula prima, præſumptione 28.folio 113. vbi plus dicit amicum poſſe proſequi iniuriam illatam amico,ac ſi eſſet facta conſanguineo,& pro eo appellare, Archi. in cap.primo,colum. 5. de electíon.in 9. & Didacus de Segura, in repet.l. Imperator, in princip.verſic.tertia fuit ratio.ff.ad Trebel.nam veri amici ſunt vna anima in pluribus corporibus, vt dicit Ariſtot. & habetur in epito. vniuerſ. hiſt. in vita Plauti.fol. 45.in hæc verba: Amicitiam & fidem ſtultorum ne receperis, inſipientium atque improborum, nam facilius ſuſtinetur odium quàm collegium, nemini te nimis ſodalem feceris, res nimium ſingularis eſt homo, parem ferre non patiens, minores deſpiciens,maioribus inuidens, ab æqualibus diſſentiens. Illi tamen non præſumuntur

tur amici qui simul conuersantur, glos. in §. cogitandum, in authen. de monach. col-la. prima. Bald. in margar. in verbo, amicitia, in fin. vnde infert per illum text. Iaso. in d. l. exigendi. C. d. procurato. quod amicus iunctus magna amicitia, potest agere sine mandato, sicut coniunctus, & consanguineus, Alexand. & Vincent. in d. l. prima. §. primo. ff. ad l. Falcid. Idem dicit Barba. in tracta. de præstan. Cardina. in 3. quæst. primæ partis, quòd sicut prælatus potest de donatis sibi per coniunctos testari, ita & de donatis per amicos magna amicitia, nempe amicorum præsentia facit cessare fraudis ac metus præsumptionem, sicut consanguineorum. l. transactionem. Cod. de transact.

Item facit amicitia homicidam præsumi, non dolo fecisse homicidium, sed fato. l. 1. C. ad legem Cornel. de sica. Cępolla cō-sil. 29. in Christi, &c. viso processu, & per ista alias defendi quendam scholasticum, qui interfecerat suum socium.

Præterea prodest amicitia scholastica, in eo quod dicit Iason in l. 1. ff. de in litem iurand. quod quis potest alteri stipulari, &

valebit stipulatio ratione amicitiæ, licet regulariter non possit. l. stipulatio. §. alteri. ff. de verborum obligat. quia bonus amicus, quod potest amico suo, etiam ignoranti acquirit.

Item in alio prodest, quia testimonio amicorum credendum est de facto, fama, scientia, moribus, & bonitate socij, secundum Iacobum Rebuff. in l. 1. C. de præposit. agent. in reb. lib. 12. licet socio communiter non credatur, sed hodie proh dolor scholaris suo socio inuidet, & detrahit, ideo potest præsumi, quòd difficulter daret de suo, cùm velit occultare laudem sui amici, & sic furi par est. l. hæreditatum. ff. ad leg. Falcid. & Iaso in fin. tit. instit. de actio. caue ne cum his habites, ne mala de te vbique spargant, ac in te obloquantur. Etiam de alio potest prodesse, quia vltima voluntas, in qua testator relinquit aliquid coniunctæ personæ, vel dilectę producit actionem, ac si esset solennis in legatis & fideicommissis, casus est sing. in l. in testamento, iuncta glos. ff. de fideicommiss. libert. secundum Barba. consil. 22. colum. 2. nu. 6. in 4. volum. Matthes. sing. 41. nota. mirabilem

bilem doctrinam ibi dicens, quòd pauci ſcholares hoc ſinunt, & eſt ſing.ſecundum Bald.in margar. in verbo, codicillus, in 7. quæſti. quod ardor liciti amoris operatur vim clauſulæ codicillaris.l.ſi iure. C.de teſtam.manu.vbi Bald. & Roma. in repetit. l.ſi verò.§.de viro,colum.2.fallen. 25.ff. ſolut.matrim. Barba. in repetitio. cum acutiſſimi,colum. 21. C. de fideicommiſſ. vbi ſcribit, quòd ſi amicus inſtituat amicum, & velit, quòd poſt eius mortem bona veniant ad ſubſtitutum, ſi amicus habuerit liberos,excludetur ſubſtitutus, quia poſtquam prædilexit patrem ſubſtituto, & filios illius, ibi vide fuſius, & in rubr.de reſcript.in cler.

Item prodeſt,vt in l.duo ſunt Titij.ff.de teſtament.tutel. & amicus omnia quæ petit,ab amico obtinet,cum iuſta petat,& iuſtè petentibus non eſt denegandus aſſenſus.l.2.ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. & lex amicitiæ prima eſt, vt ab amicis honeſta petamus,teſte Cicero de amicitia.

Item & in alio,quia amicus pro alio impetrare poteſt literas ad beneficia ſine mandato,gloſ.in cap.ad aures,& cap.non-

nulli.§.fin.de rescript. Corset.in sing. incipien. mandatum & confirmationem electionis petere, gloss. in verbo,petere, in c. quamuis,de electio.in 6.Etiam ratione iudex amicitiæ potest pœnam remitere suo amico,glos.sing.in c.nisi,de offi.leg. quam sequitur Barba.in rubr.de rescript. colum. 10.in Clem.& in c. Raynaldus, colum. 117. de testam.& in repet.l. cùm acutissimi,colum.12.C.de fideicõ.Aduertendum est etiam super eo quod dicit Rauen. in alpha. in litera C.fol.25.colum.2.& in verbo,amicus, vbi dicit quem grauari ex consanguineo, & ex amico damnum patiente, argu. l.hæres.2.§.fi.ff.de condit.& demonstr. l.si stipulatus fuero, de verborũ oblig. & sic in amico locum habeat.c.sciant,de election. in 6.quod videtur æquum per prædicta, licet in practica difficilè esset obtinere. Præterea in arbitrariis, de quibus in §. præterea, instit.de actio. iudex multum pro amicis potest etiam salua conscientia,vt ibi fusius nota. & fortè posset dici, quòd pœna promissa ab amico causa matrimonij contrahendi non debeatur, per c. genua, de sponsa.& ibi nota.

In-

Insuper scholasticus receptans suum amicum scholarem bannitum mitius debet puniri, secundum Bartol. in l. fina. ff. de recepta. & Alex. cons. 144. post reditum, in fine, in 2. volum. faciunt quę scribit Roma. in repet. l. si verò. §. de viro. ff. solut. matrimo. col. 21. in 26. fallen. Item quando aliquid dicitur amico sub sigillo cōfessionis, nō debet id enunciare, etiam si fierent sub pœna excommunicationis monitiones generales, secundum Francisc. de Ripa, in tract. de peste, in vlt. parte, fol. 158. versic. insuper si videat, quòd amicus iuste rem detineat, aliàs secus, vt firmat Pano. in c. is qui cum fure, de furt. & c. cùm dilectus, de excessi. prælat. & Felin. in ca. intimauit, de testibus. Ex his patet veteres amorem satis commode depinxisse, primò autem pingebatur per Poëtas, forma viri, facie iuuenili, capite disco operto, indutus tunica viridi, & in eius fimbriis scriptum erat aureis literis, vita & mors in fronte erat scriptum æstas, & hyems, & iuxta cor erat quædam apertura, per quem totum corpus poterat videri, & ibi scriptum erat, longè & prope: Ob id forma virili depingebatur, *Forma pingendi amorē verum.*

licet ſapientia,& aliæ virtutes in forma fœminea pingi eſſent ſolitæ, ad denotandam conſtantiam,quę ineſſe vero amori debet, quæ magis conſiſtit in viro, quàm in muliere,quia mulier varia & mutabilis, l. ſi filia.C.de inoffic.teſtam.cap.forus, de verbo. ſignificat. Varium & mutabile ſemper fœmina dicit Virgil. ergo non conſtans. Item facies iuuenilis ſignificat,quod verus amor perdurat ſicut iuuenis,& permanet, fictus verò ſtatim cadit, præterea aperto pingebatur capite,quod ſignat inter amãtes,nil debet eſſe coopertum, ſed omnia palam. & ideo Cicero de Amicitia dicit, tria eſſe ſigna veri amoris,videlicet vniformitas indumentorum, frequentia cibi, & potus,tertiò reuelatio ſecretorum.

Tunica viridis, ſignificat viriditatem veri amoris, nam herba & arbores virides continuo creſcunt,ſicut & verus amor.Literæ aureæ, videlicet vita & mors, notant, quòd verus amor diligit in vita, & morte, vnde Salomon: Omni tempore diligit, qui amicus eſt: & habetur in ſermone Paſchali, quòd Mariæ veniebant poſt mortem vngere Chriſtum, & ibi Pepin. explanat

nat verũ amorem durare etiam poſt mortem, quia amicus pro amico ſaltem orat poſt mortem.

Item æſtas,& hyems, deſcripta in fronte, denotant ſtatum proſperitatis, & aduerſitatis, in quibus verus amicus ſemper diligit,& in aduerſitate, & in proſperitate, ſed ficti amici faciunt quod ſcribit gloſ. in l.rem legatam.ff.de adimen.lega.

Cùm fueris felix, multos numerabis amicos,
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Et Horatius:

Horrea formica venient ad inania nunquam
Ibit ad amiſſas nullus amicus opes.

Intellige nullus amicus fictus, de quo loquitur Seneca ad Neronem de clementia,nemo poteſt diu ferre perſonam fictã, omnia enim ficta celeriter tanquam flores decidunt, nec ſimulatum quicquam poteſt eſſe diuturnum,refert Ancharan.in cap. literas, nota. 11. de præſumptio.

Apertura cordis ſignificat, quod veri amici habent cor apertum ad inuicem, & ſciunt inuicem voluntatem amici, & cor eius,ac cordis intima,& ſecreta,vt ſuprà dixi,de capite diſco operto.

licet ſapientia,& aliæ virtutes in forma fœminea pingi eſſent ſolitæ, ad denotandam conſtantiam,quę ineſſe vero amori debet, quæ magis conſiſtit in viro, quàm in muliere,quia mulier varia & mutabilis, l. ſi filia.C.de inoffic.teſtam.cap.forus, de verbo. ſignificat. Varium & mutabile ſemper fœmina dicit Virgil. ergo non conſtans. Item facies iuuenilis ſignificat,quod verus amor perdurat ſicut iuuenis,& permanet, fictus verò ſtatim cadit, præterea aperto pingebatur capite,quod ſignat inter amãtes,nil debet eſſe coopertum, ſed omnia palam. & ideo Cicero de Amicitia dicit, tria eſſe ſigna veri amoris,videlicet vniformitas indumentorum, frequentia cibi, & potus,tertiò reuelatio ſecretorum.

Tunica viridis, ſignificat viriditatem veri amoris, nam herba & arbores virides continuo creſcunt,ſicut & verus amor.Literæ aureæ, videlicet vita & mors, notant, quòd verus amor diligit in vita, & morte, vnde Salomon: Omni tempore diligit, qui amicus eſt: & habetur in ſermone Paſchali, quòd Mariæ veniebant poſt mortem vngere Chriſtum, & ibi Pepin. explanat

nat

nat verũ amorem durare etiam poſt mortem, quia amicus pro amico ſaltem orat poſt mortem.

Item æſtas,& hyems, deſcripta in fronte, denotant ſtatum proſperitatis,& aduerſitatis, in quibus verus amicus ſemper diligit,& in aduerſitate, & in proſperitate, ſed ficti amici faciunt quod ſcribit gloſ. in l.rem legatam.ff.de adimen.lega.

Cùm fueris felix, multos numerabis amicos,
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Et Horatius:

Horrea formicæ venient ad inania nunquam
Ibit ad amiſſas nullus amicus opes.

Intellige nullus amicus fictus, de quo loquitur Seneca ad Neronem de clementia,nemo poteſt diu ferre perſonam fictã, omnia enim ficta celeriter tanquam flores decidunt, nec ſimulatum quicquam poteſt eſſe diuturnum,refert Ancharan.in cap. literas, nota. 11. de præſumptio.

Apertura cordis ſignificat, quod veri amici habent cor apertum ad inuicem, & ſciunt inuicem voluntatem amici, & cor eius,ac cordis intima,& ſecreta,vt ſuprà dixi,de capite diſco operto.

Longe & prope significat, quòd veri amici absentes, tanquam præsentes se mutuo diligunt, hoc citat Alberic. in dictio. in verbo, amor. Ideo dicit Hieron. lib. 3. epistolarum, epistola 15. litera I. nihil tam contrarium, nihil tam execrabile Deo, quàm aliquem odisse, vel lædere velle, nihil tam probabile, quàm omnes amare, & Theophrastus solitus erat dicere, vt in eius vita continetur: Expedit tam probatos amicos amare, quàm amatos probare, amicitias immortales esse oportet, orationes breues, amicitias verò longas. Ita amicus esto, vt inimicus esse nõ timeas: fortunato amico vocatus, infortunato inuocatus præsto sis: amicum blandum fuge, cuius verbum semper est dulce: bonus amicus non temere irascitur: & amicum lædere, nec ioco quidem oportet: amico ea te exhibere decet, quæ tibi exhiberi velis: amici fides vinculum est amicitiæ: pro amico occidi, expedit magis, quàm cum inimico viuere, amantium cæca sunt iudicia. Ideo Theophrastus amicitiam omni charitati præfert, sed raram in hominibus humanis attestatur. Postremò si multa de his videre

cupias,

cupias, lege Lucam, in l. quicunque, C. de coartali. lib. 12. & Ioa. de terra Rubea, & ibi in addit. ad eum, in tractat. contra rebelles regum, artic. 3. tertij tract. in fi. fol. 55. & lib. 8. Ethico. c. 1. & seq. & in l. latè, & quæ ibi addidi, ff. de verb. sig. Ecclesiast. 6. c. & 9. & 22. & 25. Bart. in l. 1. §. mandatũ, ff. mand. Bald. in c. vno, col. 3. de prohibi. feud. aliena. per Feder. Benedict. in repe. c. Raynut. in verb. testam. in 3. nu. 47. de testam. D. Chassa. in consue Burgund. in rub. *des droictz*, in §. 5. nu. 23. & Hippo. in l. vna, nu. 206. cum seq. C. de rapto. virg. Io. de Ligniano, in tract. de amicitia, & vt semel dicam, vide Grego. in li. de offi. c. 18. in fi. de beneuolentia, dicentem tantum valere beneuolentiã, vt plærunq; pignore vincat naturæ, quod ad me attinet, ego ipse mallem vnũ fidum amicum quam decem malos consanguineos, qui mihi omnimodo infesti essent, & amicitiã præferendã sanguini alibi dicit idem Tullius, lib. 1. de amicitia, & iurisconsultus etiam præfert amicum consangnineo, in l. si plures. §. in arrogato, in fine, ff. de vulga. & in alijs multis locis, vide Valerium lib. 4. cap. 7.

Iudex inquirere debet ex officio cõtra molestantes scholasticos.

CEntesimumquintum, Quod pro iniuria scholaribus illata, iudex ex suo officio procedere, & inquirere potest contra iniuriantes nemine petente, quod non est in aliis, Ioan. de Platea, in l. medicos, C. de professo, & di. lib. 10, & in l. ius senatoris, C. de dignita. lib. 12. Alex. in additio. ad Barto. in l. 2. §. si publico, ad leg. Iuliam, de adult. vnde Ludouicus Rex Franciæ eos volens in suo regno tueri, concessit anno dominicæ incarnationis 1229. in mense Augusti, regni sui anno tertio, vniuersitati scholarium Parisien. in hæc verba: Præterea præpositus noster vel iustitiæ nostræ, pro nullo fore facto in scholarem manũ mittet. nec inceptionem nostram mittent, nisi fore factum scholaris tale visum fuerit, vt debeat arrestari, & tũc iustitia nostra arrestabit eum in eodẽ loco sine omni percussione, nisi se defenderit, & reddet eum ecclesiasticæ iustitiæ, quæ eum custodire debet pro satisfaciendo nobis, & iniuriam passo, & cæt. & alia sunt descripta in libro facultatis decretorum, & in cartophylatio vniuersitatis prædictæ.

Item Imperator offert se in hac authen. habi-

habita defensioni scholarium, ibi speciali dilectione ab omni iniuria defendamus, ergo ex officio,& ita tenet Bald. hic,& cōmuniter Doctores, & nō solùm in actu iudiciali, sed etiam in extraiudiciali defendi debent, imò offendere domum studiosi, est committere sacrilegium, secundum Bal.hic,quem sequitur Bolog.

Et idem priuilegium competit doctoribus.l.medicor.C.de professor. & medic. lib.10. vbi etiam Iuris interpretes aliqua adducunt,& hodie in multis vniuersitatibus,prout vidi,melius defendunt viles seruientes per iudices, quàm studentes, quia ignari ignaros defendūt, & dissimiles odio habent,iuxta ea, quæ dicit Cicero de senectute: Pares cum paribus, & similis similem diligit,adagio dictante,Similes habent labra lactucas,& nisi senatores eos tuerentur,cederēt in irritum vniuersitates Franciæ plurimæ.

CEntesimumsextum. Quòd si iniuria fiat scholastico,& alteri existenti in eius societate, si scholaris agat coram conseruatore ratione iniuriæ illatæ, poterit & alter non scholaris coram eo agere, proba- *Quando non priuilegiat' agere possit coram cōseruatorib.vniuersitatū.*

tur argu.text.in l.si communem.ff. quemadmo. seruit. amittan. vbi si maior habet fundum cum pupillo, & non vtatur seruitute, non perdit eum propter minorem, & sic habet priuilegium maior ratione minoris.

Secundò facit quod notat singu. Innocen,& alij post eum in cap.ad audientiam, de præscript. quòd licet præscriptio habet locum contra priuatum spacio decem annorum, tamen si priuatus habeat rem cõmunem cum clerico, vel ecclesia, iuuabitur,vt contra eundem nõ currat, nisi præscriptio quadraginta vel centum' annorum,sequitur Hippo.in rubr. ff. de fideiuss. q. 12. num.130.

Tertiò facit, quòd ipse Hippo. notat in d.quæ.quod si clericus, & laicus sint simul obligati,debebunt conueniri coram iudice ecclesiastico.Bartol. in l.præcipimus.§. eodem obseruando. C. de appellat. quod est verum, quando causa esset indiuidua, quia tunc maius dignum trahit ad se minus dignum, c.quod in dubiis,de consecr. eccles.Matthes.not,144.nota.quod si.

Quartò, si laici cum clerico,commiserint

rint homicidium, omnes conuenientur coram iudice ecclesiastico ratione cleri, & punientur, ne diuersæ & contrariæ sequantur sententiæ, vt docet Ferratius caute.10.si contingat, quem sequitur Boër. in §.9. de iurisd.om.iud.dicit tamen nunquã fuisse practicatum, sed Chassa.in consuet. Burg.in rub.*des iustices*, in gl.*s'il n'agrace*.§. 5.num.70.dicit se vidisse obseruari Mediolani, Hippo.sing.180.plura. In Francia ego ipse vidi contrariũ in forensi iudicio exerceri, videlicet vt laicus à suo iudice puniatur, clericus coram iudice ecclesiast. nam oportet iuxta dictum saluatoris nostri Iesu Christi reddere quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

Quintò probat l.nulli. C. de iud. & c.1. de causa possess. vbi petitorium coram illo iudice decidi debet, qui cognouit de possessorio, ne causæ continentia diuidatur, & quia verisimile est, quòd qui cognouit de possessorio, melius cognoscet de petitorio, quàm alius qui nullo modo est informatus, sicut in casu isto, postquã scholaris agit corã cõseruatore super illa iniuria & alius vult agere pro eadẽ, coram eodem iudice

iudice debet, ne illa causa diuidatur, & ne sequatur absurdum, videlicet vt ferantur sententiæ contrariæ, vel diuersæ, pro eodem facto, secundum Doct. in d.l.nulli,& dixi in arbore exceptionum.

Sextò facit gl.sing. secundum Philip.ibi, in c.vno, de iure patro.in 6.quæ dicit, quòd si laicus habet ius patronatus commune cum clerico, habebit sex menses ad præsentandum ratione clerici, sequitur Panor. in c.eam te, de iure patron. in verbo, ius, in 7. q.

Septimò facit tex.sing.in c. per tuas, de arbitris, secundum Barba.in repe.ca.Raynaldus, col..85.de testa.& Bauer.in §.testes, col.6.institut.de testa. quòd laicus iunctus cum clerico, potest cognoscere tāquam arbiter de re spirituali, licet aliàs non posset, c. contingit, illo titu. & ibi addidi multa, de Rota decis. 266. nota quòd Papa in antiq.

Octauò facit, quòd si causa sit communis monasterij & laici, poterit monachus esse aduocatus & monasterij,& laici, in illa causa, vt tenet Imol. post alios, in c. fi. col. 2. de postul. & idem dicit, si laicus habet

rem

rem communem cum ecclesia, tunc sacerdos in illa causa etiam erit aduocatus pro vtroque, Barb. cons. 36. sapienter, col. 8. in 2. vol. vbi multa ad hanc rem facientia cumulat.

Nonò potest adduci glo. sing. in Clem. vna, de testa. quæ vult, quòd licet constitutio respiciat futura. l. leges & constitutiones. C. de legiti. c. 2. & fina. de constit. tamen quando habent annexionem cum præteritis, ad præterita, extenditur, ibi citaui Doctor. eam gl. dicentes singularem, & hanc sententiam sequentes.

Decimò facit, quod tradunt Bartol. Alexand. & Ias. in l. stipulatio. §. primo. ff. de noui operis nuncia. vbi licet ædificatum post denunciationem debeat demoliri, etiam si iustè. l. prima, & l. prima & l. prætor. ff. illo titu. Tametsi vna pars est facta ante satisdationem, quę debet demoliri, altera post, quæ non debet demoliri, tunc factum ante ratione adiunctæ partis non demolietur, & sic vna non demolietur, quando vna posset sine altera dirui, secundum eos.

Vndecimò adduco dictum Bald. in l. respu-

respublica.C. quibus ex causis maior. vbi inquit, si in vniuersitate sint aliqui minores, & alij maiores, fauore minorum non curret præscriptio contra vniuersitatem Maleret. in tit. de electio. fol. 19.

Duodecimò potest facere, quod dicit Domin. in c. cum aliquibus, colum. 3. vers. quid si canonicorum, de rescript. libr. 6. quòd si canonicorum receptio spectat ad prælatum tantum, & mandat Papa, tam prælato quàm capitulo, vt aliquem recipiant, tunc ille receptus censetur authoritate apostolica receptus, & omnibus alijs venit præferendus, per textum in c. hi qui, de præben. lib. 6. scripsi in forma mandati, in gl. conferatis, in concord.

Decimotertiò dicit Bartol. in l. solent. ff. de alimen. & ciba. lega. quòd si clerici & laici sint hæredes, & ab eis petantur alimēta coram iudice ecclesiastico, debent peti ratione clerici.

Decimoquartò conuenit Bart. solenne verbum, in l. 1. §. si quis, numer. 13. ff. de appellat. quòd si ex causa iudex ecclesiasticus & secularis iudicēt, appellari debet ad superiorem iudicis ecclesiastici, sequitur Ale-

Alexand.consil.183.viso processu, in 2. vol. & consil.12.videretur, colum. 1. in 6. volu. Purpur.in l.imperium,colu. 3. ff. de iurisd. omnium iudicum.

Decimoquintò facit quod dicit Rom. cons. 262. quòd si petatur reductio ad arbitrium superioris à duobus arbitris, vno clerico,& altero laico,tunc adeundus erit iudex ecclesiasticus,Ias.in d.l.imperium.

Decimosextò si arbiter iuris iudicet cũ alio dissimilis qualitatis, à quo non possit appellari, poterit tamen ab vtroque appellari,Alexan.cons.122. viso. num.16.in 4. vol.allegat Roma.in l.arbitrio.ff. qui satisda. cogan.

Decimoseptimò facit, quòd dicit Cardin.in c.Ioannes.col.1.& 2.de testa.quòd si clericus & laicus sint relicti executores in testamẽto, poterunt compelli per episcopum ad exequendum.

Decimooctauò, quòd licet quis possit alteri in quærendis præiudicare. l. quæ autem.ff.quæ in fraudem credi.l.seruus.C.de pact.l.si spons.§.si marit.2.ff.de donat.inter vir.& vxo.tamen quãdo quærendum esset quæsito connexũ tunc non posset. Corset. in

in sing. in verbo, lex de natura, & cumulaui in d. l. seruus.

Decimononò, quòd licet appellans nō deferens appellationi non possit eam prosequi, c. an sit, de appell. (qui fuit mihi datus in punctis meæ licentiæ) si tamen appellatus prosequatur, poterit & appellans fauore appellati, per tex. sing. in c. ex parte. C. de rescrip. secundum Perus. in c. ex ratione, col. 18. nu. 64. de appella.

Vigesimò, quòd licet appellans nō possit post annum prosequi appellationem, vel ex causa biennium, c. Romana, de appell. Fallit si appellatus prosequatur, quia tunc appellans potest per illum textum. d. cap. ex parte. & ibi glos. & Doctor.

Vigesimòprimò facit lex Iulianus. ff. qui satisda. cogan. vbi si cœpisti agere nomine meo citra mandatum, & lite contestata ego te constituam procuratorem, videor ratificare gesta ante mandatum, & ratione constitutionis nouæ valent ante gesta, & ad hoc illum text. dicit sing. Alex. cons. 146. nu. 9. in 5. vol. & Barb. in rep. c. Raynaldus, col. 128. de testam. hodie solent notarij, & est tutius, clausulam cum ratificatione ge-

ne gestorum scribere sic: Talis N. constituit Titium procuratorem in tali causa, cum ratihabitione gestorum,&c.

Vigesimosecundò, non erit absonum adducere text.in c.1.super eo, de præbend. lib.6.vbi quis propter connexitatem potest habere duo beneficia curata,seu incompatibilia.

Vicesimotertiò facit l.si quis. §. coguntur.& ibi Bal.& alij ff. de eden. quod si sint duo testes,vnus integerrimæ opinionis,alter vilis,quod hi duo faciũt plenam fidem. nam fides vnius supplet imperfectionem alterius, & ibi multa cumulaui, vide Alexand.in l.sæpè,nu.71.ff.de re iudica.

Vigesimòquartò facit,quod dicit Bald. in l.Imperator,num. 4.ff. de statu homici. quod si sint duo notarij, vnius officio priuatus,alter non, & conficiunt instrumentum, valebit illud instrumentum propter bonam famam vnius, per illum. §. coguntur.

Vigesimoquintò, si vnus habens fundum emphyteoticum, decedat pluribus relictis filiis, & vnus soluat canonem, pars alterius non soluentis, nõ incidet in com-

 mis-

missum ratione soluentis, quia solutio illa habit vim solutionis perfectæ, Bar. in l. frau dati. ff. de publi. licet cõtrarium teneat gl. in l. communi diuidundo, in prin. ff. communi diuid. primæ sententiæ, tamen inhæret Matthes. de Afflictus in dicisio. Neapoli q. 153. venditur. Item si duo fratres habeant feudum, & vnus committat feloniam, alter, non vterq; retinebit feudum in totũ, Bal. in c. 1. nu. 16. quib. mod. feud. amitta. Alex. cons. 122. viso. nu. 16. in 4. vol.

Vigesimosextò non ineleganter docet Anto. Bauer. in §. testes, col. 6. instit. de testi. in testamentis ad pias causas sufficere, si masculus, cum fœmina interuenerint, quia testimonium fœminæ supplebitur ex habilitate testis masculi.

Vigesimoseptimò facit quod dicit Angel. consil. 1. vbi inhabilitas testis domestici ex adiuncto suppletur, idem dicit Petrus de Ancha. in cap. super eo. de testi. quòd quando commodum & incommodum sunt adinuicem admixta, potest domesticus testificari pro domestico, scripsi in tractat. de reprobatio. testium, & salutatio. in verbo domesticus.

Vige-

Vigesimooctauò facit casus sing. in c. multorum, de Iudæis, quòd Iudæus videlicet adiuncto videlicet emendo agrũ cum ascriptitiis, potest possidere seruum Christianum, licet regulariter contra, in c. Iudæi, in 2. de Iudæ. & illũ casum in d. c. multorum, dicit sing. & mirabilem Barb. in ca. Raynaldus, col. 185. de testa.

Vigesimononò facit l. prima, & 2. C. si vnus ex pluribus appellauerit, vbi si vnus ex condemnatis appellauerit, aliis proderit hæc appellatio, quamuis si plurium causa appellationis sit connexa, & quidam se præsentauerint in parlament. & alij non, præsentatio vnius vel duorum non releuat alios à contumacia, vt habetur in stylo parlamenti, in 1. parte, rubr. de contumacia. §. item si plurium, & in forensi iudicio, in diuiduis, appellatio vnius alteri non prodesset de consuetudine.

Trigesimò sẽtẽtía lata pro vno ex fratribus, ex eodem patre natis, quod vnus sit ciuis Mediolanẽ. probat quoad alios, Angel. in authen. vt licet matri & auiæ. §. in fi. per illum tex. seq. Catelia. Cotta in 2. parte, memoria, in verbo, sententia dicta.

Trigeſimòprimò firmat, gloſ. ſing. in l. fin. C. de in hono. & muner. non continu-and. lib. 16. quòd ille qui eſt immunis à collectis & talleis, ſi contrahat ſocietatem cũ alio non exempto, ratione coniunctionis, vterque nil ſoluet, ſecundum Barb. conſil. 44. ſapienter, col. pen. in 2. volum. Georg. Nathan in repe. c. quamuis, fol. 15. col. 4. de pact. in 6. quod non ſeruatur in regno.

Frater non priuatur feudo propter fratrem.

Trigeſimoſecundò dicit Bonus de Curtili in tract. nobilitatis, in 3. parte, num. 186. quòd ſi nobilis nubat ignobili habenti bona, non ſoluet collectas ex illis bonis, ſed contrarium ſeruatur in regno.

Trigeſimòtertiò facit dictum Bal. in c. vno, in princip. col. 2. num. 16. quib. mod. feud. amit. quòd ſi ſunt duo fratres habẽtes feudum, & alter defendat dominum, alter non, defenſio vnius excuſat alterum, vt non priuetur feudo propter perſonarum coniunctionem, & feudi, argum. l. ſi is qui duos. ff. de libera. lega. l. ſi ita. 2. de manu. teſtam. Cotta in verbo, Vaſallus, quod non eſſe verum, aſſerit Roman. ſingul. 241. ſi vaſallus, & ſi ciuitas habẽs nobiles, & populares, ſi nobiles ſint rebelles, & non popula-

pulares,propter talem mixtionẽ, feudum non applicabitur domino, teste Iaſo. in l.ſi emancipati,col.4.num. 21. C. de colla.60. hoc ſinunt cautelæ cauti tali, vt ſi ſint duo fratres,alter erit pro duce, alter contra,vnus pro imperatore erit,alter contra, & ſic defendunt bona ſua.

Trigeſimoquintò,quòd ſi collatio ſpectat ad epiſcopum & capitulum, communiter, & mãdatum ſeu nominationes fuerint præſentatæ alteri tantùm, ligatur etiã ille cui non eſt facta inſinuatio,arg.l.de pupillo. §. ſi plurimum. ff. de nota.ope.nuncia.ita not.Compoſtel.in c. capitulum, de reſcript. quia ſi vnus ex pluribus iudicibus vel arbitris impediatur, alij non poſſunt procedere. l.ſi in tres,& ſeq. ff. de arbitr. c. vno delegatorum, de offic. de leg. ſic nec conferre, ita expreſsè ponit Coſma *Guymier*,in titul.de colla.in §. ſtatuit, in verbo, ſpectat, in pragma. ſanctio.dixi.in tractat. nomina.quæſt.14.num.80.

Trigeſimoquintò facit text. in c. ſacris, de ſepul. vbi ſi oſſa excommunicatorum ſint cum non excommunicatis, & nõ poſſint diſcerni, nulla debẽt ab eccleſia euelli ratione connexitatis.

 Tri-

Trigesimo sextò non omitto tex. in c. clericus solus,& c. in omnibus,& c. clerici. 81. dist. vbi non licet soli sacerdoti accedere ad mulierem, sed cum alio sic, hodie non obseruatur, nam sacerdotes eunt soli inter diu noctuq;, & mulieres veniunt ad eos fronte interdum rugata & gemmata.

Trigesimo septimò adduco notabile dictum Panor. in c. primo, col. 2. de præscript. vbi si res est communis episcopo & capitulo, & vacat sedes episcopalis, non curret præscriptio contra capitulum propter mixturam, quā cum episcopo habet.

Trigesimooctauò, non committetur solenne dictum Panor. in c. cum dilectus, & c. finali, de iure patron. quòd licet legatus possit conferre beneficium patronatum à clerico præsentandū, vt ibi, tamen si ius patronatus competat, & laico & clerico simul, non poterit legatus, sed Papa solus, Ioan. de Selua. in tracta. de beneficio, in 3. parte, quæst. 11. in 12. qualitate.

Trigesimononò facit glos. sing. in l. quæ dotis. ff. soluto matri. secundum Barba. in repet. cap. Raynutius, col. 49. & 185. de testa. quòd si debitum sit ex causa mixta, videlicet

delicet hæreditaria & propria, proderit inuentarium propter admixtionem.

Quadragesimò adducetur text. in l. si is qui duos. ff. de libera. lega. vbi spurius potest habere à patre suo partem ratione societatis contractæ cum habili instituto, quem text. sing. exclamat Bald. in margar. in verbo, connexitas, & in verbo, liberatio, & Roman. singu. 241. si vasallus, Consct. in verbo, spurius, in primo, in suis sing. Barba. consil. 80. illud referam, col. 4. in 3. volu. & consil. 5. illud in medium, col. 7. in 4. vol.

Quadragesimoprimò, si minor sit lęsus ex contractu, quem cū alio minore, qui iurauerat, fecerat, & is qui nō iurauit, petierit restitutionem, alter licet iurasset, propter communionem alterius poterit petere, & iudex debet illum restituere. l. ab administratione. C. de leg. quia aduersarius aperit sibi viam. l. si iudex. ff. de minor. l. si duo. §. 1. §. de iurei. Pantha. Calde. in repe. l. 2. col. 45. C. de rescin. vendit. in 3. parte g. quod in Francia non seruaretur in rebus diuiduis, cum inuito non conferatur beneficium, per regulam iur. & non petenti nihil datur.

Quadragesimosecundò, si vniuersitas vel collegium clericorum & laicorum in pari numero, tūc censetur ecclesiasticum, & maius dignum, id est, clerici trahunt ad se laicos, Bart. in l. fin. col. 3. ff. de colleg. illici. & in l. cum senatus. ff. de rebus dub. Ias. in l. imperium, colum. 3. not. 2. ff. de iurisdict. om. iud. vnde ista vniuersitas vel collegium est coram iudice ecclesiastico cōueniendum. Doct. in c. ex literis, de consti. D. Ioan. le Cirier in tractat. de iure primogenituræ, q. 10. col. antepen.

Quadragesimotertiò facit glos. sing. in c. 1. de offic. delega. lib. 6. vbi si Papa rescribat collegio cardinaliū, vocat eos fratres, licet sint ibi aliqui, quos non nominaret nisi filios in specie, quia sunt cardinales diaconi, cap. quam graui, de crimine falsi, vide gl. in prooemio decretal. in verbo, filiis, & glos in Franciæ concordat. in verbo, fratri, in forma mandati.

Quadragesimoquartò adducitur glos. in l. vna. C. si in communi eademque causa restit. postu. ibi in re indiuidua restitutio minoris prodest maio. vide Florian. in l. loci. §. si fundus. ff. si serui. vendi.

Qua-

Quadragesimoquintò potest acquiri possessio hæreditaria per seruum hæreditarium pro parte, & sic per communem, per text. in leg. §. veteres. ff. de acquiri. possession.

Quadragesimosextò non omitto textum in l. eum actum. ff. de negot. gest. vbi actus factus in seruitute valebit, si habeat cõnexitatem cum alio actu facto tempore libertatis.

Quadragesimoseptimò facit l. fœminę. ff. de senató. & l. mulieres. C. de incol. libro decimo, & de dignitat. lib. duodecimo, vbi mulier ignobilis ratione coniunctionis viri erigitur.

Quadragesimooctauò facit quod dicit Bertachi. in tract. de gabellis, in vltima parte, quæst. 30. vbi si duo emphyteotæ ecclesiæ debeant duos denarios singulis annis, & duobus annis solueret vnus simpliciter. alter non, soluens non priuabitur, quia illa solutio duorum numerorum pro vno anno censetur esse facta, Baldus in lege solennibus. C. de rei vendic.

Quadragesimononò, cap. vnicum, de statu regularum, lib. 6. dupliciter inducen-

do, primò quòd moniales nō debent exire claustra monasterij. Secundò, quòd nullus debet ingredi monasteria earū, ca. monasteria, de vita & honest. cleric. tamen quando monialis præstat societatem abbatissæ, potest egredi, sicut abbatissa, item sicut visitator intrat monasteria, ita & eius famuli & necessarij, cle. attendentes, illo titu. sed Ioan. And. in prædicto ca. primo de statu regula. dicit non fuisse receptum illud ca. in regno Franciæ, quem sequitur Guiller. Benedict. in verbo, & vxorem, nu. 233. de testa. vidi tamen seruari communius in religionib. reformatis, & turpe est & mali exempli res, moniales à monasterio animi causa egredi posse, & scio c. illud fuisse apud Parisiē. & in senatu semper seruatum, quando procurator regius hoc requirit.

Quinquagesimò facit l. princeps. C. de legibus, quòd Augusta propter Augustum est legibus soluta.

Quinquagesimoprimò, sicut donata à principe sunt castrensia. l. cùm multa. C. de bonis quæ liber. ita & ab Augusta, vt ibidem abundantius tradunt doct.

Quinquagesimòsecundò, sicut valet donatio

natio per Imperatorem vxori, ita & per vxorem Imperatori. l. donationes quas diuus. C. de dona. inter vir. & vxor.

Quinquagesimotertiò facit l. abesse. ff. ex quib. caus. maiores.

Quinquagesimoquartò, l. ex liberis. §. si duo, & l. duobus. ff. de liber. causa.

Quinquagesimoquintò, cap. cum inhibitio. §. 1. de clandest. desponsa Barba. consil. 5. illud, colum. 7. in 4. volum. Io. Ma. in l. ex cōuentione. C. de pact. & c. ex tenore, qui filij sint legitimi, Corsc. in singu. in verbo cōmunitas, Lanfran. in c. quoniā, in verbo testium, col. 15. de prob. Roma. sing. 80. tu habes, de Monteferrato. in c. 1. 4. not de rescript. in 6. Ias. in l. quominus, 10. nota ff. de flumi. Bart. in l. ad prouocationē, C. de probat. Io. And. & alij in c. fin. de confes. lib. 6. Iaso. in l. 1. in princip. gl. 2. in 4. conclu. ff. de acqui. posses. Catelia. Cotta. in 2. parte memoralium, in verb. connexorum, & digiti non consecrati tangunt calicem propter consecratos.

Quinquagesimosextò possessio naturalis iuncta cū ciuili animo retinetur ratione vnionis, licet aliàs secus secūdū intelle-

ctum,

ctum, Iaſo.in l.1. num. 45. & ſequent. ff. de acquir. poſſe.

Quinquageſimoſeptimò facit, l. cum res, C. de contrah. empt. Alexand. conſ. 113. in 6. volum. Hippoly. in l. 1. §. diuus Adrianus, & l. de minore. §. tormēta, ff. de quæſt. l. fundus, de contrahen. empt. l. multum, C. ſi quis altar. vel ſibi, c. 1. de conſecrat. eccleſ. libr. 6. c. penult. de conceſſio. præben. l. 3. §. ſi quis ex libris, ff. de bono. poſſe. contra tabul. vide Corſetum multa congerentem in reperto. in verb. compromiſſum, num. 31.

Vide decem & ſeptem per Iaſ. cumulata in l. illud. C. de collat. Ioa. Brunellum in tracta. de dignitat. lega. in 23. concluſ. 3. declaratio. in forenſi tamen iudicio hoc eſſet periculoſum, & vix in Francia ſeruaretur ſcholarib. in diuiduis, ſed in indiuiduis deberēt ſaltem hoc priuilegium iudices ſeruare, & nota prædicta, quæ vſu ſæpius venire vidi, ideo ea cumulaui, ſi faſtidiat legere ſaltem facias ad alia.

Societas ſcholaſticorū poteſt congregari, & ſyndicū creare.

CEnteſimumſeptimum, Quia ſocietas etiam quinque ſcholarium poteſt ſyndicum creare, & procuratorem, c. quia, de pro-

procur.gloff.in l.1.in princip.in verbo aliorum,ff. quod cuiusque vniuersit. nomine, Lucas de Penna in l. fin. C. de Curial. vrbi. Romæ, libr. 11. & quamuis in isto regno ex cõsuetudine, ciuitates, oppida, & municipia, non possint congregari ad constituendum etiam syndicum, vel procuratorem sine licentia superioris, Ioan. Fab. in §.vniuersitatis, institut. de rerum diuisio. idem in Delphinatu seruari testatur Guido Papæ, in decisio. Delphin. quæst. 106. omnes villæ, quia Galli homines faciles sunt ad tumultus, & dissenssiones & nouarũ rerum cupidi, vt nobis in hac re est testis Liuius, & Cæsar in commentariis, ideo possent facilè insurgere contra eorũ dominos, & monopolia facere. Tamen scholares & vniuersitates scholarium in hac consuetudine non comprehenduntur, cũ liberè congregentur, sed vniuersitas Parisi. sine magna causa congregari non solet bis in hebdomada, vt vidi statuto prohibẽte, sed deputati sic quoties opus est qui causas paruas decidunt, magnas vero ad vniuersitatem referunt.

Cen-

Ex morte scholastici decem domus interdicuntur.

CEntesimumoctauum, Quod si scholaris in aliqua via occidatur, vel maleficium in persona eius committatur & malefactor non capiatur, nec puniatur, tunc decem domus proximę sunt interdictę vsque ad quinq; annos ex statuto Bononiæ, vt refert Alber. in dictio. in verbo prębenda, versic. de optione præbendarum, col.3. & in tractat. statutorum, in 2. parte, quæst. 165. Thomas, &c. & istud fortè statutū fuit, vt omnes vicini haberent protegere, & defendere studentes à lenonibus, & maleuolis, & maximè bonos, qui indies in vniuersitatibus interfiicuntur, & esset bonum quod hoc statutum vbique esset, & obseruaretur, sed mala pars hominum inuidet scholaribus, & eos odio prosequitur à minimo vsque ad maximum ex defectu iudicum & conseruatorum, qui illos miserè oppressos nō tuentur, non dico quod mali & pseudoscholastici non debeant puniri, sed moderatè & secundum qualitatem delicti, nam aliquando vidi scholares non iure verberatos condemnari & in carceres detrudi, & idem statutum est Bononiæ; vt si scholari sit furtum factū quod vicinia teneatur ad res amotas sacramento studiosi

declarandas, secundũ Bal. in l. si quãdo. C. vnde vi, prius tamẽ cõstare de furto debet, vt ibi, & plenè dixi in repet. l. diuus. ff. de senatuscõs. Sylla. in 3. not. Item est statutũ in Montepessulano, quod iurium studentes non capiantur antequam informationes rectori vniuersitatis ostensæ fuerint.

Pro scholasticis Montispessulani.

CEntesimumnonũ est, quod si scholasticus egregi⁹, & inter alios in aliqua sciẽtia excellentissimus, vel doctor occidat (quod Deus auertat) aliquẽ, & is postea propter homicidiũ, vel aliud maleficium per eum patratũ ad mortem damnatus sit, vel condemnari iure possit, in hoc casu princeps cõsuli debet, qui isti alioqui in literis excellenti gratiã mortis facere debet, tex. sing. in l. ad bestias. ff. de pœn. vbi ob excellentiam artificij hoc procedere potest multò fortius ob literarũ excellentiam, nempe si publica vtilitas faciat, vt tolli è medio possit, qui eã lædit. l. ita vulneratus. ff. ad l. acqui. multò magis facere debet, vt seruetur is, qui reipublicę prodesse potest, hoc expressim firmat Oldendorpius in suo tractat. de iure singulari, rub. de priuilegiis, quæ bonarũ literarũ profess. & studiosis data sunt in fine,

Scholaris in literis excellẽs debet gratia donari ob maleficiũ ab eo cõmissum.

fine, vbi scribit, sex illis data priuilegia. ista aliquando adduxi pro quodã viro doctissimo, & de lingua latina benemerito, qui sic obtinuit.

Arma ferre in cœtũ scholarium non debent seruientes.

CEntesimumdecimum, quod licet familia potestatis possit deferre arma. l. nam salutem. §. sciendum. & ibi Bald. ff. de offic. præfect. vigil. & viatores. §. si quis rusticus, de pace tenenda, & eius violato. & nobiles. d. §, si quis rusticus, & ita tenet Lucas de Penna in l. vna, col. penult. C. vt armo. vsus, inscio princip. sit interdict. lib. 11. & Bonus de Curtili, in tractat. nobili. in 5. parte, priuilegio 39. Item Doctores, Bartol. in l. medicos. C. de professo. & medi. libro 10. adde vasallos nobiles, nisi quando iurant fidelitatem domino, tunc zonam & arma deponere debent & calcaria, vt videtur notare Domi. Ioannes Sainxon in consuetud. Turonen. in Rubrica, *comment hommage se doibt offrir*, hoc est, quomodo homagium offerri debeat,] art. 1. & ita vidi fieri de consuetudine. Sed hoc non procedit apud studentes, inter quos nõ poterunt seruientes maximè portare arma. l. qui dolo. §. item qui cum telo. ff. ad leg. Iul. de

de vi publ. & ibi hoc not Angel. & Imol. de Pla. in § item lex nulla, de vi publica, instit. de pub. iud. Barb. in tracta. de præstan. cardin. in quæst. vlti. secundæ partis. Socin. in suis fallen. regula 430. Iason in § ex maleficiis. num. 86. instit. de actio. ratio potest esse, vt scandalum inter hosce iuuenes euitetur, & tumultus, nempe illis armis scholastici seipsos, vel fortè portantes interficerent, ideo prohibetur, cap. nihil cum scandalo, de præscriptio. vbi multa prohibita ob scandalum per Felin. congeruntur, & sic vide an benè fiat Tholosæ, quòd die sancti Sebastiani, & in festo corporis Christi præfectus vigilum incedat armatus ad supplicationes cum ducentis aliis armatis stipatis, sed hoc fuisse introductū quidam asserunt ad euitandum rixas & scandala, quæ inter scholasticos oriebātur. oriebantur autem sæpè super honoribus habendis inter eos, & inter nationes, quæ illarum postrema in supplicationibus incederet, & à longe Deum sequi posset, quæ terrore armatorū vitabuntur, ideo permissum fuit, vt per Benedict. in repetitio. c. Raynutius, in verbo, & vxorem. num. 437. de testa. vbi *Contra scholasticos arma deferenda.*

explicat de portu armorum, & Iacobus Rebuffus in rubr. vt armo. vſus inſcio princip. ſit interdict. lib. 11. & ſcholares portantes quotidie arma, enſem & alia, præſumẽtur mali, & animum habere maleuolum, gloſ. in §. ſi quis ruſticus, de pace tenen. & eius viola. per §. ſin autem, in authen. de armis, collat. 6. & raro iſti veniunt ad magnam eruditionem, cùm potius circa arma bellica, quàm literas verſentur, ſi ſint ſub Marte nati potiſſimè.

Scholaſticus falſam exponẽs pecuniã falſi non tenetur.

CEnteſimumvndecimũ. Quòd ſi ſcholaris exponat pecuniam falſam, falſi tamen puniri non debet, quamuis mercator ſic exponens, puniretur, Iacobus Rebuff. in l. prima. C. de murileg. lib. 11. per l. qui falſam, & l. lege Cornelia, & ibi Bart. ff. ad leg. Cornel. de falſis, quod eſt verum, ſi ignoranter expoſuerit, arg. l. 1. ff. de recepta. iuncta gloſ. in l. item apud. §. ſi quis virgines. ff. de iniur. l. qui contra. C. de inceſt. nupt. l. nullus. C. de fabrican. libro 11. cap. à nobis, de exceptio. Hippo. multa de hac materia ſcribit, in d. l. qui falſam, num. 72. & ſequen. & ignorantia in eis præſumitur, argum. l. 3. §. ſi plures, & l. qui cum vno. §. fin. ff. de re mili.

mili. ideo qui allegaret studentem, scienter exposuisse falsam pecuniam, oporteret quod probaret, Bartol. in l. omnes. C. de agricol. & censit. lib. 11. Barba. consil. 51. illud, colum. 2. in 3. vol. per l. quotiens. §. qui dolo. ff. de probat. cùm magis iura quàm pecuniam scire præsumantur, argument. l. fi. C. de iure delibet. imò posset hæc ignorantia probari iuramento illorum, tanquam dependeat ab animo, text. in cap. nulli, de elect. in 6. hoc expresè tenet Hippo. in d. l. qui falsam, num. 96. & sequent. & aliàs per hæc liberaui aliquẽ Pictauis scholasticum captum, qui postea mihi plurimas habuit gratias.

Studens non tenetur bonis cedere.

CEntesimumduodecimum, quia si aliquis cessit bonis, & postea peruenerit ad pinguiorem fortunam, ex integro conueniri iure potest. §. fin. de actio. in instit. & in l. 1. C. qui bonis cede. possunt. Fallit in scholaribus, qui si emãt libros post cessionem, non sunt ab eis auferendi, cùm sint illorum arma, glo. sing. in l. nepos Proculo. ff. de verb. sig. huius sententiæ est Socin. in tract. fallen. regula 47. & Ias. in §. item Seruiana, numer. 66. de action. in institut. imò

fortius si tales scholastici sint clerici, non debeant arctari ad cessionem.tex.& ibi Panor.in cap. Odoardus, de solut. nam sicut miles seculi non cogitur cedere bonis, ita nec miles Christi, nec conuenitur nisi inquantum facere potest,text.iuncta glos. in l.miles.ff.de re iud. & in c.studeat, in fi.50. dist. & sicut miles non potest donare concubinæ.l.2.C.de donat.inter virum & vxorem,ita nec sacerdos.Bar.in l.mulierem.ff. de his qui.vt indig.& l.affectionis,de donatio.& l.miles ita. §. mulier. ff. de testa. milit. Felin. in c. cum ex officij, de præscript. idem in scholaribus non clericis,id est non tonsuratis, vt non teneantur, nisi in quantum facere possunt,per gl.in d.l.nepos, & ita inuenit expressim tenere Ioan. de Tremolis in additio. ad practicam Vberti. de Bonacurso.in rub.de exceptio, & Benefic. quæ post diffiniti.senten.oppo. fol. 77. colu.1.in verbo & cæteri.practica tamen erit, nam si sit excommunicatus pro illo debito,& habet beneficium, quod fiat sequestratio fructuum beneficij cõgrua portione illi reseruata pro suo victu, si vero non habeat beneficium,sed alia bona immobilia

lia

lia vendentur, si sint sufficientia, reseruabitur tamen pro sustentatione, & si nihil habeat scholaris, & sit excommunicatus debet absolui, etiam non satisfacto debito. Ita firmat nũcupatim Collecta, in c. olim. 2. de restit. spoliat. & ista opinio seruatur de consuetudine secundum Aufre. in decisionibus Capel. Tholosa. q. 245. verum enimuero hodie iniqui iudices exilio dant studentes, & eos odio sine causa prosequuntur. & cum sint ignari, doctos non diligũt, in hoc maximè cognoscũtur ignari, & mali, quia profligant doctos & bonos. nam similis similem diligit, & pares cum paribus (veteri prouerbio) facilimè cõgregantur, vt suprà dixi.

CEntesimumdecimumtertium, Quia libri scholasticorum non possunt capi ex aliqua causa, etiam pro executione rei iudicatæ, sicut nec arma militum. gl. sing. in l. nepos Proculo, ff. de verborum significatio. secundum Bald. in Margar. in verbo, scholaris, & Alber. in dictio. in verbo, scholaris, Barba. in tracta. de præstant, cardin. in 5. quæst. secundæ partis, col. 7. nu. 26. Ias. in §. item Seruiana, nu. 65. insti. de actio. *libri scholasticorum nõ debẽt ex aliqua causa ab eis auferri.*

& in l.2.§.mutui datio,ff.si certum peta.D. Io.Sainxon Delphinalis parlamenti præses in consuetud.Turonen.in rubr.*des successions des gens roturiers*,articul. 10. & quando capta sunt arma militis, solent ad cautionem illius cuius sunt,reddi constituendo se emptorem iustitiæ, ita fuit dictum anno 1522.die 27.Iunij,multo fortius in libris fieri debet, nam libri dicuntur res preciosæ, dũ duplę pro illis possint promitti.§.illud, in procemio. ff.quæ non præstatur nisi pro rebus preciosis,ff.de euictio.l. emptori,Alber.in 2.par.statu.q.96.quid si statuto,quæ stipulatio dupla hoc in regno raro promittitur,& minus exercetur.

Arma militibus solent reddi.

Amplia etiam si studens non haberet alia bona, vt notat. Doctor. in d.§. item Seruiana, licet contrarium scripserit Hippolyt.ea ratione sola, ne locupletaretur cum aliena iactura, in rubric. ff. de fideiussor.quæstion.27.in final. per gloss. in l. executores, C. quæ res pignor. obligar. possunt, quæ loquitur in agricultoribus, qui non reperiuntur tot priuilegiis ditati, sicut scholastici, nec locupletantur studiosi cum aliena iactura, quia id spes est quod

hic

hic ſcholaſticus habebit bona, cùm ſtudium non permittat viuere in paupertate, nec in anxietate mori. §. fin. in authen. de hæred. & Falci. collat. 1. & breui poſtquam ſtuduerit, & ideo creditor poterit expectare, nam in mora modici temporis non habebit magnum præiudicium, l. ſi debitori, ff. de iudic. Ratio eſt, ne ſtudium ob librorum amiſſionem deſerat, nam ſtudioſi intereſt habere libros, per quos doctrina & ſcientia repleatur, & ob id melior fiat, l. penult. ff. ad exhibend. & in ſtudio huius ſcholaſtici vtilitas publica verſatur, & ſic etiam vtilitas huius creditoris, ideo expectare debet quouſque ſcholaſticus bona alia habuerit, & quod differetur, non aufeEretur, l. quotiens, C. de precib. Impera. offerendis, quod ſecus in agricultoribus eſſet.

Fallit quando ſcholaris eſſet diſcolus, vel mortuus, tunc & pro expenſis funeris, & valetudinis aduerſæ, poterunt libri capi, quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus, ca. cum ceſſante, de appellatio. & hoc nuncupatim tradit Bald. in l. de reſtituenda, C. de petitio. hæred. & l. fin. commoda, ſequi-

tur Petrus de Vbaldis, in tract. de duobus fratribus, II. parte quæst. vltima.

Item libri scholarium pro expensis victus retineri possunt, & indies per hospites retinentur, Bar. in l. si non sortem. §. si centum, vbi etiam notat. Iason. ff. de cōdictio. indebit. suprà dixi an possint pro pensione domus retineri.

Libri scholariū alicui sine mandato nō sunt tradendi.

CEntesimumdecimumquartū. Quamuis procurator admittatur cum cautione rati, quando dubitatur de mandato, l. I. C de procurato. tamen quando aliquis tanquam procurator, seu consanguineus, vel amicus repetit libros scholastici, nō debent eidem restitui, nisi plene probet mandatum speciale, ad hoc, quamuis dare cautionem sit paratus, ita dicit Alber. in l. qui ita. §. I. in fine, ff. ad Trebel. nam in libris versatur magna affectio, l. nummis, ff. de in litem iurando, gloss. in cap. I. de electio. in 6. & illud interesse est petibile, vt dixi in repet. l. vnice, C. de sentent. quæ pro eo quod interest, pro quo scholaris posset multa hospiti petere, igitur fragilitati cautionis non debent se hospites scholarium commitere, l. cogi. §. si pater, in fine, & melius in

l. qui

l. qui ita. §. 1. ff. ad Trebel. & vbicunque non eſt plenè cautum parti per hanc cautionem, vt in armis, & in hoc caſu non recipitur cautio, Iaſ. in d. l. 1. per nota. in d. l. iuſiurandum, quod ex conuentione, §. fin. ff. de iureiurando.

Quod ſcholaſticus dicat hoſpiti, tradite libros, & veſtimenta mea illi, quem mãdauero, aliquis illa verba audiens, venit poſt ea nomine illius ſcholaſtici, cui libros, & alia tradit hoſpes, an ſit liberatus? quod non, probat text, ſingu. in leg. ſi quis vxori. §. 1. ff. de furt. & ibi Bart. quia non debebat tradere ſine mandato, ſecundum Gerard. de petra ſancta, ſingu. 87. nota. quod ſi quis, nam imprimis apparere debet, quod is habet mandatum, & eſt is, de quo eſt concluſum inter partes, l. non ignorat, C. qui accuſatio. non poſſunt, Bartol. Brixien. in q. dominica, quę. 51. vbi hinc inde diſputat, vide ſi non graueris.

Quid ſi commendauero libros, vel depoſuero penes te, & poſtea mitto literas, vt eoſdem libros mittas, tu tradis portanti literas, an ſis liberatus, ſi aufugiat, vel vẽdat? Reſpondeo nõ, nec videor ad te mit-

 tere,

tere,vt illos libros des literarum latori,sed idoneo,text.in l.eum qui.§.fin.ff. de commoda.sed postquam tu elegisti eum, teneris,nec liberaris cedendo actionem aduersus illum,Bald.consil.132. Franciscus volumin. 5. Anthon.in cap. significante,2. not. de pignor.Cardina.Alexand. in cap.significauit.colum. 2. de appellatio. & istud est mente tenendum, quia sæpius de facto accidit,& multi in hoc decipiuntur, tradentes rem portitori literarum, quod non est faciendum,Hippol.sing.430. cauti & oculati, quia aliquando literæ perueniunt ad illos,qui nunquam restituerent libros, vel si nuncius moriatur in itinere, possunt literæ peruenire ad aliquem,qui illos libros retineret, vel venderet, ob id statuitur,vt hîc, & ideo sis cautus quando scribis literas,vt nõ dicas,mittas illos decem aureos, quos debes per præsentium latorem, quia cùm elegeris eum, erit debitor liberatus illi tradendo,sed dicas,mittas, ad me dictã pecuniam, tunc si det portanti literas, vel alteri, qui ad me non deferat, non liberatur debitor, dict. l. eum qui.§.fi.cum l.seq. ff.commoda. Porcus in §.item is cui.insti.

quib.

quib.mod.re contrahi. oblig. iſtud fallit in ſoluente officiali publico, theſaurario vel receptori collectæ, ſeu tallearum, nam licet theſaurius aufugerit, tamen non imputabitur ſoluenti, imò erit liberatus, text. ſolennis in l. pro his, C. de naufrag. libr. 11. & ibi patruus meus Rebuff. & Corſet. in ſing. incipien. collecta. in 3. vide latè per Marcum Antoninum Baueri. in §. poſſunt, colum. 6. & ſeq. inſtit. de teſtam. & quæ addidi ad dict. l. ſi quis vxori. § apud, ff. de furt. imò fortius ſi is, penes quem depoſuero libros, promiſerit reſtituere illos cuicunq; portanti literas meas, ſi dedero literas meas alicui, illi non quæritur actio contra depoſitarium, licet hoſpes nō tradat, hoc expreſſim tradit Pet. de Bellapertica, in l. ad probationem. 1. C. de probatio. quem ſequitur Gerard. d. ſing. 87. vide Præpoſitum in d. c. ſig. col. 2, de appell. vbi dicit quod ſi ſcholaris librū ſuo ſocio mittat per famulum, vel alium, ſi ille cui mittitur, neget ſibi eſſe traditū, non poterit eſſe teſtis mandās, nā teſtis exonerans ſe, nō auditur, l. omnib. C. de teſti. Lanfran. in repe. c. quoniā cōtra in verbo teſtiū, depoſitiones, col. 23. extra de

Soluens theſaurario liberatur.

deprob.Fel. in c. cum contingat, de offic. delega.vide Rauen.in Alphabeto, in litera F.fol.49.colum.4.& Alexand.in additt. ad Barb. in d.§.apud, dixi in tract. de reproba. testium,in verbo,propria in causa.

Iudæi libros scholastico- rũ retinere nõ possunt.

CEntesimumdecimumquintũ, Quamuis Iudæi habeant priuilegium, vt possint res furtiuas eis pignoratas, vel venditas retinere, donec per veros dominos preciũ reddatur,quod Iudæis datum extitit,licet contra ius l.inciuilem,C.de furt.& dixi in repetitio.l.Diuus.fol.24.vers. tertio quæro.ff.de senatusconsul.Sylla.quo priuilegio cõtra studentes vti nõ possunt, quippe si famuli scholasticorum surripiant libros eorum,& vendant Iudæo, non poterit Iudæus illos retinere, donec scholaris precium restituerit, quia tale priuilegium non afficit scholasticum exterum,& priuilegiatum, nam priuilegiatus nõ vtitur suo priuilegio, contra priuilegiatum, authen. quas actiones, C. de sacrosanct.eccle. Ita expressim scribit Panor.in c.quod clericis, de fore compet. Francisc. de Crema. sing. 81.pone Iudæi &c. & Decius in c. cum venerabilis,col.5.num.12.de exceptio. & hoc

pri-

priuilegio tunc demum vti possint, quando bona fide emunt, ne detur materia calumniandi,l. conuenire, ff. de pact. dotal. & videntur mala fide emere, postquam sine mandato venduntur per alium, quàm per scholasticum, per ea quæ proximo scripsi priuilegio, & sic obtinui pro amico meo scholastico Auenionæ & istud non solum habet locum in Iudæis priuilegiatis, sed etiam & multo fortius in Christianis non ad hoc priuilegiatis, & sic tenebuntur mediatores, ac librorum reuenditores restituere non dato illis precio per scholares, d.l. inciuilem, aduertant ergo hospites Tholosani, & Parisien. ne libros pro prandiis & cœnis quandoq; sumptis retineant, quod mea memoria fuit senatusconsulto etiam prohibitum apud Tholosates, & ideo Iudæi & hospites tenebuntur edere dictos libros scholaribus petentibus l. 1. & ibi Alex. & Ias. C. de eden. & ostendere, l. quamuis, ff. de pigno. actio, vt sequitur.

Mercator librum scholari edere tenetur.

CEntesimumdecimumsextum, licet nõ teneatur quis regulariter actori edere ad intentionem fundandam, l. 1. & fi. C. de eden. Tamen libros tenebitur quis edere scho-

ſcholaſticis ad intentionem etiam eorum fundandam,& hoc fauore ſtudij, & vtilitatis publicæ ex ſtudio prouenientis, quippe in fiſco,hoc inuenitur ſtatutũ, in l. ne quiſquam.ff.de eden.l.2.§.diuus,ff.de iure fiſci. Bald.in l.in fraudem.§.neque ibid.& in dote, quæ ſtudio ęquiparatur,ita ſcribũt Ant. Im.& alij,in c.1.de probatio. Bald. de Bart. in rep.l.1.in 124.dotis priuil.num.319. ff.ſolut. matrimon. Item ſi habeat librum penes mercatorem, fortè pignori datum, poterit illum compellere ad oſtendendum ſibi librum, text. in authent. hoc ita, vbi Bartol. C. de pignor. & in l.à diuo Pio. §.inſuper,in fin.ff.de re iudic. & in hac ſententia manet idem Bartol.in l. quamuis,ff. de pignor.actio.& Bald. in Marga. in verb. ſcholaris, & iſta induxi contra reuenditorem librorũ, qui emerat libros ab aliquo, & poſtea ſcholaſticus ab illo petebat ſibi exhiberi,vt videret an ſui eſſent, & ita fuit iudicatum, & hoc expreſſum ſcribit Purpura.in d.l.1.C.de eden.& Dec.in d.c.1.col. 10.de proba.

Iudæi ſcholas Chriſtianorũ intrare poſſunt.

CEnteſimumdecimumſeptimũ, Quod licet Iudæi non debeant cohabitare cũ Chri-

Christianis,cap.Iudæi cap. sæpe. ca. nullus, 28.quæ.prima,& dicit Apostolus 2. ad Corinth.6.cap. Nolite iugum ducere cum infidelibus.ob id Diuus Ioannes, dum balnea intrare vellet aufugit, dum ibi Cherintum veritatis inimicum vidisset,tex.in c.omnis,24.q.prima Hiero. epistola 22.in tertia parte litera B. in fine, scholares tamen Iudæi causa addiscendi, poterunt ingredi scholas Christianorum,ita notat Panorm. in c.primo,de Iudæis,& Syluest.in sua summa.in verbo,balneũ,quia in scholis Christianorum poterunt quædam audire, per quæ fortè ad Deum conuertentur,nec eos possemus lucrifacere CHRISTO, si eorum colloquium prorsus vitaremus, cap. multi,2.quæstio. 1. & melius est vitare hos pestiferos hæreticos, quàm Iudæos. quia de eis scribitur, cum homo Dei ad Hieroboam missus esset, vt peccata sua exprobaret,atque vltionem suam futuram prædiceret,panem apud illum edere, & aquã bibere est prohibitus, quæ cum non custodisset,diuina sentẽtia inde rediens,morsu leonis in itinere interijt,1.reg.12.c.& seq. c.si quis inquit, 1. quæst. 1. cap. Anastasius, 19.di-

19.distinct. Lucas de Penna, in l.1.col.6.C. de priuileg.scholarium, libro 12. Paul. Griland.in tract.de haeret.lib.1. q.1. & 2. scripsi in bulla coenae domini,art.1. in verb. haereticos,vbi etiam inuenies quomodo haeretici dignoscãtur, & quibus ex causis oriantur haereses.

Debitũ scholastici omnibus aliis praefertur.

CEntesimumdecimumoctauum, Quia sicut mulier ratione dotis praefertur omnibus creditoribus tacitã hypothecam habentibus,l.assiduis,C.qui potio.in pign. habeant, ita & scholastici in debitis causa studij aliis creditoribus quibuscunq; praeferuntur,Angel.& Ias.in l.1.in fine, ff.solut. matrim. cum causa dotis & studij ibi aequiparentur, ideo si doctor, vel scholasticus legerit in aliqua vniuersitate conuentione facta de certo honorario, bona ciuitatis erunt tacitè hypothecata pro dicto salario cum priuilegio praelationis, Angelus & de Ripa in d.l.1.in fina, ob id consului cuidam primario,cui debebãtur salaria & victus,vt se opponeret venditioni bonorum mobilium alicuius artificis, & licet creditores alij essent anteriores tempore, tamẽ hunc primarium dixi praeferendum, & dicti creditores

ditores

ditores eidem ſoluerunt, quod eſt bene notandum pro regentibus in collegiis, & aliis præceptoribus, vt facilius eiſdem ſoluatur, non tamen creditoribus præferuntur expreſſam hypothecam habentibus, ſicut nec mulier d.l.aſſiduis, de his hypothecis abundantius ſcribo in ordina. regis, vide ſupra priuileg.82. *Nota primarios.*

CEnteſimumdecimum nonum, Quod literarum ſtudioſus poterit petere reſtitutionem in integrũ, ſi eo in ſtudio exiſtente rẽs ſua fuerit præſcripta, cum cauſa probabili dicatur abſens de quibus cauſis ſcribit, glo.in l.fi.ff.de in integ. reſtitu.& ibi Alber.& hoc nuncupatim firmat Coſma *Guymier*, in pragm.ſanctio. in titul.de collat.in §.& vt liberius, poſt gloſ.1. & Albert. in l.ſed & ſi per prætorem.§. 1. ff.ex quibus cauſis maior.Idem dico ſi habeat rem cõmunem cum fratre, & præſcribatur tota, quod poſſit reſtitui etiam in totum, per l. ſi commũnem, ff. quemadmo.ſerui.amittan.& ſuprà multa ſimilia ſcripſi, priuileg. 106.quod procedere in indiuiduis, in diuiduis autem non ſeruaretur in forenſi iudicio, per gl.in l.vna, C.ſi incõmuni eademq́; *Reſtitutionẽ petit ſtudens durante ſtudio læſus.*

Aa cauſa,

causa, in integ. restit. postu. restituentur etiam, si alio modo id temporis lędantur, etiam si essent maiores, quia studij causa sola est sufficiens, Alber. in l. nec non, & l. inter, ff. ex quibus causis maior. Nec refragatur, l. professio, C. de munerib. patrimo. li. 10. vbi doctor non petit restitutionem, sed dic esse verum, quando læditur contrahendo tempore doctoratus per ignorantiam iuris, secus si tempore quo studebat lædatur, & sine contractu & facto suo, nam tunc poterit etiam tempore doctoratus petere restitutionem, de his quibus fuit antea deceptus.

Primò fallit, quando ille scholaris recederet à studio cum meretricula, per glo. in authen. vt clerici qui recedunt, in princip. colla. 5. quia maleficium non debet alicui præstare restitutionem. argument. l. 1. C. vbi senato. & cessante studio, cessabit restitutio. Secundò limita, quando non studerēt in studiis publicis, vt habetur in procemio digest. in §. hæc autem tria, nam priuilegia conceduntur studentibus in locis priuilegiatis, Docto. in c. fina. de rescript. libro 6. & text. hic ibi ad loca, in quibus, lite-

tarum

ſtarum exercentur ſtudia,& c. dixi in rubr. de collat.§.primo.in verbo,vniuerſitate,in concord. Sublimita,niſi eſſet à ſtudio abſens tempore peſtis. Doctor.in l. recuſare. §.final.cum l.ſeq. ff. ad Trebel. de Ripa, in ſuo tract. de peſte latiſſime.Secundo ſublimita quando eſſet in ciuitate non vt ſtuderet,ſed vt addiſceret idioma patriæ,vt ſunt multi Germani in Gallia,vel vt vexet debitores, tunc enim non reſtitueretur, quia ceſſante ſtudio,&c. c. cum ceſſante.de appella.Petr.Iacob.in ſua practica in rubr.de in integrum reſtit.vt poſſit agi perſo.actio. fol. 33. Igitur ſcholaſticis in ſtudio ſic læſis non debent negari literæ reſtitutionum à cancellariis, etiã ſi eſſent maiores per prædicta,quæ non conceduntur ob defectum ætatis, ſed ſtudij fauore,&ſcio multis ſtudioſis reſtitutionũ literas fuiſſe conceſſas.

CEnteſimumvigeſimũ,Quod licet contrahentibus ſit licitum inuicèm decipere,l.in cauſæ.2.ff.de minor.l.item ſi precio,in fin.ff.loca.c.dilecti,de emptio. & ibi latè Anthon. de Burgos. Fallit in ſcholaribus,qui ſi à bibliopolis decipiãtur poſſunt reſtitui, vt ſi emant libros defectuoſos, *Scholaſticos bibliopolæ decipere nõ debent vendendo libros vitioſos.*

 vel

vel falsos: nam poterunt contra bibliopolam actione redhibitoria, vel quanto minoris agere secundum Petr. Iacob. in sua pract. in rub. de actio. redhibitoria. vers. attamen. fol. 98. sequitur Pantha. Chalder. in repet. l. secundæ. col. 39. C. de rescind. vend. glos. in l. 1. in princip. ff. de ædil. edict. quod crederem verum, quando deficeret vnum folium, vel quaternus, secus si defectus esset vnius literæ, vel syllabæ, vel nominis, quia nõ solet succurri contra ius commune, pro re minima. l. scio. & ibi Bart. ff. de in integ. restit. & pulchrè Corset. in suo tract. de minus, intellige quando emerent in studio, seu in loco vbi est studium, aliàs secus vt firmat addit. ad Pet, Iacob. in rubr. de in iutegr. rest. vt possit agi resciss. persec. actio. versic. item oportebit, fol. 33. cui non assentirem, imò generaliter intelligerem, siue in studio, siue extra emerint, cùm generaliter is agat redhibitoria, vel quãto minoris, qui emit vitiosam rem habentem vitium latens, l. 1. ff. de ædil. edict imò si emerim librum, & comperiam illum maximè vitiosum, non teneor soluere precium, gl. in §. penult. in verbo, præstat, de excusa. tuto,

to.in instit. quam sing. dicit Bal. in Marga. in verbo, venditio. q. 6. aliàs ipsi deterioris conditionis essent, quàm non studentes, quod non est dicendum, argum, l. Seruius. ff. quod vi aut clam.

CEntesimum vigisimumprimum, quòd studentes ex contractibus in sua patria, vel alibi initis, coguntur in loco studij respondere. Cyn. in l. 2. C. de iurisd. omnium iud. q. 2. quia sola habitatio non facit eos sortiri forum. Bart. in l. hæres absens. §. proinde post gl. ibi. ff. de iud. Panor. in ca. quod clericis, de foro comp. quia ad hoc quod aliquis possit conueniri de alibi gestis, requiritur, quòd habeat domicilium in loco in quo conuenitur Soc. in c. fin. in princip. quæst. in 2. effectu, de foro cõpet. sed scholaris in loco studij non habet domicilium. l. 2. C. de incol. lib. 10. l. lex Cornelia. §. si tamen. ff de iniur. ergo, &c. Anto. de Tremolis in additio. ad Hubertum, de bona curso. in rub. quibus modis examen iudicis, in vers vel est scholaris. in gl. euitare. *Cõueniri nõ possunt studiosi in loco, in quo studẽt nec puniri.*

CEntesimumvigesimumsecundũ, quod ex obligationibus cõtractis, antequam iuissent ad studium, non possunt conueni-

Scholastici ex obligationib. & debitis ante studiũ cõtractis in studio cõueniri non possunt.

ri etiam extra studium existentes, sicut nõ possunt, si essent in studio, in quo censentur esse, licet absint ad tempus statim redituri ad studium, hoc expresse tradit per illum text. Ioan. de Plat. in l. in sacris. 2. C. de proximis sacro. scri. lib. 12. ideo si in patria sua sit honestè, quia compleuit suum studium & gradum doctoratus est adeptus, vel fortè fuit missus iusta ex causa, vtpote infirmitatis, tunc id temporis priuilegiis debet gaudere, vt dictum extitit per l. si cui §. final. ff. ex quib. cau. maior. quia per eum non stat, quin studeat, secus si fuit remissus à loco studij ignominiosè, vtpote, quia fuit bannitus. l. 3. ff. de re milita. l. testamẽta eorum. ff. de testa. milit. arguendo de milite terrestri ad scholarem, quod argumentũ, gloss. admittit, in §. sed hactenus, instit. de testam. militit, & ibi Porc. vol. 3. & de excusa. tuto. in fine princip. vbi dicunt, quod si deserat studium propter voluptates quib. inuoluitur tempore hilariorũ, seu carnispriuij, illa causa est ignominiosa, & eum infamat, quod intelligerem quãdo omnino desereret, secus si ad modicum tempus statim reuersurus, quia in mora modici tẽporis

poris non est magnũ præiudicium,l. si debitori,ff.de iudi.& idẽ si sine iusta causa discesserit vel aufugerit, l.Paulus.§.Caius, ibi aliquantulum temporis.ff.de libera causa.

CEntesimumvigesimumtertiũ est quod literarum studiosi non poterunt in locis,in quibus student,ex delictis alibi etiam in vniuersitate commissis puniri.l.2.C.vbi de crimine agi oporteat.& l.2.C. vbi senatores reprobata glo. ibi tum quod scholasticus sit in viá,& aduena, qui non potest conueniri extra domicilium, d.l. hæres.§. proinde, tum quod sola habitatione non sortiatur forũm,Salic.in d.l.2.C. vbi de crimine agi oporteat,reprobãdo,gl.ibi, & ne cogatur studiũ deserere, & extra vniuersitatem vagari, & ista est communis opinio secundum Bolog. hic, quam sequitur Ioan.Baptista in addition.ad Alber. in verbo scholaribus, & Domi. in c. quæ contra. 8. distin.Feli.in c.dilectus in 2. vers. ad domicilium,col.7.de rescrip. quod intellige verum in criminibus leuibus, & leuitate ingenij perpetratis cum leuia sub dissimulatione transeant,secus in enormibus & grauissimis, vt læsæ maiestatis & hæresis,per

nota.in l.si quis non dicam, C. de episcop. & cleric. vel intellige nisi contraheret vel delinqueret in loco studij, nam ibi tūc posset conueniri. Imol. in c. ex parte, B. de foro compet. per l. 2. §. sed si agant, ff. de iudic.

In delictis quando pœnitentia inter studentes admittitur.

CEntesimumvigesimumquartū, quod licet in delictis non admittatur pœnitentia, l. si pecuniam, & ibi doctor. ff. de cō- dict. causa data, si tamen scholasticus causa comedendi accipiat pullos alienos, & postea pœnitentia ductus eos restituat, nō committit furtum. Bart. in l. qui ea mente. ff. de furt. Florian. in l. quintus. ff ad leg. Aquil. & ratio est, quia fortè erat instigatus à re, super qua delinquitur, vt quia pulli & gallinæ quotidie accedebant ad suum cubiculum, vel ad cameram, vt in simili dicitur, in l. scientiam. §. qui cùm aliter. ff. ad l. Aquil. quod nō tenetur incitatus, si verberet, vel occidat se defendendo cum moderamine. gl. & ibi doct. in l. 1. C. vnde vi. & idem in scholastico, qui incitatur ad adulterium à sua hospita: nam arbitratur minus peccare, quam si eam multū sollicitasset, qui sollicitando amitteret tempus, & postea etiam adulterium committeret, &

sic

ſic dupliciter peccaret, idem ſi aliquo dicto tuo vel facto iniurioſo ſim prouocatus ad iram, ob quam aliquid tibi iniuriæ dixero, vt iniuriarũ non teneat. Spec. in titul. de accuſato. §. 1. verſ. quid ſi vocaui. Angel. in tract. de malefic. in glo. verba contumelioſa verſic. quid ſi aliquo, vide Felin. in c. dilecti, col. 4. de exceptio. & Hippol. in l. 1. nu. 6. ff. ad leg. Corn. de Sicca. & hæc communia ſunt, licet pinguius in ſcholaribus procedant.

CEnteſimumvigeſimumquintum, licet ſcholares non habeant domicilium in loco ſtudij, tamen adhuc gaudent priuilegiis ciuium illius ciuitatis, in qua ſtudent, Io. de Platea, & alij in l. ciues, col. 1. C. de incol. li. 10. quos doct. ſequuntur, & hic, quod facit pro ſtatuto Montiſpeſſulani, quo cauetur aliquem in prima inſtantia non poſſe extrahi à ciuitate. hoc etiam debet obſeruari in ſcholaſticis nõ ciuibus, & hoc eſt eis expreſsè conceſſum per Carolum, patet in priuilegio quod tranſcripſi infra ſtudentibus in vniuerſitate Montiſpeſſulani, ſimile priuilegium conceſſum eſt ſtudentibus Pariſiis, quod vidi, & legi, & idem vidi

Scholaſtici ciuiũ priuilegijs gaudent.

Caturci ratione consuetudinis obseruari, idē de statuto alio Mōtispessulani, quo cauetur quod ciues cū literis clamoris vnius solidi possint debitorem forensem, etiam ad corpus non obligatum capi facere,& in carceres detrudere, donec dederit fideiussores desistendo,cum,& ibidē elegerit domicilum,& ipse iudicatum soluere promiserit,& hoc sæpius obtinui in Mōtepessulano, dum ibi studens residebam, quamuis non sim ciuis originarius, natus enim sum in loco de Balhanissis iuxta Montempessulanum, & ista possunt esse maximę vtilitati studentibus in vniuersitatibus, & ciuitatibus priuilegiatis,vide glo.in tit.de colla.in §. item quoad dictas in pragma. sanctio.in verbo habendi,& sic facit pro consuetudinibus Parisiē. in quibus dantur priuilegia Burgentibus Parisien. vt etiam cōpetant scholasticis,vt in priuil.seq.dicetur.

Statutū volens scholares haberi ꝓ ciuib. intelligitur quoad vtilia, & nō quoad incōmoda.

CEntesimumvigesimumsextum, Quod statutum vel consuetudo dicens scholares haberi pro ciuibus, intelligitur in his quæ sunt in priuilegium ciuium concessa, non autem in his, quæ sunt in ciuium damnum seu grauamen inducta, nam priuilegia

legia militum non tollunt legem eorum, fauore inductam, l. si à milite. §. primo, & ibi Angel. ff. de testa. milit. l. si Rufinus, C. illo tit. & l. nulla. & ibi plenè Paul. ff. de legib. idem si dixerit, quod discipuli & scholares tractentur vt ciues, quia tunc non perdunt priuilegia, quę vltra ciues habent, Bartol. in l. 3. §. si emancipatus, ff. de bono. posse. contra tabul. tum quod fauore eorum introductum est, non debet in eorum odium retorqueri, l. quod fauore, C. de legibus tum quia concessum iure speciali non excludit beneficium iuris communis, l. in bello. §. si quis seruum. ff. de ca. Bartol. in l. final. col. 3. num. 16. C. de sacrosanct. eccles. nec per superueniens priuilegium videtur aliis derogatum priuilegiis. l. decurionibus, C. de silentio. li. 12. nempe inducta ad augmentum non operabuntur diminutionem, l. legata, ff. de lega. primo, sic consuluit Decius consil. 457. in causa, col. pęnult.

Ex quo infertur, quod scholaris nō poterit conueniri ibi, tanquam ciuis pro debito, alibi contracto, per tex. ibi in curialib. tamē permaneat, & ibi not. Bar. & patruus meus

meus Rebuffus,in l.Alexandrinis.C.de decurio. lib.10.vbi dicitur quod licet doctor, qui legit per viginti annos, efficiatur comes,l.vna.C. de professo.qui in vrbe Constanti.comiti.meruerunt, lib. 12. si tamen ante erat popularis,vt dicunt, poterit etiã postea admitti ad honores,& officia,vt popularis, quia assumptio specialis nominis non facit generale nomen amittere,vt ibidem dicitur. Item honor superueniens non mutat qualitatem personæ,vnde monachus factus episcopus non desinit esse monachus,glos.in c de monachis. 16. q. 1. c.fin.de symon.& ibi plenè Panor. & Fel.& tabellio factus doctor, non desinit esse tabellio.Bald.per illum tex.in l.falsa.§. si cui. ff.de conditio.& demõstratio. & si per statutum nobiles fiant populares, tamen nõ perdunt nobilitatem generis, sed accessit eis popularitatis beneficium Bald. his verbis vtitur in l. per adoptionem. ff. de adoptio, quia nunquam interpretandum est priuilegium, vt priuilegiato possit esse nociuum, text, in l. diuus. in fine ibi nec vllorum magis interest quàm ipsorum,quibus id priuilegium datum est eiusmodi exem-

plum

plum,nõ admitti.ff.de testa.milit. sic consuluit Alexand.consil 32. visa concessione, colum.2.in 5.vol. Secundo infertur,quod si ciues maiori pœna quàm extranei punirentur pro delictis ab eisdem commissis, scholastici non sic punientur,sed si minuetur pœna delicti ciuibus, minuetur tunc studentibus, vt pulchrè concludit Angel. in tract.de malefic.in glo.de Bononia,col. vltima.& in §.ius autem Ciuile.col.16. ver. ad vnum tamen aduerte. Instit.de iure natur.gent. & ciuil.Fel.in c.dilectus.colum.5. vers.quarto. facit de rescript. vide septem limitationes per Iaso. & recentiores in l. si Rufinus,C.de test.mil. Et an sint veri ciues an ficti,vide Bartol. & alios in l.si is qui pro emptore.ff.de vsucap. & Card.in cle.quod circa.col.vlt de elect.

Studẽtes nõ possunt compelli ad munera subeunda.

CEntesimumvigesimumseptimũ, quod scholastici non possunt ad munera illius ciuitatis aliqua compelli, in qua studij causa degunt, quia nõ constituunt ibidem domicilium,l.2.C.de incol.lib.10.& ibi Rebuffus & alij,& qui habent animum redeundi domum, à domo non videntur abesse.l.quæsitum.ff.de leg.3. Barb.in Clem. ne Ro-

Roman.col.101.vers. adde secundo de electio.Soc.in c.fin.colum. 10. in fine secundi membri,de foro compe.etiam si statutum diceret, quòd stans in tali loco sex annis, vel tali tempore debeat tanquam ciuis haberi, secundum Alber. in prima parte statuto.q.175.item pone,&c. Et ratio est,quia quando quis studet,non videtur esse in loco in quo studet, quamdiu habet animũ redeundi,d.l.quæsitum. in prin. ff.de leg. 3. l.Seiæ. §. Pamphil. ff. de fundo.instruct.sequitur Fel. in c. dilectus.in 2.col.7. vers. ad domicilium, de rescript. etiam si sic staret per mille annos.Bart.in l.lex Cornelia.§. si tamen.ff.de iniur.gl. in §.1.de colla.in concord.in verbo habeatur.Et ideo non tenetur ad custodiam portarũ ciuitatis, etiam tempore belli, vel pestis, nec ad excubias, nec ad alia quęcũq; onera ciuitatis, & hoc specialiter concessum est scholaribus vniuersitatis Montispessulani, ac Parisien. per Carolum VI. Franciæ tunc Regem, anno 1419.die 12.Iunij.apud Pontisaram,& idem priuilegium confirmauit anno sequenti, vt inter priuilegia vniuersitatis Paris.quilibet potest videre,imò fuit per eundẽ regem decla-

declaratum, quod non obstantibus priuilegiis (quæ vocant chartam Normanorũ) Normanis datis, prædictis gaudeant priuilegiis veri Paris. scholastici, anno 1459. die 29. Maij, imò etiã nõ coguntur munera in ꝓpria patria subire studio durante. Bar. per illũ tex. in l. 1. C. qui ętate. li. 10. & infrà dico.

CEntesimum vigesimum octauum est, quod filius in patris potestate existens, testari non potest. l. qui in potestate. ff. de testament. l. Seruium. C. qui testament. facere possunt, nisi sit scholasticus, qui de bonis donatis per patrem vel alium poterunt testari, vt firmat Petrus Iaçobus in rubr. de in integrum restit. vt possit agi rescissoria personali actione. §. item arma. in sua practic. & idem in aliis acquisitis intuitu studij propter lecturam, aut alias, quia videtur illis quasi castrense peculiũ, & hoc maximè quando perfecerint studium, vtpote effecti sunt doctores, vel aduocati, seu licentiati, vel artium magistri Ioan. Sainxon in consuetud. Turonen. in rubr. *des successions des gens roturiers*, artic. 10. in fine, vel clerici primę tõsuræ, auth. presbyteros, C. de episcopis & cleric. extendendo illud, *Scholasticus in patris potestate existens testari potest.*

quod

quod in milite statuitur, vt testari possit. §. fin. inst. de test. milit. ad milites inermes, vt fallit gl. in l. prima. §. est alius. ff. si quis à parente manu. fuerit, & in l. miles, de re iud.

Item filiusfamilias ea ratione testari nõ valet, quia non est integra persona l. fin. §. necessitate, C. de bonis quæ liber. Bar. & alij in l. interdum. ff. de condic. indebit. sed quando est in studio, censetur integra persona, quia sine patre studet, & proficit, ideo agit & omnia facit sicut paterfami. quamobrem loco patris familias habetur, l. 2. ff. de Macedo. & infrà dicã, ideo testari poterit, hinc est quod filius familias seorsum habitans à patre, vt cõmuniter scholastici, emãcipatus reputatur. § si filius familias, de obliga. quæ ex quasi delicto, in instit. Benedic. in rep. c. Raynutius, in verbo matrem, num. 26. & in verbo, si absque, in 2. num. 45. de pupilla. de test. & sic testamentũ facere poterunt studentes, si aliud extra potestatem patriam eis impedimento non fuerit, vide alias limitationes, per Socin. regula, 153. filius familias, & quæ ibi addidi, & doctor. in l. senium, Cod. de testament.

Cen-

CEntesimumvigesimumnonum, scholastici dicuntur peregrini, l. cum filius familias viaticum, ff. de reb. credi. & l. si lõgius. §. 1. de iudi. c. consulationibus, de offi. deleg. & in hoc text. poterunt igitur testari sicut peregrini, & sic coram duobus testibus, authen. omnes peregrini, C. communia, de successio. Boloig. hic expressè hoc asserit, & putarem quòd licet peregrini bona. i. exteri morientis in regno Rex Franciæ capiat iure (quod practici dicunt) Albinagij, tamen non capiet bona scholaris exteri, nam ratio, quare rex illa capit est, quia exterus illa acquisiuit bona in suo regno, sed ille scholasticus nihil acquisiuit, imò fermè omnia, quæ habebat, in ludo literario consumpsit, igitur dicerem, nõ habere locum in eis, ius Albinagij, licet scriptum non reperiam, cogitet doctus, sed apud Parisien. ex priuilegio concesso vniuersitati bona mortuorum scholasticorũ reseruantur suis consanguineis, vt est priuilegium Gregoriæ Papæ IX. de quo in libro facultatis decretorum, quod per supra dicta vides omnibus scholasticis, etiam aliarum vniuersitatum competere.

Scholastici peregrinorũ priuilegijs gaudere debent.

Arma scholasticis an ferre liceat.

Item peregrini possunt arma deferre.§. si quis rusticus, de pace tenend. & eius viola. quid in scholaribus, non inuenio, sed benè in doctore, quod non debet scrutari de armis, tex. in l. medicos. C. de professor. & medic. libro 10. Insanirent seruientes Tholosani, si hoc nostris cōcederemus, & præfectus vigilum, ideo illos relinquo, quorū imagines seditiones & furta lambunt, tamen in studiosis dico, quod eadem ratio non militat in pereginis, quo ad arma, cùm sint in locis tutis, quando sunt in studiis generalibus, vel pręsumuntur esse, ideo non est verisimile, quod ibi patiantur vim, licet sæpius contrarium fiat, l. non est verisimile. ff. quod metus causa, & quando patiuntur vim, possunt deferre arma ad vim repellendam, sicut dixi suprà in aliis priuilegiis, in libro tamen facultatis decretorum extat priuilegium Gregorij datum in ecclesia Lateranen. Idus Aprilis pontificatus sui anno quinto, quo inhibetur scholaribus Parisiis degentibus, ne armati per ciuitatem vagentur, simulatque pręcipit, ne præfata vniuersitas tales vagos pacisque turbatores ac studij defendat, sed

eos

eos iudicibus laniandos relinquat, igitur vniuersitas istos monere solet, vt à prædictis desistant, quod si perstiterint, amplius eos non tuebitur. Porro sicut peregrini ab ecclesia debent tueri, & quicunque eos offendit in personis, vel in rebus, est excommunicatus, nisi faciat, cap. si quis Romæpetas, 23.q.3.& scripsi in bulla cœnæ Domini, ita & scholares debent ab omnibus tueri, maximè ab ecclesia, sed hodie tuentur quidem magis meretrices concubinariis seruientes, ob id dicit Specula. in titul. de competent. iudic. additio. in §. primo, versicul.28. quod peregrini sunt de foro ecclesiæ, & sicut dominus Deus amat peregrinum, & dat eis victum, & vestitum, Deuteronom. 10. cap. ita & omnes maximè serui Dei debent scholasticos amare, & sic voluntati diuinæ se conformabunt, & ille dicitur peregrinari, qui non est in loco suæ habitationis. l. ciues, in final. C. de incolis, libro 10. quare studentes extra locum habitationis sunt peregrini, & ab ecclesiá tuendi.

Serui Dei scholasticos diligere debent.

Item presumuntur ignorare cõsuetudines ciuitatis, sicut peregrini, nisi in ciuitate

ſteterint per decem annos. gl. in l. ſecunda, in fin. C. vbi de crimin. agi oporteat. Sed quòd ſcholares non poſſint teſtari, vt peregrini tenebant, quidam à ceſſante ratione, quæ ceſſat in ſcholaſticis, ergo, &c. cap. cum ceſſante, de appellat. Ratio, quare peregrini poſſunt coram duobus teſtibus teſtari, eſt, quia in via exiſtentes non poſſunt habere teſtes, ſed ſcholaſtici in ciuitate exiſtentes teſtes habere poſſunt, ergo debent iure communi teſtari. Dicerem aliam eſſe rationem, quia ideo peregrinis conceditur teſtandi priuilegium propter vtilitatem publicam, & pietatem, quam exercēt, ſed minorē exercent ſtudentes vtilitatem publicam, vt ſuprà probaui, ergo habebit locum in eis, item verſatur cauſa pietatis, Anthon. de Burgos in c. 1. colum. 4. & cap. fin. de emptio. nam Exodi 24. cap. habetur, peregrino moleſtus nō eris. l. 1. C. de epiſc. audiētia, igitur & ſcholares humanius tractari debent, & ceſſante vna ratione non ceſſat lex. §. affinitatis inſtitut. de nupt. ſic non ceſſabit hoc priuilegium, peregrini enim ſunt interdum in ciuitatib. & vbi eſt magnus numerus hominum, ergo tunc debet

debet cessare hoc priuilegium, quod non fit sic, nec scholaribus, licet possint testes habere, quod est notandum, nisi esset consuetudo quòd duo notarij in omnib. actibus interessent, vt in hac consuetudinaria patria, de qua dico in ordin. reg. & alia priuilegia peregrinorum, quæ ipsis studentibus conuenire poterunt, & in quibus erit eadem ratio.

Scholasticus quãdo libros legũ & medicinæ habere possit.

CEntesimumtrigesimum est, quòd si testator legauerit scholari libros legales, si efficiatur doctor in iure ciuili, & medicina, si in vtraq; facultate efficiatur doctor, debet habere tam libros legales quàm medicinæ. l. Titię testatores, & ibi expresse Alexa. & Iaso. ff. de lega. 1. quia sub simplicibus comprehenditur casus mixtus in fauorabilibus. l. si ita. ff. de libe. & posthu. nota. in l. 2. in prin. ff. de verb. oblig. Marc. Antho. Bauer. in §. sed cum aliquis, colum. 11. instit. de testa. milit. & dignitas superueniens non tollit priuilegium præcedens. l. 3. C. de dignita. lib. 12. Sufficit tamen vni homini in vita vna dictarum scientiarum, etiam si haberet excelsum intellectum, quia vita breuis, ars verò lõga, Hippoc. in prin-

Vna scientia invita sufficit. aphorismo. facit l. Stichus. ff. de lega. 3. hoc expressim tradit Bal. in l. si duobus, in prin. C. communia, de lega. nu. 6. &

Qui binos lepores vna sectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.

l. final. C. de assessor. & l. final. de excepto. & exac. lib. 11. glos. in cap. diuersis fallaciis, de cleric. coniugat. sed cùm leges & canones sint coniuncti, vt dixi in tractat. nomina. quæstio. 5. potest quis vno tenore prosequi vtrunque, & idem esse dicendum, quando testator legauit illis, qui sunt doctores in legibus & medicina centum, nam licet vnus doctor non sit in vtraque facultate, tamen habebit centum, tenet Alexand. consi. 20. ponderatis, num. 8. in 3. volu. quia in materia fauorabili, quando copula cadit inter duo adiectiua, vel inter duas qualitates, & non constat quod sint adiectæ, vel adiecta respectu vnius & eiusdē substātiui, vel diuersorum, in dubio ad diuersa referri debent, si hoc fieri potest, ad hoc vt augeat, videlicet vt doctor in medicina centum habeat, & totidem doctor legum, Alexand. consil. 101. super eo, num. 8. eod. volum, & consil. 25. consideratis, num. 14. in

in 7.volum.colum.4. Baldus in l.prima, in princip.col.2.ff. de iust.& iure, Ioa. Crotus in repet.l.re coniuncti,col.11.ff.de lega.3.

Primò fallit, quando salarium deberetur ratione oneris, & vnus vtrunque onus subire nō posset, tunc non habebit nisi pro onere suscepto.l.hac parte,in fi.C.de proxinris sacroscrinio.lib.12.vnde si rex constituat dari cuilibet magistro in theologia centum, doctori verò cuilibet decretorū quinquaginta, is qui est doctor theologię, & decretorum habebit centum & quinquaginta, quando salarium eisdem datur ratione magisterij, quia dignitas concernit fauorem personæ, in authent.constit. quia de dignita.collat.6.ideo non debet operari contrarium effectum.l.legata.ff.de lega. primo, secus si stipendium daretur ratione lecturæ, quia tunc nisi in vtroque legeret, non haberet vtrunque, sic expresè cōcludit patruus meus Rebuffus in l. eos, in fi.C.de excusa.munerum,lib.10.

Secundò limitatur, quando sine studio, & sic non iure vtrunq; gradum reciperet, quia tunc vtrunque salarium non haberet. Ancha. & Barba. in c.clerici, de iudic.

vbi in iure canonico promotus, quamuis ignoret canones, causa tamen honoris, vt esset doctor in vtroque, non debet gaudere priuilegio illius gradus, in quo nihil scit, scripsi in tractat. nomina. quęst. 5. num. 9. vnde si legatum sit relictum alicui, cùm doctorabitur, intelligitur præcedente examine rigoroso, nec sufficit, si à principe vel à Comite Palatino obtineret absque examine. l. fin. C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt, vbi Angelus, Bonus in tractatu nobilitatis, in tertia parte, numero vigesimoquarto.

Legatũ scholastico factũ in loco studij solui debet.

CEntesimum trigesimumprimũ, Quòd si alicui scholari legetur aliquid in subsidium sui studij, debet solui loco studij, licet hoc non fuerit expressum. Barto. & Iacobi. per illum text. in l. sed & si susceperit. §. si libertis. ff. de iud, quamuis in aliis secus sit. l. quod legatur. ff. de iud. nempe legatũ debet solui vbi testator voluit, vel est verisimile voluisse. l. cum res, in princ. ibi, nam si alibi voluerit, ibi præstanda est, vbi testator voluit, vel vbi verisimile est eũ voluisse. ff. de legat. 1. sed verisimile est, quod illi legetur fauore studij, etiam si non exprimatur,

tur, igitur in loco ſtudii debebitur, licet nõ fuerit dictum, & hoc ne ſtudioſus ſtudium cogatur cauſa habendi legatum deſerere, vel intermittere. Iacobinus in dicto §. ſi libertis, imò hoc legatum ſumptibus hæredis præſtabitur, nec minuetur propter expenſas factas ad deferendũ illud, per textum. & ibi not. in l. ſi quis ſeruum, in princ. ff. de lega. 2. nam ſtudioſus plus detrimenti haberet ex amiſſione tẽporis, in quærendo legatum, quàm commodi ex pecunia legati, igitur non eſt onerandus, vt tempus amittat, cuius tẽporis ſola auaritia eſt honeſta, & Deo grata, item ſi aliquis reliquerit alimenta ſcholaſtico, tunc etiam in loco ſtudij præſtabuntur, Iaſ. & Iacob. in l. cũ hi. §. vult. ff. de tranſact.

CEnteſimumtrigeſimũſecundũ, Quod ſi teſtator reliquerit alimenta ſcholari, pecunia in vniuerſitate debebit ſolui pro alimentis, & non ſpecies, id eſt, vinũ & frumentum, quia eſt legatũ in genere, & magis videtur legata æſtimatio. l. 1. in fin. ff. de auro & argen. lega. l. cum aurum, & l. Titię, & ibidem dicunt doctores, quando alimẽta debentur nobili, vt etiam æſtimatio de- *Pecunia pro alimentis ſcholaſtico ſolui debet.*

beatur. l. cum hi. §. si in annos. ff. de transact. nam licitum esset debitori dare in specie alimenta scholastico, daret fabas, caseum, & cœpe, quæ sunt cibi rusticorum, glo. in l. seruis vrbanis. ff. de lega. 3. & tamen studentes debent comedere bonas escas, & bono vino vti, vt ingenium acutius habeant, quod ex illis si medicis credimus, generatur, nec tenebitur scholasticus viuere in domo hæredis, qui tenetur præstare alimenta, sed in vniuersitate hæres pecuniam dabit arbitrio boni viri. Bal. & alij in l. prima. C. de lega. alioqui impediretur scholastici studium.

Legatum in certũ studẽtib. factum valet.

CEntesimum trigesimumtertiũ, quamuis legatum incertum nõ valeat. l. quidam, in prima. ff. de legat. 2. l. quidam, de reb. dub. c. nos quidem, & ibi Doctor. de testa. Tamen legatum incertum scholari factum benè valet, vt si legentur expensæ studij, vel aliud studij causa. Alexand. in additio. ad Bart. in l. si quis annuum. ff. de annuis lega. Ias. & alij in l. ita stipulatus, num. 13. ff. de verb. obligatio. sicut in dote scribitur, in l. cum post. §. gener. ff. de iure dotium. & abundè per Bald. nouel. in tracta.

de

de dote,in 6.parte priuil.11.folio 12.& causa dotis & studiorum æquiparantur, vt suprà non semel dictum extitit,& etiam quia relictum studij gratia dicitur quodammodo relictum ad pias causas, Alexand. in dicta l.ita stipulatus,colum. 8. num. 28. ff. de verbo.oblig.per hunc text., ibi hoc nostræ pietatis beneficium indulgemus, & legatum ad pias causas etiam incertum valet, gl.& doct.in d.c.nos quidem,de testa.Hippo.in rub.de proba.fol.49. versic. item adde,& quando studij expensæ relinquuntur, non solùm veniunt illæ,quæ dantur pro libris & victu,sed etiam pro matricula.Bart. in l.his verbis.§.fi.ff.de lega. 3.& Socin. in l. quibus diebus.§.primò. ff. de conditio. & demonstr.& expensæ doctoratus,& omne id,quod legitimè expenditur. Alexa. cons. 77.c.1.nu.6.in 4.vol. *Expensæ studij quæ dicuntur.*

Quæro, si hæres grauetur, vt expensis hæreditatis faciat Titium studere, nec dicitur in qua facultate,quomodo teneatur? Respondeo, hæredem teneri facere eum instruere, vt legat,& scribat, & demum vt Grammaticæ studeat, & alias secundum capacitatem ingenij scholastici, per l. Stichus,

chus.ff.de lega.3.Bolog.hic. & Petr.de Ferra.in ſua pract. in forma libel. pro leg. rei ſing.verſic. condeſcendendo ad decimum articulum,& alibi dicetur,idem in promiſſione facta ſtudioſo, Alex.in d.l.ita ſtipulatus.ff.de verborum obligat.

Notandum eſt, quod ſecundũ rigorem iuris ciuilis contractus regulariter ratione incertitudinis vitiatur,tamen de æquitate canonica omnis contractus, promiſſio & diſpoſitio etiam facta ſuper alia re quàm dote,& ſtudio, valet, & tenet, nec vitiatur ratione incertitudinis, ſed ex tali incerta promiſſione agitur, vt declaretur ſecundum arbitrium boni viri, eſt ſolennis ſententia Archi.in cap.ſunt nonnulli.1.q.1.quã ſequitur Iac.in d.§. gener, col. 2. in ſcholaſticis, etiam in foro Cæſaris, & ſecundum eius rigorem prædicta ſeruarentur.

De legato facto ſcholaſticis,falcidia non detrahitur.

CEnteſimumtrigeſimumquartũ,Quod de legato facto alicui literarũ ſtudioſo,non detrahitur Falcidia, ſicut nec de legato dotis.l.cum dotem. ff. ad leg. Falcid. ita expreſsè ſcribit Barb.in rep. c. Raynald. col.149.in 33.caſu, de teſta. & maximè quãdo pro ſtudio Theologiæ relinquitur, Bal.

in

in l.1.col.6. q.2. ff.de lega.2.sed Alexand.in l.ita stipulatus.col.8.ff.de verb. oblig. dicit idem in studio alterius scientiæ approbatæ,vt nulla ex eis detrahatur, falcidia cùm de legato ad pias causas non detrahatur, authe.similiter.C.ad legem Falci. & quod sit pium probat hic textus, dicens,pietatis beneficium indulgemus. Item non debet solui de hoc legato gabella, si ex statuto, vel consuetudine de legatis esset soluenda, Barb. vbi suprà, nec detrahetur de illo legato quarta episcopalis, Bald.in l.si quis. §.in omnibus, col.3. & 7. C.de episcopis & cleric.glos.in Clem.dudum.§. huiusmodi, in verbo,indirectè,& ibi notant Docto. de sepult.quia studentes legatum benè consument sine aliqua detractione,etiam si esset maximum. Item non detrahitur Falcidia,quando voluntas testatoris non posset impleri,si falcidia detraheretur,tex.singul.in l.decem.ff. de fideico. liberta. Corset.in sing.incipiente, falcidia, sed si detraheretur quarta de legato facto scholasticis non adimpleretur voluntas testatoris volentis scholarem proficere in scientia debere,quod non posset facere, si pecunia ei

defal-

defalcaretur, cùm vix possit viuere, etiamsi non defalcetur. Item quia legatum pauperibus factum, dicitur pium. l. illud. C. de sacrosan. eccle. l. id quod pauperibus, de epis. & cle. atqui scholares sunt pauperes, vt hic. ergo, & c. scripsi in tex. infrà.

Legatũ relictũ fratri p̃dicatori, vel alteri mendicanti studenti valet.

CEntesimumtrigesimumquintum, Licet legatum annuum factũ fratri minori, prædicatori, seu alteri mendicanti, cùm repugnet mendicitati, non debeatur, cle. exiui. §. cumque annui, de verb. singul. Bald. cons. 416. visa, in 4. vol. & sic fuit prolatum arrestum Parisiis, vt legatum redituum factum etiam conuentui nõ valeat, teste Io. Gallo; in quæ. per arresta. q. 56. tamen factum fratribus mendicantibus pro libris emendis, & aliis oneribus studij supportandis fauore studij valebit, prout consuluit Pan. cons. 63. quædam domina, in secundo vol. per gl. in cler. dudum. in §. huiusmodi. in verbo, indirectè, de sepult. & ratio est, quia illud legatum dicitur factum ad augendum diuinum cultum, c. fi. de testa, & per hoc non releuatur mendicitas, nã dicuntur mendicantes, quò ad victum solum, & non quò ad disciplinam, Feder. cons.

conſ.12.fratres,Bald. in authen.ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle.& ſuccurritur eis officio iudicis,Bar.in l.nec quicquam. §. obſeruare.ff.de offi.proconſul.vide eum in l.ciuitatibus,de lega.1.Guido.Papæ,in deciſ.327. an fratres, huius ſententiæ fuit Felin.in c. cùm dilecta,colu.21.verſ.fallit ſextò, de reſcript.& Rauen.in alphab. in verbo, frater minor,idem in donatione, vt valeat facta fratri minori ſtudij gratia, cenſet Catellia. Cotta in 2.part. memor.in verbo,abbates, Purpu.in l.1.§.qui mandatã,col.2.ff.de officio eius cui mand. & iuriſd. quia legatum donatio eſt,l.legatum,ff. de legat. 2. Fallit quando tanta relicta eis eſſet quantitas, quæ veriſimiliter factum in fraudem fuiſſe detegeret,Bart.in tractat.minorita.lib.2. q.1.& ſeq.vbi plenius vide,& in 4. diſt. cap. 1.& 2.per §.ad hæc cùm fratres,ca. exiit qui ſeminat,de verb.ſignif.In 6.

Legatũ annuũ in anni principio ſcholaſtico debetur.

CEnteſimum trigeſimumſextum. Quia licet legatum in annos ſingulos non debeatur, niſi anno finito. l. 1. C. quando dies lega.cedit.l.qui hoc anno. ff. de verb. obligat.l.ſi in annos. ff. de conditio. & demonſtration. fallit quando aliquid ſcho-

laſticis

lasticis legatur habitationis fortè causa, vel mercedis, vel victus, tunc propter coniecturam voluntatis, quia statim legere incipiunt, in anni cuiuslibet exordio debetur, tex. & ibi glos. in l. nec semel. §. si inhabitatione. ff. quando dies. leg. ced. & quia est piũ, & quando ratio pietatis inest, tunc debetur in principio. l. si ita fuerit. 2. ff. de manu. testa. quem tex. no. Rom. in repet. authen. similiter, col. 13. in 5. causa. C. ad. legem Falcidiam, idem in contractibus tradunt Docto. in l. qui hoc anno, vbi abundantius vide, & in l. 1. C. quando dies lega. cedi. multa alia de industria omittam, ne in immensum hæc nostra crescant priuilegia, ista interim si lubet, boni consule.

Legatũ scholasticis in minus solenni voluntate relictum, quãdo debeatur.

CEntesimum trigesimum septimum. Quod legatum annuũ scholari etiam in minus solenni voluntate relictum, per triennium præstitum, debebitur de cætero præstari. argumen. l. 1. C. de fideicom. & ibi Ias. in 2. colum. extendit ad dotem, cũ dos, studium, & alimenta æquiparentur, vt suprà dixi, ergo etiam in studio procedet, & multò fortius, hic multis probarem, nisi lectorem timerem ob prolixitatem fastidire,

dire, ſed proba tu ex multis quæ ſuprà ſcripſi, quę hic ne repetam tranſcribere nolui, ſed tu ad iſta confirmanda pro repetitis habeas.

CEnteſimumtrigeſimumoctauũ. Quòd ſi pater, vel auus, leget ſtudenti libros, vel curſum iuris ciuilis ſtudij cauſa, tunc pecunia cenſetur legata ad emendum illos libros, nã pecunia deſtinata alicui negociationi, cenſetur eius negociationis, etiam antequam ſit expoſita, & in legato rerum talis negociationis pecunia continetur, Bald. in Margar. in verbo, pecunia, per text. ſing. in l. ex facto, in magna, in fine, verſic. proinde & ſi pecuniam, ff. de hæred. inſtit. facit l. item legato. §. item intereſt, & l. quæſitum, ff. de legat. III. Bald. in l. ſed & ſi ſuſceperit. §. ſi libertis, in fi. ff. de iud. quod intellige, quando teſtator nullos haberet libros, ſecuş ſi doctor, vel licentiatus ſuos legaret libros, tũc viderentur illi libri, quos habebat, legati, nõ pecunia, not. in l. librorum, ff. de leg. III. quod etiam intelligerem, quando illi libri eſſent alicui vſui, ſecus ſi ſcholaſticus illis nõ poſſet vti, vtpote quia ſunt in pargameno, & non poſſunt legi, *Legatis libris ſcholaſtico pecunia, p eis legatus cenſetur.*

vel veteres & attriti, tunc pecunia, si constat de mente testatoris, de aliis intelligentis nouis debetur, vt noui & prædictis meliores emantur, aliàs secus, l. non aliter, ff. de legat. III. imò quando testator legaret alicui literarum studioso chartas, deberet intelligi de libris ex mente testatoris, & qualitate legatarij, licet aliàs appellatione chartarum libri non veniant, l. librorum. §. quod tamen Cassius, ff. de legat. III. vbi alia huic rei accommoda scribuntur.

Studiosi quibus confiteri debeant.

CEntesimum trigesimumnonum, Quia licet quis teneatur suo proprio sacerdoti confiteri, cap. omnis. de pœnitent. & remissio. Fallit in scholaribus, qui dimisso sacerdote in patria possunt in loco studij confiteri. Syluester de Pierio, in sua summa, in verbo, confessor, in primo, numero sexto. Tenebuntur tamen confiteri sacerdoti illius parochiæ, in qua habitant, gloss. sing. in cleric. prima de priuilegij in verb. parochialis, secundum Panormit. in cap. cum contingat, colum. II. de iudic. & in repetit. §. qui vero, cap. extirpandæ, colum. 3. de præbend. facit gloss. in cap. final. de pœnitent. distinct. 6. dicens, veh scho-

ſcholaribus qui vadunt ad incluſos pro pœnitentia,& non vbi audiunt diuina,glo. in cap. quæ contra, 8. diſtinct. Hoſtienſ. in ſumma de parochiis. §. quis. verſic. quid de parochiis ſcholarium, poſſunt tamen in conuentu aliquo mendicantium etiam ſine petitione licentiæ ſui ſacerdotis parochiæ confiteri vni ex electis per ſuperiorem, iuxta cleric. dudum. §. ſtatuimus, in verb. liberè, ergo ſine licentia, dicit gloſſ. de ſepult. Item quia illi religioſi habent licentiam ab epiſcopo, vel eius vicario, & priuilegium à Papa, ergo ſine petitione licentiæ, & hoc communiter obſeruatur, ſed tutius eſſet quod peterent licentiam, quam faciliter habebunt, d.c.omnis, vbi multa ſcripſi, ſed iſtud priuilegium competit etiam viatoribus, & aliis exteris, qui proprio ſacerdoti confiteri dicuntur confitendo,vt ſuprà eſt expreſſum.

CEnteſimumquadrageſimum,Quod licet vnica citatio pro tribus ſufficiat, l. ad peremptorium, cum l. ſeq. ff. de iud. l. tres denunciationes,C. quomodo & quãdo iudex. Fallit in ſcholaſticis qui ter debent moneri, antequam priuentur matri- *Trina monitio contra ſcholaſticos requiritur.*

cula,ita Barb.in c.ex literis, per illum text. col.6.nu.17.cum ſeq.de conſtit. quia quando agitur de priuilegij amiſſione, requiritur triplex citatio,ſeu monitio gloſ.ſing.in cle. 1. in verbo, tertio, de vita & honeſta cleric. quæ dicit clericos exercentes vile officium macellariorum vel carnificum non perdere priuilegium per vnam monitionem etiam peremptoriam,quam gloſ. ſequitur Panor.in c.ex tuæ,de cleri.non reſidend.vbi etiam dicit tres monitiones requiri contra non reſidentem, antequam poſſit beneficio priuari. Item ad priuandũ militem feudo propter contumaciam requiruntur tres citationes, gloſ. ſolennis, in c.vno, de milit.vaſall.qui contumax eſt, huic acquieſcit ſententiæ Alex.in l. contumacia,ff.de re iud.& Præpoſ. in ca. prætereaı. de ſponſal. Fel.in c.conſuluit,de offic. deleg.& cap.contingat.in 2. de ſentent.excomm.dixi abundantius in pract.mea.

Iuſſus deſcribi in matricula pro ſcholaſtico habetur.

CEnteſimum quadrageſimumprimum, Si ſtatutum certam pœnam imponat offendenti ſcholarem, & rector ſcholariũ iuſſerit aliquem in albo aliorũ, quod matriculam vocant, deſcribi, & ante deſcriptio-

ptionem contigerit cum offendi nulla mora facta per scholarem, offendens tunc punietur, ac si ille esset descriptus, vt est de sententia Alexand. in l. si quis id quod, colum. 1. ff. de iurisd. omnium iudicum, quia proxime cingendus habetur pro cincto. l. penult. ff. de testa. milit. & quę de proximo instant, inesse videntur. l. lecta. versic. dicebam. ff. de reb. credi. & paria sunt aliquid factum, vel fieri destinatū. l. vestimentum. ff. de auro & argum. lega. Alexan. cons. 97. alias de fecto, col. 1. in 3. vol. multa ad hanc rem facientia, de more congerit Felin. in c. cum adeo, colu. 3. de rescript. & Ias. in l. admonendi, col. 10. num. 54. & seq. in lectura. ff. de iureiurand. & paulò abundantius. D. Tiraquel. in tracta. de legib. connubia. fol. 164. & seq. Sic in peregrinis causa indulgentiarum Romam euntibus, ac in itinere obeuntibus statuitur, vt indulgentias consequantur, ac si Romam iuissent, declarauit Papa tempore iubilei anno 1 3 5 0. quam declarationem tradit Albert. in dictio. in verbo, iubileus, & in l. qui mittuntur. ff. ex quibus causis maior, hodie scholares ante sex menses, postquam studere

inceperint, non gaudent in hoc regno priuilegio cõueniendi suos debitores coram conseruatoribus, verùm alia priuilegia per ordinationes regias non restricta habere possunt, vidi in Hispania esse declaratum, quod scholasticus non potest gaudere priuilegiis, nisi prius fecerit vnum cursum & audiuerit cursum integrum, in singulos dies audiẽdo duas saltem lectiones, vt est videre in constitutionibus Hispaniarum, in concordia facta cum studio Salamantino, anno 1 4 9 2. quæ non seruatur ita strictim.

Scholaris matricula rasus an gaudeat priuilegiis.

CEntesimumquadragesimumsecundũ, si scholastici nomen à matricula deletum sit, tamen adhuc gaudebit priuilegiis scholarium, donec alteri diuersæ inscribatur, & illi se addixerit, casus sing. in l. vna. §. final. ibi est enim miles, quamuis in muneris non sit. ff. de bono. posse. ex testa. milit. secundum Rom. sing. 275. nõ potest, & Bauer. in §. sed hactenus. col. 2. instit. de testa. milit. & hoc intelligerem in mercatorib. vel artificibus, secus in scholaribus, qui nõ solent describi in alia matricula diuersa, sed in alia vniuersitate sic, & priuatus scholasti-

lasticus matricula in vniuersitate, nō gauderet priuilegiis illius vniuersitatis, c. ex literis, & ibi plenè Doctor. de constitut. sed si inscribatur in alia vniuersitate, gaudebit priuilegiis illius vniuersitatis, vt scripsi in §. monemus, de collatione in concordiis.

CEntesimum quadragesimumtertium, Licet ciuitas sit interdicta, poterunt tamē studiosi suas lectiones audire, quamuis in eis de diuinis tractetur, nec etiam peccant audiendo tempore interdicti, Albert. in dictio. in verbo, interdictum, in quarto versicul. de poenis violantium, & ita consului quibusdam Theologis tempore interdicti Tholosani, ad instantiam fratrum Minorum concessi, quia hoc interdictum censetur quædam prohibitio administrationis sacramentorum, & celebrationis diuinorum, vel executionis aliquorum spiritualium, & non prohibitio lectionum, vt tenet Angel. de Clauar. in sua summa, in verbo, interdictum, in primo, plus dicens, quod si interdicantur Doctores, scholares non censentur interdicti, vide glossam in pragmat. sanctione

Interdicta ciuitate scholastici lectiones audire possunt.

in titul. de interdictio indiff. non ponend.

Conseruator absoluit excommunicatos propter manuũ iniectionem scholasticos.

CEntesimum quadragesimumquartũ, Quòd si scholaris verberauit clericum in sua patria modicè, demum adeat studium, vel in studio verberet socium, potest ab illa manuum iniectione, & sic excõmunicatione (cap. si quis suadente. 17. q. 4.) in studio à suo conseruatore apostolico absolui, c. quoniam. de vita & honesta. cleric. ita tenet Stephanus Aufrer. in decisio. Capel. Tholos. q. 231. gl. & ibi Panorm. in c. fin. de offic. ordina. quæ est valdè. sing. secundũ Cors. in verbo, absolutio, in 55. q sui reperto. & scholares Parisiens. potest Cancellarius ex priuilegio sibi dato absoluere, vt in priuilegiis vniuersitatis Parisiensis inueni. Imò si talis verberans sit clericus, & conueniatur actione iniuriarum, non potest contra eum cõcludi ad emendã quam practici dicunt honorabilem, vt not. Ioan. Masuer. in rub. de iniuriis, in §. 1. & sequitur Boër. consil. incipiente, si quis animo iniuriandi posito, post cõsuet. Biturig. pro hac facit textus in cap. in capite, & in cap. clericis, 50. dist. ca. 1. ne cleric. coniuga. quia laicis secundum eos in clericos nulla est attribu-

Clericus ad emendã honorabilẽ cõdemnari nõ debet.

tributa facultas,seu potestas condemnandi,nec infamandi, cùm laici obsequi clericis debeant,non imperare,vel diffamare,c. ecclesia sanctæ Mariæ de constitu.scripsi in glos.concord.in fine. Quidam intelligunt verum,nisi curiæ inferret iniuriã,quia tunc ecundum eos ad emẽdam honorabilem cõdemnari posset, & ita fuit prolatum arrestum Parisiis, vt habetur in quæstio. per arresta.quæst. 1. arresto.2. & quæst.153.arresto.2.& vidi quendã clericum condemnatum ad emendam honorabilem, eo quod furtum fecerat in Palatio, Item alium ad similem pœnam condemnatum,eo quod falsum commiserat in taxando expensas nomine alicuius Senatoris, cuius nomen falso inscripserat.

CEntesimum quadragesimumquintũ, Quia illud quod exponunt scholares studij causa,dicitur expositum,quasi in vtilitatem ecclesiæ. Domi. in c.cum ex eo,de electio.lib.6.Feli.in c.cum M. col.11.in glo. in verbo, per industriam,de constit. Item præsumitur in dubio exposuisse studij gratia,Bar.& Saly.in l.fi. C. de nego.gestis Bolog.hic, quod est notandum, nam proba- *Expositũ studij gratia cẽsetur in ecclesiæ vtilitatem datum.*

tio incumbit dicenti contrarium, & vtilitas eſt, quia ſi ſcholaris locauerit fructus ſui beneficij pro vno anno, vel duobus, vt poſſet proficiſci ad ſtudium, & ibi moriatur ante tempus locationis finitum, tenebitur ille qui habebit beneficium ſtare illi locationi, poſtquam erat ad vtilitatem eccleſiæ facta, tex. & ibi Panor. & Ana. in c. fi. na prælat. vices ſuas, Doct. in l. emptorem. C. locati. Alex. in l. filio fa. §. fi. ff. ſolu. matr. & ſuprà dixi, priuil. 26.

Vectigalia ſtudioſi non ſoluunt.

CEnteſimūquadrageſimumſextū, quòd dū ſtudioſi deferunt libros. nō tenētur ad vectigalia, quę vulgus pedagia vel gabellas vocat, ea nēpe quæ exercendi iuris gratia deferūtur, immunitate horum munerum gaudent, tex. in l. vniuerſ. C. de vectig. ibi exercendi iuris gratia, ſing. ſecūdm Barb. in procem. cler. in verb. ſalutē, in 2. lectura, col. 16. ſeq. Alber. & Salic. in d. l. vniuerſi, & Bar. hic, & in l. fi. §. diuus. ff. de public. Cardi. in cle. fi. 4. q. de cenſib. & quia ad vſum propriū ſtudioſi libros deferūt, & quę ad vſum proprium deferuntur, vectigaliū immunitate gaudent, vt dicitur in d. l. vniuerſi, docto. in c. quanquā, de cenſib. lib. 6. & Clem.

vlt.

vlt.co.tit.Bertach.in tract.de gabellis, in 7. parte,q,29.& speciale priuilegium concessum est scholaribus euntibus Parisios, & redeũtibus, vt nullum vectigal soluere teneãtur,in hæc verba:Cõcedimus de gratia spirituali & certa scientia, & de nostræ plenitudine potestatis, ne quisquã laicus cuiuscũq; conditionis, vel eminentię existat, siue priuata persona, præpositus vel baillius,pręfatos magistros & scholares,aut ad ipsum studium accedentes,aut ad propria redeuntes, de quorum scholaritate cõstabit per proprium iuramentũ, in persona, familia,siue rebus,occasione pedagij,talię, impositionis, constumæ, vel aliorũ huiusmodi personaliũ onerũ,aut alterius exactionis cuiuscunq; personã inquietẽt, molestẽt,aut alias quouismodo extorquere pręsumãt,hoc cõcessit Philip. VI.Valesius dictus,olim Rex Franciæ,an. 1340.in mense Ian.apud Vincẽ.Simile priuilegiũ cõcessit Rex Franciæ Ioannes,an.1360.die 12.Febr. ꝙ direxit dominus generalibus, vt prædictis priuilegiis gaudere faciant magistros, & scholares, hoc priuilegiũ ampliauit Carol. V.vt sint immunes tã in aqua,quàm in terra,

terra,& bona ipſorum,& bona ſuorum beneficiorum, quæ ad vſum habent, datum anno 1 3 6 9. die 26. Septemb. apud Vincennam,&c.

Limita niſi diu à ſtudio ſe abſentaſſent, Bart. in l. naturaliter. §. apum. ff. de acqui. rerum dominio. quod intellige, ſi ſtudendi animum abieciſſent alios actus exercẽdo. Bart. in l. aut facta. §. tempus. ff. de pœnis, Bertach. vbi ſuprà q. 30. declarat ordinatio regia, quando eſt abſens per ſex menſes, vt eſt videre in ordi. reg. rubr. *des priuileges des eſcolliers*, in eſt, de priuilegiis ſtudioſorum] articul. 2. & ſuprà declarauimus.

Secũdò limita in rebus alienis mixtis cũ libris, vnde ſi ſcholaris prudẽs portaret cũ libris merces patris, vel cõſanguinei, vel alterius etiã exteri, & dignoſcatur fraus, certè illa bona confiſcabuntur. l. 1. & ibi Doct. C. de nauib. non excuſand. lib. 11. & Bolog. hic Bart. in l. cotem ferro. §. dominus. ff. de public. & vectigal. vide tamen Bald. in l. eum proponas, colum. 2. Cod. de nautico fœno. quando licitum propter illicitum in publicum redigatur, & Bertach.

vbi

vbi suprà in vltima parte octauæ partis, quæst. 8.

Quomodo probetur quòd scholares deferāt libros.

CEntesimum quadragesimumseptimū, Quod iuramento scholarium statur, an portent libros nec ne, vel iuramento nuncij libros deferentis, seu mulionis, vel aurigæ, quando scholaris non est præsens, gl. in cler. fin. de censib. solennis secundum Alexan. & Ias. in l. cæt. §. sed si quis ad opus, col. 2. ff. de lega. 1. & sequuntur Doct. hic, & Bal. in l. cùm proponas. C. de nautico fœnore, & l. vniuersitat. de vectig. vt in proximo priuileg. dictum extitit.

Fallit quando ex tempore de contrario constaret, argum. l. si is à quo. ff. vt in poss. lega. Bonifa. in d. cle. præsenti, col. 3. magistris verò & scholaribus Parisiis studentibus est concessum per Carolum VI. anno 1383. die 11. Ianuarij, apud Vincennam, quod sint immunes ab omnibus impositionibus & subsidiis, tam super vino habito ex hæreditatibus eorum, vel ex beneficiis, siue illud vendant minutatim, siue alias, siue ex frumento, & aliis quibuscunq; bonis sic prouenientibus.

Item in omnibus bonis emptis ad suum vsum,

vſum, & de his vult credi literis rectoris vniuerſitatis Pariſien. qui non debet atteſtari, niſi ſcholaſticus iurauerit in manib. ſuis emiſſe ad ſuum vſum, vel bona eſſe ex hæreditate, vel beneficio, & hoc quādo ſcholares degunt apud Pariſios, ſed quando ſunt in itinere migrando ad aliam vniuerſitatem, vel migrandi ad ſuos gratia, tunc debet credi iuramento illorum, & an præſumatur eſſe meus is liber, in quo nomen meum reperitur ſcriptum mea manu, ſcribit patruus meus in l.1.C. de nauib. non excuſan. lib.11. tu illū ibi ſi non graueris, lege.

Aperire archā an publicani poßint.

Quæro, quid ſi publicani velint aperire ſcrinium, ſiue arcam, in qua ſunt libri repoſiti, & videre, an permittatur? videtur quòd ſic, per l. requirendi. C. de ſeruis fugit. quæ loquitur quando fit auctoritate iudicis, aliàs ſecus, & ſic conſuetum eſt fieri, videlicet vt nō aperiantur ciſtæ, quia inhumanum eſt paupertatem alicuius detegere. l.2.C. quando & quibus quar. pars debit. lib.10. nā aperiens poſſet ſubtrahere & impedire ſcholaſticos, vel muliones libros deferentes, & ſic eis non permittitur poſtquam iuramento ipſorum vult credi, alias

ad

ad intereſſe & expenſas tenentur dicti publicani,vt in proximo priuilegio dicetur.

Quæro, ſi gabellarii negent eũ ſcholarẽ,quomodo ſuccurretur, dic quod ſcholaris probabit per literas matriculæ, quas debet portare, vt not.hic Bolog. nam clericus probat ſe clericum literis,l.ſi qua,per calumniam,C.de epiſ.& cler. & mandatũ liter s probatur.l.1.C.de mand. princi. alia multa,quæ literis probãtur ponit D.Chaſſa.in conſuet.Burg.in rub *des iuſtices*, in gl. *ſont creux*, §. ſexto,licet conſuetudo ſit hodie,vt non petantur literæ matriculæ, ſed ſi ſit in habitu ſcholarium, talis præſumitur. c.ſi iudex,de ſentent.excommunic.lib. 6.l.itẽ apud.§.ſi quis virgines.ff. de iniuriis, & qualis eſt habitus ſcholarium ſuprà declaratum extitit priuilegio 94. vel poterit probari per mulionẽ, qui vidit eum in habitu in vniuerſitate, vel ſtabitur iuramento illius,qui dicit ſe ſcholaſticũ, poſtquam vult credi quò ad libros, ita & quò ad hoc d. cle. præſenti.

CEnteſimũ quadrageſimumoctauum, quòd ſi publicani(quãtæ audaciæ, quãtæq; temeritatis ſint publicanorũ factiones,

Publicani cogētes studiosos soluere capitali pœna puniuntur.

nes, nemo est qui nesciat, reddo verba iurisconsulti, in l. quantę. ff. de publica.) cogāt scholares soluere aliquod vectigal, perdūt priuilegia, si qua habent, text. in ca. dilecti, de priuilegiis, quem sing. ad hoc dicit Roma. sing. 695. violans, præterea capitali pœna puniuntur. l. vniuersit. C. de vectigal. & ratio videtur, quia istud tendit contra voluntatē principis, qui hæc priuilegia scholaribus concessit, sicut in iure dicitur, in l. 1. 2. & 3. C. de vesti. olober. lib. 11. vel ad reprimendum audaciam publicanorum, in d. l. quantæ, vide l. si quis ab aliquo. §. fi. de calumnia, & l. vltima vectigal. noua instituti. C.

Notandum est tamen, quòd non puniretur pœna mortis, sed tantum deportationis, text. in l. penult. & ibi glos. in verbo, capitali. C. de nauicula, lib. 11. nam appellatione pœnæ capitalis, intelligi debet de mitiore. l. si præses, & l. si de interpretatiōe. ff. de pœnis. l. hos accusare. §. omnibus, de accusa. appellatione pœnæ capitalis, venit etiam vltimum supplicium. §. publicorū, instit. de public. iud. Item amissio, ciuitatis & libertatis, glo. in l. transigere. C. de transact.

act.gl.in l.pen. quæ res vendi non possunt, & ibi Bald.Hippol.in practi. sua crimin. in verbo,opportun. num.40.& seq.& consil. libro 39.

Item debent condemnari in expensis, damnis, & interesse scholarium, non solum isti publicani,sed etiam alij conductores (quos firmarios vocant) & quicunque alij molestantes super hoc scholasticos, vt scripsi in l. vna. C. de sentent. quæ pro eo quod interest, & hoc expresse concessit Carolus VII. tum Franciæ Rex vniuersitati Parisien. anno 1460. die 25. Nouembr. vt constat ex priuilegiis in Chartophylacio vniuersitatis repositis.

CEntesimum quadragesimumnonum, Quòd ad collectas, siue taleas non tenentur, nec ad alia munera ordinaria, vel extraordinaria,vt hic est tex. vbi etiam notant doctor.& in l.1.& 2.C.qui ætat.lib. 10. cler. si. de censib. nec ad munera personalia,vt tenet Ang. & alij in §. item si maior, instit.de excusa.tut.Parpalia.in repet.l.placet.C.de episc.& cler.ideo à custodia portarum, quæ fit communiter tempore pestis, sunt immunes, d.l. 1. & idem expresse *Studentes ab omnibus muneribus exēpti sunt.*

ponit de Ripa in suo solenni tract. de peste, in 3. parte, fol. 109. & sequ. & hoc maximè priuilegio vtuntur scholares Montispessulani, cùm Carolus VIII. expressim hoc cõcesserit eis priuilegium, cuius verba subiicio:

Priuilegij vniuersitatis Montispessulani verba.

CAROLVS Dei gratia Francorum Rex, ad perpetuam rei memoriam, in solio regiæ maiestatis supremi regis clementia cõstituti, ad illorum qui literarum studio iugiter insudant, in quibus preciosa reperitur assiduè quærentibus sapientiæ margarita, statum prosperum, & quietum regia sollicitudine vigilantes, eorum profectibus libenter intendimus, & illa quæ ad dicti studij augmentum & trãquillitatem fore conspicimus opportuna, fauorabili cõcedimus liberalitate, hinc est quòd nos dilectorum nostrorum Gutifredi de sanctoHabundo, genere nobilis, RectorisModerni, necnon magistrorum, doctorum, licent. baccalauriorum, & scholarium vniuersitatis studij villæ nostræ Montispessulani, in hac parte supplicationibus inclinati, attendentes insuper quòd ab ipso famoso studio tanta exactis temporib. manauc-

nauerint, salutiferæ fluenta doctrinæ, vt quàm plurima eiusdem membra insignia apostolicæ dignitatis gloria donati, decoratiq; extiterint, à quorum paterna prouidentia, etiam à claræ recordationis prædecessorum nostrorum Franciæ regum ampla munificentia, supplicantes prædicti, plurimis sunt priuilegiis, prærogatiuis, libertatibusq; præmuniti. Considerantes etiã quòd thesaurus scientiæ preciosissimus, per quem rationalis creatura à terrenorũ desideriorum illecebris abducitur, iustitia colitur, & ecclesia militans fructiferis stipitibus spiritualiter & temporaliter illustratur, non nisi animi tranquilla quietudine contemplationisq; dulcedine liberè adipiscitur, memoratorumq; antecessorum, qui regni huius florentissima studia suis tẽporib. amplissimis prosecuti sunt fauoribus, vestigia imitari volentes, habita etiam cũ nonnullis magistratibus & alijs de magno cõsilio nostro viris peritissimis deliberatione matura, prælibatis supplicantibus libertates, prerogatiuas, immunitates, exẽptiones, franchisias, & priuilegia infrà scripta dedimus, & cõcessimus, ac serie presen

 tium

tium damus & concedimus eiſdemque in poſterum, vti pariter & gaudere ipſos regia volumus liberalitate.

Et primò quod rector, doctores, magiſtri, licentiati, baccalaureati, ordinariè & continuè legentes, aliique veri ſtudentes, curſus & actus ſcholaſticos pro adeptione ſcientiæ & graduum exercentes, ab omnibus impoſitionibus, gabellis, quarta aut octaua parte vini, & aliorum fructuum excretorum, tam in ſuis prædiis patrimonialibus, quàm aliis ratione beneficiorum eccleſiaſticorum ſibi competentibus, & pertinentibus, etiam & aliis perſonalibus vectigalibus, pedagiis, angariis, & perangariis, ſint & remaneant in perpetuum quitti, liberi, franchi, immunes, pariter & exempti.

Item quod dicti ſupplicantes poſſint & valeant debitores, iniuriatores, iurium detentores, inquietatores & moleſtatores ſuos in patria occidana commorantes, nec non in diœceſibus Ruthenen. & Vabren. degentes à loco prædicto Montiſpeſſulani, per quinque dietas vulgares diſtantes facere conueniri, & tractari coram cō-

ſerua-

seruatoribus prædicti studij infra villam. nostram ante dictam Montispessulani, in & super iustitia & iure responsuros.

Item quòd officiarij & curiales præfatę villæ nostræ Montispessulani, minimè possint prænominatorum supplicantium domos siue domicilia, aut habitationes intrare sub quouis colore, nisi duntaxat eodem modo quo priscis temporibus vsi sunt, iusta & secundum tenorem transactionis, ob idipsum olim factæ & concordatæ.

Itęm, & quod præfati supplicantes non possint extrahi, citari, vel adornari p quoscunque iudices ordinarios, commissarios, vel extraordinarios, pro quibuscunq; causis ciuilibus, vel criminalibus, extra villam prædictam, in qua pro tempore degunt, seu commorantur, quas quidem prærogatiuas libertates, franchisias, immunitates, exemptiones, & priuilegia prædescripta sæpè factis supplicantibus, & eorũ cuilibet concedimus. & concedentes laudamus, & approbamus, auctoritate regia, & ex potestatis plenitudine per præsentes. Quæ omnia & singula vt perpetuæ stabili-

tatis robur obtineant præſentes literas ſigilli noſtri in abſentia magni ordinati fecimus appenſione muniri, noſtro iure & in omnibus quolibet alieno ſemper ſaluo. Datum in Pedenacio menſe Maij, anno Domini, milleſimo quadringenteſimo triceſimoſeptimo, & regni noſtri decimoquinto, per Regem, comite de Marchia, & de Pardiaco, Archiepiſcopo Tholoſano, epiſcopis Claramonten. Magalonenſis Malleacenſ. Chriſtophoro de Auricuria, magiſtris *Gaufrido* Vaſalli, Ioanne *de Montmorni*, & pluribus aliis præſentibus, N. *de Febrois*, viſa contentor, E. *du ban*.

No. per hanc clauſulam in fine priuilegij poſitam, ibi, noſtro iure in omnibus & quolibet alieno ſemper ſaluo, quod dum fit compoſitio, & datur pecunia, tunc priuilegium non poteſt reuocari, quia quando princeps concedit priuilegiũ mediante pecunia, ſeu precio, illud non eſt propriè priuilegium, ſed dicitur conuentio & contractus irreuocabilis, itaque princeps non pot-

poterit postea reuocare, Baldus & Iacob. in l. qui se patris, in fin. C. vnde liberi. Paul. in l. liberti, de libertis, & eorum liber. scripsi in tractat. nominatio. quæstio. vltima, in final. & in præfat. ad rubric. de collat. in concord.

Intellige supra dicta esse vera vsque ad septem annos inclusiuè, quibus scholares Galli gaudere possunt priuilegiis, vltra verò non, vt habetur in ordinat. regis, in princi. ibi, *Lettres patentes du Roy Loys, touchāt la reformation des priuileges des vniuersites,* id est, Literæ patentes Ludouici Regis, cōcernentes Reformationem priuilegiorum vniuersitatum.] & audiui in vtilitatem scholarium multa arresta data per dominos generales Parisienses & Montispessulani super hoc, quia post illud tempus communiter dedunt se practicæ, maximè in hoc regno, & non possunt gaudere priuilegiis scholarium.

Ita fuit decisum arresto Parisiē. vt refert quæstio. per arresta, quæstion. 78. quod

eſt verum circa collectas, & alia priuilegia in ordinat. regiis expreſſa, ſecus fortè in aliis, vt ſcribo in ordina. reg. rubr. *des priuileges des eſcolliers*, artic. 5. niſi legerent poſt ſeptem annos, vt in d. ordinationibus continetur, quia tunc etiam poſt ſeptem annos ad collectas non tenentur.

Et quando ſcholares ceſſant ſoluere ob eorum priuilegia, an ruſtici vel alij habentes bona confinia, teneãtur ſoluere totam collectam, non diminuta portione exemptorum, vide Lucam de Penna in l. actores. C. de exacto tributo. lib. 10. vbi concludit quod ſic. argum. ff. de leg. 1. l. ab omnibus, in princip. l. vacuatis. C. de decurio. li. 10. facit, cap. cupientes. §. cæterum, & §. ſi verò, de electio. in 6. vbi ſi ius excuſet electum à præſtatione ſumptuum neceſſariorum in proſecutione electionis, totum onus impenſarum incumbit electoribus, dicam fuſius in ordina. regiis, vide Barb. conſil. 13. ſapienter, in 2. volum. Sed an ſcholares vxorati ſint exempti pro bonis dotalibus vxoris, vide in l. doce ancillam. C. de rei vendica.

Cen-

CEntesimum quinquagesimum, Quia studiosi non possunt pro represaliis capi, vt in hoc tex. patet, ibi nec alterius odio prægrauari, & hoc tenent passim omnes doctor. hic, & Bart. in tract. de represaliis, in 7. q. Alber. in tract. statuto. in 1. parte. q. 53. modò represaliæ appellantur, quando ciuis alicuius ciuitatis damnum patitur in alieno territorio, & ciuitas nō facit illi fieri restitutionem, tunc iudex territorij damnum passi mittit literas potestati illius loci, vbi moratur damnum, inferens, quòd faciat sibi restitutionem fieri, aliter concedet represalias, quod si potestas hoc non faciat, iudex concedet, vt quiuis mercator vel alius talis loci damnum inferentis capiatur suis bonis, donec satis factum plenè fuerit alteri mercatori damnum passo, & hoc fit quando ciuitates sunt diuersorum dominorum, vt ciuitas Auenionen. & villa noua, vna est Papæ, altera Regis, & alias fit secundum praxim locorum, eodem priuilegio vtuntur clerici, Albert. vbi suprà, d. quæst. 53. *Scholastici pro represaliis capi non possunt.*

Sic nec peregrini pro represalijs capi possunt, authen. omnes peregrini. C. commu-

Librarij iurati tantum gaudet priuilegiis.

nia, de succeſſio. nec bidelli, vel ſcriptores, ſecundum docto. hic, ſed cùm hodie non ſint librorum ſcriptores, impreſſores loco librariorum haberi, & ſcriptorum crederem, & iſtud videtur de mente Syluestri. de Prier. in ſua ſumma, in verbo, repreſaliæ, & hoc intellige, quando ſunt iurati vniuerſitatis, alias non, cùm non ſint famuli vniuerſitatis, nec ſcholarium, ſed tantum ſunt mercatores, ergo priuilegiis non gaudebunt, quod notes pro bibliopolis iuratis huius vniuerſitatis Pariſien. idem in patre & fratre viſitante ſcholaſticos, vt nullo caſu poſſint pro repreſaliis capi, Ioannes à Canibus in tractat. de repreſaliis in 1. parte fallen. 21. & 26. vbi vide hanc materiam fuſius elucidatam, & in c. vno, de iniuriis, lib. 6. & ſuprà dixi priuilegio 77.

Immunitas datur eũdo, ſtãdo, & redeundo ſcholaſticis.

CEnteſimum quinquageſimum primũ, Quòd ſtudentes non ſolùm ſunt immunes in adeundo ſtudium, ſed etiam in ſtando, & redeundo, tenet Bar. in l. vtimur. ff. de ſepul. viola. & l. 1. ad leg. Iul. maieſta. & in l. relegati, de pœnis, argu. c. ſtatutum. §. pro ferendo, de reſcript. lib. 6. textus & ibi Angel. in l. 1. C. de nauicula, lib. 11. Alexand. conſ.

conſ.46.ponderatis,in prin.in 2.vol.Feli.in c.ego N.de iureiur.& c.innouamus,de hæred.Corſet.ſing.incipiente ſecuritas, Ioan. de Platea in l. ſi quis decurio. C. de decurio.lib.10.& l.fina.C.de dignitat. lib. 12.neque enim minus abeſſe reipub.cauſa intelligendus eſt, qui ad id negotium vel ab eo reuertitur.l.tẽpus.ff.de vaca.& excuſa.mune. Itẽ iſte tex.præbet immunitatẽ omnib. ſcholaribus, qui cauſa ſtudiorum peregrinantur, ſed quando recedunt, peregrinantur cauſa ſtudiorum,vt eſt notorium,ergo etiam redeundo his vtentur priuilegiis.

Quia non venit ſecurè,qui nõ poteſt ſecurè redire, l. ſciendum. ff. de legatio. & l. ſed ſciendum,ad Trebel.& d.l.vtimur,& l. qui mittuntur. ff. ex quibus cauſ. maiores, Decius conſ.51.& pro tenui,col.2.

Facit quòd ſi quis conduxerit equum, vt eat ad patriam pro certo precio in ſingulos dies dando,non tenebitur dare precium maius in redeundo, ſed idem precium dabitur, quia idem eſt labor in redeundo,ideo idem debet eſſe præmium l.Se, io.ff.de an.leg. quod facit pro cõmiſſariis. Io.Pyrrhus in l.cõperimus,&Rebu.in d.l.1.

num.

num.5.per illum text.C.de nauicula.lib.11. hoc ſpecialiter Pariſiis conceſſit Ludoui. Rex Franciæ IX.in hæc verba: Cõcedimus & volumus, quod omnes & ſinguli, de qua cunque regione vel natione oriundi, de huiuſmodi corpore vniuerſitatis Pariſien. exiſtentes, & eſſe volentes ad eam accedere, morari, redire, & ſe, nuncios ſuos, reſq; ſuas vbilibet transferre pacificè, & liberè abſque aliqua inquietatione poſſint, ſicut melius eiſdem videbitur expedire, & c. anno Domini. 1 3 1 5. Pariſiis actum, die 2. Iulij.

Fallit ſi eſſet bannitus, quia tunc illi non datur ſecuritas, Bologni. hic. ſecuritas autem à lege data, non cenſetur eſſe tradita hoſtibus, Bartol. in l.1.ff. ad l. Iuliam maieſtat. nam reatus omnem honorem excludit. l.1. C. vbi ſena. vel clariſſimi.

Limita ſecundo, vt per Alexand conſil. 29. ponderatis, in 6. volum. circa finem, & per Ioan. de canibus, in d. tract. de repreſaliis, in 1. parte.

Studentes tres habent iudices.

CEntеſimum quinquageſimumſecundum, Quod ſcholaſtici habent tres iudices, poteſtatem, doctorem, & epiſcopũ, vt

vt hic, & dixi in tex. infra, & in procemio. ff. ſequitur. Coſma *Guymier*, in prag. ſanct. in tit. de collat. in §. verum tamen. verſi. vt liberius, Petrus de Leſnaud. in opuſculo de doctoribus, in 4. parte. q 82. licet Stephan. Aufre. in deciſ. Capel. Tholoſan. q. 169. dicat quatuor habere, epiſcopum videlicet poteſtatem, rectorem, & doctorem, & in hac vniuerſitate Pariſien. rector cum procuratoribus tribus diebus in hebdomada, ſcilicet lunæ, mercurij & veneris, hora ſecunda poſt meridiem ſolet congregari, & iuriſdictionem in ſuos exercere, tam pro iuribus primariorum, regentium, & bidellorum, quàm pro locatione domorum, in quibus ſcholaſtici morantur, tam pro eo, qui alteri domum locauit, quàm qui ab altero conduxit. Item ibidem tractari ſolet de ſcholaribus, diſcurrentibus de collegio ad collegium, de pergameno, cuius confiſcationem habet rector, de papyro, de libris, de ſcripturis, de relegationibus, de illuminationibus, & cæteris ad ſcholaritatem pertinentibus, iſta ſunt verba D. Robert. Gouleti in ſuo compendio. Limita in ſcholari clerico, qui non poterit conueniri

Rector in quibus exerceat Pariſiis iuriſdictionem.

niri coram iudice laico, per text. in c. si diligen. de foro compet. Specu. in tit. de reo. §. 1. vers. sed quid si scholaris.

Limita secundo, non procedere in fideiussoribus scholarium. Bald. hic per l. 2. de primipilo, lib. 12. C. hi enim coram suis iudicibus conueniri poterunt, & non coram iudicibus scholarium. Sed quod non sit priuilegium, probatur de l. si plures. §. apparet. ff. de administra. tuto. vbi dicitur Segnius expediũt commissa negocia plures. vnde melius esset habere vnum bonum iudicem & conseruatorem, qui bene eos tueretur, quàm plures inutiles.

Item c. cùm sit generale. de foro compet. dicit esse introductũ in fauorem actoris, ergo non in fauorem scholarium. Solut. Verum credo contrarium, quando omnes cumulatiuè, & simul iurisdictionem haberẽt, secus si quilibet in solidum vt hic, quia tunc si vnus sit negligens fortè alius erit diligens, si vnus conseruator odio prosequatur scholares, alius diliget, & iustitiã ministrabit, & sic citius administrabitur iustitia, arg. l. decurio fortunam. C. de decurio. lib. 10. Item quando est electio actoris,

tunc

tunc benè resultat pluralitas iudicum in fauorem eius, secus si electio sit rei vt hic, nempe scholares couenti possunt eligere sub quo co̧ueniantur,& sub quo coueniãt suos debitores,ita Soc.in d.c.cùm sit generale,col.1. nam reip. interest quã plurimos ad defendendũ causam suã admittere, l. 4. & ibi vide docto.ff.de noui oper.nuncia.& Lucam de Penna in l. final. col.1. C. de dela.lib. 10. ideo solent dari vniuersitatibus plures conseruatores, notant doctor. in c.fin.de offic.deleg.in 6.

Fuit etiam concessum, quod magistri & scholares Parisiis studentes, per quoscunque iudices regni nostri seculares extra muros Parisien.inuiti in causa personali ad eorum iudicium vel examen non trahantur,non citentur, nec hoc procurent facere laici subditi ipsius regni nostri, per regẽ Philippum VI. prædictis verbis, anno 1340. in mense Ianuarij, & propter illud priuilegium Parisiis studentes trahũt alios intra resortum, etiam scholares coram conseruatoribus Parisien. & interim pendente processu, qui est in curia Parlamenti,inter Parisien.scholasticos, & aliarũ vni- *Scholares Parisienses trahunt alios corã suis cõseruatorib.*

niri coram iudice laico, per text.in c. si diligen. de foro compet. Specu. in tit. de reo. §.1. verf. sed quid si scholaris.

Limita secundo, non procedere in fideiussoribus scholarium. Bald. hic per l.2. de primipilo, lib. 12. C. hi enim coram suis iudicibus conueniri poterunt, & non coram iudicibus scholarium. Sed quod non sit priuilegium, probatur de l. si plures. §. apparet. ff. de administra. tuto. vbi dicitur Segnius expediũt commissa negocia plures. vnde melius esset habere vnum bonum iudicem & conseruatorem, qui bene eos tueretur, quàm plures inutiles.

Item c. cùm sit generale. de foro compet. dicit esse introductũ in fauorem actoris, ergo non in fauorem scholarium. Solut. Verum credo contrarium, quando omnes cumulatiuè, & simul iurisdictionem haberẽt, secus si quilibet in solidum vt hic, quia tunc si vnus sit negligens fortè alius erit diligens, si vnus conseruator odio prosequatur scholares, alius diliget, & iustitiã ministrabit, & sic citius administrabitur iustitia, arg. l. decurio fortunam. C. de decurio. lib. 10. Item quando est electio actoris,

tunc

tunc benè resultat pluralitas iudicum in fauorem eius, secus si electio sit rei vt hic, nempe scholares côuenti possunt eligere sub quo côueniantur,& sub quo côueniãt suos debitores,itaSoc.in d.c.cùm sit generale,col.1. nam reip. interest quã plurimos ad defendendũ causam suã admittere, l. 4. & ibi vide docto.ff.de noui oper.nuncia.& Lucam de Penna in l. final. col.1. C. de dela. lib. 10. ideo solent dari vniuersitatibus plures conseruatores, notant doctor. in c.fin.de offic.deleg.in 6.

Fuit etiam concessum, quod magistri & scholares Parisiis studentes, per quoscunque iudices regni nostri seculares extra muros Parisien.inuiti in causa personali ad eorum iudicium vel examen non trahantur,non citentur, nec hoc procurent facere laici subditi ipsius regni nostri, per regẽ Philippum V I. prædictis verbis, anno 1 3 4 0. in mense Ianuarij, & propter illud priuilegium Parisiis studentes trahũt alios intra resortum, etiam scholares coram conseruatoribus Parisien. & interim pendente processu, qui est in curia Parlamenti,inter Parisien.scholasticos, & aliarũ vni- *Scholares Parisienses trahunt alios corã suis cõseruatorib.*

vniuersitatum, solent scholares Parisiis studentes, per Senatum remitti ad conseruatorem Parisiensem, vt sæpius vidi, vel impetrantur literæ Regiæ, vt pendente illo processu inter vniuersitates, causa remittatur ad conseruatorem Parisiensem, quæ facilè concedi solent, & verificari.

Lite etiam cœpta studẽtes remittũtur ad suum iudicem.

CEntesimum quinquagesimumtertiũ, licet vbi sit cœptum iudicium, debeat & finem accipere, l. vbi cœptum, ff. de iud. Fallit in scholaribus, qui possunt eligere sub quo iudice malint cõueniri, ita tenent doctor. hic per hunc tex. sequitur Feli. in c. ex tenore, de rescript. vers. lex vbi, &c. & in c. dilectus, in 2. col. 6. ver. oriebatur, eo. tit. debet tamen docere se matriculatũ, & sua interesse, tex. in c. veniens. 2. de testib. & nisi scholaris producat literas matriculæ, seu testimoniales non potest conseruator retinere causam, etiam si scholasticus iuraret se matriculatum, vel probaret se scholarem, ita fuit dictum per arrestum, anno 1528. die 28. Iulij, per l. non ignoras, C. qui accusa. non possunt.

Fallit quando cõueniretur ratione feudi, & coram domino feudi, quia tunc eum decli-

declinare non poterit, & alium eligere, si idem feudi dominus iurisdictionem habeat, secus si coram alio conueniretur, c. cæterum, de iud. Luc. in l. in sacris, 2. col. 1. C. de proximis sacro scrinio. lib. 12.

Et illa electio durat vsque ad litem contestatam, post verò, non poterit variare, Aufre. d. quæst. 169. gl. & doctores in c. non licet, de reg. iur. in 6. & in ordin. reg. rubrica, *des priuileges des escolliers*, artic. 3. si tamen lis non sit contestata cum scholari, sed inter alios, poterit etiã post litem contestatã, petere causam ad conseruatorem remitti, vt pluribus arrestis fuit confirmatum, quia quoad eũ non est lis contestata, & fuit ita prolatum arrestum, anno, 1525. die 5. Iulij, in hoc senatu Parisien. vide Bart. in l. si quis libertatem, ff. de petitio. hæred. fusius in ordinatio. scripsi.

Post litẽ cõtestatã causa scholastici ad conseruatorem an remitti debeat.

Amplia etiam, quando metu fuisset cõtestatio facta, vtpote iudex compulit scholarem ad litem contestandam coram se, adhuc poterit forũ declinare postea, quia pro non facta habetur, argum. l. 1. & per totum, ff. quod met. causa. nec tenebitur iurare de calumnia, quãdo declinat iudicem

Ec quia

quia non videtur calumniam committere, cum ius eidē permittat, Bal. in procem. ff. §. penult.

Item dicunt quidam ſtudentes hanc nō habere optionem, quādo prius ſub rectore cōuenirentur ratione iuramenti, quod illi præſtiterunt, & ſe adſtrinxerunt, ad illi obediendum in omnibus licitis. Tamē adhuc putarem poſſe eligere alium, ſi de his iuriſdictio ad rectorem non ſpectaret, vtpote ſi ſtudioſus conueniatur in reatibus, in quibus poterit petere cauſam ad cōſeruatorem regium remitti, ſecus in aliis, & ita in forenſi iudicio ſeruatur.

Ad hæc ſi ſemel elegerunt, non poſſunt poſtea iterum eligere, tum ne variare poſſint, & reprobare, quod ſemel approbauerint, l. in arenam. C. de inoffi. teſt. & optione legata ſemel optare poſſumus, l. ſerui. ff. de leg. 1. tum etiā, ne ſemper eligendo nunquā patiantur litem conteſtari, & ſic locus detur maliciæ. l. 3. §. 1. ff. de eo quod certo loco. deinde quia per electionē ius acquiritur aduerſario, quod poſtea non poteſt eidem tolli, l, huiuſmodi. §. Stichum. ff. de l. 1. facit tex. in Auth. offeratur. C. de litis. cō-

teſta-

testatio.& huius sententiæ est And. de Isernia, in hac Authent. in verbo, litem. arg.l. boues.§.hoc sermone.ff.de verb.signific.l. apud.de optio. legat.

CEntesimum quinquagesimumquartũ, quamuis citatus coram non suo iudice teneatur comparere, saltem suum priuilegium allegaturus. l. si quis ex aliena. ff. de iud.l.2.si quis in ius voca.non ierit, glo. in c.vno, de inuestitur. in maritum facta. & Corsct.in suis sing.in verbo, iurisdictio, in primo. Imò si quis non alleget per contumaciam, perdit ius priuilegij sui, vt dicit Alexand.in additio.ad Bart.in d.l.si quis ex aliena, & sententia lata contra tales priuilegiatos non comparentes valebit, per gloss. & ibi Doctor. in cap. cùm ordinem, de rescript. vel mulctari non comparens poterit l. vna.ff. si quis ius dicenti non obtemperet. *Studiosi non tenentur priuilegiũ allegare.*

Fallit in studentibus, qui si citẽtur à prætore, vel à non suis iudicibus, non tenentur comparere, etiam priuilegium allegaturi, solenne est verbum, Dec.in d.c.cùm ordinem, per gloss. ibi, ratio est, quia quando notoriè constat aliquem esse priuilegia-

 tum,

tum,tunc is non tenetur priuilegiũ ſuum allegare, gloſſ.ſing.in c. ſuper literis,de reſcript. ſed priuilegium ſcholarium eſt notorium per hanc Authen.& alia iura, ergo non tenebuntur illud allegare. Idem dicendum eſt in clericis etiam primæ tonſuræ,c.conuenior. 23. q. 8.& in c.placita.15.q. 4.Oldra.conſil.83.an epiſcopus, Petrus Iacobus, in pract. in rubr. de ſucceſſio.feud. verſ.item quia certum eſt clericum.

Idem in mendicantibus tradit Panor. in c.ſi duobus,de appell. iſta intellige quãdo conſtaret illum eſſe ſcholaſticum, vtpote quia in citatione diceretur,citetis talem.N. ſcholaſticum Pariſien. coram nobis iudice Melden. ſed hodie inoleuit practica notariorum apponentium in citationibus,& aliis literis, citetis talem aſſertum vel prætenſum, vel ſe dicentem clericum, vel ſcholarem, his caſibus tenebitur ſcholaſticus allegare, & probare ſe ſcholarem, cùm illud dubium ſit: nam quamuis priuilegium notorium ſit, tamen debet conſtare, quod ſit ſcholaris, ex ſententia Iaſonis,in l.2.col. 7. ff.ſi quis in ius vocat.nõ ierit. Et iſtud eſt tutius,quod ſemper priui-

legium

legium allegetur, vt quis qui citauit contra priuilegiũ puniatur in expẽsis, & scholasticus ad suum conseruatorem & iudicem remittatur, & ita in praxi seruatur.

Studens in scholis agit sine patris consensu agere potest.

CEntesimum quinquagesimumquintũ, licet filiusfamil. in potestate patris existens, non possit in iudicio stare sine consensu patris, l. final. §. necessitate. C. de bonis quæ liber. quia non est integer homo, sed medius secundum glo. ibi fallit in studentibus, qui tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, in studio existẽtes agere possunt. si longius. §. 1. ff. de iudic. & in l. cùm filiusfam. si certum petat. nedum patris expectatur, fame pereat, & delicta remaneant impunita, vt ibidem dicitur, & in c. vt fame. de sententia excõmunicationis, tum quod patres mittendo illos ad literarũm studia, videntur eisdem concedere omnia, sine quibus studium non possent perficere, arg. l. cui iurisdictio. ff. de iurisd. omniũ iud. præterea de offic. deleg. tum etiã quia absente aliquo potest actus fieri, præsertim quando periculum est in mora, vt hic. l. filiusfam. ff. de procurat. l. si vnius. §. ait prætor. 2. & §. filio fam. ff. de iniur. plenè scribit

And. Tiraquel. in tract. de leg. connubia. in gl. 6. *de son mary*, vbi quærit, an in absentia mariti possit vxor contrahere, & quòd sic concludit, licet in mariti potestate existat, vide ibi multa huic rei valdè accõmoda.

Monachus in scholis existens, sine ab batis facultate, agere potest.

CEntesimumquinquagesimumsextum, quamuis monachus non habeat personam legitimam standi in iudicio sine licentia Abbatis, vel alterius superioris, quia in persona eius non cõsistit obligatio, cùm sit sub potestate Abbatis, 18. q. 2. c. Abbates nam habere actionem, est habere proprium, sed habere officium iudicis non. l. seruos. ff. de alimentis legatis. Bald. in rub. de offic. iudic. colu. 2. tamen quando est in studio, poterit implorare officium iudicis, vt sibi monasterium alimẽta præstet, cum expensis monasterij monachi doceri debeant, text. in Clem. 1. in fine, de statu monach. Panormit. in consil. 88. facti contingentia, col. secunda, in primo volum. & in cap. tertio. colum. secunda. nec clerici, vel monachi, & describitur in constitutio. Benedictinis, capit. septimo. rub. de studentibus ad generalia studia mittendis, & in scholis existentes, non solum possunt agere

re contra monaſterium, ſed etiam contra quemlibet alium. gloſſ. in c. ex parte, de accuſat. gloſ. in dict. l. ſi longius. §. fin. ff. de iudic etiam ſine licentia Abbatis, dum tamen ſit in ſtudio, de conſenſu illius, additio ad Dom. de Rota, deciſio. 304. monachus, in not. Panor. in cap. cùm contingat, colum. 7. de foro competent. Stephanus Aufre. in deciſio. Capell. Tholoſan. quæſtio. 20. & quæſtio. 88. & agit in actibus ſtudium tangentibus, gloſſ. & Doctor. in capit. 1. 12. quæſt. prima. Felin. in capit. cùm dilecta, de reſcript. verſicul. 5. fallit, colum. antepenult. numero 18. & ibi Panormit. colum. 5.

Item poteſt monachus docilis compellere Abbatem ad dandam facultatem accedendi ad ſtudium, & ſi nolit dare, Epiſcopus ſuperior Abbatis, ſeu Papa in exemptis concedet, Philippus Peruſ. in c. 2. col. 2. ne clericus vel monach. lib. 6. & in ſumma ſummarum, in verbo, excommunicatio, in numero 25. per Sylueſt. de Prierio, ſcripſi in gloſſ. concordat. in verb. religioſus. §. volu. de collat. & ratio eſt, quia quando aliquid conceditur, omnia videntur

Abbas poteſt compelli ad dandã facultatem eundi ad ſtudia monacho docili.

concedi sine quibus concessum explicari non posset, vt suprà dixi, in proximo priuilegio. Sed abbas concedendo missionem, videtur etiam concedere facultatem exercendi illa, quæ veniunt in consequentiam studij, gl. in c. nolo. 12. q. 1. Barb. cons. 86. illud. col. 3. in 3. vol. Iacob. in l. seruus. C. de iudic. de Turre Crema. in summa 14. q. 1. num. 7. ne monachus vel alius religiosus, fame in studio pereat.

Trahēs scholasticū ad iudicem vetitū causa cadit. CEntesimũ quinquagesimumseptimũ, qui cōuenit eos alibi, quàm coram iudicibus suis, vt hic, vers. veruntamen cadit causa, & est ratio, ne à suis studiis auocentur propter lites alibi motas, idem in clerico dicitur, in Authen. statuimus. C. de episcopis & cleric. c. si diligenti, de foro compet. vbi glos. dicit quod per sententiam nō ipso iure, facit gl. in l. 2. C. de iure emphyt. dic tamen, vt scripsi infrà super text.

Item si statutum alicuius ciuitatis simpliciter dicat, quod scholares non possint conueniri coram alio iudice, quàm coram rectore, intelligetur non solum in ciuili, sed etiam in criminali. Bart. Rebuff. & Plat. in l. fin. C. de agentib. in rebus. lib. 12.

Cen-

CEntesimum quinquagesimumoctauū, Quod licet dominus non habeat iurisdictionem in suos domesticos, & famulos, l. qui iurisdictoni, ff. de iurisd. omnium iud. Fallit in doctore, qui habet iurisdictionem in suos scholares, vt in procem. ff. §. illud. & in hoc text. sed hodie sunt constituti conseruatores, qui iurisdictionem in scholasticos habent, & exercent, & sunt duo dati, vnus à rege, vel plures, alter à Papa. *Doctores habent in suos discipulos iurisdictionē.*

Si tamen scholares irent ad doctores, possent ipsi inter scholares cognoscere etiam hodie, & ego hac iurisdictione vsus sum in multis vniuersitatibus, & in hac Parisien. vniuersitate, adhuc quælibet facultas, & natio habet iurisdictionem in concernentibus factum facultatis, seu nationis, & à facultatis, seu nationis sententia, licet grauato ad vniuersitatem appellare, sed ab vniuersitate non licet appellare, & pro monstro olim habebat vniuersitas, quod appellaretur etiā ad Senatum, cùm periuri sint appellantes, & quia in omnibus licitis vniuersitati acquiescere subditi debeant, & obedire, & statuto vniuersitatis prædictæ cautum est, ne ab eius senten- *Ab vniuersitate Parisiē. non appellatur.*

tia inter ſuos ſubditos lata appelletur, q̃ eſt notandum pro degentibus in hac vniuerſitate, ſed eò nũc per hominum malitiam ventum eſt, vt ab ipſa ſacroſancta vniuerſitate ad Senatum appelletur, non tamen ſine periurij reatu, c. breui. de iureiur.

Magiſtri artium inter ſuos diſcipulos ſunt iudices.

CEnteſimumquinquageſimumonnum, Quod artium magiſtri ſunt iudices inter ſuos diſcipulos, ita tenuit Albert. in l. 1. in 5. col. ff. de iud. & ſequitur Bolog. hic, & hæc opinio ſeruatur in Pariſien. vniuerſitate, vbi regentes ſuos ſcholares in carceribus etiam detentos requirunt, & rectè hoc iure dictante, & conſuetudine approbante, & poſſunt eos caſtigare, pro grauiſſimo tamen crimine, vt hæreſis & maieſtatis non obſeruaretur hoc priuilegium, ſed talis ſcholaris puniretur vt quiuis alius, & ſic vidi ſemper ſeruari ibidem: Imò etiam poſſunt requiri, etiam ſi ſint in carceribus epiſcopi, & requirentes non poſſunt excõmunicari pro his quæ gerunt vniuerſitatis nomine, & hoc Innocentius conceſſit magiſtris, & ſcholaribus Pariſienſi. in hæc verba, vt nullus in vniuerſitatem veſtram magiſtrorum & ſcholarium, aut rectorem,

Excõmunicari non poſſunt magiſtri, nec ſcholares Pariſ.

vel

vel procuratores vestros, cuiuscunque aut quarumcunque facultatum, seu quemquam alium pro facto, vel occisione ipsius vniuersitatis excommunicationis, suspensionis vel interdicti sentẽtiam audeat promulgare absque sedis Apostolicæ licentia speciali, & si fuerit promulgata ipso iure sit irrita & inanis, &c. datum Perusij, Calend. Iunij, Pontificatus nostri anno nono, vt est scriptum in libro facultatis decretorum.

Studens coram suo iudice conuentus reconuenire potest.

CEntesimum sexagesimum. Quod si scholaris fuerit coram suo iudice conuentus, coram illo potest fieri reconuentio, licet actor non assumpserit illum iudicem sponte, Panormit. in cap. 1. in fine, de mutuis peti. Bald. in auth. & consequenter in fi. l. de sentent. & intell. omniũ iud. nam scholaris est reus, ergo poterit reconuenire, per totum tit. de mutu. petitio. & c. dispendia. §. fi. de rescript. lib. 6.

Item priuilegium non aufert ius commune, arg. l. tertiæ §. si emancipatus, ff. de contra tab. nam alias sequeretur, quod aut perderet priuilegium, aut ius commune, quod nec lege, nec ratione probatur, l. 3. ff. de testa. milit. idem tenet Ioan. And. in d.

c. 1.

c.1.de mutuis petitio. in conuento coram magiſtro artis ſuæ, per l. magiſterij, C. de iuriſd. omnium iud. & Soci. in d.c.1.col.4. in 4.priuileg.art.vbi multa dicit, tum cum lege hodie in hac patria conſuetudinaria reconuentio ſine literis regijs, in curiis ſecularibus fieri non ſolet.

Studentes vſq; ad quatuor dietas ſuos trahũt debitores.

CEnteſimũ ſexageſimumprimũ, Quod licet iure nouo non valeat quis aduerſarium ſuum vltra vnam dietam trahere, c.ſtatutum.§. cum vero, de reſcript. lib. 6. olim vſque ad duas, c.nonnulli, illo tit.

Fallit in ſcholaribus qui poſſunt ſuos debitores coram ſuis conſeruatoribus, & iniuriatores vſque ad quatuor dietas conuenire, teſte Ioan. And. in additio. ad Specul.in tit.de iudic. de legato. verſ. ſed nunquid conſeruator, & Boër. in conſuetud. Bituric.in §.3.de iuriſd. omnium iud.& habetur in ordin. regia, rubr. *des priuileges des eſcolliers*, artic.7.hoc etiam eſt declaratum per leges Hiſpaniæ, & quod quælibet dieta ſit decem leucarum, quæ faciunt viginti miliaria.l.1.vbi Doct.ff.ſi quis cautio.& Papa Innocent. in Hiſpania ad ius decretalium reduxit, vt tantum ſcholarium priui-

No. pro Hiſpanis.

legium

legium extendatur ad duas dietas, vide restrictionem datam, anno 1 4 8 6. 15. Calend. Februarij, pontificatus sui anno tertio, & meminit Ioan. Fab. in l.1. col.8. C. de summa Trinitat. sed scholares in Montepessulano studentes, possunt conuenire suos debitores, iniuriatores, & iurium detentores, distantes per quinque dietas vulgares, vt patet in priuilegio Caroli suprà descripto, quæ debent intelligi in conseruatore Apostolico, sed coram conseruatore regio poterunt scholastici conuenire suos debitores, quantum protenditur illius Senatus, sub quo degit regius conseruato, iurisdictio, quàm ressortum vocant. fuit declaratũ in hoc Senatu Parisien. anno 1 5 2 5. vltra non, vt dict. rubr. *des priuileges des escolliers*, art. vltimo.

CEntesimum sexagesimumsecundum, Quod & si actor debeat sequi forum rei, cap. cum sit generale, de foro compet. l. in criminali. C. de iurisd. omnium iud. *Actor quo ad scholasticos, non sequitur forum rei.*

Fallit tamen in scholaribus, qui suos debitores coram suis conseruatoribus possunt conuenire, vt hic. Doct. in c.1. & fin. de offic. deleg. in 6. aloqui frustra dati essent

eis,

eis, vide octo limitationes ad illam regulam, Actor forum rei ſequitur per Socin. in tract. fallen. reg. 10. actor, &c. & per Felin. & alios in d. c. cùm ſit generale.

A qualibet interlocutoria ſcholaſticus appellare poteſt.

CEnteſimum ſexageſimum tertiũ, Quòd licet ab interlocutoria non ſit iure Ciuili regulariter licitum appellare, l. 2. ff. de appella. recipien. l. 2. C. de epiſcop. audien. l. penultim. C. quorum appellat. non recipiantur.

Fallit tamen in ſcholaſticis per hũc tex. ibi ab omni iniuria defendamus, & ſic ſiue fuerit grauis, ſiue parua, quia qui totum dicit nihil excludit, l. à procuratore. C. manda. l. Iulianus. ff. de leg. 3. hic dicit ab omni iniuria, ergo & à parua, facit quod ſcribit Corſet. in tractat. de minimis. & ſuprà in text. ſcripſi, in verb. aliquam, hoc etiam firmat expreſſim Panorm. in quæſt. incipien. Gaudulphus. colu. 13. & fuit iſtud introductum, vt à quotidianis iniuriis, quæ eis inferuntur, defenderentur, vt ſcripſi in titul. de friuolis appell. §. 1. in 3. regula, in concord. Franciæ.

Sed hodie vides, quòd alij ſeruientes potius tuẽtur per aliquos *iuſtices adminiſtratoires,*

toires, quàm ſtudentes, ideo ipſi clamant, quod ante eos, Dauid Pſalmo 59. Da nobis auxilium de tribulatione, & vana ſalus hominis, in Deo faciemus virtutem, & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos, quia habetur primo Pet. tertio capit. Quis eſt qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis? Ideo bonum agite, nempe conſtituet dominus legiſlatorem ſuper eos, & ſciant gentes, quoniam homines ſunt. Dauid Pſalm. 9. Et vos prouinciæ rectores negligentes, videre pœnas, in textu infrà deſcriptas, & alias per me ex iuribus elicitas, & eas, ſi non virtutis amore, ſaltem metu pœnæ timete, & vobis bene erit.

Omiſſo medio literarũ ſtudioſus appellare poteſt.

CEnteſimum ſexageſimum quartũ priuilegium, Quia eſt quod omiſſo medio de iure Ciuili ad ſuperiorem non ſit appellandum, l. Imperatores. ff. de appellat. l. addictos, l. eo. & in Authentic. de appellat. §. final. collat. 4. idem per ordinationes Regias, imò prohibetur in rubr. *des appellations*, hoc eſt, de appellationibus.] articul. ſecundo, & nouiſſimè per concordata, in titul. de friuolis appellat.

in §.

in §. 1. nisi in casibus positis, per Hostien. in summa, in rubr. de appella. §. à quo. & gl. Felin. & alios in capit, super quæst. §. porrò. de offic. de legat. Præposit. in c. dilecti filij. in 3. col. 2. de appella. Philip. in cap. Romana. §. ab archidiaconis, eodem titul, in 6. Iason. in l. qui Romæ. §. Seia. ff. de verbor. obligat. Soc. in tract. fallen. reg. 23. quos scripsi in ordina. reg. rub. *des sentences executoires*, ratio est, ne lites prorogentur; & vt materia vexationis conquiescat, in d. §. 1. in concord. & vt laboribus partium, & expensis parcatur. Barb. in c. super quæst. §. porrò. de offic. deleg. & non solum in rebus prophanis, sed etiam in ecclesiasticis & spiritualibus non appellatur, omisso medio, vt asserit Hostiē. vbi suprà, ideo dicebat Spec. in tit. de appellat. in §. nunc tractemus, benedictus sit Imperator, qui licet sit mundi dominus, l. deprecatio. ff. ad l. Rhodiam, de iact. & omnes prouinciæ sint sub eo, cap. Adria. 63. dist. & omnes principes, c. in apibus. 7. q. 1. dempto rege Franciæ, c. per venerabilem qui filij sint legitimi, tamen non patitur in præiudicium ordinariorum inferiorum, & in damnum & laborem incompara-

parabilem litigatorum ad ſe omiſſis mediis appellare, quod ſi fiat, remittit appellantem ad iudicem competentem, licet olim ſecus in Papa, quia ad eum omiſſo medio appellari poterat. cap. ad Romanam, & c. quotiens. 2. q. 5. c. ſi duobus, de appella. gloſſ. & Doct. in c. Romana. eod. tit. in 6.

Et ratio erat, quia Imperator cùm haberet iuriſdictionẽ à populo. §. ſed & quod princip. Inſtit, de iure natur. l. 1. ff. de conſti. princ. nõ mirum ſi cauſas remittebat cum benefacienti, & c. l. ſed ſi lege. §. cõſuluit. ff. de petitio. hæred. l. ſi non ſortem. §. libertus. ff. de condict. in deb. quia aduerſus populum, inhumanus non debuit eſſe, nec illiberalis, cùm ſibi populus fuerit munificus, in eum iuriſdictionem transferendo. ideo minus debuit poteſtati populi derogare, quàm potuit, ſed Papa à Chriſto habuit poteſtatem. c. in nouo. 21. diſtinct. c. quodcunque. 24. q. 1. cap. tranſlato, & ibi gloſſ. & Docto. de conſtit. & in Euangelio patet. Ideo cum maiori honeſtate potuit ſibi plura in præeminentiam, quàm Imperator reſeruare, gloſſ. in c. 1. de translatio.

 præ-

prælato. Præpositus in rubr. de appellatio. col.6. licet satis inconsideratè Bart. in l.1.§. si quis. ff. de appellat. dicat Papam eo statuisse, quia voluit curiam suam impinguare, vt maiorem curiã haberet, cui acquiescit Paul. in l. addictos. C. de appella. potest etiam alia dari ratio, quia Papa est omniũ ordinarius, c. per principatum, & c. cuncta per mundum. 9. q. 2. & cum omni prælato concurrit in potestate, & iurisdictione, secundum Io. Monachum. in c. si eo tempore, de electio. in 6. Bal. in c. 1. in 1. notat. qui. feud. dar. possunt. & in cap. 1. quis dicatur dux, vel marchio, & in prooemio decreta. col. 1. vnde Bald. in c. dilect. 2. de appell. ponit differentiam inter Papam & Imperatorem, quia Papa, cùm pater omnium patrum sit, immediatè cum omni prælato concurrit, etiam in eadem iurisdictione, in maiori autem, & in propria papali perse stat, quæ non minuitur, per concursum alterius iurisdictionis, arg. c. 1. de concessio. prẹb. in 6. & l. fals. §. 1. ff. de cõdit. & demõst.

Differentia inter Papam & Imperatorem.

Sicut mare non augetur, nec minuitur, per concursum fluminum, vnde Papa habet iurisdictionem, non per viam cumulationis,

tionis, quia ſic eſſet collega, vel haberet parem, nec per viam gradualitatis, quia ſic haberet priorẽ præſidentem, & potiorem ſe, ſed per viam, quia Papa eſt totum continẽs omnia, iuxta illud, Omnia cęſar erat, Imperator autẽ magnificus & glorioſus, ſicut Aquila diſtribuit prædam ſuam, & nõ curat in omnibus epulis os ſuum apponere, tanquam ſit inſatiabilis, hinc eſt quod ſecus eſt in Imperatore, ad quem non debet appellari, niſi gradatim, non quod Imperator non poſſit de plenitudine poteſtatis non procedere, ſed quia non vult propter commodum ſubditorum. §. ſuper hoc. in Auth. de quæſtore, colla. 6. refert Alexand. in l. qui Romæ §. Scia. ff. de ver. obligat. vel ideo ſibi retinuit Papa, vt eum tanquam ſuperiorem recognoſcamus, & Dei vices gerentem, quod iure facere potuit.

Fallit tamen in ſcholaribus, quia cùm Imperator de gratia ſpeciali offerat ſe ſpõtè ad defenſionem illorum, vt hoc tex. patet, ibi ab omni iniuria defendamus, poterunt ipſi appellare ad Regem, vel eius ſupremam curiam in regno Franciæ, vel ad

Imperatorem,in terris imperij, etiã omisſo medio, ſeu ad eius ſupremam curiam ſecundum Bald.Sali. & alios hic, Panor. in ſua quæſtione,incipiente Gradulphus,col. 13.Alexa.in additio.ad Bart.in l. 1. §. ſi quis ab appellatione,in verſ. omiſſis mediis, ff. de appellat.Bartho.de Belenzinis, in additio.ad Panorm.in d.c.dilecti, de appellat. Soci.in tractat.fallen.reg.23.fallen.5.Aufre. in deciſio. Tholoſa. q.169. Nicol. Boër.in conſuetud. Bituri. in §. 1. de iuriſdictio. omnium iud. Thomas Ferra. cautela. 1. Io. Baptiſta in additio. ad Alber. in dictio. in verbo,appellatio.in verſ.ad Papam, Feli. in d.c.ſuper quæſt.§.porro.in fine,& ſcripſi in §.1.de friuo.l.appella. in concord. ſed cum ibi expreſsè ſit prohibitũ ad ſuperiorem, omiſſo medio, appellare, tã in foro canonico, quàm ſeculari, an ſcholaſtici cõprehendantur in illo text. videlicet quo non poſſunt hodie appellare, & videtur quod ſic,quia lex noua, etiam non faciens mentionem de veteri contraria eam corrigit, cap.1. de conſtitut.in 6.ſed concordata eſt lex vltimo facta, & contraria huic text. ergo corrigit.

Item

Item generaliter loquitur, per hæc verba, si quis, &c. ergo &c. Cōtrarium tamen tenet glos. in §. Romanæ, in verbo, comprehendi, in fin. in tit. de causis in pragma. sanct. & ratio est, quia in generali cessatione omnium beneficiorum, seu priuilegiorum, nō videntur includi priuilegia, in corpore iuris clausa, vt sunt ista, glos. in l. secūda, §. legatis, in verbo, non compelluntur, ff. de iudic. & in lege hæres, in verbo, excusatur, eodem tit. glo. in verbo, de iure dict. titul. de causis, & infra fusius scripsi, igitur studentes etiam hodie ex speciali priuilegio, omisso medio, appellabunt, & ita aliàs obtinui in Montepessulano, nam omisso medio, ad Senatum appellaui Tholosanū, & recepta fuit mea appellatio.

CEntesimū sexagesimumquintū, Quod quamuis studiosus non intret scholas, sed domi repetendo studeat, & gaudebit tamen priuilegiis scholarium, gl. & ibi Domi. in procemio sext. per illum text. in verbo, commorantibus qui non dicit studentibus. Idem firmat Cardin. in c. quod clericis, de foro competen. per illum text. ibi Parisios commorantes, Bald. in l. si cum

dies, §. si arbitr. Ioan. Riminal. & in l. scriniarios. C. de milita. testamen. Bauer. in §. sed hactenus, col. 2. instit. illo titul.

Sed contrarium tenet Panor. in cap. 1. in fine, de iudic. per text. & ibi Albert. in l. necnon, ff. ex quibus causis maior. Albert. in l. generaliter, col. vlt. C. de episco. & cleric. & l. si quis C. de domesticis, lib. 12. ibi, indignum quippe est, desides tandiu à propriis muniis aberrantes, quos conuenit assiduos munerari, &c. Ita tenet Syluester de Prierio in sua summa, in verbo, argumentum, in vltima quæstio. & in summa Angelica, in eod. verb. quia scholaris vagus non fiet magister, l. 1. & ibi glo. C. de tyro. lib. 12. nempe paria sunt non residere, & officium negligere, cle. 1. de celebra. missa. & de cleric. non reside. per totum, facit text. solennis, in c. cùm ex eo, ibi literarum studio insistentes, de electio. libr. 6. l. semper. §. quibusdam, ibi, nec omnibus promiscuè, qui assumpti sunt in his collegiis immunitas datur, sed artificibus duntaxat. ff. de iure immun. & §. negociatores, ibi quamdiu in huiusmodi actu sunt, ibidem l. si duas. §. decet ibi, & circa operationem se negligenter

ter non habeant, de excusat. tuto. l. ne quidem. C. de testam. milit. vbi miles non habet priuilegium militare, nisi occupetur circa militiam. sic nec scholaris, nisi occupetur erga studium, nempe qui altari seruit, de altari viuere debet, cap. cùm secundum, de præbend. ergo qui non seruit, non debet viuere, quippe familiares Papæ non gaudent priuilegiis familiarium, si non exerceant in famulatu. Barb. consil. 82. clementissimi, col. 3. vol. 4. sic nec scholastici non studentes.

Conciliando opiniones potest dici, quod si scholaris nil prorsus studeat, nec intrat scholas, tunc non debet potiri priuilegiis scholarium, quia cessante studio, debet cessare priuilegiũ, c. cũ cessante, de appel. l. Titia. §. vsuras. ff. de leg. 2. c. generaliter. 16. q. 1.

Si verò studeat domi, sed parum, vel est profectus, & dubia per se potest explicare, tunc non priuabitur priuilegiis, etiam si non audiat, vel scholas non intret, Bart. in l. 1. C. de tyronib. libro 12. (si Bartol. lectura possit dici) Lucas de Penna, in l. in sacris, in 3. C. de proximis sacro. eodem libro, Rebuffus in l. vna. C. de collegia. lib. 11. gloss. in

pragma.ſanctio. in §. item quod ad dictas, in verbo, reſidebunt, de collat. Rauen. in Alpha.in verbo,matricula, Bonus de Curtili,in tractat. nobilitat.in tertia parte, numero 88.de Ripa. in c. 1.in fine, de iudic.& etiã gaudebit benedictione poſita in procem.decret.ſecundum Bolog. hic,& Barb. in d.ca.quod clericis,de foro compet. Bonaud.in addit. ad Ioan. de terra rubea,art. 2.ſecundi tract. verſ. octauus articulus cõclu.3.vel poteſt dici, quod ſi ſcholaris parũ ſtudet,tamen honeſtè viuit,quod eſt ei difficile,aliorum priuilegiis debet gaudere, ſi verò viuat inhoneſtè, non l.per id tempus, C.de curio,& ſtatio.lib.12.ibi, erga eos verò qui inhoneſtè,&contra decus ſeculi,vel honorem militiæ verſabuntur, non ſolum condemnatio manſura eſt,verum grauior pœna ſtatuenda. huic ſententiæ ſubſcribit Barba. in procemio cler. in verb. ſalutem, col.2.& ſeq. & eſt æquitati conſona, hodie tamẽ,licet reſideat in vniuerſitatibus propter alios actus, nõ vtetur priuilegiis aliorum,niſi cauſa ſtudij, in ordina. reg. habetur,in rub. *des priuileges des eſcolliers*, art.4. ſi tamen quandoque,ſcholaſtici ſtudia publica

blica intrant, non dicuntur ſcholares de quandoque,ſecundum Aegidium de bella mera.in conſ.6.verſ.prætcrea.Ioan. Mariç, in d.l.ſcriniarios. Roman. in l. ſi verò.§. de viro.col.32.ff. ſolut. matr. in 34. fallen. Galiaulã,in repet.l.Centurio.col. 8. ff. de vulga.in Hiſpania requiritur quod in ſingulos dies audiat duas lectiones, aliàs non debet gaudere priuilegiis ſcholarium, vt patet in eorũ conſtitut. & in concordia facta cum ſtudio Salamantino, de quo ſuprà, non tamen ita exactè debet intelligi, vt ſi aliquo die non audierit,quòd non debet gaudere priuilegiis,ſed quanto frequentius poteſt, audire debet,c.ſignificatum,de præb.& ſiç ſeruatur.

CEnteſimum ſexageſimumſextũ, Quod priuilegia quæ cõpetunt ſcholaribus, competunt etiam eorum famulis, & nunciis, vt hic, ſequitur Rebuff.in l.in vna.§,fi. de collegia.lib.11.C.Philip.Francus in proœmio ſexti decretal. in verb. ſcholaribus. Felin.in c.2. de foro compet.doct. in l.ſcriniarios.C.de milita.teſta. Rauen. in Clem. vna. de vſur. idem in clericorum famulis cantat tex.in l. 1. & 2. C. de epiſc. & cleric. *Famuli ſcholariũ habent priuilegia, & quæ, vide hic.*

nam priuilegium extenditur ad perſonas acceſſorias, ſine quibus priuilegium inutile remanere poſſet, c. licet. vbi Do. de priuileg. in 6. Dec. in regula. in omnibus cauſis. ff. de reg. iur. & priuilegium datum hoſpitali, porrigitur ad eius miniſtros. Oldr. conſ. 11. thema eſt, & per exemptionem eccleſiæ miniſtri ipſius exempti cenſentur. c. per exemptionem, de priuileg. lib. 6. quia nemo poteſt ſtare ſine aliqua familia. l. nō aliàs. §. primo. ff. de iud. vide text. in c. extirpandæ, in princip. de præbend. & ibi Panor. dicit quod ſecundum qualitatem perſonæ, & bonorum debet habere ſeruitores, & famulos, non enim debet ſibi coquere carnes, vel alia vilia facere, quia ab ſtudio diſtraheretur hæc faciendo, etiam quia ſcholaſticos iſta non decent.

Amplia etiam habere locum in ſcriptoribus, Alber. in l. inter eos. ff. ex quibus cauſis maiores, Rebuff. in l. congruit de loca. prædio. ciuilium. li. 11. Bal. in procœ. ff. §. hæc autem tria. Rauenna in alpha. in verbo bidelli. Alex in l. ſcriniarios. C. de teſta. milit. nam omnes qui in procinctu verſantur, cum eadem pericula experiātur, iura quoque

que eadem merito sibi vendicant, ideo in classibus omnes remiges & nautæ milites sunt. Item vigiles milites, & iure militari posse testari eos nulla dubitatio est, l. vna, ff. de bon. posse. ex test. militis suprà scripsi.

Amplia non solùm habere locum in famulis, quos tenebant tempore huius, authenti. sed etiam in præsentibus, & futuris, ita tenet patruus meus vbi suprà, quia & nunc, & in posterum quãdo seruiunt scholaribus, sunt famuli scholariũ, quibus hoc priuilegium competit, vt hic, siue sint temporales, siue perpetui, cùm hic non distinguat, igitur nec ego, sequendo, l. de precio, ff. de public. in rem actio. Item iniuria facta famulo censetur domino facta, l. & si prætor. ff. de off. eius cui mand. est iurisd.

Intellige verum, quando fit famulo in executione officij, alioqui secus, vt ibi tenent doctores, & tradit Ioannes Masuer. in rubrica de iniuriis. §. item si seruiens, Guido Papæ in quæst. delphi, quæst. 557. Lucas de Penna in l. 1. in fi. C. de coarcta. lib. 24. *Iniuria famulo facta quando domino facta censeatur.*

Item in iniuria facta militibus, iuxta latus principis existentibus, nam inferẽs crimine læsæ maiestatis conueniri potest. l. quis-

quisquis, ibi pars corporis nostri, & ibi D. Buynardus, C. ad leg. Iuliam, maiestat. & curiæ facta, regi quoque facta dicetur, vt scripsi in gl. extra Romanũ, in forma manda. in concorda. ideo Parisiis fuit dictum, quod dominus potest prosequi delictum in personam subiectorum commissum, refert Io. Gallus in quęst. per arresta, q. 41. imò si in contumeliam domini iniurietur famulus, vel occasione domini, potest iniurians criminaliter puniri, Bar. in l. 1. §. idem ait. ff. de iniur. Bal. in l. si quis homicidij, C. de accusa. Card. in cle. de excessib. prælа.

Et ex hoc sumpta est practica in regno Franciæ, per quam verberantes officiales regios commissionem suam exequentes, capite puniuntur aut saltem manus ei amputatur, vt attestatur Guido. d. decisio. 557. & dominus Boer. in tractat. de seditio. fol. 34. sed Masuer. in dict. titul. de iniuriis dicit pœnam esse arbitrariam, & practica Franciæ recepit istam, & ho c crimen dicunt esse priuilegiatum, vt si clericus hoc faciat, condemnetur per iudicem secularem, in pecunia, vel ad emẽdam, vt arresto. 113. per Ioan. Gall. cauetur.

Item

Item pro iniuria facta monacho, competit actio iniuriarum monasterio, & quãdo fit clerico, censetur facta ecclesiæ. gloss. quam ibi sequuntur Panor. & Felin. in cap. Parochianos. de sentent. excommunica. idem tenet Aufr. in decisio. capellæ Tholosanæ. q. 145.

Item illata vxori iniuria, actio competit marito. l. 1. in final. ff. de iniur. §. patitur. Instit. illo titul. Et quando famulus gaudeat priuilegiis domini, vide Guido Papæ, consil. 30. quod nobilis. Bald. in l. 1. C. de vxor. militum. Rauen. in alpha. in verbo bidelli. idem dicens de bidellis, & Barb. consil. 44. sapienter. col. 5. nu. 8. in 2. vol. abundantius scribo, in ordina. reg. Rubr. *des sergens*. id est, de apparitoribus.

Præterea qui tenetur alere dominum, tenetur & seruitorem, vt tenet Panorm. in c. quãto. de censib. sed in hac Francia consuetudinaria, qui inuitat dominum, nõ inuitat famulum, licet contrarium seruetur in Montepessulano, ac in tota lingua occidana, atque in prouincia, & in Italia, vt dominus semper habeat vnum saltem famulum secum. *Alere tenetur famulũ qui dominũ alit.*

Item

Item ſicut non poteſt ſcholaris capi, vel eius valiſia ſiue bogetæ, vt vulgare ſermone vtar, ita nec nuncius vt hic, etſi opponatur de regula priuilegium, de reg. iur. in 6. reſpon. verum eſſe, ꝙ priuilegiū perſonale nō egreditur perſonam non acceſſoriam, ſecus in acceſſoriis, vt tenet Decius in l. in omnibus cauſis id obſeruatur. ff. de regul. iur etiam quia eſt expreſſum in hoc text.

Si tamen famulus ſit malus, & fraudator, poterit expelli ante tempus, & perdit ſalarium totius temporis. l. iudices. & ibi patruus meus. C. de anno. & tribut. lib. 10. quod diſtingue vt ibi per eum.

Limita non procedere, quando exemit de ſeruitu. ſcholarium, & aliis ſeruiunt, tūc non gaudebunt priuilegiis, Albert. in tractat. ſtatut. in 1. parte. quæſt. 114. quia finita cauſa priuilegij ceſſat priuilegium. l. hi. & l. ſequent. §. 1. ff. ex quibus cauſ. maior. l. 2. §. planè. ff. de iud. nam vxor repudiata non habet priuilegium repudiantis. l. quòd ait. ff. de diuortiis. vide pulchrè Barba. conſil. 82. clementiſſimi. col. 3. in 4. volum. Item qualitas iūcta verbo, debet intelligi ſecundum tempus verbi, l. in delictis. §. 1. ff. de noxa.

noxa.actio.si tamen processus esset inchoatus per contestationem coram conseruatore, ibidem finiretur per suprà dicta. Hodie tamen in Francia nō vtuntur omnibus priuilegiis istis famuli, nisi fuerint matriculæ adscripti,& studuerint, ac studeant sicut magistri, & ita etiam est in constitutionibus Hispaniæ declaratum,in concordia facta inter regem Ferdinandum,& vniuersitatem Salamantinam. Tamen Carolus V. vniuersitatem Parisiens. & eius famulos, his sequentibus priuilegiis donauit in hæc verba: Eandem vniuersitatem eius collegia singula, magistros, videlicet scholares,& bidellos quoscunque,necnon & librarios, qui sub protectione, tuitione, & custodia ipsius vniuersitatis, de officio librariæ,absque alia mercatura viuunt, de &pro suis domibus, quarum domini seu proprietarij existunt, de quibus etiam locagiis, vel censum recipere, aut ad suum proprium commodum facere possint, nec non & de domibus seu scholis, propriis, non ab alio locatis,ad quas idem magistri, scholares & bidelli vadunt quotidie scientias, videlicet artes docturi, Collegia gaudēt priuilegiis.

&

&alias audituri,à iuuaminibus seu auxiliis nuper,& de nouo super domibus,seu locagiis Parisiis situatis, vel reditibus earundem pro facto guerrarum dicti regni indictis, ac etiam ob omnibus aliis iuuaminibus, tã super vino & sale, quàm super quibusuis rebus aliis, pro dicto facto guerrarũ nuper impositis,vt profertur, ipsos & eorum quemlibet omnino quittos & liberos esse volumus,& immunes,&c. datum Parisiis,anno 1 3 6 3. die 18. Aprilis, hoc priuilegium ampliauit idem Rex, anno 1 3 6 9. die 24. Septembris apud Vincennam, postea taxauit & limitauit ad vigesimumquartũ, ad librarios, & alios seruitores vniuersitatis, vt in priuilegio continetur, dato Parisiis anno 1 3 6 8. die 5. Nouembris,& Ludouicus 12. hos vniuersitatis famulos ad trigesimum redegit, anno 1 5 1 3. die 9. Aprilis,vt est in priuilegiis vniuersitatis scriptum, & omnia priuilegia dictę vniuersitatis cõfirmauit Franciscus Rex modernus Franciæ, anno 1515. in mense April. Et si collegia etiã gaudent priuilegiis, & hoc fuit declaratũ per Senatum Parisiẽ. hoc an. pro colleg. S. Victoris.

Cen-

CEntesimum sexagesimum septimum, quia si longo tempore stetit famulus cum studioso, illi inseruiendo nulla de salario facta mentione, nec conuentione, non poterit postea in fine salarium petere, quia speciale est in aduocato, & aliis numeratis in leg. 1. ff. de variis & extra cognitio. ergo in contrarium est ius commune, leg. ius sing. ff. de legib. quod firmat Feder. consi. 218. domine Federice, & Alex. consil. 109. super eo, col. 2. in 6. vol. imò scholaris poterit eidem famulo recedere volenti, auferre vestes, quas dederat, vt sibi seruiret, si simul atq; factæ eidē sunt, discedere vellet, l. penult. & ibi glos. Bart. & alij, ff. de solut. matrim. & gl. in l. id vestimentum, ff. de pecu. quod intellige, vt per Bart. in d. l. penult. imò si famulus relinquat dominum culpa sua, perdit mercedem Iaso. in l. diem functo, num. 28. ff. de assessor. & Rebuff. in l. iudices, C. de anno. & tribulat. lib. 10. intellige futurum, sed non præteritum secundum eos. *Famulus scholaris nō potest ab eis salarium petere.*

Limitat Alexan. procedere, quando famulus esset consuetus habere salarium, & operas locare, quia secundum consuetu-

dinem potere peterit à ſcholaſtico ſalarium, l. exceptio. C. loca. ſed contrarium videtur verum, nam qualitas ſcholarium, qui ſunt ſoliti dare ſtipendia, eſt inſpicienda, textus in l. in ſumma. §. in frumento, ibi quanti tu conducturus fuiſſes, & gloſſ. in l. ſi non ſortem §. libertus, ff. de condictio. indebit. l. final. C. de fund. patrimon. libro 11. Item conſuetudo ipſorum, quia non ſunt communiter ſoliti dare ſalarium, maximè Tholoſæ, vt vidi ibidem, argument. l. vel vniuerſorum, ff. de pignor. action. Rauenn. in alpha. in verbo, qualitas, & Corſet. in reperto. in verbo, aduocatus, ideo conſiderata qualitate & domini & famuli, quia ille ſolitus erat dare ſalarium, & famulus erat ſolitus habere, his concurrentibus procedet Alexand. limitatio, etiam puto conſuetudinem regionis ſuper his attendendam, argument. l. ſi ſeruus plurium, §. final. ff. de legat. primo, ſed valde pauci famuli à ſcholaſticis habent ſtipendia, ſed victu tenui, & veſtitu vili, his contenti eſſe debent, iuxta diui Pauli ſententiam, inſpecta tamē dominorum qualitate, vt prædixi.

Cen-

CEntesimum sexagesimumoctauũ. Sicut contra dotem non recipitur compensatio,l.2.§.taceat,C.de rei vxoriæ actio. plenè Bald.de Bartolinis in repetitio.l.primæ,ff.solut. matrimon. ita nec contra doctores,vel scholares sua pœnitentes stipendia, vel alimenta, hoc expressim scribit de Ripa,in d.l. 1 colum. vltim. qui allegat Albert.in l.4.C.de compensat. vbi non inueni, ratio tamen huius dicti est,tam æquiparatorum videlicet studij & dotis, quàm æquitatis, nam si fortè compensatio obiiceretur contra studentem, mercatorem deferentem pecunias,cogeretur scholasticus perire fame, & studiũ deserere, & ideo in hac pecunia tradita per patrem alicui pro viatico scholaris, arbitrarer compensationis exceptionem opponi non posse, nam postquam pro contractibus initis in patria non conuenitur, multo minus debita compensabit aliquis contra eum,hoc etiam est valde æquum, nam scholasticus interim studebit, & mittet ad patrem, vt satisfaciat isti,de alia pecunia,& licet studiosus non soluat nunc mercatori, ad patriã postea reuersus soluet,& sicq; differetur nõ *Cõpensatio non fit in his quæ scholasticus debet.*

 aufe-

auferetur,l.quotiens,C.de precib.Impera. offe. alioqui daretur materia deserere studium, quia inuidus, & maleuolus emeret à mercatoribus omnia,quę illi debet scholaris, & procuraret deferre pecuniam, vt compēsaret omnia ista debita, ob hoc cogeretur scholasticus studium dimittere, quod non est permittendum, & per hoc respondi cuidam bursario, qui primario tenebatur ratione processus in decem, vt non possit compensari debitum cum pecuniis,quæ pro victu singulis hebdomadis dātur, ne collegiatus fame interea pereat.

Limitarem quando illam pecuniam recepisset in studio, vtpote mercator pro primo quadrante, non habebat tradere studioso,nisi viginti aureos,tamen dedit illi triginta, si pater voluerit restituere illi mercatori decem,poterit in altero quadrante compensare, tamen ratione æquitatis, tum etiā quia nullus vellet isti scholari mutuum dare, ad hæc quòd primum debitum priuilegiatū reperitur, & secundum pariter,ob id vnum non vtetur priuilegio aduersus aliud, per ea quæ Bartol. & alij notant in authen.quas actiones, C. de

sacro-

ſacroſanct. eccleſ. ſed ſupra dicta intelligerem in debitis ante ſtudium, & ob aliam cauſam, quàm ſtudij, quod eſt ſingulariter notandum.

Scholaſticus doctus rectè doctoratum petit.

CEnteſimum ſexageſimumnonũ, Quod licet ſit peccatum ambitionis & præſumptionis petere honores, vt eſt in Euangelio Matthæi, 23. cap. & nota. Archi. & alij in ſumma 48. diſtinct. ſcholaſticus tamen doctus & dignus poteſt petere citra peccatum honorem & dignitatem doctoratus, cap. inſcript. 8 q. 1 c. quanto, de magiſt. Clem. 2. illo tit. ratio eſt, quia hoc petendo gratiam communicandi aliis ſcientiã petit quam habet, quod eſt laudabile, & ad charitatem pertinet, Sapient. 7. cap. quam ſine fictione didici, & honeſtatem illius nõ abſcondo & 1. Petr. c. 4. Vnuſquiſque, ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, &c. ſequitur Ioan. Andr. in Clem. final. in verbo, honorem, de magiſt. Lucas de Penna, in l. ſi quãdo. C. de diuerſ. offic. & appa. & l. contra. in fine. de re milit. lib. 12. l. 1. in fin. de agentib. in rebus. eod. lib. Bald. in l. Barbarius. 1. & 2. col. ff. de offi. præto. Panor. in c. cum eccleſia, in fine. de

immunita.ecclef.indignus verò benè peccaret, & tanto plus, quanto peteret in ecclesia, arg. c. grauia. 13. q. 2. vbi dicitur quòd grauia peccata deprimunt ad maiorem cumulum damnationis potius, quàm ad absolutionem eorum corpora in ecclesiis ponuntur. hæc Pano. vbi suprà, & in c. cùm in cunctis. de elect. §. 1. col. 2. plenè tractat Benedict. in repet. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias. nu. 60. & seq. de test. an liceat appetere officia, & beneficia? breui dicam tibi, quòd Iesus fugit in montem, quando volebant eum facere regem, Ioa. 6. c. tu qui vis sequi eum, sic facias, sed paucis, quos æquus amauit Iupiter, hoc concessum est: nam domina ambitio totum possidet orbem, multa scribit Petrus Falc. in suo tract. de appetitu prælaturarum.

Scholasticus pro suo amico testis esse non prohibetur.

Centesimum septuagesimũ, esto quod amicus pro amico non possit esse testis, nec socius pro socio, l. testium. in princip. ff. de testibus, c. si. testes. vers. testium 4. q. 3. scripsi in tractat. de reproba. testium. in verbo amicus. Fallit in scholaribus, qui pro suis sociis & amicis testificantes non repelluntur propter amicitiam scholasticam

cam licet sit magna,(vt suprà dixi)glo.& ibi Panor. Barb. & Felin. in c. cum R.de offic. deleg.ideo indies testificantur de tempore studij suorum sociorum, & in aliis causis, verum est quòd extra studiorum causas eis creditur plus,aliquando minus secundum qualitatem affectionis,& amicitiæ, vt not. ibi Panor.assignando rationem quare non reprobantur, quia vnicuiq; in sua arte credendum est,l.semel. C. de re milita. lib. 12. sed ipsi deponunt vidisse socium in studio, & lectiones audientem, ergo illis credetur potius, quàm non ingredientibus scholas, imò etiam in re communi credi scholastico socio asserit Io. And.in additio.ad Specul.in tit.de teste. §. 1. vers.sed nunquid socius, hodie quia in hac vniuersitate Parisien. quælibet facultas habet suum librum matriculæ, si inueniatur scholasticus ibi descriptus, & postea in singulos annos iura soluisse,non debent ei negari literę temporis studij, quod est eis vtile, vt simul atque in vniuersitate degunt, matriculæ adscribantur,quę nō perditur,sed socij quandoque moriuntur,& discedunt,ob id testificari non possunt.

De matricula cuiuslibet facultatis.

Scholaris socium suũ fideiussorem dare potest.

CEntesimum septuagesimumprimum, licet non videatur dare fideiussorem idoneum, qui dat priuilegiatum, l. de die. §. qui mulierem. ff. qui satisda. cogant.

Fallit in scholaribus, qui si fuerint in loco studij conuenti, non coguntur dare extraneos fideiussores, sed sufficit dare alios studentes priuilegiatos, licet ipsi sint ad conueniendum difficiles, text. in l. final. C. de priuileg. scholar. lib. 12. ibi eos minimè extranei fideiussoris ex actione vexari, sed pro consuetudine vetustissima, & iugiter obseruata numerarium videlicet suę scholæ fideiussorem præbere iubemus, &c. qui text. licet loquatur in milite, idem erit & in milite legalis militię, & scientiæ, postquã æquiparantur, in l. aduocati. C. de aduoca. diuerso. iudicio. & suprà dictum extitit, & huic sententiæ adstipulatur in literarũ studiosis, Spec. in tit. de satisda. in §. dicto. vers. quid si scholaris, intellige quãdo ille scholasticus esset extraneus, & non inueniret alium fideiussorem, tunc etiam suæ iuratoriæ cautioni stari posset, per rubr. ff. qui satisda. cogant. vbi Ias. & est text. in clericis loquens, in l. omnes. §. in hac. 2. C. de episc.

&

& cler. ne à suis auocetur studiis, permittitur dare talem, qualem possunt instar cōsanguineorum. l. 3. §. prætor. ff. qui satisdar. cog. Bonifac. in procemio Clem. num. 52. & ratione vtilitatis publicæ, quæ ex studio insurgit, vt suprà dixi, quod est notandum in illis casibus, in quibus tenētur dare cautionem, seu fideiussores, Iacob. reprobata ibi gloss. in Authen. de exhiben. reis, §. suscepto, coll. 5. Intellige tamen in ciuilibus, secus in criminalibus, secundum Iacobum Rebuff. per illum text. in l. fi. C. de castrens. & ministeri. lib. 12. & Ioan. de Platea, in l. fin. de proximis agent. in reb. eod. lib. caue tamen, quia illum titulum, legit cum titulo, de agentib. in rebus, & non facit distinctum titulnm, licet distinguatur per Imperatorem, & alios doctores, & nisi in l. vel ordinatione teneretur dare idoneam, & sufficientem cautionem. Ias. in l. sancimus, C. de verbor. signific. Tenebitur tamen scholaris fideiubens suo priuilegio renunciare, alioqui nō recipitur, l. si fideiussor. in princip. ff. qui satisda. cogan. & ita scribit Spec. vbi suprà plus dicens, quod si conueniatur coram rectore, & petit remitti ad

doctorem, tenebitur ſatiſdare coram eo, quem elegit, l. 2. § ſed & ſi dubitetur, cum §. ſeq. ff. iud. & maximè ſi coram rectore erat grauior ſatiſdatio, ſecundum eum, de conſuetudine in Francia, hæc cautio iudicio ſiſti non datur, ſed iudex ſimpliciter remittit conuentum ad ſuum iudicem, niſi in criminalibus.

Item fallit, quando ſcholaris poſſet dare alium fideiuſſorem, quàm ſocium, tunc ceſſante ratione, ceſſabit diſpoſitio. Lucas de Penna, in l. in ſacris. 3. col. 3. C. de proximis ſacro ſcrinio. li. 12. & an poſſit dare, vel non, ſtabitur iuramento ſcholaſtici, argu. gloſſ. in §. ſed iſt. Inſtit. de actio. & c. nulli. in fin. de electio. in 6.

Reſtringe quando ſtudioſus vellet dare religioſum fideiuſſorem, qui non poteſt fideiubere pro aliquo extra cauſam neceſſitatis, cap. quod quibuſdam, de fideiuſſor. vbi plenè Barbatia.

Scholaſticus poteſt cogere creditorē vt à fideiuſſione liberetur.

Centeſimum ſeptuageſimum ſecundū priuilegium, Quod ſi ſcholaris pro ſuo ſocio fideiuſſerit, & poſtea velit ad literarum ſtudium accedere, poteſt agere contra creditorem, ad ſubrogandum alium, &

vt

vt ab illa fideiussione liberetur. Specul. in titul. de iudic. in §. specialia. versic. quid si fideiussor. & ibi Ioan. Andr. in additio. ad eum, per tex. in l. aut longa. ff. de procurat. l. licet, ibi, profectio vrgens, de arbitri. l. si longius, de iudic. aliàs creditor impediret studium, quod repugnaret vtilitati publicæ. §. his ita, de iustit. & iur. in institu. & hic, & istud firmat Panorm. in capit. fina. de fideiussor. & Felin. in cap. consultationibus, colum. prima, de offic. delegat. Rauen. in cap. fi. de ætat. & qualit. & istud est dictum vnicum in mundo, teste Rom. singul. 100. quæro à te, &c. sequitur Hippo. in rubrica de fideiusso. q. 39. & in quibus casibus fideiussor possit agere, antequam soluat, tradit text. & ibi gloss. in l. Lucius. ff. mandat. alios casus cumulat. Hippol. in dicta rubrica de fideiusso. quæstion. 31. idem dicit Baldus si studens pro socio suo quicquam pignori dederit, vt possit agere cōtra socium, quòd luat, & redimat, l. de restituendis, C. commo. vbi dicit procedere, maximè si studiosus pignori dederit libros, vel vestes pro socio, quia tunc poterit eos petere, etiam non expectata temporis diuturnitate, ne

sine libris tempus amittat,& absque vestibus frigore algeat,argum.l. obligatione,ff. de pignor. & suprà suo loco dictum extitit abundantius.

Apparitor scholasticum fideiussores offerentẽ nõ relaxans iniuriarũ tenetur.

CEntesimum septuagesimum tertium, Quod si præfectus vigilum, vel seruiẽs noctu, vel interdiu capiat scholarem, qui velit dare fideiussores de iudicio sisti, præfectus tamen vigilum non vult recipere illos fideiussores, sed ducit illum ad carceres, tenetur actione iniuriarum,l.si vero, §. qui pro rei qualitate, ff. qui satisda: cogan. Hippol.in pract.sua,in §.pro complemento.num 32.& in §.attingam,num.17. etiam scribit Panor.in c.legebatur 1.nota.de maio. quod iniuria fit ei qui ducitur ad carceres, si non admittatur ad præstandum fideiussores,idoneos,d.l. si vero. §. fin. ob id simulatque capti sunt scholastici, offerre debẽt prestare fideiussores, & tunc si recusentur, iniuriarum agere poterunt, quod est verũ, si pœna pecuniaria venissent puniendi, secus quando essent capti pro crimine ingerente pœnam corporalem,quia tũc nõ essent relaxandi datis fideiussorib. l. 1.2.& seq.ff.de custo.reo. Fel.in d.c.legebatur,

tur,& in additio.facit, c. cùm homo. 23.q. 5.gloss.in c.arguta.2. q. 6. l. si à reo.§. fin.ff. de fideiussor. Bald. in l. eos.§.super his. C. de appell. & hoc expressim concessum est scholasticis Parisiis studentibus per Gregorium IX. idus Aprilis, anno sui Pontificatus quinto his verbis: Prohibemus vt nullus magister vel scholaris capiatur pro debito contracto, nec pro delictis, quanquã probabilis suspicio fuerit contra prædictos orta, sed idonea cautione præstita cessantibus carcerationum exactionibus dimittantur, si forte tale crimen commiserint, quod incarceratione sit opus, episcopus culpabilem detinebit,&c. vt abundantius scriptum comperitur in chartophilacio vniuersitatis Parisiens. & ista allegaui contra capitularios Tholosanos, qui scholasticum noctu deprehensum detinebant,nec fideiussorib. relaxare volebãt, ob id supplicationem Parlamento de his dedit,& statim fuit relaxatus datis fideiussoribus,vide text.notandum in c. si clericos. de sentent. excom. in 6. & Matthesil. no. 60. no. quod clerici.&c.

Cen-

Alimenta indebitè scholastico soluta non repetuntur.

CEntesimum septuagesimum quartũ, Quod si aliquis putans se obligatum ad soluendum alimenta cuidam pauperi scholari bene studenti, eidem soluerit indebitè tamen, & multas expensas causa studij pro eo fecerit, non poterit illas repetere. text. singul. qui loquitur de dote, in l. cùm is. §. si mulier. ff. de conditio. indeb. cùm causa dotis & studij æquiparentur. l. 1. ff. solut. matri. & suprà probaui, & sequitur Bald. nouellus in tract. de dote in 5. parte, & in 44. dotis priuilegio, quod est notandum.

Donatio ab vxore facta scholastico, valet.

CEntesimum septuagesimumquintum, licet donatio inter virum & vxorem non valeat, l. 1. & per totum. ff. de donat. inter virum & vxor. quia vir cùm donet interiora, vix denegaret exteriora, & sic mutuo amore spoliarentur propter istas donationes: ideo ius hac & aliis rationib. eas prohibuit, vt alibi scripsi. Fallit tamen quãdo vxor diues donaret scholari pauperi, vt efficeretur Licentiatus, aut Doctor, & vt illa vocari posset domina, & effici domicella. tunc donatio talis valebit, l. quod adipiscendæ. cum l. seq. ff. de donatio. in virum &

& vxor. hoc expreſſim firmat Io. Lupus in repet. c. per veſtras, nota. 1. Limita 6. fol. 32. colu. 4. in magno volu. de donat. inter virum & vxor. vbi vide abundantius.

Non tenebitur tamen poſtea maritus eam vocare dominam, quia priuilegium quod vxor ex perſona mariti eſt conſecuta, aduerſus illum vti non debet, argum. l. ſi iudex. ff. de minor. l. donationes. vlt. vbi Bartol. C. de donatio. inter virum & vxorem. Corſet. in tractatu de poteſta. Regia quæſtion. 30. vbi concludit regem non teneri vxorem ſuam vocare reginam, multa de more cumulat Tiraquel. in tract. de legibus connubial. in 4. l. connubia.

Tempus quo legit ante doctoratũ computatur ad comitatum.

CEnteſimum ſeptuageſimum ſextum, quod ſi vtriuſuis iuris ſcholaſticus partim legat ante adeptum gradum doctoratus, & partim poſtea, illud tempus, quo legit ante gradum doctoratus, computabitur illi, vt comes efficiatur, Purpurat. in l. cùm quid. num. 71. ff. ſi certum petat. per tex. in l. vna. C. de profeſſ. qui in vrbe Conſtanti. comiti. Meruer. lib. 12. ibi textus requirit, quòd ſint iuriſperiti, non verò doctores, ergo qlibet Iuriſperiti, ſiue ſint doctores,

ctores, siue non, fruentur illius legis priuilegio, quod est notandum maximè pro Tholosanis, qui quandoque legunt ante tempus.

Cessio scholasticis à patre & aliis hic numeratis fieri potest.

CEntesimũ septuagesimumseptimum, quamuis legitimæ & canonicæ sanciones, litium emptiones, ac cessiones prohibeant, ita quòd iactura causæ afficiant illos, qui sibi potentiorum patrocinium aduocare præsumunt, quia fictæ & fraudulentæ videntur. C. ne liceat potentio. l. 1. & per totum. ff. & C. de aliena. iud. mutandi causa fact. l. penult. & final. C. manda. & ex eo sunt etiam odiosæ, quod ex fonte cupiditatis procedere videantur. c. vlt. de aliena. iud. mutan. caus. facta. Tamen pater potest suo filio scholastico, licet potentior sit, ratione priuilegij, cedere iura & actiones sibi competentes, & in ipsum filium transferre, vt expressim tradit Angel. in l. 1. ff. solut. matrim. & Ioan. de Grassis in tractat. de cessio. faciend. §. hoc loco in fine, & poterunt dicti studentes suos debitores per cessionem permissam factos corã suis conseruatoribus conuenire, vt est lex regia in hoc regno publicata per Ludouic. 12. Fran-

Franciæ olim regem, articul.3. de publicatis ſuper priuilegiis ſcholariũ, anno 1499. tum fauore ſtudij, vt perſonæ in ordinatione comprehenſę, poſſint ſtudẽtibus donare ſtudij cauſa, & vt ſcholaſtici in ſtudio alãtur, & ſumptus in eo facere poſſint, tum etiam quia in his coniunctis videtur ceſſare fraus, quæ habet locum in aliis. nam in exteros nemo videtur iactare ſuum, nec donare, l. cùm indebito. ff. de probat. ideo fraudulentæ præſumuntur in eis ceſſiones, nec validæ, ſed in perſonis in ordinatíone comprehenſis coniunctio, & iuramentum excludunt omnem fraudem, vt infrà dicetur.

Primò amplia, ſiue pater ceſſerit, ſiue *Mater an fi-*
mater, licet autem ordinatio regia loqua- *lio ſcholaſti-*
tur in patre, tamen mater non excluditur, *co cedere*
cùm appellatione fratris ſoror continea- *poſſit.*
tur, l. tres fratres. ff. de pact. & patris appellatione mater venit in fauorabilibus, vt hic, & vbi eſt eadem ratio in matre, ſicut in patre, l. 1. C. de reſcindend. vendit. l. ſi. pater, de curato. furio. & quia in nominibus appellatiuis & communibus maſculinum complectitur fœmininum, vt in hoc caſu.

Anchar. consil. 112. per l. pronunciatio. ff. de verbor. significat. vnde ordinatio regia Ludo. XII. artic. 67. publicata, anno 1499. dicit seruitores & famulos teneri petere salarium intra annum, quo à domino recedũt, & tunc non potuerunt petere salariũ nisi trium annorum, idem dixi in ancilla, cum illa ordinatio vtatur nomine appellatiuo *seruiteurs*, secus in odiosis & correctoriis, vt in l. 2. C. de patrib. qui filios distraxe. vbi pater causa famis potest vendere filium, mater non, ita expressim Alber. Brunus in tractat. statuto. in verbo pater, num. 32. versic. in statuto, &c. gloss. & in Bald. in l. quisquis. C. ad leg. Iuliam maiestat. Angel. in §. interdum, in fine, de hæredit. quæ ab intesta. deferunt. in instit.

Bastardis an cessio fieri possit. Secũdo amplia, si pater cesserit filio etiam naturali tantum, quia filius est nomen naturæ, l. tutelas. ff. de capit. diminutio. l. parentes de in ius vocan. Bart. in l. pronunciatio. de verb. signific. etiam naturalis filius admittitur ad accusandum & vindicandum mortem patris naturalis defuncti. Bart. in l. 2. per illum text. & in l. hos accusare. §. fi. ff. de accusa. arg. l. tertiæ. ff. de libe-

ra

ra causa. Bald. in c. de cætero, de testi. Imò plus dicit Bar. etiam locum habere in spuriis, tum quia vocabulo naturali pater est & filius, & in istis vocabulis naturalibus nõ debet attendi rigor iuris Ciuilis, quia eos ius canonicum recipit, in c. cùm haberet, de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulter. & quando agitur de commodo, & fauore filij, vt hic, tum appellatione filij comprehenditur naturalis, l. Lucius. §. final. ff. de legat. 2. Alexand. in l. ex facto. §. si quis rogatus. numer. 16. ff. ad Trebel. tum etiam quia hoc permittitur fauore studij, quod potest esse & in naturali tantum, & in spurio, ergo & ordinatio procedet, imò publicè vtile est, & in naturalibus, & in spuriis, ne deserant studium, sicut in aliis, ergo idem ius erit, & sic sæpius vt fertur, fuit iudicatum in hoc Senatu Parisiensi, quippe si filij non teneantur soluere gabellam, naturales non soluent, vt pulchrè consuluit Bartol. consil. 229. caueatur, quia filiorum appellatione continenter à nobis descendentes, l. liberorum. §. præter. ff. de verb. signif. & qui ex masculo & fœmina procreantur filij, dicũtur etiam

ſine nuptiis, l. 1. §. ius naturale. ff. de iuſtit. & iure.

Tertiò amplia, etiam è contrario, vt filius vellet cedere patri ſcholari, quod poſſit, tum ratione correlationis, tũ quia eædem rationes videntur: nam etſi parentibus non debeatur filiorum hęreditas propter votum parentum, & naturalem erga filios charitatem, turbato tamen ordine mortalitatis non minùs parentibus quàm liberis piè relinqui debet, l. nam etſi parentibus, in princ. ff. de inoff. teſta. & quia contrariorum eadem eſt diſciplina, l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris, & quod operatur propoſitum in propoſito, idem operatur oppoſitum in oppoſito, l. fin. ff. de lega. 3. limita, vt infrà & ſuper hoc vidi dubitari Tholoſæ, de quodam patre in Carcaſſona orto, cuius filius volebat eidem cedere fauore ſtudij, cùm Tholoſæ ſtuderet.

Auus an ſcholaſtico cedat. Quartò extende etiã in auo, iuſta enim interpretatione patris appellatione auus quoque demonſtrari intelligitur. l. iuſta. ff. de verb. ſignific. & hoc in fauorabilibus, vt hic, Bart. in l. liberorum, in fin. ff. de verb. ſignific. ſecus in odioſis, l. lege Iulia. §. hoc capi-

capite. ff. de ritu nuptia. l. patri de adulte. more enim scripturæ auos,& deinceps patres appellamus,c..2 de verbor. signifi. Alber. in tract. statu. in 2. parte. q. 107. item an statutum.

Quintò etiam procedit in auia, quia appellatione matris, de qua loquitur ordinatio, & auia continetur, cùm sit idem iudicium, Bald. in l. Nesennius, col. 1. ff. de neg. gest. Bart. in l. 2. §. videndum. ff. ad Tertul. plenè Decius consilio 656. iuridicam, in princip. *Quid in auia.*

Sextò etiam procedit tam in filio in potestate, quàm in emancipato, quia cùm donatio facta per patrem filio familias studenti, etiam in potestate patris existenti, valeat, Ang. & Ias. in l. 1. ff. solut. matrim. & suprà scripsi in 60. priuileg. sic valebit cessio Iacobi. in l. 1. C. ne liceat potentio. col. penult.

Limita non procedere in victrico, qui priuigno etiam scholari cedere non poterit, tum quod vnus non est pater, nec alter filius, vt requirit ordinatio, tum quod non procedit eadem ratio in illis, ad hæc quia in personis, in ordinatione numeratis non *Priuigno an victricus cedere possit & nouerca.*

continetur, item non præsumitur fraudulenta cessio propter affectionem, & mutuum amorem propter illas personas, sed vitricus parum amat priuignum, & nouerca minus, ergo non procedit in illis, quia istæ duæ personæ solent plus auferre quàm dare, probatur in l. 1. in fine. ff. de postulan. vbi exprimuntur eo, quod generali parentum appellatione nō cōprehendebantur. Non refragatur quod eadem reuerentia debeatur marito, quæ vxori. l. 1. C. de in ius vocan. sed hic nō agitur de reuerentia, nec obest. §. socrum, de nuptiis, in instit. vbi nouerca loco matris habetur, quod est verū, quo ad impediendum matrimonium, sed non quo ad istum casum, nam multa mala cōtingunt priuignis nouercalibus delineamentis l. 4. ff. de inoffic. testa. Præterea permittit ordinatio, fratrem cedere fratri, & cū fratris appellatione soror veniat. l. tres fratres. ff. de pactis. l. Lucius familiæ herciscun. ob id soror poterit cedere suo fratri scholastico, etiam naturali, cùm etiam cōmuni vsu loquendi veniat, Felin. in 1. prooe. decret. nu. 8. allegat. Ancha. cons. 187. apud me, idem in fratre vterino, cùm frater dicatur.

Frater vterinus vel cōsanguineus seu naturalis, an cessionē fratri cedere possint.

catur.l.Iuriſconſultus.§.cognationis.ff. de gradib.vbi ſic dicit: Frater enim eſt, qui ex eadem matre tantum natus eſt. Bar. & alij in l. ex facto.ff.de vulga.l.penult. C. de impube.plenè.Socin.conſil.1.vol.1. Idem in fratre conſanguineo,hoc eſt,ex eodem patrè nato,cùm frater etiam verè dicatur. §. 1.de legit.agna.ſucceſſio. in inſtit. & in authent.de conſangui. & vteri.fratribus,'collatio. 6. l. Iuriſconſultus.§.ſecundo gradu. ff.de gradibus.Roman.conſi.411.quatuor, colum. 2. Fallit in eo qui vocatur frater ratione militiæ tantum. l. cum allegas. C. de Caſtren. pecun.lib.12 vbi Lucas & text. in l.licet de pact. Nec in nominato fratre ratione monaſterij,omnes enim monachi fratres ſunt,cap.ad menſam.11. quæſt. 3. tamen vnus alteri non cedit, nec vnus canonicus alteri,quamuis canonici vnius eccleſiæ fratres inter ſe dicantur,c.nouit,& ſeq. de his quæ fiunt à prælat.ſine conſenſu capi.Matthæ.de afflict.in conſt. Neapolitan. rub.de fratrib. oblig. partem feudi.

Frater monachus vel canonicus non cedit.

Non procedet etiam in vxore fratris, tũ quod nõ eſt ſoror mea,nec eſt mihi cõſanguinea,ſed affinis, tũ etiam ꝙ nec ex men-

Vxor fratris an cedere possit & quare pulchri consanguinei vxoris vocentur.

te nec ex verbis, in text. ordinationis est comprehensa. Adhæc quod de communi vsu loquendi, vxor fratris non vocatur soror, sed cum adiuncto *belle seur*, & quod cum adiuncto profertur, non est illud propriè, vnde conditionalis donatio non dicitur simpliciter donatio, l.1.ff. de dona. Iaso in l.1.col.vlt.ff. si ex noxa. causa aget. & solemus communi idiomate Franciæ cōsanguineos vxoris vocare cum adiuncto pulchros, vtpote quia pulchram vxorem inuenimus, ideo omnes suos ferè consanguineos pulchros vocamus, vt *beau pere, beau frere, belle seur, belle mere*, hoc est, quasi dicas, pulcher pater, pulcher frater, pulchra soror, pulchra mater.] posset fortè in mobilibus, in hac patria consuetudinaria cessio concedi, si vxor fratris cum fratre cederent debitum fratri scholastico, cùm maritus ex cōsuetudine dicatur dominus bonorum mobilium vxoris, alibi tamen cùm operæ precium fuerit, scribam. Permittit etiam ordinatio regia patruo cedere nepotem, & cum masculinum comprehendat fœmininū, l.1. ff. de verb. sign. & etiam quia eadem ratio est in amita, quæ in pa-

Patruus nepoti cedere potest & amita ac matertera etiā vno tantum gradu iūcti.

truo

truo & communi idiomate tam patruus quàm amita vocant fratris filium nepotem, ideo ex communi vsu loquendi etiam habebit locum in amita, cum gallico vocabulo tam patruus quàm auunculus *oncle* vocentur, ergo in ordinatione vterque comprehendetur, & amita & matertera, per l. Iurisconsultus. §. auunculus, ff. de gradibus etiam si vno tantum gradu iuncti essent, vtpote vterini vel consanguinei, Bald. 218. statuto. in 2. volum. & suprà dixi.

Secundò etiam non procedit in patre spirituali, vt possit suo filio, quem filiorum vulgus vocat, cedere, Bened. in d. verbo, & vxorem, num. 761. de testam. vbi dicit hanc cognationem spiritualem non inducere successionem ab intestato, nec retractum de cõsuetudine consanguineis permissum, nec in eis habere locum, Authent. res quæ. C. communia de leg. licet cognatio spiritualis inter susceptorem, & susceptum oriatur, & aliis modis, vt in rubr. de cogna. spiritual. in ca. omnes. 30. q. 1. *Pater spiritualis cedere non potest.*

Idem in patre scientiæ, qui licet vocetur pater & filius discipulus. l. 1. C. de excusa. *Quid in paterratione scientia.*

sa.artific.lib.10. tamen non poterit ille pater discipulis cedere, vt priuilegio cessionis gaudeant,tum quod in istis non sit vnitas, quæ est inter patrem naturalem & filium.l.fi.C.de impub.nec coniunctio quæ facit,vt plus diligat pater filium quàm seipsum,l.isti quidem.ff. quod met. caus. Bauer.in §.pater.col.2.de test.in instut.

Requisita vt cessio scholasticis facta valeat.

An procedat in patre adoptiuo, & in fratre patrueli, ac in patruo magno, & in pronepote, & in multis aliis personis scripsi in dictis ordinationibus regiis,in d.art.

Notandum est quòd antequam studentes ratione huius cessionis possint conuenire debitores coram conseruatoribus requiruntur sequētia, primò quod is qui cedit sit pater illius, cui fit cessio, frater,patruus,vel de personis in ordinatione regia cōprehensis,& suprà expensis.Secundò requiritur quòd is cui cedetur, sit scholaris, ergo si quispiam pater cederet suo filio Senatori,vel aliàs priuilegiario, nō posset debitores per cessionem corā dominis supplicationum,seu sequestrarum,vel coram aliis iudicibus priuilegiatis conuenire, vt fuit decisum contra regis protectorē, pro Do-

Domino de Bulliol. regio consule in Parlamento Parisien. anno 1538. die 7. Ianuarij, quia illa priuilegia strictè sunt intelligẽda, scholasticorũ verò largè, c. causam, de rescript. & ibi doct. & in l. beneficium. ff. de constit. princ.

Tertiò requiritur, quod is in quem fit cessio, verus scholaris, & nõ fictus & pseudoscholasticus, cùm hi priuilegiis nõ gaudeant, vt suprà scripsi.

Quartò quòd tam cedens quàm ille cui ceditur, iurent, ibi: *ou quel cas celui qui cedera, & l'escollier a qui l'adicte cession sera faicte seront tenus de iurer, &c.* hoc est, quo casu & is qui cedit, & studiosus cui cessio fit, tenebuntur iurare, &c.] & hoc iuramentum purgat fraudem, quam posset debitor allegare, per l. per diuersas, cũ l. seq. C. mãda.

Quintò quòd solenniter iurent, ibi: *solennellement, &c.* & sic nõ valeret quando iuraret clã, declarat text. ordinationis, quod tunc præstari dicitur solenniter, quando coram iudice pro tribunali sedente, ibi *deuant le iuge,* hoc est, coram iudice,] sed corã quo iudice præstari debet? respon. quòd cedẽtes coram iudicib. ordinariis eorum,

cessio-

cessionarij scholares coram suis conseruatoribus iurabunt, vt patet in declaratione curiæ, scripta in fine illarum ordinationũ, de priuilegiis scholasticorum, etiã requiritur, quòd si minor cedat actionem ad rem immobilem competentem, quod decretum iudicis interueniat, sicut in alienatione, Bart. in l. potest. ff. de auct. tut. & in l. 1. & per totum. Ç. de prædiis mino.

Sextò debent iurare cessionem esse veram, non simulatam, & sine fictione, ibi, *est vraye & sans fiction, &c.* & sic omnem fictionem excludit, quia indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de legat. 2. Item veram intellige, quod verum debitum sit, alias si non esset verè debitum, quia per vsuram non posset cedi, vel fidejcommissarius ante restitutam hæreditatem cedere non posset. l. mulier. §. ex asse. ff. de iure dotium, Bald. in l. sancimus. C. ad Treb. Item si daretur in solutũ creditori debitor, requiritur quod cõstet de vero debito dantis in solutum, nec sufficeret confessio cedentis propter fraudem, quæ indies fieri posset. Iacob. in l. 1. colu. 5. num. 30. C. ne liceat potentio. vbi dicit nunquam simulationem

nem opponi posse, quando debitor semel cessioni consenserit, Bald. & Florian. in l. cùm essent. §. per plurium. ff. de seruitut. rusti. prædio. Item veram oportet esse, quia si debitor opponat ante litem contestatam compensationem contra cedentem, recipi debet, secus si post. Bald. in l. & hæredi. §. nos autem, in fi. ff. de pact. cessionarius enim est imago cedentis, Bald. in c. ad nostram, 2. col. 2, de iureiur.

Septimò, quòd sit facta de illa re, quæ petitur, ibi, *de relle sans fiction, &c.* ideo si lite pendente, & post citationem cessio facta fuerit, non valebit, vt in hoc Senatu fuit pronunciatū anno 1521. die 8. Martij, de cessione facta post adornamentum factum coram proposito Parisiensi. tum quia in fraudem iudicij mutandi causa, tū quia res litigiosa transferri in nullam personam potest. cap. quia res, 11. quæst. 1. & l. vltima. C. de litigio. gloss. vltima. in cap. tenor. de re iud.

Octauò, quòd illa cessio ad scholastici vtilitatem & commodum deueniat, ibi, *& pour tourner*, & dicitur cedere in vtilitatem etiamsi in vtilitatem monasterij conuer-

uerteretur,vndefuit prolatũ (vt fertur arrestum) quo fuit approbata cessio facta ab abbate suo monacho,quia monachus nomine abbatis videtur persequi, & abbas dicitur pater monachi,an.1520.& die 7.Iulij.

Nonò ad vtilitatem totam solius scholaris cõuertatur,ibi, *& pour tourner du tout au profit dudict escollier*, ideo non valeret si conuentum esset,quòd ex illa cessione daretur aliquid cedenti,vel alteri, quia in totum non cederet in vtilitatem scholastici, vt articulus ordinationis requirit.

Decimò, quòd cessio fuerit facta de tota summa,aut de tota re debita, ne coram diuersis iudicibus debitor conueniatur, c. ex tenore, de rescript. ideo fuit declarata cessio nulla, quæ fuerat facta de dimidia parte census per arrestum Senatus Parisien.anno 1 5 3 7. die 7.Februarij.

Vndecimò requiritur,quòd illa summa, vel res esset debita cedenti, ibi, *& la chose deue*,ergo si receptor cedat debita,quę exigit pro alio,non valet cessio, quia non sibi debetur.vt fuit in magna camera pronunciatum,anno 1 5 3 8. die 23. Maij. Si ergo emisset omnia debita, cedere posset,

quia

quia sibi debitum esset, vel si ob negligentiam imputatum fuisset eidem debitum.l. periculum.ff. si cer.pe. Sed an possit cedere antequam dies cesserit? puto quod sic, quia debitum est.l.creditores, cum le.seq. vbi scripsi.ff.de verb.signif. debebit tamen scholasticus expectare diem, aliàs duplicarentur contra eum induciç, iuxta §.sed hodie, de exceptio.in institu.quod non seruatur in practica, vt duplicentur induciæ, sed absoluetur reus cũ expensis, ad quas actor condemnabitur, & poterit etiam cedere illud quod per litis contestationem deberetur.l. si.Titius.ff.de verb.obli.Item si debitor impetrauerit literas quinquennales vel annales, iuxta leg.quotiẽs.C.de precib. Impera. offeren. & fuerint notificatæ creditori, non prohibetur cessio, sed scholasticus ante tempus agere non poterit, sicut nec cedens per prædicta.

Duodecimò quod cedens nil reseruauerit, vel retinuerit, ibi, *sans en rien reseruer ne retenir*. nam si fuerit pro parte vendita res, & pro parte donata, vel minori precio vendita, prçsumitur simulata & ficta, haberi tamen debet ratio expensarum litis, tex.

&

& ibi glo.in l.per diuersas,& in l.ab Anastasio.C.manda-

Vltimò quod fiat à personis hic enumeratis,& his concurrentibus, scholastici conuenient debitores ratione cessionis, coram suis conseruatoribus, & si alterum desit, valebit cessio, quia hic non annullatur, sed scholastici tenebuntur conuenire debitores per cessionẽ factos corã eorũ iudicibus ordinariis, ita videtur innuere ordinatio regia,& doct.in c.fin.de aliena.iud. mutan.causa fact.vbi dicunt cessionem etiam in potentiorem bona fide factam valere, per l. qui stipendia. C. de procura. & tantum reprobari cessionem fraudulentam.Specul.in tit.de cessio. §.1. vers. quod autem dixi,& ex coniecturis apparere potest de bona fide, vtpote si debitor fateatur debitum, & illi cui cedo,est cõsanguineus vel coniunctus, & cedens est diues, ex his apparet cessionem bona fide factam, & alias coniecturas bonus arbitrabitur iudex, teste Iacobi.in l.vna,colum. 3. C. ne liceat potentio. & quando aliquis cessit actionem causa mutandi iudicij, si postea non inueniãtur bona, & conseruator remittat cau-

causam ad iudicem ordinarium, tunc tenetur cedens per se agere, & non poterit in illa causa constituere procuratorem, Bart. in l. penult. ff. de aliena. iud. mutand. causa facta, quod non seruatur in Francia, in constitutionibus etiam Hispaniæ continetur, quod pater & filius iurent debitum cessum esse verum, & quòd cessio non est in fraudem facta, nec causa molestandi debitores, sed pro filij sustentatione, & quòd pater directè, non indirectè nil de hoc debito cesso consequetur, nec fratres scholaris, & quod scholaris recepta solutione à debitore nil fratribus dabit vel restituet, iurabit etiam pater, quod non misit principaliter filium ad studium huius cessionis gratia, alia abundantius scripta reperies in dictis Hispaniarum constitutionibus. *Pro Hispanis.*

CEntesimum septuagesimum octauum Quòd postquam hæc scholasticorum priuilegia sunt in corpore iuris clausa, ob id motu proprio cõcessa esse cẽsentur, tex. iuncta. gloss. vbi Bart. expresse hoc dicit in authen. quas actiones, 2. q. C. de sacrosanct. eccles. & idem Bart. in l. 1. in fin. C. de petitis bonor. sublat. lib. 10. Felin. in c. causam *Prærogatiua in corpore iuris clausæ motu proprio concessa censentur.*

quæ.col.4.in fi.de testi.tum qui quando aliquid ob merita indulgetur,datum præsumitur ob merita,licet non exprimatur, & non ad partis postulationem.l.si verò non remunerandi.§.idem Papinianus. ff.manda.Ioan.de Turre Crema, in c. emendari. 2.in 1. q. 2. vt in text.patet, ibi omnimodo mereantur,tum etiam quia hæc priuilegia generalia sunt, & impossibile esset, quod omnes scholastici supplicuissent,& tamen omnibus concessa sunt,vt in tex.ibi omnibus qui causa,&c. hinc dicit Bald. in d. authen. quas actiones, quod priuilegia concessa ecclesiis censentur motu proprio cōcessa, quia impossibile esset, quod omnes ecclesiæ id postulassent, & quia esset eneruare illorum priuilegia,Bald.in l.fi.num.5. C. de fructibus. & litium expens. etiam in aliis legibus. C. in suprascriptione est pars postulans,cui respondet Imperator, & idē in decretalibus, quod nō est hic,& sic motu proprio indulta esse præsumemus,licet regulariter priuilegium ad postulationem partis concessum censeatur, quando in corpore iuris non est clausum, per cap. si motu proprio,de præbend.in 6.d.l.1.C. de peti-

petitis bono.subla.lib.10.Iacobi.in l.si quis iniquum,in 2. lectura. ff. quod quisque iuris. Ex quo infertur, quòd hæc priuilegia contra eos retorqueri non poterunt,cùm in motu proprio concessis,non retorqueamus,Docto.in d.l.3. Decium in l.certum, colum.vlti.ff.si certum peta. vnde quamuis ipsi possint cogere habentem domum ad locandũ,vt ipsis locent, sicut suprà scripsi, cogi tamen non poterunt, si habeant, ne priuilegium in eos retorqueatur, & licet à sententia expulsionis non possit appellare faber, si tamen fuerit lata contra studiosum, ipse appellabit eadem ratione, & idem in aliis priuilegiis dicas, & an possit habere alios effectus,motus ꝓprij,quos congessi, in gloss. motu proprio, in forma manda.in concord.Cogita.

Item ab his priuilegiis dolus abesse præsumitur, qui in motu proprio concessus non est,Bald.in cap.consultationibus, col. vlt.de offic.delega.scripsi in rub.de consti. in concorda.

Quæret quis, quam obrem hæ prærogatiuæ studentibus concedantur? Respõ. suprà dixi,ꝙ multum tribuere oportet his, qui *Priuilegia quare studẽtib. concessa sunt.*

qui valdè prosunt, sed literatorum studiis totus iuuatur orbis, hoc textu liquet, primũ ad Dei cognitionem, obedientiamq́;, deinde ad obediendum principi, ad hęc ad conseruandum omnium virtutum memoriam, quare non abs re optimus princeps, optimas literas & literatos tam accuratè tuetur, quibus sublatis, de vera hominum felicitate actum esset.

Generalis priuilegiorũ derogatio nõ cõprehendit priuilegia in corpore iuris clausa.

Centesimum septuagesimumnonum, Quòd si mandetur per regẽ, vt omnes exempti, vel non exempti habeant soluere collectas, vel alia munera, non obstantibus priuilegiis quibuscunque, scholares tamen non tenebuntur soluere, quia generalis priuilegiorum derogatio nõ comprehendit priuilegia in corpore iuris clausa, vt sunt ista scholasticorum priuilegia, per gloss. in l. 2. §. legatis, in verbo, nõ compelluntur. ff. de iudic. quam ibi sequuntur Docto. gloss. est similis, in l. hæres, in princip. eodem titul. & in authent. qua in prouincia. C. vbi de crimin. agi oporteat, & ibi Bartol. & in Extrauag. ad reprimendum, in verbo, non obstantibus, quomodo in læsæ maiestat. crimin. procedat. Roman. in repet.

pet.l. si verò.§.de viro,colum.18.fallen.23. ff.solut.matrim. quia iura tot vigiliis promulgata,non videtur princeps vno verbo velle tollere.l.si quando.C. de inoffic. testa.cap.ecclesia.2. de electio. gloss. in verbo,in iure,in titulo,de caus in pragma.sanctio. Vitalis de Cambanis,in tractat.clausula.in clausula generali,fol.8.colu.1. Felin. in cap.1.num.12.de rescript. & in cap.nonnulli,colum.10.& 27. in 11. conclus.in eod. titul.Decius consil.165. viso tenore,in fine, Boërius in repeti.l. consentaneum, fol. 31. C.quomodo & quando iud. Ideo bonum est,quando conceditur alicui priuilegium, quòd inseratur in libris statutorum,secundum Cæpol. cautela 47. Domini. Paul. in dicta auth.qua in prouincia,& tunc quamuis princeps casset & annullet omnia priuilegia,tamen nō intelligetur de insertis in statutis vniuersitatis per suprà dicta, quod est valdè nota. & scripsi in tractatu nomina.quæst.5.facit quòd si ciuitas vendat vectigal cum pacto,quod de omnibus rebus soluatur gabella, nullo priuilegio obstante,quod non debet aliquid solui de rebus, quæ mittuntur ad exercitum ratione vtilita-

litatis publicę,& quod verba non obstante aliquo priuilegio intelliguntur de nõ clauso in corpore iuris per suprà dicta, vt expresse decidit Imol.in l.licitatio.§.finali,in fin.de publica.& vectigal. & si statuto caueatur, quòd omnes vadant ad exercitum sub certa poena, non obstante aliquo priuilegio, intelligetur de non clauso in corpore iuris,teste Bartol.in d.§. legatis, nam per legem generalem, vel per rescriptum, nunquam videtur derogatum priuilegio speciali alteri concesso,text.cum glos. in l. decurionib.C.de silentio,lib. 12. Bald. in l. non plures,in fine,C.de sacrosan.eccle.Ias. cons.105.in causa,col.2.vol.1.adde quod vniuersitas Parisien. habet priuilegium, vt nunquã comprehendatur sub literis quantumcunque generalibus odiosis, quod est

Pro vniuersitate Parisiẽ. datum anno 1478. die 14. Aprilis, per regem Ludouic.XI.Francię tum regem.Nec refragatur quod potius videtur princeps velle tollere illud, quod est in corpore iuris clausum, quàm non clausum, quia hoc ignorat,illud scit,& quod nescit,tollere nõ censetur.c 1.de const.in 6. Respon.priuilegiũ dici eo, quod in priuato feratur, c.priuileg.

uileg.3.distin.sed clausum in corpore iuris non conceditur in priuato,sed publicè,ergo appellatione priuilegij non venit,Lancelo.Decius,& Curt.in dict.l.2.§.omnes,in final. ff. de iudic. Ioannes Crotus in repetit.cap.1.nota.vltim.de constitut.in 6.nam in corpore iuris illi priuilegia scribi voluerunt,vt firma ac perpetua essent. l.3.C. de legibus nec vno verbo voluerunt ea postea descripta esse subuertenda, & tollenda, cap.ecclesia, 2. de elect. l. si quando, C. de inoffic.testa.

VLtimum est, Quod ista priuilegia non solum competunt scholaribus legum & canonum. Theologiæ,sed etiam scholaribus cuiuscunque facultatis, etiam si Grāmaticæ studeant, vel primitiuæ scientiæ, Bolognini vtor verbis, ponderando istum textum, ibi causa studiorum, & sic intelligitur, de quibuscunque literarum studiis, etiam si alicui ex septem artib. liberalibus incumberent, vt pote Grammaticæ,Dialecticæ,Rhetoricę,Musicæ,Arithmeticæ, Geometriæ, vel Astronomiæ, de quibus Archi.in ca. de quibusdam, 37. distinct. inde pulchrè ait Modestinus in l.1.

Scholasticis omnib. etiã Grãmaticis, hæc dantur priuilegia.

ſi duas. §. final. ff. de excuſat. tuto. quod Philoſophi, Oratores, Grammatici, qui publicè iuuenibus proſunt, excuſantur à tutelis.

Secundò ſuadetur ponderando aliud verbum, text. ibi amore ſcientiæ exules, nam interdum ita ſunt exules propter Grammaticam, Rhetoricam, & alias artes liberales, ſicut propter leges, igitur priuilegia illis dabuntur.

Tertiò iſte textus concedit priuilegia omnibus ſcholaribus, & qui totum dicit, nihil excludit, l. à procuratore, C. mand. l. Iulianus, ff. de leg. 3.

Quartò probat dictio text. maximè ſacrarum legum, ergo idem in aliis, quia dictio maximè implicat idem ius in aliis, l. illud. ff. ad leg. Aquil. gloſſ. in l. quod ſi minor, §. reſtitutio, de minor. ſcribo, in textu.

Quintò, ſtudentes Grammaticæ, multis ſe exponunt periculis, & verberibus, & ſe amore ſcientiæ exinaniunt, vt plenè ſcripſi infrà, in text. Ideo hæc eis priuilegia concedentur.

Vltimò, qui iſtos reiiceret, non inuenirent-

rentur alij, qui ex paruis fiunt, nec possent sine Grammatica, & aliis scientiis infimis studere superiorib. scientiis, vt notoriè patet: Igitur hæc priuilegia nullis literarum studiosis denegamus, insequendo etiam, gloss. in verb. literarum, in cap. cum ex eo, de elect. in 6. & huius est sententiæ Philib. Francus, in procem. sexti. decret. per text. ibi, vniuersis scholaribus, & c. 2. de priuileg. eodem lib. & ista est communis in iudicando & consulendo sequenda, quam secutus fuit venerabilis Parisiensis Senatus, in causa cuiusdam pueri de Molinis, qui discebat tantum legere de profundis, & erat descriptus in matricula, ac habebat literas matriculæ, quas testimoniales hic vocant, fuit enim per illum bellissimè pronunciatum, istum priuilegio conueniendi debitores coram conseruatore gaudere posse, anno 1524. die 21. mensis Martij ante pascha, ex quo declarauit Grāmaticos in vniuersitatibus studentes gaudere scholasticorum priuilegiis posse.

Docētes primas literas, an scholasticorum priuilegiis gaudeant.

Limita non procedere in illis, qui docent primas literas (quamuis docentes studentium appellatione comprehendantur,

tur,vt ſcripſi in tractat. nomin. quæſtio. 11. numer.15.)per text.in l.vt gradatim,§.fina. ff.de muneribus & honoribus,cuius verba reddo,eos qui primas literas pueros inducunt,non habere vacationem, diuus Anthonius reſcripſit,&Vlpianus ait:Qui pueros primas literas docent,immunitatem à ciuilibus muneribus non habent.l.2.§. qui pueros.ff.de vaca muner. gloſ. in l.archiatros. C. de metha. libro vndecimo, ratio eſt,quia non publicè proſunt,& quia in his infimis inſiſtunt,nec perueniunt ad maiora,vt ſcripſi in §.præterea,de collat.in concord. etiam quia in vniuerſitatibus generalibus non morantur.capit.tuæ, de cleri. non reſidend.

Sublimita, quando hi docentes eſſent publici profeſſores,quos nos regentes vocamus,& in vniuerſitatibus degerent,tum quia publicè proſunt.immunitate gaudere debent.l.ſi duas.§.final.ff. de excuſat.tuto. hoc etiam probat. l. Grammaticos à contrario,& l.oratione,& l.medicos.C.de profeſſo.& medic,lib.10.Alber.in dicta,l.2. §.qui pueros.

Secundò limita, quando ſtuderent Nicro-

cromantiæ, vel aliis ſcientiis prohibitis, Bal.Salice.& Bolog.hic,nam cùm illę ſciẽtiæ ſint prohibitæ, ergo non priuilegiatæ, quia malæ,& eas melius eſt neſcire, quàm ſcire,cap.quamuis,38. diſtinct. & culpa ſimilis eſt,tam prohibita diſcere, quàm docere.l.culpa.C.de malefic. & mathema.& ſuprà in primo priuilegio ſcripſi.

Tertiò limita in illis priuilegiis,quæ iſtis Grãmaticis & aliis conuenire nõ poſſunt, vtpote quod eis dentur nominationes ad beneficia, idem & in aliis ſuprà deſcriptis, ſuper quibus doctus lector diſcernet, quãdo conuenire poſſint,nec ne, cùm ſecundum perſonæ qualitatem aliqua priuilegia dentur vni,quę alijs non conceduntur, argumentũ l. plenum. §.nequitiĳ. ff.de vſu & habitat. §.ſed & quod principi, de iure natural. gentium & ciuili, in Inſtitutionibus.

Alia vobis priuilegia, dilectiſſimi ſcholaſtici, ſi vſquam reperiantur, quàm primum ſcribam,interim hæc benigno ſuſcipietis animo, illaq; pro virili ac auctorem ab æmulis defendite,& vobis neceſſaria ad hæc, & ſcientiam conſequendam in ſequen-

quentibus ſcripta perlegite, & tanquam ſarta tecta ſeruate. quod ſi feceritis, omnia ex animi ſententia ſuccedent, authore DEO, qui nobis paradiſi gaudia concedere dignetur,
AMEN.

Scholaſticorum Priuilegiorum Libri Primi finis.

LIBER

LIBER SECVNDVS, DE HIS QVAE NECESSARIA SVNT literarum ſtudioſis.

Neceſſarium primum.

MVLTA ſuperiore libro iura ſingularia ſtudentibus ſcripſimus, verùm quia nonnulla requiſita, & ipſis neceſſaria, vt his vti frui valeant, in iure diffuſa legimus, quæ hic breui præſcribere in gratiam ſtudioſorum curauimus.

Primum omnium eſt, non aggredietur ad illam maximam atque ampliſſimam ſcholaſticus ſcientiam, niſi prius toto corde, ex totaque mente, & ex tota denique anima Deum diligat, & colat, vt eſt apud Deuter.6.c.& Matth.22.facilè enim peccato reſiſtimus, bonis omnibus abundamus, ſeculi blandimenta contẽnimus, & omnia quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati, vel aſpera etiam cum dilectione perficimus, ſi tamen Deum charitate perfecta, quæ *Deum ante omnia diligere debet ſcholaſticus.*

nobis

nobis ab illo est,ex toto corde,& ex tota anima, & ex totis viribus diligamus, vtor verbis tex.in c.charitas est,vt mihi videtur, de pœniten.dist. 2. & vt ista dilectio à Deo vobis scholasticis detur,peccatorum confessionem sępius exercere debetis,qua Deo grati efficimur, & sciētia augemur, reprobus enim bonum intellectum habere, & multa discere nō potest. c. nec mirū.col.3. vers.sed si quis,26.q.5.& alibi scribitur, non erudietur,qui non est sapiens in bono, Eccles.21.c.& in animam maleuolam non introibit sapientia,nec habitabit in corpore subdito peccatis,Sap.1. Itaque ante omnia debemus peccata à nobis abiicere, & sciētiam à Deo flagitare,quia omne datum optimum,& omne donū perfectum de sursum est,descendens à patre luminū,Iac.1.c. quā pio.1.q.3.& intelligentia hominis à diuino adiutorio procedit,tex. in c.noli,2. & c.neq;, & ibi Domi.9.dist.& nullū magnū ingenium est sine afflatu diuino,Plato. quē Barb.refert,in cons.82.clementissimi, col. 5.in 4.vol.vnde glos.hos describit versus:

Ex ope cœlesti fit,si quid habetur honesti,
Et venit à superis,agas benè,vel mediteris.

In

In c. si ex bono, in verbo, apostolicam, de pœniten. distin. 4. & omnia bona quæ habemus, Deus nobis largitur, c. reuertimini, 16. q. 1. ipse est auctor omnium scientiarum & thesaurus supernæ scientiæ, c. legimus, 37. dist. ac res difficiles reddit faciles, atque adeo vt res penitus desperatas virtutis suæ magnitudine perficiat. §. quorum, in procem. instit. & l. 1. §. C. de veteri iure enucle. ob id quilibet eruditus primo gratias Deo qui cuncta largitur, agere debet, secundo suis præceptoribus, à quibus edoctus est, alioqui si gratias non egerit, scientiamque sibi ascripserit, maledicetur, per tex. in d. c. reuertimini. §. si quis doctus, 16. q. 1. Igitur illi ingentes ago gratias, ac eum genibus (vt decet) flexis rogo, atque obsecro, vt me in presenti opere dirigat, amet, & tueatur, opusque eius inceptum nomine complere me faciat. Verũ enimuerò, quia inter opera S. Thomæ, si benè recordor, quandã legi orationem, quã D. Thomas, eo quòd studio sit maximè apposita, antequã ad illud se applicaret, solitus erat dicere quamobrẽ & vos scholastici eã in singulos dies, si planè sapitis, nõ omittetis, verba ipsa subiiciam,

ciam,

qui valdè prosunt, sed literatorum studiis totus iuuatur orbis, hoc textu liquet, primũ ad Dei cognitionem, obedientiamq́;, deinde ad obediendum principi, ad hæc ad conseruandum omnium virtutum memoriam, quare non abs re optimus princeps, optimas literas & literatos tam accuratè tuetur, quibus sublatis, de vera hominum felicitate actum esset.

Generalis priuilegiorũ derogatio nõ cõprehendit priuilegia in corpore iuris clausa.

CEntesimum septuagesimumnonum, Quòd si mandetur per regẽ, vt omnes exempti, vel non exempti habeant soluere collectas, vel alia munera, non obstantibus priuilegiis quibuscunque, scholares tamen non tenebuntur soluere; quia generalis priuilegiorum derogatio nõ comprehendit priuilegia in corpore iuris clausa, vt sunt ista scholasticorum priuilegia, per gloss. in l. 2. §. legatis, in verbo, nõ compelluntur. ff. de iudic. quam ibi sequuntur Docto. gloss. est similis, in l. hæres, in princip. eodem titul. & in authent. qua in prouincia. C. vbi de crimin. agi oporteat, & ibi Bartol. & in Extrauag. ad reprimendum, in verbo, non obstantibus, quomodo in læsæ maiestat. crimin. procedat. Roman. in re-
pet.

pet.l. si verò.§.de viro,colum.18.fallen.23. ff.solut.matrim. quia iura tot vigiliis promulgata,non videtur princeps vno verbo velle tollere.l.si quando.C. de inoffic. testa.cap.ecclesia.2. de electio. gloss. in verbo,in iure,in titulo,de caus in pragma.sanctio. Vitalis de Cambanis,in tractat.clausula.in clausula generali,fol.8.colu.1. Felin. in cap.1.num.12.de rescript. & in cap.nonnulli,colum.10.& 27. in 11. conclus.in eod. titul.Decius consil.165. viso tenore,in fine, Boërius in repeti.l. consentaneum, fol. 31. C.quomodo & quando iud. Ideo bonum est,quando conceditur alicui priuilegium, quòd inseratur in libris statutorum,secundum Cæpol. cautela 47. Domini. Paul. in dicta auth.qua in prouincia,& tunc quamuis princeps casset & annullet omnia priuilegia,tamen nõ intelligetur de insertis in statutis vniuersitatis per suprà dicta, quod est valdè nota. & scripsi in tractatu nomina.quæst.5.facit quòd si ciuitas vendat vectigal cum pacto,quod de omnibus rebus soluatur gabella, nullo priuilegio obstante,quod non debet aliquid solui de rebus, quæ mittuntur ad exercitum ratione vti-

litatis publicę,& quod verba non obſtante aliquo priuilegio intelliguntur de nõ clauſo in corpore iuris per ſuprà dicta, vt expreſsè decidit Imol.in l.licitatio.§.finali,in fin.de publica.& vectigal. & ſi ſtatuto caueatur, quòd omnes vadant ad exercitum ſub certa pœna, non obſtante aliquo priuilegio, intelligetur de non clauſo in corpore iuris,teſte Bartol.in d.§. legatis, nam per legem generalem, vel per reſcriptum, nunquam videtur derogatum priuilegio ſpeciali alteri conceſſo,text.cum gloſ. in l. decurionib.C.de ſilentio,lib. 12. Bald. in l. non plures,in fine,C.de ſacroſan.eccle.Iaſ. conſ.105.in cauſa,col.2.vol.1.adde quod vniuerſitas Pariſien. habet priuilegium, vt nunquã comprehendatur ſub literis quantumcunque generalibus odioſis, quod eſt datum anno 1478. die 14. Aprilis, per regem Ludouic.XI.Frãcię tum regem.Nec refragatur quod potius videtur princeps velle tollere illud, quod eſt in corpore iuris clauſum, quàm non clauſum, quia hoc ignorat,illud ſcit,& quod neſcit,tollere nõ cenſetur.c 1.de conſt.in 6. Reſpon.priuilegiũ dici eo, quod in priuato feratur, c.priuileg.

Pro vniuerſitate Pariſiẽ.

uileg.3.distin. sed clausum in corpore iuris non conceditur in priuato, sed publicè, ergo appellatione priuilegij non venit, Lancelo. Decius, & Curt. in dict. l. 2. §. omnes, in final. ff. de iudic. Ioannes Crotus in repetit. cap. 1. nota. vltim. de constitut. in 6. nam in corpore iuris illi priuilegia scribi voluerunt, vt firma ac perpetua essent. l. 3. C. de legibus nec vno verbo voluerunt ea postea descripta esse subuertenda, & tollenda, cap. ecclesia, 2. de elect. l. si quando, C. de inoffic. testa.

VLtimum est, Quod ista priuilegia non solum competunt scholaribus legum & canonum. Theologiæ, sed etiam scholaribus cuiuscunque facultatis, etiam si Grãmaticæ studeant, vel primitiuæ scientiæ, Bolognini vtor verbis, ponderando istum textum, ibi causa studiorum, & sic intelligitur, de quibuscunque literarum studiis, etiam si alicui ex septem artib. liberalibus incumberent, vt pote Grammaticæ, Dialecticæ, Rhetoricę, Musicæ, Arithmeticæ, Geometriæ, vel Astronomiæ, de quibus Archi. in ca. de quibusdam, 37. distinct. inde pulchrè ait Modestinus in l. 1.

Scholasticis omnib. etiã Grãmaticis, hæc dantur priuilegia.

si duas. §. final. ff. de excusat. tuto. quod Philosophi, Oratores, Grammatici, qui publicè iuuenibus prosunt, excusantur à tutelis.

Secundò suadetur ponderando aliud verbum, text. ibi amore scientiæ exules, nam interdum ita sunt exules propter Grammaticam, Rhetoricam, & alias artes liberales, sicut propter leges, igitur priuilegia illis dabuntur.

Tertiò iste textus concedit priuilegia omnibus scholaribus, & qui totum dicit, nihil excludit, l. à procuratore, C. mand. l. Iulianus, ff. de leg. 3.

Quartò probat dictio text. maximè sacrarum legum, ergo idem in aliis, quia dictio maximè implicat idem ius in aliis, l. illud. ff. ad leg. Aquil. gloss. in l. quod si minor, §. restitutio, de minor. scribo, in textu.

Quintò, studentes Grammaticæ, multis se exponunt periculis, & verberibus, & se amore scientiæ exinaniunt, vt plenè scripsi infrà, in text. Ideo hæc eis priuilegia concedentur.

Vltimò, qui istos reiiceret, non inuenirent-

rentur alij, qui ex paruis fiunt, nec possent sine Grammatica, & aliis scientiis infimis studere superiorib. scientiis, vt notoriè patet: Igitur hæc priuilegia nullis literarum studiosis denegamus, insequendo etiam, gloss. in verb. literarum, in cap. cum ex eo, de elect. in 6. & huius est sententiæ Philib. Francus, in procem. sexti. decret. per text. ibi, vniuersis scholaribus, & c. 2. de priuileg. eodem lib. & ista est communis in iudicando & consulendo sequenda, quam secutus fuit venerabilis Parisiensis Senatus, in causa cuiusdam pueri de Molinis, qui discebat tantum legere de profundis, & erat descriptus in matricula, ac habebat literas matriculæ, quas testimoniales hic vocant, fuit enim per illum bellissimè pronunciatum, istum priuilegio conueniendi debitores coram conseruatore gaudere posse, anno 1 5 2 4. die 21. mensis Martij ante pascha, ex quo declarauit Grãmaticos in vniuersitatibus studentes gaudere scholasticorum priuilegiis posse.

Docẽtes primas literas, an scholasticorum priuilegiis gaudeant.

Limita non procedere in illis, qui docent primas literas (quamuis docentes studentium appellatione comprehendantur,

tur,vt ſcripſi in tractat. nomin. quæſtio. 11. numer.15.)per text.in l.vt gradatim,§.fina. ff.de muneribus & honoribus,cuius verba reddo,eos qui primas literas pueros inducunt,non habere vacationem, diuus Anthonius reſcripſit,&Vlpianus ait:Qui pueros primas literas docent,immunitatem à ciuilibus muneribus non habent.l.2.§. qui pueros.ff.de vaca muner. gloſ. in l.archiatros. C. de metha. libro vndecimo, ratio eſt,quia non publicè proſunt,& quia in his infimis inſiſtunt,nec perueniunt ad maiora,vt ſcripſi in §.præterea,de collat.in concord. etiam quia in vniuerſitatibus generalibus non morantur.capit.tuæ, de cleri. non reſidend.

Sublimita, quando hi docentes eſſent publici profeſſores,quos nos regentes vocamus,& in vniuerſitatibus degerent,tum quia publicè proſunt.immunitate gaudere debent.l.ſi duas.§.final.ff. de excuſat.tuto. hoc etiam probat. l. Grammaticos à contrario,& l.oratione,& l.medicos.C.de profeſſo.& medic,lib.10.Alber.in dicta,l.2. §.qui pueros.

Secundò limita, quando ſtuderent Nicro-

cromantiæ, vel aliis ſcientiis prohibitis, Bal.Salice.& Bolog.hic,nam cùm illę ſciẽtiæ ſint prohibitæ, ergo non priuilegiatæ, quia malæ,& eas melius eſt neſcire, quàm ſcire,cap. quamuis,38. diſtinct. & culpa ſimilis eſt,tam prohibita diſcere, quàm docere.l.culpa.C.de malefic. & mathema. & ſuprà in primo priuilegio ſcripſi.

Tertiò limita in illis priuilegiis,quæ iſtis Grãmaticis & aliis conuenire nõ poſſunt, vtpote quod eis dentur nominationes ad beneficia, idem & in aliis ſuprà deſcriptis, ſuper quibus doctus lector diſcernet, quãdo conuenire poſſint,nec ne, cùm ſecundum perſonæ qualitatem aliqua priuilegia dentur vni,quę alijs non conceduntur, argumentũ l. plenum. §.nequitij. ff.de vſu & habitat. §.ſed & quod principi, de iure natural. gentium & ciuili, in Inſtitutionibus.

Alia vobis priuilegia, dilectiſſimi ſcholaſtici, ſi vſquam reperiantur, quàm primum ſcribam,interim hæc benigno ſuſcipietis animo, illaq; pro virili ac auctorem ab æmulis defendite,& vobis neceſſaria ad hæc, & ſcientiam conſequendam in ſequen-

quentibus ſcripta perlegite, & tanquam ſarta tecta ſeruate. quod ſi feceritis, omnia ex animi ſententia ſuccedent, authore DEO, qui nobis paradiſi gaudia concedere dignetur,

AMEN.

Scholaſticorum Priuilegiorum Libri Primi finis.

LIBER

LIBER SECVNDVS, DE HIS QVAE NECESSARIA SVNT literarum ſtudioſis.

Neceſſarium primum.

MVLTA ſuperiore libro iura ſingularia ſtudentibus ſcripſimus, verùm quia nonnulla requiſita, & ipſis neceſſaria, vt his vti frui valeant, in iure diffuſa legimus, quæ hic breui præſcribere in gratiam ſtudioſorum curauimus.

Primum omnium eſt, non aggredietur ad illam maximam atque ampliſſimam ſcholaſticus ſcientiam, niſi prius toto corde, ex totaque mente, & ex tota denique anima Deum diligat, & colat, vt eſt apud Deuter.6.c.& Matth.22.facilè enim peccato reſiſtimus, bonis omnibus abundamus, ſeculi blandimenta contẽnimus, & omnia quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati, vel aſpera etiam cum dilectione perficimus, ſi tamen Deum charitate perfecta, quæ *Deum ante omnia diligere debet ſcholaſticus.*

nobis

In c.ſi ex bono, in verbo, apoſtolicam, de pœniten. diſtin. 4. & omnia bona quæ habemus, Deus nobis largitur, c. reuertimini, 16.q.1. ipſe eſt auctor omnium ſcientiarum & theſaurus ſupernæ ſcientiæ, c. legimus, 37. diſt. ac res difficiles reddit faciles, atque adeo vt res penitus deſperatas virtutis ſuæ magnitudine perficiat. §. quorum, in proœm. inſtit. & l. 1. §. C. de veteri iure enucle. ob id quilibet eruditus primo gratias Deo qui cuncta largitur, agere debet, ſecundo ſuis præceptoribus, à quibus edoctus eſt, alioqui ſi gratias non egerit, ſcientiamque ſibi aſcripſerit, maledicetur, per tex. in d. c. reuertimini. §. ſi quis doctus, 16.q.1. Igitur illi ingentes ago gratias, ac eum genibus (vt decet) flexis rogo, atque obſecro, vt me in pręſenti opere dirigat, amet, & tueatur, opuſque eius inceptum nomine complere me faciat. Verũ enimuerò, quia inter opera S. Thomæ, ſi benè recordor, quandã legi orationem, quã D. Thomas, eo quòd ſtudio ſit maximè appoſita, antequã ad illud ſe applicaret, ſolitus erat dicere quamobrẽ & vos ſcholaſtici eã in ſingulos dies, ſi planè ſapitis, nõ omittetis, verba ipſa ſubiiciam,

ciam,vt quilibet ea videre,& deuotè, antequam ad ſtudendum aggrediatur, ac ſenſibus præſentibus proferre poſſit.

Oratio dicē-da ante ſtudium.

O Creator ineffabilis, qui de theſauris tuæ ſapientiæ nouem angelorum hierarchias enodaſti,& eas ſuper cœlū empyreum miro ordine collocaſti, atq; eleganti ſſimè mundi partes diſpoſuiſti, tu inquā, qui verus fons luminis diceris, atq; ſupereminens principium, digneris ſuper intellectus mei tenebras infundere lumen claritatis, duplicem in qua natus ſum remouens prauitatem, & tenebras, ſcilicet peccatum, & ignorantiam, qui linguas infantium facis diſertas, linguā meam erudias, & in labiis meis gratiam tuæ benedictionis infundas,da mihi intelligendi acumen, retinendi capacitatem, intelligendi ſubtilitatem, addiſcendi facilitatem, loquendi gratiā copioſam, ingreſſum inſtruas, progreſſum dirigas,& egreſſum compleas,per Chriſtum,&c.Et qui hoc fecerint, venient ad ſtudiorum ſuorum frugem, multamq; ſcientiam accipient,& omnia proſpera eis ſuccedent,prout cōſuluit Guilier.de monte Laud.in cle.1.de magiſt.& refert de Calcia-

cialupis in 1.documēto, de modo ſtudendi,& Iacob.1.c.ſi quis indiget ſapientia,poſtulet à Deo, Sapient. 7. Inuocaui, & venit in me ſpiritus ſapientiæ, ſic Salomoni orāti oratione perfecta fuit data ſapientia. 3. Reg.3.c.& beatus Thom. de Aquino profitetur ſe maiorem ſcientiam hauſiſſe per orationem,quàm per lectionem.Referente Archiepiſcop. Florentino,in 4.part.ſuæ ſummæ,in rub.de ſtudioſitate,c.11.§.1.titu. 4.& ego ipſe antequam iſtam orationem dicerem,vagus eram in ſtudio,nunc vnam materiam ſtudēs, ſtatim aliam exordiens, ſed poſtea quam orationem iſtam dixi, nō ita mihi contigit, Deus ſit benedictus, & qui deuoti non extiterint, erunt ſemper diſcentes,nunquam ad ſcientiæ veritatem peruenientes,iuxta doctrinam Pauli, 2. ad Tim.c. 3. & ſciant aliqua, erunt confuſa in homine confuſo.

SEcundum requiſitum eſt, quòd ſcholares debent eſſe humiles, Deus enim exaltat humiles,vt habetur Luc. 1. & humilibus Deus dat gratiam,& ſcientiam, ſuperbis verò reſiſtit. 1. Petr. c. vlt.& Iacob.4.& Eccleſiaſt.3.c. quanto magnus es, humilia *Humilitas ſcholaſticis maximè ſua detur.*

te in omnib. & coram Deo inuenies gratiam, quoniam magna potẽtia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Cicero de officiis, Quanto maiores sumus, tanto nos submissius geramus, vnde contra scholares superbos exclamat glo. in l. cum ea. C. de transact. Hinc est quod in discendo maximè humilitas suadetur in cap. sedulo. 38. dist. nam Deus optimus maximus reprehendit eos, Matthæi 23. ca. qui primos recubitus amant in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutatiões in foro, & vocari ab hominibus Rabbi, & cõtra illos insurgit Barba. qui volunt *monseignore* vocari, & tanquam Argiuum clypeum abstulerint, ita gloriantur in procem. cleric. In istos etiam inuehitur Imperator, in l. ad splendidioris. C. de diuersis offic. lib. 12. his verbis, qui studio exercendæ cupiditatis ambierũt, vt veluti in meliori fortuna positi, aut ea scelera, quæ prius cõmisisse doceantur occultent, aut alia deinceps possint impune committere, & ideo dicit Aristot. in 2. lib. Rhetori. quod honor & complacentia sunt de genere delectabilissimorum, quia fit fantasia vnicuiq; quando honora-

noratur,& ei applauditur,quod ſit talis,ſic Bernard.in quadam epiſtol.ait. qui quærit altior eſſe, quàm melior, non debet præmium,ſed præcipitium expectare. & Luc. de Penna.l.3. C. de pala. ſacra. largi. lib. 12. refert,allegando Eccleſia. 3.c. altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne perſcrutatus fueris,quid enim eſt neceſſe homini maiora ſe quærere? cùm ignoret quid conducat ſibi in vita ſua in numero dierum peregrinationis ſuæ,Eccleſiaſtes c. 7. ſi fabuloſe loqui liceret,legimus,quòd propter ſuperbiam Aragne pulchra virgo fuit,per Palladem in beſtiam araneam conuerſa, vt habetur apud Ouidium Metamorph. 6. ſic ſcholares ſuperbi, qui ſeipſos ſapientibus præferunt,in beſtias cónuertentur,quæ nō ceſſant telas texere: nam ſcientia ſuperbi parum aut nihil prodeſt auditoribus,& omnes eum odio habent,& ſuperbi auditores aliquas authoritates diſcent, ſed perfunctorie,& non medullitus,Eſaiæ 59. cap. Oua aſpidum ruperunt, & telas araneæ texerunt, telæ eorum non erunt in veſtimentū,neq; operientur operib ſuis,opera eorum, opera inutilia, & opus iniquitatis

in manibus eorum, & etiam Hemus, & Rhodope cõiuges superbi, & nomina deorũ sibi adscribentes, mutati sunt in montes, qui sunt in Thracia, si Ouid. 3. Fab. credimus, quia inflati, & præ alijs apparentes esse volebant, ideo in montes, qui benè apparent, conuersi fuerunt, & habetur Ezechiel. 28. c. Eleuatum est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi, in corde maris cùm sis homo, & nõ Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei, & dicit sanctus Hieronymus, in epistola 11. in 3. parte, de septem gradibus ecclesiæ, Et ante omnia humilitatem dilige, quia superbia apostatare facit à Deo, & initium omnis peccati superbia est. vnde idẽ Hieronym. epistola 14. in vita sanctimonialium, ca. 12. de promptitudine adimplendi mandata imposita, in fine refert apud Aegyptũ bellissimè obseruari, vt nullum, nisi obedientem, & humilem; ad omnes labores perficiendos, & opera suscipiant.

Quapropter concludendo dicit Gregor. quòd qui omnes virtutes sine humilitate cõgregat, quasi qui puluerem inuentum portat, humiliamini ergo auditores dile-

dilectissimi, vt vera discere possitis, & vtilia, non puluerem, qui vento diluitur, & in quibus consistat humilitas, lege Florent. in 4. parte summæ. tit. 4. c. 11. de studiositate. §. 1. qui sic scribit, studiosus humilis esse debet ad quatuor.

Primò, vt nullam doctrinã contemnat: Seneca, Primum documentum est, vt nullam sapientiam contemnas. quod facit contra iuuenes quosdam, qui Bart. & alios Doctores nostros omnes contemnunt, eo quod eos non intelligunt, facile enim quis contemnit, quod ignorat, teste Philosoph. & quia (vt dicunt) non sunt elegantes, sed quærunt Medicum eloquentem, ego autem curare scientem. *Humilitas in quib. cõsistat*

Secundò, vt à nullo discere erubescat, instar Augustini, qui ab anicula paratus erat edoceri, vt attestatur in ca. si habes. 24. q. 3. & c. nullus. 38. dist. & Cato:

Ne pudeat quæ nescieris te velle doceri.

Tertiò, quod quis non erubescat confiteri se nescire, quod ignorat. Aug. Non est homini erubescendum, se confiteri nescire, quod nondum se nescire mentitur, & nunquam scire mereatur.

Quarto, quòd humilem modum loquendi quem ſcriptura habet, non contemnat, hæc ille. quod facit contra multos noſtra memoria iuuenes, qui ius Pontificium, eo quod non eleganti forma eſt præſcriptum, diſcere contemnunt, ſed tales cũ ſua elegantia fame peribunt, tu autem iuris ſectator in æternum permanes, &c. & in palatio ſedebis regio, is verò inter infimos & infimus, & ſordidatus remanebit, & inter ſcholaſticas nugas obſcurus ſordeſcet, in quiſquiliis obſoleſcet pædonomicis, horridus, incultus, inglorius, gymnaſiis veluti piſtrinis (abſit verbo inuidia) atq; ergaſtulis addictus, vt qui Reipublicæ gubernaculis nõ ſufficiat, in eos tamen me loqui quiſque exiſtimet, qui plus ſatis in ijs morantur, & conſeneſcunt, & ſi de his plura videre cupis, lege tex. & Doctor. in c. ex tuis, de præſumptio. & quæ ibi abundantius ſcripſi & vt ſemel dicam. Benedi. in repet. c. Raynutius, in verbo, ſi abſque, in 2. de vulga. numer. 21. de teſt. ac Aegidium Besbrugium, in declamatione ſua, ad Nicol. Beraldum.

Iuuenis diſcere incipiat. TErtium requiſitum, quod ab ineunte ætate diſcere incipiat, aliàs non poteſt id,

id, quod conatur, sine magno negotio assequi, vt habetur 2. ad Timothæum 3. cap. & quia ab infantia sacras literas nosti, & in procem. inst. ibi cupide legum iuuentuti, Hieron. in epist. tertia ad Paulinum. & glo. sing. hæc non allegans, in l. 1. de athletis, lib. 10. C. secundum Bald. in marga. in verbo, perfecta, tertia q. licet autẽ in scientiis querendis adolescentia, & iuuentus quærãtur, l. 1. C. de stud. libera. vrb. Romæ, lib. 11. tamẽ secundum Lucam ibi, senectus non est excludenda: nam secundum Plato. beatus est cui etiam in senectute contigerit, vt sapientiam verasq; opiniones assequi possit, teste Tullio lib. 5. de finibus bonorum & malorum, & si alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere quidem vellem, hæc bellissimè Pompo. asserit Iulianum dixisse. in l. apud Iulianum, ff. de fideicom. liber. Sed Dominicus de sancto Geminia. in procemio sexti describit quinque scholaribus necessaria, quæ ex illo tex. elicit. Primum quod eligat locum aptum, ibi Bononiæ, & Cicero in procem. officio. ibi, idq; Athenis. Secundũ vt eligat doctores idoneos, ibi doctorib. Cicero vbi supra *Scholasticis necessaria quæ sunt.*

propter summam, vt doctoris Cratippi auctoritatem, &c. Tertium quod studio vacet. Quartum quod illius mens ad diuersa non vagetur. Quintum quod continuet studium, nam continuata vigent, interpolata pereunt. l. legatis. §. ornatricibus. ff. de legat. 3. quamuis gl. pragm. sanct. narret tria tantum necessaria studentibus, videlicet naturam, exercitium, & disciplinam. natura sit, vt audita facilè percipiat, & percepta firmiter retineat: nam qui doctrinæ operam dant, ingenio & memoria pollere debent, maximè Iurisconsulti, teste Cicerone, &c. Primo, ibi, capacem sensum, de officio primicerij, & si duorũ alterum defuerit, videlicet ingenium vel memoria, ad perfectionem nullus veniet, quia ingenium inuenit, memoria custodit. Cicero in quæstio. Tuscula. Panor. & Rauen. in d. c. 1. tradunt quinque scholaribus necessaria his verbis: Primum, quod singula diligenter consideret. Secundo quod de probabili dubio non reddat se certum, sed peritiores consulat, l. si auiam. C. de ingenuis & manu. Tertio quod sit capacis sensus. Quarto quod totus versetur circa studium,

dium, & non circa processus, qui abalienant hominem,& à scientia,& quandoq; à Deo. Quinto quod non dedignetur instrui ab eo, cui est magisterij officium iniunctum,ca.si habes. 24. quæst. 3. item frequēter interroget discipulus suum præceptorem, Iustiniani auctoritate fretus, in Authen.vt diuinæ iussiones,in prin.collat. 8.& habetur in Euangelio, quòd vbi Christus fuit inuentus in medio doctorum,eos interrogabat, licet omnia sciret, & ibi ait Hieronym. quòd veritas non potest melius haberi,quàm interrogando,& respondendo. August. ad Hieron. & Damasus in epist.1.ad Hieron.in 2.parte,vt Lucas refert in l. vna. col. 7. C.de stud.lib.vrb.Rom.lib. 10.& Gregor.in registro.li.6.c.28.ait,quod vtilis est semper collocutio docti viri,quia aut discit audiens, quod nescire se nouerat aut cognoscit quod est amplius, id quòd nescisse nesciebat.vnde Nicol. Boër.in addit. ad Bened. de Plumbino, in l. apud Iulianum.ff.de fideicommi. libert. ait.à quocunque discendum esse, etiam si quercus esset,quę loqueretur.non enim quis dicat, sed quid dicat videndum est. hoc Socrat.

dicere ſolebat, referente Volatera. lib. 28. in prin. quippe apud Gymnoſophiſtas vſurpatum olim fuerat, vt paratis inſtructiſque menſis antequam dapes apponerentur, adoleſcentes ſinguli, qui ad epulum conueniunt, quid generi humano lucri fecerint, quodq; ſapienter dictum factumúe fuerit illa die, coram ſenioribus exprimere cogebantur, & qui deſes aut remiſſus nihil frugi in medium afferret, impräſus manebat, & foras extrudebatur, quibus diſciplinis illos ad virtutem acuebant, teſte Alex. lib. 5. genialium, cap. 21. fol. 150. pag. 2. quod vtinam hodie ſeruaretur, non tamen debet ſcholares deſperare à principio, ſi perfectè cuncta non intelligat, ad quam tria ſolent perducere.

Impranſus manebat ſcholaſticus nil frugi in mediũ afferens.

Primum prolixitas, qualis olim erat in Chryſippo, ſed in hoc iure diſcendo vnum librum, addiſcis alios, teſte Ioan. Fab. in §. his ita. Inſt. de iuſt. & iur.

Tria inducunt ſcholares ad deſperationem.

Secundum eſt obſcuritas, qualis olim erat in Heraclito, & iſtud poteſt emendari habendo alium præceptorem, quàm tenebrionem illum.

Tertium eſt ſententiarum profunditas, qua-

qualis olim erat in Timæo & Parmenide Platonis, declarat Hieron. Cagnol. in repetitio. l. si emancipati. num. 59. C. de collat. & istud etiam emendari potest optima declaratione, nil enim est tam difficile, quin facili elucidatione & explanatione facile fiat, quid enim sic proprium est legum sicut claritas? tex. in authen. de testa. imperfect. in prin. colla. 8.

QVarto requiritur, quod summa ope & alacri studio lectiones audiat. §. fin. in procem. Insti. studium enim est vehemens applicatio animi ad aliquid agendum, l. prima. §. huius studij. ff. de iusti. & iur. Porcus in §. iuris præcepta. Institut. de instit. & iur. & Doctor. in cap. ex studiis de præsumptio. vnde nō erubuit Christus parentes relinquere, vt doctores diligenter audiret, & illos interrogaret, & sic excusatus fuit, Luc. 2. c. plenè Benedict. in repet. cap. Raynutius, in princ. col. de testa. & M. Tullius oratorum princeps Trebatio Iurecōsulto confessus est, iuris disciplinā mutuis magistris per se non posse cognosci, sed doctorē ac interpretē desiderare, & Seruius Sulpitius Ciceroni inter oratores secundus,

dus, Mutium Scæuolam bis terúe de iure ſibi reſpondentem ob rei difficultatem nõ intellexerat, l. 2. §. Seruius autem Sulpitius, ff. de origine iuris, quidam tamen oratores ſine voce magiſtra putãt omnia ſuopte ingenio acuto intelligere, & triduo in ſummos euadere Iuriſconſultos: ſed eos fallendi artem (ſic Athenęus Græcus auctor appellauit) inſequi omittamus, & nos iuriũ ſenſum potius quàm verba perſcrutemur. Tamen ſummopere cauendũ eſt, ne ſtrepitus mentes ſcholaſticorum à ſtudio literarum & lectionum auditione auertat tex. in l. vna, in fine, C. de ſtud. lib. vrb. Roman. lib. 11. vbi glo. clamat contra ſcholares, qui animo præſenti non aduertunt ad lectiones, ſed ſunt in ſtudio numerantes tegulas domus, & caſtra facientes, ac (vt adagio dicitur) animum in patinis habentes, nam tales parum in ſtudio proficiunt gloſſ. in verbo intendere, de collat. in pragm. ideo totis neruis fugere debet ſcholaſticus, ne cubicula & ſtudia ſua ſupra vias publicas habeat, tum propter murmur aſſiduum tranſeuntium, tum ne à mulieribus, eas per feneſtras conſpiciendo, diſtrahatur, & cor-

rum-

rumpatur, quæ solent aliquando viros etiam prudentes corrumpere, l. penult. ff. de seruo corrupto Lucas de Penna in d. l. vna. §. illos. de studiis liber. vrb. Roman. lib. 11. quod satis in Dauide & Salomone videri potest. Diligens itaque sit scholasticus in primo anno, diligentior in secundo, diligentissimus in tertio, & in quarto quàm diligentissimus, sicut de appellante tradit Bald. in c. ex ratione, colum. 2. de appellat. alioqui si interpollatis diebus audiat, & studeat, vix perueniet ad frugem, quia sicut non prodest tempus præteritum, quando præscriptio interrumpitur, c. illud, de præscriptio. gloss. & docto, in l. cum notissimi. C. de præscriptio. triginta vel quadraginta anno. sic in studio, vt parum prodesse possit, nisi sit continuum, secundum Domic. in procemio sexti, nec fingere debet se infirmum, vt à studio excusetur, de quo Persius:

Sæpe oculos memini tingebam paruus oliuo.

Et adagio dicitur in illos Aristogiton claudicat. Cælius libro 13. antiqua. lectio. cap. 40.

Quin-

Lectiones praeuideat studens, & auditas reuideat.

QVintò requiritur quod lectionem prę-uideat, auditamq́ue apud se referat, aliàs parum eis prodest auditio,& piger est non faciens,vt tradit gloss.dicens transitorio studio vti scholares desides, qui negligunt suas lectiones recordari,in authen.de quæston.in fine, colla.6. & text.in l.vna.C. de emenda.instit. C. lectio. repetita prod. est , & alibi diuus Paulus in hæc verba inquit, abundantius oportet obseruare ea, quæ nos audiuimus,ne fortè effluant, erit ergo commodum auditori, si ea quæ interdiu audierit, commemoret vesperi; id est post solis occasum more Pythagoræ, & Catonis,nam discere nil aliud est quàm recordari, teste Tullio, lib. primo quæstion. Tuscula. nempe qui ex recordatione memoriam exercet ,cito reminiscitur, Plato ait in Timæo,principium quippe doctrinę est in lectione, consummatio in contemplatione,teste Luca de Penna in l.vna, col. 10 .ver. 20. C. de studiis libera.vrb.Romæ, lib.11.apes enim imitari debemus, quæ vagantur,& flores ad ceram faciendam idoneos capiunt,demum quicquid attulerint disponunt,ac per fauos digerũt,& succum

varium

varium in vnum saporem mixtum, quadã proprietate sui spiritus mutãt, vt dicit Macro.1.Saturna.sic & nos facere debemus,l. 1.§.contrarium.C.de veter.iur.enunclean. ca.nouit,12.distin.c.cùm sit, de æta.& quali.& nedum lectioni vacare, sed etiam scripturæ: nam inquit Seneca, non legere tantum, sed etiam scribere debemus, altera res cõseruabit vires, altera soluet ac diluet mentem, & Albert. in dictio. in verbo, studium, sic dicit:

Vt ver dat florem, flos fructum, fructus honorem,
Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.

dixi in c.ex studiis, de præsumptio.

SExto debet scholaris præceptorem suũ diligere & honorare, vt patrem natural. l.liber.& ibi gl.ff.de obseq,à liber.parent,& patro.præst. & docendus cũ summa reuerẽtia doctrinã sui magistri accipere debet, eumq; amare & diligere, vt legatũ & præconem veritatis, text.in c.sicut vir.7.q 1. & Ecclesiast.32.c.audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia, scilicet sciẽtia, præceptor enim pater scholarium dicitur, & discipulus filius.l.1. de excusa.artific. lib. 10. C. & ibi patruus meus Iacob. Rebuff. dicit,

Scholares præceptorẽ tanquã patrẽ naturalem diligãt.

dicit, quod maior honor debetur præceptori, quã patri naturali & legitimo, quia patrem naturalem in iure reprehendit filius, in l.3.§.ſi quis.& ibi gloſſ.& doct. ff. de condict.cauſa data, tamen diſcipulus ſententiam ſui præceptoris & magiſtri debet excuſare, ſi poſſit, l.dicere ſententiam.ff.de recept.arbitr.quod ad me attinet, ego ſententiam vtriuſque partis defendere, ſi iuſtę ſint, velim, & per hoc dicit Barba.in proœmio de Clem.in 2.lectura.colu.10. ponderando ibi verbum Vniuerſis, quòd doctor ſiue præceptor ſemper debet præcedere quoſcunque ſcholares, ſiue ſint abbates, vel protonotarij, ſiue alterius cuiuſcunq; gradus & nobilitatis, inquit text. in c. ſtatuimus.61.diſtinct.valdè abſurdum eſt, vt imperiti magiſtris, noui antiquis præferantur, hoc tamen malè obſeruatur, quia ſunt aliqui auditores ita elati, volentes nõ ſolum magiſtros præcedere, ſed ſubiugare, & tales vocat Grego. ad Hermannum Metenſem Epiſcopum, miſerabiles, in c. quis dubitet, 96.diſtincti.& ibi Domi. dicit illos diſcipulos inſanos, & alibi infames dicuntur, qui in patres armantur, & qui doctorum

Doctores quoſcunque ſcholares præcedere debent.

ctorum suorum vitam reprehendunt, vel accusant, verba reddo, text. in cap. plerunque. §. fi. 2. q. 7. & aliquando audiui procuratorem regium contra aliquos scholasticos, qui in suos doctores irruerant, ad infamiam conclusisse, per illum text. videlicet vt illi scholares declarentur infames, insequendo illum tex. & inhabiles ad quælibet officia regia, notate vos scholastici, ne idẽ vobis, si hæc feceritis, quod Deus auertat, contingat, vnde concludit Paris de Puteo, in tract. de ludo, in fin. non licere scholastico proiicere in doctorem suum lapillos, papyrum, vel aliam rem, etiam per iocum sub pœna infamiæ, quamuis quidam petulantes cõtrarium faciant, quibus per alios bonos scholasticos esset resistendũ. Item præceptorem debet timere, vt dicit Hor. Flaccus, referente Parpalia in l. 2. in princ. ff. solut. matr. in hæc verba:

Qui studet optatam cursu pertingere metam,
Multa tulit fecitq; puer, sudauit & alsit,
Abstinuit Venere & Baccho extimuitq; magistrum.

Quinque suadentur ibi: Primo multa à pueritia sufferre, quia dicitur Treno. 3. ca. Bonum est viro, cùm portauerit iugum ab *Quinq; scholasticis vtilia*

dicit, quod maior honor debetur præceptori,quã patri naturali & legitimo, quia patrem naturalem in iure reprehendit filius,in l.3.§.si quis.& ibi gloss.& doct. ff. de condict.causa data, tamen discipulus sententiam sui præceptoris & magistri debet excusare,si possit,l.dicere sententiam.ff.de recept.arbitr.quod ad me attinet,ego sententiam vtriusque partis defendere,si iustę sint,velim,& per hoc dicit Barba.in prooemio de Clem.in 2.lectura.colu.10. ponderando ibi verbum Vniuersis, quòd doctor siue præceptor semper debet præcedere quoscunque scholares, siue sint abbates, vel protonotarij, siue alterius cuiuscunq; gradus & nobilitatis, inquit text. in c. statuimus.61.distinct.valdè absurdum est, vt imperiti magistris, noui antiquis præferantur, hoc tamen malè obseruatur, quia sunt aliqui auditores ita elati, volentes nõ solum magistros præcedere, sed subiugare, & tales vocat Grego. ad Hermannum Metensem Episcopum, miserabiles, in c. quis dubitet,96.distincti.& ibi Domi. dicit illos discipulos insanos,& alibi infames dicuntur,qui in patres armantur,& qui do-

Doctores quoscunque scholares præcedere debent.

ctorum

ctorum suorum vitam reprehendunt, vel accusant, verba reddo, text. in cap. plerunque. §. fi. 2. q. 7. & aliquando audiui procuratorem regium contra aliquos scholasticos, qui in suos doctores irruerant, ad infamiam conclusisse, per illum text. videlicet vt illi scholares declarentur infames, insequendo illum tex. & inhabiles ad quælibet officia regia, notate vos scholastici, ne idẽ vobis, si hæc feceritis, quod Deus auertat, contingat, vnde concludit Paris de Puteo, in tract. de ludo, in fin. non licere scholastico proiicere in doctorem suum lapillos, papyrum, vel aliam rem, etiam per iocum sub pœna infamiæ, quamuis quidam petulantes cõtrarium faciant, quibus per alios bonos scholasticos esset resistendũ. Item præceptorem debet timere, vt dicit Hor. Flaccus, referente Parpalia in l. 2. in princ. ff. solut. matr. in hæc verba:

Qui studet optatam cursu pertingere metam,
Multa tulit fecitq́, puer, sudauit & alsit,
Abstinuit Venere & Baccho extimuitq́, magistrum.

Quinque suadentur ibi: Primo multa à pueritia sufferre, quia dicitur Treno. 3. ca. Bonum est viro, cùm portauerit iugum ab *Quinq, scholasticis vtilia*

adoleſcentia ſua. Secundò ſudare,non ob morbum Neapolitanum,ſed ob ſtudium. Tertiò algere,nõ ob veſtimenta ludo vendita. Quartò ab omni Venere abſtinere. Quintò magiſtrum timere,&hoc maximè non pulſando contra voluntatem eius, & præueniẽdo horam ſtatutam,quod ſi pertinaci animo hæc paſſi fueritis, ſuccedet id,quod inquit Virgil.1.Aeneidos:

O paßi grauiora dabit Deus his quoq; finẽ. Et alibi:
Per varios caſus per tot diſcrimina rerum
Tendimus in Latium,vbi ſedes & fata quieſcunt.

Igitur cùm tanta patiantur, quis eorũ non miſereatur,vt infrà dicam. Sed qualis debeat eſſe præceptor,tradit Lucas de Pẽna,in l,vna.colu.6.C.de ſtud.lib.vrb.Rom. lib.11.& in l. 2. col.4. de proximis ſacro ſcrinio.lib.12.

Suo præceptori ſtipendia ſcholaſticus ſoluere debet.

SEptimò quod ſuis præceptoribus mercedes ac ſtipendia ſoluat, quò facilius liberalibus ſtudiis inſtruatur,text.in l.medicos,in fine,vbi patruus meus & alij de profeſſor.& medic.lib. 10. C. l. Aquilius, ff. de donatio.l. qui filiũ, vbi pupilli educa. debeat, nam præceptor prouocatur ad melius legendum,& inſtruendum ſuum diſcipulum,

pulum, quando eidem benè ſoluitur pro labore, qui ſine mercede eſſe non debet. l. 1. C. de aſſeſſor. c. 1. de ſepult. c. quicunque, 12. q. 2 & boni ſcholares non ſolùm verbis ſed etiam rebus ſuo magiſtro, gratias referre debent, gl. in c. reuertimi. 16. q. 1. in c. ecce, 99. d'ſtinct. Pet. de Leſnauderie in opuſculo de docto. in 3. parte, q. 21. & in primis tutor mercedes præceptoribus pupilli, nõ quas minimas poterit, ſed pro facultate patrimonij, pro dignitate natalium conſtituet. Paulus Iuriſconſult. in l. cum plures. §. fi. ff. de admini. tuto. vnde Bar. ſuo præceptori gratias agere ſolebat, vt is ipſe teſtatur in l. quidam cum filium. ff. de verb. obl. ex quo effectus eſt maximè peritus, quippe ius noſtrum in ſcientiæ & virtutis generalẽ cõpenſationem permittit ſtudioſo, etiam minori ſuum manumittere præceptorem §. eadem, inſti. quibus manumit. licet, & ſic faciendo deuotionem ac affectionem in ſuũ præceptorẽ oſtendit, arg. l. fi. C. de duobus reis. Caueat etiã ſummopere ſcholaris ſuo cõtradicere magiſtro, dicit Aug. de ciuita. Dei, ſed audiẽdo tacere debet, Iob 33. in fin. audi me, & tace, & docebo te ſapien-

tiam, diſcipulum enim ſuum non audientem præceptorem, & illi non credentem, impoſſibile eſt erudiri, ſicut dicit Plinius de coruo, qui non vult educare niſi ſimiles, videlicet nigros, & ait Tullius lib. Tuſcula. q.2. probum enim auditorem decet attento ſilentio mente aureſque parare, idem Plato ad Timæum. nám ex hoc efficitur docilis, vt atteſtatur Cicero 3. Rhet. ſic autem ſilentium ſeruet, vt non omittat quærere, quæ oportuna ſunt, Eccleſ.32. Audi tacens, ſimul & quærens, tradit Lucas in l.vna, C. de ſtud.lib.vrb. Rom.col.8. verſic. 9.li.11. inde Damaſus in epiſt. 1. ad Hierò. in 2. parte narrat nil iucundius, nec dignius eſſe quàm de ſcripturis ſermocinari in hac luce, quo animæ pabulo omnia mella ſuperantur, vt dicit Propheta, quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo, quod facit contra ſcholaſticos qui in prandiis de mulieribus loquuntur, vel de aliis negociis futilibus omiſſis legibus & ideo parũ proficiunt, vnde Tholoſæ mea memoria apud auditores ad vnguem ſeruabatur, vt nulli liceret bibere, niſi prius alicuius legis ſenſum explicuiſſet, vel ali-

quam

quam legem in mediũ adduxiſſet, & quoties bibere volebat, toties hoc facere cogebatur, & alias ea lege mihi viuendũ fuit cum meo ſolacio, is quidem conterraneus vtriuſque iurisperitiſſimus, ac probitate ipſa melior tam pertinaciter ſuo ſtudio inſiſtebat, vt ab eo diuelli minimè poſſet, & adeò perbelle ſe habuit, vt de eo poſſim dicere, quod qui iurium ſolacium plenum habere deſiderat, ad ipſum tanquam ad vberrimum fontem recurrat, & in Montepeſſulano pauperum cauſis maximè inhęrentem, reperiet, fatebor ſuam vigilãtiam meliorem me reddidiſſe, iuxta l. Aquilius, ff. de donation. nempe Seneca ad Lucillum, epiſt. 5. Cõuerſare cum his qui te meliorem facturi ſunt, & Cato: cũ bonis ambula. Ambroſi. lib. de bono mortis, cap. 9. qui, inquit, bono adhæret, aſſumit inde quod bonum eſt, & Hieron. epiſt. 85. parte 3. pluſquã inquit impoſſibile puto virum diutius in bonis permanere operibus, qui mala aſſidua conuerſatione vtitur, hoc claruit in Petro, qui ſtatim poſt ingreſſum domus Cayphæ negauit Chriſtum, vt habetur Matth. 26. c. patet etiam de Dina filia

Socatius ſolers cauſarũ patronus Montepeſſuli.

lia Iac. Gen.34. O quot multi ſuſpenſi ſunt propter malas ſocietates,& multę virgines corruptæ, & mulieres adulteræ,& multi ignari, qui ad maximam perueniſſent excellentiam,ſi cum bonis & doctis eſſent conuerſati. Igitur vos hortor patres,vt præceptori bonis moribus prædito & docto filium veſtrum cõmitatis, ſi eum gladio vltore perire nolitis, & ne auari circa illum præceptorem ſitis. Tholoſani ſtipendia magna ſolent præceptoribus ſuppeditare, & bene eſt ilis: Pariſiis vero ob collegia quæ habent præceptores domi non nouerunt,ob id filij in humaniorib. literis egregiè imbuti ſunt,in iure verò non ita communius,quamobrem legitur primo Paralyp.c.27.in fin.his verbis. Ionatam autem patruus Dauid.conſiliarius,vir potens, & prudens, & literatus, ipſe & Iadibel filius Achamoni erãt cum filiis Dauid. ecce quales præceptores Dauid filiis ſuis dederat, quod etiam à Græcis ſummo ſtudio ſeruatum legimus, vt dum puerilis ætas prona eſſet ad vitia,magiſtros adhiberent probatiſſimos magnæ & expertæ virtutis,quorũ cõuictu domeſticis diſciplinis exemplisq́; for-

Qualis dandus ſit præceptor.

formarētur. Sic Achilles Chirona, & Phœnicem, Agamemnon Nestorem, Hector Polydamanta, Telemachus Menelaum, Alexander Aristotelem, Antigonus Zenonem, Augustus Appolodorum Pergamenum, Homerus Prognopidem, Vergilius Silonem, Cicero Diodorum, qui illos egregiis artibus instructos ad bonam prouexêre frugem, quorum doctrina, integritate, & fide, magni postea viri euasêre. Immò apud Thurios & omnem ferè Græciam lege cauebatur, vt pueris cum primum adolescerent magistros studiorum doctos, ætate & vsu, in primo tyrocinio publica impensa præficerent, si Alex. lib. 2. genialium credimus, c. 25.

Octauo etiam requiritur quod studens parum comedat, quia pinguis venter crassum sensum generat, tex in c. quando. 44. dist. docto. in l. 1. C. qui æta. lib. 10. & l. 1. C. de commiti. & trib. scholar. lib. 12. vnde Bar. ad pondus comedebat, vt haberet intellectum pariter dispositum, secundum Roman. singul. 704. quæro, refert Catellia Cotta in 2. parte memoria. in verbo iuris ciuil. vbi de iurisperitis tract. ideo comede

Scholastici parum comedant multos enim crapula interimit.

temperatè secundum Ludouic. ibi scribit enim Suet. de Iulio Cæsare, quod vini parcissimus fuit, idem de Augusto, quod cibi minimi erat, vini verò parcissimus, nō amplius quàm ter solitus erat bibere, insequēdo text. in d. cap. quando allegat, ob id longo tempore regnauit, multi vero crapulā insectantes cito occubuerunt, legimus ꝙ Septimus Seuerus Imperator, dum membrorum omnium maximè pedum dolorem pati nequiret, loco veneni cibum plurimæ carnis incoctæ auidius deuorauit, quem cum decoquere non posset, cruditate expirauit, quod ex cibi intemperantia, ac saturitate, quia artus diffuderat, accidisse multi retulêre, auctor est Sextus Aurelius, ferunt etiam alij Iouinianum Imperatorem ciborum in stomacho incoctorum cruditate periisse, testis est Baptista Egnatius, quid referam Audebuntū regem Anglorum, quem tantùm vini sumpsisse dicunt, vt ex eo suffocatus repente occubuerit? alios prætereo, quos si citare vellem, multas chartas replerem. Nam Eusebius scribit Domicium Aphrum cibi superfluitate redundantem in cœna exspirasse, narrat

rat quoque diuus Hieron. in exemplis suis in regul.monach. ca.12.quod Epicurus voluptatis assertor omnes suos libros oleribus repleuit,& pomis & vilibus cibis,dicẽs talibus esse viuendum,& text.in c. qui episcopis, 23. distinct. ordinatum debere esse sobrium, firmat Lucas in l.temperent,C. de vest.olober. lib. 11. igitur cõcludendum est, nos non posse dare operam sapientiæ, & scientiæ, si mensæ abundantiam cogitemus, quæ labore nimio & cura indigent, vnde Auicen.in 2. parte canti.dicit, quod homo debet vti cibo secundum consuetudinem suæ naturæ,nam delectio cibi nõ est omittenda,& ibi Rasis ait,quod temperatus modus comedendi,est ter in duobus diebus comedere,qui actus digestiui in decemocto horis perficiuntur, sed proh pudor,hodie non solum comedimus in duobus diebus ter,sed etiam decies, imò in vna hora ter,& quandoq; decies,ideò pleni crapula scientiam repellimus, non considerantes quòd saluator dicit, Lucæ. 21. c. Attendite,inquit, vobis ne fortè grauẽtur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ,modicus enim cibus & carni &

temperatè ſecundum Ludouic. ibi ſcribit enim Suet. de Iulio Cæſare, quod vini parciſſimus fuit, idem de Auguſto, quod cibi minimi erat, vini verò parciſſimus, nō amplius quàm ter ſolitus erat bibere, inſequēdo text. in d. cap. quando allegat, ob id longo tempore regnauit, multi vero crapulā inſectantes cito occubuerunt, legimus ꝙ Septimus Seuerus Imperator, dum membrorum omnium maximè pedum dolorem pati nequiret, loco veneni cibum plurimæ carnis incoctæ auidius deuorauit, quem cum decoquere non poſſet, cruditate expirauit, quod ex cibi intemperantia, ac ſaturitate, quia artus diffuderat, accidiſſe multi retulēre, auctor eſt Sextus Aurelius, ferunt etiam alij Iouinianum Imperatorem ciborum in ſtomacho incoctorum cruditate periiſſe, teſtis eſt Baptiſta Egnatius, quid referam Audebuntū regem Anglorum, quem tantùm vini ſumpſiſſe dicunt, vt ex eo ſuffocatus repente occubuerit? alios prætereo, quos ſi citare vellem, multas chartas replerem. Nam Euſebius ſcribit Domicium Aphrum cibi ſuperfluitate redundantem in cœna exſpiraſſe, narrat

rat quoque diuus Hieron. in exemplis suis in regul.monach.ca.12.quod Epicurus voluptatis assertor omnes suos libros oleribus repleuit,& pomis & vilibus cibis,dicēs talibus esse viuendum,& text.in c. qui episcopis, 23. distinct. ordinatum debere esse sobrium, firmat Lucas in l.temperent,C. de vest.olober. lib. 11. igitur cōcludendum est, nos non posse dare operam sapientiæ, & scientiæ, si mensæ abundantiam cogitemus, quæ labore nimio & cura indigent, vnde Auicen.in 2. parte canti.dicit, quod homo debet vti cibo secundum consuetudinem suæ naturæ,nam delectio cibi nō est omittenda,& ibi Rasis ait,quod temperatus modus comedendi,est ter in duobus diebus comedere,qui actus digestiui in decemocto horis perficiuntur, sed proh pudor,hodie non solum comedimus in duobus diebus ter,sed etiam decies, imò in vna hora ter,& quandoq; decies,ideò pleni crapula scientiam repellimus, non considerantes quòd saluator dicit, Lucæ. 21. c. Attendite,inquit, vobis ne fortè grauētur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ,modicus enim cibus & carni &

animæ eſt vtilis, vt habetur per diuũ Hieron. in regul. monach. c. 12. de abſtinentia, & multo melius eſt quotidie parũ quàm raro ſatis ſumere, pluuia illa optima eſt, quæ ſenſim deſcendit in terris, ſubitus & nimius imber præceps arua ſubuertit, omnes enim qui ebrietatem ſectantur, filij Belial vocantur, nam venter mero æſtuans facile deſpumat in libidinem, vnde Noe nudauit ebrietate femora. Loth, quem Sodoma non vicerat, vina vicerunt, venter plenus de ieiuniis facile diſputat, c. gloria epiſcopi, 12. q. 2. & quomodo puniri debeat ebrius, docet tex. in c. fi. 35. diſt. inde Hippocrates in ſuis aphoriſmis, docet craſſa obeſaq; corpora, quæ menſuram creſcendi impleuerint, niſi cito ablatione ſanguinis minuantur paralyſim, & peſſima morborum genera incurrere, & refert tex. in c. ne tales, de cõſecra. diſt. 5. & in c. nihil enim, in hæc verba habetur ibidem: nihil enim ſic iucundum eſt, ſicut cibus bene digeſtus aut decoctus, nihil ſalutem, nihil ſic ſenſuum acumen operatur, nihil ſic ægritudinem fugat, ſicut moderata refectio, ſufficientia quippe cum nutrimento & ſoſpitatem

tem

tem simul procreat,& voluptatem,abundantia vero morbum facit,& molestias ingerit & ægritudines generat, vnde inquit Hier. vbi suprà,qui ægrotat non sanitatem accipit nisi tenui cibo, & castigatione victus,quibus ergo cibis sanitas recipitur his quoque seruari potest, & vt breuiter referam,nil ita obruit animum vt plenus venter,& æstuans, & huc illuc se vertens, & in ructus crepitum ventorum efflatione respirãs,& in c.13. de abstinentia philosophorum,sic ait Dicearchus in libris antiquitatum,& descriptione Græciæ, sub Saturno cum omnia humus funderet, nullum cõedisse carnes, sed vniuersos vixisse frugibus & pomis, quæ sponte terra gignebat, & idem Hiero.in 2.parte. epist.67. B.ait de Iacobo fratre domini,qui nũquam sincerã nec vinum bibit,nec carnem vllam comedit,nunquam attonsus, nec vnguento vnctus,nec vsus oleo,nec vestib.laneis, sed lineis. Cheromũ quoq; Stoicus vir eloquẽtissimus,narrat de vita antiquorũ Aegypti sacerdotũ, ꝙ omnib. mundi negotiis curisq; postpositis,semper in tẽplo fuerũt, & rerũ naturas causasq; cõtẽplati,& rationes syde-

De his qui frugalissimi fuêre.

ſyderum ſunt, nunquam ſe mulieribus miſcuerunt, nunquam cognatos & propinquos, nec liberos quidem viderunt, & ex eo tempore quo cœpiſſent diuino cultui inſeruire carnibus & vino ſemper abſtinuerunt propter tenuitatem ſenſus, & maximè propter appetitus libidinis, quæ ex his cibis, & ex hac potione naſcuntur, pane verò non veſcebantur, ne onerarent ſtomachum, & ſi quando comedebant tuſum pariter hiſſopũ ſumebant in cibo, vt eſcam grauiorem illius calore detorquerent, oleum tantum in oleribus nouerũt, verùm & ipſius parum, propter nauſeam & aſperitatem guſtus leniendã, quid loquor (inquit) de volatilibus, cum oua quoque pro carnibus vitauerint, & lac, quorum alterũ carnes liquidas, alterum ſanguinem eſſe dicebant, colore mutato. cubile eis de foliis palmarum contextum erat, ſcabellum accliue ex vna parte, obliquũ in terra pro puluino capiti ſupponebant, bidui, tridui inediam ſuſtinentes, & humores corporis, qui ex ocio naſcuntur, ex ocio & manſione nimia vnius loci victus caſtigatione ſiccabant, & idem in rub. de tempor. ieiunij, c. 14.

c.14.Hieron.ait,ſic tãtum comedas, vt ſtatim poſt cibum poſsis legere,orare,& pſallere, & ibidem poſtea: pinguis venter non gignit ſenſum tenuem. Peccaret tamen quis nimia vtendo abſtinentia, ob quam ægritudines incurreret, per text. in c. non mediocriter,de conſecra.diſt.5: Panor. per gl.ibi in c.& ſi Chriſtus, num.3. de iureiur. refert Archiepiſcopus Florent. in 4. parte ſuæ ſummæ,in rub. de dono ſcientiæ. §.penult.Hieron.ad Pammachium,& Marcellam dixiſſe,quod literæ marſupium nõ ſequuntur, ſudoris comites ſunt & laboris, ſociæ ieiuniorum, & non ſaturitatis, continentiæ,non luxuriæ, idem Hierony. non ita ſe præbet mẽtibus ſcientia, ſicut lumen viſui,ſed per quædam tormenta,& intollerandum dolorem iugi meditatione,& ſtudio peruenitur ad eam, neſcit homo precium ſapientiæ nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium,Iob. 28. & alibi quærenda eſt ſcientia ſicut pecunia, & vt theſaurus effodienda,& ſic inuenienda.Prouerb.2.c. & Tullius in lib. de orato.in procem. cum rogatus eſſet, vt peroraret,ſe excuſauit, ꝙ pridiè non legerat, ſed hodie non ſe excuſant

ſant multi, qui ab anno citra non viderunt libros legales, & quando vident, non intelligunt, ſi ad officia admittãtur, tunc illi ignari plus ambiunt, quam docti, & tales quomodo poſſint iudicare de incognitis. Nam Ariſtotel. c. 3. lib. 1. Ethico. ait, atqui bene quiſq; iudicat ea, quæ cognoſcit, & iſtorum bonus eſt iudex. vide ibi latius, nec refragatur, l. certi iuris, C. de iud. vbi illiterati poſſunt eſſe iudices & iudicare, reſpõ. verũ eſſe, quia ipſi habent vel habere dicũtur acceſſores literatos in iure, quorũ conſi. regi debẽt, Bal. Sal. & Iaſ. in d. l. certi iuris.

Scholaris ſine cura rei familiaris ſit.

NOno requiritur, Quod ſcholaris ſit in ocio, & ſine cura rei familiaris, l. 1. ibi in diſcendis artibus ocium ſit accommodãdum, C. de excuſa. artifi. lib. 10. & l. 1. de vetera in fi. li. 12. ibidem, l. 1. in fi. de appa. præfecto præto. Io. de Platea, in prooe. inſti. vnde dicit Lactan. de falſa religio. in princip. magno & excellenti ingenio viri cum ſe doctrinæ penitus dediſſent, quicquid laboris poterat impendi omnibus contemptis, & publicis, & priuatis actionibus, ad ſtudium veritatis inquirendæ, ſe contulerunt. Poſtea ſequitur, nam abieciſſe quaſdam

dam res familiares,& renunciaſſe voluptatibus conſtat,vt ſolam,nudamq́; virtutem nudique, & expediti ſequerentur,facit textus,in l.in honoribus.§.fi.ff.de vaca.munc. hinc Crates, ille Thebanus, homo quondam ditiſſimus,cum ad Philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus, quod pauci facerent, abiecit, neq; putauit ſe poſſe,& virtutes, & diuitias, ſimul poſſidere,Hiero ſunt verba,12.q.2. c.gloria epiſcopi,& probat tex.hic,quando dicit,Quis eorum nō miſereatur? qui amore ſcientię exules facti, de diuitibus pauperes ſemetipſos exinaniunt,&c. gl.in pragma.ſanctio. in §.veruntamen,in verbo,liberius,in titu. de collat.

Nam cura dicitur,quaſi cor vrens, gl.in princip.auth.de hæred. & Falcid. collat. 1. Ideo cura ſcholaſtico ingenium auferret, cum non poſſit ſe ad duo habere, videlicet,ad bona temporalia,& ad ſtudium,nec bene ſimul conueniunt,argumen. cap. diuerſis,de cleric.coniuga. Nempe qui duos lepores vna ſectabitur hora, vno quandoque quandoq; carebit vtroq;, l.fi.C. de aſſeſſo.l. hac parte, de proximis ſacro.ſcrinio.

nio.lib.12.ac l.fin.de excepto.& exacto.ibidem Speculator,titulo,de assesso. in §. fin. vnde dicit Seneca,epist.17. studiis, & diuitiis, pariter vacare non potes, nec illam animam dignatur habitare sapientia, quam desideriis videt infectam, & curis temporalibus inuolutam,& ibidem: si vis vacare animo,aut pauper sis, aut pauperi similis, multis enim ad philosophandum obstitēre diuitiæ,& epistola 73.studio me dabo,cū omnia alia negligenda sint vt huic assideamus, cum nullum tempus satis magnum sit,etiam si à pueritia vsque ad longissimos ætatis terminos vita perducatur. Refert Lucas de Penna.in l.vna col.8.vers.12.C.de studiis libera.vrb. Roman. libro 11. caueat tamen scholasticus dare se inutili ocio, nā Seneca dicit, labor scholasticus ocium est, sed ocium negociosum, & quod animum reddit ad honesta solicitum, & Ecclesiast. 10.c.si retusum fuerit ferrum, & hoc, non vt prius,sed hebetatum fuerit,multo labore exacuetur, & post industriam, sequetur sapientia,& ibi Hieron.si quis viderit se per negligentiam amisisse scientiam scripturarum, & acumen eius ingenij obtusum fue-

fuerit, & turbatum, nequaquam manet, quale iam esse cœperat. Euenit interdum, vt cum modicum scientiæ quis habuerit, elatus in superbiam discere, vel desistat, vel legere, & paulatim ex eo, quod nil additur, subtrahatur, & vacuum disciplinis pectus remaneat, ferrumq́; quod acutum fuerat, hebetetur, ocium, & desidia, quasi quædam sapientiæ rubigo.

Si quis igitur hoc passus est, non desperet remediū sanitatis quærere, sed ad Magistrum pergat, vt rursus ab eo instruatur, & post laborem, industriam, & sudorem, scientiam, quam amiserit, recipiat, quotidie videmus in magnatibus, nam studebūt aliquot annos, post ea sine libris & studio curiam sequentur, & potius habebunt officia, & beneficia, licet indocti sint, quam alij docti, vide de ocio Lucañ, in l. 1. C. de excusat. artific. libro 10. & in l. vna, colum. 11. de professoribus, qui in vrbe Constant. co. Meruer. lib. 12. & Benedict. in cap. Raynutius, in versic. dotem, num 52. & seq. de testam.

Decimò requiritur, quod cōtinuè chartis inuigilet, & non sit vagus, nullus

 tyro

Scholaris studeat, & non vagetur.

tyro vagus ad militiam accedebat, verba sunt Imperatoris, in lege 1. C. de tyro. lib. 12. vbi gloss. addit, quod vagus scholaris non fiet magister, patruus meus in lege tribuni. C. de re milita. libr. 12. vnde diuus Bernard. ad fratres de monte dei, sic ait, Fortuita & vaga lectio, & quasi casu reperta, non ædificat, sed reddit animum instabilem, & leuiter admissa, leuiter ab animo recedit, sed cernis ingeniis immorandū est, & assuefaciendus est animus, secundum Lucam de Penna, in l. vna, C. de studiis libera. libro 11. C. colum. 8. versic. 13. vide modum studendi, datum per Alber. in procem. ff. in §. quibus, & communi adagio dicitur, Lutum, nisi tundatur, non fit vrceus, id est citra laborem nullus euadit in virum absolutum, dij enim (vt est parœmia) omnia nobis laboribus vendunt, Boër. in additio. ad Ioan. Montaigne, in tractat. de auctoritate sacri magni consilij, & parla. in 4. ratione.

Item scholaris dicitur, qui totis (vt aiūt) neruis scientiæ adipiscendæ est deditus, sicut imperfectus, qui totalitatem imperfectionis habet, & mutus, qui totalitatem mutitatis, & surdus, qui totalitatem surditatis

tatis possidet, vt habet Bald. in rub. an mutus, vel alias imperfectus, in vsib. feud. & ibi Barb. in addi. sic ait, imperfectus est, qui nō habet naturalem requisitionem ipsius rei, sicut non dicitur nauis illa, quæ nō est apta ad nauigandum, nec oculus, si nō videt, vt attestatur Auerroes, & l. ædificia, fin. ff. de verb. sign. sic nō dicitur scholaris, qui non habet requisita, vtpote si non habeat Grāmaticam, arg. c. fi. de æta. & qualit. Et quod inuigilare debeat studens, ostendit cōmune adagium, Somnus absit ab oculis scholastici, quia adeundo studia literarum rem quæ summam diligentiam, curamq; desiderat, aggreditur, teste Ecclesiaste, 1. c. Qui adit scientiam, adit & laborem.

Mira de Alexādro Magno, & Plinio.

Legimus de Alexandro magno, quem cum dormitaret brachio extra cubile protento, pilam tenuisse argenteam, supposita pelui, vt cum neruorum rigorem sopor laxasset, infusus gestaminis lapsi tinnitus abrumperet somnum, auctor est Amianus Marcellinus.

Quid de Plinio dicam? qui nihil vnquā legit, quin excerperet, nec in Bibliotheca tantum, sed in mensa, in lectica, sed equi-

tans quoque, vel ſcribebat, vel ſcribendum aliquid dictitabat, Hieronymus in epiſtola ad Paulinum 5. dicit ſe vidiſſe quendam Eunuchum, de Aethiopia veniſſe, reliquiſſeque aulam regiam, & tantus amator diuinæ ſapientiæ demum fuit, vt etiam in vehiculo literas legeret ſacras, ob id Ioann. And. in additio. ad Specul. in titul. de ſalariis. §. ſequitur, dicit ſe quinquaginta annos ſtuduiſſe, & vltra. Ideo indigere modica, vel nulla reuolutione librorum, & Bald. qui quadragintaſeptem annis legerat, vt atteſtatur in feud. & refert dominus meus, & conciuis, in addit. ad Mandat. in procemio, in verbo, iuris, nam virtus cum humilitate vult doceri, cum labore quæri, cum amore haberi, nec aliter vel doceri, vel quæri, aut haberi poteſt Archidiacon. in cap. hoc ipſum, colum. prima, 46. diſtinctio. quandoquidem nunquam illi bono fruebantur tempore, quo vtendo quatuor ſunt neceſſaria, quæ ſcribit Ioannes Ludouic. Viuald. in opere ſuo regali, de duplici cauſa veræ contritionis, rub. quod omnes electi in vitam æternã, &c. f. 280. videlicet, quòd quis ſit diues, ſanus, iuuenis, & rerum humanarum contemptor.

Quatuor neceſſaria quis bono fruatur tempore:

Le-

Legimus Democritum eruisse sibi oculos, ne contemplationi impedimento essent, testis est Rauisius Textor, in Officina rubr. alij qui litera. fuerunt amantissimi, & in vita Philosoph. de Democrito, & c. 52. de Platone, & Cato. tantam habebat legendi auiditatem, vt nec satiari posset, nec quidem inanem vulgi reprehensionem reformidabat, sed etiam in curia frequenter legere solebat, dũ cogeretur Senatus, nempe Israeliticus etiam populus legebat volumen legis quater in die, & quater in nocte, vt habetur 2. Esdræ. c. 9. & Damasus ad Hier. ait, lectione quidem veluti quotidiano cibo alitur, & pinguescit homo, Luc. in l. vna, col. 8. de stud. lib. vrb. Rom. lib. 11. vers. 8. curet, studeat ergo scholasticus toto pectore, & corpore, vt ad frugem peruenire possit, & quid studere debeat interrogatus Leotichidas. ea, inquit, quæq; sint eis, cũ in viros venerint profutura. Ita refert Plutarchus Cheroneus in apophthegma. Iac. vide Hier. in epist. ad Pammachum, & Oceanum, incipiente scedula, de origene, cõtra eos, qui in Poetarũ figmentis, & historiographorum scriptis, senescunt.

Cui sapiẽtiæ sit incumbẽdum.

Bonis morib. sit ornatus scholasticus.

VNdecimò requiritur, Quod sit bonis moribus ornatus, nam boni mores plusquàm diuitiæ operantur. l.scire oportet.§.final.ff.de tuto. & cur datis ab his,l.si quemquam, C.de episc.& cler.& ibi nota.

Item plus est nobilitas morum, quàm generis c.nos qui,40. distin.nihilq; contra bonos mores est faciendum, c. illa, 12. dist. l.& originem,ff. de mune.& honor.& maiora sunt damna morum,quam rerũ temporalium,c.sunt plurimi. §. fin. & ca.deteriores, 6. c.q.1. quia non est obligatorium, contra bonos mores iuramentum, in cap. non est,de regul.iur.in 6. melius est alicui perdere oculum, quàm bonos mores, & famam,l. infamia, & ibi patruus meus Rebuffus,de decurio.lib.10. C. quare vigilantissimi scholares,curate bonis moribus insudare, vt idem patruus meus dicit in l. 1. C.de professor.qui in vrbe Constant. comi.meruer.lib.12.& in l.proximos,de proximis sacro.scrinio.ibidem,nam fides diuturna,industria,probitas,& serenitas,commendant aliquem, inde August.de ciuita. Dei,c.36.lib.2.inquit, tanta est vis probitatis, & castitatis, vt penè omnis eius laude mouea-

moueatur humana natura. Ideo Dauid illam primo petebat dicens: bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me. Et in ordinato requiritur, quod sit natura prudens, docilis, & moribus temperatus, alia ponit text. in c. qui episcopus, 23. dis. Lucas de Penna in l. magistros, C. professo. & medi. lib. 10. & Archiepiscopus Florent. in 4. parte summæ, in fine, de dono scientiæ.

Quæ prouenire solent ex diuturna acquisitione scientiæ, dicit enim Hiero. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia nõ amabis, c. nunquam, de consecra. distin. 5. non vero ex ludo, Ideo ludus maximè doctoribus, & scholaribus est prohibitus, §. illud, in procemio. ff. etiam si fuerit ludus pilæ, vel scacorum, quamuis alijs sit permissus, authen. interdicimus, C. de episcopis, & cleric. tum ratione amissionis temporis, quæ est maxima in his ludis, tum propter amissionem pecuniarum, & viatici sui, ad hæc quia tales ludentes parentes fraudant dulci spe, & seipsos illaqueãt, torquentq; inanibus sumptibus, viaticulum consumunt, adeo quòd domum redeuntes, & resipiscentes, mallent esse mercatores,

Ludus oĩs uisi cartarum scholasticis est ꝓhibitus.

res, imo cerdones, quem legum, aut canonũ in medicinaúe doctores, testis est nobis Baptista Cacialup. in tracta. de ludo. tertia quæst. plus dicens, quod scholastici lusores nunquam vel multo negocio peruenient, ad magnam frugem. O quot in summos viros euasissent, si non lusissent, ludus ergo chartarum id est librorũ, est permissus doctorib. & scholarib. & hunc egregium ludum exercere non pudeat dilectissimi auditores, si saluti vestræ prouidere velitis, & cæteros ludos extra istum penitus (vt facio) ignorate, ac relinquite.

Pacifici & non rixosi, scholares esse debent.

DVodecimo, debet esse pacificus, nõ rixosus, vel procax, vt nõta. in proœ. decreta. & Corset. in tracta. de potesta. regia, in priuil. pacis, & infra dico abundantius, in priuilegiis, ego ipse propter rixas & controuersias, scholasticos plurimos mea Tholosæ memoria vidi gladio perire, quãdoquidem isti pacifici, ad doctrinam sunt aptiores scribit Volateranus, libro 28. cap. secundo in hæc verba, Ad doctrinãm alius alio docilior, Mercuriales pueri velocissimi sunt, verùm cito deśinunt, raroque ad frugem perueniunt, maximè cum Mercurio

rio partem coniunctam habeant, talis fuit Hermogenes ille sophista, qui de arte in adolescētia scripsit, senex in senectute puer, vt ait Philostratus. Saturnini vero tardiores ab initio, sed tēpore altius radices mittunt, quapropter Seneca dicere solebat, se malle adolescentem tristem, quàm hilarem, & turbæ amabilem, & huiusmodi legitur fuisse Cato Cēsorinus, qui sero didicit literas, euasit tamen summus orator. Iouiales vero (vt Cocles testatur in sua physionomia) sunt studio iurium aptiores, sub quo sydere me natum vehementer optarem, quanquā nōnullorum ea est sententia, secus quam experior.

Sed cuiuscunque sint naturæ scholastici, si prædicta seruent, optimè se habebunt, multaq; alia requiruntur, sed ista posui instar 12. Apostol. quos oro, vt postea q̄ fati munus exoluero, me Deo prēsentēt, ac frequentatis precib. interea pro me exorent.

Si tamē alia q cernere velit, poterit videre per Ioa. Bapt. in suo tract. de modo studendi, & Luc. de Pen. in l. 1. de studiis lib. vrbis Rom. li. 11. C viginti tradentem necessaria, & in l. 1. qui ætate, lib. 10. C. & l. 3. col. 2.

de his qui num.lib. ibi. sed quasi omnia reduxi ad ista duodecim, & si ista habuerint studentes, inde oriētur Camilli, Scipiones, Fabricij, Marcelliani, Fabij, ac ne singula Imperij nostri lumina simul percurrendo sim longior, inde inquam cœli clarissima pars diui fulserunt Cæsares, vt dicit Valerianus, lib. 2. de institutis antiquis, de mutui officio, commodo. c. 42. & Cicero de Oratore ait: quid huic abesse poterit, de maxima rerum scientia? quasi velit dicere, nihil verum, quia hæc authen. est priuileg. Ideo quod requirantur in concedendis priuilegiis, vide per Lucam de Penna, in l. priuatæ, de excusa. munerum, lib. 10. C. & cum hæc delicatis auribus, vel oculis, cum plus satis diffusa sint, nequaquam arrideant. Igitur his supersedeo interpretationem Authenticæ Habita statim aggressurus.

Libri Secundi de his, quæ studentibus necessaria sunt finis.

LIBER

LIBER TERTIVS, DE INTERPRETATIONE AVTHENTICæ conſtitutionis habita, C. Ne filius pro patre, incipit.

Noua Conſtitutio Federici.

FEDERICI hæc eſt Conſtitutio, alij dicunt Friderichi, ſed vtcunque dum non mutetur ſenſus, & cuiuſnam fuerit, cùm tres huius nominis in ſupplemento Chronicorum inuenerim, dubitatur. Oldendorpius in ſuo tractatu aſſerit conſtitutionem hanc à Federico I. editam fuiſſe, ego verò putarem à Federico II. qui à ſui imperij initio ab eccleſia educatus, ei multa ſingularia iura contulit, demũ contra matrem, videlicet eccleſiã, inſurgens, ab ea depoſitus fuit, ac damnatus ſicut diabolus, vt eſt in c. ad apoſtolicę, de re iud. in 6. Aluaro. in cap. vno, de pace tenenda, & eius viola. & vitis Iuriſconſultorum, hęc accu-

accuratius, & abundantius describuntur, ibi lege.

Diuisio hui9 authenticæ habita.

Ista authentica tres patitur diuisiones. Prima fuit Bar.& eius præceptoris, secunda Bald.tertia Guido Pap.Bart.in tres scindebat partes,in prima. Imperator priuilegia confert scholaribus, vt vadant ad literarum studia,morenturq; in eis securè, sic vt non teneantur ad soluenda vectigalia. secunda est, vt non patiantur iniuriam, & ne capiantur propter represalias: tertia dat iudices,& scholaribus potestatem eligendi vnum ex illis,secunda ibi Hac igitur, tertia ibi Veruntamē, sub ista diuisione nō complectuntur omnia,quæ in text. continentur, ob id posset impugnari verum, quia modici est effectus disputare de diuisiōnibus,licet sint multum vtiles, vt dicit glos. narrando tria bona in procem. instit. in §.igitur,quam sing. dicit Barb. in proœ. clc.in 2.lectura,col.5.& elegans,secundum Georg.Nathan.in repet.c.quamuis, colu. 27. de pactis, in 6. nam qui benè diuidit, proximus est veritati, teste Salicē. in procem.C.& quando non intelligis tex. nota. diuisiones,quia valdè tex.declarant,nec in vanum

vanum sunt inuentæ, teste Panor. in c. quia, in princi. de concessio. præben. tex. in l. 1. ff. de doli exceptio. & opinio distinguens dicitur melior, quàm alia. l. rogasti. ff. si cert. pet. l. adeo. §. cum quis. ff. de acqui. rerum dominio. Franciscus Ponzinibius in tract. de lamiis, colum. 16. & interdum quilibet pro libito suam facit diuisionem, ideo in his non insisto, sed vt omnes diuisiones in vnum traham. Hæc authen. in tres scindetur partes, vt suprà, & prima subdiuiditur in duas, quarum prima tradit generalem sanctionem, altera rationem, ibi, Dignum nanque, secunda principalis pars habet duas, in prima ponitur prohibitio, vt nullus audeat iniuriam scholaribus inferre, secunda punit contra facientes, & illorum priuilegia violãtes, ibi, Scituris, tertia principalis subdiuiditur in quatuor. in prima datur optio scholasticis eligendi iudices, in secunda puniuntur cõuenientes eos cõtra hæc statuta, tertia docet, vbinã describi iste text. debeat, quarta mõstrat in quo loco sit edita, secũda ibique verò, tertia ibi, hãc autem legem, quarta ibi datum, &c. & sic diuidendo nullus reprehenditur, cùm non

Facile t ad nõ debere præbendendum essemus.

non debeamus esse faciles ad reprehendendum,iuxta doctrinam Ioannis Fab. in procemio insti.& quod ad me attinet , ad vnguem seruare hactenus(vt etiam lippis, & tonsoribus patere potest)consueui,sunt tamen qui non vereantur Doctores nostros, tam veteres , quàm recentes , veluti sexagenarios(vt prouerbio dicitur) de põte deiicere,sed isti falluntur ,& loquentiores sunt multò,quàm sapientiores, hos igitur mordaces, semper mordentes , morti quæ eos morsu superabit,relinquamus.

Sic summatur consilio prius habito scholaribus euntibus ad studia , tanquam benè meritis , & quorum scientia mundus illuminatur,hic indulgetur , vt ipsi & eorũ nuncij possint ire ad literarum studia liberè stare,& securè habitare,& vt illos nullus offendat,& qui contra facit, incidit in pœnas huius constitutionis , tres habent iudices,electionemque illorum eis reliquit, & sub quo malint conueniri,si trahantur cõtra hanc constitutionem cadit à conamine conueniens , & debet inseri sub hoc tit. dicit in summa.

[a] *Habita quidem super hoc.* [a] Habita] pri-

primò, quòd licet ablatiui absolutè positi inducant conditionem, per text, & ibi Bartol. & alios in l. ab emptione, ibi præstitis. ff. de pactis. l. à testatore, de conditio. & demonstrat. & ista conditio non est propriè conditio, quæ de futuro est, & expressa vt tenet Bart. in l. 1. col. fi. quæst. 7. ff. de conditio. & demonstratio. Ias. in d. l. ab emptione, & in rubr. ff. solut. matr. ac in l. 1. nota. 5. num. 12. C. de iure emphy. & in rep. l. si quis pro emptore, colum. num. 48. ff. de vsucapi. hic tamen mea sententia non denotant conditionem, sed habita examinatione episcoporum, ducum, id est, postquam Imperator habuit consilium, & examinauit rem cum episcopis, ducibus, & proceribus, statuit vt in hoc tex. & huic expositioni conuenit text. in l. secunda, §. exactis. ff. de origine iuris, alioqui ex aliorum sententia oporteret exponere tex. habita examinatione episcoporum, id est, si habuerit, quæ expositio textui esset aliena, licet interdum sic, vt asserunt Docto. ablatiui absolutè positi accipiantur, & aliquando hi ablatiui denotant priuationem, vt in l. 1. & ibi Bald. in fi. C. de liber. præteri. interdum po-

Ablatiui absolutè positi, quid significent.

ponunt, vt in vim causæ finalis, vel in vim suppositionis terminorum, Bald. in l. vna, colum.1. C. qui admitti. vide abundantius per recentiores. in rub. ff. solut. matrimo. & per Bertrand. cōs. 173. ex themate, num. 15. in 3. vol. secundum nouam impressionē.

De diligētia hic multa.

Diligenti b *inquisitione.* b Diligenti] Collige diligentiam esse pernecessariam, maximè in legibus condendis, & intelligendis, vt hic dicit Imperator, & idem in alio actu, cùm diligentia sit mater eruditionis, negligentia verò nouerca, vt dicit tex. in c. fi. 83. dist. & diligentiæ omnia subdita fiunt, ait Menand. Græcus, & tex. in l. iudices, de anno. & trib, li. 10. C. vnde iudices negligentes debēt perdere salaria, & idem dicit ibi patruus meus in famulis, & in doctorib. negligentibus diebus statutis leg. l. diem functo. ff. de offic. assesso. quod intellige verum, si delictum negligentiæ totum sui officij tēpus respiciat vniformiter, alias pro tempore, quo nō fuit negligens, debetur sibi honorariū. l. si vno. §. itē cum quidam, colum. penult. ff. loca. Aufre. in decis. Tholosan. q. 359. Item iudices debent diligenter agere, & sollicitè, vt malis hominib.

ex-

expurgetur ciuitas. l. congruit.ff. de offic. præsid.& si negligenter se habeant,puniũtur,nam negligere cùm possis perturbare peruersos,nil aliud est quàm fouere. 2. q.7. c.negligere,c.dilecto,de sententia excommunica. in 6. negligentia & contemptus æquiparantur,in authen.vt cùm de appel. cognosci.§.si vnum de prædictis,colla.8.& 11.q.3.c.vlt. in fi. & quomodo probetur diligentia vel negligentia? scribit Bartol. in cons.102. incipient. clarissime domine, & Corset.in singul.incipien. diligenter, Aufr. in Clement.1. nota. 10. de offic.ordina. & quid si Montispessulani consules fuerint negligentes in eligendo nouos, vide Rebuffum patruum meum in l. iudices, de anno.& tribu. lib.10. C. & si proximus,qui habet ius retractus,fuerit negligens emere interpellatus post duos menses,licitè venduntur res illæ extero.per text.sing.in l.qui Romæ.§. cohæredes. ff. de verborum oblig.secundũ Amanuel.de claris aquis, sing. 21.prosuppofita,negligentibus quoque nõ datur restitutio.l.nõ enim, & l. sciendum. & l.ab hostibus.§.fin.ff.ex quibus caus.maior.quia antequã aliquis restituatur,opor-

tet quòd ſit ſine culpa læſus. l. item hi. §.1. & l. cum qui, cum l. ſequen. l. ex quib. cauſ. maior. vnde maiori negligenti conficere inuentarium intra tempus à iure ſtatutum, in l. final. §. ſin autem, & §. ſequen. C. de iure deliberan. nō datur reſtitutio, quia ſi minori iure ſpeciali ſubueniatur, ſi omittat conficere. §. pupillus, de hæred. & Falcid. collat. prima, ergo iure communi denegatur maiori, argument. l. ius ſingulare. ff. de legib. & l prima, ad municipia. ita firmat Guido Papæ in ſuis deciſio. quæſt. 473. negligentia, ac Felin. in cap. cæterum, colum. prima, de reſcript. vbi ſcribit, quod iuriſdictio reuertitur ad ordinarium data negligentia, & ſuperior poteſt impedire iuriſdictionem inferioris licet alias regulariter contra, ſecundum Cardin. ibi, vnde cōſuluit Ludouic. Roma. conſil. 338. in caſu, quod ſi iudex pronunciat eſſe ad arbitros redeundum, à quo partes receſſerant, vel arbiter dicat ad iudicem eundem, vel in alios compromittendum, iſtud eſt negligere iuſtitiam adminiſtrare, per l. non diſtinguemus. §. quæſitum. ff. de arbitr. quippe tunc negligentia cenſetur, quando quis nō

facit

facit id,quod facere tenetur, cùm sit priuatio diligentiæ,Bart.in d.consil. 102. charissime domine, nisi impedimentũ ostendat,per tex.in l.3.§.si ad diem,& l.qui commeatus.ff.de re milita. & l. 2. §. si quis cautio. negligentia autem est omissio illius, quod fieri debet & potest.scribitur in additio.ad Felin.in c.si autem, col.2.vers.negligentia,de rescript.& per Cardin. consil. 55. in casu vbi dicit pulchram doctrinã, quod quãdo lex vel statutum requirit negligentiam,tunc necesse est monitionem præcedere, aliàs non erit quis negligens,per glo. in cap. extirpandæ.§.qui verò.de præbend. & hoc quando lex loquitur negatiuè,text. in cap. si capitulo, de conçess. præbend. in 6.vbi si fuerit datus executor vt prouideat capitulo negligente, nunquam poterit prouidere nisi monitione facta capitulo, & illi assignato tempore ad prouidendum, scripsi abundè in forma literarũ executo.manda. apost. in concord. in verbo,negligentes, vbi dixi non seruari in hoc regno,quo ad executores mãdatorum, in quibus nulla solet interuenire requisitio.

Monitio an debeat præcedere negligentiam.

Primò limita,nisi statutum fieret de eo,

 quòd

quòd ius commune cõtinet, vtpote quòd clerici haberent residere, tunc non requiritur monitio, vt statutum aliquid operetur, sic consuluit Federic. de Senis, consil. 119. q. faciunt nota. per Bart. in l. 4. §. præto. ff. de damno infecto.

Secundò restringe quo ad Deum, & sic in foro conscientiæ, nam absque monitione puniet Deus negligentiam, quia illi nihil est occultum, vt tenet Panor. per illum tex. in cap. excommunicationi, de rapto. & in repet. c. extirpandæ. §. qui verò, colu. 10. cum seq. de præb. Aret. in c. cum olim, de testib. col. 5.

Tertiò fallit, nisi ageretur de negligentia, quæ non puniretur, Felin. & alij in d. c. cùm olim, & in d. c. si autem, & in c. 2. & ibi Ioan. de Ana. de magist.

Quartò non procedit, quando lex nominatim assignaret terminũ, tunc eo elapso, cum dies interpellet, nulla alia requiretur monitio, l. magnã. C. de contrahen. stipula. cap. si tibi, de præbend. in 6. l. emancipiorum. ff. de optio. lega. interrogatus, quid esset diligentia? respon. ex verbis Lucæ de Penna, in l. vna, de mendican. valid.

lid.lib.11. C. & l. diligenter,de aquæ ductu, eo. lib. quod est mater omnium artium in opere suo,& Cic.lib.2.Rhetoric.diligentia est acurata obseruatio suorum, item: diligentia est inertiæ triumphatrix, ait Polycrat.in procemio, & licet sit omnibus necessaria,vt ait Cicero de Oratore,hæc præcipuè est nobis colenda, hæc semper adhibenda,& hac nihil est,quod aliquis non assequetur,sed debet esse bonæ fidei coniuncta.l.si ita,prima.ff. de manu.test.vide text. & ibi Docto. in l. periculum. ff. si certum peta. non amplius tamen se extendet diligentia nostra hic, sed prosequemur textũ.

e *Episcoporum.* e Episcoporum] Nota ex isto text. quod princeps secularis in suis consiliis habere potest abbates, & prælatos, & maximè pro legibus condendis, vt hic scribit Salice. & Bolog. dicentes congruum esse, sed non necessarium, & tutius esset illis,vt in suis prælaturis residerent, & sic nihil post hominum memoriam gloriosius facere possent, & animabus corũ vtilius,& vtinam sicut edictum de residentia officialium regiorũ seruatur, ita & seruarentur iura de residentia ecclesiastico- *Princeps secularis in suo consilio p̄latos habere potest.*

Nn 3 rum

rum promulgata, imò non ſolum epiſcopus in principis conſilio eſſe,ſed etiam eius conſiliarius effici poteſt,vt ex hoc text.elicitur,& ex cap.vno. §. primo, de prohibi. feud.aliena.per Federic. quod obſeruatur in hoc Franciæ regno, in quo omnes epiſcopi vocantur regis conſiliarij ſine ſtipendiis, tamen & ſuffragiis exceptis quibuſdam,de quibus ſcripſi in ordina.regiis, vnde dicit Panorm.in cap.clericis, colum. 2. ne cleric. vel monach. prælatos poſſe meritò intereſſe conſilio in lege promulganda, etiam ſi illa lex contineat pœnam ſanguinis, dum tamen modò non conſulatur ſuper facto,argument.text.in c. 1. 23.q.6.& nota,in cap.ex literis,de exceſſibus prælat. non tamen poteſt epiſcopus eſſe officialis iuſtitiç exercendç,vt ibi,ſed vindictam ſanguinis ad regem remittere debet, cap. in epiſcopatu, de raptor. doctores in cap. inter,verſic.ſecundo ibi, ex delegatione Ludouici, de fide inſtru. alioqui ſi exerceret, eſſet irregularis, vt ibidem not. & in c. fin. ne cler. vel mon.in 6. Ex quo inferunt Bal. & Imo.in ca.fi.de maior.& obedien. quod Papa eſſet irrçgularis, ſi homines occideret,

ret,multo fortius episcopus, secus si clericus interrogatus de pœna delicti,videlicet qua pœna homicida sit plectendus, respõdeat,quòd homicida est furcæ affigendus. l.3.suprà de episcop.audien.idem si consultus super alio delicto in genere, quid iuris est, declaret,quia non est irregularis,nisi de facto casus immineat, gloss.in cap.omnis, 3.distinctione, & in dicto cap.ex literis, de excessibus prælato. Panormitan. in cap.1. de furt. hinc dicit Hostien. in summa de pœniten.& remissio. §. cui confitendum, versic.cui rex,quòd clerici,siue sint episcopi,vel alij, possunt interesse bello iusto, vt dent consilium,capit. ex multa. §. primo, de voto, nempe ecclesia plus iuuat regnum orationibus, quã armiger armis,vt patet in vita S.Martini,& hoc firmat Host. vbi suprà allegat,c.quicunq;.23.q.8. vbi dicitur, quòd debet deponi, si sacerdos interfit bello ad pugnandũ,secus si ad exhortandum, & confitendum, Innocent. in c. ad audientiam,& ibi Maria. Socin. de homicid.&Ioan.Brunellus olim Doctor Aurelian.egregius in c.1. concl. 2. illo titul refert,quòd licet mors sequatur ex hoc con-

ſilio, non tamen ſacerdos vel epiſcopus erit irregularis, quod intellige quando cauſa mediata erat condere legem, & ex illa lege fuit condemnatus reus, ſecus ſi in illo conſilio fuiſſet condemnatus, in quo conſilio erat clericus, vel ſi ipſe prælatus, tanquam vice rex condemnaret delinquentem, tunc non poſſent notam irregularitatis vitare, vt tenet hic Bologni. & doctor. in d. cap. audientiam, & tex. in cap. Petrus, de homicidio, & ca. in ſynodo, 63. diſtinct. cùm etiam ſola præſentia faciat quem irregularem, ſi conſentiat homicidio & pœnæ, inde ſacerdotes ſolent expelli, quando aliquis ad mortem condemnatur, ne audiendo ſententiam conſentiant morti illius, dicendo more fatui, benè meruit, vel benefactum extitit, vel ad maiorem pœnã debebat condemnari, & ſimilia verba, tũc is qui talia profert, eſt irregularis, & multi ſunt irregulares, quia ſtatim proferunt *il la bien merite*, & ſic condemnant illum, & morti illius conſentiunt, item pœnitentia quodammodo conſenſum inducit, Doct. in d. ca. Petrus, tamen prælatus poteſt eſſe præſidens cãcellariæ regiæ, prout vidimus in

Irregularis quando quis dicatur.

in reuerendissimo Dom. legato à Prato, & olim in episcopo Parisien. tempore Ludouici XII. de quo Corset. in tract. de potestate regia, q. 95 scribit.

Abbatum, d *Ducum*. d Ducum] Et sic habes, quod duces possunt adesse in lege condenda, sed quid sit dux? Respondeo, is qui de ducatu est inuestitus, c. 1. quis dicatur dux, marchio, comes, in feud. aliquando vocatur dux qui populum ducit, vel militum exercitum, vt attestatur Iacob. de sancto Georgio, in tract. de feud. in princ. scripsi, in proœmio concordat. in verbo, dux.

Omnium e *iudicum*. e Omnium iudicum] Intellige præsentium, & de hoc interrogatorum, gloss. in l. inter, ff. qui satisd. cogant. & l. si quando. §. 1. si seruit. vend. ex hoc nota, quod generalis dispositio intelligitur de habilitate, vt habetur Matth. 22. quod rex iussit quoscunque vocari ad nuptias, & postea videns vnum non vestitum veste nuptiali, mandauit eum in carceres intrudi, & tamen mandauerat vocari omnes, sed intelligebat de idoneis, & 1. Pet. 2. c. subditi estote omni creaturæ, sed Lo-

Generalis dispositio, de habilitate intelligitur.

doui. Roman. latè in sua solenni repet. l. si vero. §. de viro, ff. solut. matrimon. limitat omnia suprà dicta non habere locum, vbi tractatur de fauore publico, quia tunc verba generalia ad personas habiles non restringuntur, imò generaliter etiam de inhabilibus intelliguntur, per text. sing. in l. 3. §. sed vtrum, ff. de Senatusconsul. Silla. vbi multa addidi, sequitur Iaso. in l. 1. §. nunciatio, in 1. num. 5. colu. 3. ff. de noui operis nunciatio. vide Bernardinum de Bustis, in sermo. 3. secundæ partis in mariali.

Secundò fallit, quando proferuntur ab homine, Franc. Curtius in tracta. de feud. 3. parte. q. penult. & consil. 1. vide Bald. in l. fin. C. sine censu vel reliq.

Tertiò fallit quando illa verba in statutis essent apposita & nihil vltra ius commune operarentur, Bald. in rub. C. qui accusa. non possunt, col. 4. vt si statuto caueatur, quod omnes ad accusandum admittantur, vide alias limitationes per Iason. in l. fideiussor. §. prætor, ff. qui satisda. cogan. & per Zasium intellectibus singularibus, folio mihi. 67. & sequen. ne istam materiã in immensum extendam, nunc modicè agam,

gam,& vide iura sequentia,si delectet,huic rei valdè accommoda,primo text in l.1.C. de sacrosanct.eccles.& l.ad similitudinem, de episcopis & clericis,l.finali,sine censu vel reliq. lege vnam, vbi conueniat, qui certo loco dare promis.l. primam. de eo quod certo loco.l. omnes, de anno.& tribu.libro 10.C. l. tertia, de fide instrument. & iure hastæ fisca. cod. lib. ac l.primam.C. de fide instrument. emancipari. ff.de adoptio.l.1.manda.l.ex empto.§. etiam, de actio.empt.cap.1.de iureiuran. in 6. verùm quia ista materia est sine fine, vt restatur Felin.in c.in omni,de test. & ne fastidiat lectorem. vide Bartol. in l. 1. §. nunciatio. ff. de noui operis nuncia.Barba. consil.1.colum.5. & sequen. in 2. volum. & in repetit. cap.Raynaldus,colum.2. de testa. Marcus Anthon.Bauer.in §.sed cum aliquis, instit. illo titul. Gaspar. Valaci. in repet. l. imperium, colum. 61. de iurisdict. omnium iudic. Vincent. in l. 1.numero primo.ff. de legat. primo. Alexand. consil.35. numero 4.in 6.vol.Feli.in c.ex parte, col.2.de offic. deleg.Ias.in §.in personam.nu.26.de actio. & in d.§.nunciatio, & in l.2.§.prætor ait.ff.
qui

qui satisda.cogan.& in l.in prouinciali.§.fi. de noui operis nunci. & in l. cùm filiusfamilias viaticum, de reb,cred.

Proceres qui dicantur.

f *Et aliorum procerum.* f Procerum] Nota, quòd non solum duces, sed etiam proceres conuocantur pro lege condenda.§.1.de prohibita feudi aliena. per Federic.vbi Aluaro.exponit procerum, id est, sapientum, vel dic proceres esse primares palacij viros illustres, quorum numero comprehenduntur & patricij,licet omnes proceres non sint patricij, per text.in §. ad hæc,ibi ad conuocandos patres cæterosq; proceres in auth. de appel. coll.4. facit.l.pro his,ibi,sub communi audientia florentissimorum palacij procerum, de temporib. appella.C. & l. omnem,quando prouoca. nō est necesse,sic exponit Petrus Coterau. in suo tractatu de magistr.Galliæ,in Rubri. de sacro cōsisto.fol.25.& 29. nam proceres capita trabium sunt, hoc est mutili quidā extantes,hinc principes ciuitatis proceres appellati sunt, quod hi ita in ciuitate eminent,sicut illi in ædificiis.

g *Sacri nostri palacij.* g Sacri nostri palacij] Ex hoc text.colligunt, quòd palaciū prin-

principis dicitur ſacrum, per l. in offerendis, in fine de appellat. C. & rubric. de priuileg. eorum qui in ſacro palacio militant, lib. 12. & de comitibus & archi. ſacri palacii, eod. lib intellige dici ſacrum non Deo dedicatum, nec religioſum, ſed venerabile atq; incorruptum ſeu intactum & ſanctę leges dicuntur, quæ pœnæ ſanctione corrumpi vetantur; & ſacroſancti magiſtratus qui non ſine capitali ſupplicio attingi violenter poſſunt. l. omne delictum. §. 1. ff. de re milit. Do. Budęus in annotatio. ad Pandectas, in l. 1. ff. de iuſtitia & iure, & eadem ratione palacium, non ſolùm ſacrum dicitur, ſed etiam ſacratiſſimum, per textum in l. in nomine. §. hoc etiam, ibi ſacratiſſimo palacio, ſuprà de offic. præfect. præto. Afri. etiam domus principis ſacratiſſima dicitur, in l. vna, in fine, vt nemini liceat, in empt. ſpecie ſe excuſar. lib. 10. & diuina, in l. abſit. C. de priuileg. domus auguſtæ, lib. 11. & l. fi. §. quia igitur multa. C. de quadriennij præſcript. & ædes ſacratiſſimæ. l. acceptam. C. de vſur. & ſacratiſſimum ærarium. l. 2. de quadriennij præſcriptio. infra, & ſacrum dominium. l. fin. in princ. ne rei domi.

Sacrum de iure ciuili quid dicatur, & quare.

domi. vel templo. & principis sacræ literæ dicuntur.l.vna C.de manda.princip.& patrimonium principis sacrum.§.accipiat,in authent. vt omnes obediant iudi. prouin. colla.6.& sacri affatus.l.sacri. C. de diuers. rescript.& pragma.sanctio. & princeps sacros vultus infert, quando publicam tenet curiam,& omnibus se exhibet, textus iuncta gloss.in l. vna, publicæ lætitiæ, libr. 12.infrà, imò potestas eius dicitur sacra, in authent.de vsur.nauti. in prin. collat. 9. & sacræ largitiones,in rubr. de canon. sacra. largitio. lib. 10. & sacra cubicula eius sunt in rubr.de præpon.sacri cubiculi, libro 12. infrà,& sacrum habet scrinium, in rubr. de proxim.sacro scrinio..libro 12. & sacratissimæ leges,de legib. suprà. l. leges sacratissimæ,& responsum eius cœleste dicitur, in l. nemo. C. de re milita. lib. 12. & oraculum sacrum,l.& si legibus.C.si contra ius,vel vtili. publi.suprà,& aliquando cæleste. l. iubemus,in 1.C.de sacrosanct.eccle.& sacratissimus princeps, in proœmio.ff. Et dicitur palacium à Pallade Arcadum principe in cuius honorem Arcades oppidũ construentes,regiam ipsius palacium vocauêre,

re, Luca teste, in rubr. de palaciis & domi. do. lib. 11. vel à Palatino monte præcipuo vrbis Romæ, vel à Palante ibi sepulto, vel à palare, vt quidam tradunt, ad reliqua pergamus.

Quæro ergo, nunquid palacium principis debeat immunitate gaudere, postquã est sacrum, & videtur quod sic, nam postquam habet nomen, & effectum debet habere. l. à nullo. C. de feriis, item vocatur cõsecratum in l. vna. C. de palaciis & domi. do. li. 11. de sed. ecclesia. consecrata gaudet priuilegiis, nam confugiens non potest extrahi, per totum titulum, de immunita. ecclesia. nisi in aliquibus casibus positis per Hostien. in summo illius titul. & in ca. fi. de immunita. eccles. & in §. neque, de manda. princip. collat. 3. & in cap. 1. de homicid. & ibi Ioann. de Ana. & Ioannes Brunellus in repetitio. illius, cap. dico. in ordina regul. in rubri. *des immunites & franchises*, hoc est, de immunitatibus & libertatibus,] contrarium arbitror esse verum. nam duplex reperio esse sacrum, quoddam sacrum priuatum, vt sunt oratoria & ædiculæ, siue capellæ intra domos positæ, &

Palaciũ principis an immunitate gaudeat,

Duplex est sacrum.

& candelæ, libri, cerei, & cætera quæ in vsu sanctitatis habentur, & hæc non gaudent priuilegiis rei sacræ sequentis. Alterum est sacrum publicum, id est, per Pontifices ritè consecratum, & de isto loquuntur iura canonica, loquentia de confugiente ad domum sacram, id est, per Pontificem cōsecratam, & sic illa oratoria nō gauderent immunitate ecclesiæ, nec ad illa cōfugiens habet immunitatem, imò posset extrahi, ita tenet Hostien. in summa de immunitate ecclesiæ, in §. in quantum. versic. quid de oratoriis. Panorm. in cap. fin. de ecclesf. ędifican. & de hoc duplici sacro loquitur tex. in l. sacrilegij. in 2. ad leg. Iuliam, peculatus, & ibi hoc firmat Bart. & Albert. Et isti palacio regis nō debent ædificia priuatorum cohærere. l. quicunque, infrà de operibus public. nec alij ædificio publico. l. ædificia, illo titul. & ob id anno Domini 1525. Tholosæ fuerunt destructę omnes domus iuxta muros ciuitatis existentes, me legente in dicta ciuitate, supra dicta nota, vide Vincenn. Herculan. in rubr. ff. de verb. oblig. col. 1.

h *Examinatione.* h Examinatione.] No-

Notat ex text. quòd lex & ordinatio debet examinari, antequam promulgetur, vt dixi in prooemio concord. in verbo, meditari, & qui debeant conuocari ad hoc, etiam scripsi ibidem in gloss. viros, ob id solent ordinationes regiæ antequam publicentur, & consuetudines ante approbationẽ, dari examinandæ, tam magno regis consilio, quàm curiis suprémis, imò etiam in aliis actibus expediendis debemus quærere consilium, & actum examinare, vt fecit hic Imperator, noluit enim priuilegiis scholares donare, nisi habita prius episcoporum, abbatum, ducum, iudicũ, & aliorum procerum examinatione, sed quia de consilio loquimur; quid sit consilium, videamus, insequendo doctrinam Cicer. in offic. omnis institutio, &c. Consilium est persuasio quædam, ad aliquid benè regendum, vt probatur in l. idemque. §. si quis ea. ff. manda. & l. is qui. §. diuus. ff. de tuto. & curato. datis ab his, & ad tuendum. l. consilio. ff. de cura. furio. Luc. de Penna in l. 1. C. de agen. in reb. lib. 12. & Boër. in tracta. de authoritate magni cõs. fol. 41. vel: consilium est mentis voluntas, quod ex animi proui- *Quid sit cõsilium.*

dentia alicui tribuitur, idem Luc. de Penna in l. omnes, in 1 col. 8. C. de decurio. & in l. si quid, alias in l. si quidam, de lega. lib. 10. col. 1. vel secundum Cicer. in 1. Rhetori. antiq. consilium est aliquid faciendi vel nō faciendi verè excogitata ratio. vel dico ꝙ est persuasio, vel impulsio, seu instructio ad aliquid faciendum, vel non faciendum. l. in furti. §. rectè. ff. de furt. ideo Bald. in prælud. feud. his verbis ait, in §. aliqua, quòd licet promulgandæ quoque legis auctoritatem fortunæ sibi princeps vendicat eminentia, in authen. de rapto. mulier. in princip. colla. 9. tamen ipse super omnes debet cogitare, quid agat, quia postquam vult ex certa scientia, non est qui possit dicere, cur ita facis, Bart. in l. omnes, in 2. q. ff. de iust. & iure, & gloss. in verbo, noui iuris. ff. quod quisq; iur. in alium statue. nec vnus quantumcunque magnus & doctus, etiam si esset Papinianus alter, debet quo ad hoc suæ prudentiæ inniti, & hoc est propter affectiones & rationes, quæ in diuersas diuersæ ostenduntur, nam quando lex vel ordinatio ædita est cum maturitate consilij, erit solennis. l. humanum. C. de legibus vbi princeps

Princeps sine cōsilio nihil agere debet.

ceps respondet cum consilio procerum, iudicum, & aliorum cōsiliariorum, & tūc benè res se habet, & ad beatitudinem imperij, & ad gloriam ipsius redundat, & text. in l. dubium, infrà de repud. dicit, quòd omnia benè geruntur, si fiant cum consilio, textus in l. diui, ibi, sed & cum Metiano, & aliis amicis nostris Iurisperitis adhibitis plenius tractaremus, & c. ff. de iure patro. vbi in arduis consilium amicorum est requirendum, c. fi. de dila. ibi, quorum consilium tam ardua causa requirit, imò & quātumcunque quis sit doctus, in dubiis & arduis non debet dedignari alios interrogare, vt faciebat Nesennius in l. Nesennius. ff. de negot. gest. & l. Nesennius, de re iud. & l. Nesennius, ad l. Falcid. & ibi Vincē. & maximè debent consuli parlamenta Franciæ, nempe iura dicunt illum stultū esse testatorem, qui absque consilio peritorum facit testamentum, glos. in l. codicillis. §. Lucius, in verbo, diligentiam, ibi audi stultum testatorem. ff. de l. 2. & hodie multi essent stulti, quia maior pars hominū facit testamenta, & actus arduos sine cōsilio, & ideo tot ꝓcessib. inuoluūtur homines, & in pau

pertatem rediguntur, & nolunt quidam dare vnum aureum ad dictandum testamentū, vel alium actum, sed hæredes dant, postea vel ipsimet plusquam centum ad litigandum, quia post mortem, eo quod in illo testamento aduocatis & peritis nihil est datum ipsi querelam, contra testamentum proponunt, vt dicitur communiter, & 3. Rethor. Dij non fiunt auxilio his, qui se inconsulto in periculum mittunt. & duo sunt maximè contraria consilio, festinatio, & ira, vt Bias philosophus solitus erat dicere, & Seneca in Prouerbiis. ideo deliberandum est diu, quicquid est semel statuendū, & Cicero primo officio. non ineleganter scribit: Parua sunt foris arma, nisi sit consilium domi, & Cassio. epist. 19. lib. 6. omnis prouidus consilium quærit, & Seneca epistola 23. ad Lucullum: pauci sunt qui se suaque consilio disponant, Aristot. 6. Ethicor. prudentis est benè consiliari, Salust. in Catilinam, Priusquam incipias cōsulito, & vbi cōsulueris maturè, opus est facto, & Menander Græcus, ante omnem rem consilium cape, sacra enim res est cōsilium. Socrates ait in libro de sapientia, prout refert Cæ-

Cur tot processib. inuoluantur homines.

Cælius, libro antiquarum lectionum, 6. c. 31 nam facilè quis ſuum cognoſcit, quando conſilium à peritioribus habuit. l. ſi auiam. C. de ingenuis & manu. iudicium eſt integrum, quod à plurimorum ſententiis approbatur, Clem. 1. de ſentent. excõmunica. & ibi dicit gl. ibi ſalus, vbi multa conſilia, allegat Prouerb. 14. c. non eſt ibi, ſed, 11. c. Ideo libet hic conſilij commoda, quæ multa ſunt, deſcribere, vt quilibet ad conſilium petendum pronus ſit, pronior ad habendum, proniſſimus, ſi fas dicere, ad ſeruandum in conſilio ſtatuta, & quales eligendi ſunt ad conſilium, ſcripſi in ordina. regul.

Primum eſt, quia licet minor 25. annis non poſſit ſeruũ ſuum manumittere, cum filij conſilio tamen poteſt. l. ſi pater. §. fi. & l. ſi ſeruus. ff. de manu. vindict. §. eadem, inſtit. quib. manu. licet, quia rectè præſumitur factum habito peritorum conſilio. *Cõmoda cõmulta.*

Secundum eſt, quod alienatio minoris facta cum conſilio patris, etiam ſine iudicis decreto valet, quamuis nulla vrgeat neceſſitas. l. prædium. C. quando decreto opus non eſt, licet aliàs neceſſitas requira-

 tur.

tur.l. magis puto.§.ne passim.ff.de reb.eorum, non enim est præsumendum, quòd pater consensisset sine necessitate, tamen non valeret,si probaretur non esse vtilem pupillo,secundum Ias.in l.qui Romę.§.cohæredes,num.23.ff.de verb.oblig. & intellige prædicta,quando pater erat legitimus administrator,secus si tutor,Ias.in l.singul. num.19.ff.si cer. pet.

Tertium,actus factus in præsentia consanguineorum, &illorum consilio liberè factus præsumitur, & dolus,ac metus abesse,tex.sing.in l.transactionem. C. de transactio.quia non est verisimile, quòd aliquis consanguineus dolo consuleręt, vel permitteret metũ inferri cõsanguineo, si posset resistere,quamuis sępius fiat còntrariũ, & tunc minor debet illum dolum probare.l.quotiẽs.§.qui dolo.ff.de probat.quod est limitandum, nisi persona, cum qua cõtrahitur,sit potẽs,quæ possit metum ferre, nedum contrahenti,sed & omnibus consanguineis in illo actu existentibus, Ange. cons.215.reperitur in quondã.col.2.& Dec. in d.l.transact.vel nisi prius intulit metum. Hippo. sing.325,dixi tibi,&c.

Quar-

Quartum est, quod fit ex consilij deliberatione non inducit pœnitentiam, sed perpetua durat firmitate, & nulla arte deleri potest, text. iuncta gl. in authen. de appellatio. §. 1. col. 4. in verbo, plenissimè, & in §. 1. vt immobili, ante nupt. dona. collat. 5. & l. dubium. C. de repud.

Quintum est, excusatur mulier, rusticus, & alius iuris ignarus, si bonorum possessionem intra tempus à iure præstitutū nō petierint, dum tamen habuerint consilium à peritis, tum quia iustam credendi illis causam habuerunt, tum etiam quia fecerunt, quod lex præcipit, Bartol. expressim per illum text. in l. in bonorum, in fin. ff. de bonorum possessor. Roman. in l. si duo, colum. prima, de acquir. hæredit. & tunc poterit impetrare literas regias, & per eas releuari, licet aliàs contra. l. iuris ignorantia. & qui admitti, nam sicut ad syluam rustici, & id genus homines vadunt pro lignis habendis, ita & ad ciuitatem accedere debēt pro indulgentiis, & consilio. Alexand. & alij in d. l. iuris ignorantia.

Intellige tamen, vbi facilis esset accessus ad cōsilium petendum, si multū distarent

peritiores, & bella, & armigeri essent in itinere, etiam tunc non petendo excusarentur, vt firmat Roman. in l. si duo, col. 1. ff. de acquir. hæred. per glo. ibi, non excusaretur tamen, si aliter scire potuit. l. penult. ff. ad Macedonium. l. quod te, si cer. peta. l. qui contra. C. de incest. nup. & ibi Bal. c. 2. cum gl. de tempo. ordinan. in 6. Decius in l. qui cum alio, in fin. ff. de reg. iur. tex. in l. idem iuris. §. penult. ad legem Aquil. huic pulchrè accommodatur, quod dicit Bald. in l. idemque. ff. pro socio, & in l. si ab hostibus, solut. matrimon. quod maritus non debet quærere vxori medicum extra locum, & ciuitatem in qua inhabitant, & idem tenet Alexand. consil. 91. num. 5. in 7. vol. vide tamen eum in l. si seruum. §. fin. ff. de verbor. oblig. in addi. ad Bar. idem tenet Angel. in l. hac edictali. §. his illud. C. de secund. nup. vbi dicit peritos eligendos esse in ciuitate, non extra, & sic communis doctrina procedere non videtur, dicendum est, regulariter quemlibet debere accedere ad locũ vicinum, tam pro consilio, quàm pro medico, quãdo nullus esset in eo loco, & hoc quando locus vicinus esset tutus, & facilè

posset

posset adiri, si verò esset difficile, & periculum esset in adeundo, crederem contrarium procedere, facit tex. in l.1.C.de cano. largit.tit.li. 10. vbi collecta debet solui thesaurario prouinciæ, si sit præsens, alias thesaurario vicinæ prouinciæ, si sit volenti difficilè soluere, potest adduci tex. in l. Mediterraneæ. C. de anno. & tribu.libro 10. vbi Mediterraneæ ciuitates non debent portare solutionem ad maritimas, quia facilè id fieri non potest. Item facit text.in l.fideiussor.ff.qui satisd.cogan.vbi fideiussor debet dari non solùm locuples, sed etiam ad conueniendum facilis, ibi alia allegāt scribentes, vide si lubet, nec dicimur posse, quod difficilè possumus.l.nepos.ff.de verbor.significa. ponit Georg. Nathan, in repet. cler.sæpè, in princ.de verborum signif.col. 3.& Corset.in significat.suis, in verbo, facere, conuenit text.in l.si quis in graui, in princ. ff.de Senatusconsult. Sylla. vbi seruus non punitur, si non adiuuit dominum, quem difficilè erat iuuare, & Bal.in cap.vno, quibus mod.feud. amitta. post gl.dicit nō debere vasallum priuari feudo, si dominum dimiserit in bello, si difficilè erat eum iu-

uare,quia vasallus perdiderat brachia, vel vulneratus vsque ad mortem.

Sed quæro,an sufficiat consulere vnum peritum,vel plures, quod plures faciunt, iura suprà allegata,videlicet text.in d.l.bonorum,& l.2.ff. quis ordo,in bono. possess. seruet. l. si auiam. C. de ingenuis & manu. quę loquuntur in plurali,& plurale ad minus duos expostulat,regula pluralis, de regul.iur.in 6.l.vbi.ff.de testi.

An sufficiat ab vno petere consilium. In hac quæstione possumus facere quatuor conclusiones, quarum prima erit, quando non reperitur, nisi vnus in loco, habens ab illo solo cõsilium excusatur,per tex.in §.quod autem, in auth. de non alienand.reb. eccles. collat. 2. ibi in prouincia duobus insignibus mechanicis, aut architectis,aut etiam vno, si vnum solum ciuitas habeat,& c.l.regula.§.sed iuris ignorantia.ff.de iur.& fact.igno.& Bar.in l.1.in princip de ventre inspi. & ibi Alexand. in addi. ad eum,& Bart.in l.si rixa,de sicca.in fin.& Roma.consil.20.viso, si statutum requirat plures consanguineos intelligi debet si adsint,alias sufficiet vnus, teste Bart.in l. Stichum,qui meus.ff.de lega.1.Item creditur

vni

vni interpreti, in l.1.§.fi.ff.de verbo.obliga. & ibi Bartol. & Doctor. multa alia adducũt, quæ omitto, breuitatis causa, facit etiã quod dicit Angel. de testatore qui facit testamentum coram duobus testibus, quando alios non inuenit, quia fortè est viator, & est in itinere, vel consuetudo, vt hic, dicit, quod nõ valeat testamentum, vel alius actus, nisi adsint duo notarij, si non reperiatur nisi verus, cum testibus valebit testamentum, vt Angel. firmat in d.§. quod autem, quod nota.

Secunda conclusio est, quando plures periti reperiũtur sufficit vnus, si de voluntate partium fuerit approbatus, ita Ang. in d.§. quod autem, per l. Theopompus. ff. de dote prælega. & quod ibi not. Doct. & in l. arbitro, qui satisda. cogant. facit glo. in §. & licet, in verbo, suppliciis, in authent. de testibus, collat. 7. & Doctor. in l. semel. C. de re milita. libro 12. & vbicunque cum dicto vnius medici probatæ notæ, & in arte periti concurrit longitudo vitæ in cura infirmi, vel etiam vulnus est in loco, in quo non requiritur consilium medicorum, vel concurrit aliud, quod medici di-

ctum

ctum iuuat, tunc vnius testimoniū est sufficiens ad absoluendum, Alexand. in addit. ad Bar. in d. l. 1. in princip. ff. de ventre inspicien. facit glo. in l. Titio. ff. de condit. & demonstrat. & d. l. regul. §. 1. de iuris & facti ignoran.

Tertia conclusio, quando plures sunt in vno loco, & vnus excellentior est aditus, excusatur qui adiit illum, maximè si erat cōductus à ciuitate, & approbatus, ac magister iuratus, vt videtur nota. Bart. in l. 1. C. de pondera. & auri illa. lib. 10. per illum text. vbi dicit vni stari, quando præponitur cōmuni totius ciuitatis, sicut Parisiis præponitur æstimator equorum, Burdegalæ æstimator piscium, & aliorum cibariorum & illis debet credi, secundum Iaco. Rebuf. in l. fi. C. de pondera. & auri illa. lib. 10. & in Montepessulano deputantur nummularij, quibus si ostendatur pecunia falsa, statim frangunt, nec vnus conuocat alium, sed cui primò ostenditur, hoc facit, vt vidi ibi, & ante me patruus meus Iacobus Rebuffus. in l. 1. C. de veter. numisma. potesta. lib. 11. secus intelligerem, quando qui est aditus, esset notoriè imperitus, vel nō erat con-

consuetus adiri, vel non approbatus à communi, tunc is qui adiret illum, non excusaretur. l. quod si nolit. §. si mancipiũ. ff. de ædil. edict. & Alexand. in l. iuris ignorantia. C. qui admitti, Bart. & Angel. in l. si conuenerit. ff. de re iud. quamobrem solent ciuitates in qualibet arte quosdã approbatos habere, quos magistros iuratos vocant, officia illorum describuntur in ordinationibus Parisie. vbi plenè videri poterint incumbentia cuilibet magistro in sua arte.

Quarta conclusio, vbi plures periti sunt in loco, duo debent adhiberi in arduis maximè præiudicialibus, ista est communis conclusio data per text. in cap. signifi. in 2. de homicid. vbi Felin. plenè, quia non debet occultari probatio, Panor. & Felin. in cap. proposuisti, extra de probatio. & Papa vult Archidiaconum habere consilium episcopi, in arduis, cap. ad hæc, de offic. archi. nec Papa in illis dedignatur consilium Cardinalium, c. per venerabilem, qui filij sint leg. c. fundamẽta, de electi. in 6. & istud est tutius, vt à duobus peritis in omnibus agendis vtilibus ad minimum consilium ha-

habeas, & benè tibi erit, alia iactant docto. in locis suprà citatis, sed his nunc contentus ero, reliqua consilij commoda prosequor.

Habens consilium à peritis, ab expensis excusatur.

Sextum consilij commodum, quod habens consilium à Iurisperitis, excusatur ab expensis, secundum Bartol. in l. in bonorũ, & ibi Alexand. in additio. ad eum. ff. de bonorum possessor. quia habet probabilem causam litigandi, quæ à talibus excusat. l. qui solidum. §. etiam. ff. de leg. 2. Lanfranc. in repetitio. cap. quoniam contra, in fine, quando tractat de expensis, extrà de probatio. Henric. Boic. in cap. sacro. §. verum de senten excommunica. glos. in pragma. sanctio. in rubric. de friuo. appellat in verbo, expensarum, Panorm. & alij in cap. 1. de postulat. prælat. colu. 6. num. 25. Guido Papæ in decisio. suis, quæst. 277. opinio. Doct. Boër. in addit. ad Dinum, in reg. cum quis succedit, de reg. iur. in 6.

Limita primò non procedere, quando talis sententia doctoris esset communiter reprobata, tunc illa nõ excusaret, quia hoc casu non præstat probabilem causam litigandi, Barb. in Clem. ne Romani, in princ. de

de electio. per text. in d. l. qui solidum. §. etiam, de leg. 2. gloss. sing. in l. 3. § si rem. ff. de lega. 3.

Secundò, nisi doctor esset malæ conscientiæ, & solitus esset consulere deferentibus aureos, teste Felin. in cap. per tuas, 2. de symonia, sicut faciebat Tribonianus, vt est testis Aymarius Ryualius, in histor. iur. ciuil. in vita Iustinian.

Tertiò fallit, quando pars non habuit consilium, nisi ab aduocato suo, vel aduocatis, quia dicitur iustè credere, cùm in illa causa affectionem habeant, & eò sint suspecti. l. fiff. de testib. quod intellige, quando consulerent super eo, super quo præstitissent patrociniũ, alioqui secus, vt scribit Alex. in d. iuris ignorantia, colum. 2. C. qui admitti.

Quartò restringe, quando habuerit cõsilium ante litem inceptam, secus si post, quia cùm in principio partem temerè vocasset, non debet excusari, argumen. l. eum quem temerè. ff. de iud. & sicut quis probationes debet ante litem inceptam quærere. l. qui accusa. C. de edendo, & cogitare quid agat ante litem inceptam, quia in ea cogi-

cogitur persistere vsque ad finem litis, authen. qui semel. C. quomodo, & quando iudex, sic consilium habere debet ante litis exordium, si causam suam ritè ordiri cupiat.

Quintò, quando habuisset consilium à multis, & inter illos reperiebatur vnus tantum, qui consulebat pro eo, & alij omnes contra, tunc quia maiori parti credere potius debebat, quàm illi soli, certè non putarem talem excusandum, per text. sing. in l. vna, ibi & sanè crebrior apud veteres opinio est, ff. de offic. quæsto. quem text. valdè notat Alexand. consil. 95. num. 6. in 2. volu. ad hoc, quòd quando variæ sunt opiniones doctorum, illa est sequenda, quæ plurium auctoritate iuuatur, & idem Alexan. cons. 55. num. 36. in 4. vol. facit tex in l. 3. ff. ad Macedo. & l. Barb. de offic. præto. & l. 1. C. de testa. & §. sed cùm aliquis, & ibi Bauer. illo titu. de testam. in institut. vbi admittitur, quod publicè dicitur & cõmuniter, text. instit. de hæred. instit. in princip. ibi plurium sententias. l. Labeo, circa mediũ, de supellec. lega. c. de iudiciis, ibi, in quo plurimi concordant. 3. q. 3. & de opinione com-

cõmuni sequẽda plura scribit Io. Neuisa, in sylua nup. circa finẽ, vbi alia legere poteris.

Sextò limita, quando haberet cõsilium ab imperitis illius artis, nam peritis in arte tantum est credendum. l. 1. ff. de vent. inspiciend. l. semel, de re milita. lib. 12. C. Felin. & Decius, in C. proposuisti, de probat. glos. in c. vt veterum. 9. distinct. Panorm. in c. 1. de consanguin. dicens illum, cui est commissa causa matrimonialis, si non habeat peritiam canonum, debere consulere canonistas, aliàs peccat, ideo in materia legali, legistis, in canonica, canonistis credẽdum censet, per cap. 1. de operis noui nunci. & per hoc dixi in facultate decretorum, doctorem in his peritum, esse eligendum, & in facultate legali, legisperitum eligendum, nec sufficeret eligere ad interpretandum canones, doctum legistam contento canonum professore perito, per tex & nota. in d. c. 1. de cõsanguinitate & affini, quia non omnis legum peritus, est canonum peritus, licet sint scientiæ cõiunctæ, vt scripsi in tract. nomina. quæst. 5. tamen multæ sunt materiæ separatæ, quæ non omni spiritui sunt communes.

Septimum consilij priuilegium est, quia vbi ratione doli veri, vel præsumpti debet peti reductio ad arbitrium boni viri, id est, iudicis. l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio, tamen quando arbiter pronunciauit de consilio peritorum, non habebit locum reductio, quia nō potest redargui arbiter, quod sit in dolo vero vel præsumpto. Florent. in l. penult. §. sed & iuris, in fi. ff. de iur. & fact. ignorant. quod vix reciperetur in practica, vt scripsi, in rubric. *des arbitres*, in ordina. reg.

Octauum, quòd notarius, qui tenebatur facere testamentum de sapientis consilio, si eius suasione apposuerit clausulas insolitas, & omiserit solitas, excusabitur dictum sapientis insequendo, testis ad hoc nobis est Alex. in addit. ad Bar. in l. bonorū. ff. de bono. posses. & referunt Doct. in d. l. iuris ignorātia, imò si in instrumento scripserit, dedit, numerauitq́;, & pecunia non sit numerata, excusabitur, si hoc ex consilio sapientis fecerit, pulchrè scribit Bald. in l. captatorias. C. de test. milit. quem refert Ias. in l. sing. ff. si cert. pet. col. pen. quod est singulariter notandum pro notariis.

No-

Nonum, quia si iudex sequatur opinionem sui præceptoris, vel consilium, excusatur in syndicatu, quia bonus discipulus & doctus, quãtum potest, defendere opinionem sui præceptoris solet. l. dicere sententiam. ff. de arbit. & persona preceptoris debet videri honesta & sancta discipulo glo. in l. liberto. ff. de obseq. à libert. Panorm. in cap. 1. col. 6. num. 25. de postul. prælat. Felin. in c. 1. in vlt. col. de constit. Bart. in proœm. cle. col. 3. in 49. doctorum priuilegio, & Hippol. in l. patre, nu. 35. ff. de quæstio. & Ferra. cautel. 31. Ias. in l. generaliter. ff. in ius vocan. & l. interdum, de verb. obliga. intellige, vt scripsi in priuileg. scholarium, vbi limitationes videre poteris.

Decimum, quod fit cum consilio inducit gaudium, vt habetur Prouerb. 12. qui pacis ineunt consiliũ, sequitur eos gaudiũ, & istud gaudium inducit longiorem vitam, tristitia verò abbreuiat, vt Hieron. super Esaiam testatur, & Salom. Ecclesi. 30. c. tristitiam non des animæ tuæ, & nõ affligas temetipsum in cõsilio tuo. Iocũditas cordis hæc est, vita hominis est thesaurus sine defectione sanctitatis, & exultatio viri

est longæuitas,& sequitur: tristitiam longè expelle à te, quia non est oblectamentum super cordis gaudium, multos enim occidit tristitia, & non est vtilitas in illa, zelus & iracundia minuent dies,& ante tempus senectam adducet cogitatus,& c.38. à tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutem, & tristitia cordis flectit ceruicem, & sequitur ibi: ne dederis in tristitiam cor tuum,sed repelle eam à te & Prouerb. 25. sicut tinea vestimento,& vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi, gaudiũ verò oblectat,de quo dixi in rubr. de approba. conuen. in verbo, gaudentes, in concordant. abundantius ibi vide,& habetur in regimine sanitatis.

Si tibi desint medici,medici quoque fiant
Hæc tria,hæc læta, requies moderata dieta.

Vndecimum,quia gesta in consilio semper faciunt fidem, quando sunt per publicam personam descripta. l. gesta. C. de re iud. c. fi. de prob. c. ex gestis, in prin. de cler. non residend. vbi Panor. not. 1. illum text. ad hoc ponderat, sed idem in aliis putarem.

Duodecimum, quod decretalis facta in con-

consilio non potest reuocari per episcopum, nec contra illam dispensari, gl. in cap. cùm dilectus, de electio. in verbo, in ætate, sequitur Felin. in c. at si clerici. §. de adulteriis, col. 2. de iud.

Decimumtertium, quòd etiam legatus de latere, licet magnam habeat potestatem, vt tradit Boër. in suo tractat. de digni. legat. ac Io. Brunell. post eum in eo. tracta. tamen constitutioni in consilio editæ, non potest derogare, nec contra eam dispensare, gl. in cap. cùm dilectus, 1. de preb. iuncto, c. 2. de concess. præb. & ratio est, quia quod à pluribus sancitur, firmius reputatur. cap. prudentiam, in princ. de offic. delega. & iudicium, quod à plurimis confirmatur, est magis integrum. c. extra conscientiam, 64. distinct. facit text. in l. fin. C. de fideicommiss. Dec. cons. 152. antequam, col. 1. Ias. cōsil. 98. causa. col. 2. vol. 4.

Decimumquartum, constitutio concilij habet clausulam derogatoriam ad futura rescripta, & ideo clausula generalis non obstantibus, non est sufficiens ad illi derogandum, nisi specialis mentio fiat de illa constitutione conciliari, vt tenet Archi.

in c. 1. de constitu.lib.6.Felin.in c.nonnull. colu. 3. & seq. de rescript.refert de Ripa, in rub.de iud. in declaratione supra scriptionis decreta.1.quod nota,quia sæpius vidi in ciuitate Tholosana, dum ibi legebam, & dicitur constitutio conciliaris,siue dicatur in supra scriptione ex concilio,siue in concilio,vt probatur in c.maioribus,iuncto,c. vacante,de præben.& in c.nonnulli, de rescriptio. iuncto,cap. olim, de exceptio. & in c.quia in omnibus,de vsur.iuncto.cap.1. illo tit.in 6.vbi vocatur constitutio concilij,licet in supra scriptione d.c.in omnibus, esset scriptum in concilio, idem probatur in c.de multa,& in c.graue,& seq.de pręb. & in c.1.de treug.quamuis docto. in c.1. de iudic.contrarium dicant,quorum opiniones per ista iura confutantur.

Constitutio conciliaris quando dicatur.

Decimumquintum, nam si statutum vel ordinatio dicat, quòd sententia proferatur de consilio sapientis,tunc consilio omisso, sententia est ipso iure nulla. c. cùm in veteri,de electio Barto.in l.1. §.si plures, q.4.ff.de exercitio actio.Bald.in margar.in verbo, consilium,in 2.quæ. & ratio potest assignari, quia vbicunq; est prius & posterius,

rius.ibi eſt,ordo.ſed cõſiliũ eſt prius,quàm id,de quo conſulitur,igitur,&c.

Item eſt datus ordo iudicij,ergo eius omiſſio vitiat.l.prolatam. C. de ſentent. & interloc.omnium iudic.præterea,quia cõſiliũ poteſt trahere iudicem ad ſuam ſententiam.l.ſi in tres.ff.de arbitr.ad hæc ſententiæ non debent eſſe indeliberatæ, ſed cum auctoritate conſilij prolatæ. l. ſecunda.C.de ſentent.ex libello recitan.vbi hoc verũ dicit in ſentẽtiis,ſecus in interlocutoriis. Inſuper conſilium erat de forma & ſolennitate antecedente actum, verba refero Bald.in tract.ſtatu.in verb.conſilium,& in rub.C.de exercitio acti. col.3.quẽ ſequitur Panorm.in d.c.cùm in veteri, de elect. vide Io.And.referentem duas opiniones, in addi.ad Specul.in tit.de requiſitio.conſilij.§.1.verſ.vt autem,in verbo. conſilium, exemplum in ordina.ludo 12.rubr. *des cauſes beneficiales*, hoc eſt, de cauſis beneficialibus,] arti.15.incipien. Itẽ, *& ad ce que noz dictz, &c.* vbi iudices in dandis prouiſionib. & recredentiis debent habere conſilium à ſex, vel quatuor ad minus conſiliariis, ſeu practicantibus ſuæ iuriſdictionis, alias non

valeret ſententia. Ita expreſſim tenet D, Bart. Chaſſa in conſuetu. Burgund. in rub. *des droictz*,&c.§.7.glo.*ſe ce neſt du conſentement*,num.29.ſcripſi abundantius. in d.ordina.regiis,non repetam hic,licet aliàs regulariter quis nõ tenetur ſequi conſilium, l.quidam,ff.de adminiſtra.tuto.& ſic gloſ. in c.cum olim,de arbit.quærit.ad quid debet conſilium peti, ſi non ſit neceſſe ſequi, & reſpondeo eſſe vtile, quia ex illo conſilio poteſt moueri ille, qui habuit conſiliũ ad aliquid faciendum, quod per ſe non faceret, & quòd à pluribus quæritur facilius inuenitur,20.diſt.c.de quibus,ſequitur Syl. de Prierio,in ſua ſumma, in verb.conſiliũ, in 1.quæſt.& ſeq.vbi plenè diſtinguit,& Angel.Claua.in ſua ſumma,in eo.verb. q.3. & ſeq.tu illos,ſi non graueris,videto & Iaſ. in l.vniuerſa,C.de precibus Imperator. offerend.

Cur petendũ ſit cõſilium.

Decimumſextum eſt, quando collatio debet fieri de conſilio talis N.eius omiſſio vitiat c.vno.ne ſede vacante,in 6.ſecũdum Panor.in c.ex parte,de conſtitu.& ibi quæritur,ſi nolit dare conſilium,vel moriatur, vide gl. in cler.1.de iure patro.in verb.inhiben-

hibentes,Panor.&alios,in cap. cum in veteri,de electio. Domini. & Philip. in d. c.1. ne sede vacan.in 6.

Decimumseptimum commodũ, nam facit homines,qui eo reguntur, beatos,& principes triumphare, & in solio maiestatis pacificè sedere,vt legitur Hester 1.ca.de Assuero rege, qui centum vigintiseptem prouincias subegit, & pacificè possedit, quia cõsilio cuncta faciebat,ob id omnem terram, & cunctas maris insulas reddidit tributarias, Hester 10. c. Quid enim fecit Alexand.Magnus,nisi ex consilio? quid Iulius Cæsar præclarè egisset? nisi consilio paruisset,vt in commentariis suis dignoscitur.quid de nostro Iustiniano? vt habetur in §.quorum, in procem. instit.& aliis sexcentis in locis,vnde Pollycrat.ait,ca. 6. li.5. ꝙ impossibile est salubriter principatui disponere,nisi consilio sapientium agatur, & Roboã regnum perdidit, eo,quòd consilium peritorum audire recusauit, 3. reg. 12.cap. & pulcher text.in c.ecclesia.16. q.1. versic.& merito Roboam perdidit regnũ, quia,&c. Andr. de Isernia in tit. de milite Vasallo,qui cõtumax est firmat illum, qui

consilio sapientum non acquiescit amittere debere dignitatem, gl. in ca. peruenit 84. dist. & ob hoc vxor Loth conuersa fuit in statuam salis (vt scribitur Genes. 19. cap.) quod consilio Angeli non credidit, item Iudas periit, quia consilium à sapientibus non petiit, c. his potestatis, de pœniten. distinct. 1. & 1. Macchab. ca. 9. & Iudith 6. multos alios possem citare, quos breuitatis gratia omitto, sed ista faciunt contra principes vtentes consiliis iuuenum, vel nullis, vt ob id multis malis, bellis, & infinitis destructionibus inuoluantur, & non tantum principis, sed & omnis populus, qui si bono regi consilio vellent, inimici vincerentur, & sub tributo ducerentur, & in potestatem metalla auri & argenti redigerentur, & loca possiderentur, prouinciæque & ciuitates, quę longæ sunt, pacificarẽtur, aduersarij conuerterentur, destruerentur, & in seruitutem redigerentur, regna obtinerentur, & nomen regis exaltaretur exẽplo Dauidis, qui nunquam cõtra Golliam nisi consulto Deo bellum adorsus est, ideo in omnibus victor præliis vsq; ad summã senectã extitit, manu prõptus bello aduersus

Principes vtẽtes cõsilio bona prospera sequuntur.

ſus Titanas ſuſcepto ferocib. bellator admiſcebatur agminibus,gloriæ cupidus, incurioſus ſalutis,teſtis eſt diuus Ambroſ. in lib.de offic.c.19.de fortitudine. Item prudentiſſimus Alexander Mameæ filius nullam conſtitutionem promulgauit ſine viginti iurisperitis, & quinquaginta doctiſſimis diſertiſſimisque viris, item doctos ac literatos tantum in conſilio habuit,vt Ayma Ryualius in hiſtoria iur.ciuil.in vita Alexand.4.& inſtar Romanorum,qui poſſederunt omnem locum conſilio ſuo, primo Maccha. 8. c. nam conſilium cuſtodit regem,& prudentia ſeruat illum,Prouerb. c.2.quamobrem Chriſtianiſſimus Rex noſter multos habet conſiliarios,tam magni conſilij, quàm aliorum parlamentorum quorum conſilio regi debet, cap.fina. 2. q. prima,nam ſolus non poteſt gubernare,vt habetur Exodi 18.cap. ſolus illud non poterit ſuſtentare,ſed audi verba & conſilia, & erit dominus tecum, oſtendesq; populo ceremonias,& ſequitur paulò poſt, prouide de omni plebe viros ſapiẽtes, & timentes Deũ, in quib. ſit veritas, & qui oderint auaritiam,& cõſtitue ex eis tribunos, centurio-

Quot iuriſperiti in cõdenda lege eſſe ſolebãt.

turiones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populū omni tempore, quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tātummodo iudicent, leuiusque sit partito in alios onere. si hoc feceris, implebis imperiū domini, & pręcepta eius poteris sustentare, & omnis hic populus reuertetur ad loca suà cum pace, ecce quales debent esse consiliarij, & quibus literis eruditi, & scientiis, dicam in ordin. regiis, in rubr. *de conselliers*. id est, de consiliariis.

Decimumoctauum, quod quis consilij salubritate sanatur, c. fi. 47. distinct. & consiliis nos oportet inuicem adiuuari cap. in præsenti, 13. q. 2. iuxta dictum sapientis: fili nihil sine consilio facias, & post factum nō pœnitebis, Ecclesiast. ca. 32. & suprà dixi, & hoc à sapiente, vt habetur Thobiæ 4. consilium semper à sapiente perquire, & Ecclesiast. 8. cum fatuis consilium non habeas, non enim poterunt diligere, nisi quæ eis placent, vt ibi dicitur, sed contra ista inuenio tex. & ibi Panor. in c. ad audientiam, de consue. vbi dicitur quod consilium est exquirendum, tam à fatuis, quàm à sapientibus quia illi habent interdum ingenium

A quib. cōsilium sit habendum.

ele-

eleuatum, & acutius discutiunt vnum casum, quam sapientes, sicut dicitur de fatuo Parisien. decidente quæstionem inter hospitem & pauperem, qui cœnam fecerat ad carnis assæ fumũ & odorem, ob id hospes petebat solutionem, sed fatuus iudicauit fieri debere ex tinnitu pecuniæ, sicut ex odore fuerat pauper satiatus, ita facietur hospes ex tinnitu pecuniæ sine sono, quam quæstionem nesciuisset melius decidere Cato, vel alij Iurisconsulti, ad satisfaciendum animis prudentum, & idem referunt Ioan. And. & Panor. ac Corset. sing. incipient. testamentum, & ideo communiter dicitur, consilium bonum fatui non esse spernendum propter eius personam, quia isti fatui reguntur impulsu corporum superiorum, & ideò sæpe vaticinantur futura, vt ait Barb. in c. 2. num. 15. de testa. Putarem dicendum petendum esse à sapientibus & literatis, & etiam insequendum cõsilium, sed à fatuis non esse inconueniens, interdum petere, sed non sequi, nisi sit bonum, quia fortuito aliquando bene dicunt glo. in l. omnes, in verb fortuita, C. de præscriptio. 30. anno. hinc Bart. dum volebat quæ-

quæstionem rusticam artem tangentem soluere, consulebat rusticos, quia vnaquæque quæstio debet committi decidenda in arte peritis, gl. in §. præterea, in verbo longiori, insti. de rerum diuis. lege si chorus. ff. de leg. 3. mulieres etiam in cōsiliis interesse non debent, l. 1. & ibi docto. in verbo virorum, ff. de legibus Lucas de Penna in l. nominationum, col. 2. de decurio. libr. 10. C. Bald. in l. 1. colum. vltim. qui admitti dicit, quod si statuto caueatur, cōtractus minorum non valere sine consilio coniunctorum, nō venient fœminæ, quia illarum non est sed virorum dare consilium, & auctoritatem, l. quidam. §. Papinianus. ff. de administratio. tut. & Barb. plenè ad quem de veritate Bald. me remitto, in Clemen. 1. col. 23. & sequen. de electio.

Mulieres à consilijs sunt expellendæ.

Contra istud reperito primo Imperatorem à sua Theodora consilium sumpsisse, in authen. vt iudices sinequoque suffra. §. hæc omnia, colla. 2. & Calderinus bonus doctor, & multum peritus, vxorem suam consuluit super illa quæstione, an inuitati sint hora prandij vel cœnæ quærendi, & an ad eos emittendum sit, quæ bellè respondit,

dit,quod ad mulieres,& ad extraneos, qui libenter non se ingerunt,debet mitti nuncius, qui ad prandium illos ducere debet, sed ad familiares non,nisi sint graues personæ.vel nisi domum nesciant, & quæ sint illæ graues? ponit glo.in c.licet ex quadam de testibus refert Panor. in c. cum inter vniuersas,in fine de electi.& conciuis meus Boërius in consuetu. Bituri in §. secundo. de iurisd. omnium iudi. item lumen iuris canonici,Io.And.habuit cōsilium ab vxore sua,vt ipse,& post eum alij,dicūt in proœmio decreta. quæ vxor solebat dicere bona nomina filiis esse imponenda, quæ si venderentur, deberent magno emi precio, quæ verba sunt optima. Dico mulieres non esse ad publicum ciuitatis consilium vocandas,sed vnusquisque,si velit,nō prohibetur domi ab vxori sua consiliū petere,& si videat bonum tenere, & pro hoc videtur facere tex.in l.si cum dotē.§.si maritus.ff.sol.mat.vbi dicitur de fortuitis casibus qui marito accidunt,vxorem participē fieri debere,& hoc quotidie faciunt cōiugati,qui maximè in lecto secreta suis vxoribus pandunt, quod nō debent facere, nā mulie-

mulieres omnia pandunt eorum veloci lingua,instar serpentis,& ideo quia rem secretam non solent tenere, non possunt esse in consilio, nam consiliarij secreta consilij non debent reuelare, vt habetur in ordina. regiis, vbi plenè scripsi & non obstat quod omnes sunt vocandi ad consilium,in l. penult. quia intellige si sint idonei, alias secus,argu.l.vt gradatim. ff. de muneribus & honor. & supra dixi, & ita intellexit patruus meus Iacobus Rebuffus.in l.C. lega. lib. 10.

Artium magistri an ad consiliũ sint vocandi.

Item artium magistri in l.condenda nõ sunt vocandi,nec pro statutis faciendis, vt docet Alberic.in d.l.1.ff.de legibus quia iura ignorant,Angel.in proœmio institut.in fine,discant ergo leges & canones si velint Senatores effici, & ad consilium vocari, Idẽ dic in poëtis & historiographis. l. Poëtæ.C.de professor. & medicis & aliis, l. qui duas,& sequen. de excusa.tuto.ff. putarem tamen, quod si vniuersitas vellet aliquid statuere in præiudicium omnium facultatum,quod omnes essent vocandi,& solent omnes prædicti ad actus vniuersitatis vocari, alioqui vniuersitas non diceretur statuere,

tuere,& tunc iurisperitis, acquiescere debent,si agatur de dubio legali, si de quæstione Theologica,credendum erit Theologis,& idem in aliis facultatibus dicendũ est.quinimò nec extranei sunt consulendi, Ecclesiast.8.cum extraneis consilium non habeas,alibi declaro,nec æmuli,Ecclesiast. 37.à zelantibus te absconde consilium,nec subiti,nec iracundi,nam hæc duo sunt potissimè consiliis contraria,vt ait Salom. in Prouerb.& suprà dixi, nec iuuenes. derelicto enim consilio seniorum, locutus est Roboam iuxta iuuenum voluntatem, 2. Paralipome.c.10.& suprà dictum extitit.

Decimumnonum, quia si tutores aliquid agant cum consilio matris pupilli, & cõsanguineorum, licet male succedat pupillo, tutores tamen non tenebuntur de dolo,vel culpa, in quibus non præsumuntur fuisse, imò factum ex consilio bona fide præsumitur factum,glos. sing. & approbata,in l.polla.infrà de his quibus,vt indig. & Ias.in l.bonorum 1.col.C. qui admitti & l.1.C.de transact.Petr.Gerard.sing.57.qualiter,vbi dicit esse sing.ad excusationem tutorum & curatorum.

Vigesimum, licet in obligationibus facti quis nõ cogatur ad faciendum id quod promisit, si velit soluere interesse per text. in l.stipulationes non diuiduntur, & ibi Bart.plenè, ff.de verbo. obligatio. l. si quis ab alio.§.fi.de re iudic. Fallit tamen,quando quis debet dare consilium, & est præsens, nam tunc potest præcisè cogi, ita tenet Panor.in c.cum in veteri,colu.5. nu.13. de elect.tex.sing iuncta glo.in l.2.ibi inuiti in consensum accipiantur, C. de proximis sacro.scrinio.lib.12.& ibi glo. exponit consensum,id est cõsilium, & hoc sequitur patruus meus Rebuffus ibi, & Ioan. de Platea,& Bald.in Margar.in verbo consilium, in 6.quæstio.Limitando esse verum,quando petens tenetur sequi, aliàs quis non tenetur dare consilum, argu.l.fi.de legib.suprà, & d. l. quidam decedens. §. Papinianus,& l.Titium, & Meuium.ff.de administrat.tut.& sic Senatores possunt cogi dare consilium etiam contra magnos dominos & principes postquam officium acceptarunt,& eos cogere poterit præses illius curiæ,sub quo degunt,quod est notãdum, quia multi vellent se excusare, ne displicerent

rent principibus & magnis dominis, inter quos habent iudicare.

Vigesimumprimũ, quia licet actus debeat fieri cum consilio aliquorum, tamen sufficit quod maior pars illorum consentiat, licet non omnes. Ita tenet Panor. & alij in d.c. cum in veteri, Bart. & alij in l.1.§.si plures. ff. de exercito. actio. nisi mandaretur fieri cum consilio concordi, secundum eundem Panormit. & Syluest. de Pierio, in summa, in verbo consilium, in vltim. quæstio. vel nisi diceretur cum consilio vnanimi glos. in c. vbi.§.idem quoque, de electio. in 6.

Vigesimumsecundum, quod sententia lata secundum consilium peritorum in arte non transit in rem iudicatam. l. diui. ff. de iure patro. doct. in c. proposuisti, de proba. Lanfran. in repet. c. quoniam contra, in verbo, testiũ depositiones, colu. 14. de probatio. Barbar. in 2. quæstio. secundæ partis, colum. 4. numer. 18. tractat. de præstand. Cardinal. & in repet. rubric. C. qui admitti, col. 8. nu. 12. Bauer. in præfa. ad rubric. de testam. colum. 2. Petrus Gerardus singul. 20. & Hippol. singul. 427. plures, dixi in repet.

l.quod iussit. 2, notab.numer. 148. ff.de re iudic.

Legi editæ cũ consilio princeps derogare nõ debet.

Vigesimumtertium, quia princeps non debet derogare legi editæ cum consilio, vt est ista, sed tenetur eam seruare, Bolog.hic, num. 6. Christus enim seruabat quæ consulebat, vel præcipiebat, cœpit enim primum facere, & postea docere, Actor. 1.ca. & ipse alibi reprehendit scribas & Phariseos allegantes onera, & ea non seruantes, Matth.23.& ad Roman.2.habetur, qui ergo alium doces, te ipsum non doces, prædicas nõ mœchandum, mœcharis, &c. iusta est enim principum auctoritas, si quod populo prohibent, sibi licere non patiantur, alia scribit Alber.in l.princeps, ff.de legi. hodie hæc possent seruari, si horum extaret executor.

Vigesimumquartum, quia consilium ciuitatis totum populum repræsentat, gl. in rub. C. quæ sit longa consuet. l. si ex dolo.§.1.ff.de dolo, Bart.in rubric.ff.de decurio.& alibi consilium mentem populi repræsentare, scribit Bart. in l. de quibus nu. 10.ff.de legib.& idem Bar.in l.omnibus, ad Trebel.inquit, quod per consilium regitur ciui-

ciuitas, quamobrem factum à consilio ciuitatis, à ciuitate factum censetur per supra dicta.

Vigesimumquintum, quòd ciuitas tota vel vniuersitas non debet puniri ex delicto commisso per ciues, nisi perpetratum fuerit ex deliberatione, & consilio ciuitatis, tex.sing.in l.semper.§.si in sepulchro.ff. quod vi aut clam, Bart.in l.aut facta.§.fi.ff. de pœnis, Paul. in l. si quis id quod, ff. de verb.oblig.Cornel.consil.130.in fine,vol.1. & cons.299.ibidem,& consil.333. col.8. eo. vol.& in decisio.Neapol.376.scripsi in glo. vniuersitates,in §.monemus, de collat. in concord.

Vigesimumsextum,quia consultori debetur reuerentia,sicut patri,1.Maccha.2.c. & ecce Simon frater vester, scio quod vir consilij est, eum audite, & ipse erit vobis pater,Lucas in l.1.C.de excusat. arti.lib.10. & ideo scribo in ordin. regiis, senatores & regis consiliarios esse magnopere honorandos multiplici ratione, quod bene seruant nostrates.

Vigesimumseptimum, quia bonæ rei dare consilium potestatis habet vitæ sub-

ſidiũ, & æternæ remunerationis expectare debet pręmiũ, vt in c. bonę rei, 12. q. 2. & ſicut vnguento delectatur cor, & variis odoribus, ſic & bonis conſiliis anima dulcoratur, & qui deſpicit conſilia, irriſu & ſubſannatione eſt dignus, Prouerb. c. 1.

Vigeſimumoctauum, quia licet quis nõ cogatur promittere pœnam fideiubendo de iudicio ſiſti. vt eſt gloſſ. ſingul. in lege fideiuſſor. §. final. ff. qui ſatiſdare cogatur tamen quando partes conueniſſent, quod obligatio fieret ad cõſilium ſapientis, poterit ſapiens declarare, quod promittens ſe obliget cum pœna, vt docet Alex. in d. §. fin. Angel. Paul. & alij in l. ſi pacto, C. de pactis, per gl. in l. ex ea, in prin. ff. de verb. obl. & ibi Imo.

Quadruplex eſt conſiliũ. Et quadruplex conſiliũ reperio, quoddam neceſſitatis quod alio modo dicunt reuerentiæ, aliud perfectionis, aliud continentię, poſtremum vtilitatis. Iſta ponit Lucas de Penna in rubric. de ſilentio, lib. 12. C. colu. 3. Conſiliũ neceſſitatis ſeu reuerentiæ, eſt quando materia conſilij ex ſe neceſſitatis, ſed propter reuerẽtiam eius, cui loquitur Papa, vel princeps, vtitur verbo cõ-

ſul-

ſultiuo & non præceptiuo, hæc ſunt verba Panorm. & aliorum in c.1. de conſtitu. col. 2. & de hoc loquitur text. in cler. 1 ibi, hortamur, de teſti. ca. Matthæus, in fi. de ſimo. vi. diſt. c. teſtamentum.

Perfectionis conſilium eſt, vt homines perfectiores reddantur, de quo habetur Matth. 5. c. qui te percuſſerit in vna maxilla, præbe ei alteram, & qui petit à te tunicam in iudicio, da ei & pallium, Lucæ 6. c. & illud: Vade & vēde omnia quę habes, & da pauperibus, gloſſ. in ca. ad aures, de æta. & qualita.

Tertium eſt continentiæ, quæ non poteſt præcipi, ſed ſuaderi. c. integritas. 32. q. 1. & Paul. de virginibus (ait) præceptum non habeo, ſed conſilium do.

Quartum eſt conſilium vtilitatis, vt ſunt cōmmuniter omnia alia conſilia, quæ non cogitur quis ſequi, quamuis vtilia ſint, l. 2. in fine, ff. manda. l. quidam decedens. §. primo. ff. de adminiſtrat. tutor. l. conſilij. de reg. iur. & in c. nullus ex conſilio, illo titu. in 6. docet Felin. & alij in c. primo, de conſti. Pano. in c. cum in veteri. nu. 12. de elect. col. 4. & quomodo cognoſcatur quod lex

præcipiat, vel consulat, scribit Felin. in ca. nam concupiscentiam, col.1.& seq. de consti.& an debeat scribi, & quando, per C. vel S. tradit gloss. in extra. vna. de immunitat. eccle. in communibus.

Et ne sim nimium prolixus, vtar remissionibus, ideo vide de concilio generali, & eius auctoritate, ac de aliis conciliis, & eorum inuentione, per text. in c. 1. 15. distinct. & per totam, & per glo. in rubr. de auctoritate generalium conciliorum, in pragma. etiam Alber. in tractat. statuto in secunda parte, quæst. 99. Bart. Alexand. & alios in l. si conuenerit. ff. de re iud. Guiller. de Cuno. & alios in l. placet. C. de sacrosanct. eccles. docto. in regula nullus ex consilio, de reg. iur. in vi. & regulam consilij, de regul. iur. ff. glos. & docto. in cap. 1. de offic. deleg. & Doctor. in l. omnes populi. ff. de iustit. iu. Specul. plenè in tit. de requisitione consilij, per totum, & Ioan. Brunel. in repet. c. licet, fol. 10. de electio. & per conterraneũ meum Bonaud. in additio. ad Ioan. de terra Rubea, in tractat. contra rebelles regum artic. 3. tractat. 1. in 3. conclu. & Maleret, in tract. de elect. fol. 79. & vt semel apprehendas,

das, lege Anton. Rosellum, in tract. de potest. Papæ, ac Imperatoris, rub. de conciliis.

Omnibus qui i *causa studiorum.* i Causa studiorum.] Et sic literarum studiosi gaudere priuilegiis studiorũ causa dicunt, secus ergo si gratia vexandi suos debitores adeant literarum studia, argumento hic sumpto à contrario, quod est validum in iure l.1.§.huius rei.ff.de offic.eius cui manda.est iurisdict.tex.in c.cum apostolica, de his quæ fiunt à prælat.sine consensu c.quia cessante causa studiorum, dicunt priuilegia cessare.c.magnæ, in fine de voto, imo tanquam falsarij sunt puniendi scholastici, qui tantum debitores conueniendi gratia scholas visitant, teste Iacobo Bonaudo in additt. ad Ioan. de terra Rubea in tractat. contra rebelles regum, arti.secundi tractatus, vers.8.effectus, in 3.conclu. quia falsum quis dicitur cõmittere, quando vnum agit, & aliud simulat, & cum fictionibus cõmittitur falsitas. Bald.in c.quod super.col. 1.de fide instr.Panorm.in rub.de collu.deteg.cui nõ consentio, sed tantum puniuntur in priuilegiorum amissione, quia priuilegiis aliorum scholarium non gaudebunt

Scholasticis causa studiorũ conceduntur priuilegia.

animo, ergo iuramento illorum ſtabitur. Item aliter ſciri non poteſt, cum nullus ſit ſcrutator cordium niſi ſolus Deus, c. nunquid Chaim, de pœnitent. diſt. 1. c. erubeſcant. 32. diſt. c. tua nos. de ſimo. ca. 1. ne ſede vacan. Panor. in c. nouit, in primo nota. de iud. glo. in cle. vna, in verb. orationes, de reliquiis & vene. ſanct. glo. in l. 2. ff. de interroga. actio. ergo debet iuramento ſcholarium ſtari. Contrarium tamen firmat idē Bart. quod imo poteſt probari, & aliter ſciri, ergo non debet iuramento illorum ſtari, & quomodo probabitur, dicit Bart. per coniecturas, vt pote ſi ſcholaſtici adibant ſtudia cum libris, vel aliàs erāt ſoliti in ſtudio ſtare, vel ex qualitate itineris, l. ſi fugitiui, infra de ſeruis fugi. vbi ſi ſerui in actu fugę deprehendantur ad barbaros tranſeuntes ex qualitate fugæ deprehenditur, quod erant fugitiui. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milita. ibi licet hoc liquido conſtare non poſſit argumentis, tamen cognoſcendus eſt, & ſi bonus miles antè æſtimatus fuerit, propè eſt vt affirmationi eius credatur. Et ſic nota ex doctrina Bart. quod ex coniecturis fides elicitur. Item habes con-

Coniectura quid sit & cõiecturæ ad probandum studium.

coniecturas tres, ex quib. ſcholaris præſumitur adire ſtudendi, quòd ex coniecturis eliciatur fides, probatur ex diffinitione cõiecturæ, quia ponitur in l.apud, verſic.coniectura, infra de furt. cõiectura eſt quando ſenſus tacitè ex litera elicitur, ſed quando lex aliud expreſsè loquitur, ei ſtandum eſt ergo & quando tacitè, cũ tacitum in multis tantum valeat, ſicut expreſſum, de quibus in l.cum quid, & ibi doct.ff. ſi cert. pet. Item argumento à contrario ſenſu eſt intellectus tacitus, l.1. C. de cõditio.inſer.tamen dicitur ipſa lex. l. qui teſtamento. §. eius.ff.de teſta.

Secundo habes ex doctrina Bart. quod magna eſt coniectura ſcholaſtici, quando venit cum ſuis libris ad ſtudium, vt ſtudendi gratia venire præſumatur, ſecus ſi portet arma, vel mittat librũ ad ſtudiũ, & dormiat in lecto, nã tales oſtentatores dicuntur & habet ſcientiam in libro, Fulg. in l. ſub prætextu. C. de tranſact. quia ſtudere eſt actus perſonalis, qui non poteſt per aliũ exerceri, l.vna §. ne autem. verſic.ſin autẽ. C.de caduc.tollend. vbi dicit Bald. quem non poſſe per alium ſtudere, nec liberalibus

bus studiis imbui per alium. c. quem pœnitet, de pœnitent. distinct. 1. & illis poterit dici, sicut illi qui vxorem suam ad audiendam missam pro se mittebat, nam postea vxor intrauit paradisum pro marito, ita studentes qui libros mittunt, & student per suum librum, nullam scientiam vel paucam habebunt, nam liber missus pro illis obtinebit scientiam, studeant ergo per seipsos extra lectum, quia scholasticus iurium in lecto dormire potest, studere tamen extra debet, cum multos habeat libros, quos non posset in lecto studendo percurrere, pauperi tamen hoc permitto hyemis tempore. Potest corroborari doctrina Bart. hoc medio, nam portans arma præsumitur habere animum maleuolum, glos. in l. licet supra, de pact. & in §. si quis rusticus, de pace tenenda, & eius viola. & ita scholasticus qui portat libros, præsumitur habere animum studendi, ideo statuto Montispessulani cautum est (vt mihi relatum extitit) scholarem librum portantem non posse capi, nisi ex grauissima causa, quod facit contra illos scholasticos fucatos & venereos, qui dedignantur deferre libros, maxi-

In lecto studere an possit scholasticus.

maximè Auenione, vt ſcientia etiam dedignetur eos ingredi, & in illis habitare, quæ vix degit in terra ſuauiter & molliter viuentium, iuxta dictum Fauſti.

Non iacet in molli veneranda ſcientia lecto,
Illa ſed aſſiduo parta labore venit.

Secunda coniectura ſtudij eſt, ſi ſolitus erat alia in ſtudio agere. Nota duas concluſiones ex doctrina Bart. Prima quod qui in ſtudio degit, præſumitur cauſa ſtudij eſſe. Secunda concluſio, quod bonum eſt argumentum à ſolitis, nam eo quod quis longo tempore aliâs degit, in ſtudio præſumitur, nunc ſi veniat cum libris, quod cauſa ſtudij veniat. Prima concluſio eſt, qui ſtat in ſtudio, nota bene verba Bart. ſtare, non ergo dicit Bart. vagari ante ſtudium vel diſpatiari. nam ſtantes ante ſtudium, dum lectiones legũtur ſemper ante ſcientiam ſtabunt, & miſeria ante eos, & cũ ſcientia non quieſcent, ſed cum miſeria. ſtare igitur ſignificat ſtabilitatem animi, perſeuerantiã, & firmitãtem conſtãtiæ, vt ſcholaſticus debeat ſtare animo, & in loco, & perſeuerare de manę vſque ad veſperam, Ruth. 2. c. & conſtantiæ firmitatem habere,

Contra ſtantes ante ſtudium, dum lectiones fiant.

re,aliàs ſi incõſtans & inſtabilis fuerit ſemper ignarus remanebit, & illis poſſet dici, qui per momentum temporis,vix poſſunt in ſtudio ſtare, & vnam lectionem audire illud quod ſcribit Virgilius primo Bucco.

Ante leues ergo paſcentur in æthere cerui,
Et freta deſtituent nudos in littore piſces,

Quam ſcientia & ſapientia, & conſtantia imbuantur, ſi de præterito non ſtuduerint,nec in futurum ſtudebunt, ex præteritis præſumitur in futurũ.c.manda.&c.ſcribam, de præſumptio. & ibi Felin.l.non omnes. §. à barbaris. ff. de re milita.l. ſiue poſſidetis. C. de probat. & ſic qui negligenter ſtudent in iure ciuili præſumitur, quod negligenter ſtudebunt in iure canonico,& contra.ſecundum Panor. in di. ca. ſcribam, & idem ſi in Grammatica negligenter ſe habuerint, nam vix ſine Grammatica erit bonus legisperitus, imò nunquam, & ſic infero pro ſcholaribus litigantibus in ciuitate Montispeſſulani,contra quos obiicitur quod non ſtetit in ſtudio cauſa ſtudendi, ſed vexandi debitores, nam hic habent Bartolum pro ipſis, quod cauſa ſtudendi ſteterint ex prædictis.

Secun-

Secunda conclusio, bonum est argumentum à solitis, nam restituendus est miles qui à bello reuersus est, si bonus miles erat, l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milita. nec præsumitur aufugisse sed euasisse, vt ibi. Secundo facit, l. exempto. §. animalium. ff. de actio. empt. vbi venditor animalium debet cauere ea sana, esse & bibere, vt solitum est. Tertio, l. emptorem. §. Cassius, illo tit. vbi qui consecutus æstimationem litis ex duplæ stipulatione, nil potest consequi ex his, quæ solent venire in venditionem. Quarto facit l. Iulianus. §. fina. illo titul. vbi ædibus distractis, illa quæ sunt quasi pars ædium, solemus dicere esse ædium, & vendita. Quinto facit tex. in l. post aditam. C. de impuber. Sexto facit tex. in l. si filius qui patri. ff. de vulga. Septimo facit l. item illa. ff. de constit. pecunia, & ibi gloss. Octauo facit. l. si finita, in princip. ff. de damno infect. Nono adducitur. l. si quis sub conditione, & quod ibi not. ff. de conditio. institut. Decimo non omitto l. 1. in fin. de confirmand. tuto. Vndecimo, l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publico. Duodecimo, l. quod si nolit. §. assidua. ff. de ædi-

ædilicio edict. Decimotertio, l. si prius, §. 1. ff. de aqua pluuia. arcend. Decimoquarto, l. si iactum retis, vnica gloss. ff. de actio.empti. Decimoquinto facit l. excepto.C. de loca. Decimosexto. l. vniuersi. & l. ex præstatione.C. de vect. & cen. Decimoseptimo facit Clem. quia regulares de supp.neglig.præb. Decimooctauo, l. si quis donaturus. ff. de vsufruct. Decimonono.l. certi condictio. §. si nummos. ff. si certum petat. Vigesimo. l. 1. in fine, de confirman. tutor. sexcenta ferè similia addidi, ad d.l. si quis donaturus, quæ hic non transcribo.

Tertia coniectura Bart. ex qualitate itineris deprehenditur. l. si serui fugitiui, C. de seruis fugi. & ibi vide Cæpollam, col. 16. vbi dicit malam esse suspitionem contra eos, qui non vadunt per viam rectam, & publicam. l. 2. C. de cursu publico, lib. 12. & l. penult. C. de nauicula. lib. 11.

Idem si studens inueniatur in itinere lupanaris vel iuxta, præsumitur ex qualitate itineris, quod sit discolus, & vagus, qui non fiet magister, l. 1. de Tyro. lib. 12. C. Idem si inueniatur iuxta tabernā ex qualitate iti-

neris,præſumitur potius tabernarius, quã bonus ſcholaſticus,niſi ex aliis contrarium appareat.

Quarta coniectura eſt vltra Bart. quod ſi ſtudioſi iuxta ſcholas velint morari. cap. quanto,de præſumptio. ibi quãto viciniores eſtis,credo quod ſubtilius cognouiſtis, & ſicut vicinus præſumitur ſcire facta in vicinia,l.ſi vicinis. C.de nuptiis,ita præſumitur quod ſcholaris lectiones audiat & ſciat quando eſt iuxta ſcholas, interdum vidi contrarium Tholoſæ, nam vagi & diſcoli iuxta ſtudium volebant habitare ne præfectus vigilum eos in vincula coniiceret & caperet,vel nõ ita facile ſicut ſi longe à ſtudio diſtarent,nõ eſt tamen hoc præſumendum, ſed quod is qui eſt iuxta ſcholas velit ſtudere, & quod ibi cauſa ſtudendi eſt hoſpitatus.

Quinta coniectura eſt, ſi lectiones audiat,& frequẽter c.ex ſtudiis,de præſumpt. ibi,auditioni ſapientum, & dicit ibi Panor. magnum ſignum bonitatis eſt audire,& conſulere ſapientes,& Hiero. ſuper Eſa. libro 2. Beatus eſt qui per ſe ſapit, ſecundo qui ſapientes audit, is autem qui vtroque caret,

caret, inutilis eſt, tam ſibi quàm aliis, & ideo dicitur Luc. 2. cum Chriſtus eſſet annorum duodecim per aliquot dies à parentibus abditus fuit, demum inuentus in templo ſedens in medio doctorũ, audiens illos & interrogans, & Bald. in d ca. ex ſtudiis, dicit, *le Picolo ſe cognoſce la ſpina ſi en la vecheſa deue punzere*, nempe ſapiens audiendo ſapientior efficitur, teſte Salomone, Benedict. in repe. c. Raynutius, in verſi. adiectę, num. 42. de teſta. magna ergo eſt cõiectura boni ſcholaſtici, quando libenter audit, & omnes lectiones, maxime quouſque fuerit ſcientia præditus, contra fatuos ſcholares, qui tantum vnã, vel duas lectiones in dies audire volũt, nam ij multis materiis præditi non erunt, ſed pro duabus tantum lectionibus.

Sexta coniectura eſt, quod ſi à cunabulis bene ſit inſtructus & literatus, tunc præſumitur velle amplius ſtudere, per text. in d. c. ex ſtudiis, & c penult. de præſumptio. ac in §. fi. in procem. inſtit.

Septima ſi ſit continens d. c. penult. de præſumptio. licet pauci & maximè ſcholares reperiantur, ca. quia ſanctitas, 50. diſt.

& dixi supra, in priuilegiis abundantius.

Octaua, si sit solicitus, & inquirat dubia, gloss. in c. vno, de duobus fratribus, de nouo benefic. inuesti. quod est verum, si causa discendi hoc faciat, secus si per gloriam, vt tentet suum præceptorem, tūc tentans ille confusus abibit instar diaboli tentantis Christum, Matth. 4. c.

Nona, si libenter scribat, quando audit, vt videtur inferre Bart. in authen. sed nouo iure. C. si cert. pet. & l. contrahitur, de pigno. quod optimè seruant Vltramontani, Parisienses, & Britones.

Decima, si lecturas præuideat, sicut tela præuisa minus lædunt, sic lectiones præuisæ, melius intelliguntur, l. fi. de indict. li. 10. C. & ibi Bart. allegat alia iura.

Vndecima, si in cubiculo lecturas relegat in authen. de quæstore, in verbo, transitoria, colum. 6. supra in necessar. dixi.

Duodecima, si sit pacificus, vt in Euangelio legitur, Beati pacifici, nam rixosi in vniuersitatibus commorari non debent, sed in carceribus, & domus propriæ eorū sunt carceres, ne alios bonos inficiant, argum. l. si cōuenerit. ff. pro socio, facit quod dicit

dicit text. & ibi patruus meus Rebuff. in l. 2. C. de pascuis publicis. lib. 11. vbi dicitur, quod animalia morbosa possunt ab aliis expelli, alias personas à ciuitatibus expellendas, scripsi in ordina. regiis rubri. *que les ribaudes communes soient iectes hors des bonnes villes. Aliæ super sunt cōiecturæ quas poterit iudex ex illis arbitrari.* hoc est, vt meretrices communes eiiciantur ex bonis vrbibus.]

Peregrinantur [k] *scholaribus.* k Peregrinantur.] Collige ex textu. quod Imperator indulget priuilegia scholaribus, qui peregrinantur, ex quo infertur, quod ciues non habebunt hęc priuilegia, quia istud relatiuum qui, restringere videtur ad peregrinantes tātum, & ipsi ciues non peregrinantur, ergo, &c. Item text. dicit concedi eo quod sunt exules, sed ciues nō sunt exules, sic cessante ratione legis, cessabit eius dispositio. l. quod dictum. ff. de pact. l. adigere, de iure patro. cap. cum cessante, de appella. ad hæc peregrini multis periculis se exponunt, vt hic dicitur, ciues non. præterea tex. in l. milites, de re milita. lib. 12. infrà, docet milites domi quiescentes, non

Ciues an hæc priuilegia obtinere debeant.

gaudere priuilegiis aliorum existentium in bello, sic nec scholastici ciues cum bonum sit argumentum de milite ad scholarem, l. aduocati. C. de aduoca. diuerso. iudi. l. miles. ff. de re iud. quidam distinguunt inter laicos scholasticos & clericos, sed ego puto sine distinctione (nisi in iudicibus, vt infrà dicam) hæc priuilegia, tam ciuibus, quàm extraneis concedenda esse, & tam clericis, quã laicis, quod sic probatur, hæc authent. indulget scholaribus, sed ciues scholares sunt, vt exteri, licet forte quidam non adeo vacent literis in sua patria, cum sint inescati circa culinam, domi, & blanditiis mulierum impulsi. Item qui habet nomen, & nominis effectum habere debet l. à nullo. C. de feriis. l. decernimus, de episcopis & cleric. c. cor episcopi. 68. distin. etiã hic text. loquitur generaliter de scholaribus, ergo generaliter debet intelligi, l. de precio. ff. de publicia. in rem actio. c. si Romanorum, 19. dist. c. præterea, de offic. delegat. insuper ciues studentes de diuitibus fiunt pauperes, & seipsos amore scientiæ exinaniunt, acriter studendo, ergo his priuilegiis gaudere debent, sicut peregrini,

fa-

fateor tamen aliqua priuilegia dari peregrinantibus, quæ ciuibus ſcholaſticis non dantur, hæc videlicet, vt veniant ſecurè ad literarũ ſtudia, & alia, quæ non poſſunt ciuibus conuenire, alia vero omnia dantur, & ſcholaſticis peregrinantibus, & ciuibus, aliàs ſtudentibus daretur materia vagandi qui ſuapte natura ad hoc ſunt ſatis procliues, ſicut mulieres. Nõ obſtant quæ in contrariũ adducta ſunt, primo, quod in ciuib. ceſſet cauſa peregrinationis, fateor, ergo ceſſabit diſpoſitio, diffiteor: quia quando ſunt duæ in vna lege vel articulo rationes, vna ceſſante, nõ ceſſabit actus. §. affinitatis, inſti. de nup. l. ſi nõ lex. ff. de hær. inſti. l. libe. §. notatur, de his qui no. infa. l. ſi ventri. §. in bonis, de priui. cred. Barb. in c. Raynal. col. 164. de teſta. ſed hic quamuis ceſſet vna, videlicet cauſa peregrinationis, non tamen ceſſant aliæ prædictæ, nempe ciues in eorum ciuitatib. efficiuntur doctores, & iura publicè interpretãtur, ſicut cæteri, ob id informant ſubditos ad obediendũ Deo, &c. ergo habebũt hęc priuilegia, imò dicit Bolog. cum extranei non legant, non poſſunt habere hoc priuilegiũ, ſed malè dicit, cum

non concedãtur propter lecturam,de qua in tex.nullum verbum fit, licet alleget Panor.in c. quia nonnulli,de magist.vbi dicit, quod magis proficit ecclesiæ vniuersali doctor legendo,quàm simplex curatus sacra ministrando.c.cum ex eo,de electio.li. 6.sed omnes nõ possunt legere,quia oportet primo audire,& addiscere,& lõgo tempore,& postea docere.c. sic viue.16. quæst. prima.

Clerici scholastici corã quib. conueniri possint.

Quid in clericis? an possint conueniri coram præside,& aliis iudicib. secularibus hic statutis scholasticis,Ioa. de Deo, Vber. de Bobio,& aliqui antiqui voluerunt dicere hãc authen. habere etiam locum in forensibus clericis,per hunc text.in verb.peregrinantur, videlicet, vt possint conueniri coram episcopo loci,in quo student,huius sententiæ est Spec.in tit. de reo in princip.vers. sed quid si scholaris,& Anthon.in c.si diligenti,de foro compet. quod intelligit Ioan. Calder.ibi, si talis clericus sit de licẽtia sui prælati in studio,alias secus,prout refert hic Bologni. qui dicit istam sententiam communem,per tex.in c.signific. de foro compe.vbi text.ait. quod clericus pot-

poteſt coram iudice eccleſiaſtico litigare, ſi volũtas ſui epiſcopi acceſſerit, ergo poterit ſcholaris clericus, qui eſt in ſtudio voluntate ſui epiſcopi, in eo cõueniri coram epiſcopo loci, vbi eſt ſtudium, vel coram rectore, vel doctore, quod ſic probatur: qui facit actum, non ſolùm in illum conſentit, ſed & aliis, in quibus diſpoſitio legis loquitur, text. ſingul. & melior iuris in l. ſi duo. ff. de acq. hæred. ſecundum Barba. in c. Raynald. col. 4. de teſta. allegantem Bal. in d. l. ſi duo. & ibi Paul. dicentem, quod ſi quis conſtituit ſe ciuem in aliquo loco, videtur conſentire oneribus conſuetis imponi in illo loco, text. mirabilis, in l. fideicommiſſa. §. ſi ſeruo. ff. de leg. 3. vbi Baldus dicit quod quis nõ præſumitur velle, quod non eſt fieri conſuetum. l. fina. C. fideicõmiſſ. ſic ergo epiſcopus dando licentiam ſtudioſo eundi ad ſtudium, videtur per cõſequens concedere licentiam litigandi coram iudice eccleſiaſtico loci ſtudij. probat gloſ. vlt. in l. ſi longus. in fi. ff. de iud. Secundo, hęc authentica eſt priuilegiatiua, vt nemini non patet, ſed regula ponitur in c. eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtit. quod con-

ſtitutio priuilegiatiua valet quoad clericos,ergo habebit locum etiam in ſcholaribus clericis,

Limita tamen ſupra dicta ſecundũ Bologni. hic non habere locum in cauſa criminali, in qua ſcholaris clericus, poterit conueniri tantummodo coram epiſcopo loci,in quo ſtudet,vt tenet Panor.&alij,in d.c.ſi diligenti, quia ſortitur forum ibi ratione delicti. c.fina.de foro compet. c. primo.de priuileg,in fi.

Secundo limita quoad ordines, quos non poterit ſumere ab epiſcopo ſtudij, ſine facultate epiſcopi originis, vt expreſsè decidit Panor.in c.nullus,de patroc.&Philip. Peruſ.in c.eos de tempo.ordinar. in fi. niſi ſuam ciuitatem,& epiſcopum,propter neceſſitatem hoſtilitatis perdidiſſet, per tex.in ca.clericos,71.diſtinct.& ibi Doctor. Imol.ſi ordinatus eſſet à non ſuo epiſcopo non gauderet priuilegio clericali, ſi ſine literis dimiſſoriis, quia contra iuris ordinationem.vt eſt text.& ibi not. Docto. in c. 1. &ſecundo, de tempo. ordina. in fi. & ita fuit iudicatum, prout tenet D. Chaſſa. in conſuetud.Burgund. in rubr. *des iuſtices*, §. 6. in

6.in gl. *sont creuz*,in fine.licet Guido Papę, per aliqua fundamenta velit tenere contra, in suis decisionibus,quæstion. 449. vt scripsi in tractatu nomina. quæst. 22. num. 12.& in tractatu,de pacifi. possess. numero 191.& ideo quando episcopi honoris conferunt ordines in episcopatibus alienis,debent de licentia & non alias ordinare, de qua licentia tenetur probare ordinatus, si opponatur,secundum Chassaneum vbi suprà, quia quando delegatus citat, tenetur ostendere copiam rescripti, ex quo habet iurisdictionem, Felinus in capit. cum in iure, per illum textum de officio delegat. ita episcopus quando ordinat, licentiam episcopi loci, in quo ördinat ostendet, quæ satis probatur, quando sigillo episcopi loci literæ ordinis sigillantur,pen nota.in ca.tertio loco, dę probat. quia præsumi debet, quod episcopus in signum concessæ facultatis suum sigillum præstitit, nec debemus præsumere, quod episcopus exterus illud subripuerit, l. merito.ff. pro socio.

Tertio fallit, quando consuetudo, vel priuilegium,in cõtrarium se haberet,vt in hoc

hoc regno Franciæ,in quo ſeruatur, quod ſcholaſtici clerici etiam inuiti conueniātur, & agant in realibus coram conſeruatoribus regiis,& ſic coram iudicibus laicis, ſed contra videtur, nam hic epiſcopi conſenſe runt,& abbates,vt apparet ex tex. ibi, epiſcoporum,abbatum,&c. ergo videtur quod ſcholaſtici clerici poſſint conueniri etiam coram præſide,vel alio iudice laico, contrarium teneas, quia ſingula ſunt ſingulis referēda, nā ſtudentes clerici coram epiſcopo, laici coram iudice laico conuenientur, & non obſtat iſte textus quia diſpoſitio Imperatoris non poteſt præiudicare clericis,per text. in c.inolita,& c. placuit, 11. q. 1. c. ſi diligenti,de foro compet. quippe lex Imperatoris,cōſtitutiones ſummi Pontificis tollere non poteſt, c. eccleſia,de conſtit.& ibi plenè Panor.& alij poſt eum,facit tex.in c.bene quidem 96. diſtin. authen.ſtatuimus, de epiſcopis & clericis, nam de iure diuino, clerici ſunt extra iuriſdictionem Imperatoris.gloſ.ſing.in cap. ſi Imperator.96.diſt.latè, Aufr.in repet.Clement.1. de officio ordina. dixi in fine concorda.in gloſſ. ad hæc non poteſt ius diuinum

num inferior, videlicet Imperator immutare, Clem. ne Romani. de electio. Cardin. in c. perpēdimus, de sententia excommunica. Panor. & alij in c. at si clerici, & c. cum non ab homine, de iud. Felin. in c. 2. de maior. & obedien.

Nec obstat episcoporum consensus, & abbatum, quia contra ius canonicum cōsentire non possunt, nec statuere ca. quod super, de maio. & obedien. & ibi Docto. Io. And. in c. fi. de offic. archipresbyteri, glo. in cler. ne Romani. de elect. & ita tenet hic Bolog. sed hęc non est solida respōsio, quia in multis casibus episcopi dispensando statuunt contra ius canonicum, casus habes notatos, per Specul. in tit. de lapsis, & dispens. in §. nunc. de episcoporum, & per Io. de Selua. in tracta. de beneficio, in 4. parte, q. 7. sed melius possumus respōdere, quòd de iure diuino clerici sunt exempti, vt supra dixi, Igitur cōtra ius diuinum non potuerunt statuere, & etiam episcopus contra constitutionem consilij non dispensat, gl. in c. cum dilectus, de electio, & supra latius dixi. igitur consensus episcoporum nihil potuit facere, nec abbatum, maximè

cum

cum hæ constitutiones sint conciliares, vt in d.c.inolita,cum seq.11.q.1.facit gl. in c.in istis.4.dist.dicens sententiam Papæ præualere sententiæ omnium Episcoporũ mundi, imò Imperator consilia approbat sicut Euangelia,in auth. de ecclesia titu.& in l. 1. de summa Trinit. & Papa idem facit in c. post translationem, de renunciatio. non refragatur quod no. D. Chassa. in consuetud.Burgund.in rubric.*des droictz*,in §.7.in glo.*que lesdictz contraulx*,num.59.in versic. nunc venio,& in rubric.*des bastardz*.§. 5.in princi.cui respondeo, quod in aliis terminis loquitur,videl.quando est consuetudo laicorum & clericorum, tũc etiam secundum eum clericis prędiudicat,cum tres status patriæ consentissent, non tamen valeret (vt abundantius alibi dixi) quod clerici coram laicis cõueniantur, cum illorũ priuilegium,vt dictum extitit sit de iure diuino,non obstat istud relatiuum qui, quod restringere dicitur in aliquibus casibus, & interdum declarare,vt hic,scribunt doctor.in lege omnes populi. ff. de iustit.& iure.

Et maxime diuinarum,atq; sacrarum legum,

gum. 1 Sacrarum legum.] Nota ſcholaribus cuiuſcunque facultatis, hæc concedi priuilegia,& maximè legũ ſtudioſis, & ſic per iſtum text. non ſunt magis priuilegiati ſcholaſtici Theologiæ, quàm legum, vel canonum, vel artium magiſtri, vt ſupra in vlt. priuilegio ſcripſi, nempe dictio maximè importat, idem in alio caſu. & per maiorem rationẽ,vt eſt tex.ſing.iuncta gl. in l. illud,in fi.ff.ad leg. Aquil. ſecundum Bald. in Margar.in verbo,matrimonium,in 13.q. & in l.fi. C.de fideicom.& idem de dictione magis,præcipuè, præſertim, & potiſſimè,ſecundum Lucam de Penna,in l.2.col. 2.in fin.& 3.in princip.præd.curia.lib.10.C. quandoque ponitur pro tantum, cap. ad abolendam, de filiis presbyterorum, Panorm.in cap.chariſſimus, in fine, de conuerſio.coniugato. Aliquando comparatiuè,per l.qui ſe patris.C.vnde liber.& hoc ſecundum vnum intellectũ,& in l.prouinciarũ,C.de feriis, quandoq; ſuperabundãt ſecundũ quoſdã,vt in auth. de mand. prin. in §.ſit tibi quoq;,coll.3.vbi gl. ſic dicit. Interdũ pro certè capitur,inſtit. de pœna temere litigã.in prin.aliiſq; multis accipitur mo-

De dictionib, maximè, præſertim, & aliis.

modis, quos, si lubet, poteris videre, per Bart. in extrauag. ad reprimendũ, in verb. maximè, Alexand. cons. 77. visis in fi. vol. 3. Panor. & alios in c. auditis, num. 7. de elect. & in c. damnamus de summa tri. & Barb. in c. quoniam frequenter, vt lite non contesta. in §. si vero, Ias. in d. l. qui se patris, & in l. ita stipulatus, ff. de verb. oblig. & cons. 63. col. 4. vol. 3. ac Carolum Ruinum, in rep. §. & quid si tantum, colu. 54. & ibi in addit. l. Gallus, ff. de libe. & posthu. Igitur his legum studiosis præcipuè priuilegia concedere voluit, quia boni Iurisconsulti omnes tuentur, regunt, & omnib. prosunt, vt scripsi in §. prætereà, in gloss. iuris canonici, de collat. in concord. cessent ergo aliæ facultates obloqui contra facultatem iuris canonici, vel ciuilis, cùm istæ tueantur priuilegia aliarũ, defendant, & eis scribant: cum gratiarum igitur actione recipere illa debent, ne male dicendo tanquam ingrati, his priuari mereantur.

Facultas canonica, & legalis, omnes alias protegunt.

m *Professoribus* m Professoribus.] Nota, quod non tantum competunt hæc priuilegia scholarib. sed etiam & multò fortius doctoribus, qui professores appellantur

Priuilegia competētia scholaribus & doctorib. dantur.

tur in rubric.C.de professo. & medic. libr. 10. & de professor. qui in vrbe Constantin. comiti.meruerint, lib. 12. tamen hic videtur intelligere de scholasticis, vt præcedentia declarēt istud verbū, professoribus, qui profitentur audiendo, & studendo, sed Andre. dé Isernia, in rub. de statutis & consuetud. cōtra liberta. eccles. in verbum legum professoribus, firmat omnia ista priuilegia, quæ doctoribus cōuenire possunt, eisdem competere, & horum occasione Bologn. cumulat hic priuilegia doctorum, quæ ante eum scripserat Card. in cler. fin. de magist. col. 3. & Barb. plenè, in procemio cler. 83. quæ transcripsit Petrus Lesnauder. in opusculo de doctoribus, & vltra ibi scripta, adde aliud, quod verberans doctorem potest puniri, l. Iulian. de vi publica. l. lege Iulia. in 1. §. fi. ff. ad l. Iuliam, de vi pub. vt expressim docet Guido Papæ in statuto, si quis, in verb. communi æstimatione, colu. 16. & quilibet potest illorum prosequi iniuriam, quia est actio popularis. l. 1. ff. de iustit. & iur.

Item in quantum Bolog. hic dicit, quod doctor non debet torqueri, licet iudicia

ſint contra eum,inſtar militis,l. milites, ff. de quæſtio.

Idem in aduocato tradit Bart. in l. 1. C. de aduocat.diuerſo.iudic. Nec valet conſuetudo in contrarium per tex. ſingul.in l. omnes,1.de decurionibus,lib. 10. infra, ſecundum Roman. ſingu.488.milites,& additio.ad Bartol. in l. 1. de dignitat.lib.12.C. Boër.in repet.l.conſentaneum, colum.12. quomod.& quando iudex,Alex.& alij,in l. centurio,col.9.ff.de vulga.nec nobiles,vel alij in dignitate conſtituti, d. l. omnes, vbi Pyrrhus limitat in criminib. hæreſis,maieſtatis,Symoniç,& aliis,de quib.ibi per eum. In hoc tamen regno Franciç hæc iura non ſeruantur, nam ſiue fuerit miles, ſiue comes,baro, ſiue doctor, nemini in delictis indulgetur, & ita fuit latum arreſtum, vt Aufre. ſcribit in ſtylo parlament. Arreſto. 16.& Io.Gallus,in quæſt.per arreſta.q.45.& Benedict.in repet.c.Raynutius,in verb. teſtamentum,in 1. num. 48. & ibi,in addit. & in verbo,mortuo, num. 222. de teſta. quia reatus omnem honorem excludit, l. 1. C. vbi Senato. vel clariſſim.& aduoc. fuit inhibitũ in parlamento,ne amplius allegaret

illa

illa iura,& me existente in ciuitate Tholosana,seruari audiui, de quodã filio capitularij, qui accusabatur de præda commissa, cum præfecto vigilũ Guisoti, nam aduocato alleganti fuit interdictum,ne haberet illa iura allegare, & ille fuit suspensus cum aliis. Crederẽ tamẽ quod doctores,& prædicti nõ torquebuntur in paruis criminib. nec in grauiorib. criminibus,sine grauibus indiciis, & magis vrgentibus,quàm in aliis personis,vt scripsi in gloss. concord. in ver. regium aduocatum, in versicu. 18. rubric. de elect. derogat. quod est not. alia scriberem doctoribus priuilegia, sed cùm sint per alios descripta, missa faciam,verùm enimuero cùm nullus, quem viderim, hactenus priuilegia scholarium dictauerit,ea cumulare volui, vt scholasticos ad literarum studia priuilegiis pro virili inducere possim,vos ęqui bonique consulite,& meam operam gratis vobis oblatam (quæso) non dedignemini.

Hoc nostræ pietatis [n] *beneficium.* [n] Beneficium.] Collige ex hoc text. secundum Bologn. quod Imperator est astrictus iure naturali ad benefaciẽdũ scholarib. benefa-

Benefaciendũ est scholasticis benefacientibus.

cientibus quia benefacienti benefacere iure naturæ tenemur,l.ſed & ſi l.§.conſuluit, de petit.hæredit.ff.adde text. in lege ſi non ſortem.§.libertus, ff. de conditio.indebi.l. ſi pignore de furt. l. ſi vero non remunerandi. §. idem Papinianus manda. l. ſiquidem de actio.& obliga.C.l.libertos, de excuſa.tuto.gl.in l. 1. ff. de obſeq.à liber.& gl. in d.l.ſed & ſi lege, ait quod omnis creatura mouetur ad benefaciendum benefacienti, & ex inſtinctu naturæ procedit, vnde dicit gloſſ. in c. illud.8.q.2.humanum eſſe, quod reuerentia exhibeatur illi,à quo percipitur beneficium, & magis diligãtur benefactores, quàm alij, & maior reuerentia exhibetur danti, quàm non danti, hinc dicit patruus meus Rebuffus in l.nemini, de conſul.lib.12. C. quod dãdo placet homo, accipiẽdo diſplicet, inde gl. in c.cum Marthæ,de celeb.miſſa. hos verſus deſcribit:

Temporibus noſtris quicunque placere laborat,
Det,capiat,quærat,plurima,pauca,nihil.

Et dicitur in Apophthegmate,15. beneficiũ addere, longè magis legale eſt, quam auferre, inde Martialis coquus inuehitur contra Scæuolam, quia aliorum hoſpitia fre-

frequentabat, & nullus sua hos scribens versus, quos glo. refert in c.1. de dona.

Scæuola tu comedis apud omnes, nullus apud te,
Alterius siccas pocula, nemo tua.
Aut tu redde vices, aut desine velle vocari,
Dedecus est semper sumere nilq; dare.

Et istud proprium est nobilium, videlicet dare, in d. cap. cum Marthæ, Panor. in consil. 12. in 1. volum. in 2. dubio scribit de Curti. in tractat. de nobilita. in 5. parte, in 4. priuilegio nobilium, per tex. in c. grandi, de supplen. negli. præla. in 6. & ibi latè Corset. in sua repet. parum tamen videtur iste tex. conuenire ad adducta per Bologn. sed videtur probare, quod pium est scholaribus benefacientibus benefacere, pseudoscholastis non, verum meritorium arbitro, ristos ad scientiam capescendam aliquando disciplinis ac verberibus incitare, arg. c. displicet, 23. q. 4. aliquando carcerib. & ligaminibus, c. ipsa pietas ibidē, & multos mea memoria per carceres ad frugem melioris vitæ peruenisse vidi, qui fortè gladio periissent, interdum per alimentorum subtractionem reducuntur, vt per doc. in lege cum filius familias viaticum ff. si *Scholares ad studiū quomodo incitentur.*

cert. petat. & ſupra in priuilegiis ſcripſi.

Indulgemus vt ad loca in quibus ° *literarum exercentur ſtudia.* 8 Literarum ſtudia.] Et ſic ſtudens quocunq; ſe transferat ad literarum ſtudia, gaudere debebit priuilegiis, dum modo ibi fuerit ſtudiũ approbatum, vt hic, & ſic priuilegia conceduntur literarum ſtudiis, non ergo ſtudiis artificum; licet ſtudiũ verſetur circa artem, l. 1. de abigeis, Lucas de Penna in rubri. C. de ſtud. libera, vrb. Ro. lib. 11. ſed propriè ſtudiũ eſt circa ſcientiã, vel actum virtutis ex quibus præcipuè pax naſcitur. nam ex Pallade, quæ eſt ſapientiæ Dea, naſcitur oliua, quæ eſt ſignum pacis & concordiæ denotans quod ab his qui dant operam ſcientiæ, pax & concordia procedant, Lucas de Penna in l. 1. col. 1. C. qui ætate, libro decimo. argu. c. ex ſtudiis de præſumpt. quod facit contra ſeminantes diſcordias, vt diabolicam videantur habere ſcientiam.

Scientia mater eſt pacis.

Tam ipſi, quàm eorum P *nuncij.* P Nuncij] Priuilegia erga competentia ſtudentibus competunt eorum nuncijs & ſeruitoribus, ſupra abundantius ſcripſi in priuilegiis, Bald. in prœmio decreto. Gregorius

Scholaſticorum famuli gaudent priuilegijs ſuorũ dominorum.

num,

num. 8. dicit intelligendum de famulis, quos ſcholares circa ſe, non de illis, quos ruri habent, l. qui pœnam. §. ſed quod diximus, ff. de penult. lega. & hic continentur illi tantum, qui inter famulos ſunt recepti ad ſeruiendum eis præſentibus, l. 2. §. legatis, vbi nota, ff. de iud. leg 1. §. familiæ. ff. de publica.

Veniant ¶ *& in eis ſecurè habitent.* ¶ Veniant] Nota ex tex. ſecundum Bal. Salicc. & Bolog. eſſe priuilegium poſſe ire, redire, & habitare ſecurè, contra hoc quidam inſurgunt his verbis, quod iure cōmuni conceditur, fruſtra impetratur, l. vna, C. de theſauris, gl. in c. fin. de decimis, Iaſ. in l. de pupillo, §. ſi cui opus, ff. de operis noui nunciа. ſed iure communi, quis debet ire ſecurè, & habitare, nam latrones puniuntur, dicit Bart. nil allegat, poſſumus allegare tex. in l. congruit. ff. de offic. præſid. vbi ad officium præſidis ſpectat, vt prouincia malis hominibus careat, pacataque ſit, & quieta, & homines ſecurè viuant, ergo fruſtra hic conceditur, reſpondent Bartolus, Baldus & alij operari iſtud verbum Securè in tex. poſitum, quod ſcholaſtici non tene- *Quale priuilegiū ſit ire, redire, & habitare ſecurè.*

buntur ſoluere vectigalia, & ſunt ab aliis oneribus exempti, vt dicit glo. in hac auth. aliis etiam de iure communi datur ſecuritas veniendi, & habitandi, d.l. congruit, ſed non ſunt ob id exempti ab onerum ſolutione & niſi iſtud firmaremus, verba priuilegij de nihilo operarentur, contra l. ſi quãdo, ff. de legat. 1. l. ſi ſtipulatus, de vſu. l. 1. in fine ad municipal. vel dicit g. licet competat de iure communi, ex quo erat ſpeciali, nota dignũ, fuit neceſſe exprimere, l. item apud §. hoc edictum ſub. §. ait prætor. ff. de iniuriis. Vel Cynus & Bolog. dicunt, quod iſtud fuit hic expreſſum, & de neceſſitate, quia contra hæc priuilegia conſuetudo inoleuerat, vt quilibet ſiue ſcholaris ſiue alius pro rebus ſolueret vectigalia, ideo Imperator reprobat illam conſuetudinem, & hoc videtur innuere text. quando dicit ex peruerſa cõſuetudine, ſed illud verbum refertur ad iniuriam nõ inferendam ſcholaſticis, ideo iſta vltima ſolutio videtur diuinatiua. quare prima ſolutio videtur melior, nam text. permittit ſecurè ire, non ſolum propter vectigalia, ſed etiam propter repreſalias contra ſtudentes non conceden-

dendas, & alia onera quæ aliis imponuntur, quæ à ſtudioſis debent eſſe aliena, & ideo occaſione promiſſorum, Bar. quærit, quia iſte text. nihil dicit de receſſu, vt ſcholares ſecurè recedant, ſi ſit ſecuritas data ad veniendum, & ſtandum, an cenſeatur data ad recedendum, Bar. ſe remittit ad ea quæ ipſe not. in l. vtimur, ff. de ſepulchro viola. & ego etiam ad illa quæ ſcripſi inter priuilegia his nunc contentus.

Dignum r *nanque existimamus.* r Dignum] Nota hanc rationem, quare Imperator has prærogatiuas & priuilegia concedit ſcholaribus, quia dignũ eſt, vt omnes bona facientes, noſtram laudem, & protectionem omnimodo mereantur &c. quæ ratio ſecundum Bald. denotat cauſam cõmunis boni, & ſic notandum eſt, quod intentio legiſlatoris debet ad bonum dirigi commune, quod poteſt contingere tribus modis. Primo modo ad bonum cõmune ſimpliciter, & hoc modo conceduntur priuilegia reipublicę, & fiſco vt l. 1. C. de cõdict. ex lege, & ex hoc capite exterminandi ſunt, qui reipublicæ nocent, vt ſupra, de ſumma Trinita. l. nullus, & l. 2. de malefi. & ma-

Intentio legislatoris ad bonum commune dirigi debet.

mathema.& l. congruit, ff. de officio præsid. vnde propter insigne maleficium, potest fieri statutum in delinquentem potest delictum commissum, l. amissione. §. qui deficiunt, ff. de capit. diminu. Secundò fiunt statuta ad bonum commune cognationum & familiarum, vtpote, quod masculus in successione fœminæ præferatur propter bonum agnationis conseruandũ, vt l. 1. §. publicæ, ff. de ventre inspicien. nota. in §. item vetustas, de hæred. quæ ab intesta. deferunt. Tertiò tendunt statuta ad donũ singulare alicuius, qui meretur priuilegium ratione virtutis vt hic, & l. Aquilius, ff. de donation. & l. si pater, illo titul. & l. 1. de iustit. & iur. scribo fusius in præfat. ad ordina. regias. Sed quæro, an scholares Galli & Hispani habeant hæc priuilegia, & videtur quod non, quia vltra subditos cõstitutio non extenditur, l. omnes populi, iuncta gloss. & doctrina docto. ff. de iustitia & iur. text. in cap. canonum statuta ab omnibus custodiantur, de constitut. vbi glo. & docto. dicunt ab omnibus subditis, nam infideles non ligantur constitutionibus Roman. Pontific. facit. cap. final. illo titul. in

in 6.& gloss. in procemio pragma. sanctio. in verbo vniuersis, sed Galli non sunt subditi Imperio, cap. per venerabilem, qui filij sunt legi. damnata gloss. ibi, quæ dicit de facto, quia nec de iure, nec de facto, prout latius probat. Doct. Ioann. Igneus in tractat. an Rex Franciæ recognoscat aliquem in superiorem, nec Hispani, gloss. in c. Adrianus, 2. distinct. 63. quia regnum ab hostium faucibus eruerunt, vt glo. ibi asserit, igitur ista priuilegia non habebunt.

Item in Francia leges non obseruantur, nec in Hispania, ergo nec priuilegia prout supra dixi, allegando Benedict. in procem. c. Raynutius, item extra territorium iudici impunè non paretur, l. final. ff. de iurisdict. omnium iud. cap. fin. de constitut. in 6. Contrarium arbitror verum per hanc rationem prædictam, cùm sit pium. Secundò quia leges seruantur tam in Francia quàm in Hispania, tanquam rationabiles, ergo ista tanquam rationabilis seruabitur. Tertiò quia sunt approbatæ ratione lecturę, eo quod ibi in studiis publicis legãtur, itẽ ratione consuetudinis, nam à tanto tempore consuetum est, cuius memoria

non est in contrarium, ista priuilegia seruari scholaribus Franciæ & Hispaniæ, ergo & nunc eis seruari debent, & iniquè faciũt non obseruantes scholaribus hæc priuilegia, & contra illos potest agi pœna huius authent. de qua infrà dicetur. Item scholares vbique agentes, habent nomen, ergo & effectũ habere debent, l. à nullo, C. de feriis. Non obstant supra dicta, quia do instantiam per c. ecclesia, de constit. vbi priuilegia per laicos concessa, extenduntur ad clericos, quamuis clerici non sint laicis subditi. Item sunt approbata per regem, & eius parlamenta, ergo debent seruari, nisi expresse inueniantur per leges regni correcta, nulla in contrarium peruersa corruptela obstante, de qua infra dicetur.

Vt cum omnes [f] *bona facientes*. f Bona facientes] Nota ex text. quod scholastici bona facientes merentur laudem. & protectionem, vt Cyn. hic ponderat tex. & Bolog. secus ergo si in scholis vagẽtur & mores lenonum vel latronum induant, tunc cessat iste tex. & pro hoc facit text. in l. 1. C. de quæsto. lib. 12. vbi quæstores, qui bona in suo officio egerunt, debent recipi cum populi

puli acclamatione, dicit glo. clamãdo Viuat talis, sicut Romanus solet populus de Papa, & scholares Tholosani de bonis lectoribus, qui postquam bene se habuerunt in lectura, debent cum acclamatione recipi, scilicet: Viuat viuat. põt adduci tex. in l. iustissimos, de officio recto. prouinciæ supra. vbi iustissimos & vigilãtissimos iudices publicis acclamationibus collaudãdi Imperator omnibus potestatem tribuit. imò insignia eis in virtutis signum conceduntur, secundum Bald. hic. Tertio adducitur tex. in l. 2. ibi. semper prouidemus vnũquemque secundum labores suos ad gradus meliores, & maiores dignitates perducere. de offic. præfat. prætor. Afri. supra. Quartò adducitur text. singul. in l. vt virtutum merentibus præmia tribui conuenit, supra de statuis & imaginibus, quem sing. dicit Ioan. Montaigne, in tractat. de auctoritate, & præeminentia sacri magni consilij, fol. 33. Quinto adducitur tex. in l. fi. C. de tyro. lib. 1. vbi dicit, quod quis non debet celsiorem gradum obtinere, nisi laborum assiduitas, & prolixitas hoc meruerit, & sic vulgus malefacit, dũ bonos studentes

Acclamatio viuat, quib. fieri debeat.

tes

tes lingua euaginatã prosequitur, & contra eos latrare non finit, cum laudem mereantur & protectionem, per illum textũ. Sexto facit tex.in l.vna,de Castren. omniũ palatio.peculio. lib.12.vbi palatini,qui longo tempore castra sunt secuti,quicquid ibi acquisierint dicitur peculium Castrense, & priuilegia Castrensis peculij habet. Septimò non ineleganter facit text.in l. contra de re milita.lib.12.C.vbi dicit tex.quod non ambitione,sed labore ad augmentum honoris conuenit peruenire. Octauò adducetur text.in l. prima. de agenti in reb. eodem libr. vbi docet nullum debere in locum agẽtis in rebus subrogari, nisi bona egerit, & diu laborauerit,& ibi ait patruus meus quòd laborantibus datur honor & merces. Nonò adduco text.in l. tertia de proximis sacro scrinio. ibidem vbi dicit text.& ibi Ioan.de Platea, quod postquam quis bene egerit,& laborauerit,ocium dabitur. Decimò, quod habetur in symbolo Athanasij qui bona egerunt,ibunt in vitam æternam. Vndecimò dicit glossa in leg.penult.infrà,qui bonis cedere possunt, quod postquam Petrus reliquit retia, dicit

cit Christo,ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? & sic præmium petebat, dicit ei Christus, vt edatis & bibatis in regno,& sedebitis super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Israel.Luc.22.& Matth.19.in fi.

Duodecimò videtur.l.1. de anno ciuilibus libro 11. C. dicens annonas non dari pro titulis dignitatum, exponit ibi Barto. id est salaria. non dantur pro dignitate, vt quia aliquis est doctor, sed pro meritis, quia bene legit, & bene satisfacit officio, cui est appositus.

Decimotertiò huc accedit l.1.C.de athletis,libro 10.quod qui bene egit,& se habuit in aliquo actu, debet coronari, & est melior iuris,secundum Corset. in sing. in verbo præsumptio.in 2.

Decimoquartò conuenit gloss. in leg. quamuis. ff. de damno infecto, & in Clement. vt hi qui de ætate & qualitate. Et Hieronymus in regula monacho. capit. 13.vbi dicit,quod qui nō laborat,non manducet, qui nō egit bona non meretur præmium, & in §. final. in procemio instit.vbi Imperator promittit scholaribus com-

committere rempublicam gubernãdam, vbi bene ſtuduerint. ſtudete ergo, vt iuxta promiſſum Imperatoris vobis ſuccedat. debet princeps nõ pro titulis dignitatem, ſed pro meritis & labore conferre officia in ſuo regno, & non pro pecuniis, quas docti expoſuerunt in acquirendo ſcientiam.

Protegere ſcholaſticos quiſq; debet.

Noſtram laudem[t], *& protectionem.*[t] Protectionem] Nota quod protectio ſcholarium eſt ſub principe, & à fortiori alij debent eos protegere, cũ princeps eos protegat ſpeciali dilectione hic.

Item omnis Chriſtianus eſt ſub Dei protectione, excommunicati ſub diaboli protectione. Et eſt notandum ſecundũ Bal. ꝙ quidam ſunt ſub protectione, vt hic literarum ſtudioſi, etiam non legitimè nati, ideo poſſunt legitimari à principe tãquam ſpeciales filij, vt ſcripſi ſuprà in priuilegiis latius. Quidam ſunt ſine protectione, vt Iudæi, de quibus ſcribitur, nihil ad nos, de his, qui foris ſunt, quia nobiſcum nihil habent commune, vt cap. gaudemus, de diuort. quidam ſunt extra protectionem, vt hæretici, banniti, & rebelles, quibus nõ debet

bet ius reddi, vt tenet Cynus, in l. 1. C. de natur. libe. infra, & Baldus hic, & vide Barba. in c. cum M. de constitutio. num. 99. & sequent. de protectoribus regis, vt vide in in rubric. de domestic. & protecto. libr. 12. & sic scholastici in vniuersitatibus debent defendi à iudicibus & magistratibus, cùm mereantur protectionem, vt dicit iste text. etiam manu militari, teste Salice. & Bolog. hic, quamuis quidam manu militari eos expellant.

Omnino mereantur, quorum scientia, totus illuminatur u *mundus.* u Illuminatur] Nota bene hũc tex. quod per scientiam mundus illuminatur, est enim præceptum lucidum illuminans oculos, nam lucerna pedibus meis verbum tuum dicit Dauid, & sicut in tenebris quis nescit quò vadat, ita sine scientia nescit quispiam quo recto tramite sua peragat negocia, ideo per scientiam illuminabatur, tam vt animam tueatur à dæmonibus, quàm ad protegendum res suas, nempè mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ, Prouerb. c. 6. vnde sicut per lucem ostenduntur incognita & obscura, sic per legẽ, per quã scit homo quid *Scientia quo modo dicantur homines illuminari.*

agere, quidúc fugere debeat,& qui maiori eſt ſcientia prœditus,magis illuminat, quā qui parum habent ſententiæ, ſicut maiores faſces. debent ergo periti bona facere, & maximè qui alios docent, vel alijs ſunt præpoſiti,vt illuminent alios, quippe teſte Dionyſio de Angelis,ſicut Angeli ſuperiores illuminant inferiores, & corpora ſuperiora, vt ſol & ſtellæ infundunt lumē ſuum ad inferiora,ſcilicet in aërem & aquam, ſic & illi qui ſuperiores, & clariores per ſcientiam,gratiam, & perfectionem, debent alios illuminare per gratiæ, ſcientiæ, & bonorum exemplorum illuſtrationem, Lucæ I. Illuminare his, qui in tenebris & in vmbra mortis ſedent,ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis, alioqui ſi obſcurarent mala committendo, & ſcandala præbendo, longè abeſſent à protectione iſta, & eſſent expellendi à ciuitatibus,de his alibi dicam abundantius.

Ad obediendum x *Deo.* x Deo.] Nota ſecundum Salice. & Bologni. hic, quod prius eſt Deo obediendum quàm Imperatori,ſeu regi,aut alteri cuicunq; vnde dicit tex.in c.cū infirmitas,in fi.de pœnit. & remiſſio.

missio.quod medicus prius monere debet ægrum ad obediendũ Deo,& ad confitendum, quàm medicinam impendere, nec debet ei suadere aliquid in detrimentũ salutis æternæ sub pœna excõmunicationis, facit etiã quod dicit text. in l.contra.§.fin. ff.de re iud.& docto.in l.2.§.2.ff.si quis cautio.cano.in c.cum parati, de appella.in gl. 1.vbi si quis fuerit vocatus coram duobus iudicibus, debet coram maiori comparere, imò si compareret coram minore maiori omisso, de contumacia puniri posset, vt dicunt ibi docto. quia prius obediendũ est maioribus, & idem cùm maius periculum, vel maior necessitas fuerit, l. si quis in graui.§.si cum omnes, ff. de Senatuscons. Silla.quem põderant doctores in d.c.cum parati, potest adduci text. in ca. non est de voto, vbi voto potius debemus obedire, quàm Papæ dispensanti sine causa, vt dicit ibi gloss.& firmat glo.sing.in l.1.§.sicut, de aqua pluuia arcend. minorem debere reuerentiam maiori, ergo potius Deo, qui est Rex regum,& dominus dominantium, vt dicit Dauid.

Et an contra ius diuinum, possit aliquid

diſponere Papa, vel alius princeps, ponit tex.& ibi doctores, in Clem. ne Romani, de electio.& in c.quę in eccleſiarū, de conſtit. Barb. in rubric.illius tit.Bar.in l.1.ff.de conſtitutio.princ.Bald.in l.reſcripta, C. de precibus Imperator.offerend. nam omnis creatura eſt ſubdita cōditori canonis, Anton.de Butr.in c.1.de conſtit. quod intellige, in his quæ ſunt ſpiritualia, & quæ cōcernunt materiam peccati, c. ſolit. de maiori. & obedien. c. fin. & ibi Imol. de præſcript. in authen.quomodo oporteat epiſcopos, in princip.collat.1.c.auctoritatem, 15. q. 6. Ioann.Baptiſta in repetit.l. omnes populi, col.90. in parua impreſſione. ff. de iuſti. & iur. cum parum hic conueniant, alibi diſcutienda relinquo.

Miniſtri Dei quatuor habere debent maximè.

Et nobis eius γ miniſtris. γ Miniſtris] Ex iſto text. colligi poteſt, quod Imperator eſt Dei miniſter, vnde miniſtri Dei quatuor habere debent conditiones, quæ eliciuntur ex primo libro Regu.c.2. ibi, Puer autem erat miniſter in conſpectu domini. primo ſicut puer eſt humilis & patiens, ita Dei miniſter eſſe debet ſtabilis, & perſeuerans in ſeruitio, ꝙ probatur in verbo, erat.

ter-

tertio debet habere diligentiam, ibi minister. quæ diligentia tendere debet ad intelligendum domini voluntatem, Prouerb. 14. in fin. Acceptus est regi minister intelligens, & ad illam exequendam & custodiendam. quarto debent ministri habere fidelitatem quod ostenditur ibi, In conspectu domini, nam signũ fidelitatis & amoris est in cõspectu domini esse, & ob id debet famulus iurare suo principi, cui seruit fidelitatem, & alia quæ scribuntur in §. fin. qualiter vasall. domin. iura. debeat fidelit. Iacob. in tractat. de feud. in verbo, qui quidem inuestiti, scripsi in arbore feud. colum. 2.

Famuli pluriũ cui obedire plus teneantur,

Quæro nunc de dubio, de quo ab aliquibus auditorib. Tholosæ fui interrogatus, duo vel tres studentes habent vnum tantum famulum, quilibet vno momento ei præcipit, cui magis obedire teneatur? & respõdeo omnibus si potest, ita tenet Hostien. in summa de maior. & obedien. versicu. ad quid, per textum in lege duorum libertus, ff. de operis liber. facit, lege seruus communis, ff. de acquiren. hæreditat. lege si quis in graui. §. si cum omnes, ff. de Sena-

 tus-

tuſconſulto. Silla. vel inuicem conuenire debent,cui obediatur, quod ſi nõ fecerint, & ſit impoſſibile omnibus obedire, cui tunc obediendum ſit,diſtinguendum cenſeo,aut inter ſtudentes eſt vnus nobilis genere,& alij non, tunc obediat famulus nobili primo,argumen.de hæredib.& Falcid. in §.ſi quis autem,& §.interim, in authen. de defenſori. ciuitat. collat. 3. quia maiori primò eſt obediendum,c.qui reſiſtit.11.q.3. ideo poteſt dici.

Quàm malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci.

Vt dicit Ouidius, relatus per Ioannem Fabrum inſtitit.de nuptiis, in rubric. & ne fortem ſociet fragilis, vult pagina præſens, vt in fabulis AEſopi habetur, & loquitur text.in l.ſi non fuerint,§. final.ff.pro ſocio. Et intelligo ſi fuerit nobilior genere ſiue literaturæ, quia ſi vnus eſt tantum ſcholaris,alter eſt magiſter artium, & ſcholaſticus legum vel alterius profeſſionis, ſeu alter baccalaureus, doctor, vel licentiatus, vel habet maiorem dignitatem, tunc famulus obediat maiorem dignitatem habenti, per dictum c. qui reſiſtit,& ibi not.

Si verò nullus altero ſit maior, vel dignior,

gnior, sed sunt æquales, tunc ei obediat à quo maiora consequitur lucra. argumen. textus in cap. cum officiis,& c.relatum,& capit.fina.de testament.& idem tenet Sylvester in sua summa in verbo obedientia, in 10.q. distin.5. Si vero tantum habeat ab vno, quantum altero, tunc obedire debet præcipienti negocium magis habile,& necessarium, vtpote si vnus præcipiat parare prandium,arg.l.maiorem,& ibi nota.ff.de pact. Si nullus actus est habilior,& magis necessarius, potest famulus gratificari cui velit,arg.l.fi.ff.de religio.& sumpti.funerũ, melius facit, l. si quis in graui. §. si cum omnes,ff.de Senatuscons.Silla.

Si verò famulus nollet eligere, vel non auderet,crederem sorte esse dirimendum, argu.l.in tribus,cum l.sequent.ff. de iud.& maximè cùm agatur de facto,in quod sors cadere potest sed non super iure,glos. sing. in l.vna. C. vti possid.secundum Angel.in §.sed & si,insti.de satisda. tutu. quam reputant sing. Imol.Alex.& Ias.in l.huiusmodi, §.fin.col.fin.ff.de lega.1.& Barba.in proœmio cle.in §.hæc sanè, col. 28. & Felin. in c. capitulũ,col.pen.de rescript.& eundẽ in c.

licet,col.fin,de probat. & quando vasallus habet plures dominos, quem habeat defendere,ponit Bald. in l.1.ff.de rerum diuisio.& in l.vna,§.ne autem,C.de caduc.tollen.Doct.in c.vno,§.omnes,hic finitur lex, deinde consuet.regni incipiunt,Ioan.Raynal.in §.imperialem.§.firmiter, in 12.q. de prohibita feud.aliena.per Feder. Iacob. de sancto Georgio, in tractat. de feud. in verbo,& promiserunt, eidem domino.col.5. in 8.q.Ioan.de terra Rubea,in tractat.contra rebelles regum,art.9.3. tractat. versi.13. vide per Ioann. And.in regula contractus, de reg.iur. in 6. in Mercuria. de aduocato qui recepit salarium à duobus monasteriis, si litigent inuicem, cui seruire debeat, & quando quis in omnibus promisit obedire,vel tenetur, tunc solum tenetur obedire in licitis,& honestis secundum text.in c.vno,de iureiur.in 6. gl.sing.in l.non videtur.§.qui iussu,de reg.iur.c. veniens, de iureiur. Et quando quis est incola duorum locorum, si vocetur ad munera in vtroq; loco,cui teneatur obedire? ponit gl. & ibi Doct.in l. ciues,de incolis.lib.10.C. Itē vidi cōtrouersiam Tholosæ inter scholasticos, apud

apud quem deberẽt esse archæ cibariç claues,quidam eas digniori concedebant,argu.l.procurator C.de edendo, alij contrarium asserebant scilicet, quod penes hebdomadariũ, vel eius famulum esse debebant, quia postquam suæ administrationi alij consentiunt,ergo videntur etiam consentire,vt custodiat claues;nam cum mandatur,vt emat, ergo vt custodiat, sed non posset custodire,nisi haberet claues, igitur eas habere debet, argu.l.cui,ff.de iurisdict. omnium iud. & nobilior quoad hoc videtur,cùm habeat administrationem,quam nobilitatem vellem à me abesse. Vidi etiã aliam quæstionem inter duos studentes Caturci, vnus volebat vigilare vsq; ad vndecimam horam,alter volebat ire dormitum hora 9.& hic volebat cogere alterum venire eadem hora 9. alias claudere volebat ianuam cubiculi,postquam lectus erat in cubiculo suo, allegans quod in re sua licitum erat facere,quod libet,& sic claudere,iuxta tex.in l.fluminum,ff.de damno infecto.& in l.nemo exterus,de Iudæ. & l. in re mandata.C.mand.alter asserebat,quod lectus erat communis,& sic poterat vti eo

Claues apud quem scholasticorum esse debeant.

quolibet tempore, sed eos concordaui, ꝙ vnus vigilaret vsque ad mediam noctem, & alter postea surgeret illa hora, iure tamen non sic respondissem, sed quia ita voluerunt, nam pro primo veritas inclinat, cum quilibet se teneatur concordare morib. illius cũ quo habitat, sicut dicit Neuisa. in sylua nuptia. de vxore, & supra dixi.

Hospita vnus ex plurib. de re communi an possit dare, & quis.

Vide etiam aliam quæstionem, Tres erãt scholares in vna domo, vbi erat vna pulchra domicella, vnus illorum de omnibus dabat portionem domicellæ suæ amasiæ, & filiis eius, alij ægrè ferebant, quæsierunt à me, an ille amasius possit iure hoc facere. Respondi, quod de suo debebat eleemosynam, siue donum facere, nõ de communi, cum satis sit paruum pensum scholariũ, & pensio, & vnus ex sociis non potest imponere seruitutem, l. 2. ff. de seruitu. nec ergo potest rem cõmunem dare, quo ad partem alterius, l. serui. §. 1. ff. de l. 1. quod intelligerem, nisi de bene placito aliorum, sed cum consensus aliorũ interuenit, quis illorũ debet dare? an amasius iste? dico quod non, sed vt supra dixi, in alia quæstione nobilior, & maior, vel is qui habet admini-

stra-

ſtrationem illius hebdomadæ dabit,& iſta ſententia videtur æquior, an portionem teneantur ſcholaſtici dare hoſpiti, in cuius domo habitant? Reſpondeo quod non, quia nemo de proprio, beneficium facere cogi debet,ca. precariè,10. quæſt.2. & quia habet hoſpes penſionem à ſcholaſtico, ſi gratis inhabitaret, putarem tunc aliquid dari poſſe hoſpiti, ſi portio eſſet ampla, quæ communiter non eſt.

Subiectorum vita z informatur quadam. ᶻ Informatur.] Nota quod ſicut ſaccus informatur, & capit formam à frumento, ita vita ſubiectorum à doctrina doctorum & literatorum, & ſic homines quodam modo videtur eſſe ſine forma abſq; ſcientia, vnde dicit Cicero in officiis, multos eſſe homines nomine, & paucos re, & hic inquit Bologni. quod doctores debent inſtruere ſubditos, vt principi obediant poſt Deum, ob id ad regendas prouincias deſtinantur, Doctor. in l. fin. C. de offic. diuerſo. iude & ad Rempublicam non minus neceſſarij, & vtiles ſunt, quàm milites, lege aduocati, Cod. de aduocatione diuerſorum iudic.

Quales adregendum prouincias deſtinari debeant.

Ad-

Aduertendum eſt, quod hi tales eſſe debent qui poſt aurum non eant, ſed poſt Chriſtum, qui quæſtum doctoratum non exiſtiment, nec requirant datum, ſed fructum, qui regibus Ioannem ſe exhibeant, AEgyptiis Moſem, fornicantibus Phines, Heliam idololatris, Heliſeum auaris, mentientibus Petrum, Paulum blaſphemantibus, Chriſtum negociantibus, qui ſcholares non ſpernant, ſed doceant, diuites non palpent, ſed terreant, pauperes nõ grauent. ſed foueant, qui cũ turba intrent, non cum ira exeant, qui eccleſias non ſpolient, ſed emendent, qui marſupia non exinaniant, ſed corda reficiant, & ſcholarium crimina corrigant, famæ prouideant ſuæ. nec inuideant alienæ, hæc Ber. lib. 4. de conſider. Refert Lucas de Penna, in rubr. C. de legatio. col. 9. lib. 11. verſ. vigeſimo legatus, & tales de meliore nota cõmendare debemus.

Scholaſtici diligendi, & ab iniuriis defendendi ſunt.

[a] *Speciali dilectione eos ab omni iniuria defendamus.* [a] Speciali dilectione] Nota quod ſpeciali dilectione Imperator diligit literarũ ſtudioſos, & ſic omnes alij eos diligere debent, & ab omnibus iniuriis defendere, Imperator tamen diligere intelligi-

gitur bonos, & non pseudoscholasticos, quia dilectio in malo non est, c. omnis qui. de pœnit. dist. 1. & gl. hic dicit, quod quamuis omnes debeant ab iniuriis defendi, hi maximè, ne videantur negligi, ex quo infert Bal. quod omisso medio ad Imperatorem, vel ad eius supremam curiam appellare possunt, nã qui specialiter diliguntur, sine vllo medio accedunt ad principem, & sic cum diligantur, meritò his priuilegiis sunt decorati, licet multi insurgant in eos, & iniuriis, furtis, & vexationibus illos impetant, ideo subiecit text. quis eorum non misereatur? &c. Hodie multæ ciuitates insurgunt contra vniuersitates, quas apud se habent, non cognoscentes quid honoris boniúe illis per eas accedat, quarum natura filijs viperæ similis est, quæ partu filiorum corrosis à fœtu lateribus euisceratur. has igitur vniuersitatibus, propter habitantium ingratitudinem, priuandas censerem, & aliò vbi honor & literarum decus seruaretur, transferendas.

Quis enim eorum non [b] *misereatur?* [b] Misereatur?] Ex hoc tex. collige, quod omnes debẽt misereri scholariũ, maximè propter *De patria multa hic vide.*

sequen-

ſequentia. Primo, quia fiunt, vt dicam in ſeq.not.& ſic illis adipiſcēdæ amore ſcientiæ multum peregrinandum eſt vt hic,& l. cum filius familias. ff. ſi cert. peta. & ſicut peregrini propriam ciuitatem relinquunt in authen.vt differend.iudi.in princip. collat. 9. vbi dicit quod eo multum affliguntur,& Aret.in l.2.col.4.ff. ſol. matri.text.in c.ſi quis romipetas,24. q.3. ita & ſcholaſtici, imò aliqui voluerunt tenere, quod ciues nō habent hæc priuilegia, vt ſuprà ſcripſi in verb.peregrinantur, & licet impium ſit propriam domum dimittere, vt dicit gl.in l.vna,C.ſi curial.relicta.ciuita.rus habita.Malue.lib. 10. infrà, & quantumcunque vilem ceſpitem terræ ſuæ patriæ quis non poteſt citra moleſtiam deſerere, gl. in l.fi.C.de municipib.& origina.lib.10. quia cuilibet ſua patria dulciſſima eſt, l. qui habebat,ff.de leg.3.& propriè patriæ debetur honor,& fidelitas, & eſt potior tempore ſicut natura eſt prior ſuo antecedente, per tex.in l.minimè,ff.de religio. & ſumpti. funer.& gl.in l.fi.C.de aboli.ait pugnandum eſſe pro patria,iuxta dictū Cato. idē dicit glo.in l.veluti,ff.de iuſtit.& iur.eas adducit Barb.

Barb.in tract.de præstan. Cardi.in 1.quæst. Basilica 1. part. col. 8. & vnicuique videtur sua patria præstantior alia,l.moneor, C.de ser.expor.Alex.cōs.vlt.in 4. vol.tamen studiosi sciētię amore peregrinantes patriam ac omnes parentes relinquunt,& ideo Imperator hoc sciens,dicit hic,quis eorū non misereatur? exemplo Christi, qui reliquit parentes,vt audiret doctores;Lucæ 2.c.facit quod dicit Cicero,1.Officiorum, Vnicuique nostrum chari sunt parentes, liberi,& familiares,sed omnes hominum charitates,vna patria cōplexa est,pro qua non dubitet quis bonus mortem appetere.

Refert Barba.in lege cum acutissimi,colum.92.de fideicommiss.infrà, & idem ait Cicero,vbi suprà, Nō solum nobis nati sumus,partem patria vēdicat. & idem quarto Rhetoric.nullum periculum pro patria graue putandum, & qui id fugiunt, stultè faciunt,& ingrati reperiuntur ciuitati,facit textus in lege prima.§. quamuis, versicul. sed & si seruus,ff.de vent. inspiciend. & lege 1.§. & generaliter, de vent.in posse.mitten. lege postliminium.§. filius, ff. de capti. & multi pro Republica mortem non

timue-

timuerunt,in hiſtorijs habes eos,nam fortitudo, quæ patriam defendit, plena iuſtitia eſt,c.fortitudo.22.q.2.& qui eam defendit,non infamatur.l.neminem. C. de infamibus,& qui amore patriæ moritur, præmium à Deo conſequetur,c. omni 23. q. 8. & naturale eſt, vt ſolum genitale quis diligat,& nihil dulcius quis habeat patria, vt dicit Hierony. ſuper Hieremiam, relatus per Ioan.And.in regula.quod alicui,de regul.iur.in 6. in Mercur. & talis quis præſumitur,qualis eſt patria l. quod ſi nolit. §. ſi mancipia.ff.de ædil.ædicto. Barb.in repet. c.Raynaldus,col.88.de teſta.

Aduertendum eſt tamen, quòd nemo propheta eſt receptus ſine honore, niſi in patria.l.hi qui,& ibi gloſ.ff. ex quibus cauſ. maior.& Matth.13.cap.in fine, & Chriſtus, dum excitaſſet à mortuis puellam, de qua Marc. & iuiſſet in patriam, & ibi docere cœpiſſet,audientes admirabantur, dicentes: Vnde huic hæc omnia, & quæ ſapientia, quæ data eſt illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur, nónne hic eſt fabri filius & Mariæ? frater Iacobi,& Iudæ, & Simonis? nónne ſorores eius hic nobiſcum

cum sunt,& dicit illis IESVS: Non est propheta sine honore,nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua, & ideo Christus interrogatus alibi, Lucæ 4. Quare miracula nō faceret in patria? Respondit; quia nemo propheta acceptus est in patria sua: quare si non sit tibi bona patria,peregrinare,& vide Pepin.in sermone Quadragesima. in secunda Feria post tertiam Dominicam,qui pro patria moritur, martyr efficitur,Alber.consi.12.col.1.nam dulcissima est patria commodum in illa facientibus,secundum patruum meum,in l.1. C.si curia, lib. 10. & aliquis plus honoratur,si aliquo tempore patriam dimiserit & ibidem signa infantiæ reliquerit,& postea ad eam reuertatur, vt videmus oculata fide,& Ambros.in lib.de Officiis,ait: Ordinata pietas est prima in Deum, secunda in patriam,tertia in parentes,& Valerius lib. 5.maiestati patriæ,parentum charitas vires suas subiecit,fraterna quoque charitas animo æquo, ac libenter cedit summa quidē cū ratione, quia euersa domo, interdum reipublicę status manere potest,patrię ruina penates omnes secū trahat est necesse,

Vu fru-

ruſtra quippe de prole cura eſt, niſi rebus preſenti.conſulatur,vt ait Oroſcius li.4.ad Auguſtum, & vaſallus,qui iurauit fidelitatem ſuo domino,non iuuabit eum contra ſuam patriam,c.de forma,22.q.5. Fel.in ca. ego N.de iureiurando.& tex.in rub.de noua forma fidelitatis,& legibus patriæ vnuſquiſq; viuere debet. l. 3. in princ. ff.de muner.& honor.c.illa,12.diſt. pertinet autem ad virtutis officiũ,& patriæ viuere, & propter patriam procreare, dicit Auguſt. de ciuitate Dei, ca.1.& aliqua refert Lucas de Penna,in l.in filiis.C. de decurio. lib. 10.infrà,col.2.& in dicta l.vna, ſi curialis, eod.li. & dicitur patria, quaſi nobis parans tria, primò neceſſaria ad vitæ ſuſtentationem, videlicet alimenta: ſecundò neceſſaria ad conſeruationem humani generis, nam in patria homines naſcũtur, creſcunt & multiplicantur, quæ conſeruant genus humanum: tertiò parat nobis neceſſaria ad inſtructionem & educationem vitæ moralis,videlicet rectores, doctores, & iudices, per quos moribus informamur & vitiis refrenamur, & in ſcientiis promouemur, & hæc nobis parat patria, teſte Albert. in l. velu-

Patriæ tria commoda.

veluti, suprà allegat. quod an verum sit, doctis iudicandum relinquo.

Secundò debent omnes misereri scholarium, ratione paupertatis, quam voluntariè assumunt, amore autem scientiæ, de diuitibus pauperes fiunt, vt in hoc text. instar religiosorum, de quibus scripsi in glo. mendicātibus. §. 1. rub. de regia. ad prælat. nomina. facien. & hæc paupertas studentibus contigit quadrupliciter.

Quatuor ex causis scholastici paupe-res.

Primò, quia famuli scholarium pessimi, furantur ab illis quantum possunt, mulieres, hospites, & quidam alij, & illud quod prædicti detrahunt, vocatur Trebellianū, per gloss. sing. in l. fin. C. quibus ad liberta. procla. non licet, quam ad hoc ponderauit Bald. in marga. in verbo, familia, in 3, quæst. & Iacobi. in rub. de adoptio, & hoc esse verissimum sæpè inuitus tamen & reclamās expertus sum.

Item caupones vendentes studentibus vinum, antea miscent aquam contra prohibitionem, text. in c. eiiciens, & cap. quoniam. 88. dist.

Idem dicas in omnibus fermè volentibus vēdere scholasticis, vt cariori pcio illis

vendant quàm aliis, imò putant iure optimo bona ſtudioſorum quocunque modo poſſint obtinere, & ob id multi ditantur, ſed veh illis, cùm ex his rebus ſic acquiſitis non gaudeat tertius hæres, cùm ſint malè partæ.

Si verò contingat ſtudentes aliqua velle vendere, nolunt ab illis emere, niſi precio viliſſimo, ſcientes eum velle diſcedere, & ſic cogi ad vendendum, allegantes licitum eſſe contrahentibus ſe inuicem decipere. l. in cauſæ 2. ff. de minor. l. item. §. fin. ff. loca. hoc tamen non conuenit bono viro, vt dicit gl. ſing. in l. ſemper, in contractibus. ff. de reg. iur. & illam gl. dicit ſing. Iaſ. in §. ſed iſtæ, num. 115. inſtit. de actio. & per illam glo. Thomas Ferrar. dicit in cautela 6. quòd ille, qui minori quàm valeat precio vendidit rem, licet nõ vltra dimidiam deceptus ſit, agere tamen cõtra emptorem poterit, faciendo poſitionem, quòd ille emptor eſt bonus vir, ſi dicat, ſum, habebis fundatam intentionem, quia bono viro non conuenit aliquem decipere, per gl. alleg. ſi dicat non ſum, debet à iudicio expelli, ergo nunquam negaret ſe bonũ virum,

ſed

ſed nõ tenebitur illi poſitioni captioſæ reſpondere, vt tenuit Gerard. de Petra Sancta, ſing. 22. illam etiam gl. inſequitur Io. de Monteferra. in repet. c. 1. in princ. de conſtit. in 6. ac Anto. de Burgos in c. cùm dilecti, col. 4. de empti. & vend. & Pantha. Calder. in repet. l. rem maioris, col. 38. cum ſequen. C. reſcind. vend. quæ cautela parum prodeſſet nobis in Franciæ ciuitatibus, vbi ferè omnes aduocati eam ſciunt, ideo tales hoc modo eos decipientes non ſunt boni viri.

Item mulieres ex alia parte euacuant burſas ſcholarium pecuniis, vt dicebat Origenes Philoſophus, & ſecundus, vt in eius vita licet videre, definiendo ſic mulierem, vt mulier ſit hominis confuſio, inſatiabilis beſtia, continua ſolicitudo, domus tempeſtas, indeficiens pugna, damnum hominis, viri incontinentis naufragium, adulterij vas, precioſum præliũ, animal peſſimum, pondus grauiſſimum, aſpis inſatiabilis, humanum mancipium, ianua diaboli, cauda ſcorpionis, ſepulchrum dealbatum, forma decipiens, mors manifeſta, euacuatio burſarum, inquiſitio munerum, doctrinæ *Quid ſit mulier.*

impedimentum,turbatio ſcholarium, infamia ſacerdotum,confuſio religioſorum, radix vitiorum, cuiuſcunque mali finis, & principium.Ita definit Alberic.in dictio.in verbo,mulier,quod ad me attinet,hęc improbare, vel reprobare, cùm harum ſim inexpertus,facilè non audeo,verùm ſi,quæ ſuprà iactantur, vera eſſent, non eſſet narrandum, ſi ſcholaſtici fierent de diuitibus pauperes, adeo quod philoſophi, qui vſquam vacuum reperire, nõ valent, in crumenis ſcholarium inuenirent, cùm communius vacuæ inueniantur,auro & argento, & bulgæ doctorum regentium multotiens.

Secundò fiunt de diuitibus pauperes, propter bona in patria dimiſſa, quæ communiter ſunt neglecta abſentia dominorum,vt ait Bologni.hic,& patet de Anaxagora philoſopho, qui cùm diues eſſet, de ſtudio reuerſus poſſeſſiones deſertas inueniẽs dixit, ſaluus nõ eſſẽ,niſi iſtæ periiſſent.

Tertiò propter peregrinationem, quã faciunt ſcholares, nam propter eas inopia venit,vt dicit text.& ibi gl.& Doct.in auth. de exhibendis reis,coll 5.in princip.

Quar-

Quartò, propter magnas expenſas ſtudij,tam in victu, alimentis, veſtibus, quàm in libris, & ideo dicit iſte text. quis eorum non miſereatur?

Sed contra non videtur pauper,qui habet patrem diuitem.c.1.de magiſt.cap. clericos,1.q 2. ſed reſpondeo, quòd non ſunt pauperes habitu,ſed benè actu, quia pater permittit ſuos filios viuere in paupertate, vt ſapientiores fiant. nam aliquando indigentia facit ſapientem,abundantia vagum & diſcolum. Deciſ. in c.epiſcopus.de præben. & ſecundum philoſophum, 10. Ethi pauperes ſunt aptiores ād felicitatem, ſeu ſcientiam, quàm diuites, eò quia minoribus ſolicitudinibus impediuntur, & idem videtur Eſa.dicere.cap.28. quem docebit ſcientiam, & quem faciet intelligere auditum,ablatos à lacte, auulſos ab vberibus,id eſt,ab huius mundi deliciis, diuitiis, & honoribus,exponit Pepin.in ſermon.de deſtructio.magnarum ſcholar.ciuitatis,in deſtructio. Niniuæ,ibi plus dicens pauperes acutiores ingenio, & paratiores ad ſtudium,quàm diuites, ibi vide ampliora, ſi delectet.

Tertiò miserendum est eorum, quia semetipsos exinaniunt, vt in hoc tex. id est, se extenuant, & ad nihilum redigunt, scientię amore capessendæ. cùm primum eis traditur præceptor, seu pædagogus, seruituti mancipantur, cùm nihil sine pædagogi licentia audeant agere, & inæstimabilẽ rem perdunt, libertatem amittendo. l. libertas. ff. de reg. iur. quæ libertas est lumen vitæ. l. 1. §. optimus igitur. C. de offic. præterito, Afri,

Quartò eorum miserendum est, instar enim monachorum efficiuntur, nec nolle, nec velle habent, sed in potestate pædagogi sunt, vt notant Doct. de monachis, in authen. ingressi. C. de sacrosanct. eccles. & sicut religiosi triplicem statum assumunt.

Primus est sui ipsius annihilatio obediẽtiam promittendo, ita & studens iuuenis ab initio ingressus studij, promittit obedientiam pædagogo, & se nihili facit etiam si sit ex illustri domo ortus.

Secundus status monachorũ est, omniũ rerum mundanarum exprobratio, eas à se penitus abdicando: sic scholastici omnes mundus amplexus à se abdicant, accipiendo

do magiſtrum,& ſtudendo, nam nec choreas audire,nec ludis intereſſe,nec riſus cõſpicere audẽt,nec loqui licet, manus quoque habẽt interdictas,quib. alludũt,os habent,& non loquentur, oculos habent, & non videbunt,aures habent,& non audiẽt, nares habent, & non odorabunt, manus habent,& non palpabunt,pedes habent,& non ambulabunt, non clamabunt in gutture ſuo.

Tertius religioſorum ſtatus,eſt ſuijpſius ſanctificatio caſtitatem vouendo, ſic ſtudentes exactè, & ſcholas pertinaci animo frequentãtes, maximè collegia ingredientes,& conuictores ſanctificantur,& in collegio quaſi ſancti fiunt, quia teſtante Hieronymo,Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis, ca. nunquam, de conſecr.diſtin.5. ita ſcribit Bald.in d. auth. ingreſſi.

Quintò miſerendum eſt, quia non audent comedere,licet habeant appetitum, timore magiſtri, vel modicũ, cùm parum habeant, nec horis quibuſlibet,ſed quando magiſtro placuerit, & poſt lectiones nec bibere licet,& ſi bibant, ita modicum

vini, quod columbo non sufficeret, dabitur, & illud dilutum, & aliquando mucidum, vt salubrius sit aquam mundam bibere, quàm illud vinum, vbi in domo patris sui mercenarij epulantur splendidè, sed debet tunc scholasticus horum memor alacri animo perficere studium, & postea à patre cum maiori honore accipietur, & tractabitur quàm filius prodigus in Euangelio descriptus.

Sextò, nec dormire potest ad saturitatem, contra dictũ sapientis: Quod satis est dormi, licet nõ habeat præceptorẽ, vt non amittat lectiones, manè illi surgendũ est, tamen sufficienter dormire, & non minus 6. horis, & plus aliquãdo pro qualitate personæ, secundum medicos, quia phlegmatici plus dormire possunt, quàm cholerici, vel sanguinei.

Vulgus cõtra scholares malũ præsumit, licet boni p̃sumi debeant.

Septimò miserendũ est, quia licet dubia in meliorem partẽ sint interpretanda, c. 2. cũ similib. de reg. iur. tamen contra scholares vulgus malũ præsumit, ita quod si frequentẽt domũ mulieris, dicetur, quod nõ docent eam Pater nost. Bal. in l. neq; natales, col. 2. de proba. licet gl. in c. absit. 11. q. 3. dicat

dicat debere præsumi clericũ amplectentem mulierem, hoc facere causa benedicendi, & causa docendi decem præcepta legis, Alexand. consil. 127. Saluatoris, colu. 3. in 4. vol. & præsumendum est, quòd zelo charitatis hoc faciat, à tali tamen charitate ait, coniugatus liberet nos Deus, teste Ioan. de Neuisa, in sylua nupt. fol. 16. Angel. in tractat. de malefic. in glos. *che ay adulterata*. q. 3. & Paul. de monte Pico, in repet. l. Titia. §. Titia. num. 129. de leg. 2. ff. ideo dicit Benedict. in c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu. 208. de testa. quod est distinguendum, nam si illa, quam alloquitur scholasticus, est vetula, tunc non est sinistra suspicio, sed si est iuuenis, & pulchra, secus, tamen quia omne birretum de nocte bonum est, vtor verbis Ioannis de Neuisa, in sylua nup, in fol. 8. contrariũ videtur dicendum, sed non erat adeo sinistra suspicio cũ vetula & deformi, quàm cũ pulchra, cùm nõ ita inclinetur appetitus, vt dicit gl. in c. fin. 14. quæstio. 5. fateor tamen quòd turpes magis appetunt, quàm pulchræ, & ideo dant pecunias amasio, vt dicit Neuisa, vbi suprà, vel sunt nunciæ ad pulchras, &

quan,

quando fatuum pro ipsis inueniunt, gratanter accipiunt. Sed Berberius in viatorio iuris, in rubric. de adulter. in hæc verba ait: Quòd nos Galli, qui fidem habemus de honestate mulierum nostrarum, arbitramur semper in bonã partem, licet Itali zelotypia pleni contra nos Gallos malum præsumant, & istam contra scholasticos præsumptionem credo ortam à maleuolis, & ideo repellendam dico, tanquam temerariam, vt tenet Hostien. in summa de præsumptio. §. 3. processit etiam à seruientibus, qui semper inimici scholarium sunt propter mulieres, teste Ioanne Fabro in §. illud, instit. manda. Tamen de ipsis studentibus præsumendum bonum est multipliciter. Primò ratione ortus seu nationis, quia vt plurimum sunt ex bonis parentibus orti, ideo boni præsumẽdi, nempe qui de bono genere nati sunt, boni censentur. l. quod si nolit. §. qui mancipia ff. de ædil. edict. Secundò, ratione scientiæ, in qua quotidie versantur, text. & ibi docto. in c. penult. de præsumpt. & ideo deinceps cesset vulgus malum contra scholares præsumere.

Ter-

Tertiò ratione instructionis.sunt enim à pueris instructi ad bonos mores.c. ex studiis, de præsumptio. Quartò quia soliti sunt studere, & sic bona agere, & ex solitis bonum est argumentum.l.si quis donaturus. ff. de vsufructu. l. certi condictio. §. si nummos. ff. si certum petat. & suprà scripsi.Quintò debent boni præsumi propter societates quas frequentant, nam studiosi sunt cum doctoribus assiduè, & doctores eos ad bonũ incitant,ergo præsumendum est quod doctrinam præceptoris sequantur,licet quandoque tabescant.

Octauò esset eorum miserendum alia ratione,nam postquam amore scientiæ omnia bona consumpserint, licet sint benè eruditi, tamen quia sunt pauperes, vxores non inueniunt diuites, nam mulieres maximè diuitias quærunt,& de bonis moribus apud eas vltima fit quæstio, teste Iuuenal. & licet æquiparentur literati nobilibus.c.de multa,de præbend. & gl.in l. societas. ff. pro socio, hodie tamen scientia alget, ob id pauperes coguntur facere illud,quod dicit text.& ibi gl.in l.si voluntate.C.de dotis promissio. quod si scholaris *Vxores diuites scholastici pauperes vix inueniũt*

ex

ex magnis parẽtibus velit ducere vxorem, habebit eam ſine dote,vel modicam,& omnes conſanguineos vxoris replebunt eũ promiſſionibus,adeo, vt diuitem eum triduo facere debeant, ſed quicquid dicant, non ditabere, quia potius conſanguinei mulieris te pauperem faciẽt, munera magna abs te die nuptiarum quærentes,& totam modicam dotem conſumentes,;& poſtea te deriſui habebunt, quippe nil habet infelix paupertas durius in ſe, quàm quod ridiculos homines facit, vt teſtatur Satyricus ille Iuuenalis,& pauper demum fortè non valens magnas veſtes præſtare vxori ſuæ cornua ſumet,nam multæ ſe proſtituunt, vt habeant indumenta & ornamenta meretricia, conciuis in addit. ad Dyn.in reg.fi.de reg.iur.in 6.Quamuis homo bonæ famæ & opinionis, debeat ampliorẽ dotem habere,& literatus,quàm alius etiã diues,quia maior eſt ſciẽtia omnibus diuitiis,ideo ſcholares bonæ opinionis & ſcientiæ magnas deberent conſequi dotes.l.ſi furioſi, in fi.ibi,tã opionione perſonæ,quàm moderat.C.de nupt. l. quæro.ff. de iur.dot.l.cùm poſt.§.gener. ff.illo.titul.

Ra-

Rauen. in alpha. in verb. bona fama, Bonus de Curtili in tract. nobili. in 4. par. 41. in 29. priuil. Alex. cons. 209. in 6. vol.

Nonò esset miserendum, quia seipsos scientię amore conficiunt, vt hic dicit tex. & hoc ratione ingentis studij & laboris, videlicet in audiendo tota die, studendo incontinenti post pastũ, relinquendo quandoque prandium & cœnam, ac faciendo mensam de libro, vt multi faciunt, & hoc refert Ludoui. Roman. de suo præceptore, singu. 91. & non solùm interdiu studendo, sed etiam noctu, licet sint magni dies, vt attestatur fecisse Accursius in auth. vt iud. sine quoquo suffrag. in princip. coll. 2. ratione cuius excessiui studij ægritudines multæ proueniunt, & quandoque mentis alienationes, vt dicit tex. & ibi Card. in Clemen. exiui. §. licet, de verborum signifi. & fortè non esset ponere os in cœlum, illos amore scientię morientes, dum tamen discãt ad bonum finem esse quasi martyres, quia Deus est scientia. c. si iusta. 38. dist. vnde studens debet se cõformare stomacho temperato, quia sicut stomachus nõ capit vltra vires digestiuas, ita semel quis non plus

Temperatè studendum est.

plus ſtudeat, quàm patiantur vires ingenij, alias indigeſta ſequitur ciborum confuſio, ſecundum Felin. in c. 1. colu. 1. de magiſt. & parũ quis proficit, niſi animo ſtudeat alacri, in §. fin. in procemio inſtit. vnde dicit commentator in 4. Ethico. omni ſtudioſo ludus eſt neceſſarius, ne ſibi mens efficiatur inutilis, ſi enim ſemper ſtudio intendit, & animum vehementer ad aliquid dicendum vel faciendum applicet, re vera ſpiritus reſoluitur, & motus animales, & membrorum arctus deſtituuntur, & membris deſtitutis, etiam virtutis ſtudium annihilatur, propter quod ſtudioſus requie indiget in qua ſpiritus relaxatur, & ſenſus ad animi votum diſſoluitur, vnde in vitis patrum legitur, quòd cùm quis videns beatum Ioãnem Euangéliſtam ludentem cum ſuis diſcipulis ſcandalizaretur, illi ſanctus Ioãnes dixit: Tende arcum, quem in manu habes quod & fecit: Cui dixit iterum: Tende, & fortius. Qui reſpondit: Timeo quod rumpatur. Sic ait diuus Ioannes, niſi mens aliquo ſolatio refocilletur, deficit, & rumpitur. Idem ait Seneca, non ſis ſemper in labore, ſed requiẽ animo tuo dato, omnia

enim

enim tempus habent, & ſuis ſpacijs tranſeunt vniuerſa, quæ ſunt ſub ſole, tempus naſcendi,& tempus moriendi, tēpus flendi,& ridendi, tempus ſaltandi, & tacendi, & loquendi,& alia. Eccleſiaſt. 3. cap. gloſ. in cap. dolentes, de celebra. miſſa. & dic propter iſta miſerendum eſſe ſcholarium, & propter pericula ſequentia. Tamen hodie non ita vehementer ſtudent, vt olim mea etiam memoria, ſed triduo, dum tamen ſciant aliquas literas Græcas, putant quidam ſe Iuriſconſultos factos, ſed falluntur, cùm quælibet ſcientia habeat proprios terminos.

Qui amore ſcientiæ [e] *exules facti.* [e] Exules] Nota, quòd ſcholariū miſerendum eſt, primò quia fiūt exules amore ſcientiæ, ergo ſi non fiant exules, non erit miſerendū, ſed dixi contrarium ſuprà, in verbo, Peregrinantur. Collige tamen quòd ſi aliqui peregrinantur cauſa lucri, non eſſet miſerendum, quia tex. loquitur amore ſcientię. Item hic tex. videtur innuere, quod exules poſſunt teſtari, vt ſuprà in priuilegiis ſcripſi, & poſtquam ſunt priuilegiati in teſtando, ergo licet ſint exules, poſſunt teſtari.

Respon. ex verbis Benedicti, in c. Raynut. in verbo, mortuo, in 1. nu. 306. extra de testa. quod triplex est exilium, quoddã enim est voluntarium, & summè meritorium, & egregium, quod multi pro Christo voluntariè assumpserunt, vt legitur Lucæ 1. de B. Ioanne, & de B. Hieronymo, vt ipse narrat in episto. ad Eustachium, & hoc exercuit primus heremita Paulus, & multi alij, de quibus in vitis Patrum legitur.

Consilium triplex.

Aliud est exilium multum laudabile, & etiam meritorium, de quo loquitur hic tex. quod amore scientiæ & virtutis fit, & Hiero. in epist. 1. ad Paulinum (inquit) Legimus in veteribus historiis, quosdã lustrasse prouincias, nouos adiisse populos, maria transiisse, vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent: sic Pythagoras Memphyticos vates: sic Plato Aegyptum, & Archytam Tarentinum, eandem oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragrauit, vt qui Athenis magister erat, & potens, cuiusq; doctrinas Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atq; discipulus, malens aliena verecundè discere, quàm sua impru-

prudenter ingerere, denique, &c. Et iſta duo exilia non impediunt teſtamenti factionem, cùm non ſit pœna iſtis, nec cenſeantur abſentes, ſed pro præſentibus reputantur, ca. cùm ex eo, de elect. in 6. vt in priuilegiis ſcripſi, & de iſto loquitur Feli. in c. 1. col. 2. de calum. extra.

Aliud eſt exilium neceſſarium, quod vulgus bannimentum vocat, & vnum eſt temporale, alterum verò perpetuum: & aliud inducitur propter vtilitatem, vt quãdo quis fugit furorem tyranni, ſequendo exemplum Chriſti, qui fugit in Aegyptum, vt dicitur Matth. c. 2. & c. 10. cum perſecuti fueritis in vna ciuitate, fugite in aliam, & in cap. cùm pridem, de renuncia.

Aliud fit propter vitium, de quo in l. ſi magnum, & ibi dixi. C. de accuſa. & in l. Papinianus exuli. ff. de mino. & ponit Benedict. in verbo, mortuo, num. 309. & dicitur exilium, quaſi extra ſolum exire, & propriè dicitur cum in perpetuum quis amittit ciuitatem, relegatio verò ad tempus, gloſſ. in cap. quicunque, de pœniten. diſtinct. 1. Lucas de Pẽna in l. ſi quis procurationem, in fi. de decurio. lib. 10. infrà, & in l. fin. de

 ſpe-

ſpectac.lib.11.col.2.l.exilium,& ibi Alberi. ff.de interdict.& relega.

De iure canonico exilium triplex.

Item in canonibus triplex exilium inuenitur,nam alicui quandoque certus locus conceditur,& alia negantur, vt monachis monaſterium,& monialibus,ca.placuit,2. in 16. quæſt.1. item mulieri adulteræ monaſterium aſſignatur, in authent.vt nullus iudic.§.ſi verò quando,collat.9.& in auth. ſed hodie,ad leg. Iul. de adult. infrà. Item aliquando iudex cùm præcipit, ne egrediatur domum,vel ciuitatem,vt ſæpius vidi, quod iure fieri poteſt,vt dicit Alber. in l.fi. ff.de interdict. & releg.

Aliud eſt exilium in canonibus repertum, vt ſi certus locus alicui interdicatur, & alia concedantur, vt excommunicatis ſolum templū interdicitur,2. q.1. c.in primis,& idem iure ciuili cauetur,nam ſi duo habeant inuicem controuerſias, & velint ſe occidere, poterit iudex interdicere vni viam,in qua alter moratur, alia loca concedendo,gl.eſt not.in l.1.& vrbem.ff.de offic.præfect. vrb. quam multum notant Alex.& Iaſ.in l.quod iuſſit,col.2.& 4.ff. de re iud.& Alberi.in d.l. fi. ff. de interdict. & releg.

leg. Item quando est contentio inter duos super re immobili, potest iudex interdicere vtriq; parti ingressum, ne veniant ad arma, ista est tex. in l. si vsusfructus legatus. §. fi. cum l. seq. quæ incipit, æquissimum. ff. de vsufruc. sequitur Alex. in cons. 7. nu. 8. in 5. vol. & cons. 62. & cons. 65. in 7. vol. & l. 1. §. & post operis. ff de noui operis nuncia. Guido Papæ in suis decis. quæst. 578. Felin. in rubric. de treuga. & pace, & super ista lege fundatur lex regia, in hoc regno tam frequentia, vt statim ad manũ regiam ponatur res contentiosa, & per commissarios regatur, & fructus per eos recipiantur, de qua abundantius dico in ordina. reg.

Aliud exilium, in quo omnia loca negantur alicui, sed ad tempus peregrinari cogitur, de quo loquitur tex. in c. si quis sacerdos, 36. q. 1. aliquãdo perpetuo, per text. in c. sacerdos, de pœniten. dist. 6. c. in synodo, in fine, 63. dist. & hoc sequitur Felin. in c. 1. col. 2. de calumniato. & Lucas in l. fi. col. de specta. libr. 11. C. & quod ecclesia possit imponere pœnam exilij, habetur in d. cap. cùm beatus & d. c. 1. de calum. c. Felicis, ibi ituri postmodum vltra mare, de pœnis, in

6.in hoc tamen regno Franciæ hoc nō obſeruant iudices ſeculares,ſi eccleſia nō habeat iuriſdictionem temporalem, dicentes,quòd non habens territorium nō prohibet,vel non ſeparat ab eo, quod non habet.l.decem.ff. de verborum oblig.& allegant c.2.de cler.excomminiſtran.

De diuitibus [d] *pauperes.* d Pauperes] Nota quòd ſcholares fiunt de diuitibus pauperes, & ſic ante ſtudiū erant diuites, ſed propter tantas expenſas ſtudij, & alia ſuprà dicta,in verbo, miſereatur, ac bona in patria dimiſſa, quæ negligentia dominorum malè habent, deueniūt in paupertatem,ſicut litigantes,in auth.vt fratrū filij ſuccedant,in prin.coll.9. Quæro an vocās ſcholaſticum pauperem teneatur actione iniuriarum, videtur quòd non, per hunc tex.quia ſunt pauperes, ergo dicens verū, non tenetur iniuriarum, quando intereſt reipublicæ ſciri.§. iniuria, inſtit. de iniuriis, vbi Ioan. Fab. & alij. Contrarium videtur verius, ſi animo iniuriandi hoc eis dictum fuerit,per text.nota.in l. ſi creditores, in ſi. ff.de priuil.credito. quem notat.Alber. de Gaudino,in tract.de malefic.in rub.de aliquib.

Vocans ſcholares pauperes, an iniuriarum teneatur.

quib.quæst.variis,in malefic.q.2.& Bald.in Margar.in verbo,iniuria,q.23.ad hoc,quod vocans aliquem pauperem animo iniuriandi,iniuriarum tenetur,quia animus iniuriandi attendi debet.l.si non conuitij. C. de iniuriis, voluntas & propositum maleficia distinguunt. l. verum.ff. de furt.quod intelligerem verum,quando vocaret eum inopem,vel Gallicè,*coquin,vel belistre*. hoc est,mendicum,] nam plus est iniuriæ,cùm inops dicatur sine opibus, & sic qui nihil habet,pauper qui parum,Alex.in l. qui accusare.ff.de accus.in addit. ad Bart. Domi. in cap.quo iure,colu. 2. distinct. 8. ponens differentiam inter pauperem & inopem, vt suprà dixi,mendicus verò is dicitur, qui non habet reditus vel possessiones, ex quibus viuere possit, sed sibi quærit victum per quæstum,cap.primo, de religio.domi. in 6.aliis etiam modis quis potest dici pauper,vt notat gloss. in l. paupertas. ff. de excusat.tutor.& in authent. præterea. C. vnde vir & vxor , & Lucam de Penna in l. 2. colum.2.C. quando & quibus quarta pars debetur,lib. 10.& si essent inopes quomodo essent pares sumptibus studiorum,

cùm ſcriptum inueniamus. Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat Res anguſta domi.

Exinaniunt e *vitā ſuam.* [e] Exinaniūt] Nota quòd ſcholaſtici boni ſe attenuant ratione ſtudij,& euacuāt tam bonis quàm in perſona, nam licet in patria ſint præditi honoribus & bonis, in ſtudio non, ſed ad nihilum rediguntur, & hoc amore ſcientiæ, nempe redemptor noſter Chriſtus amore generis humani ſemetipſum exinaniuit,formam ſerui accipiens, vt habetur, ad Philipp. 2. cap. & ſuprà ſcripſi,in verbo, miſereatur.

Pericula quæ ſcholaſticos affligunt.

Multis f *periculis exponunt.* [f] Periculis] Ex hoc colligo text. quòd ſcholaſtici multis tam in aqua quàm in terra ſe exponunt periculis amore ſcientiæ, hoc eſt, diſcriminibus,ſic accipitur in l. penult. C. de iure fiſci, lib.10.

Primum periculum itineris eſt, quòd ſi ſcholaſticus ad literarum ſtudia eūdo, per inſidioſa loca etiam coactus fuerit,à latronibus ſpoliabitur,vel occidetur, l. 3. & ſeq. ff. de dona.cauſ.mort.nam pericula illi,qui ſolus peregrinatur, imminent. l. ſi non

fue-

fuerint,§.1.versi.idem.ff.pro socio,& scholasticus non semper habet comites, si pediculos adimas.

Secundum est, quòd si nauigationi se committet,pericula fluminum, vel aquarum, in rebus vel persona, quod deterius est,substinebit,l.2. §. si quis in iudicio. cum §.sequ.ff.si quis cautio.l.Senatus.§.mortis causa.ff.de donatione causa mortis.

Tertium est,si in itinere valetudine forsan aduersa corripiatur, illi inseruientes amore suam habendi pecuniam mori permittent,iuxta l.3.cum sequen.ff. de donat. causa mortis.

Quartum in gentibus periculum, hospitabitur enim proficiscendo ad literarũ studia in domo infecta peste,& postea infectus occumbet, vel non permittent eum ingredi ciuitatem,& frigore peribit sub arbore,vbi sibi quiescendum erit,vel si pestis istum scholasticũ in studio insultet,in continenti expelletur de hospitio, & ad hospitale inter fures & homicidas ducetur, & si habeat pecunias, ante diem illi inquirent in annos suos,vt in simili dicit gl.in l.fin.C. de pac.Si nihil habeat,permittent illũ mo-

ri fame,ob defectum seruitij, cùm non cupiant nisi ditari,vt dicit Cardinal.in Clem. dudum, de sepul. quod natura vilium est, vt ditentur,vel vt saltem ditari cupiant,etiam proprio honore omisso, ideo audacter possum dicere, quòd maior pars studiosorum moreretur in studiis, nisi essent amici,& socij, qui eos protegunt, nō nego tamen, quòd si scholasticus sit peste affectus (contra quam non valent medici, nec medicinæ,vt scribit Paulus in l.si ab hostib. ff.solut.matri.§.fin.)quin possit expelli,per tex.in §.fi.in auth.iusiurandum quod præsta.ab his,coll.2.Docto.in l.casus. C. de testamen. Sed quando expelluntur, deberent poni inter honestos viros,vt benè illis inseruiretur, quamobrem scholastici fugiunt,vt dicit tex.faciendum,in c.negociatorem. 88. distinct.& quandoque perterriti,totum studium relinquunt in grande reipublicæ detrimentum,& si vis multa de peste videre,adeas Calde.in c.vestra,de cohabita.cler. & mulier, & Moder. de Ripa in tract.de peste.

Quintum habitando in studiis,periculum est, quòd si hospitetur cum lusoribus &

& discolis, similis fiet illis, iuxta dictum sapiẽtis, Cùm sancto sanctus eris, cũ peruerso peruerteris, &c. sæpè, 23. q. 1. cũ similib.

Sextum quia hospites ab eis quantum poterunt, furabuntur, vt suprà dictum est, & eos ludere incitabunt, & ancillas perditas habent, & quandoque vxores, quę istos pelliciunt, & si quando scholastici his abutantur, necesse erit familiam alere, & si panis deficiat, dicetur illi, dic vt libri tui panes fiant, & vendentur, demum dicit ancilla, vinum non habent, & si nõ dederis, mitte te deorsum, & vade retrò, & sic cogetur discedere scholasticus pecuniis exhaustis & libris.

Septimum, aliquando etiam inuoluetur morbo Neapolitano, quem Itali Gallicum dicunt vel præceps eundo, vel cubando cum alio morbóso, & postea sicut lepra sequitur leprosum, gl. in l. 4. ff. pro socio, ita & hoc malum erit custodia hominis ad vitam, & sic hoc periculum erit ex gentibus, vel interdum ex gentibus venit periculum, cum instigant illum ad errores sicut sunt hæretici, declarat Floren. in ç. 4. parte summæ, tit. 14. c. 7. §. 1.

Octa-

Octauum, quòd si pecuniæ dentur mercatori tradendæ scholari in singulis nundinis, illas non dabit, vel id temporis quo tenebatur, nec eo loci, & interim pauper scholasticus ieiunare cogetur, & desperatus studium deseret, vel parum id temporis studebit, tamen interest reipub. vt studeat, vt post ea per eum mundus illuminetur, & tales sic retinentes pecunias in quadruplum deberent & iustè condemnari, per hunc tex. quia qui tardius soluit. l. minus. ff. de verb. sig. & infrà dico in tex.

Nonum, quia si noctu cœnam fecerit cum aliquo in ciuitate, postea redeundo ad suum cubiculum in carceres coniicietur, vel fortè occidetur, vel arma auferentur, quamobrem vos qui ad scientiam capescendam acceditis, arma militibus relinquite, & vos ab omni negocio sequestrate, insequendo text. in l. milites. 2. C. de re mili. lib. 12. vbi doct. quia arma & leges rarò in vno homine concurrunt Io. Fab. in procem. instit. in princ. & cum armis peribitis, & non cum libris.

Decimum, nam si pecunias receperit, cogetur mutuare aliis, & si fiat mutuum,

nun-

nunquam vel vix recuperabit, commune adagium eſt, Vis facere inimicũ, mutua ei tuum, Lucas de Penna in l.1. col. 3. C. de agric.& mancip.lib.11. ob id cautè & ſecretè pecunias recipere debent, & ſe pauperes fateri,& quandoque iuuat pecuniam mutuo præſente ſocio recipere, licet is ſcholaſticus habeat, ne ſocius ab eo petat mutuo vel quod parentes ſingulis menſibus penſionem tradant.

Vndecimum periculum ex genere eſt, quia fratres, quandiu ſtudebit frater in ſtudio, quantum poterunt, conſument de bonis fratris, & ſi pater moriatur, præſentes inſtituet, vel ſaltem præſentibus dabit aliquid præcipui, & ſi pater ſtudentes velit abſentes inſtituere, fratres præſentes non permittent, ſed ſeipſos facient inſtituere, allegantes licere teſtatorem ſermone blãdo placare, imperialibus, ac Iuriſconſultorum conſtitutionibus per totum titu.ff. & C. ſi quis aliquem teſtari prohibuerit, ſed licet non teneantur illo iure, tamen quia prohibent teſtatorem inſtituere, quẽ vult, ideo actione de dolo tenentur, prout ſcribit Cæpo.in caute. 36.licet per text.in l.1.ff.

de doli except. & ita consului aliàs cuidam scholari reuerso ab vniuersitate Ticinensi. quamuis esset doctus, suo tamen noluit fidere consilio, sed fuit postea deceptus promissione fratrum, qui ei maria & montes promiserunt iuxta gl. contra docto. exclamantem, in l. omne delictum, ff. de re milit. vide pericula D. Pauli octo exposita per Flor. in 4. parte summæ, tit. 2. c. 2. §. vlt.

Duodecimum in redeundo tot sustinet pericula, quot in eundo, & aliquando grauiora, quia pecuniæ deficiunt, & cogitur vẽdere suos libros, & vestes, & pedes reuertitur, licet eques iuerit, & in itinere morbo aliquo corripietur, & fortè morietur, ob id dicit Lucas Rub. C. de lega. colu. 4. in nouo requisito, lib. 11. bonum esset si fuerit robustus, vt prædicta pericula sufferre facilius possit.

Alia septem pericula, quæ eos molestãt, sunt fames, sitis, calor, frigus, lassitudo, infirmitas, & mors, de quibus per Florent. in 4. parte summæ, tit. 14. c. 7. §. 3. in fine, & suprà dixi, in verbo, quis enim eorum nõ misereatur. hęc pericula melius describuntur per diuum Paulum, 1. ad Corinth. c. 11. In

itine-

itineribus sæpè periculis fluminum, periculis latronum,periculis ex genere,periculis ex gentibus,periculis in ciuitate,periculis in solicitudine,periculis in mari,periculis in falsis fratribus, in labore & ærumna, in vigiliis multis,&c.

Vnde ipsi dicunt; quod scribitur 2. ad Cor.4.c. tribulationem patimur, sed non angustiamur,operiamur, sed non destituimur,persecutionem patimur, sed non derelinquimur, humiliamur, sed non cõfundimur,deiicimur,sed non perimus, audite scholastici,quid in Deut.legatur c.20.nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit,vt eruat vos de periculo,deinde Iustinia.in l. princeps. C. de princ. agen.in lib.12.dicit,post sæua pericula,vitæq; interdum renunciationem adimpleto studij tempore ad gradum doctoratus ascendẽt, & cingulo primi ordinis in dies vitæ suæ potientur,alia pericula taceo, ne terream imbecilles.

Nec refragatur,quod imputatur ei,qui se in periculum ponit. l. item Mela. in princ. ff. ad

ff. ad leg. Aquil. & ſtultum eſt admittere, quod euitari poteſt, dicit Terē. in Eunuch. eò enim dicuntur pericula, ſæpè perire faciunt, nam qui amat periculum, peribit in illo. Eccleſ. 3. c. reſpon. quod hæc pericula euitare poſſunt, vix tamen ſi ſcientiam acquirere velint, ideo dicit tex. amore ſcientiæ ſe omnibus periculis exponentes. non eſſet ergo miſerendum, ſed illis imputandum, ſi periculis ſe exponerent propter luxum vel vitia.

Quid veniat appellatione periculi, de Ripa in tract. fol. 13. & ſeq. dicit venire etiā caſus fortuitos, nam caſus fortuitus comprehendit etiam caſus, qui ſine propria culpa obueniunt, & qui præuideri nō poterunt. Periculum verò eſt nomen magis generale, comprehendens omnem caſum prouenientem cum culpa, vel ſine, vt not. in rubr. ff. de pericul. & commod. rei vend. & maximè in l. quod ſi neque. §. fi. ibidem, & ſic periculum eſt genus, caſus fortuitus ſpecies, ſecundum Paul. & Alex. & alios, in l. ſed & ſi quis. §. quæſitum. ff. ſi quis cautio licet glo. & Iaſ. dicant ibidem appellatione periculi nō comprehendi caſus fortuitos,

ſed

ſed Bart. & alij volunt contrarium, quod facit ad quæſtionem,de eo,qui ſuſcepit periculum, ad quid teneatur, vt ibidem per eos, vide Lucam de Penna in l. principes, col.1.C.de princi.agent in reb.lib.12.

Et à g viliſsimis ſæpè hominibus. g Viliſſimis] Nota, quòd ſcholares ſæpius affiiciuntur iniuria à viliſſimis hominibus, & eo dicitur grauior, quando à viliori fit, vt hic.& in §. atrox, inſtitut.de iniur. collige vltra doctores,quòd ſicut habemus maximum imperium, maius, magnũ,paruum, minus,minimum, ita & iniuriã. nam maxima poteſt dici hic, quando fit à viliſſimis hominibus, & viliſſimi dicuntur ſpanaldi, ſiue ribaldi,carentes arte, ita dicit gl.in §. ſancimus, in verbo, artifices ignobiles, de teſtibus,collatio.7. Alberic. in l.humilem. C.de inceſt.nupt.ergo iniuria maxima eſt, quæ in vniuerſitate Pictauienſi, & in aliis, ab illis lenonibus maledictis, qui noctu,interdiuque, ſcholaſticos, ſpoliant, & occidunt, in quos deberent animaduertere iuſtitiæ adminiſtratores, & idem in aliis vniuerſitatibus vidi ſemper lenones viliſſimos inimicos ſcholarium, quòd non eſ- *Iniuria multos habet gradus.*

set, si morti traderentur, insequendo doctrinam Imperatoris, in authen, de lenonibus. coll. 4. Item põderandus est text. dum dicit, corporales, quia maior est iniuria corporalis verbali. l. prętor edixit. §. fi. cum l. seq. & l. lex Cornelia. ff. de iniur. §. atrox, insti. illo tit. §. in seruorum. ff. de pœnis. Aret. consil. 34. visis, in prin. & ideo iuncto verbo, corporalis, cum verbo, vilissimis, iniuria corporalis, à vilissimis censetur maxima. Item quando sine causa, vt infrà latius dicam. Item iniuria maxima est, quando fieret maximis, puta Papæ, Imperatori, & Regi nostro, vt d. §. atrox, vel ex qualitate inferentis, quia seruus vilis intulit domino, vel filius patri, ita videtur tenere tex. in l. sed si hac. §. prætor, in fi. ff. de in ius vocan. Aret in d. consil. 34. Doct. in d. §. atrox. & in l. prætor. §. fi. ff. de iniur. quia cum seruitium & obsequium debeat seruus domino. l. 1. & per totum. ff. de obseq. pro seruitio iniuriam præbet, & filius patri debet pietatem & obedientiam. l. penul. ff. de obseq. l. 1. & l. officio. C. de nego. gest. glo. in l. hoc colore. ff. de inoffic. testa. & in reg. non est sine culpa, de reg. iuris, in 6. & in extrauag.

uag.1.Ioan.22.de ſentent. excommunicat. & in l. veluti. ff. de iuſtitia & iure,& pro ſolatio cum iniuria afficit, certè maximam crederem. Idem & à fortiori, ſi fieret Deo, cùm ſit rex regum, & dominus dominantium, vt dicit Dauid, puta blaſphemando, ex qua venit peſtis, fames, terræ motus, ideo graui affici debent pœna tales blaſphemantes, in authen. vt non luxurien. contra natur.& Iaſ.in §. item ſi quis poſtulante, de actio. in inſt.& in l.ſi duo.§.fi. & in l.3. §.1. ff. de iureiur. & text. in ca.1.& 2.de maled.& in ordina.reg. dixi, in rubric. *des blaſphemateurs*, ſed hodie ſub diſſimulatione iudices tranſeunt,& malè, quia omnia mala regni credo ex illis blaſphemiis,& hæreſibus venire, cùm ſint frequẽtiſſima & delicta carnis. Maior iniuria ſiquidẽ eſt, quæ fit Cardinalib.& conſiliariis, quia cùm ipſi ſint in maiori nobilitate reſpectu aliorum, poſt Papam, Imperatorem, & Regem, ita cenſebitur maior iniuria eis facta, not. per gl.& Doct. in l.1.in verbo, tribuuntur. ff. de offi.eius cui eſt manda.iuriſ. Doct. in l. imperium.ff. de iuriſdict. omn. iud. idẽ tenet Ioan. Gallus in q.per arreſta, q.152.in fin.

Item maior dicitur, quando fit à vilibus, quia à vilissimis est maxima, ergo à vilibus maior, & qui sint viles, diç quod vilis est, qui parechus vocatur, id est, luxuriosus, suam substantiam in meretrices conuertens., arg. ff. mand. l. si verò non remunerādi. §. si verò adolescens. l. non debet. ff. de dolo, ibi, luxuriosa, ita tenet Lucas de Penna, in l. si qua col. 2. de specta. li. 11. C. Quod intelligerem verum, quando intantum luxuriæ esset deditus, vt nil aliud quàm meretrices frequētaret, nam tunc vilem eum dicerem, quia meretrix est vilis. l. Pantónius. ff. si quis à paren. manu. fuerit. l. palam §. quæ in adulterio. ff. de ritu nuptia. Idem qui illi cohęret. l. qui religiosi. ff. de rei vendic. & qui adhæret Deo, vnus est spiritus cum eo, c. damnamus, de summa Trin. c. debitum, de biga.

Item viles sunt publici aleatores, & vsurarij manifesti magistri, c. inter dilectos, de exces. præla. c. 1. de vita & hono. cler. in 6. l. improbum, de vsur. & authent. ad hæc, infrà, de vsur. Albe, in l. humilem, infrà de incest. nup. & isti aleatores sunt legibus exosi. l. ædiles. §. quod autem, & l. ob quæ vitia. §. fin.

fin.ff.de ædil. edict. Alber.in l 1.§.item notandum.ff.de aleato.

Itē cohartalis.l.si quis ex grege.C.de cohartalib. lib. 12. loco quorum hodie sunt seruientes præsidum, secundum Lucam de Penna in l. 1. C. de cohartalib. qui seruientes pro modico dolio vini faciliter deierant, secundum Hostien.in summa. de cōtumacia.§. qualiter,vers.contra,de quibus, in ordina.reg.abundè scripsi. *Seruientes faciliter deierant.*

Item procuratores ad negocia. l. si quis procurationem. C. de decurio. libr. 10.sequitur Lucas de Penna in l.si qua.C.de specta.quod intellige in libero, secus in seruo, quia illi est honor.l.testamento, in fine, de manu.testa.ff.dico abundantius in ordina. regiis,in rubr.*des procureurs.*

Item prodigus,qui abiicit pecuniam sine causa, & frequentatores tabernarum, quando sunt in propria patria,& domi cōputantur inter viles. l. non debet.ff. de dolo,nempe multotiens, post pastum, & vinum,verba & verbera succedunt, maximè vxoribus talium, ob id sanctè fuit prolatum arrestum Tholosæ,quòd nullus incola seu habitator, tabernas frequentet sub

magnis pœnis, sed iudices neglexerũt executioni tradere, & ideo fit sicut erat in principio, ex necessitate tamen, licet etiam clericis in tabernis edere, vtpote quando sunt aduenæ, & viatores, ca. non oportet, & sequen. distin.

Item viles sunt custodes caprarum, & porcorum, cloacarij, venditores carnium, & qui vendunt salem, saponem, lardum, clauos, quos reuenditores dicimus, in l. ne quis, & ibi gloss. Bart. & patruus meus Rebuff. & Platea de dignita. lib. 12. C. & regulariter omnes, qui minutatim vendunt, viles sunt, secundum Plateam, ibi, quod non est verum, nisi vendant viles res.

Item pistores, balneatores, tõsores pannorum, purgatores latrinarum, blanchiarij, qui pelles cum calce mundant, macellarij, & goliardi, in d. l. ne quis, per Docto. in c. 1. de vita & honestate cler. in 6.

Item caupones, siue tabernarij, quando ipsimet vinum ministrant potãtibus, quia aliquando honesti viri vinum vendunt, ita Alber. in l. humilem, de incest. nup. per tex. in l. quæ adulterium. C. de adulte. & ideo clericis prohibitum extitit, ne teneant taber-

bernas, in ca. nulli. 44. dist. quod est verum per se, vt ipsi seruiāt, sed per alios benè possunt, ita dicit Domin. & Philip. defendisse quendam clericum, in c. 1. de vita & honesta. cler. in 6. per tex. in cap. negociatorem, & ibi gl. 88. dist. quod benè nota, quia communiter hospites & caupones sunt fallaces, ita Bal. in l. 1. ff. loca. & Angel. in l 1. furt. aduer. naut. & ita vidimus, inquit, modicos caupones diuites, & diuitias eorum diutius durare, & ideo in mendaciis eorũ non iustificabitur ecclesia, vt tenet Curtius in additio. ad Alexan. in l. 1. C. de eden. hodie statim diuites efficiuntur, iure vel iniuria, nescio, Deus scit.

Contra caupones.

Item mimi, hystriones, & agitatores, inter viles computantur. l. 2. §. ait prætor. ff. de ijs qui notan. infa. l. Titius, in fin. ff. de actio. empt. 4. q. 1. c. 1. & de consecra. dist. 2. c. pro dilectione, quod intellige secundum gl. quando exercent causa mercedis, secus si causa amœnitatis, vt faciebat Dauid, nam dum archa fœderis Hierosolymam referretur cum solenni instrumentorum musicorum, ac carminum pompo, nō arbitratus satis ad honorem Deo exhibendũ esse,

pedibus ad eam procedere, sed diuina carmina voce ac psalterio modulans, ad vocem musicam corporis quoque gestus accommodauit, nihilque de regia maiestate deperire, si sacerdotum in numerum se coniecisset, putauit, neque inde se retraxit, licet ab vxore Nicol. rideri, vt quandoque vxores malæ faciunt, quæ agebat, videret, testis est nobis Fulgo. in rub. de relig. cultu.

Item qui cantant turpes cantilenas per ciuitatem ? vel nudi per ciuitatem incedunt, quasi more insanorum, viles dicuntur. tex. in l. ob quæ vitia. ff. de ædil, ædict.

Item aliquando dicuntur viles, qui non sunt in dignitate, cap. sedes, de rescript. vel ad differentiam nobilium, in authen. de incest. nupt. §. 1. & Lucas de Penna in l. si qua, col. 2. C. de specta. lib. 11. & per hoc excusaui quendam nobilem à condemnatione iniuriæ, qui vocauerat quendam mercatorem vilanum, *vilain*, nostro idiomate, nam feci interrogare nobilem, quomodo vellet intelligere, qui respondit, quod vocabat vilanum, id est, non nobilem, & animo iniuriandi non dixerat, sic fuit absolutus, vide gloss. in authent. de mandat princip.

cip.in verbo,vitium,col. 5. & ſic vilis vocatur, qui actus viles facit, vt ſuprà exemplo retuli.

Aliquando vilis, vel viliſſimus, capitur pro modico, vt Imperator ſcribit in l. 2. §. omnibus. C. de veteri iure enuclean.ibi viliſſima pecunia erit comparatio iſtorum librorum, & breuiter illi dicuntur viles, qui malis moribus vileſcunt, ita Bald. in l. humilem. C de inceſt.nuptia. gloſſ.in cap. qui contra eccleſiæ pacem, 24. q.1. ſequuntur Doctor. in d.capit. ſedes, & viliſſimus computandus eſt, niſi ſanctitate & ſcientia præcellat, qui eſt honore præſtantior, cap. viliſſimus.1. quæſt.1. ſed non accipimus hic de his vilibus, ſed de quibus ſuprà dixi, & quæ dicantur cauſæ viles? vide per Speculat.in titul. de libello, concept. §. nunc dicendum, verſic.3. & Doctor. in authent. niſi breuiores, de ſenten.ex libello recitan. & incommoda vilium, vide per Rauenna. in alpha. in verbo, vilitas, & Ludo. Roman.in repet.l.ſi verò.§. de viro, in 2. fallen. col.6. ff. ſolut. matrim.

Viles ergo ſunt, quantū ad intellectum tex. malis moribus prędit, leues verò ſunt, *Viles, leues, & graues qui ſint.*

qui omnibus credunt, & omnia, & quotidiè mentiuntur, gl. in c. omnibus. 2. q. 5. Panor. in c. licet causam, de probatio.

Graues verò dicuntur, qui sunt bonæ opinionis & famæ, glo. in cap. licet ex quadam, de testib. Bonus de Curtili, in tractat. nobilita in 7. parte, num. 7. & 8. Magna iniuria dicitur, quando fit alicui baroni, vel ex eius genere prouenienti, cùm ipse magnam dicatur habere nobilitatem, c. grandi, de supplen. negligen. prælat. voluit Zochus, in reg. cancell. Iulij secundi, in tertia parte: Item quæ fit præsidibus prouinciarũ, & aliis iudicibus, & administrationem iustitiæ habentibus, nam qui manus in illos intulit, capite puniri debet, l. omne delictum. §. qui manus. ff. de re milita. docet Lucas de Penna in l. secunda, de deserto. libro 11. C. Felin. in cap. ex literis, de constit. col. 9. Iaso. in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. omnium iudic. & l. principalibus. ff. si cert. petat. vel quando fit à vilissimis, vt suprà dixi. Paruam dicerem, si fieret mercatoribus, siue Burgensibus, minorem si fieret artificibus, & ignobilibus aliis, licet sint bonæ famæ & opinionis, Minimam dicerem

rem iniuriam, quando fit vilibus, de quib. suprà, ideo iudex bonus ex qualitate personarum considerabit, maximè quando est verbalis, quia de corporali, supra dixi, quæ est maior, quàm verbalis, iuxta nota. in §. atrox, insti. de iniur. & hodie Galli cum sint bene auriti, maximè Borbonij, nihil faciũt iniurias verbales in hac patria consuetudinaria, nec iudices solent litigantes super his audire, de quo fuit prolatum arrestum, in hoc supremo senatu, vt sequitur:

Extraict des registres de parlement, La court à deffendu, & deffend, à tous bailliz, seneschaulx, preuostz, & aultres iuges quelconques, leurs lieutenans, clercz, & greffiers, que pour matiere diniures de petite importance, ilz ne recoiuent doresnauãt aulcunes escriptures, de parties, ou de leurs procureurs, pour faire enqueste, & ne facent, ou facẽt faire sur icelles escriptures aulcunes enquestes, soubz vmbre des cõsentemẽt dicelles parties, ou de leursdictz procureurs, sur peine dadmẽ de arbitraire, & de reconuir sur lesdictz iuges leursdictz lieutenãs, clercz, ou greffiers, les fraiz, & despẽs, que lesdictes parties auroient faictz esdictes enquestes, et à iceulx clercz, ou greffiers, quilz ne enregistrent, *Arrest de iniures verbales.*

gistrent, ou facent enregistrer, les appoinctemens, de contraires, ne a rapporter les enquestes, es matieres susdictes, non obstant lesdictz cõsentemens, desdictes parties, ou de leursdictz procureurs sans preallablement iceulx monstrer ausdictz iuges, ou leursdictz lieutenans, pour per eulx y pourueoir, par raison, affin que iceulx iuges, ou leursdictz lieutenans, en puissent respondre a ladicte court au temps aduenir, quant mestier sera.

Faict en parlement, le quatorziosme iour de mars, Lan mil cinq cens sept, signe Mallon. hoc est, Transcriptum ex actis publicis Parlamenti, Senatus interdixit & interdicit omnibus Ballinis, Seneschallis, præfectis & aliis iudicibus quibuscunque, ipsorum Locumtenentibus, tabellionibus, ac scribis, ne in materia iniuriarum leuium & minimi momenti recipiant posthac aliquas scripturas à litigatoribus, eorumúe procuratoribus, pro facienda inquisitione, & ne faciant fieriúe curent super istiusmodi scripturis aliquas inquisitiones, sub prætextu consensus ipsarum partium, eorumúe procuratorum, sub pœna mulctæ arbitrariæ, & repetendis à prædictis iudicibus,

bus, eorũ Locumtenentibus, tabellionibus, ac scribis, sumptibus & expensis quas partes fecerint in præfatis inquisitionibus, ipsis etiam tabellionibus & actuariis ne in monumenta publica redigant, aut redigi faciant pronunciata iudicum, neque referant inquisitiones in prædictis materiis, non obstante præfato consensu dictarum partium eorumúe procuratorum, antequam eas monstrauerint prædictis iudicibus, eorumúe Locumtenentibus, vt ipsi ibi quod æquum est statuant, & vt ipsi iudices eorumue Locumtenentes possint eo nomine rationem reddere Senatui, in futurum cùm opus fuerit.

Factum in Parlamento, decimoquarto die Martij, Anno millesimo quingentesimo septimo. Signatum Mallon.] Et vidi impetrari literas regias directas illi iudici, corã quo pars prosequebatur iniuriam, quibus mandabatur, vt silentium perpetuum super his imponeret, & istud conuenit dicto Diogenis, qui cùm quidã eidem iniuriam inferret, dixit, Si veridicus is, propter veritatem non irascor, si mendax, deest, indignationis causa, ex quo non nouit, quid

Cautela pro eo, cõtra quẽ iniuriarum quid agitur.

quid dicit, superat conscientia, quicquid mali confinxit lingua, dicebat etiam Aristoteles, Mihi non maledicit, quando ea, quæ dicit, mihi non adsunt, nec in me hærent, si verò quid dixerint in nos meritò reprehendendum, admoniti corrigemus, & tales proderunt, vt est in apophtheg.

h *Sine causa perferunt.* h Sine causa] Not. secundum Bal. & Bolog. istum text. à contrario sensu, quod licet non sit iniuria inferenda scholarib. sine causa, tamen cum causa sic, vtpote si aliũ aggrediantur, quia nõ debent scholares alium prouocare. l. 1, §. cum arietes. ff. si quadru. paupe. feci dica. & cuilibet licet vim in se illatã propulsare. l. vt vim. ff. de iust. & iur. c. dilect. de sen. excõi. in 6. etiam diabolo non est deneganda defensio, Doct. in c. cũ inter. de excep. Item sine causa non debet quis locum scholaris occupare. l. fi. de offi. mag. off. supre. & ibi Alb. Item sine causa canonici non debent cessare à diuinis. c. si canonici, de off. ord. li. 6. & hodiè etiam cum causa posita in illo tex. nõ possent cessare, vt habemus in rub. de interdi. indiff. non & ponend. in rub. de excõic. non vitand. in concord. Item licet prin-

princeps possit aliqua facere, etiam nō expressa caūsa.l. 1. C. de metro.berito.lib.11. nec teneatur causam exprimere, sine ipsa tamen quid statuere nō debet, nam Deus, quem princeps sequi tenetur,in auth.vt omnes obediāt iudicib.prouinci.§.arripiat, collat.5.l.fi.C.de don. inter virum & vxor. sine causa nihil agit in terra, vt dicit. Iob.5. c.& c.quod quidam. 1. q.1.& Polycra.lib.2. 2.c.1.nihil est,vel fit, cuius ortum legitima causa,& ratio non præcedat,Lucas de Pen. in l.fi.col.1.C. de cond. in publicis horreis, lib. 10. ne longior sim. sexcenta similia de industria, quæ congesseram omitto, & ne causa fastidium pariat.

Hac igitur [i] *generali & in perpetuum valitura lege decernimus, vt nullus de cætero.*
i Hac igitur] Collige pronomen,hac, esse demonstratiuum.l. nemo, primo respon. & hoc articulo. ff. de hære.insti.l.si stipulatus fuerim.ff.de ver.obl.Bar.in l.1.in prima oppo.de operis noui nuncia. & in 1. const. C. Ias.in l. 1. §. huius studij.ff.de iusti.& iur. Albe. in dict. in ver.hic, & est demonstratiuū, tam ad oculū corporis, quàm ad oculū intellectus,Bar.in repet.l. cū acutissimi,

col.

col.64. C.de fideicom. vbi multa alia vide ibidem.

Audacia quãdo in bonum capiatur, & quib. necessaria sit.

k *Tam audax inueniatur qui.* k Tam audax.] Nota, quod audacia in malum sonat, ita not. gloss. in verb. audax, & ita capitu. in l. si quis in tantam, infra, vnde vi. & l. 1. ibi. non audacter. §. si ff. si pars. hære. peta. gl. in cler. 1. de offic. ordina. quæ allegat cōcordantes, & ibi dicit Aufre. in 2. nota. eos esse audaces, qui contra ius faciunt, c. eum qui. de præb. in 6. & in l. properandum, ibi, nullus tam audax inuenitur, de iudici. supre. & in authen. de administra. in princip. coll. 7. Arch. in c. audacter, 8. q. 1. & est peccatum, eo quod passionis excessum dicit, & fortitudini opponitur, secundum beatum Tho. in 2. secundæ, art. 27. de audacia, & de hac audacia loquitur Ecclesiasti. 8. Cum audaci non eas in via, ne forte grauet mala sua in te, ipse enim secundum suam voluntatem vadit, & simul cum stultitia illius peribis, & sic propriè dicitur stultitia & temeritas, licet quandoque in bonum recipiatur, per text. & ibi Luc. de pen. in l. si quis decurio, col. 1. C. de decurio lib. 10. vera quippe audacia tenet medium, vt non

non tenet quid audeat, nec inconſultè teneat, ſecundum Auguſti. ab Hiero.'de ſententia Iacobi.& iſta eſt bona, ſcholaribus & lectoribus non debet deficere, nam dicitur ſexto. Et hic, quod ad virtutis officium pertinet conſiliari tarde, operari autem, velociter conſiliata, hæc autē non niſi per effectū audaciæ perfici poſſunt, in his quidem maxima poteſt eſſe confuſio, qui maximè timent, audacia verò pro muro habetur, vt ait Saluſtius in Catili. peior eſt autem in explicanda oratione defectus audaciæ quam ipſe labor & Iob 6. qui timent pruinam, irruet ſuper eos nix, & tempore quo fuerunt diſſipati, peribunt. legimus Ciceronem in oratione pro Milone, ex defectu audaciæ tacuiſſe, & Ouid. dicit, *Audaces fortuna iuuat, timidosq́ repellit.* Et qui fuerunt temerarij & audaces, Valerius narrat, lib. 9. c. 9. de Iulio Cæſare, qui deuicto in Pharſalia Pompeio eos inſecutus, quos Pompeius omiſerat, Helleſpontum parua naui traiecit, & L. Baſſium, hoſtem inuentum decem naues habentē vltro inuaſit, tum minis, tum rationibus adduxit, & ita egit, vt Caſſius petita venia ad eum tranſiret.

Audacia Iulij & Mithridatis.

ret. Non minor fuit temeritas Mithridatis regis, qui dum Asiæ imperium obtinere vellet, procurauit vt illuc seruus duceretur, vt diligentius situm patriæ cognosceret, quem cum coniunx Laodice putaret mortuum, multis per adulterium se commiscuit, ipsiusq; reditum verita procurauit, vt rediens interimeretur, testis est nobis Baptista Fulgo. lib. 9. ca. de temeritate. Alia exempla omitto, sed in iuuenibus est communiter reprobata, in senibus laudatur, si medium tenet, vt communiter dicitur, & non sonet in temeritatem & stultitiam, & hęc aduocatis est maximè necessaria, & curialibus, vulgo dicitur, curialis timidus, canis esuriens.

[...] dictione [...]qua, quic[...] [...]uā & aliis.

Aliquam 1 *scholaribus iniuriam inferre præsumat.* 1 Aliquam] Nota ex tex. quod nullus debet iniuriā atrocem vel magnam scholaribus inferre, sed nec quidem quantumcunq; minimam, siue realem siue verbalem, hoc importat dictio Aliquā, vt notat gl. sing. in Clemen. vna, in verb. aut earum, de foro compet. vbi Cardin. & Imol. reputant eam sing. & Corset. in suis sing. in verb. pars, & ibi scripsi, & sic probatur, per super-

ſuperuenientiam liberorum donatio omnium bonorum reuocatur, idem ſi aliqua bona fuerint donata, etiam minus dimidia, per tex. in l. ſi vnquam, ibi aliquam partē infra de reuocan. donat. & hanc opinionem planè proſequitur Tiraq. in repet. illius legis in verbo, omnia, vel partem aliquam, facit tex. in l. ex mille. §. cæterum. ff. de euictio. c. ſuper eo de eo qui cogno. cōſang. vxor. ſuæ, & cap. 1. de frigi. & male. glo. in c. vno. §. ſi miles, in verbo capitali, de pace tenend. & eius viola. Decius conſil. 455. placet, colum. 2. & ideo dicit Bar. in l. interdum. ff. de hæred. inſtit. quod libellans debet eſſe cautus, quod ſi in libello petat duas partes rei, vt exprimat totius rei de tribus, quia ſi ſimpliciter peteret duas partes, intelligeretur de duodecim, per d. l. interdū, ſed illam opinionē reprobauit Ange. in l. ſi. in rem. ff. de rei vend. & in l. etiam ff. de vſufruct. dicens iura per Bart. adducta non facere ad propoſitum, & quod conſuetudo totius mundi obſeruat contrariū, eam opinionem Bar. reiecit Anch. in c. extirpandæ, de præb. & in c. cum homines, de decimis, & ibi Abbas, & pro hoc

 facit,

facit, c. indēnitatibus. in §. si vero, de electio. in fi. idem contra Bart. tenuit Barba. in c. 2. de libel. obla. alibi fusius dicam.

Aduertendum est tamen quia contra illam gl. sing. ponderatur, text. in l. Gallus, in §. in omnibus. ff. de liber. & posth. vbi sufficit filium institui in aliqua parte, sed de iure fforum, debebat institui in tota legitima. l. si non mortis. ff. de inoff. testa. & C. eo. titu. l. omnimodo, licet in d. l. si nō mortis hoc sit additum à compositoribus noui iuris, ergo dictio aliqua non verificatur in minima, sed in tota legitima, sed respondet Ias. in d. l. prima. C. de pact. quod ibi dictio aliqua intelligitur de tota legitima, sed istud non est realiter respondere, ideo posset dici, quod concordat, quia consilium Galli non vult vt rumpatur testamentum, ergo prouidet, vt si filius sit institutus in aliqua parte bonorum, testamentum secundum illius consilium teneat, & demum filius agere poterit ad legitimè supplementum per l. omnimodo. C. de inoff. testa.

Idem si apponatur dictio minima. l. 1. C. de ven. rerum fisca. cum priua. communium. lib. 10. Idem

Idem si aliquis sit grauatus, ad dandum aliquid. quia liberatur dando vnam vel alteram rem, Felin. in c. omnes leges. 3. distinct.

Idem dic in dictione particula, vel partiuncula, tex. & ibi docto. in l. 2. quando & quibus quarta pars debetur, lib. 10. infra, licet gl. ibi aliter velit Corset. tamen in singul. incipien. pars primæ opinioni adstipulatur.

Idem crederem dicendum de dictione quid, vt si lege caueatur, quod si quid relictum sit, etiam in minima parte intelligi potest pondero tex. in l. si seruum. §. prætor ait. ff. de acq hære. tex. & ibi gl. in l. 1. §. 1. in verb. si quid. ff. de operis noui nuncia.

Idem de dictione quicquam, c. sine exceptione, in verbo quicquam. 12. q. 2. & ibi scripsi in compendio de alienat. rerum eccles.

Idem dicerem de dictione certa pars, l. si qui. C. de postulan. Iaso. in l. qui filiabus, primo. column. 2. in 3. notat. ff. de legat. primo.

Fallit quando subiecta materia suaderet aliter, nã minoribus viginti quinque annis

ſuccurri quando aliquid damni paſſi ſunt, l.minoribus 25.annis. ff. de minorib. & tamen pro minimo non datur reſtitutio. l. ſcio.ff.de in integ.reſti.Decius in c.quoniã, col.1.de teſtib. & l. cum quid in princip. ff. ſi cert.pet.ac conſil.581. viſo col.2.glo.in c. quicunque 16.q.7.

Capi nõ debet vnus ſcholaſticus pro alio.

Nec ob alterius cuiuſcũq; prouinciæ delictũ, ſiue m *debitum.* m Debitum]Nota qꝫ ſcholares nõ debent propter debitũ vel delictũ aliorũ affligi, vel alterius prouinciæ, & ſic pro repreſaliis nõ debẽt capi, vt ſupra ſcripſi abundãtius in 150.priuilegio,nec etiam vnus ſcholaris pro alio, vt probatur in l. ſancimus.C.de pœnis.vbi delicta ſuos tenere authores debet quamuis contrarium obſeruent iniqui iudices,qui per Senatum eſſent grauiter puniendi.

Conſuetudo iniuriandi, ſcholaſticos reprobatur.

Quod aliquando ex n *peruerſa conſuetudine factum audiuimus: aliquod damnum eis inferri.* n Peruerſa cõſuetudine] No.hunc tex.ſing.ſecundum Boëriũ in concil.1. col. 3.poſt conſuetu. Eitur. deſcripto, ad hoc, quod conſuetudo contra bonos mores nõ valet,& ſic cõſuetudo iniuriandi ſcholarib. quam habent quidam peruerſi hoſpi-

ſpites,vel alij,eos non excuſat, quia eſt peruerſa,& quando excuſet conſuetudo, vide Io. Fab.in §.1. de iniur. & quæ ibi addidi, & Roch.de curte in repet.c.fi. de conſuet. & Rauen. in conclu. ſuæ conſuetudinis poſt Alphabetum, & illa conſuetudo in melius eſt reformanda, vt pro iniuria beneficium deinceps ſcholaſticis præbeant, & bene illis erit ac ſtudentibus.

Sciturus huiuſmodi ſacræ conſtitutionis ° *temeratoribus*. ° Temeratoribus] Nota ſecundum Salice. & Bologn. quòd inferens damnum ſcholaribus, debet puniri, & iudex non vindicans infamiã incurrit, dignitatem perdit, ſed hodie multi eſſent in fames, & perderent dignitates, quia melius defendunt ſuos ſeruientes peſſimos,& homicidas quàm ſcholares, ideo ſcientia, & nos cum temeritate quadam curias frequentamus, & officia emimus, licet ſalubrius eſſet,vt emeremus viros officiis, ſed hoc iure non vtimur.

Emendi ſunt viri officiis et non officia viris.

Quærunt hîc doctores, an ſi iudex fuerit abſolutus, pars cenſeatur abſoluta? & videretur quod ſic,quia bona fides nõ patitur,vt bis idẽ exigatur, l. bona fides,de reg.

iuris,in fi. l. locum. §. condemnatio. ff. de tab.exhibend.

Vno soluente an alij liberentur.

Contrarium concludunt,cum ex parte vtriusq; sit pœna ergo vno soluente alij nõ liberantur. l. si quis id quod, & l. si familia. ff.de iurisdict.omnium iud.& vt ista materia sit nota,facio duas conclusiones.

Prima est quod si sint plures debitores, etiam in solidum,liberantur vno soluente, l. 1. & ibi Bal. ff. de condicti.furt.l.si plures, de dolo.l.1. §. fi. de eo per quem factũ erit, l.1.C.si plures vna sententia condem. fuer. & ibi gl.& in §. penul.& fin.iustit. de duob. reis, quia restitutio rei non recipit pluralitatem,arg.l.Lucius,2.§.impuberẽ.ff.de l.2. & quia bona fides,&c. vt visum est supra.

Limita, quando æstimatio rei facta est, quia adhuc potest possessor conueniri: l. Stichum.§. dolo.ff.de solu. l. etiam §. pen. de pet.hæred.Floria.in d.l.item mela.§.sed si plures. col.2. ad l.Aquiliam, quod intellige verum, quando ille non est habiturus regressum contra alium, alioqui secus in d.§. pen.& Dyn.in d. regula bona fides, de reg. iur.in fi.

Secunda conclusio, quando plures tenentur

nentur actione pœnali, vno soluente, cæteri non liberantur. l. si quis id quod, & l. sequen. cum l. si familia. ff. de iurisd. omnium iud. l. itē mela. §. si plures. ff. ad leg. Aqui. glo. & doct. in §. pęnales, insti. de actio. & in. l. ex maleficijs. §. ideo si filiusfa. ff. de actio. & obliga. quia cum omnes sint obligati ad pęnam, vno soluente non est extincta pęna quo ad alios secundum Alberi. in d. l. si quis id quod.

Limita procedere, quando esset pęnalis ab vtraq; parte, secus si ex parte vnius tantum, vt ex parte rei conuenti, & ex parte actoris rei persecutoria. l. 1. §. si plures. ff. de eo per quem factum erit.

Secundò limita, quando dicta pęnalis actio descenderet ex delicto, et perueniret, secus si ex quasi delicto. l. 3. & l. seq. ff. de his qui deiecerunt, vel effude. l. 1. ff. ne quis eū, qui in ius voca. est, vt eximat. l. licet. §. fin. nautæ caupo. stab. quia cū debitores tenēatur ex facto alieno quod sumit originē in persona alterius, & sic nō propriè ex maleficio, sed ex quasi, ideo agitur mitius cum eis, vt tenet Bal. in d. l. 1. C. de condict. furt. ideo consuluit Dyn. quem refert Bar. in l.

maleficiis.§.is quoque.ff.de actio.& oblig. pro statuto Lucano quo cauetur, quod si homines de contractu non ceperint malefactorem, puniantur in decem, certè vno soluente, cæteri liberantur cum ex quasi maleficio astringantur,& ex facto alterius. Bald. in l. penul. num.6.C.de conditio.insert.idem dicit in duabus ciuitatibus, quæ tenentur emendare furta in eis facta, quia licet quælibet in solidum teneatur, tamen vno soluente altera liberatur, Alia multa ponunt docto.in §. pœnales.insti.de actio. Ang.in trac.malefi.in gl.fama publica.ver. quæritur, Bartol. in l. semper.§.si in sepulchro.ff.quod vi aut clam. Petrus de Bella pertica,in quęst.388.Alber.in tract.statuto. in 2. parte.q.72.& q.77.& in 3.parte, q. 65. Bal.in suo tracta. statuto. in verbo capere, Corse.incip. in script. homicidium.

Et etiam ipsis locorum p *rectoribus.* p Rectoribus] Nota quòd rectores locorum præsides prouinciarum tenentur,& alij iudices illatam scholasticis iniuriam & damnum vindicare.

Magistratus quare locorũ rector vocetur.

Et sumitur hic rector pro quibuscunq; magistratibus licet aliquando rector pro præ-

præside sumatur, vt est textus in rubric. C. de offic. recto. prouinciæ iuncta l.1.& 2. & dicitur rector quasi rectus, id est ordinatus, quia probus, bonus, & firmus debet esse, vel à regendo rectè vocatur rector, quia magistratus rectè regere debent suos subditos, Lucas de Penna in l. omnes, 1. C. de an. & tributo. lib. 10. vbi dicit, tunc benè regit, cùm delicta corrigit. l. congruit. ff. de offic. præsid. magnum enim sacrificium Deo offertur, cum mal , qui in suam & aliorum perniciem debacchantur, vigore iustitiæ compescuntur, ca. quale in fine. 23. q. 5. vnde si negligenter ea quæ malè vsurpantur omittimus, excessib. viam aliis aperimus, c. peruenit ad nos, in fi. 93. dist. hodie potius ruptores locorum, vel raptores quā rectores vocari, si non regant, vel non bene possunt, testis est nobis Lucas in d. l. omnes, col. vltim.

Qui hoc vindicare ꝗ *neglexerint*. ꝗ Neglexerint] Nota quòd rectores locorum negligentes vindicare iniuriam scholasticis illatam puniuntur, vt hic, & si iudex repertum nō vindicat, tegere crimina, conscius festinat. l. 2. C. de commerciis & mercat.

nam

nam error cui non resistitur, approbatur.c.error.83.dist. & per negligentiam delictis consentire videntur,c. 1. in gl. vlti. de offi.deleg.vnde dicitur 2. Paralipo.19.c. sit timor domini vobiscum, & cum diligẽtia cuncta facite. dixi supra in verbo diligenti.

Et intellige hic vendicare auctoritate iustitiæ, nam verbũ vendicare hic positũ, non est ad timorem vindictæ referendum, sed ad zelum iustitiæ, & non vt odium exerceatur, sed vt prauitas corrigatur, c. vlt. 23.q.4.& scripsi post doctores Theologos, in repe. l. diuus, fol.17.versii.nquantum,ff. de senatuscons. Silla. quod duplex est vindicta, priuata quæ auctoritate propria exercetur,& hæc reprobata, altera est publica,quæ ad iustitię obseruationem fit,& ista est approbata,c.ea vindicta. 23.q.

Restitutionem [r] *rerum ablatarum ab hominibus exigendam in quadruplum,notaq́, infamiæ eis ipso iure irroganda, dignitate sua se carituros in perpetuũ.* [r] Restitutionem]Nota quod non solũ pars potest cogi ad restitutionẽ rei ablatæ à scholasticis, sed etiam iudex, qui neglexerit vindicare, vt hic, dũ dicit restitutionem rerũ ab omnibus exigendam

gendam hodie quia dati sunt certi conseruatores, & iudices ipsis literarũ studiosis, putarem conseruatores tantum teneri, & pœnis infrà descriptis puniri, quia cũ ipsi sint specialiter ad hoc deputati, ipsi sunt negligentes, & alij excusantur, cum ab eis iurisdictio quo ad scolasticos remota sit.

Quæro quando dicantur negligentes, respon. quando requisiti fuerunt per scholasticos vt scripsi suprà in verbo, diligenti, vnde post requisitionem potest à denegatione iuris & iustitiæ scholasticus appellare, & si dicatur bene appellatum, ipse appellans cũ familia & sua posteritate, erit perpetuo exemptus ab illo, à quo appellauit, authen, statuimus, in fin. C. de episcop. & cleric. hoc expresè tradit Masuer. in sua practica. in rub. de appellatione, §. item in causa appellationis. & posset illum recusare, si coram eo cõueniretur, Lucas de Penna in l. vna, col. 2. C. de irenarch. li. 10. & sic est prima pœna vt ad restitutionem rerũ ablatarum teneantur cõseruatores scholarium.

Secunda pœna est, quod in quadruplũ tenetur, vt in hoc tex. patet ibi quadruplũ in quo

Duodecim pœna contra iudices priui legia ſcholaſticis non obſeruantes.

in quo quadruplo ineſt ſimplum,id eſt, rei reſtitutio,docto.in §.quadrupli,de actio.in lib. inſti. & hoc probat iſte text. dum dicit reſtitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum,ergo reſtitutio rei in quadruplo continetur, licet in furto in pœna dupli & quadrupli rei reſtitutio non comprehendatur.§. fi. de oblig. quæ ex delicto naſcuntur inſti.

Tertia pœna quod iudex eſt infamis,ibi nota infamiæ,&c.& ſic omnes pœnas pati debet,quas alij infames,de quibus in regula infamibus de reg.iur.in 6.

Quarta, quod hæc infamia eiſdem ipſo iure irrogatur, ibi eis ipſo iure irroganda, requiritur tamen declaratio,c.cum ſecundũ l. de hæret. in fi. & quid operetur quod ipſo iure ſit infamis, vel per ſententiam,vide quæ ſcripſi in arbore feudorum,& vt ſemel apprehendas, lege And. Tiraq. in repet.l. ſi vnquam in verbo reuertatur.C.reuocan.dona.

Quinta, quod tales conſeruatores ſunt priuati ſuis officiis& dignitatibus,quę poſſunt impetrari,& iure patet, quia text. vult quod ipſo iure irrogetur infamia, ergo & pri-

priuatio,& quia infames omnib.ſunt exuti dignitatibus,regula infamibus, de reg.iur. in fi. & probatur per verbum careant in text.poſitum,quod denotat ipſo iure.text. iuncta gl.in l.prouidendum.C.de poſtu.& in c.licet canon.de electio.in fi.Feli.in c. ex tenore col.8. nu.16.de reſcript.& quamuis quidam codices habeant, in hoc tex. cariturus,tamen importat ipſo iure,tum propter verbi naturam, tum ob verba ipſo iure hic poſita, & ratione ſtatus incompatibilis, quia poſtquam eſt ipſo iure infamis, incompatibile eſt, vt habeat dignitatem, iſta eſt ſentētia Bal.in §.qui clericus,in prin. per illum tex.ſi de feudo fuerit controuer. inter do.& agna.vaſal.in c. Rodulp.col.21. verſ.quotiens ratione ſtatus,de reſcript.

Sexta,quod nō poſſunt iſta officia & dignitates eis amplius concedi,ibi carituros in perpetuum, non carerent perpetuò, ſi poſſent denuo officia eis conferri,& ne ex pœnæ ludibrio ſint, c. cōmiſſa, de electio. in fi. nec ſibi poſthac de eo honore blandiantur, quo ſeipſos indignos iudicauerunt. l.iudices.C.de digni. lib.12.

Septima quod decem librarū auri ſuſtinere

nere etiam debent pœnam, & periculum in capire.tex.in §. sancimus,in auth. de armis, colla.6.

Octaua,quod inter pessimos & plebeios,postea haberi debent l.iudices.C.de digni. li. 12.quamuis deferatur illis, qui iustè officium reliquerunt, in memoriam pristinæ dignitatis.l.fi.ff.de muner,& hono.& tradit Iaso.in l. si ita. §. Chrysogonus. ff. de verb. obl. & Catelia. Cotta,in 2.parte memora.in ver. dignitas,& in ver. potestas,& in ver.reliquiæ,non tamen istis, qui ob negligentiā scholasticos ab iniurijs non vindicarunt, ipsi enim interea studiosi ex animo deseruerunt studium, qui in doctissimos & fortissimos euasissent viros.

Nona, vt omnia, quæ in administratione positi emolumenta perceperunt, reddere compellantur,l. Iudices. C. de annonis & tributis,lib. 10.

Decima est,pœna periurij, quia iurant institiam administrare sine personarū acceptione, tex. in auth. iusiurandum, quod præsta.ab his,colla. 2.

Vndecima peccant mortaliter,cū contra legem faciant.de quo in c.1.& in c.nam con-

concupiſcentiam,& c.ne innitaris,de conſti.vbi Doct.dicunt peccare venientẽ contra legem,gl.in c.fi.de conſtitu.in 6.

Duodecima, quòd iudex qui negligit facere iuſtitiam, facit litem ſuam, inſtit. de obl.quę ex quaſi delicto,in prin.gl.in c.hoc etiam.2.q.6.Lucas in l.perequatores,col.2. C.de cenſib. lib. 11. Bart. tamen in l.fi.ff.de variis & extraord.cogni.dicit,quod in quibus caſib. nõ ſunt proditæ actiones ſpeciales contra iudicem negligentem,in illis caſib. tenetur parti actione, in factum ad intereſſe,per titu.in auth.vt differentes iudices, coll.6.Doct.in l.4.§.in eũ.ff.de damno infect. Iacobi.in l.ſi filius fa.de iud.& ſic tenebuntur conſeruatores,qui iuſtitiam neglexerunt adminiſtrare ſtudentibus, ad omne,quod eorum intereſt.aliæ multę ſunt pœnæ,ſed has nunc timeant iudices negligentes, alias dum operæ precium fuerit, cumulabo.

Veruntamen ſi litem eis quiſpiam ſuper aliquo negocio mouere voluerit,huius rei optione data ſcholaribus, eos coram [s] *domino, vel magiſtro ſuo,vel ipſius ciuitatis epiſcopo.* [s]Domino] Nota tres iudices, quos ſtudentes

Aaa ha-

Rector vniuersitatis in ea simpliciter dominus est.

habent in scholis, primo rectorem, ibi Domino. nam rector vniuersitatis simpliciter dicitur dominus in vniuersitate, ideo de eo potest tex. intelligi, licet. gl. hic aliter intelligat & doct. Vel potest intelligi de domino ciuitatis, id est, de præside illius prouinciæ, in qua est vniuersitas, vt in proœm. ff. §. illud penult. & verisimile est, quòd iste tex. intelligatur secundum illum. §. illud.

Secundò habent suum magistrum & præceptorem, ibi magistro suo, & malè exponit glo. alterius facultatis, quia hic non facit differentiã inter facultates, ergo nec nos facere debemus, item non esset in tex. nisi duo iudices, & tamen in proœm. ff. §. illud, & Doct. vbique dicunt tres scholasticis esse datos iudices. Ad hæc quod hic tex. dicit magistro suo, quia vult, vt quilibet scholasticus coram suo magistro, & præceptore agat, & conueniatur, & sic studentes Theologiæ, coram doctore Theologiæ: studiosi decretorum, coram doctore decretorum: & scholastici medicinæ, coram medicinæ doctoribus agere poterunt, & conueniri per hunc tex.

Tertiò habent episcopum ciuitatis, in qua

qua est vniuersitas, & sic episcopus Montispessulani habet iurisdictionem in scholasticos studentes in suo castro Montispessulani,& episcopus Parisien.in studentes in ciuitate Parisien.sed de iure.ff.in d. §. illud pen.dabantur tres iudices,videlicet præses prouinciæ,episcopus ciuitatis, & professores legum: hodie etiam habent tres iudices episcopum,vel eius officialem,conseruatores apostolicum & regium. officialis & conseruator apostolicus cognoscunt in personalibus inter scholasticos & alios, sed conseruator regius in realib. maximè cognoscit. & in causa possessoria etiam inter scholasticos & alios exteros,in criminalib. episcopus cognoscit inter studentes clericos,cap.si diligenti,& c.significasti,de foro compet. si vero studentes non sunt clerici, conseruator regius cognoscit, & ista intellige,videlicet posse scholasticos conueniri super contractib. factis in loco,in quo studebant,sed de contractib.alibi gestis in vniuersitate,in qua student, non conuenienter secundum Petr. de bella pertica hic. & abundantius scripsi supra,in priuilegiis.

Quot iudices hodie habeant scholastici,& de quibus cognoscant.

Quibus hanc iurisdictionem r *dedimus conueniat.*

ueniat. r Dedimus] Nota quod Imperator dedit iurisdictionem istam, quam doctores,& alij positi hic habent,sed opponit gl.quomodo dedit Imperator, cum de iure.ff.esset data? Item quomodo potuit dare episcopo? qui de iure diuino habèt iurisdictionem? gl.sing.in c.si Imperator.96. dist.Card. in cler.1.de offic.ord.& ibi Aufr. post eum scripsi,in gl.concord. in fi. respõ. glo.ad primum,quia in procem.ff. tantum legum possessorib.dedit,hic aliis, quod nõ est verum, imò dedit episcopo,præsidi, & doctori,vt ibidem patet.ideo dicerem Imperatorem dedisse, licet de iure ff. concedatur,cùm totum sit Iustiniani ius, & per Iustinianum redactum, igitur omnia nostra facimus, quib. auctoritatem impartimur, l. 1. C. de veter. iur. enucleand. & sic tex.exponi poterit, Dedimus,id est,datam confirmauimus vel datam ostendimus,gl. in c.2.& c.& si Christus,in fi.de iureiur.Nõ obstat secundum, quia iurisdictio de iure diuino concessa est episcopis quo ad clericos,sed non quo ad laicos,ideo hic concedit etiã quo ad laicos scholasticos, quamuis seculares dissentiãt,& sic potest episcopus

Episcopi iurisdictionem in laicos scholasticos an habeant.

pus per hunc tex. cognoſcere inter ſtudentes etiam laicos cùm Imperator dederit illi iuriſdictionem, vt hic patet, & in prooe. ff. & iuriſdictionem in clericos dare non poterat, ergo in laicos gl. quærit nunquid hæc iuriſdictio poſſit delegari & committi? Reſpon. quòd ſic, quia datur iure magiſtratus, cùm minoribus etiam concedatur, ſcilicet Grammaticis, licet olim tãtùm maioribus, ſcilicet legum profeſſoribus eſſet conceſſum.

Nota ex gl. quod magiſtri artium & preceptores in Grammatica ſunt de minoribus, ideo obtemperare debent maioribus, videlicet Theologis, doctorib. canonum, legum, & medicinæ, cùm iſti ſint de maioribus, & minor honorem, & reuerentiam debet maiori, gloſ. in l. 1. ff. de aqua. plu. arcend. licet aliqui magiſtri artium eò veſaniæ, & ſuperbiæ progreſſi fuerint, vt adeo magnos doctores putent ſe eſſe, quales ſunt doctores alterius facultatis, quod nõ eſt verum, vt hic patet. & aliâs cùm quidam artium magiſter prædicaret ſe ita magnum doctorem, ſicut poſſet eſſe alius alterius facultatis, reſpondi verum *Magiſtri artium de minorib. ſunt.*

esse in stultitia , & superbia , & tacuit.

Qui vero ad aliũ iudicem eos trahere v *tentauerit, etiam si causa iustißima fuerit.* v Tentauerit] Nota, quod attentans conuenire scholasticum coram non suo iudice punitur, vt hic, & quando quis puniatur ex sola attentatione, vide in l. si quis non dicam rapere. C. de episco. & cler. & Felin. in c. 1. de præsumptio. & in tracta. quando conatus puniatur, & Socin. in tract. fallen. reg. 31. attentatio. & c alibi discutiam.

A tali conamine x *cadat. Hanc autem legem inter imperiales cõstitutiones, scilicet sub titulo. Ne filius pro patre, &c. inseri iußimus. Datum apud Roncalias, anno Domini 1 1 5 8. mense Nouembri.* x Cadat] Nota, quòd conueniens scholasticum coram non suis iudicibus, suprà declaratis, perdit causam secundum communiter doctores hic, tamen iste text. hoc non probat, quia dicit, tali conamine cadat, ergo causa non cadit, quia si scholasticus petat remitti ad suum iudicem, remittetur, & sic à tali conamine, videlicet conueniendi eum coram alio iudice cadit conueniens, & iste, vt arbitror, est verus intellectus ad

istum

istum textum quamuis DD. hactenus alio intellexerint modo. Nota igitur, quòd cō ueniens scholasticum coram non suo iudice cadit à conamine, si hoc scholasticus petat, quia hæc remissio non fit sine petitione, hoc autem iudicium non datur, nisi postulatum fuerit, l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto, glos. hic, & Doctor. alias scribunt quæstiones, quas poteris videre, & ne in immensum crescat nostrum opus hoc, claudam. Tamen rogabo vos egregij studiosi, vt dum viret ætas, dum florent anni, comparetis vobis virtutem, & scientiam, hæ sunt illæ diuitiæ, quas nec tempestas adimere, nec ignis exurere, nec vlla hominum vis eripere potest, cætera omnia, quæ in terris possidentur, fluxa, fragilia, & caduca fortunæ bona. non sit igitur graue, non sit molestum, annos aliquot laborem hunc suscipere, qui Maronem illustrauit, Ciceroni, Sallustio, Pliniis, Philosophis, atque Hippocrati, Galeno, Razi, Villanouano, aliisque medicis famam dedit, Petrum à Bella Pertica, Bartolum, & alios Iurisperitos claros fecit, atque Augustinum, Hierony- *Intellectus ad tex. nou.*

mum, & alios Theologos immortales reddidit, ac demum cum ſuperis Deus Optimus Maximus locauit, cui ingentes ago, & perpetuas agam gratias, qui me hactenus direxit, & ad finem vſque perduxit, illumque perpetuò orabo, vt ad ſempiterna gaudia poſt obitum me perducere dignetur,

AMEN.

SPES MEA CHRISTVS.

IN.

INDEX MATERIARVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A.

Carnea-

Condu-

D.

Dia-

Domi-

Excom.

Famuli

Bbb *Horas*

L.

Loca.

L.

Loca.

Noti-

Portio.

Repre-

T.

Testi-

V.

FINIS.